

almanahul literar 1973

10969

**almanahul
literar 1973**

1330

IUL 2005

Cel de-al patrulea număr al Almanahului Literar editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România continuă cu succes inițiativa Societății Scriitorilor Români reluată după mai bine de o jumătate de secol și desăvârșită în noua serie a cărei ultimă ediție — după o pauză de un an — o constituie Almanahul Literar 1973.

Apariția Almanahului Literar este un fapt deosebit de semnificativ și important în dezvoltarea literaturii române actuale, atât, în primul rînd, pentru momentul politic, încadrat de cele două evenimente de seamă ale poporului și patriei noastre — Conferința națională a partidului și cea de-a 25-a aniversare a proclamării Republicii — în care acest număr vede lumina tiparului, cît și, mai ales, pentru caracterul inedit și reprezentativ al publicației care oglindește cît mai fidel posibil momentul literar actual.

Cu această ocazie înălțăm după datină urarea străveche, în primul rînd Patriei — a cărei ființă e mai presus de a noastră — tuturor creatorilor graiului românesc, tuturor scriitorilor și artiștilor prin operele căroră spiritul de sub cerul sfînt al Carpaților își află azi o glorioasă împlinire, tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri, dorind ca ziua măreată a aniversării Republicii și Anul Nou 1973 să-i găsească în pace și bucurie victorioși pe culmile tuturor libertăților și pe deplin fericiți:

LA MULȚI ANI!

DATE IMPORTANTE 1973

24 ianuarie 1859	Unirea Principatelor Române
ianuarie-Februarie 1933	Au avut loc eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști, conduse de P. C. R.
24 februarie 1848	125 de ani de la publicarea Manifestului Partidului Comunist
6 martie 1945	A fost instaurat primul guvern democratic din istoria României, condus de dr. Petru Groza
8 martie	Ziua internațională a femeii
21 martie	Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale
31 martie	80 de ani de la constituirea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România
22 aprilie 1870	S-a născut V. I. Lenin
1 Mai	Ziua solidarității internaționale a celor ce muncesc
2 Mai	Ziua tineretului din Republica Socialistă România
5 mai 1818	S-a născut Karl Marx
8 mai 1921	Crearea Partidului Comunist Român
9 mai 1877	Proclamarea independenței de stat a României
9 mai 1945	Ziua victoriei asupra fascismului
15 mai 1848	125 de ani de la istorica adunare de pe Cîmpia Libertății de la Blaj
1 iunie	Ziua internațională pentru apărarea copilului
9 iunie	125 de ani de la Adunarea de la Izlaz — începutul revoluției de la 1848 în Țara Românească
11 iunie	25 de ani de la votarea de către Marea Adunare Națională a legii naționalizării principalelor mijloace de producție
6—12 august 1969	Au avut loc lucrările Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român
21 august 1965	Marea Adunare Națională a adoptat Constituția Republicii Socialiste România
23 August	Ziua eliberării României de sub jugul fascist
13 septembrie	125 de ani de la lupta din Dealul Spirii dintre pompierii români și trupele turcești venite să înfrîngă revoluția
25 octombrie	Ziua Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România
7 noiembrie 1917	Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie
19 noiembrie	5 ani de la constituirea Consiliului Național al Frontului Uni-tății Socialiste
28 noiembrie 1820	S-a născut Friederic Engels
1 decembrie 1918	Unirea Transilvaniei cu România
30 decembrie 1947	Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române. La 21 august 1965, țara noastră a devenit Republica Socialistă România

almanahul literar 1973

INDICE ALFABETIC AL AUTORILOR: Anna AHMATOVA, 184; Matei ALBASTRU, 128; Rafael ALBERTI, 129; George ALBOIU, 175; Iancu ALEXANDRU, 282; Ovidiu ALEXANDRU, 150; Virgil ALMĂȘANU, 64/65; Marc ALYN, 164; Dumitru ANAOAȘ, 266; Al. ANDRIȚOIU, 45; Octavian ANDRONIC, 248; Cornel ANTONESCU, 128/129; Pavel APOSTOL, 131; Louis ARAGON, 157; Maria ARSENE, 34; Gheorghe ASTALOȘ, 164; Corneliu BABA, 64/65; Romulus BALABAN, 280; Teodor BALȘ, 205; Camil BALTAZAR, 126; Mihai BANCUI, 201, 275; Maria BANUȘ, 82; Petre BANUȘ, 198; Eugen BARBU, 97; Mihai Neagu BASARAB, 252; Ion BĂIEȘU, 115; Sabin BĂLAȘA, 228; Ion BĂNUȚĂ, 89; Vasile BĂRAN, 186; Mihai BĂRBULESCU, 46; Adrian BELDEANU, 148; Mihai BENIUC, 62; Horia BERNEA, 64/65; Ana BLANDIANA, 82; Petros BLITIKIOTIS, 176; Igor BLOCK, 185; BODOR Adam, 167; Geo BOGZA, 56; George BOITOR, 150; Dan BOIȚĂ, 260; Jorge Luis BORGES, 200; Demostene BOTEZ, 58; Octavian BOUR, 274; Victor BRAUNER, 217; Cristian BREAZU, 227; Cornel BRUDAȘCU, 144/145; Constanța BUZE, 82; Augustin BUZURA, 119; Al. CĂLINESCU, 78; Matei CĂLINESCU, 88; CALLOT, 231; Ion CARAION, 89; N. CARANDINO, 181; Virgil CARIANOPOL, 45; Nina CASSIAN, 63; CHANGALL, 232; Paul Cornel CHITIC, 253; Dan CIACHIR, 198; Mircea CIOBANU, 111; Vladimir CIOCOV, 118; Șerban CIOCULESCU, 106; Mihai CISMARU, 128/129; Ștefan CĂLȚIA, 128/129; Radu CĂRNECI, 123; Dinu COCEA, 248; Jean COCTEAU, 234; Dan COMA, 257; Ilie CONSTANTIN, 96, 191; Mircea CONSTANTINESCU, 208; Radu COSAȘU, 249; Laura COSTIN, 241; Florin CREANGĂ, 176, 185; Valeriu CRISTEA, 73; Ov. S. CROHMĂLNICEANU, 70; Dan CULCER, 77; Paul DANIEL, 210; Ivan DAVIDCOV, 215; A. DEMIAN, 169; G. DIMISIANU, 74; Leonid DIMOV, 118, 164; Gheorghe DJAGAROV, 215; M. DJENTEMIROV, 169; Ștefan Aug. DOINAȘ, 64; Eugen DRĂGUȚESCU, 183; Mihai DRIȘCU, 235; Paul DRUMARU, 143; Adrian DUMITRACHE, 124, 228; Geo DUMITRESCU, 83; Sanda DUMITRESCU, 273; Sorin DUMITRESCU, 253; Aneta DUMITRIU, 284; Victor EFTIMIU, 49; Al. ELIAN, 102; Pierre EMMANUEL, 164; Dan ERCEANU, 114, 168; Victor FELEA, 72; Dinu FLĂMĂND, 79; Șerban FOARTĂ, 158; Laurențiu FULGA, 221; B. FUNDOIANU, 211; Carlo Emillio GADDA, 201; Matei GAVRIL, 171; Tudor GEORGE, 278; G. GEORGESCU, 157; Ion GHEORGHIU, 80/81; Mihnea GHEORGHIU, 239; Tașcu GHEORGHIU, 164; Virgil GHEORGHIU, 187; Octav GRIGORESCU, 80/81; Gheorghe GROSU, 276; Giovanni GUARESCHI, 275; Romulus GUGA, 145; Aurel GURGHIANU, 118; Grigore HAGIU, 96; Gunnar HARDING, 198; Viorel HAROSA, 232; Arnold HAUSER, 161; Ilse HEHN, 149; Zbigniew HERBERT, 156; J. HEROLD, 218; Traian HERSENI, 133; Ion HOREA, 120; Țanco HRISTOV, 215; Al. HUSAR, 214; Mircea Radu IACOBAN, 252; Aimée IACOBESCU, 247; Traian IANCU, 36; Ion Th. ILEA, 182; Sorin ILFOVEANU, 116, 143; Mircea ILIESCU, 225; Dumitru M. ION, 156, 185; Medeea IONESCU, 239; Cici IORDACHE, 129; Mladen ISAEV, 215; Ion IUGA, 42; Victor IVANOVICI, 198; Cezar IVĂNESCU, 174; Pan IZVERNA, 144; Ion JALEA, 54; Miklos JANCOS, 256; Eugen JELELEANU, 55; Ana KALANDADZE, 185; K. P. KAVAFIS, 198; Rimma KAZAKOVA, 184; Sydney KEYES, 214; Peter Clarke KUMALO, 191; Amar LAKWE, 191; Akuak LALUAK, 190; LASZLOFFY Aladar 142; Ion LĂNCRĂNJAN, 100; George LEOLEA, 128; LETAY Lajos, 89; Federico Garcia LORCA 205; Alexandru LUNGU, 134; Elisa MADOLCIU, 283; M. MAGGIARI, 215; Iolanda MALAMEN, 149; Stephanée MALLARMÉ, 164; Adrian MANIU, 170; Emil MANU, 90; Manole MARCUS, 245; Solomon MARCUS, 129; Angela MARI- NESCU, 117; G. MATEI, 215; D. C. MAZILU, 276; Ion MĂRGINEANU, 36; Gabriela MELINESCU, 163; MELIUSZ Jozsef, 36; Mircea MICU, 273; Teohar MIHADAȘ, 45; N. MIHAI, 252; M. MIHAIL, 156; Marcel MIHALAȘ, 156; Victor MIHALCA, 37; Magda MIHĂILESCU, 254; Ștefan MIHĂILESCU, 153; Iulian MIHU, 246; Marin MINCU, 144; Ion MIRCEA, 153; Al. MIRODAN, 279; Florica MITROI, 149; Mircea MOHOR,

247; Mihai MOLDOVAN, 267; Bai T. MOORE, 190; Mihai MORARU, 201; Ion MUNTEANU, 7; Dumitru MUREȘAN, 136; Dan MUTAȘCU, 148; Mihai NADIN, 237; Iosif NAGHIU, 252; Georgeta NĂPĂRUȘ, 80/81; Ion NEAGOE, 144/145; Ion NEGOIȚESCU, 71; Ivan NEPOHODA, 192; Vasile NETEA, 65; NICĂ-PETRE, 236; Sergiu NICOLAESCU, 245; Emil NICULESCU, 262; Gabriele OKARA, 191; Constantin OLARIU, 199; Mihai OLOS, 214; Ion PACEA, 64/65; V. G. PALEOLOG, 257; Al. PALEOLOGU, 75; Sașa PANĂ, 213; Al. PAPILIAN, 69; Edgar PAPU, 81; Ion PAPUC, 148; Cesare PAVESE, 198; Horia PĂTRAȘCU, 240; Amza PELEA, 247; Ionel PERLEA, 138; PERPESSICIUS, 126; PETÖFI Sandor, 157; Emilia PETRESCU, 262; Liviu PETRESCU, 75; Liviu PETRINA, 209; Marcel PETRIȘOR, 165; Al. PHILIPPIDE, 61; PICASSO, 230; Al. PIRU, 71; Gheorghe PITUȚ, 109; Silvia PLATH, 214; Nadejda POLIAKOVA, 185; Ion POP, 125; Adrian POPESCU, 153; Florentin POPESCU, 202; Lidia POPIȚA, 244; Ion POTOPIN, 137; Moris POȚHIȘVILI, 185; Marin PREDĂ, 223; N. PRELIPCEANU, 123; Florin PUCĂ, 159, 160, 233; A. S. PUȘKIN, 170; Aurel RĂU, 87; Cornel REGMAN, 74; Henri de REGNIER, 177; Mihail RENDZOV, 156; Rainer Maria RILKE, 176; Michael ROBERTS, 214; Marius ROBESCU, 154; Ștefan ROLL, 216; Roberto ROSSELLINI, 255; ROUAULT, 232; Romulus RUSAN, 114; Mihai RUSU, 144/145; Victor SĂHLEANU, 132; Dana SĂNDULESCU, 277; Raoul SÖREN, 251; Marin SORESCU, 113; Amalia SPĂLĂȚELU, 267; Vasile SPERANȚA, 261; Ludovic SPIESS, 263; Done STAN, 226; Zaharia STANCU, 19, 53, 221; Jean STAROBINSKI, 229; Nichita STĂNESCU, 96; Lidia STĂNILOAE, 149; Nicolae STOE, 150; Petre STOICA, 113, 176; Constantin STOICIU, 240; Liviu STOICOVICIU, 128/129; Nic. A. STRĂVOIU, 87, 149, 168; Petre STRIHAN, 181; Gheorghe SUCIU, 193; Lia SZASZ, 80/81; SZEMLER Ferenc, 87; Gavril ȘEDRAN, 124; Vladimir ȘETRAN, 80/81; Mariana ȘORA, 162; Mihaela ȘTEFĂNESCU, 152; Petre ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, 260; Viorel ȘTIRBU, 151; Benone ȘUVĂILĂ, 60 117; Marin TARANGUL, 28; Nicolae TĂUTU, 48, 271; Virgil TEODORESCU, 36, 85; Napoleon TIRON, 120; Gheorghe TOMOZEI, 113; Georg TRAKL, 176; Ariana TRIMBÎȚIONI, 144/145; Daniel TURCEA, 150; Paul TUTUNGIU, 144; Bucur ȚINCU, 206; Haralambie ȚUGUI, 118; Dan VASILESCU, 268; Paul VASILESCU, 225; Ion Gh. VRĂNEANȚU, 128/129; Andrzej WAJDA, 254; Vladimir ZAMFIRESCU, 144/145; Gheorghe ZARAFU, 276; A. I. ZĂINESCU, 136; Horia ZILIERU, 136.

Coperta: Ion MICLEA; Afișe: Radu ȘTEFLEA; Fotografii de: Eugeniu LUPU, Vasile BLENDEA, C. MIERLESCU, V. PĂNCESCU și alții.

almanahul literar 1973

editat de Uniunea Scriitorilor
din
Republica Socialistă România

Redactori responsabili

Matei GAVRIL

și

George ALBOIU

Redactor extern:

Ion PAPUC

Tehnoredactor:

S. CIUBOTARIU

Prezentarea artistică: Ion Dogar MARINESCU și Valentin POPA

Redacția și administrația: șoseaua Kiseleff, nr. 10, sector I, București, telefon 17.72.85 și 18.33.99

Secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, însoțit de ceilalți conducători de partid și de stat sînt conduși de acad. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor, în sala în care se țin lucrările Conferinței naționale a scriitorilor (24 mai 1972)

„Într-adevăr, nu poate exista dorință mai nobilă a unui artist decît aceea de a se face exponentul spiritului poporului în mijlocul căruia s-a născut și, totodată, de a contribui prin talentul și fantezia sa, prin munca sa creatoare, la înălțarea acestui spirit, la bunăstarea și fericirea națiunii sale.“

„Marii scriitori români și ai altor nații au creat întotdeauna pentru popor, fără teama că nu vor fi înțeleși.“

„Căutările creatoare, efortul de a diversifica și perfecționa mijloacele și formele de expresie în vederea cuprinderii universului uman, specific epocii contemporane, reprezintă, fără îndoială, o condiție fundamentală a progresului în artă.“

„Critica trebuie să încurajeze ceea ce este nou, înaintat, în literatură, chiar dacă la început nu este perfect din punct de vedere artistic, sau chiar al conținutului, văzînd lucrurile în perspectivă. În acest sens este necesar să fie sprijinit tineretul, pentru că, pînă la urmă, viitorul literaturii românești stă în miinile tineretului pe care îl formăm astăzi.“

„Realitatea socialistă oferă mii, zeci de mii de evenimente și subiecte care pot face obiectul unor opere literare. Sînt poate, de asemenea, sute și sute de feluri în care puteți descrie și reda, cît mai divers și cît mai frumos desigur, aceste evenimente și fapte. Depinde de fiecare dintre dumneavoastră. După cum vedeți, tovarăși, există deplină libertate de alegere!“

Din Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la Conferința națională a scriitorilor din 22—24 mai 1972

• 1832 (1): Se înființează Arhivele Statului din Iași. Primul director: Gheorghe Asachi.

• 1838 (1): Apare, la București, primul cotidian ilustrat din țara noastră — ROMÂNIA.

• 1865 (28): La lumina lămpilor cu petrol, se inaugurează noua activitate a Ateneului Român — conferințele publice. Primul conferențiar: C. Esarcu. • 1879 (18): Teatrul Național din București prezintă în premieră comedia *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale. • 1922: Din inițiativa profesorului Mihail Dragomirescu, ia ființă la București INSTITUTUL DE LITERATURĂ. Sînt înscriși 270 de membri, printre care studenții George Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu.

• 1933 (10): Se inaugurează, la Roma, noul local al ȘCOLII ROMÂNE (Accademia di Romania), școală care funcționează în capitala Italiei din anul 1922. • 1943 (28): Apare, la București, primul număr al ziarului patriotic ROMÂNIA LIBERĂ. • 1948 (9): Adunarea generală a scriitorilor hotărăște o nouă organizare a S.S.R., căreia i se dă numele de SOCIETATEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA. Președinte este ales Zaharia Stancu, iar vicepreședinți: Gala Galaction, N. D. Cocea și Al. Kirițescu. • 1949 (21): Se înființează FONDUL LITERAR AL SCRITORILOR, care își începe activitatea la 24 iunie. • 1951 (9): Consiliul Mondial al Păcii îi decernează lui Mihail Sadoveanu *Premiul internațional al păcii* pe anul 1950. • 1957: Televiziunea Română transmite primele programe publice. În noaptea de revelion vorbește președintele Preziului Marii Adunări Naționale dr. Petru Groza și se prezintă filmul *O noapte furtunoasă*.

• 1961: Apare, la București, primul număr din revista de literatură universală SECOLUL XX, editată de Uniunea Scriitorilor. • *Aniversări, comemorări*, 1973: 125 de ani de la nașterea lui Ion Slavici (18.I.1848). • 105 ani de la nașterea lui I. Al. Brătescu-Voinești (1.I.1868). • 95 de ani de la nașterea lui Emil Gârleanu (5.I.1878).

ION MUNTEANU

CALENDAR
ALMANAH

73

IANUARIE

L M M J V S D

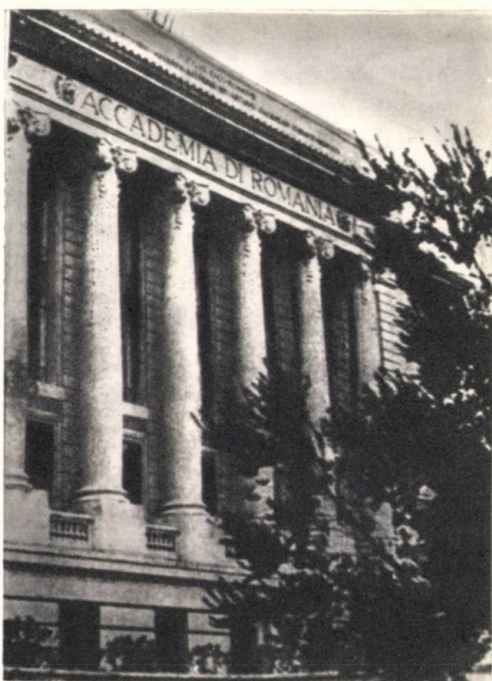
1 2 3 4 5 6 7

8 9 10 11 12 13 14

15 16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30 31

CALENDAR ALMANAH

73

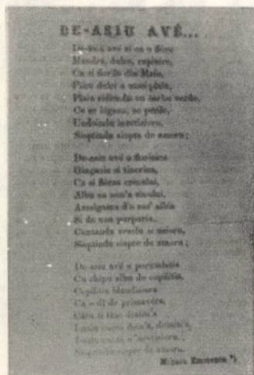
FEBRUARIE

L M M J V S D

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	.	.	.	.

• 1859 (28): Apare, la București, prima revistă umoristică românească — **ȚÎNȚARUL**, redactată de N. T. Orășanu. Fiind suprimată de cenzură, revista își schimbă numele în **SPIRIDUȘ**, apoi în **NICHIPERCEA**. • 1866 (25): Debutul lui Mihai Eminescu: poezia *De-aș avea*, în revista **FAMILIA** •

1875 (4): Al. Odobescu este numit director al Teatrului Național din București. • 1901 (24): Ate-neul Român din București îl sărbătorește pe I. L. Caragiale, cu ocazia jubileului de 25 de ani de activitate literară. • 1909 (2): Premiera, la Teatrul Național din București, a piesei *Apus de soare* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea. • 1911 (2): Victor Eftimiu își începe lunga-i carieră de dramaturg, cu feeria *Înșiră-te Mărgărite*. În același spectacol este prezentată, la Teatrul Național din București, și piesa într-un act *De ziua mamei*, a lui Mihail Sadoveanu. • 1920 (1): Se inaugurează Universitatea din Cluj, cu patru facultăți: drept, medicină, științe și litere. În primul an sînt înscriși 888 de studenți. • 1928 (2): Tudor Arghezi scoate, la București, primul număr din **BILETE DE PAPAGAL**. Revista va apărea: seria I-a, 1928—1930; seria a II-a, 1937—1938; seria a III-a, 1944—1945. • 1933 (10): La Paris apare un volum omagial oferit profesorului Nicolae Iorga, cu ocazia alegerii sale ca membru al Institutului Franței (Académie des inscriptions et belles-lettres). Volumul cuprinde articole scrise de 60 de savanți din 32 de țări. • 1964 (14): Academia Republicii Populare Române îl sărbătorește pe Victor Eftimiu, cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani. • *Aniversări, comemorări, 1973*: • 145 de ani de la nașterea scriitoarei Dora D'Istria, fiica banului Mi-halache Ghica (3.II.1828). • 135 de ani de la naște-rea lui Bogdan Petriceicu-Hașdeu (26.II.1838). • 75 de ani de la moartea ziaristului Alexandru Bel-diman (17.II.1898). • 70 de ani de la nașterea lui Tudor Mușatescu (22.II.1903).

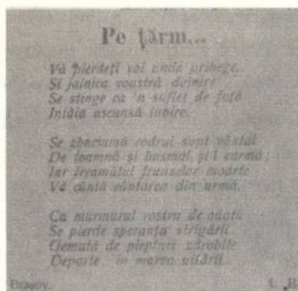

Debutul lui Mihai Eminescu

Premiera piesei *Înșiră-te mărgărite* de Victor Eftimiu

• 1838 (12): George Barițiu scoate, la Brașov, GAZETA DE TRANSILVANIA, primul ziar al românilor de peste munți, editat cu «prea înalta voie» a autorităților. • 1884 (22): Premiera piesei *Fintina Blanduziei*, la Teatrul Național din București. Vasile Alecsandri va fi prezent din nou pe această scenă la 9 martie 1885, cu piesa *Ovidiu*. • 1887 (29): Membrii Academiei Române, întruniți în sesiune generală, aleg ca președinte pe Mihail Kogălniceanu, care declară: «Mă voi sili a fi folositor Academiei și prin asta nației române...» • 1910 (9): Ziarul TRIBUNA, din Arad, publică o poezie de trei strofe intitulată *Pe țărm* și semnată L.B. Este debutul literar al lui Lucian Blaga. • 1911 (5): Societatea Scriitorilor Români organizează la Sibiu prima șezătoare literară. Citesc din operele lor: Liviu Rebreanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu și alții. • 1934 (13): La Opera Mare din Paris are loc premiera mondială a operii *Oedip* de George Enescu. • 1945 (12): Tudor Vianu este numit director al Teatrului Național din București. • 1945 (21): Se înființează Universitatea muncitorească a

Debutul lui Lucian Blaga

Partidului Comunist Român. • 1945 (14): Scriitorii din București îl sărbătoresc pe N. D. Cocea, pentru 50 de ani de activitate literară și publicistică. • 1949 (22): Academia Republicii Populare Române acordă primele sale premii literare. • 1949 (27): Prima conferință pe țară a scriitorilor. Prin fuziunea Societății Scriitorilor Români cu Societatea Autorilor Dramatici, se creează Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română. Primul președinte ales: Zaharia Stancu. • 1951 (8): Se decernează primul premiu de stat pentru literatură. Laureat: Mihail Sadoveanu, pentru *Mitrea Cocor*. • 1954 (18): Apare la București GAZETA LITE-

CALENDAR ALMANAH

73

M A R T I E

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	•

RARĂ, editată de Uniunea Scriitorilor. De la 10.X.1968 se transformă în ROMÂNIA LITERARĂ.

• Aniversări, comemorări, 1973: • 60 de ani de la moartea lui Panait Cerna (28.III.1913). • 50 de ani de la moartea istoricului Dim. Onciul (19.III.1923).

Scenă din opera *Oedip* de George Enescu

CALENDAR ALMANAC

73

APRILIE

L M M J V S 19

							1
2	3	4	5	6	7	8	
9	10	11	12	13	14	15	
16	17	18	19	20	21	22	
23	24	25	26	27	28	29	
30	.	.	.	.	.	.	

• 1829 (8): Începutul presei noastre periodice; apare la București primul ziar — CURIERUL ROMÂNESC, condus de Ion Heliade Rădulescu. • 1877 (3): Debutul lui Duiliu Zamfirescu, în revista GHIMPELE, cu poezia *Domnișoarei Niculescu Ana*; patru strofe, datele 3 martie 1877. • 1881 (2): Academia Română îi acordă lui Vasile Alecsandri

cel dinții premiu românesec pentru dramaturgie (*Despot-Vodă*). • 1897 (20): Debuturi simultane: Mihail Sadoveanu și Ion Minulescu. Primul semnază, în revista DRACU, o schiță intitulată *Domnișoara*. . . *Fălticeni*, iar Minulescu, sub numele Nirvan, publică, în revista POVEȘTEA VORBI, poezia intitulată *Gîndului*. • 1908 (28): Prima încercare de constituire a unei asociații scriitoricești. Cincinat Pavelescu și Emil Gârleanu propun o societate a scriitorilor români, la care aderă numai 20 de membri. • 1912 (21): Apare la Orăștie, în editura Librăriei Naționale, volumul de debut al lui Victor Eftimiu: *Poeemele singurătății*. • 1912 (10): Debutul Hortensiei Papadat-Bengescu, în ziarul LA POLITIQUE (semnează, cu numele Loys, un articol despre Petre Liciu). • 1927 (17): Prima carte a lui Tudor Argheș: *Cuvinte potrivite*. (*S-a cules și tipărit această carte... în timpul Săptămîinii Patimilor, anul 1927, spune autorul pe ultima filă a volumului; deci între 17—24 aprilie*). • 1948 (14): Cei 401 deputați ai Marii Adunări Naționale votează Constituția Republicii Populare Române. • 1960 (1): Se inaugurează marea Sală a Palatului din București (3150 de locuri). • 1960 (21): Se inaugurează monumentul V. I. Lenin, amplasat în Piața Științei (sculptor: Boris Caragea). • 1961 (20): În parcul Garibaldi, din Palermo (Italia), se desvelește un bust al istoricului și patriotului român Nicolae Bălcescu. • *Aniversări, comemorări, 1973: • 55 de ani de la moartea lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea (29.IV. 1918).*

Primul număr al Curierului Românesc

• 1878 (22): La Montpellier, în Franța, în cadrul unei mari serbări populare, răsună pentru prima dată *Cîntecul gîntei latine*. Muzica: italianul Marchetti; versurile: Vasile Alecsandri, premiat cu cîteva zile mai înainte (în fotografie: cupa oferită atunci poetului român). • 1886 (11): Pentru omagierea «primului dascăl român care a introdus în școală învățătura limbii române», se ridică la București monumentul lui Gheorghe Lazăr. Sculptor: Ion Georgescu. • 1898: Debutază Octavian Goga, în publicația născădeană *REVISTA ILUSTRATĂ*, cu poezia *Nu-i fericire pe pămînt* (semnează Octavian). • 1912 (10): Barbu Ștefănescu-Delavrancea este ales membru al Academiei Române (23 de voturi pentru; 6 contra). • 1913 (19): Se inaugurează la Piatra Neamț monumentul lui Mihail Kogălniceanu (sculptor: V. Hegel). • 1916 (20): George Coșbuc este ales membru al Academiei Române (raportul de prezentare îl face Duiliu Zamfirescu). • 1920 (25): Își începe activitatea Opera Română din Cluj. • 1936 (17): Se inaugurează la București Muzeul satului (75 de construcții și 4500 de obiecte expuse). • 1945 (27): Societatea Scriitorilor Români ține adunare generală, discută proiectul noului statut și îl relege ca președinte pe Victor Eftimiu. • 1950 (20): Se înființează Muzeul de Artă al Republicii Populare Române. • 1957 (7): Filmul românesc de desene animate *Scurtă istorie* de Ion Popescu-Gopo obține premiul *Palme d'or*, la festivalul internațional de la Cannes. • 1960 (20): Academia Republicii Populare Române îl sărbătorește pe Tudor Arghezi, cu ocazia împlinirii vîrstei de 80 de ani. • 1961 (8): Se bate o medalie comemorativă pentru împlinirea

CALENDAR ALMANAH

73

MAI

L	M	M	J	V	S	D
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	.	.	.

a patruzeci de ani de la crearea Partidului Comunist Român. • 1970 (7): Se inaugurează la București, bustul lui C. Dobrogeanu-Gherea (sculptor: Naum Corcescu). 1972 (22—24): Conferința națională a Scriitorilor • *Aniversări, comemorări*, 1973: • 55 de ani de la moartea lui George Coșbuc (9.V.1918).

Cupa primită
de Vasile
Alecsandri
la Montpellier

Statuia lui
Gheorghe Lazăr

CALENDAR ALMANAH

73

I U N I E

L M M J V S D

1 2 3

4 5 6 7 8 9 10

11 12 13 14 15 16 17

18 19 20 21 22 23 24

25 26 27 28 29 30

● 1829 (1): Apare la Iași «gazeta politico-literară» **ALBINA ROMÂNEASCĂ**, redactată de Gheorghe Asachi. Mai târziu va avea texte paralele, în limbile română și franceză. Din 1830 se va numi **GAZETA DE MOLDOVA**. ● 1912: Debutul editorial al lui Liviu Rebreanu, cu volumul *Frământări*, apărut în

editura Librăriei Naționale din Orăștie. ● 1915 (8): G. Diamandy este reales președinte al Societății Scriitorilor Români. ● 1921 (12): Academia Română îl premiază pe Demostene Botez, pentru volumul de poezii *Floarea pământului*. ● 1923 (6): Jean Bart primește, pentru a treia oară, premiul Academiei Române (volumul *Prințesa Bibița*). ● 1924 (17): Octavian Goga este ales președinte al Societății Scriitorilor Români. La 17 iunie 1925 renunță la această demnitate, în locul său fiind ales Liviu Rebreanu. ● 1925 (25): La propunerile făcute de Mihail Sadoveanu și de Nicolae Iorga, Academia Română alege primele femei membre de onoare: Anna de Noailles și Elena Văcărescu. ● 1936 (5): Se inaugurează la Brașov bustul scriitorului Cincinat Păvelsco (sculptor: Gh. Popa). ● 1943 (28): Solemnitatea desvelirii celor 12 busturi (*Rondul roman* din Cișmigiu) ale scriitorilor Vasile Alecsandri, N. Bălcescu, I. L. Caragiale, George Coșbuc, I. Creangă, B. P. Hașdeu, Șt. O. Iosif, Al. Odobescu, Al. Vlașcu, Duiliu Zamfirescu, Mihai Eminescu și Titu Maiorescu. Sculptori: T. Burcă, C. Baraschi, O. Spaethe, I. Gr. Popovici, I. Gr. Jiga, M. Onofrei, Cornel Medrea, Milița Pătrășcu, O. Han, Al. Călinescu, Ion Jalea, Dimitriu-Birlad. ● 1948 (9): Se publică decretul potrivit căruia Academia Română se transformă în Academia Republicii Populare Române. ● 1956 (25): Primul congres al scriitorilor din România. Se votează noul statut al Uniunii Scriitorilor. Mihail Sadoveanu este ales președinte. ● *Aniversări, comemorări, 1973*: ● 80 de ani de la nașterea lui Ion Marin Sadoveanu (15.VI.1893). ● 60 de ani de la moartea lui Ilarie Chendi (25.VI.1913).

Primul număr al Albinei Românești

Debutul editorial al lui Liviu Rebreanu

• 1888 (2): I. L. Caragiale este numit director al Teatrului Național din București. • 1896 (30): În cotidianul LIGA ORTODOXĂ, condus de Macedonski, apare o poezie de douăzeci și patru de rinduri, intitulată *Tatălui meu* și semnată Ion N. Theodorescu. Este debutul lui Tudor Arghezi. • 1899 (3): Se inaugurează, în grădina Ateneului Român din București, bustul istoricului și poetului lenăchită Văcărescu. • 1900: Emil Gârleanu debutează în revista ARHIVA, din Iași, cu poezia intitulată *lubitei*, semnată Emilgar. • 1908 (27): Profesorul Nicolae Iorga înființează, la Văleni, Universitatea Populară ce-i va purta numele. • 1922 (2): Școala română de la Paris (Fontenay-aux-Roses) înființată cu scopul «stabilirii legăturii dintre știința românească și cea occidentală», își începe cursurile sub conducerea profesorului Nicolae Iorga. • 1922 (2): Scriitorul Corneliu Moldovanu este numit director al Teatrului Național din București. • 1934 (7): Se inaugurează la Iași, în grădina Copou, un bust al lui Mihai Eminescu. Sculptor: Ion Mateescu. • 1936 (10): Tudor Arghezi este sărbătorit la București, de către prietenii, cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la debut. • 1953 (30): Spectacol de gală la Opera Română din București, oferit cu ocazia inaugurării noului local (1200 de locuri). • 1954 (28): Consiliul de Miniștri îi acordă lui Mihail Sadoveanu premiul de stat clasa I-a pentru romanul *Nicoară Potcoavă*. 1956 (27): România intră în UNESCO. • 1964 (15): Se înființează Studioul Cinematografic ANIMA-FILM, pentru crearea de filme de animație. • Aniversări, comemorări, 1973: • 80 de ani de la nașterea poetului și prozatorului Demostene Botez (2.VII.1893).

Mihail Sadoveanu

CALENDAR ALMANAH

73

IULIE

L M M J V S D

1

2 3 4 5 6 7 8

9 10 11 12 13 14 15

16 17 18 19 20 21 22

23 24 25 26 27 28 29

30 31

doveanu premiul de stat clasa I-a pentru romanul *Nicoară Potcoavă*. 1956 (27): România intră în UNESCO. • 1964 (15): Se înființează Studioul Cinematografic ANIMA-FILM, pentru crearea de filme de animație. • Aniversări, comemorări, 1973: • 80 de ani de la nașterea poetului și prozatorului Demostene Botez (2.VII.1893).

Universitatea populară „N. Iorga” din Vălenii de Munte

CALENDAR ALMANAH

73

AUGUST

L M M J V S D

1 2 3 4 5

6 7 8 9 10 11 12

13 14 15 16 17 18 19

20 21 22 23 24 25 26

27 28 29 30 31 . .

• 1865 (1): Apare la București prima publicație muncitorească din țară — **TIPOGRAFUL ROMÂN**.
Directori: P. Ispirescu și G. Walter. • 1867 (1):
Societatea Academică Română (Academia Română
de mai târziu) se întrunește în prima ei sesiune.
Participă cei 21 de membri numiți prin decretele
din aprilie și iunie 1867 (printre care Vasile Alecsan-
dri, Ion Heliade-Rădulescu, C. A. Rosetti, V. A. Ure-
chia). • 1887 (18): În mijlocul orașului Constanța
se înalță statuia poetului Ovidiu, realizată prin sub-
scripție publică. Sculptor: Ettore Ferrari. • 1897

(17): N. D. Cocea debutează în revista FOAIA IN-
TERESANTĂ, redactată de George Coșbuc. Sem-
nează cu numele Nelly, o schiță intitulată *Deza-
măgire*. • 1930 (1): Ionel Teodoreanu este numit
director al Teatrului Național din Iași. • 1931 (15):
Apare la București, în ilegalitate, primul număr al
ziarului SCÂNTEIA, organ central de presă al C.C.
al P.C.R.. Din 1961, ziua aceasta este declarată
Ziua Presei. • 1934 (15): Asociația „Pro Eminescu”,
constituită la Constanța, ridică poetului un monu-
ment. Sculptor: O. Han. • 1958 (28): Apare revista
teoretică și informativă a partidelor comuniste și
muncitorești **PROBLEME ALE PĂCII ȘI SOCIALIS-
MULUI**. • 1965 (18): Consiliul de Miniștri aprobă
extinderea gratuității manualelor școlare și la învă-
țămîntul mediu. • 1965 (21): Se votează de către
Marea Adunare Națională noua constituție, care
proclamă Republica Socialistă România. • 1966 (1):
Se înființează la București *Muzeul memorial Baco-
via*. • 1970 (27): La Menton (Franța) se dă unei
străzi numele *Panaït Istrati*, ca semn comemorativ
pentru anii petrecuți (1930—1935) de scriitorul
român în acele locuri. • *Aniversări, comemorări*,
1973: • 90 de ani de la nașterea lui Corneliu Mol-
dovanu (15.VIII.1883). • 40 de ani de la moartea
lingvistului Alexandru Philippide (14.VIII.1933).

Monumentul lui Eminescu de la Constanța

• 1862: REVISTA ROMÂNĂ începe publicarea primului roman realist românesc: CIOCOLII VECHI ȘI NOI de Nicolae Filimon. • 1863 (18): Colegiul universitar din Iași alege pe Titu Maiorescu în funcția de rector. • 1878 (1): Poetul Mihai Eminescu este numit director al Bibliotecii Centrale din Iași. • 1879 (30): Premieră la Teatrul Național din București, cu piesa *Despot Vodă* de Vasile Alecsandri. • 1888 (14): Se inaugurează la Iași monumentul cronicarului Miron Costin. Sculptor: V. Hegel. Presa franceză (L'ILLUSTRATION) menționează faptul ca «un eveniment artistic european». • 1902: Apare în editura MINERVA din București volumul OPERE COMPLETE de Ion Creangă (sub îngrijirea criticului Ilarie Chendi și a poetului Șt. O. Iosif). • 1906 (9): În București se ține congresul internațional pentru protecția proprietății literare. Prezidează A. D. Xenopol. Printre participanți: sculptorul francez Auguste Rodin și astronomul Camille Flammarion. • 1909 (2): După încercarea — rămasă fără urmări — făcută de Cincinat Pavelescu (în 1908), scriitorii români se întrunesc și hotărăsc înființarea Societății Scriitorilor Români. Cei 47 de participanți la dezbateri aleg ca președinte pe Mihail Sadoveanu. • 1946 (20): Apare la București primul număr din seria nouă a săptămînalului politic-social-cultural CONTEMPORANUL, editat în prezent de Consiliul Culturii și Educației Socialiste. • 1947: Apare, în Editura de Stat, volumul *Oameni și cărbuni în Valea Jiului* de Geo Bogza. • 1957 (28): Se înființează Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale (A.T.M.). • 1958: Se organizează la București primul concurs și festival internațional de muzică „George Enescu”. • 1970 (22): Se inaugurează la Cluj bustul lui Ion Agârbiceanu. Sculptor Romul Ladea. • Aniversări, comemorări, 1973: • 150 de ani de la moartea iluministului Gheorghe Lazăr (17.IX.1823). • 115 ani de la nașterea lui Al. Vlahuță (5.IX.1858).

Geo Bogza (*Valea Jiului*, 1946)

CALENDAR
ALMANAH

73

SEPTEMBRIE

L M M J V S D

						1	2
3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	
17	18	19	20	21	22	23	
24	25	26	27	28	29	30	

CALENDAR ALMANAH

73

OCTOMBRIE

L M M J V S D

1 2 3 4 5 6 7

8 9 10 11 12 13 14

15 16 17 18 19 20 21

22 23 24 25 26 27 28

29 30 31

• 1860 (26): Se înființează Universitatea din Iași. Patru ani mai târziu (la 14.X.1864) încep cursurile la Universitatea din București. • 1861 (23): Se înființează la Sibiu Asociația transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (ASTRA). Printre membrii fondatori: George Barițiu și Ti-

Universitatea din Iași

motei Cipariu. • 1871 (26): Ziariștii români țin, la București, primul lor congres «pentru a discuta atitudinea ce trebuie luată de presă în problemele majore ale timpului». • 1890: Debutează Dimitrie Anghel, cu poezia *Plinset de Grieri*, publicată în *CONTEMPORANUL* din Iași. • 1892 (29): Locuitorii satelor din județul Ilfov izbutesc să ridice un monument învățătorului Ion Zaharescu, în comuna Dridu. Este primul monument închinat unui dascăl de țară, la noi. • 1918 (10): I. Al. Brătescu-Voinești este ales membru al Academiei Române. • 1948: Prima sesiune a Academiei Republicii Populare Române. În ședința inaugurală sînt declarați academicieni post-mortem: I. L. Caragiale, Ion Creangă, C. Dobrogeanu-Gherea, Mihai Eminescu, G. Ibrăileanu, Teodor Neculuță, Ion Păun-Pincio, Al. Sahia, I. Andreescu, Șt. Luchian, Aurel Vlaicu, dr. Dimitrie Bagdasar și dr. Ștefan Stăncă. • 1956 (6): Premiera piesei *Ziariștii* de Alexandru Mirodan. • 1964 (28): Se înființează Comisia Națională a României pentru UNESCO. • 1906 (15): Se inaugurează la Iași statuia poetului Vasile Alecsandri, realizată prin subscripție publică (sculptor: V. Hegel). «Monumentul acesta modest costă 30.000 de lei; cam atît cît se pierde în mod obișnuit, într-o seară, la orice club românesc...» scrie VIAȚA ROMÂNESCĂ. • Aniversări, comemorări, 1973: • 115 de ani de la nașterea lui Duiliu Zamfirescu (30.X.1858). • 75 de ani de la nașterea lui George Mihail Zamfirescu (13.X.1898). • 65 de ani de la nașterea lui Alexandru Sahia (11.X.1908).

Plinset de Grieri

Grieri pîlg
În vatra rece;
Toate se sting,
Și vremea trece.

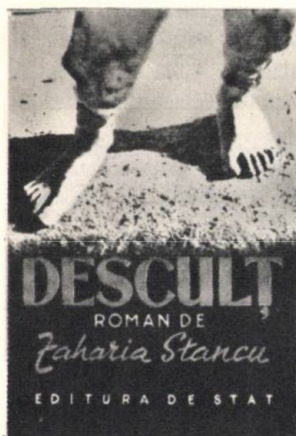
Lampa rădăra,
Vapale moartă;
Trist mi se'nsiră,
Vineja toată.

O stea'n tîrio
Clipind se stinge.
Nimeni mă știe,
Nimeni mă pîlge.

Gri-ri pîlg.
În vatra rece;
Lampa o sting,
Și vremea trece.

Debutul lui D. Anghel

• 1840 (18): Teatrul Național din Iași își inaugurează stagiunea cu *Farmazonul din Hârlău*, comedie în trei acte de Vasile Alecsandri. • 1841 (8): Se inaugurează la Cetățuie, lângă Piatra Neamț, prima fabrică modernă de hîrtie din țara noastră. Întemeietor: Gheorghe Asachi. • 1874 (8): Este inaugurat la București monumentul lui Mihai Viteazu. Sculptor: Carrier Belleuse. • 1881 (21): Lui Ion Heliade-Rădulescu i se ridică un monument la București (primul monument închinat unui scriitor la noi). Studenții, nemulțumiți de festivitate, procedează, a doua zi, la o nouă inaugurare, depunînd coroane de flori. • 1909 (26): La Teatrul Național din București are loc premiera piesei *Viforul* de Barbu Ștefănescu-Delavrancea. • 1921 (13): Cinci zeci de reprezentanți ai artei și ai gândirii românești (între care se află Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Tudor Vianu) protestează împotriva construirii Arcului de Triumf de la Șosea, «proiectul fiind conceput fără consultarea forțelor artistice disponibile». • 1928 (1): Începuturile radio-

Prima ediție
a romanului
Descult

fonei românești. Postul București transmite primele programe publice. • 1931 (7): Profesorul Nicolae Iorga este numit doctor honoris causa al Universității de la Paris. • 1948: Apare în Editura de Stat prima ediție a romanului *Descult* de Zaharia Stancu. În următorii ani, cartea se va retipări în 15 ediții și va fi tradusă în 22 de limbi. • 1948 (5): Academia Republicii Populare Române alege prima femeie ca membră activă: Raluca Ripan, profesoară universitară. • 1932 (21): Se prezintă pentru prima

CALENDAR ALMANAH 73

NOIEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	.	.

dată, la Teatrul Național, piesa *Titanic Vals* de Tudor Mușatescu. • 1935 (20): Romancierul Liviu Rebreanu este sărbătorit la Craiova, pentru împlinirea vârstei de 50 de ani. • Aniversări, comemorări, 1973: • 95 de ani de la nașterea lui V. Demetrius (1.XI.1878).

N. Iorga, savantul englez Cannon
și prof. Charletty la Sorbona în
1931

CALENDAR ALMANAH

73

DECEMBRIE

L M M J V S **D**

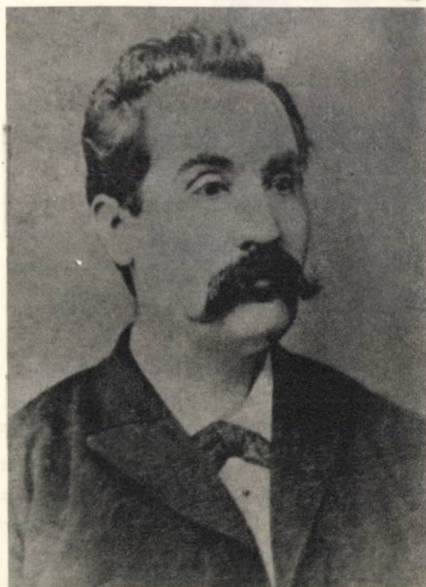
						1	2
3	4	5	6	7	8	9	
10	11	12	13	14	15	16	
17	18	19	20	21	22	23	
24	25	26	27	28	29	30	
31	.	.	.	.	.	.	.

• 1883: Primul volum de *Poezii* al lui Mihai Eminescu apare în editura SOCEC din București. Este cunoscut ca ediție 1884, dar prefața lui Titu Maiorescu îi dă dată certă: decembrie 1883. În volum sînt cuprinse toate poeziile publicate de Eminescu în CONVORBIRI LITERARE. • 1896 (2): Se inaugurează la Iași clădirea nouă a Teatrului Național. Stagiunea, în noul sediu, se deschide a doua zi, cu *Fintina Blanduziei* de Vasile Alecsandri. • 1898 (28):

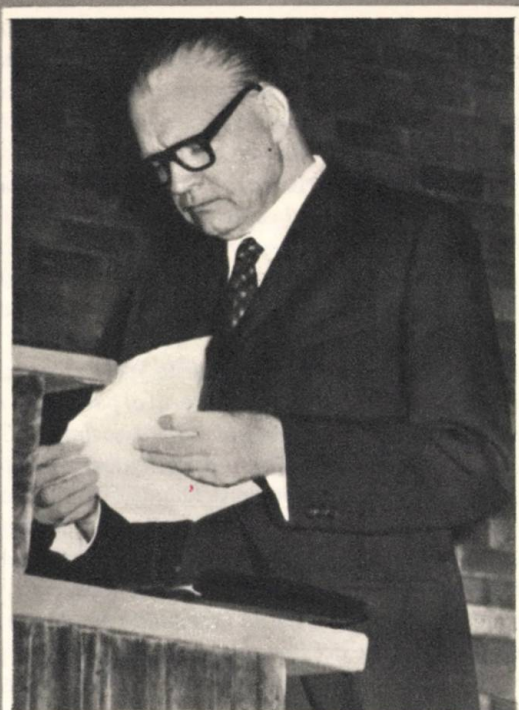

Ștefan Tita, Gala Galaction, Ion Pas,
Tudor Arghezi și Zaharia Stancu

Primul congres al învățătorilor din întreaga țară se ține la Ploiești. În moțiune se cere: obligativitatea învățămîntului primar, generalizarea cursurilor pentru adulți, înființarea de grădinițe pentru copii, în fiecare comună. • 1905 (18): Debutul poetului Victor Eftimiu, cu poezia *Raze de lună*, apărută în revista DUMINICA. • 1910 (28): Doi scriitori sînt numiți miniștri în cabinetul nou format: Titu Maiorescu la Externe și Barbu Ștefănescu-Delavrancea la Lucrările Publice. • 1914 (12): Se inaugurează Teatrul «Mihai Eminescu» din Botoșani. • 1946 (29): Mihail Sadoveanu este ales președinte al primului parlament românesc democrat. • 1946 (8): Zaharia Stancu este numit director al Teatrului Național din București. • 1946 (29): Tudor Arghezi și Gala Galaction sînt sărbătoriți la Ministerul Artelor, cu ocazia împlinirii a cincizeci de ani de activitate literară. • 1955 (14): România este primită în rîndurile țărilor membre ale Organizației Națiunilor Unite (O.N.U.). • 1963 (30): Se inaugurează, în Parcul Libertății din București, «Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism». Arhitecți: H. Maicu și N. Cucu. • *Aniversări, comemorări, 1973: • 100 de ani de la nașterea filologului Ovid Densusianu (29.XII.1873).*

M. Eminescu (după o fotografie aflată în posesia poetului Mircea Ciobanu)

Acad. Zaharia Stancu prezentind Raportul conducerii
Uniunii Scriitorilor la Conferința națională a scriitorilor
din 22—24 mai 1972.

CEL MAI MARE PRIETEN AL NOSTRU

Cine a asistat la ultima ședință a Conferinței naționale a scriitorilor, care a avut loc recent în sala mică a Palatului Republicii, nu va uita niciodată ceea ce a văzut și ceea ce a auzit acolo: primirea extraordinară pe care oamenii scrisului i-au făcut-o conducătorului partidului și statului nostru, tovarășului Nicolae Ceaușescu, și celorlalți conducători de partid și de stat care îl însoțeau. Se vedea, în ochii tuturor, că urările de bun venit, precum și aplauzele prelungite care nu se mai sfârșeau erau pornite din inimă, cu dragoste, — cu toată dragostea, cu toată prețuirea, cu toată încrederea în politica internă și externă pe care acest om providențial a imprimat-o partidului nostru comunist, statului nostru socialist, cu toată încrederea în viitorul fericit al patriei noastre, al poporului nostru. Totul a fost firesc, foarte firesc, pentru că Partidul Comunist Român și Nicolae Ceaușescu

personal i-au atras și i-au cîștigat pe scriitori nu prin vorbe goale ci prin programul vast și înțelept al partidului, program a cărui înfăptuire a dus și va continua să ducă mai departe la întărirea, la înfrumusețarea, la îmbogățirea patriei noastre și a poporului patriei noastre. Scriitorii au găsit înscrise în proiectele de muncă și de construire a unei țări socialiste și ai unor noi oameni, propriile lor visuri, propriile lor năzuințe. Căci ce scriitor adevărat n-a visat o lume mai bună și mai dreaptă, o patrie mai puternică și mai înfloritoare? Cine dintre marii noștri clasici sau dintre scriitorii noștri contemporani n-a visat și n-a cîntat apariția unui om nou, superior din toate punctele de vedere celui de astăzi? Cine n-a visat și n-a dorit bunăstare și fericire pentru toți? Cine n-a dorit și n-a visat abolirea războiului, instaurarea în ținuturile noastre și în lumea întreagă a unei stări de pace care să priască progresului, păcii, înfloririi artei și literaturii?

Toate aceste vechi visuri ale omenirii, toate aceste vechi visuri ale poporului nostru și ale scriitorilor noștri au fost incluse de secretarul general al partidului nostru în programul Partidului Comunist Român, în programul statului nostru socialist. Cine n-a visat independența și suveranitatea statului nostru? Cine n-a dorit libertatea poporului nostru?

Același secretar general al Partidului Comunist Român a preluat toate aceste năzuințe ale poporului nostru și ale multor altor popoare, a făurit din ele o doctrină pe care rostind-o cu glas limpede și ferm în toate forurile internaționale a adus persoanei sale și României stima lumii, dragostea lumii, prețuirea lumii. Relațiile dintre partid și scriitor sînt foarte bune. Conducerea partidului ne dă sfaturi, ne dă îndrumări, ne dă sprijin în toate împrejurările în care avem nevoie de toate acestea. Urechea secretarului general este mereu atentă la spusele noastre. Urechile noastre sînt mereu deschise spuselor partidului. S-ar putea spune multe, foarte multe în această privință. Acum n-ar fi poate potrivit să spun mai mult. Dar sînt obligat de realități să mărturisesc măcar un lucru: secretarul general al partidului cunoaște pe aproape toți scriitorii, chiar pe cei foarte tineri. El se interesează de munca fiecăruia dintre noi și nu pot să nu adaug: de viața fiecăruia dintre noi, ca un adevărat părinte. La sugestia sa și sub directa sa îndrumare s-au făcut legi speciale de sprijinire a literaturii și a creatorilor de literatură. Una din principalele sale preocupări este buna dezvoltare a artelor și a literaturii. Spuneți-mi, cum să nu iubim noi Partidul Comunist Român? Cum să nu fim noi devotați partidului nostru comunist? Cum să nu ajutăm noi la împlinirea unor vechi visuri ale poporului nostru și ale noastre? Și cum să nu iubim cu toții, adînc, sincer, pe omul intrat de foarte tînăr în mișcarea revoluționară română care poartă poporul nostru, partidul nostru și pe noi înșine, de cîțiva ani, spre viitorul strălucit al patriei noastre, al poporului nostru?

Am fost cuprinși de o adîncă emoție cînd Nicolae Ceaușescu a venit în mijlocul nostru al scriitorilor, însoțit de principalii săi colaboratori, la Conducerea Partidului și a Statului. Am fost adînc cuprinși de emoție cînd a vorbit, remarcînd realizările noastre. Am fost cuprinși de emoție cînd ne-a urat spor la muncă, sănătate și fericire. L-am asigurat acolo, în sala Conferinței noastre, și îl mai asigur și prin scrierea, publicarea și rostirea acestor rînduri de dragostea noastră, de prețuirea noastră, de întregul nostru devotament.

Ne socotim soldații apărători ai construcției României Socialiste și, deopotrivă, ne socotim una cu constructorii acestei noi Românie. Unitatea dintre noi și partid este — și va rămîne — indestructibilă, admirația, stima și devotamentul nostru față de secretarul general al Partidului sînt fără margini și, trebuie să adaug, nepieritoare.

ZAHARIA STANCU

AVETI IN FATA VOASTRA O PERSPECTIVA LARGA.
PUNETI TALENTUL SI MAESTRIA DE CARE DISPUNETI
IN SLUJBA UNEI ARTE INCHINATE POPORULUI
CAUZEI SOCIALISMULUI SI COMUNISMULUI IN PATRIA
NOASTRA I

NICOLAE CEAUȘESCU

2-5 MAI 1972

COFERINȚA NAȚIONALĂ A SCRITORILOR

22—24 mai 1972

Într-o atmosferă de mare efervescență patriotică, de înaltă principialitate ideologică și estetică a avut loc, în zilele de 22, 23 și 24 mai 1972, Conferința națională a scriitorilor din Republica Socialistă România.

În Raportul conducerii Uniunii Scriitorilor, prezentat de academicianul Zaharia Stancu, a fost analizată activita-

1

2

cea scriitoricească din țara noastră, pe perioada de la Adunarea generală a scriitorilor din noiembrie 1968 și până la data în care a avut loc Conferința, relevându-se succesele obținute de scriitorii români în acest răstimp de trei ani și jumătate, «ani bogați în evenimente, ani care au adus literaturii române opere de valoare, o mișcare a ideilor, apariția de noi talente scriitoricești». Acest text, prin precizia analizei efectuate și prin claritatea sa teoretică, a constituit baza discuțiilor ulterioare.

În luările lor la cuvânt, participanții la Conferință au dezbătut problemele cele mai importante ale scrisului și lite-

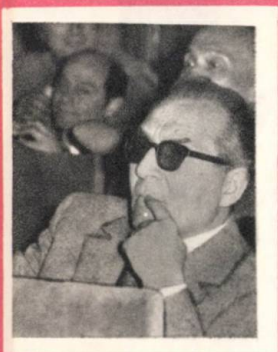
3

4

Toate indicațiile care însoțesc ilustrațiile din acest Almanah, în afara mențiunilor speciale, se vor citi de la stînga la dreapta.

1. George Macovescu și Mihai Beniuc
2. Ioan Alexandru, Eugen Barbu și Mircea Horia Simionescu
3. Secretariatul Conferinței: Romulus Guga, Radu Cărneci, Vlaicu Bărna și Traian Iancu
4. Titus Popovici și Dan Deșliu

1

4

2

3

raturii noastre, au făcut propuneri privind organizarea vieții Uniunii Scriitorilor, exprimându-și, totodată, deplina adeziune la politica înțeleaptă a Partidului Comunist Român și mulțumirea față de grija permanentă pe care conducerea statului, prin persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Consiliului de stat al Republicii Socialiste România, o manifestă față de munca și de condițiile materiale necesare creației.

Cu vîi aplauze a fost primită Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, în care s-a dat o înaltă apreciere activității scriitorilor din țara noastră, exprimînd, totodată, cu mare limpezime, dezideratele ideologice care trebuie să călăuzească activitatea artistică.

În cadrul lucrărilor Conferinței, după

-
1. Laurențiu Fulga
 2. Șerban Cioculescu și Ieronim Șerbu
 3. Al. Piru și Ion Dodu Bălan
 4. Aspect din sală

1

2

ce a fost votat și aprobat noul Statut al Uniunii Scriitorilor, noul Consiliu ales Biroul și organele de conducere, în următoarea componență: Președinte de onoare: VICTOR EFTIMIU; Președinte activ: ZAHARIA STANCU; Vicepreședinți: Laurențiu Fulga, George Macovescu, Marin Preda, Sütő Andras, Virgil Teodorescu; Secretar general: Constantin Chiriță; Secretari: Ion Hobana, Szasz Janos; Membri ai Biroului: Geo Bogza, Radu Boureanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Matei Călinescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ștefan Aug. Doinaș, Domokos Geza, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Horia Lovi-

3

4

5

1. Ion Negoieșcu, Nichita Stănescu și Leonid Dimov
2. Geo Dumitrescu
3. Șt. Aug. Doinaș și Adrian Păunescu
4. Hajdu Gyözö și Letay Lajos
5. Șerban Cioculescu

1

2

3

4

5

nescu, Aurel Martin, Romul Munteanu, Fănuș Neagu, Ioanichie Olteanu, Dumitru Radu Popescu, Titus Popovici, Nichita Stănescu, Franz Storch. MEMBRII CONSILIULUI: Ioan Alexandru, Alexandru Andrișoiu, Paul Anghel, Nicolae Balotă, Eugen Barbu, Ion Băieșu, Ion Bănușă, Mihai Beniuc, Ana Blandiana, Geo Bogza, Radu Boureanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Augustin Buzura, Ion Caraion, Nina Cassian, Matei Călinescu, Constantin Chiriță, Șerban Cioculescu, Ben. Corlaci, Aurel Covaci, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Deșliu, Ștefan Augustin, Doinaș, Domokos Geza, Anghel Dumbrăveanu, Dumitru M. Ion, Geo Dumitrescu, Victor Felea, Fodor Sandor, Franyo Zoltan, Laurențiu Fulga, Tașcu Gheor-

1. Un aspect de la lucrările Conferinței; la masă: Teodor Mazilu, Marin Preda și Aurel Martin; în picioare: Szilagy Domokos, Sütő Andras, Șt. Aug. Doinaș, Radu Boureanu și Ion Hobana
2. Ioanichie Olteanu, Haralambie Grămesu și Aurel Covaci
3. Paul Anghel, Nina Cassian și Ana Blandiana
4. Ion Bănușă și Marcel Găfton
5. Petru Vintilă și Ion Brad

1

ghiu, Alecu Ivan Ghilia, Ioan Grigorescu, Romulus Guga, Aurel Gurghianu, Arnold Hauser, Dan Hăulică, Ion Hobana, Ion Horea, Mircea Radu Iacoban, Traian Iancu, Ion Ianoși, Mihai Izbășescu, Eugen Jebeleanu, Nicolae Jianu, Laszloffi Aladar, Letay Lajos, Leon Levițchi, Franz Liebhard, Hans Liebhardt, Horia Lovinescu, George Macovescu, Majtenyi Erik, Aurel Martin, Teodor Mazilu, Meliusz Jozsef, Romul Munteanu, Gellu Naum, Fănuș Neagu, Vasile Nicolescu, Ioanichie Olteanu, Edgar Papu, Adrian Păunescu, Radu Petrescu, Sânziana Pop, Dumitru Radu Popescu, Titus Popovici, Marin Preda, Aurel Rău.

1. O parte din membri Biroului Uniunii Scriitorilor: Virgil Teodorescu, Ion Hobana, Franz Storch, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Horia Lovinescu, Fănuș Neagu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ștefan Aug. Doinaș, Romul Munteanu și Aurel Martin

2. Nicolae Manolescu, Dinu Săraru și Fănuș Neagu

3. Remus Luca, Mihai Gafița și Violeta Zamfirescu

2

3

2

Vasile Rebreanu, Alexandru Simion, Mircea Horia Simionescu, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Szasz Janos, Georg Scherg, Corneliu Ștefanache, Franz Storch, Sütő Andras, Dan Tărchilă, Nicolae Tăutu, Virgil Teodorescu, Gheorghe Tomozei, Radu Tudoran, Victor Tulbure, Nicolae Velea, Ion Vlad, Ion Vlasiu, Mircea Zăciu, Haralamb Zincă, *Comisia de cenzori*: Teodor Balș, Nicuță Tănase, Constantin Nicipeanu, Darie Novăceanu, Petru Vintilă.

Pentru a sublinia semnificația deosebită a acestui eveniment de seamă al istoriei literare a României acestor ani glorioși, *Almanahul Literar* publică o suită de instantanee artistice, făcute în perioada lucrărilor Conferinței, în cerând astfel să ilustreze fotografic, aspectele sale cele mai importante, atât pentru cititorul contemporan, cât și pentru istoria literară.

A L

1. Constantin Chiriță și Mircea Malița
2. Ion Caraion și Geo Dumitrescu
3. Aspect din sală

3

VALORI ALE ETICII MARXISTE

Orice valoare exprimată a omului trebuie să tindă în ultima ei finalitate către o fructificare etică. Și din acest punct de vedere cultura și civilizația omului trebuie considerate moral: ce înseamnă valoarea etică trăită, ce se pierde și se câștigă etic, prin orice act al istoriei. În zilele pe care le trăim astăzi, poporul nostru a afirmat mai răspicat ca oricând valoarea idealului moral pe care se clădește atit istoria fiecăruia în parte, cit și lumea colectivă a unei adevărate societăți.

Este fără echivoc constatarea, și de la sine înțeleasă, că revoluția pe care Marx o propune este — prin excelență — de natură etică. Faptul că termenii acestei revoluții sînt sociali și economici, ne arată că aceasta se poate efectua în lumea omului modern în planul economic, al societății, și prin autoritatea politică a unei conduceri suverane. Dar această revoluție nu rămîne niciodată mai puțin etică; și nu numai în intenție, ci chiar în fondul direct al lucrurilor pe care le are în vedere.

Pentru a reliefa mai bine caracterul moral al ideologiei marxiste, ne vom referi la citeva pasaje din «Manuscrise economico-filozofice»; și anume la ultimele două capitole: «Puterea banilor în societatea burgheză» și «Critica dialecticii hegeliene».

Iată forța morală a descrierii «puterii banului»: «Posedînd calitatea de a cumpăra totul, posedînd calitatea de a-și însuși toate obiectele, banii constituie obiectul în sens suprem. Universalitatea calității lor este atotputernicia esenței lor. Ei contează, de aceea, ca entitate atotputernică. Banii servesc ca mijlocitor între trebuința omului și obiect, între viața omului și mijloacele sale de trai. Ceea ce îmi mijlocește însă mie viața mea, îmi mijlocește și existența celorlalți oameni pentru mine, este pentru mine omul celălalt». Citindu-l pe Goethe, apoi pe Shakespeare, Marx comentează, mai departe: «Ceea ce

îmi este accesibil prin intermediul banilor, ceea ce eu pot plăti, adică ceea ce banii pot cumpăra, aceasta sînt eu însumi, posesorul banilor. Calitățile banilor mai sînt și calități și forțe esențiale ale mele, posesorul lor.

Ceea ce sînt și pot eu nu este nicidecum determinat de individualitatea mea.»

Tonul textului are un patos evident și adresa morală este subliniată atit de exprimarea implicată (persoana I-a), cit și de cadența care acumulează expresia. Dincolo de asta însă, fondul textului are o mare unitate de ținută. Problema este aceea a înstrăinării, la care s-a făcut atit de des apel. Înstrăinarea condiției umane prin și în raportul pe care ea îl are cu lumea naturală și civilizată, într-un cuvînt, înstrăinarea omului prin suma de relații care-l fac să existe. Dacă omul există progresiv în istorie ca «produs al autorealizării în activitatea sa practică», sensul proprietății private care «constă în existența obiectelor esențiale pentru om atit ca obiecte ale plăcerii cit și ca obiecte ale activității», impune omul ca pe o ființă capabilă de posesie; măsura acestei posesii implică și sensul ei creator. Marx spune că «abia prin dezvoltarea industriei, adică prin intermediul proprietății private, esența ontologică a pasiunii umane se constituie atit în totalitatea cit și în omenescul ei». De ce este așa? Prin industrie, lumea creată de om se dezvoltă într-o asemenea măsură, încit există cu independență în fața lumii naturale. Omul nu are în natură, ci are în produs. Omul are și produce o lume a sa, în afara ierarhiei lumii naturale. Prin industrie, care înseamnă construcție, omul iese în afara naturii; înainte plasa în natură ceea ce construia; odată cu industria, omul plasează într-o civilizație construită. Adică, omul construiește și posedă numai înăuntrul mediului civilizat de care este

capabil. Natura nu creează obiecte, în sens propriu; industria este creatoare de obiecte. Și omul civilizat există în societate după felul obiectelor pe care le posedă; dar mai există, pe lângă asta, cu răspunderea etică pentru felul în care posedă totalitatea de obiecte ale civilizației sale.

Cu cât iese din natură, cu atât lumea obiectelor construite și posedate de om se înmulțește. Cu această concurență în fața naturii prin care omul își creează obiectele sale a început și istoria proprie a omului. Istoria astfel înțeleasă este evoluția unei posesii în lanț a obiectelor create de om, fie că aceste obiecte sînt unelte, legi, moravuri sau instituții. Felul în care omul valorifică aceste obiecte este etica istoriei sale.

Cînd industria produce serii de obiecte, reacția în lanț a posesiunii obiectelor intră în conflagrație. Cine posedă și cum?, sau, cine pentru ce posedă?, sau, care este dreptul moral al posesiunii? Răspunsul la nucleul spiritual al acestei probleme reprezintă momentul de naștere al marxismului. Un răspuns activ care caută soluții precise.

Industria a pornit să satisfacă imperativul acestei aspirații de mai mult a omului: nevoia de obiecte; prelungirea omului, extinderea lumii și existenței omului asupra unei mulțimi fizice reale care să satisfacă nevoia de complexitate a omului. S-ar putea spune astfel, că istoria este făcută și s-a făcut de către om, așa încît el să deschidă limite cît mai multiple. Multitudinea de obiecte create, înseamnă pentru om tot atîtea întîlniri cu limite pe care singur și le-a construit, ca să-și rezolve singur posibilitatea de a crea și a poseda. Banul, acest monstru abstract dar, în același timp, cu cea mai rudimentară realitate, sacrifică diferența lumii obiectelor și posibilitatea unei întîlniri în existența directă cu ele; el vine și le totalizează, substituindu-se lor în întregime. Banul nu mai poate fi obiectul unei senzații de existență, ci obiectul unei senzații care mutilează existența. Așa se face că — în orînduirea burgheză a societății — individul dotat superior este constrîns să se simtă inferior moral în prezența individului mediocru, dar cu bani și deci putînd să mînnince mai mult. Împotriva acestei situații care obligă la inferioritate morală, fără ca motivul moral să existe, împotriva acestei ordini pervertite, s-a ridicat Marx.

Poseziunea este un act nobil și în el natura omului

își descoperă generozitatea. Cel care știe să posed, va ști să primească și să dea cu toată generozitatea și fără să jignească. Banul deplasează sensul spiritual al posesiunii și o degradează la nivel de trafic; prin ban, posesiunea își pierde investitura și devine viciu. Posesorul de bani nu stăpînește obiecte și nu are contact cu senzații reale, ci el are în abstract echivalentul unei cantități lipsite de prezență. Or, cantitatea ca valoare nu poate exista ca echivalentă, ci numai ca prezență sensibilă. Posesorul de bani trăiește în senzații viciate, senzații din care afectul este absent, pentru că nu are pe ce se exercita. Realitatea oricărei relații spirituale este abolită. De la nivelul acesta simplu de viciere a senzațiilor, înstrăinarea progresează în destituirea naturii umane și posesia ca nevoie spirituală dispare complet, lăsînd loc unui instinct vid care acaparează în inutil. Posesia devine un mecanism care se dirijează sistematic și inconștient împotriva chiar a existenței celui care din operator devine operatul unui mecanism. De aici și dispariția vieții morale la capitalist. El este capitalist, așa cum ceilalți sînt oameni, existînd ca o specie aparte în afara existenței însăși. Ca și banul, el devine o ființă abstractă, monștruoasă — un echivalent al sensibilității extirpate. Dar avînd puterea și neștiind ce este valoarea, el impune vieții ca directivă lipsa lui de scrupul. Scrupulul nu că lipsește, pentru că astfel ar putea să existe, ci nu are posibilitatea de a exista. Avînd puterea, posesorul de capital nu cunoaște restricții; el își poate permite orice, pentru că nimeni nu îi impune nimic. Adică, capitalistul trăiește fără răspundere morală — ca simplu animal al banului. Și cuvîntul indică, de altfel, un tip impersonal de existență. Capitalistul nu are profesiune; altfel spus, el nu construiește obiecte; el profită de ele prin ban, la modul pe care societatea în care s-a instalat îi permite. Capitalistul nu este un posesor de bunuri, ci de echivalențe abstracte. El nu mai are cum să diferențeze bunurile, pentru că banul anihilează diferențele de calitate, anihilează existența fizică a senzațiilor, deci posibilitatea de a simți.

Judecînd funcția imorală a banului și realitatea morală a omului, Marx își încheie astfel capitolul: «Deoarece banii, în calitate de concept existent și activ al valorii, confundă și schimbă, între ele, toate lucrurile, ei sînt confundarea și substituirea generală a tuturor lucrurilor, deci lumea întoarsă pe

dos, confundarea și substituirea tuturor însușirilor naturale și omenești... Deoarece banii pot fi schimbați nu pe o calitate determinată, nu pe un lucru determinat, sau pe anumite forțe esențiale umane, ci pe întreaga lume obiectuală umană și naturală, ei schimbă — din punctul de vedere al posesorului lor — orice însușire și orice obiect pe orice altă însușire sau obiect, chiar dacă acestea din urmă sînt contrare celor dintîi; ei înseamnă întorlocirea celor ce nu se pot întorloca și sîlesc la împăcare ceea ce se contrazice.

Dar dacă-l consideri pe om ca om și relațiile sale cu lumea ca relații umane, vei putea schimba dragostea numai pe dragoste, încrederea numai pe încredere etc. Dacă vrei să te împărtășești din comorile artei, trebuie să fii om cu cultură artistică; dacă vrei să exerciți influență asupra altora, trebuie să fii un om cu reală capacitate de stimulare și antrenare. Fiecare din relațiile tale cu omul — și cu natura — trebuie să fie o exteriorizare determinată, corespunzătoare obiectului voinței tale, a vieții tale individuale reale. Dacă iubești fără să trezești la rîndul tău iubire, adică dacă iubirea ta, ca iubire, nu provoacă sentimentul reciproc, dacă printr-o manifestare vitală ca om care iubește nu reușești să devii om iubit, iubirea ta e neputincioasă, e o nefericire.»

Cinstea este cuvîntul care rezumă poziția lui Marx. De realitatea ei directă — și ea nu poate fi altfel decît directă — atîrnă fericirea sau nefericirea omului. Este o problemă de conștiință, de verticalitate a ei; de aceea ea nu poate fi mediată. Orice act mediat de conștiință denaturează poziția spirituală a omului. Valoarea morală presupune acea atitudine care transformă orice relație dintre oameni, în relația reciprocă și directă a unor conștiințe. Cu alte cuvinte, omul își păstrează natura umană atîta vreme cît relațiile lui cu mediul și cu oamenii se traduc în relații de conștiință. Marx face apologia acestei reciprocități de conștiințe; și nu întîmplător, acest capitol se încheie pe nevoia dragostei, pe realitatea corectă a vieții afective, pe nefericirea de a iubi fără răspuns.

Capitalul denaturează; el face ca valorile morale să aibă preț în afara conștiinței, să existe fără suportul ei, deci să nu poată exista. Banul face din valorile morale, care sînt actele unei atitudini directe, obiectele unei tranzacții, de care omul este

constrîns — prin inferioritate economică — să asculte. În fața capitalului omul devine un obiect inferior. Valoarea omului, devenit obiect fără ființă, se măsoară, astfel, nu după capacitatea existenței lui afective, ci după prețul prin care poate renunța la propria lui conștiință, după prețul prin care omul este silit și acceptă constrîngerea de a deveni obiectul unei tranzacții. Iar acest preț, evaluarea în bani a limitelor unei conștiințe, este un preț abstract, banul fiind convenția abstractă, conceptul, cu cea mai mare priză în existență. Este viciul acumulării, care a făcut din ban — ca unitate necesară a mărfii — puterea abstractă care transformă în marfă însăși valoarea existenței.

La o lectură mai atentă a acestor texte, se va observa că analiza lui Marx se aplică cu exactitate doar situației banului în orînduirea capitalistă, singura avută în vedere. Fiindcă, în alte texte, în care genialul filozof descrie profetic societatea viitorului, aceeași problemă a rolului banilor cunoaște o schimbare radicală. Marxismul ne dezvăluie cum tocmai cuplarea banilor la angrenajul societății capitaliste le conferă caracterul de inumanitate și monstruos. Pînă la renunțarea totală la bani, fapt menit a se întîmpla abia cînd societatea comunistă va fi deplin edificată, aceștia pot și trebuie să aibă o funcție socială și economică pozitivă — afirmație care nu neagă analiza lui Marx efectuată în această lucrare, ci doar o circumscrie în perimetrul ei bine delimitat.

Să trecem acum la ultimul capitol, «Critica dialecticii hegeliene». Vom da un citat care ne arată exact care este critica dialecticii lui Hegel, cît și motivul de legătură cu capitolul precedent: «Logica (lui Hegel n.n.) este banul spiritului, valoarea gîndită, speculativă, a omului și a naturii — esența lor devenită complet indiferentă față de orice determinație reală și, de aceea nereală — gîndirea înstrăinată, care ca atare face abstracție de natură și de omul real: gîndirea abstractă». Marx este printre puținii care au văzut, la vremea aceea, substanța reală a gîndirii lui Hegel, gîndire care dincolo de tabloul evoluției spiritului, prin chiar natura determinațiilor, nu urmărește decît un singur scop: să demonstreze independența categorică a lumii speculative prin construcția unică și absolută a abstracției. Deci Marx îl vizează pe Hegel în plină intenție și realizare. El nu dezbate aspecte ale gîndirii lui

Hegel, ci însăși gândirea care se afirmă necondiționată de existență. Marx arată că indiferent unde se aplică, gândirea lui Hegel construiește determinații, antiteze, poziții de negații, care rămân întotdeauna forme ale gândirii și mișcării pure, ale concepției abstracte: «De aceea toată istoria autoînstrăinării și toată suprimarea autoînstrăinării nu este altceva decât istoria producerii gândirii abstracte, adică absolute, a gândirii logice, speculative... Nu faptul că esența umană se obiectivează — într-un mod inuman, în contradicție cu sine însăși, apare aici ca esență a înstrăinării care e afirmată și care urmează să fie suprimată, ci faptul că ea se obiectivează ca ceva deosebit de gândirea abstractă și în opoziție cu ea». Gândirea absolută are inumanitatea banului, pentru că ea constrânge să existe totul prin ea și înăuntrul ei și nu admite ieșire în afară; ea rămâne neraportabilă la experiență: izolarea ei perfectă este pe deoparte cea mai superbă afirmare a realității ireale a cuvântului, a posibilității lui de a acumula în abstract în așa fel încît poate exista în sine fără relații în afara abstractului, *ca negație principială a tuturor obiectelor*; dar este, pe de altă parte și în același timp, efectul dezastruos al monstrului verbal care arată că poate exista cu perfecțiune fără nici un fel de legătură cu existența: ca viciu absolut al formei, viciu prin care conținuturile își pierd experiența realității și devin simple pre-texte ale supremei gândiri abstracte.

Să urmărim mai departe pasajul în care Marx consideră ceea ce am putea numi ontologia obiectului și concluzia necesar morală la care ajunge. Vom relua expresia legiferată: «O ființă care nu este ea însăși obiect pentru o altă ființă nu are nici ea drept obiect vreo altă ființă.» Textul are o importanță capitală. Ființa nu poate exista altfel ca ființă decât înființînd, adică construindu-se prin ceea ce există în afara ei. Dar tot ceea ce există în afară, este pentru ființă propriul ei obiect. Obiect nu în sensul epistemologic, al cunoașterii, al lui cum este posibil altceva, ci obiect în sensul moral de ființă obiectuală. Cînd cineva suferă, eu ființă, nu pot fi în ființa celui care suferă; iar dacă sufăr pentru el, sufăr prin ceea ce simt eu ca ființă, nu prin ceea ce suferă el. Pasiunea altuia, dacă mi se transmite, devine pasiunea mea de cu totul altă valoare decît aceea pe care altul o trăiește. Omul, în sensul în care trăiește din afară înăuntru și

dinăuntru în afară, este în fața unei valori obiectuale. Bucuria cuiva declanșează în mine bucuria mea; iar bucuria mea este provocată de bucuria lui, adică este în relație cu un obiect activ, care este ființă în sine și nu se schimbă, dar care rămîne pentru mine — tocmai de aceea — în afara mea. Două ființe își comunică reciproc din ființa lor valori trăite, care sînt pentru fiecare din ființa care le primește, obiecte morale; ele își comunică *din ființă și nu în ființă*.

Acesta este și sensul istoriei omului și de aceea Marx spune că omul *se face ca ființă omenească*. Și tot de aceea noi spunem că cineva are experiență de viață, pentru că el a acumulat ca obiecte ființiale, situații prin care alte ființe au provocat în el o experiență proprie; experiența de viață, istoria particulară a indivizilor ajunsă la o înțelegere, este suma de bunuri care dau existenței o constantă de echilibru.

«Pentru că omul simte că suferă, este o ființă pasională» este celălalt text care dă reversul moral al textului amintit mai sus. Dacă spunem că, în pasiune omul simte că suferă, înseamnă că el înțelege acest lucru și îl gîndește ca «ființă naturală omenească». Altfel spus, cunoașterea prin pasiune este neapărat cunoaștere morală, opusă celei lucide care desființează obiectul, cunoașterea logică. În acest sens, omul trăiește moral între obiecte — în realitatea lor sensibilă care i se comunică ca valoare de viață. Moral vorbind, este obiect pentru om, orice îl face să fie în *prezența unui act de conștiință* pe care el îl va resimți mai tirziu ca pe propria lui experiență de viață.

Cam foarte aproape de vremea la care Marx scria aceste lucruri, danezul Kierkegaard își publica polemica cu Hegel, polemică pornită din aceeași nevoie de a critica în gândirea lui Hegel lipsa actului de existență, din aceeași nevoie de «a trăi în pasiune». Între Marx și Kierkegaard diferențele sînt categorice. Dar impulsul moral este de aceeași natură, chiar dacă soluțiile diferă. Cînd Marx pledează pentru omenire, Kierkegaard pledează pentru individ. Cînd Marx descoperă sensibilitatea valorii pentru societate, Kierkegaard o descoperă în numele izolării. Am făcut aici această apropiere — nu pentru că ea ar exista ca totalitate în gândirea lui Marx și a lui Kierkegaard, ceea ce este exclus — ci pentru că această apropiere de resort moral, ne

previne asupra unei erori. Și anume: dacă un filozof, sau alt om de cultură, cu alte vederi decât ale noastre, a consacrat câteva expresii, acelea dintre ele care sînt valoroase sînt folosite cu o exagerată prudență. E ca și cum o expresie poate contamina poziția solidă a unui mod superior de a gândi. Dacă, de pildă, Kierkegaard, precursor, într-un fel, al concepțiilor existențialiste, a spus câteva lucruri adevărate despre existență, acele lucruri spuse nu mai pot fi bunuri care să se fructifice. Mie poate să nu-mi placă Corrida ca spectacol, însă eu am acolo experiența unui public și o senzație de existență cu totul străină mie; tocmai din această înstrăinare față de «obiectul» acestui spectacol, eu simt mai bine care este atitudinea mea. Și voi încerca să arăt ce refuză simțirea mea acolo; pentru că numai așa am dreptul să gîndesc cinstit și numai așa am măsura înțelegerii după care pot să refuz ceva, ca să rămîn mai mult eu însumi.

Această eroare ne arată că sînt oameni care au în fața cuvîntului un respect idolatru și în același timp o teamă. Și asta arată că de foarte multe ori oamenii nu gîndesc izvorul expresiei și nu sînt atenți la demnitatea și răspunderea de a simți și gîndi cuvintele pe care le folosesc. Posesia cuvîntului este, în aceste cazuri, foarte echivocă, în sensul în care Marx critica vehement «conceptul abstract» — ca pe o valoare monetară, ca pe un «ban». Aici, actualitatea textului lui Marx pare și mai incisivă.

Cu tot specificul riguros pe care îl are, textul lui Marx nu uită să se exprime etic: adică, să folosească alături de concept cuvîntul simplu și viu, concretul vieții și mai ales valorile simple și adînci ale omului: «omenia», «inima», «simțirea omenească». Marx știa că sînt cuvinte pe care nici o altă formă de expresie nu le poate înlocui — ele sînt realități morale care nu pot fi echivalate — pentru că altfel, ca și banul, ar perverti natura expresiei și cîntea omenească.

Limbaajul ne cere o *corectitudine morală* — nu gramaticală a *expresiei*; și pentru ea, Marx îi cere socoteală lui Hegel. Așa cum momentele importante ale vieții cer să fie trăite corect, tot așa importanța pe care cuvîntul o descoperă în lucruri și în viață trebuie să simțăm ce spune. Dacă deschidem astăzi orice pagină scrisă, de oriunde ar fi ea, vom vedea foarte ușor că acele cuvinte simple și directe, care au în vedere un obiect real, care au „obiectuali-

tate“ cum zice Marx, pentru că trebuie să existe ca ființe, acele cuvinte, fiecare reprezintă o generalitate, o esență, o specie — aproape nici unul faptul real, obiectele văzute, lucrul sensibil. Marx, care avea o deosebită răspundere față de ideologia cuvîntului, îl folosea la locul lui: conceptul acolo unde trebuie — ca sumă a unei relații — iar cuvîntul simțit, întotdeauna legat de materia vie care îl face simțit. Ca marxisti, avem aceeași răspundere: de a simți moralitatea cuvîntului, de a ști să vorbim simplu și direct, fără să devenim victimele monstrului abstract care își dezvoltă în ființa noastră mecanismul, purtîndu-ne deasupra lucrurilor, fără să le mai putem atinge. Viața morală a fiecărui om este făcută din relații individuale. Hrana morală există numai atunci cînd ființa omului se lasă atinsă de particularul sensibil, de cazurile vieții noastre și nu de abstracția lor fără rădăcină. Etica noastră marxistă ne cere să fim atenți la corectitudinea simțirii noastre, ca s-o exprimăm așa cum este ea, nemistificată de formula monetară a abstracției.

Tocmai în acest sens, textele Partidului, cuvîntările primului secretar, au chemat pe toți scriitorii, pe toți gînditorii și artiștii să dea operelor lor o expresie simplă, directă, bazată pe o simțire aleasă și puternică, să evite sofisticările și alunecarea în retorica goală care nu transmite nimic. Nu o dată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut gazetarilor să evite formulele stereotipe, cu sensul tocit de o întrebuintare mecanică, iar celor care se ocupă în mod direct de ideologie le-a adresat îndemnul să lege textele lor, în permanență, de concretețea vieții sociale, deoarece numai această relație le poate asigura o viabilitate continuă.

Artificiul mecanic al limbaajului, cum zice Marx, nu provoacă în noi sentimente reciproce, pentru că nu are cum să transmită sentimente. Și să nu uităm că așa cum cuvîntul devine artificiu general, tot așa și gestul nostru decade în abstracție: el nu va fi al ființei noastre, un obiect care să se transmită altei ființe. Natura ființei noastre și istoria prin care ea se face mai mult, cu judecată și experiență, ne impune ținuta unei corectitudini morale, atît a gestului simțit, cît și a cuvîntului care-l exprimă. Este lecția lui Marx cea care ne obligă, astăzi mai mult ca înainte, să existăm material ca ființe sensibile, ca autori morali ai propriei noastre realități.

MARIN TARANGUL

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

19—21 IULIE 1972

Trebuie să acționăm pentru a făuri un om cu cunoștințe multilaterale, capabil să înțeleagă, să interpreteze și să folosească just legile obiective ale dezvoltării sociale în fiecare etapă a evoluției societății, să acționeze cu fermitate pentru transformarea revoluționară a lumii. Făurind un asemenea om, înarmînd astfel poporul, putem fi siguri de înfăptuirea cu succes a mărețului program elaborat de partid, putem avea garanția că poporul român va făuri comunismul, că națiunea noastră va avea un viitor glorios.

*E toată țara românească-n sărbătoare,
Poporul înalță imn partidului iubit,
Sub steagul lui ne avîntăm spre soare
Să făurim un viitor mai fericit.*

*S-avem un singur țel, o singură voință,
Niciind să nu ne plîngem că ni-e greu.
Prin munca tuturor, creăm o nouă viață;
Să fii tot mai puternic, poporul meu erou.*

*Dușmani de vor vroi să te sugrume
Cu viața noastră te vom apăra;
Vom face totul să trăiești în lume
Egală între popoare, țara mea.*

*Spre voi, aleși în sfatul comunist al țării,
Se îndreaptă nădejdea întregului popor;
Gîndiți cutezător, spre largurile zării!
Să urce națiunea spre comunism, în zbor.*

Trăiască poporul român, toți cetățenii României socialiste, constructori ai socialismului!

Din Raportul prezentat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în următorii ani și în perspectivă, la perfecționarea conducerii planificate a societății și dezvoltarea democrației socialiste, la creșterea rolului conducător al Partidului în edificarea socialismului și comunismului, la activitatea internațională a Partidului și Statului.

atunci m-am întâlnit cu partidul

Mi-a bătut cineva în ușa. Două ciocănituri sfioase. Am deschis. În prag, un ins între două vîrste, smead, privirea dulce-coaptă ca mustul în crug de toamnă.

- Domnul Arsenе?
- Da.
- Aș vrea să vă vorbesc.
- Poftiți întrăuntru.

— ...și mama era foarte speriată... Mai ales după ce au început să se dea foc la gazete... Au fost și percheziții... Procese... Legionarii nu se aveau bine cu cînstea, cu dreptatea și nici cu logica, darmitе cu mila... Apoi, fratele meu a murit... N-a putut suporta bătaia, chinurile, închisoarea... Era și bolnav. Suferea de piept.

Omul din fața mea a tăcut cîteva clipe. Poate și mai multe. Reluă:

— O știam acolo, ascunsă de el, între peretele de scîndură al bucătăriei și calcanul de zid vechi al casei. A trecut și peste ea războiul, patina. Pînă într-un timp mi-o mai reaminteam. Cînd și cînd. Însă anii, viața — ce vreți? — au prins s-aștearnă cenușă peste amintiri. Aș spune că aproape o uitasem. Dar săptămîna trecută...

larăși a tăcut. De data asta n-am mai avut răbdare să-l aștept. Fără să izbutesc a-mi potoli curiozitatea, întrebai, cu glasul înăspriț de cadența potolită ce i-o impusesem:

- Dar săptămîna trecută. Spuneai...?
- Da. M-am mutat la bloc... Pe Dorobanți și...
- ...
- Și...?

Din buzunarul interior al hainei trase un plic lunguiet și-ndoit. Îl desfăcu cu grijă și-mi întinse zîmbind cărțulia cu coperti galbene și literele mari, negre, muiate în cerneala revoltei.

*
* *

1936. Apariția în „Cuvîntul liber” a articolelor mele împotriva nazismului și legionarismului care se-implîntase în trupul țării și-și scurgea veninul, au fost binevenite pentru guvernanți ca să le folosească drept represalii împotriva presei democratе. Revista „Cuvîntul liber”, atît de apreciată de masele de cititori care și-o treceau din mînă în mînă, fu de îndată suprimată de Ministrul de Interne, Inculeț, care l-a acuzat pe Tudor Teodorescu-Braniște, talentat pamfletar și publicist pentru cauza democrației, directorul revistei, că a transformat publicația într-o oficină comunistă.

Lipsa acestei tribune, unde să-mi pot exprima liber ideile a fost pentru mine o lovitură grea. Dar în loc să mă doboare ori să mă intimideze, dimpotrivă, m-a îndrîjit. De altminteri, confiscarea publicației însemna, astfel cum îmi mărturisise și Alexandru Sahia, pe-atunci prins în ghearele bolii care nu avea să-l ierte:

— Ai tras tare în ei, Arsene. Tare și bine, — mi-a spus el, aflat în biroul directorului.

— De unde știi? — am îndrăznit, dar numai cu dorința de a mai verifica o dată efectul celor scrise de mine.

— Chiar ei ți-au confirmat, suprimînd revista.

Mi se punea acum problema de a găsi o publicație democrată, cu apariție legală, în stare să-și asume riscurile, acceptîndu-mi articolele, pamfletele și schițele.

Înainte de sfîrșitul toamnei din același fierbinte an 1936 sint chemat la București de către Teodorescu-Braniște, care-mi comunică stringerea articolelor mele într-un volum prefătat de dînsul.

Ne-am reamîntit împreună de cea dintîi întîlnire a noastră pe scările primului etaj — în dreptul ușii de fier a bibliotecii — din masiva clădire a „Adevărului”. Mi-a întins mîna, m-a privit cu căldură:

Elena Pătrășcanu-Veakis și Miron Radu Paraschivescu la Vălenii de Munte în 1965

- Deci, dumneata ești Maria Arsene?
- Eu sint, domnule director.
- A făcut un gest moale cu brațul.
- Director... Sintem colegi, nu?
- Și colegi.

M-a luat de umăr și m-a dus în biroul său. Și de-ndată mi-am dat seama că vom deveni și prieteni. Ceea ce s-a și întâmplat.

Îmi mai aduc aminte, printre altele, la această primă întâlnire și discuție, că venind vorba despre scriitori și publiciști, i-am împărțit împreună în câteva categorii: cei care au de spus ceva și nu li se permite; cei care ar putea, cu mult talent, spune ce trebuie spus dar meschinele interese nu-i lasă; alții care, foarte corect ortografic, nu spun nimic, iar în a patra și ultima categorie, scriitorii care spun ceea ce știu că-i fals și ticălos, vînzîndu-și de trei ori conștiința și numai o dată talentul.

Am făcut mult haz amar. N-am știut că, deși vom rămîne în legătură, îmi va fi imposibil să-l mai revăd atît de curînd.

Cele citeva rînduri extrase din prefața lui T. T. Braniște sînt suficiente pentru a întregi și stabili compoziția atmosferei din zilele și săptămînile acelea.

„În fața acestei realități, publicațiile extremei drepte au recurs la arma lor obișnuită: insulta. Am citit, în una din aceste tipărituri infame, un articol abject. De o grosolănie fără seamăn. O grosolănie care m-a revoltat pînă și pe mine, deși — slavă domnului! — sint deprins cu grosolănia huliganilor și suport de două decenii, cu toată liniștea, valul de injurii care pornește din oficina crucii încîrligate.

Maria Arsene și-a văzut de drum. Nimic n-a abătut-o de pe linia pe care și-o fixase. Articolele au apărut mereu, în „Cuvîntul liber“, în ciuda huliganilor. Ciuda lor dovedește succesul Mariei Arse-

ne. Cred că rareori un gazetar a fost întîmpinat, de la primul articol, cu atîta dușmănie. Ceea ce înseamnă că rareori un gazetar a biruit, o dată cu primul său articol.”

A fost și a rămas cel mai cald omagiu care mi s-a adus vreodată. Acesta a fost suportul moral care m-a susținut. Și-ntotdeauna cînd scriam, aveam aievea în față privirea tristă a insului năpăstuit, din depărtatul colț de țară al Moldovei, căutătura dîră și-ncrunțată a muncitorului din fabricile capitalei, ochii dureroși de mari și-ntrebători ai fetei din mahalaua săracă a Vitanului. Aveam o datorie? Se poate. O răspundere? Nu bănuiam. Trebuia însă să restabilesc un adevăr, mușcat în carnea demnității mele, fie numai și pentru faptul de a fi fost contemporan cu o bună parte dintr-o generație care-și aroga din plin dreptul de a se folosi exclusiv de picioare, la mers, în logică și-n acte. Înși și indivizi care foloseau pentru o barbară și crunt imitată discriminare, culorile ochilor și-ale părului, sonoritatea numelui de familie și inflexiunile glasului.

Ura nu trebuia diluată, ci analizată pînă la desoperirea ultimului ei ion și proton, care nu erau altceva decît obscurantism și spiritul, teribilul spirit de turmă. Dreptul lui „homo sapiens“ de a păși cu fruntea semețită către cer se vrea apărut. Mulți încercau să destrame acest drept, cîștigat o dată cu civilizația, vrînd să legifereze, restrăbătînd în sens invers, ere și epoci — o nouă lege a junglei.

Împotriva lor eram noi, cei care luptam și combăteam, dar lîngă noi, aproape, susținîndu-ne, încurajîndu-ne se aflau prezenți cei care-și aveau ancorate, cu groase vine de oțel, omenia, tradiționala omenie românească, în glia pe care o călcăm. Atunci, în zilele acelea și-n aceeași tranșee m-am întîlnit cu Partidul. Și tot de-atunci i-am împărțășit idealurile, lupta, sacrificiile.

ION MĂRGINEANU

PARTIDULUI

Pocal de frumusețe-ți este palma
și se apleacă gindu-ți frumos la rădăcină
să mîngie pămîntul din care se prefăce
fiece nume-n bulgări de lumină.

Pocal de frumusețe urcînd vîrstele noastre
în trunchiul frunții tale de soare fremătînd
să ne-nvelim cu visu-ți adînc de libertate
ce-nscrie-n noi viață, iubind mereu, iubind.

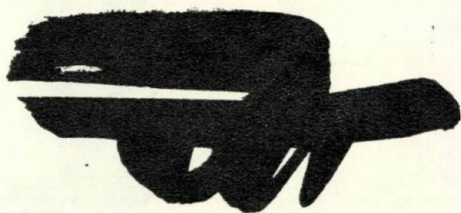
MELIUSZ JOZSEF

POEM NETERMINAT

Cît aș dori ca sub uriașele aripi ale vîntului
pur
continentele libere să se poată iubi,
cît aș dori ca netulburatele mări, golfuri și
insule,
cîmpiile și munții, calme pustiuri să se poată
iubi,
cît aș dori să se iubească plantele și animalele
din nord și din sud,
și oamenii de orice culoare, de toate graiurile,
semințele

și neamurile, —
pămîntu-ntreg să fie al clasei muncitoare...
Hei, de-aș putea după dorință să-nchei această
poezie!

În românește de
VIRGIL TEODORESCU

TRAIAN IANCU

PRIMĂVARĂ

Îmi răzbate-n suflet dulce zvon de toacă,
Mugurii, un codru-ntreg, dau să-mi desfacă...
Picurii de ploaie-n soare, jucăuși,
Îmi sărută ochii, pierduți prin brînduși...

Pe-un covor de vrajă, vrăjitorul, cerul,
Cobori-n pădure, să-și strige misterul...
Cerul și pămîntu-n mine-au coborît,
Să spele, cu stele, păcate, urît...

Mistuitul suflet, uscat ca o iască,
În visul iubirii, sevă dă să nască...
Să cînte-n om dorul, în piept, cu lumină,
Dorul, care-i pictor de flori, în grădină...

Din priviri, vopsele să presare-n flori,
Să mă doară pieptul, de-atîtea culori...
La durerea-mi dulce, să-i spun primăvară,
Să simt cum renaște lumea-a doua oară!...

Chiar de nu-i știu taina, să m-arunc spre cer,
Ca pentru-o-nviere-n veșnicii să pier...
Doar și-n veșnicie-i dorul meu ce cîntă,
Vino, primăvară, și-l binecuvîntă!...

Primăvara noastră, mult te-am așteptat,
Cu neastîmpăr lacom, în cînt scăpărat...
Căci tu-mi ești plinirea visului, comoară,
Primăvară dulce!... Dulce primăvară!...

TÎRGOVIȘTE

PANORAMIC ISTORIC SI INDUSTRIAL

I

Ce înseamnă Tîrgoviște, acest oraș așezat cale de o oră sau două ore și jumătate de București, după trenul pe care îl alege călătorul pentru a ajunge la el?

Neîndoiește, într-un itinerar sentimental, orașul rămîne înscris la impactul a două dimensiuni fundamentale pentru neamul românesc, acolo unde mica așezare rurală al cărei nucleu din secolul 13, sau poate mai veche, se va întîlni în perimetrul Curții Domenești la începutul anului 1500 cu Macarie, cel care, învățînd meșteșugul tiparului la Veneția, va fi adus de Radu cel Mare din Muntenegru și va tipări, pentru nevoile Minăstirii Dealu, primele cărți.

Aici la întîlnirea dintre *cetate*, devenită reședință domnească, simbol al statului român ce-și căuta neliștit locul într-o Europă ce nu va putea peste puțin timp să-l ignore și *litera* multiplicată în lemn ce va însemna izvorul unei culturi statornice în veac, Tîrgoviște va începe să existe cu drept de adevărată cetate. În zidurile ei numele lui Neagoe Basarab, Mihai Viteazul sau Constantin Brâncoveanu sînt greu de despărțit de Coresi, Di-

mitrie Liubavici, Petre tipograful sau Stolnicul Constantin Cantacuzino.

Dar prea ades ne-am adus aminte de Tîrgoviște doar cînd deschideam istoria sau șopteam versuri sau cînd îi rosteam numele la nevoie. Prea uitam sarea și grîul și petrolul, pe truditorii în ocne și gropile cu păcură și mai aproape de noi pe petroliști și pe cei ce făceau sondele.

Astfel că pînă de curînd, sînt mai puțin de patru ani, Tîrgoviște trăia pentru o bună parte din noi prin ceea ce era în inima și sufletul nostru. Cu ochii vedeam cetatea dar uitam schela, rosteam versul și uitam că ea are nevoie de o inimă de oțel care să vibreze, să o facă să rămînă în veac falnică, prin ce a fost și va fi.

II

Cea de a treia dimensiune ce ar putea defini cu oarecare exactitate orașul Tîrgoviște, sau un moment din devenirea lui, este Platforma industrială.

Platforma unde s-a ivit industria și pe care proiectantul a așezat-o în sudul orașului astfel că fuioarele de vînt ce coboară de la izvoarele

Ialomiței, de la Padina, Zănoaga sau Leaota să împrăstie fumul cuptoarelor aiurea, să nu-l întoarcă peste somptuosul Bulevard al castanilor. Pentru că, deveniți pasionați constructori, tirgoviștenii știu că unui castan îi trebuie patruzeci de ani ca să-și justifice rostul cu umbra, că în competiție cu timpul omul poate ridica o uzină în doi sau trei ani dar rămâne neputincios în fața miracolului ce se numește castan.

Până în primăvara lui 1972 șantierul exista doar prin imensa dantelărie metalică a uneia din oțelăriile uzinei de oțeluri înalt aliate, prin uzina de strunguri și corpul denivelat al uzinei de becuri și lămpi fluorescente (Romlux), împreună cu ceea ce constructorii numesc organizare de șantier, adică drumuri de acces pentru marile utilaje și camioane, stații de preparare a betonului, șanțuri, conducte și multe altele.

În primăvara lui '72 au început să răsară cele două laminoare, întâi anexele lor, gospodăriile de apă, imense cicloane circulare pentru apa ce va potoli lingourile încinse la roșu. La sfârșitul lui mai, constructorii, însuflețiți de programul marelui obiectiv lansat în cinstea Conferinței naționale a partidului și a celei de-a XXV-a aniversări a Republicii, nemulțumiți de ei înșiși devansau termen după ter-

men. Spre sfârșitul lunii, am pășit în hala monobloc a uzinei de strunguri automate unde primele două secții intraseră în funcțiune cu 120 de zile înainte de termen iar alături alte mașini, acoperite cu huse de polietilenă, așteptau să fie montate.

În noaptea Anului Nou, primele strunguri automate de producție românească vor fi gata.

III

Tensiunea de mare șantier este prezentă pretutindeni pe platforma industrială a Tirgoviștei. Primul contact cu existența trepidantă a acestui colos în construcție se face prin șoselele de acces spre el ca și pe cele ce leagă între ele viitoarele unități industriale. Mii de mașini de cele mai diverse tipuri (200 de tipuri — cifră pentru amatorii de statistică pură), camioane-betonieră, treilere, autocamioane Belaz de 15 tone, buldozere, minuite de tot atâtea mii de profesioniști ai volanului, alcătuiesc circuitul vital al platformei.

Marea oțelărie, unul din obiectivele principale ale complexului industrial este teatrul unei importante bătălii contracronometru. Aici sub imensele forme metalice ale principalei hale în construcție vor funcționa în cel mai scurt timp cuptoarele electrice a căror producție valorică va depăși pe cea a Combinatului de la Galați. A stabili un termen exact este imposibil. Constructorii, polarizați de marea întrecere socialistă declanșată acum în întreaga țară, sint hotărâți să decaleze mereu termenele de dare în funcțiune. Apoi, fiecare conștientizează exact importanța, mai mult decât deosebită, pe care o au în viitorul industriei românești, produsul final al uzinei: oțelurile înalt aliate, pentru a căror premieră pe țară se pregătește orașul. Fără aceste oțeluri, o industrie nu se poate numi modernă. Ele se află prezente pretutindeni, în sculele mașinilor unelte capabile să producă alte mașini, în structurile de rezistență ale podului trans-danubian de la Vadul Oii. De oțel înalt aliat au nevoie sapele de foraj la mare adâncime, aparent banala broască yale, bara de direcție a unei Dacia 1300 sau foarfecele din trusa unei cochete.

Conducându-mă prin șantier și încercând să-mi prezinte efortul constructorilor, maistrul Constantin Nicerea încorporează aceste argumente în ceea ce toți numesc „obligăția morală” a constructorilor: *Uzina de oțeluri aliate înainte de termen!* Acesta este cuvântul de ordine, țelul din care s-au născut inițiative va-

loroase, cum ar fi confecționarea în atelierele proprii a stîlpilor metalici pe care se sprijină fermele acoperișului halei, inițiativă care a evitat o importantă rămînere în urmă față de grafic atunci cînd uzina din Bocșa Română, furnizorul specializat în aceste repere, a întîrziat livrarea acestora. Pe șantier circulă și azi oral povestea unei comisii de experți care a confundat stîlpii metalici produși la Bocșa cu „improvizația” din șantier.

Prezența oțelăriei acesteia mai ridică uneori nedumeriri. Tîrgoviște are o tradiție industrială dar este lipsită în împrejurimi de mine-reu de fier, hrana cuptoarelor unei oțelării ca și de combustibil, cărbunele cocsificabil.

Acest gigant industrial se va hrăni cu deșeurile feroase ale marilor centre industriale din jur: Brașov, Ploiești, Pitești și București, sute de mii de tone de fier vechi ce se vor transforma sub impulsul kilovoltilor sistemului energetic național în oțelul nobil de care industria românească are o imperioasă nevoie.

IV

Tîrgoviște a rămas încă un orașel în ciuda faptului că în centru a apărut un foarte nou palat administrativ și un supermagazin cu trei etaje, restaurant-bar, cramă etc., în ciuda faptului că sute de camioane de la Bucegi la Belaz-uri se hurducă zi și noapte pe drumurile de acces, prin centru, spre șantier.

Peste drum de imensul supermarket cu trei etaje, magazinele se numesc ca acum 20 de ani „Ciorapul” sau „Robinetul” sau „Restaurant Brazda”. În parcul din centru sub privirile impasibile ale marilor bărbați născuți aici sau legați de urbe: Heliade, Ienăchiță Văcărescu, Tudor Vladimirescu sau Cîrlova (busturi relativ inexpressive) iarba se tunde cu o mașină zgomotoasă și urît mirositoare deși, sînt sigur, coasa ar fi mai rentabilă din toate punctele de vedere.

Tineret mult, absorbit de viitorul industrial al orașului, ridică probleme de comportare pe care panouri ca „Reflectorul în acțiune” încearcă să le rezolve cu texte și fotografii.

Seara, porțiunea centrului vechi, eternul Corso al fiecărui oraș de provincie. (din care o parte va fi păstrată, în viitoarea schiță de sistematizare) geme de lume. Perechi, tineri și vîrstnici își fac tradiționala plimbare de seară ce probabil nu depășește ora 9 și jumătate. Grădini de vară modeste, magazine, plăcintărie, ateliere, cofetării — un fel de Lipscani ai locului. Țigănci în vîrstă oferă tuturor se-

mințe: patru pahare la leu. Aș fi preferat flori, sînt prea puține flori aici iar singura florărie e aproape goală și se închide la șapte seara.

V

În schimb cîmpul din marginea șantierului celor două laminoare e o mare de maci purpurii. Altădată macii și holdele de grîu flancau orașul. Platforma le-a împins înapoi, dar cum șantierul acesta este al tineretului, băieții de douăzeci de ani nu pot trece pe lîngă explozia florală fără ca o parte din macii grei de culoare să ajungă în cabinele macaralelor sau pe mesele secretarelor din birourile improvizate pe șantier.

Marele laminor al platformei industriale tîrgoviștene se află încă la începuturi: gropi adinci în care vor fi plantați piloții pe care se vor sprijini stîlpii de montaj, șanțuri de kilometri în care se montează tuburile de aducțiune cu apă pentru acest masiv consumator sau gropile celor două chesoane ale cicloanelor de la gospodăria de apă. Prea puțin pentru ca un nespecialist să imagineze cu ochii minții ceea ce au ridicat oamenii inginerului Alexandru Motrescu.

Deocamdată pentru ei totul se concentrează în jurul problemei alimentării cu apă. Acest

laminor fără pereche în ce privește producția valorică (e bine să ne amintim mereu de expresia oțel înalt aliat cînd vom cîntări proporțiile) este un gigantic consumator de apă alături de celelalte unități industriale de aici. Prin aceste chesoane cu un diametru de 15 și 30 de metri implantate pînă la respectabila adîncime de 20 de metri în pietrișul terasei superioare a Ialomiței șuvoaiele de apă ale viitorului lac de acumulare de la Pucioasa (1 milion m³) vor reduce sutele de grade ale lingourilor, ale celor un sfert de milion de tone bare laminare pe an, se vor odihni apoi în bazinele de decantare și vor fi cedate limpezi și răcoroase circuitului natural.

Deși ieșean, obișnuit cu firul firav al Bah-luiului, Alexandru Motrescu, inginer, constructor pe șantierul laminorului, nu uită o clipă prima sa pasiune: hidrotehnica, barajul de la Lotru, cel de la Argeș, unde a rămas 9 ani și unde a înțeles că un baraj sau un laminor pot fi ridicate cu 6 luni sau cu un an mai devreme, dar că în fața unui riu omul trebuie să respecte ritmul naturii, la fel ca în fața unui castan.

VI

S.U.T. sînt inițialele ce abreviază în graiul nervos și întotdeauna în criză de timp al constructorilor o secție de utilaje și transport. Sînt șoferii de pe sute de camioane și transportoare de cîteva zeci de tone, furnicarul ce transportă totul: lemn, beton, fier, oameni. Sînt buldozeriști, mecanici, lăcătuși, tehnicieni, ingineri, dispeceri. Toți sînt cuprinși sub aceste inițiale: S.U.T. Sînt ingenioșii ce transformă peste noapte un compresor într-o motopompă, oameni inteligenți ce adaptează într-o oră un motor unei alte mașini, ce fac din buldozere un imens plug, anonime genii mecanice ce se subordonează termenului de dare în funcțiune și implicit constructorilor. Sînt ingenioșii care spun că n-au făcut nici o inovație și că nici nu-i interesează dacă nu e imediat folositoare.

P.H. este o splendidă macara din import. Splendidă și în stare să ridice la peste 30 de metri înălțime stîlpii metalici ai oțelăriei. Este, mai ales o macara scumpă. N-am văzut-o pe șantier pentru simplul motiv că din îngemănarea a două macarale autohtone Coleș ingenioșii platformei au născut o soluție mai ieftină cu 300 lei pe oră (numai chiria) și cu același randament ca al „frumoasei americane”. Cu ea s-au ridicat stîlpii și fermele metalice ale oțelăriei și tot ceea ce regretă

tinărul meu prieten, inginerul Gheorghe Stoica, este că n-a văzut-o în „carne și oase” pentru a-și potoli definitiv curiozitatea.

Inginerul Tănase Dumitrescu, fost constructor de locuințe în Capitală, conduce unul din sectoarele de prefabricate ale platformei. Mici runde de material plastic („puricii” de la stația de betoane) feresc armătura metalică a planșelor de contactul corosiv al atmosferei. Verigi triunghiulare din același material înlocuiesc cu succes (și ieftin) șipșurile de brad. Ele și cîte altele sînt „inovațiile” mărunte ale celor de la stație. Pentru ele nimeni n-a revendicat titlul de inovator (sub rezerva că s-ar fi gîndit să o facă).

VII

La Tîrgoviște a fost o vreme cînd oamenii plecau să-și afle rostul în alte părți. Copiii născuți aici, în împrejurimi sau în limita fostului județ Prahova, plecau să învețe meserii în școli profesionale din alte centre industriale. Plecau liceenii la studii universitare sau la școli tehnice. Prea puțini din ei se întorceau înapoi. Industria orașului nu făcea față aflului. Odată cu industrializarea, exodul tîrgoviștenilor a luat sfîrșit. Uzina de strunguri automate este poate exemplul cel mai bun. De la inginerul Lucian Mititelu, directorul general, pînă mai ieri giurgiuvean prin adopție, și pînă la frezori, strungari sau lăcătuși, majoritatea celor ce lucrează (sau vor lucra) aici sînt localnici.

Ion Beznoiu, tehnicianul, vine de la uzina mecanică din Mija. Mija nu-i departe — îmi spune — dar nu-i Tîrgoviște iar strungurile automate pe care le va produce uzina, premieră absolută în țară, sînt un argument decisiv.

Și iarăși ne întorcem la condiția acestei platforme industriale a cărei mare ambiție este să fie teatrul ce pune în scenă numai premiere absolute, ca oțelul înalt aliat sau ca acest strung capabil să execute concomitent 10—12 operații cu precizie de bijutier. Termenul de comparație e palid. Intrăm aici în domeniul toleranțelor de ordinul unui micron.

Am văzut în această zi primele două asemenea exemplare montate. Singura operație pe care, judecînd rolul unui viitor strungar, a făcut-o pentru mine ca spectator, Constantin Ghenculescu (tot tîrgoviștean revenit de pe alte meleaguri), șeful atelierului de prototipuri, a fost introducerea unei bare metalice în strung și pornirea acestuia. În rest, programul camelor comandă execuția pieselor cu precizia amintită și cu un randament înzecit.

Strungarul devine un operator care poate supraveghea, îmbrăcat într-un halat alb, două, trei sau patru mașini, după comanda introdusă în mașină de un reglor. Imaginea noastră veche despre strungar și munca într-o uzină trebuie, se impune, a fi radical revizuită după această premieră țirgovișteană.

VIII

Grație unui alt constructor am aflat că „nec plus ultra“ în materie de construcții se numește în limbajul specialiștilor „lucrare inginerească“. În această ierarhie, un bloc ar fi o lucrare de construcție civilă, o hală este construcție industrială, dar când alături de hală sînt coșuri de fum sau castele de apă, acestea din urmă sînt lucrări inginerești ce reclamă experiență, curaj, pregătire solidă, de politehnician. A ridica un coș sau un castel de apă e un test de maturitate. Aceste lucrări sînt rîvnite de cei ce vor să-și încerce puterile și pot determina pe un îndrăgostit de București, cum este inginerul Mavromotis, să rămînă la Țirgoviște atît timp cît va avea ce face.

Prin „Romlux“, uzină integrată (care din materia primă va livra produsul complet,

fără colaborare cu alte uzine), Țirgoviște va deveni cea mai mare producătoare de surse de lumină din țară, de la becuri incandescente, lămpi fluorescente și cu vapori de mercur, pînă la lămpi cu ciclu halogen, celebrele lămpi cu iod rîvnite de pasionații raliurilor automobilistice. Din acestea din urmă, prima șarjă e programată pentru 1974.

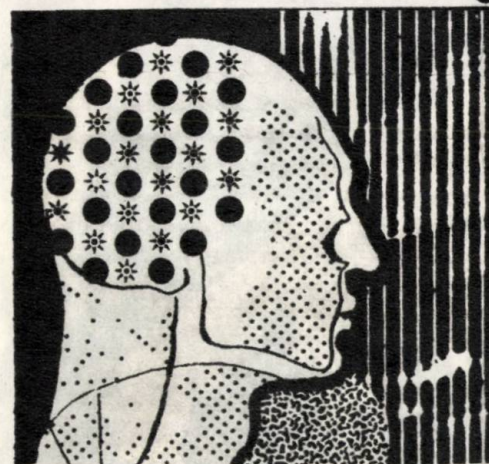
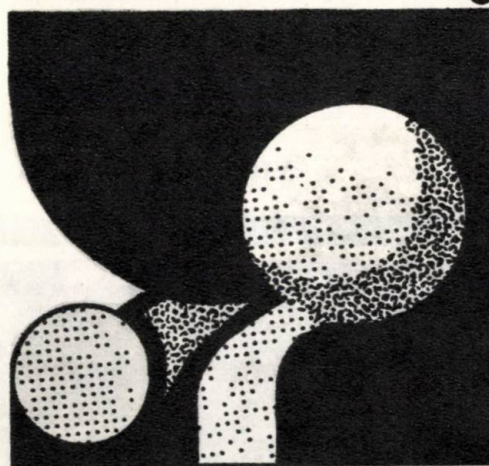
Aici, 80 la sută din personal va fi alcătuit din femei. Prin mîinile frumoaselor Țirgoviștei, la intrarea în funcțiune a uzinei, producția de surse luminoase, la nivelul actual al economiei naționale, se va dubla.

IX

În aceste zile în care România își trăiește efervescența sărbătorească marcată de cele două evenimente de mare importanță vitală pentru viitorul patriei noastre, Conferința națională a partidului și aniversarea a 25 de ani de la proclamarea Republicii, Țirgoviște a devenit orașul unde, prin efortul uman, istoria și industria și-au găsit termeni noi de coexistență.

VICTOR MIHALCA

OAMENI ȘI PARTICULE BETA

Erau patru. Îi împrieteniseră un dor unic, betatronul, îi organizase suflătește într-un singur portret. În fiecare dimineață fețele lor tinere arătau neliniștite, tăceau cum numai chipul descoperit al țăranului din Maramureș în fața seminței neîncolțite. Nu-i căutau cuvintele și nici ei nu le urmăreau, nu aveau nevoie de ele. Un semn de întrebare însă era mereu în preajma lor, dansa ca un manechin care își toacă nervii cu repetarea la infinit a unui singur tic. Această scoabă devenise siciitoare pentru ei mai mult decât zece soacre la un loc, le puncta existența, lua mărimi diferite în ochii fiecăruia, direct proporționale cu biblioteca de fișe rinduite în sertarul literii beta. Fiecare dialoga însă cu personajul care le devenise familiar prin calcule, fiecare îi urmărea pulsațiile, respirația, poticnirile. Îi căutau privirea dincolo de protectoarele

cărămizi de plumb în fluxul electronilor, auzeau cum se lovește raza ochilor în placa de platină, cum se rănesc electronii, ascultau des-coperind „nevăzutul“ spectru de energie.

Poveste chinuitoare care se repeta în frac-țiuni de secundă în mintea lor fără orar pre-stabilit solicitându-le autorilor dreptul la exis-tență. Și nu cred că vreunul din cei patru s-a gândit vreodată să deseneze un flux de elec-troni sau că a numit altfel radiațiile beta decît prin simbolurile din manuale. Grafica muncii lor rostea conturul pieselor care, asamblate, urmau să nască efectul dorit. Și totuși doream să văd, să pipăi, dar cele cinci simțuri ale mele rămîneau neputincioase în fața lumii materiale a radiațiilor, degetele le purtam pe muchiile cărămizilor reci, dar dincolo de ele știam că pulsează milioane de electronivolți sau altfel spus 200 Röntgen pe minut. Eram în dialog cu opera celor patru și în mintea mea, profană în acest mediu, betatronul devenise o uzină în miniatură comandată electronic.

Cine sînt oamenii, cei patru care s-au întîlnit în toamna lui '55 în laboratoarele Institutului de fizică atomică și de atunci aproape zilnic au băut cafeaua la aceeași masă? Personaje obișnuite pentru care întîlnirile de un ceas ori două deveneau o arenă a disputelor pînă într-o zi cînd toate soluțiile rostite firesc urmau un singur curs. „În ziua aceea, era după vreo șase sute de zile, ne-am odihnit toate nopțile albe la un pahar de vin negru. Totul luase forme precise, matematice. Dar încă neîncrederea colegilor, cu săgeți otrăvite în ironie nu ne ocolea. Și eram siguri, foarte siguri chiar dacă unii ne întîmpinau în fiecă-dimineață cu aceleași cuvinte:

— Hei, merge betatronul?!...

— O să meargă!

— Să mă anunți. Eu îl mănînc piesă cu piesă.

Poate din acest continuu conflict am avut și noi ceasuri cînd îndoiala intrase în noi cu multă parșivenie ca o invizibilă boală, fără simptome care macină lent. Eram însă conști-enți de ce facem, pe miinile noastre erau mi-lioane și probabil fiindcă eram tineri cu mai multe rezerve de optimism am reușit să lepă-dăm veșmintele îndoiei. Am scăpat fiindcă ne-am asumat riscul dar știam că riscul n-are decît o singură față — reușita.“

În ierni grele, la minus 25 de grade, toți patru puteau fi întîlniți pe platforma unei uzine de mașini grele. Acolo inteligența și cultura tehnică, puterea de creație prindea forme palpabile. Mai mult decît la bere și la cafea, cei patru și-au botezat prietenia ar-zindu-și palmele pe metale înghețate.

„Lăsați-vă păgubași... Mai ușor facem un referat, cerem cîteva milioane și-l cumpărăm. Vă scutiți de o dezamăgire. Noi nu avem încă o minte tehnică pentru așa ceva“.

Nu odată cei patru au auzit aceste cuvinte.

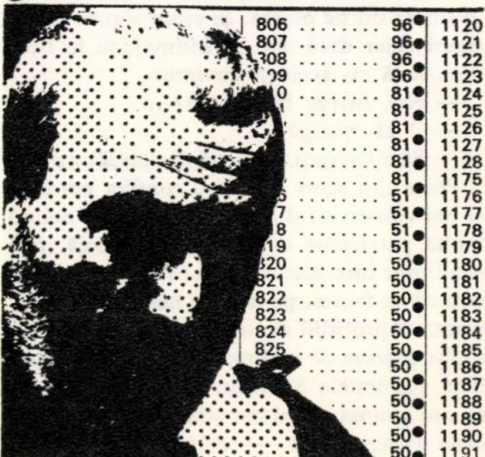
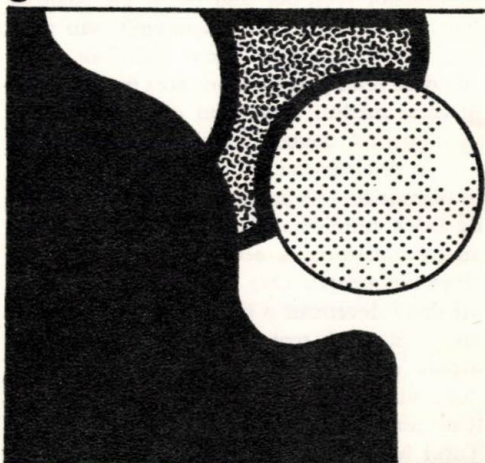
„Îi ascultam sau nu, ei cheltuiau în conti-nuare cuvintele unui roman în fiecare zi. Le răspundeam prin tăcere și uneori prin cuvinte aspre. Dar ceea ce mă durea mai mult nu era neîncrederea în noi ci neîncrederea în ei, acești ziși cercetători se voiau nici mai mult nici mai puțin decît niște minori tehnicieni, niște jucători cu mintea altora. Or munca de cercetare, și domeniul nuclear cu atît mai mult, nu-i un rebus dat pentru dezlegare, cîmpul cercetătorului este alb, fără metafore, și numai prin curaj, printr-o muncă fără spec-tatori el poate din cînd în cînd, să găsească graiul viitorului, un grai aparte de cel al poeziei și totuși tangent cu el.“

Și anul '59 este martor primului betatron românesc (numele de la particulele beta) in-tegral construit în țară, martor primului accele-rator de electroni pînă la energia maximă de 30 milioane electronivolți. Cei patru sînt pre-zenți: dr. George Baciuc, dr. Iulian Panaitescu, prof. dr. Constantin Iliescu, inginer Mihai Grecescu. Patru oameni tineri, nu prea înde-părtați de vîrsta utecistă. Osteneala lor este răs-plătită. Scepticii de odinioară își uită „cuvintele“, vin în preajma lor, le caută „prietenia“. Ei însă rămîn aceiași, visează la alte beta-troane. Li se adaugă cîteva tineri, unul fiu de țaran din Radomireștii Oltului, Florea Scar-lat, în prezent autorul unui betatron medical de 40 milioane electronivolți, altul din Piatra Neamț, Viorel Gălățeanu, altul, mai tînăr decît toți, Valentin Oprea. Și anii care urmează începutului scriu în agendă lor betatronul hoi-nar prin marile uzine destinat defectoscopiei industriale, cel care prin particulele beta a radiografiat pereții imenselor cazane de la Grivița Roșie și birnele podului de la Vadul

Oii, altul este în asamblare pentru a fi stator-nicit în halele uzinei de autocamioane de sub brațul aspru al Timpei.

„Iată, în acest trunchi de piramidă este un colac, cum sint cei de la nunțile din Maramureș, din ceramică, vidat înăuntru și așezat între doi poli magnetici. În fracțiuni de secundă un fascicol de electroni la energie maximă lovesc o placă de platină și de aici un spectru continuu de energie reglabilă de la 0 la 80 sau 40 milioane de electronivolți. Reglabilă pentru analize prin fotoactivare, a mine-reurilor bunăoară, or cînd această accelerare bombardează tumori canceroase. Că-i bun? Cum să vă spun, e la nivel de virf pe plan mondial. Nu fac parte dintre autori, am venit în '67 aici, așa că o pot spune fără a fi acuzat de lipsă de modestie. Lucrez alături de acești oameni la fotoscopie nucleară și am alege bucurii. Pentru cei patru *eroismul este stoarcere de cap* — cum spune un coleg, nu un dramatism exterior, cu savanți pe o punte a morții, ca în scrierile profane ale condeierilor ce nu cunosc nimic din lumea noastră și caută să fabuleze în dezacord cu realitatea și, vreau să cred, în dezacord și cu arta. Ei caută spectaculosul, dar spectaculosul de aici și de la lasere nu constă în pericolozitate (sîntem în afara ei) ci în conflictul uman, în psihologia cercetării și a cercetătorului. Și chiar acest beta-tron, pe care-l comandăm din această cameră de tablouri electronice, este un ins capricios, aș spune că ființează, se îmbolnăvește brusc ca și cum ar face un infarct. E destulă o banală depunere de praf invizibil și în mintea celor de aici sute de date se combină în același timp pentru a-i diagnostica boala. De aici și frumusețea muncii...” Viorel Gălățeanu îmi vorbește despre cei prezenți: fără să-i întilnesc totuși, în viața laboratoarelor, îmi vorbește firesc aici unde cuvintele se aud, unde nu sînt scenele gigante care nasc oțelul și flăcările nu-mi pîrjolesc obraji, aici unde toate elementele, inclusiv oamenii se alcătuiesc într-o liniște a ideilor, unde uneltele din mina născocitorului au rămas aceleași, *creionul și hîrtia*, și probabil rezultatul căutării care îi înalță. Și stele reci de sub ape răsar în palmele lor.

ION IUGA

TEOHAR MIHADAȘ

ELEGIE PENTRU MARII MEI STRĂBUNI

Întîii mei străbuni sînt Tamiris și Orfeu,
Și Dionizos, zeul impetuos de trist;
Le port pecetea ca pe-un inel cu ametist,
Pe mîna lin depusă în arhetipul meu.

Oroles tenebrosul, leit haiduc de Pind,
Și Pirus taciturnul, întunecat suind
Fruantariile Romei..., Priam, bătrînul-soare:
Ei sunt statornicia, abrupte-le-mi ponoare.

În sumbra-nlănțuire — din țara lor și-a mea —
A munților, de unde-au zburat ca dintr-o lavă,
Se profilează două mai'nalte culmi, în nea,
Ce-mi luminează-ntregul tărîm precum o gravă

Legendă-ncremenită în două orgi deodată:
Una vibrînd spre aștri, cealaltă din abise:
Una e Alexandru — fervoarea fulgerată —
Spartacus e cealaltă — ucisul la Brindise.

Cine-mi împodobește, ca-ntr-un iconostas,
Înalta mea mindrie, cu nimburi și stihare?
Al seminției mele preastrălucit popas
În timp,... e harizmsul Justinian-cel-Mare.

La dreapta lui, cu barba în pulbere și brume,
Cu geana iscodind, a hotare și bătaî,
Îl văd pe Belizariu, al cărui tracic nume
Răsună a dezghețuri urnite-n munții tăi.

Pe Balduin de Flandra, trușul cavalier,
L-a ferecat, să zacă și să se pocăiască,
Străbunul Ioniță, feciorul de oier,
Și Caloian prin dreapta-i frumusețe-mpărătească.

Posomorite praguri, cîmpii Catalaune!
Oștirile lui Ețiu — înaltul meu simbl,
Aud la miez de noapte, cu El în fruntea lor:
— Stindard eternei Rome, zid vinzoliirii hune.

Prunduri albind în moarte mi-s oasele prin timpuri,
Și singele — freatic șuvoi — unei istorii:
Împodobit-am rostul — al altora — cu nimburi;
În crug latin-elenic, noi fost-am meteorii.

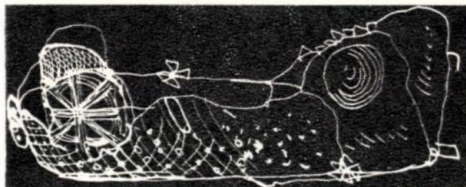
CE TÎNĂR SÎNT

Ce tînăr sînt, la vîrsta mea de ceață,
Ce aprig sînt deși-noptez de-a rînd!
Mai umblu beat de cîntec prin viață
Și sar în coama fiecărui gînd.

Cred și-azi în Mîine deși știu prea bine
Că mă va da uitării ca și-acum.
Colind adînc prin grotle din mine
Și fac iubirii din cuvinte drum.

În orice noapte sui la depărtare,
În orice zori cu inima pornesc,
Înfrunt furtuni, zîmbesc la fiecare
Și tuturor mereu mă dăruiesc.

Ca totdeauna și-azi ca altă dată
M-avînt dorit în lupta cea mai grea
Și nu mă dau de-o parte nici o dată
Cînd este vorba despre țara mea.

AL. ANDRIȚOIU

SUNT LACRIMAE RERUM

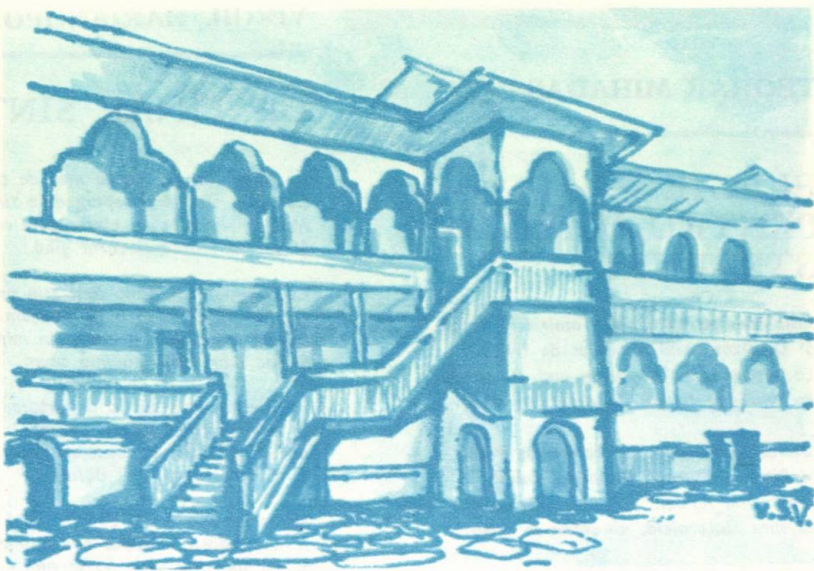
lui TITUS POPOVICI

Îmi amintesc de mine ca de munți
vulcanici care-au înflorit pe lună.
Cenușa lor ne-a fost făcut cărunți
ca să ne-nvețe foșnetul cum sună.

Păstram din ei o lavă: voia bună
în care sîntem investiți la nunți
și febra, ca o tînără cumună
pe-aceste creste și pe-aceste frunți.

Îmi amintesc de mine ca de fierul
din munte, care, prăznuindu-și cerul,
cu ploii și brumă, a ghicit rugină.

Rugina-i cărunțime de metale
prin care lucrurile ideale
se bucură de apă și lumină.

CURTEA VECHE

O PERMANENȚĂ A ISTORIEI BUCUREȘTIULUI

Aici s-au petrecut o parte din faptele relatate de acele pline de patimă și fior artistic cronică muntenăști ale lui Radu Greceanu, Radu Popescu, Stolnicul Constantin Cantacuzino. A scris despre Curtea Veche acel cărturar străin, călător la curtea valahă, Mario del Chiaro, există gravurile lui prețioase care exprimă în libertatea liniei, imaginea ei. Pe străzile de la Curtea Veche vor fi fost umblat acel Pașadia și acel Pantazi și acel Pirgu din romanul lui Mateiu I. Caragiale, el însuși îndrăgostit de farmecul locurilor acestora. La timpul său, autorul „Crailor de Curtea Veche” spunea că „fără biserica cu turlă verde ce-i poartă numele i-ar fi pierit pînă și amintirea” deși „Curtea trebuie să fi acoperit o arie întinsă, rămășițe de temelii boltite găsiindu-se în întreaga mahalaua”.

Cuprinsă între străzile Halelor, Smâr-

dan, Blănari și Bulevardul 1848, în perimetrul ei se află o serie de clădiri de o deosebită importanță istorică: Hanul cu Tei, Hanul Gabroveni, Cafeneaua Veche, ruinele Palatului voievodal, Pivnițele de pe strada Șelari, trei biserici. Tot aici sînt proiectate a fi transplantate o serie de imobile reprezentative vechi, provenind din zone propuse a fi demolate, cum este cazul Hanului din Calea Moșilor numărul 33, care va fi reconstruit peste intrarea străzii Zarafi. Se preconizează astfel crearea unei rezervații arhitectonice autentice pe o întindere care totalizează zece hectare de ansamblu dens construit, însumînd 275 imobile, cea mai mare parte cu subsol, parter și etaj. Din 161 de case cercetate, zece la sută sînt din secolul al XVIII-lea, 28 la sută din preajma anului 1800 și prima jumătate a secolului al XIX-lea, iar 34 la sută din preajma anu-

lui 1900 și primele decenii ale secolului al XX-lea.

Studiile și lucrările de proiectare au început în 1966, fiind făcute de un colectiv condus de arhitectul Constantin Joja. În 1969 au fost transferate ca studiu de temă Institutului Proiect-București. În 1970, la indicația personală a secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sarcina realizării lucrărilor este dată Comitetului Executiv al Municipiului București, apărind în acest sens H.C.M.-ul 523 care stipulează în primul său articol că lucrările de restaurare sînt făcute „în scopul valorificării în condiții corespunzătoare, moderne, spre a reda acestei zone, în totalitate, caracterul comercial și păstrind caracteristicile de specific de epocă.”

Atunci, în 1970, o dată cu prima lopată de pămînt, a început munca de mare mîgală, dăruire și competență a arheologilor, arhitecților, istoricilor, inginerilor, tehnicienilor și muncitorilor de înaltă calificare de a scoate la lumină ceea ce se considerase a fi vînat al timpului și pămîntului, irecuperabilă pradă și semn al veacurilor trecute. Atunci, în 1970, Curtea Veche a încetat să mai fie un simplu simbol, un termen istoric și livresc de referință, a început să devină o realitate simbolică, o realitate semnificativă tinzînd să satisfacă sensibilitatea noastră românească și să justifice o dată mai mult mîndria noastră națională.

Orașul care nu-și uită trecutul... Acesta este Bucureștiul, și acestea trebuie să fie, alături de metropola modernă a țării, fiecare oraș românesc din Transilvania sau din Moldova, din Muntenia sau Banat. „Un popor fără trecut nu poate să aibă viitor” spune un dicțon. Păstrarea și prețuirea celor mai de seamă efigii ale trecutului înseamnă pentru un oraș o garanție în plus a viitorului, înțelegerea unei deveniri în permanență.

În 1972, primele roade ale muncii de reconstituire a zonei Curtea Veche și-au anunțat prezența. După restaurarea Hanului lui Manuc, casă domnească din secolul al XVIII-lea, după lucrările care

au redat destinației inițiale străzile Covaci și Gabroveni, după Cafenea Veche, în primăvara lui 1972 s-a inaugurat Muzeul de la Palatul Voievodal, aflat pe strada Soarelui și care aduce noi mărturii de necontestat ale vechimii noastre în aceste locuri: urmele unor locuințe din feudalismul timpuriu — secolele IV—VI, fundația zidului de cărămidă a Palatului din secolul al XIV-lea, influența bizantină, alături de care se află zidul din pietre de riu datînd din vremea lui Vlad Țepeș. Același Vlad Țepeș avea să emită de aici acel prim document care certifică la 1459 existența cetății București. Pe aici au trecut apoi, și urmele trecerii sînt marcate și de intervențiile ulterioare în construcție, Mircea Ciobanu și Constantin Brâncoveanu. Nivelul padimentului e marcat pentru diferitele secole, deasupra bolțile se arcuiesc cu eleganță în liniile ce continuă grația și forța pilaștrilor din cărămidă, sub lumina ce pătrunde grosimea zidului prin ferestrele cu deschidere largă în interior și îngustată spre afară.

În 1972 se pot de acum remarca, chiar la o sumară analiză a arhitecturii vechi din zonă, elemente de mare frumusețe și autenticitate: deschiderile mici în arc de cerc, ambraturile în exterior simple pînă în jurul anului 1800, obloanele din fier de o lucrătură măiastră, acoperișuri de șindrilă (cu lemn convertit în azbociment), balcoanele metalice — elemente care certifică o tradiție specific românească.

E reconstituită astfel astăzi în primul rînd atmosfera lirică, poetică, în funcție de care sînt gîndiți ceilalți factori: e vorba de acel aer de loc comun, inefabil, degajat de arhitectura secolelor trecute, e vorba de tradiție, de rădăcini, de prețuirea unor ctitori de urbanism în care și prin care ne putem înțelege mai bine.

E vorba în ultimă instanță de o poziție profund patriotică, derivînd din importanța și necesitatea acestui act de cultură pentru noi și generațiile care vin.

MIHAI BĂRBULESCU

NICOLAE TĂUTU

REPUBLICA

*Mi-e fruntea grea de-atîtea oseminte
ce sprijină al patriei cald pămînt,
pe visul lor mi-am ridicat fierbinte
grădinile din fiecă cuvînt.*

*Cînd infloream garoafe în vocale
să-mpodobească-al țării tînăr mers,
am scuturat pe înaltele-i spirale
livezile din fiecare vers.*

*Tu, casa mea, cu largi ferești deschise,
cu doinele ce amurgeau în prag,
ți-am adunat pe-atlase mari de vise
cîntările din fiecare steag.*

*Te-am strîns pe corzi, culoare cu culoare,
ți-am prins pe umeri trainic curcubeu
și poate lîngă orgile-ți solare
vei auzi șoptit și versul meu.*

*Iar pe mormînt, cînd voi pleca în moarte,
sădiți-mi brazi ce nu mai veștejesc
să pot cînta, prin cetini, mai departe,
iubirea mea: pămîntul românesc!*

VICTOR EFTIMIU

DIRECTORI REGIZORI SCRIITORI

Victor Eftimiu la Paris în 1929

Până la ce punct un actor are dreptul să refuze roluri încredințate de direcție?

Până la ce punct un director poate impune unui actor anumite roluri?

O scenă oficială e obligată să dea ansambluri desăvârșite, cu concursul tuturor. Acolo vedete nu există. Cel mai mic rol trebuie bine susținut: actorul care joacă astăzi pe eroul principal, mâine apare într-o simplă figurație. În „Eryniile” lui Leconte de Lisle am văzut, la Comedia Franceză, pe Mounet-Sully interpretând pe Agamemnon. Interpretând — vorba vine, fiindcă Regele Regilor intra pe o ușă și ieșea pe cealaltă. Nu spunea un singur cuvânt. Scotea numai un geamăt lung, în culise: când era asasinat.

*

Această disciplină impusă în teatrele oficiale nu trebuie, însă, să devină un abuz al directorilor de scenă. Acești directori de scenă, fac, la noi, toate încercăturile. Ei vor să aibă pe afiș nume cât mai prestigioase. În cutiuțele scrinului lor au închis pe toți actorii care le stau la îndemână. Nu-și mai bat capul să

încerce elemente noi, să schimbe puțin fizionomia unui spectacol. Pe bietul Romano îl catalogaseră valet și Romano n-a jucat toată viața decât servitori.

Unul e numai tată nobil, altul numai „raisonneur”, doamna cutare va apărea numai în soacre, iar cutare numai în cochete comice sau ingenue dramatice.

Actorul sau actrița joacă atît cît este omește posibil același gen de roluri, dar vine un moment cînd se văd amenințați să se infunde într-o singură direcție și, atunci, nevoia lor de a se reînnoi, de a nu fi condamnați la un tip etern, reacționează. Actorul nu este numai un funcționar, plătit să facă automat, la ore fixe, ceea ce a hotărît biletul de repetiție. El lucrează cu nervii, cu inteligența, cu sensibilitatea, cu entuziasmul său, care nu trebuie comprimate la infinit. Mai trebuie întrebat și el ce-ar vrea să realizeze nou. Desigur, nu cere nimeni ca domnii comedieni să se distribuie singuri: cu cît e mai mare un actor, cu atît știe mai puțin ce rol îi convine. Există, însă, o linie de mijloc, între pretențiile angajatului și imperativele conducerii.

Eu am fost de mai multe ori director și nu-mi aduc aminte să fi amendat pe cineva pentru refuz de rol. Am stat de vorbă cu impricinatul și l-am convins că trebuie să joace, sau m-a convins el de ce nu poate să-l joace.

O singură mare neînțelegere am avut în această privință cu un actor de mîna-ntii, excelent comediant, Ion Morțun, care-a venit într-o zi și mi-a cerut foarte serios să-i dau să joace pe Hamlet. (E curioasă această manie a comicilor să apară în roluri de tragedie.) Bineînțeles că am refuzat să fac această eroare. Am încercat să-l conving și pe el că n-ar reuși să interpreteze pe îndoliatul prinț al Danemarcei, fiindcă nu avea nici mijloacele fizice, nici temperamentul și nici nu reușise să se dezbrace de accentul moldovenesc care-i dădea atîta farmec în Zeilic Șor din «Manasse». Dar nu l-am convins. Mi-a purtat pică toată viața.

Un alt mare actor realist, Ion Sirbu, atît de veridic în tot ce juca, a venit și el odată să-mi ceară pe Edip. A început prin a mă preveni:

— «Să nu-ți închipui că sînt ca Morțun, care are pretenția să joace pe Hamlet. Sînt sigur că eu aș fi un Edip extraordinar!»

Bineînțeles că nu l-am distribuit în cel mai sîngeros dintre rolurile tragice. Sirbu nu s-a supărat, a cunoscut, mai tirziu, admirabile realizări în alte interpretări, făcute pe măsura lui.

Am făcut și eu multe greșeli de distribuție, cele mai multe fiindcă n-am putut să rezist la intervențiile prietenilor. În cariera unor directori, vin momente de oboseală, de renunțare. Nu mai poți lupta cu toată lumea. Iar un director trebuie să lupte mereu, să zică NU de mai multe ori decît spune DA.

Graba, superficialitatea, oboseala, renunțarea directorilor este explicabilă prin multele probleme pe care le au de rezolvat de dimineața pînă seara.

Eu însumi, deși n-aveam decît treizeci de ani, am pățit-o, odată, în primul meu directorat la Teatrul Național din București.

Bunul și talentatul Cristian Duțulescu, distribuit într-o piesă originală, a venit să-mi ceară sfatul cum «să ia rolul». Urma să apară în piesa lui Al. Sabaru «Cain».

— «Ce fel de tip joci?» l-am întrebat.

— «Un intrigant!»

— «Ia-l cocoșat și cu părul roșu!» i-am răspuns, mai în glumă, mai în serios: eram foarte ocupat.

Duțulescu s-a conformat întocmai indicațiilor directorului general.

La o repetiție, l-am văzut jucînd contorsionat și teribil, cocoșat și cu părul roșu, ca în melodramele tipice.

Din text, însă, reieșea că personagiul înfățișat era un amarez modern, care intrighează ca să-i reușească nu știu ce chestie sentimentală. Coccoșa și părul roșu nu erau absolut indispensabile. Am rugat pe Duțulescu să revină deghizamentului și a interpretării subliniat-diabolice.

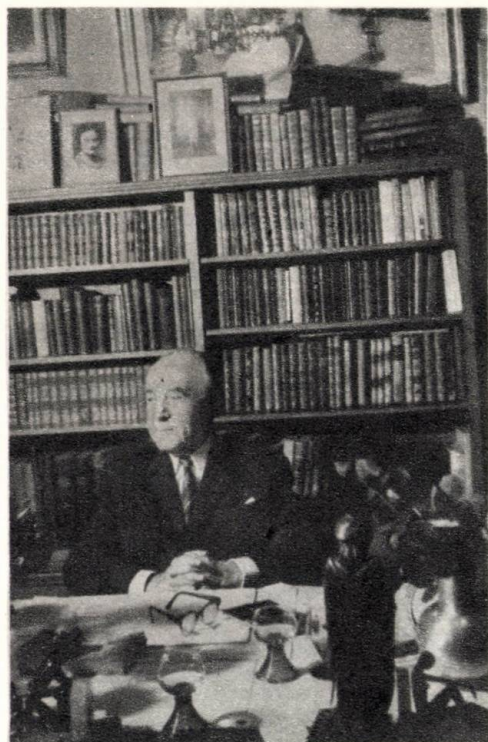
De atunci am învățat că un director trebuie să fie mereu prezent pe șantier, fiindcă subalternii săi îi execută nu numai ordinele dar și sugestiile și, dacă el greșește, își pierde și bruma de autoritate pe care i-au mai lăsat-o permanentele neînțelegeri cu onoratul public și cu mult prea onorata critică dramatică.

*

Populara revistă săptămînală a lui Constantin Banu, «Flacăra», a fost ani întregi în centrul mișcării noastre literare, într-o epocă de strălucită înflorire a acestei literaturi, cînd mai trăiau și activau scriitorii contemporani lui Eminescu, un Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Ion Slavici, I. L. Caragiale, Alexandru Macedonski, Alexandru Vlahuță și cei ce i-au urmat: N. Iorga, Al. Davilla, Ovid Densusianu, Ion Gorun, George Coșbuc, Dutiliu Zamfirescu, Al. Cazaban, Mihail Sadoveanu, Emil Gîrleanu, Gala Galaction, Octavian Goga, Mihail Codreanu, Dimitrie Anghel, St. O. Iosif, Ion Minulescu și atîtea alte glorii ale scrisului românesc.

În fiecare număr al revistei apărea imaginea scrisă și desenată a unui corifeu al intelectualității noastre, scriitori alternați cu muzicanti, sculptori, oameni politici, desenați de Iser, în plină apoteoză a talentului său de desinator-caricaturist. Textele le redacta Petre Locusteanu, autor dramatic, critic teatral, excelent ziarist.

Cîte volume de amintiri s-ar putea scrie despre oamenii acestei epoci, despre cafenelele pe care le frecventau, despre moravurile

Victor Eftimiu la masa de lucru

gintei literare, despre peisagiul aceluia Bucu-rești încă patriarhal, despre colaborările și dezbinările dintre celebritățile vremii.

Erau recente ecurile procesului de calomnie intentat de I. L. Caragiale publicistului de care nu mai vorbește astăzi nimeni C. A. Ionescu-Caion care acuzase pe autorul «Scrisorii pierdute» că ar fi plagiat drama «Năpasta» după piesa unui imaginar autor ungar, Kemeny.

Nu se potolise încă ura stirnită împotriva lui Alexandru Macedonski, care ar fi atacat pe Eminescu într-o epigramă apărută în presă chiar în ziua când marele și nefericitul Mihai a fost internat la ospiciul din strada Plantelor.

Bietul maestru a dus o viață întreagă ponosul acestui catren despre care nu o dată mi-a spus că a fost publicat printr-o penibilă coin-

cidență chiar în ziua fatală și că a fost primul care să regrete această impietate.

Chiar dacă ar fi scris acea epigramă, Macedonski, care s-a lepădat cu atita vehemență de ea, n-ar fi trebuit să fie urmărit cu atita neîndurare.

Din fericire, generația nouă nu mai vorbește de această întâmplare. Autorul «Noptilor» a fost pus la locul ce i se cuvine de către regimul puterii populare și se bucură din plin de aprecierea unanimă a opiniei publice.

Această opinie publică a fost zguduită în acea vreme de drama Anghel-Iosif, de despărțirea tragică a doi poeți mult apreciați, care după ce au colaborat cu atât succes scriind piesele de teatru «Legenda funigiei» și «Cometa», plus atâtea traduceri în versuri și plus — mai ales, acel minunat caleidoscop al lui A. Mirea, au trebuit să-și plece fruntea sub o nemiloasă lovitură a destinului.

Emil Girleanu era numit director al Teatrului Național din Craiova, numire căreia i-a urmat aceea de la Iași a lui Mihail Sadoveanu. Se relua tradiția scriitorilor-directori, urmîndu-se calea trasă prin încredințarea acestor înalte posturi de cultură lui Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica.

Se înființa „Societatea scriitorilor români”, devenită după cel de al doilea război mondial „Uniunea scriitorilor din România”. Tot mai dese se făceau turnirurile poeziei și prozatorilor noștri în Transilvania care-i aștepta și care, peste puțini ani după aceea, s-a unit cu patria mamă.

La aceste șezători participau cei mai de seamă scriitori ai epocii. Prozatorii aveau mai puțin succes, fiindcă o nuvelă de obicei este citită, nu recitată. Cu ochii pe hîrtie, autorul interpret pierde contactul cu publicul, acea magie a ochilor care țintuiește pe ascultător. În schimb, poetul își păstrează toată puterea de fascinație prin mimică, prin gesturi și posibilitatea de a teatraliza textul. Dintre prozatori, numai Alexandru Cazaban știa să-și domine publicul, prin hazul cu care își debita paragrafele. Mai avea succes — și mai ales în Moldova — Mihail Sadoveanu cînd interpreta pe Ion Creangă, citind molcom, cu un accent autentic. Poeții favoriți publicului erau: Octavian Goga, Cincinat Pavelescu, Ion

Minulescu, fiecare cu geniul propriu, cu farmecul său personal, cu personalitatea lui bine definită. Aplauze furtunoase îi răsplăteau în toate orașele. Fiindcă la unele poezii ale sale, recitate cu gesturi familiare, publicul ridea, Ion Minulescu începuse să sublinieze, să exagereze nota comică, spre satisfacția galeriei. Deși mic de statură, Goga se înălța, era impetuos, când își recita celebrele poezii patriotice, cu glasul său baritonal și cu autoritatea celebrității. Cincinat Pavelescu își spunea tot atât de frumos, tot atât de colorat, epigramele ca și poemele lirice.

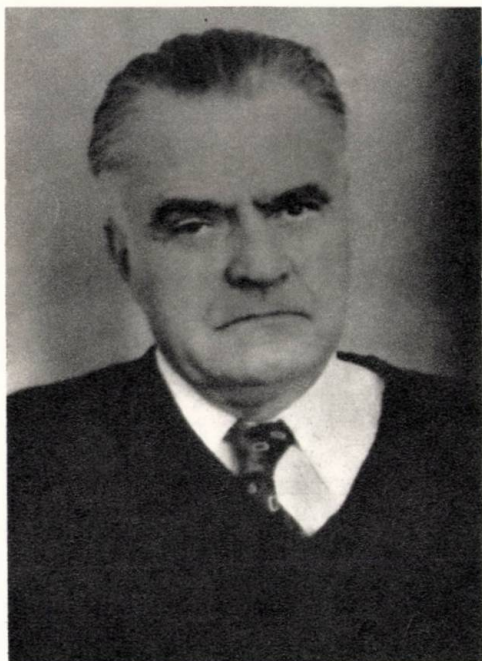
Viața literară era plină de mișcare, de pitoresc, de varietate, de amploare înaintea primu-

lui război mondial și s-a prelungit și câțiva ani mai târziu. Dacă Barbu Delavrancea a murit la Iași în aceeași zi când se stingea la București George Coșbuc, dacă Ion Slavici, Alexandru Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi, Dimitrie Anghel, Emil Girleanu n-au mai viețuit multă vreme după acest prim război mondial, au rămas cei care au venit după ei.

Această strălucită pleiadă, acești mari și scumpi precursori vibrează în amintirea noastră, în cărțile de școală, în monumentele închinatelor lor, în nume de străzi, de școli, de librării, de bulevarde și, mai presus de toate, în inimile noastre ale tuturor.

Victor Eftimiu citind

CÎMP CU MĂGURI

*Carul nopții e încărcat cu stele,
Vîntul bîntuie peste tot.
Subt o măgură doarme un rege scit,
Subt alta un rege got.*

*Lîngă ei zac tăcute săbiile
Care au retezat trupuri vii în lumină.
Minerele de os n-au putrezit,
Dar ascuțiturile s-au știrbit de rugină.*

*Acum cîmpul leagănă grîne,
Vuia altădată de lupte.
Dacă sgîrîi cu toiagul pămîntul
Dai peste scuturi și peste lănci rupte.*

*Mă culc ostenit pe un maldăr de iarbă.
Freamătul bățăliilor îl aud în adînc.*

*Ostașii purtau coifuri și barbă
Și capete de oameni atîrnate-n oblînc.*

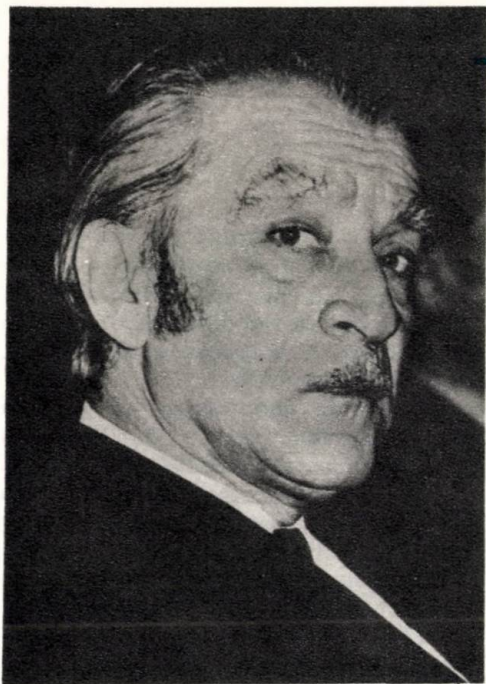
*Căruțele hoardelor sînt lungi. Huruie
Ciucure de muieri și de prunci.
Nu știu dacă visez în somn ori dacă
Istoria o trăiesc, de atunci.*

*Regii nu mai au nici o putere,
Nici să ne certe, nici să ne taie.
Sufletele se aprind și se sting,
Fiecare ca o albă văpaie.*

*Fluturi sîntem, cu aripi pictate,
Ne naștem în zori, pierim în amurg.
Peste țărîna dragostei noastre
Fluvii spumoase galaxiile curg.*

ION JALEA — Cap de țăran

ANII BLONZI

Sufletul meu era blond, în anii aceia. Mă cutreiera cu zvonuri și ape transparente, îmi alinta cu pletele-i umerii, erau o blândă legănare de blonde sunete, de senine întrebări și răspunsuri, legănare de iederi aurii împletite în două cozi blonde.

O respirație aurie era sufletul meu, zare șerpuitoare a râului trezindu-se într-o lumină care nu este încă a soarelui (soarele o să se înalțe puțin mai târziu), ci — biruind granitul somnului — a bucuriilor presimțite, neasemănătoare cu nici un fel de alte minuni ale unei zile noi: podurile de rouă ale râului, pe marginile căruia sălciile își clătesc, cu lungi brațe albastre, pletele, zborul strălimpezilor pești ai luminii, păstăile eterului născând hieroglife dănțuitoare, ecorile diafane cu tremurătoare buze întredeschise...

Sufletul meu era al înțelepciunii, atunci, al aurului pe care nimeni nu-l poate cântări și pe limpedea piele a căruia nici un bijutier și nici un fel de

stăpân nu-și poate adânci sigiliul... al aurului pe care nimeni nu-l vede și pe care nimeni nu-l poate răpi.

Desculți și liberi erau anii mei blonzi, anii *Ei* blonzi, anii sufletului său blond, care prefăceau totul în sunetul unui aur de negăsit în nici o casă de fier, sub stăpânirea nici unei chei.

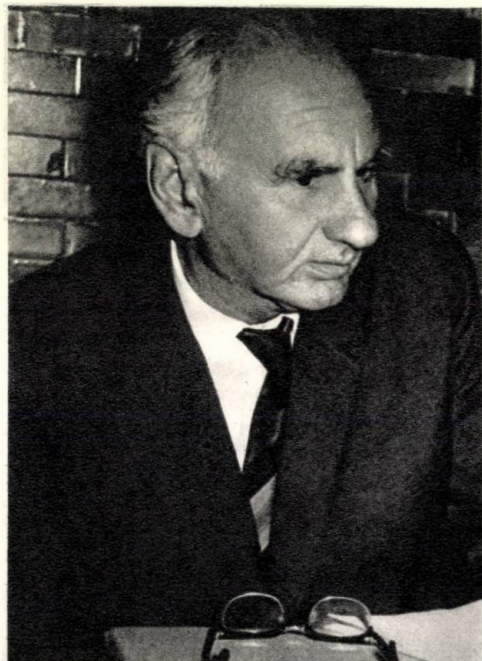
Îmi spuneam: ce ar putea înfrunta culoarea acestui metal de lună? Care alt metal? Nici bronzul, nici arama, nici fierul...

Așa era, așa trebuia să fie, în vecii vecilor... Căci nimic nu putea fi mai înțelept.

Până în *acea* seară, terminată în *acel* început de dimineață...

Până în *acea* clipă când sufletul meu blond nu mai prinse răsăritul și când, în loc de lujerele luminii, o ploaie de metale negre se porni dinspre pământ spre cer și dinspre cer spre pământ.

Și pământul se clinti puțin — și-mi înghiți sufletul blond, și-mi pecetlui pe totdeauna brațul, scriind pe el: *Pământ*.

Textul care urmează reprezintă stenograma unei intervenții, cu totul improvizate, pe care am făcut-o într-una din ședințele secției de literatură și artă a Academiei. El va apare probabil, cîndva, în Analele Academiei.

Avîndu-l în față, tocmai în clipa în care „Almanahul literar“ îmi solicita o colaborare pe care n-aș fi fost în măsură să o satisfac, după refuzul obișnuit, m-am gîndit că acest text, în care e vorba de cultul marilor scriitori, s-ar putea potrivi și în Almanahul de față și, atunci, mi-am îngăduit să-l încredințez tiparului, precizînd încă o dată că este vorba de stenograma unei intervenții orale.

G.B.

STENOGRAMA

Acad. GEO BOGZA

Dacă îmi dați voie, să vă mai spun ceva: la foarte puțină vreme după moartea lui Sadoveanu, m-am gîndit că a fi înmormîntat lîngă Mihail Eminescu nu e puțin lucru, dar că Sadoveanu aparține acestei țări, într-un fel care depășește limitele cimitirului Bellu, unde îl văd foarte bine înmormîntat pe Caragiale, care a fost un citadin, dar nu pe Eminescu sau pe Sadoveanu. Cu Eminescu avusesem cîndva o idee, a unui mausoleu pe malul mării, care ar fi fost vizitat probabil de sute de mii de oameni. Porneam de la ideea funcției pedagogice, de proporții naționale, pe care ar fi putut să o aibă acel mausoleu. Îmi închipuiam că viitoarele generații ajunse acolo, ar fi

trăit o mare emoție, ar fi devenit mai sensibile și receptive. Fără îndoială că și acei care se duc acum la cimitirul Bellu, la mormîntul lui Eminescu, au un cult al poetului, emoționant. Mi-a fost dat ca anul acesta, la puține zile după 15 iunie, data morții lui Eminescu, să văd pe mormînt o pancardă, pe care numele poetului era scris cu flori de tei. Era gestul naiv, dar emoționant al unor copii, elevi la o școală profesională. Există un cult al lui Eminescu, dar în proporții reduse, pe cînd mausoleul de pe malul mării, ar fi atras un număr imens de oameni, educîndu-i prin emoția prieluită.

Ideea aceasta am pus-o în circulație prin 1956, nu a avut decît un slab ecou și, între

timp am renunțat la ea; turismul pe litoral a devenit prea zgomotos, pentru ca Eminescu să-și mai poată găsi loc de odihnă pe malul mării.

Cînd a murit Sadoveanu, m-am dus la doamna Sadoveanu, care a fost o admirabilă soție de mare scriitor, și am întrebat-o ce crede despre înmormîntarea lui la Bellu, dacă n-ar fi fost mai nimerit să i se facă un mausoleu în Moldova, pe malul lacului Bicăz. Mi-a răspuns că Sadoveanu a cerut să fie înmormîntat lingă Eminescu, dar că, în ultimii ani, visa să-și facă o casă pe malul lacului Bicăz. Acest lac a apărut la poalele Ceahlăului în urma barajului construit pe Bistrița, și a sporit vechea frumusețe a Moldovei. Într-un peisaj tipic alpin, o apă mare vine pînă în marginea pădurilor de brazi. Totul este de o neașteptată noutate, într-un cadru care, în esență, își păstrează vechile tipare. E frumos, e calm, e odihnitor.

Aici, un mausoleu al lui Sadoveanu, ne-ar crește în proprii noștri ochi, ca și în ochii străinilor. În multe țări, și în Orient, și în Occident, asemenea mausolee, ale marilor oameni, sînt un instrument de cultură. Mulțimile se opresc în fața lor, află o dată sau un cuvînt memorabil, sînt cuprinse de o emoție mai vie, își îmbogățesc sufletul și mintea.

Deci, minat de aceste gînduri, m-am dus la doamna Sadoveanu, iar ea mi-a spus că găsește ideea potrivită cu ceea ce ar fi putut să fie voința lui Sadoveanu.

Întîmplarea a făcut ca în acele zile să întîlnesc oameni foarte importanți din această țară și le-am spus și lor ceea ce cred. Au rămas pe gînduri. Am spus același lucru și aici, la Academie, în prima ședință după moartea lui Sadoveanu. M-am ridicat și am spus. Mai tîrziu am aflat — nu știu dacă s-a făcut vreo comisie pentru a se lua o hotărîre — că mai mulți dintre cei consultați au fost împotriva acestei idei. N-am mai stăruit. Eu nu sînt decît un luptător ocazional, fără continuitate; lupta pe care o dau eu cu corpul meu e atît de grea și sînt de atîtea ori învins, încît adeseori părăsesc ideile pentru care ar trebui să mă bat; și care adeseori sînt lupte cu morile de vînt.

Dar poate că odată, cîndva, cineva să se gîndească ce mare folos ar avea poporul nostru din faptul că pe malul lacului Bicăz

s-ar ridica un mausoleu în care și-ar dormi somnul de veci Mihail Sadoveanu. Ideea aceasta mi se pare mult mai potrivită cu Sadoveanu, decît aceea a unui mausoleu al lui Eminescu pe malul mării. Poate că acolo am fost mai puțin inspirat. Cînd l-am întrebat pe Călinescu, mi-a răspuns: „Nu știu... El a fost mai mult silvic decît om al mării...”.

MATEI SOCOR

Poezia mării lui Eminescu e o poezie fascinantă.

Acad. ALEXANDRU PHILIPPIDE

...dar izolată

MATEI SOCOR

A fost un dor neîmplinit. Să nu uităm.

Acad. ALEXANDRU PHILIPPIDE

Pe Eminescu îl văd tot undeva la poalele unei păduri, sau pe o creastă, tot într-un decor de pădure.

Acad. GEO BOGZA

Nu dintr-un gînd pios, ci dintr-unul pedagogic vedeam un mausoleu pe malul mării, spunîndu-mi că ar fi putut să impresioneze o mare mulțime de oameni, să-i apropie de spiritualitatea acestui popor, să le-o reveleze.

Acad. ALEXANDRU PHILIPPIDE

Ce păcat că nu s-au găsit oameni să te asculte...

BORIS CARAGEA

Dar nu este tîrziu nici acum.

Acad. ALEXANDRU PHILIPPIDE

Nu este tîrziu niciodată.

MATEI SOCOR

Ar trebui pusă întrebarea, de ce unor oameni ca Eminescu sau Sadoveanu nu li se aduc onorurile post-mortem care se aduc unor politicieni, să zicem?

Acad. GEO BOGZA

Cînd am făcut această propunere, maestrul Jora a spus: „Atunci să facem un mausoleu și pentru Enescu”. Am răspuns: „Cînd va fi adus Enescu în țară, da...”. S-au mai ivit și alte dorințe. Am spus: „Ajunge...”.

MEMORII II

FRAGMENT

CORDUNEANU

După ziua de Sfântul Ilie, venea la noi, de foarte de departe, din „Cordun“ adică din Bucovina, un om, același în fiecare an, care cosea iarba din tot hîrtopul din țarina satului, o aduna în căpițe, pe care le tira cu doi boi într-un anumit loc, de pe culmea dealului unde clădea apoi un stog frumos, ca un ulcior gigantic fără toartă. Căpițele incinse jos de o frînghie alunecau fișind ușor, pe otavă, de parcă ar fi fost pe skiuri.

Nu-i știam numele nici nu știu dacă i-l știa cineva. Noi toți și tot satul care-l știa acum, după ani și ani, ca pe-un concetățean, îi spunea atît: „Corduneanu“. Era atunci un om de vreo 30 de ani, înalt, subțire, drept și se purta foarte curat. Îmbrăca un port altfel decît la noi: ȋtari strînși pe vînă (cum se spune), cămașă albă cu tigheluri și desene discrete, briuleț, pălărioară cu boruri mici, uneori o frumoasă bondiță de blană brodată și bocanci. Între toți ai noștri din sat îl cunoșteai de-o poștă. Dar nu numai după portul lui, ci în aceeași măsură, după ținuta lui de-o mare demnitate și în același timp de o distinsă simplitate. Vorbea și mai altfel românește, cu un accent mai pronunțat. Albiturile și le aducea de-acasă, înghesuite în doi desagi din pînză groasă de cînepă cu dungi negre mari. Și le spăla singur în timpul săptămîinilor cît sta la noi, dar nimeni nu știa cînd și unde. Erau însă totdeauna albe ca zăpada și curate de-ȋi era mai mare plăcerea să te uiȋi la el. Duminica îl vedeai printre bărbații din sat, așa, în costumul lui alb, — atît de alb cum sînt pereȋi caselor proaspăt văruiate, cînd bate soarele amiezii în ei.

După ziua cînd sosea el, știam sigur că e ziua Sfîntului Ilie. Spre seară se auzea bătînd

deasupra porȋei dintre drum și se vedea intrînd un om înalt care se apleca înainte, ca să poată trece pe sub pragul de sus coada lungă a coasei. Își lăsa desagii și coasa lingă plopul de la poartă unde făcea un scurt popas, ca omul care a ajuns la țintă. Își ștergea cu o basma, tot albă, sudoarea de pe frunte și de pe obraz, își făcea semnul crucii și pornea spre casa noastră cea mică.

În sosirea lui era ceva din regularitatea și din taina drumului păsărilor migratoare. Venea de foarte departe, fără să rătăcească, pe drumuri și prin sate știute de el, minînd noaptea, probabil la aceeași gospodari ca-n anii trecuȋi. Venea singur, pe jos, sute de kilometri, și venea exact în același loc, la același plop de la poartă, ca păsările migratoare, ca rîndunelele și cocostîrcii la același cuib, fără greș. Pentru mine sosirea lui era o mare bucurie. În veri de-a rîndul ne împrieteniserăm. Locurile de unde pornea el îmi erau necunoscute și parcă le situam în afară de lumea asta. Călătoria lui lungă pe jos, dintr-un ȋinut străin, — pînă la care nimeni din sat, nici tata nu ajunsese, — mă impresiona extraordinar. Nici nu-mi puteam închipui unde sînt acele locuri din care vine. Umblam pe lingă el, mă uitam la dînsul ca la o apariȋie de pe altă lume, și-mi era drag și-l admiram. Parcă prin prezenȋa lui aș fi luat contact cu o lume foarte mare pe care nici nu mi-o închipuiam. Era un om liniștit și muncitor. Trebuie să fi fost acolo, în satul lui neștiut, fără de pămînt și foarte sărac, de vreme ce făcea atîta drum ca să-ȋi găsească un loc sigur de muncă pentru ceea ce se pricepea el. Din banii astfel cîștigaȋi, trăia tot anul.

Corduneanu nu rămînea în sat în ziua so-

sirii lui decît pînă ce începea să se întunece. Apoi își lua iar desagi și coasa și pleca în țarina satului la hîrtop și îl vedeam numai cînd mă duceam eu acolo, anume ca să-l văd, și duminica, atunci cînd venea el în sat. În hîrtop, silueta lui cu picioarele larg desfăcute în lături, — parcă sprijinit înaintea, în coasă, să nu cadă, — așa cum înaintează cosașii cînd cosesc, scăpăra încet coasa verde de fineață a hîrtopului abrupt, cu mișcări repezite și mereu repetate din brațe. O clipă, lama coasei strălucea în soare, ca de argint, și apoi se adîncea sub firele dese de fineață smălțuită de flori de toate culorile și felurile. În urma lui, rămînea fineața ca tunsă scurt, brazdele drepte și regulate de fineață ucisă, măcelărită, mirosind a sevă dulce, și urmele pașilor, paralele prin otava moale. De departe, Corduneanu părea că se luptă cu nu știu ce balaur nevăzut, ascuns sub fineață, ca să-i taie mii de capete. Mînecele lungi ale cămășii albe se smuceau din umăr, gata să se desprindă. Mă urcam deseori pînă la el pe creasta gurei hîrtopului. Îmi plăcea să-l privesc și mă interesa grozav. Avea o mare armonie și grație în munca lui, cu toate smuciturile violente. Cînd mă apropiam, se oprea și el pentru un popas, scotea o bucată de piatră lungă și lucie, totdeauna udă, dintr-un toc de lemn prins și atîrnat de cîngătoare, sub pîntece, puneă coada coasei cu virful în pămînt și trecea piatra aceea udă cînd pe-o parte cînd pe alta a tăiușului lamei, ridicînd și scoborînd podul palmei și mănunchiul degetelor mîinei, de pe lamă ritmic, pentru a face loc pietrei aceleia, care se chiamă cute, să treacă de-a lungul acesteia fără oprire, din virful ei încovoiat puțin pînă la locul unde cuprinde minerul lung de lucru. Făcea asta cu o repeziciune și o siguranță uimitoare, cu o abilitate ca de mare virtuos care ar fi cîntat la un instrument primitiv și ciudat. Și într-adevăr, frecatul pietrei dure de oțelul ascuțitului subțire și vibrant al coasei, scotea un fel de melodie aspră cu note mai sus sau mai jos, cu scurte pauze regulate, care răsunau sonor, ca o chemare peste tot hîrtopul. Ochii Corduneanului se pierdeau atunci în zare, foarte departe, pe deasupra coasei, pînă spre cordunul lui depărtat.

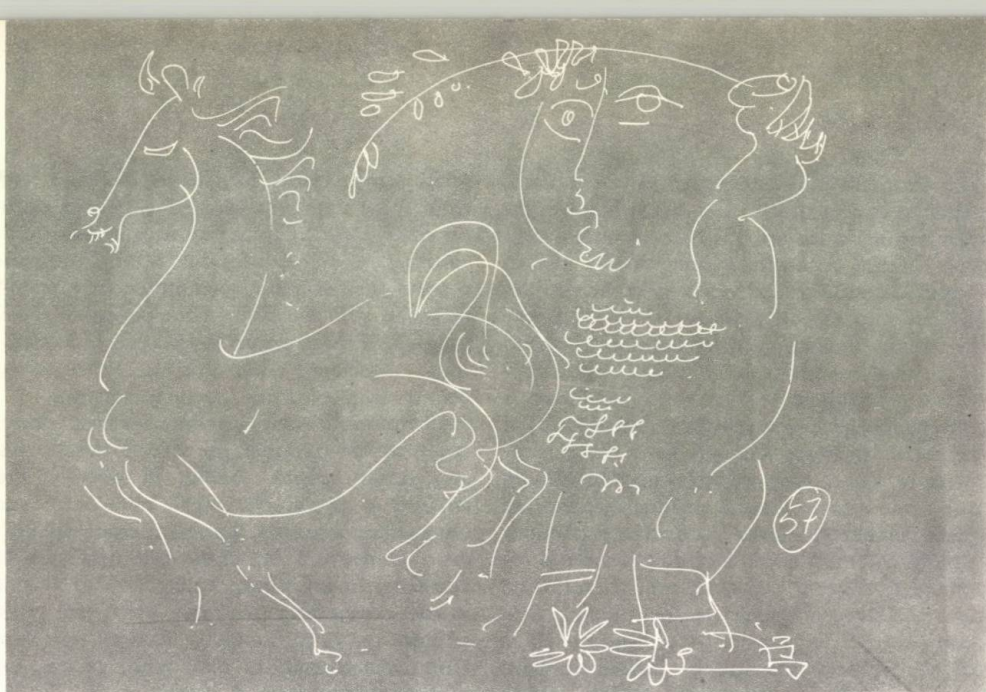
După ce brazdele erau uscate de soare, le aduna cu grebla în mici grămezi și apoi în căpițe pe care doi boi le trăgeau legate de un lanț, lîngă drum, unde se ridica stogul. Cîte-

odată Corduneanu mă lua de subțiori, mă ridica pînă deasupra capului său și mă așeza pe virful căpiții. Atunci alunecam și eu lent, ca dus pe-o sanie, înfundat în fin. Finul mi-rosea a flori uscate și o mulțime de ginganii mișunau prin el și se urcau pe mine și mă întepau. Lăcuste de un verde crud și transparent, cu picioare lungi dinapoi, fiecare săltau de pe căpiță pînă jos, ca niște acrobați.

Corduneanu mai însemna, pentru mine, cuiburile de păsărele pe care le descoperea sub fineața cosită. Acolo, în pămînt, era adîncită o gaură, cît căușul unei palme de om, perfect rotundă. Pereții îi erau căptușiți de o împletitură din firele cele mai moi de iarbă, iar în fund erau bătătorite fire de păr moale, de tot felul. În cuib, patru ouă mici, stropite rar cu pete cafenii. Pasărea, speriată, zbura dezordonat, în cerc lung, pe sus, pe deasupra capului nostru, cu chemări deznădăjduite. Aripile ei băteau des aerul pe loc, într-o tremurare nervoasă. Alteori, Corduneanu mă aștepta cu niște pui de prepeliță, cu penele pestrițe, ca de o împletitură cu fire fine. Stăteau tupilați, îricoși, nemișcați sub o sită cu pînză de sîrmă subțire întoarsă în sus, și nici nu se uitau la noi, de parcă ar fi refuzat să ne vadă. Cînd le dădeam drumul în iarbă, alergau tupiliș, lunecînd ca niște șopîrle, și dispăreau într-o clipă în așa fel că nu ai fi găsit nici unul oricît ai fi căutat. Se făceau una cu pămîntul și cu otava.

Gătît frumos, duminica scobora și Corduneanu în sat. Dacă era horă, se ducea acolo, intra între țărani și privea cu miinile petrecute prin subțiorii bondiței lui înflorate. Fetele se agitau foarte tulburate, dar el rămînea rece și indescifrabil, cu o înaltă demnitate.

După un timp, într-o bună zi, cînd începea să miroasă a uscat și a toamnă, Corduneanu cobora lîngă plopul de la poartă cu aceiași desagi, de parcă nici nu i-ar fi desfăcut, cu lama coasei strînsă de capătul cozii ei lungi și lucioase, gata de plecare. Tata îl socotea, cîntea cu el un pahar de vin, îi ura drum bun și sănătate, și Corduneanu iar pleca spre acele locuri necunoscute, de pe-un alt tărîm, pe care nimeni din jurul meu nu le văzuse și despre care se spunea numai că ar fi înspre Miază-Noapte, la două-trei zile de mers. Eu furam din sipetul cu un capac ca o cupolă, întărit cu cercuri de fier cu nasturi, în care mama ținea piinea, și-i mai dădeam una ca

BENONE ȘUVĂILĂ: Copil cu căluț

să aibă de drum. Corduneanu mă ridica ultima dată de subțiori, ca și atunci cînd mă punea pe căpița de fin și mă săruta, privindu-mă drept în ochi. Mersul vremii cu trecerea de la vară la iarnă, în timpul copilăriei mele, și parcă rotația anotimpurilor, au fost însemnate de venirea și plecarea Corduneanului. El făcea astfel parte din mișcarea complicată a cosmosului.

Cît stătea la noi, mă învăța cîntece din Bucovina lui. Le rostea cam răstit, cu un accent străin, dar le cînta trist și gînditor. De-atunci, cîntecele le-am uitat pe toate, dar mi-au rămas, nu știu cum, în auz, sau poate undeva, în adîncul ființei mele, unde-i sufletul, în așa fel încît oricînd le-aș auzi și acum începutul, ar începe ele singure să cînte în mine, mai departe.

Corduneanu acela din copilărie a însemnat cea dintîi nostalgie a mea, după depărtări nebănuite, locuri necunoscute, călătorii lungi. Pornea în zorii zilei după ce dormea la noi. Eu mă sculam, îl pîndeam pe fereastră și ieșeam să-l petrec. Rămîneam în drum mult, cu ochii în lacrimi, privind pînă ce trecea după deal, silueta lui albă, dreaptă, sveltă, purtînd pe umăr, cu virful pe zare, coasa... ca pe-o cruce stranie, a unei religii a muncii.

Cu plecarea lui, abia atunci, pentru mine, se încheia vara cu adevărat.

După plecarea Corduneanului, cîteva zile

mă urmărea gîndul că el merge mereu, pe cîmpuri, pe dealuri, prin sate, pe același drum pe care îl făcea mereu în fiecare an la dus și la întors. Mersul lui avea pentru mine ceva din marile mișcări ciclice din cosmos, din natură. Și moartea lui, care trebuie să fi survenit de-atunci, se încadrează în aceleași legi, ca și anotimpurile. Mi-a murit așadar, fără să știu cînd și cum, prietenul anonim al copilăriei mele: Corduneanu. N-am știut nici numele lui, nici satul în care-și avea așezarea. E cu totul pierdut în marele univers.

Atunci cînd, mult mai tirziu, — poate după vreo treizeci de ani, — am trecut prin Bucovina, mi-a venit în minte, — în semn că nu-l uitasem cu toată scurgerea timpului, — că el venea de undeva, de prin acele locuri și oprindu-mă să privesc la o horă duminicală într-un sat, mi-am amintit că semăna la port, la ținută și la vorbă cu oamenii din acele locuri. Uneori chiar mi se părea că-l recunosc printre oamenii care stăteau grămadă în jurul celor care jucau. Mă uitam cu mare băgare de seamă, ca și cum pierzînd curgerea timpului, l-aș fi căutat cu iluzia că-l pot regăsi, măcar într-un moșneag cu pletele albe care ar fi avut ținere de minte.

Ce bucurie aș fi avut, de s-ar fi întîmplat una ca asta. Dar era cu neputință să se întîmple, cum este cu neputință să mai fiu copilul de atunci.

JOCUL DISCIPLINAT AL POEZIEI

Un fapt pe care îl poate constata orice cititor este că versul multor poeți de astăzi s-a apropiat atât de mult de proză, încât uneori aproape că se confundă cu ea. Din punct de vedere formal, versurile fără cadență, fără rimă, sînt proză tipărită în rînduri inegale. Într-adevăr, între acest soi de versuri și proză care este deosebirea? Fără îndoială că există poezie care nu are nevoie numaidecît de vers ca să fie exprimată. În proza lui Chateaubriand, sau în aceea a lui Sadoveanu, se găsesc multe pagini de mare valoare poetică prin adîncimea emoției și strălucirea expresiei, și căroră nu le lipsește nici cadența, nici ritmul, nici amploarea, ceea ce francezii numesc *le nombre*, adică armonia și echilibrul cuvintelor dintr-o perioadă așa încît să dea urechii un sunet plin. Acestea, desigur, sînt însușiri care seamănă foarte mult, ba chiar se confundă cu acelea care se cer (sau se cereau altădată) poeziei în versuri.

Mulți poeți ai vremurilor de azi lasă însă în părăsire chiar și aceste însușiri ale prozei poetice. Versurile lor nu sînt nici măcar proză cadențată (care are frumusețea ei, de valoare înaltă). Lipsa aceasta de simț prozodic devine încetul cu încetul o modă. Meșteșugul poetic este părăsit cu totul, chiar disprețuit. Arta poetică dispăre. Poetul nu mai este omul cu simțul valorii sonore a cuvintelor, cu inima sensibilă la ritm. Constrîngerea pe care i-o porunca odinioară versul nu mai există azi. Și totuși arta este constrîngere, este neapărat și constrîngere. Altfel, poezia tinde să se reverse în marea masă comună a vorbirii de toate zilele.

Poezia în versuri se întemeiază pe ritm. Nu există, nu poate exista vers fără ritm. Fior poetic poate da și proza și versul. E drept însă că versul, atunci cînd e poetic (pentru că pot exista versuri corecte fără poezie) capătă, datorită ritmului, o vigoare și o putere de pătrundere și de încîntare mai profundă și mai durabilă în memorie decît puterea pe care o are proza poetică.

Durabil în memorie... Polimnia, Erato, Caliope, cele trei muze ale poeziei de felurite genuri (ca și celelalte surori ale lor) sînt fiicele Mnemosinei, zeița memoriei. Toate născocirile grecești antice sînt bazate pe o profundă realitate, chiar și minunile zeilor. Așa și aici. Știința și arta se nasc, trăiesc și se dezvoltă datorită memoriei disciplinate. Versul, și el, se naște și trăiește sub auspiciile Mnemosinei. Datorită ritmului, memoria poate să prindă mai ușor și să păstreze mai bine și mai mult timp poezia.

Expresia poetică este rezultatul unui joc disciplinat după anumite reguli proprii. S-a luat obiceiul, de multă vreme, să nu se mai țină seamă de aceste reguli, dintre care una mai ales nu trebuie uitată și anume că versul este înainte de toate ritm. Faptul că nu se ține seama de acest lucru este în paguba jocului poetic, așadar în paguba efectului de artă pe care poezia îl produce — este obligată să-l producă, dacă vrea să-și merite numele. Dar există oare poezie în afara acestui efect de artă? Și poate oare acest efect de artă să se ivească fără folosirea jocului disciplinat? O tendință care iese foarte mult la iveală astăzi este aceea de a îndepărta poezia de artă, uneori chiar de-a rupe cu totul legătura dintre poezie și arta poeziei. O reluare a conceptului de poezie în acest sens ar fi necesară. Dacă și-ar aduce aminte, măcar din cînd în cînd, că poezia este o artă, că arta este un joc și că orice joc presupune în chip absolut o disciplină, o dezvoltare liberă, dar după anumite reguli izvorite din firea fiecărui joc în parte, dacă și-ar aduce aminte de toate acestea, poeții ar avea numai de cîștigat. Disprețul față de arta poeziei presupune în chip necesar disprețul față de studiu, disprețul față de exercițiu, față de osteneala creatoare. Jocul disciplinat al gîndirii poetice îndeamnă la cultivarea expresiei, la rafinarea ei prin concizie și ascuțime, ajută așadar la menținerea în creația poetică a conceptului de frumos, concept de care poezia nu se poate lipsi cu nici un preț.

MIHAI BENIUC

CONSTELAȚIA PĂCII

Dintre formele limbii vorbite, cea care a păstrat mai mult, din rădăcinile ei străvechi, înprospătându-se totuși neconținut, cu fiecare ramură de aur ce vlăstărește din trunchiul etern al poeziei, este limba poetică. Prin caracterul ei transfigurator ce trece mereu de țărmurile cotidianului imediat perceput, dar și de digurile unei implacabile conceptualități, poezia-și pipăie mereu drumurile cu meandrele ei imprevizibile într-o străveche și mereu nouă matcă, păstrând ceva inalterabil din vraja originală și aducând mereu ceva nou din contactul cu adîncurile și necunoscutul, unde sufletul omenesc se izbește confruntîndu-se cu realitățile proteice într-o eternitate incomensurabilă. Poezia este o expediție a argonauților după Lina de Aur, chiar dacă nu pe aceeași navă și nu în același echipaj, mereu pe alte talazuri, iar cîte o dată și cîte unul singur-singurel pe o coajă de nucă drept luntre în furtună.

Poezia este și cîntec și descîntec, durerea unei scoici din fundul mării rănită de un bob de nisip, iar din această durere se zămislește o perla, menită să împodobească fruntea Zeiței Frumuseții, eternă modelatoare de icoane păgîne, profane ori sacre, pe care le atrîrnă pe pereții inimii umane.

Unul dintre poezii mei iubiți este Lucrețiu, cîntărețul naturii lucrurilor. Cîntecul său începe cu un imn adresat zeiței Venus, socotită de romani pe linie maternă drept străbuna lor, — ceea ce nu ar fi greșit în mitologia niciunui popor. Chiar și vechii eleni pretindeau că au dărimat și incendiat Troia pentru ca să se răzbune asupra lui Paris, care furase pe frumoasa Elena. Cîntarea Cîntărilor e tocmai cîntarea dragostei. Meșterul Manole, ca să nu se mai surpe zidurile Mănăstirii Argeșului, își îngroapă în temelie ei iubirea, — pe Ana. Apoi Eva, Gomer, Iudit, Dido, Lesbia, Olimpia, Beatrice, Laura, Diotima, Veronica, ce altceva sînt decît niște culminante expresii ale celei mai arzătoare patimi?

Patima însăși (poate fi și alta decît amorul) nu e poezie. Patima e opera inimii, ca lava a vulcanului, poezia a poetului, ca floarea a poemului. Asta știe el să facă din cuvintele ce i le stîrnește vijelia patimilor: flori. Totul e să nu fie flori deșarte, care se scutură fără vreme.

E o știință oare faptul de a face poezie? Pe semne că da, din moment ce nu oricine, ci numai poetul o face cu adevărat, adică *întruchipează* prin cuvinte, după un anumit ritual melopeic, după anumite gînduri ce-l bat. În poezie există o alchimie a cuvintelor, iar poetul este un demiurg al filtrelor, al acelor băuturi care cășunează iubirea (*philein* gr. = a iubi). E aici o lungă școală, în care poetul este pentru sine însuși ucenic și meșter. Există în acest meșteșug un esoterism, un secret de „fabricație”, ca să mă exprim vulgar, pe care poetul îl duce cu sine în groapă. Dar rămîne filtrul, băutura magică, apa vie, care, ca tot ceea ce este artă adevărată, nu se consumă, deși veșnic *încîntă* și durează ca flacăra nestinsă de pe altarul Vestalelor.

Desigur, se învață limba, se frecventează „atelierelor” înaintașilor, se savurează filtrele lor, se organizează în creier structuri reverberante ale *Logosului*, perceptive, conceptuale, rimate, ritmate, mereu dinamizate de căldura interioară ca măruntaiele Etniei. Poate că poetul nu-i decît Hefaios, care cu Ciclopul săi făurește fulgerele pentru Zeus, — Hefaios, soțul legiuit al Afroditei, iar Zeus poate nu-i decît poporul sau omenirea căreia poetul îi slujește.

Poezia nouă aduce tot mai mult a descîntec. E o căutare a pașilor pierduți? Nu cred. E mai curînd o încercare de a-i repune în funcțiune organele atrofiate, după o epocă, de altfel necesară, în care horatianul principiu „a instrui și a plăcea” a împins în penumbră, fără să-l eclipseze total, principiu „a descoperi și a încînta” (a *amăgi* în sensul opus al cuvîntului, de la *magus*, mag, străvechiul cititor în stele al destinului).

Poezia trebuie să vindece. De ce? De „răul secolului”, ar spune romanticii din al XIX-lea veac. De „relele secolului”, am zice noi, cei din secolul XX. Se știe care sînt. Poetul ar mai trebui să citească în stele, în stelele viitorului. Dacă numim constelația Păcii și a Comunismului, ajunge. Și toate acestea sub semnul dragostei, în împărăția lui Eros nemuritorul.

IUBIRE

Urmind dinamica fundamentală a lumii, artelor au alternat și ele tendința de a se îmbrățișa cu aceea de a se separa, dorul de sinteze cu necesitatea analizei.

Căutind în sine și căutindu-se pe sine, și-au impus delimitările și specificitățile; apoi, când relativa izolare a devenit oarecum friguroasă și singuratică, s-au căutat din nou între ele, încercând interferențe sau chiar (iluzorii) contopiri.

Într-o vreme, sunetele și cuvintele păreau de nedespărțit. După aceea, și-au aflat autonomia. Mai târziu, au tinjit unele după altele: muzica a adoptat un „program” pentru a pătrunde în lumea ideilor literare, poezia, numindu-se paradoxal „pură”, se voia «de la musique avant toute chose». Uneori, pictura a năzuit să rezume substanța unui poem, poezia se visa picturală, iar, printre experimentele moderniste, apare chiar picto-poezia. După perioadele dulcilor alianțe, se instalează din nou statuetele de independență, se reafirmă proprietatea și caracteristica mijloacelor, romanticismul genurilor mixte e amendat de rigoarea cercetărilor și a disciplinelor specializate.

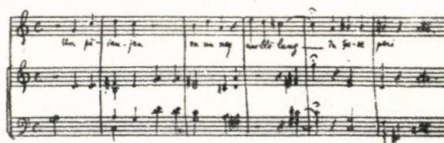
Oricât de frecvente și de spectaculoase ar fi aceste alternanțe, ele rămân, într-un fel, certuri de îndrăgostiți. Rădăcina precum și finalitatea comună a artelor e mereu prezentă și văzduhul creației, atâtea cuprinzător. „Corespondențele” sînt sensibile. Ele pot fi imediate, puerile,

la nivel elementar, dar pot atinge, în adîncul și în înaltul lor, esența.

Cineva, ilustrind versul lui Arghezi: „Un păianjen ca un neg umblă lung în șase peri”, ar putea desena efectiv ceva în acest gen:

Iar un început de lied pe aceleași versuri ar putea fi:

Dar „corespondențele” pot fi mai „în doi peri” sau în peri de ordinul miriapodelor și, în ultimă instanță, poate fi vorba de o unire egală cu dragostea — cu singura dragoste veritabilă — în care nici unul din componentele cuplului sau ale grupului de prieteni nu-și pierde prerogativele, nu se umilește sau nu se degradează.

Personal, avînd șansa și tortura de a cunoaște intrucitva tirania absolută a fiecărei arte în parte (a citorva dintre ele), rămîn sclava lor supusă și totodată visătoarea fără leac a frumuseții totale.

mașina 'de scris

UN POEM ÎN PROZĂ DE ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Ah, cînd am să revăd țara aceea?... Oficial, sosisem acolo ca simplu turist, dar după cîteva ore toată lumea știa că sînt scriitor. Noaptea tîrziu, după ce Ursa trecea hotarele Hiperboreienilor, vecinii noștri cu barbă, eu părăseam hotelul o dată cu hermafrodiții care plecau în cîrduri la circ, mă despărțeam de ei pe Magistrală, și coboram spre mare.

Plaja era aproape. Un vînt sărat apreta brusc hlamida mea de culoarea vișinei, o lepădam din mers ca pe o armură scorțoasă, și — gol, cu mica mea taină la subțioară — înotam prin nisip pînă ce zăream, în dreapta, clipirea complice a farului. Niciodată n-am înțeles de ce mătura fuiorului acela de raze livide glota lichidă a neantului: doar pescărușii fosforescenți patrolau de-a lungul falezelor, căutînd cadavre de ingeri.

Se afla acolo un loc privilegiat, o movilă de nisip foarte fin, peste care trona fantoma sîdefie a unui nautilus. Acolo ingenuncheam. Port încă pe pielea rotulelor, ca document al evlaviei mele profesionale, scrijeliturile — acum cicatrizate — ale acestei genuflexiuni.

Acolo, pe spiralele sleite ale scoicii imperiale, așezam cu fața spre hexametreele marine

micul meu Remington portativ, deschideam cutia roșcată, și claviatura lui începea să clănțăne de spaima stelelor.

O așezam cu mare grijă, într-un anumit unghi față de punctul cel mai sumbru al orizontului. Puneam în mișcare dispozitivul automat care o alimenta cu hîrtie. Apoi, mă întindeam în nisipul încă fierbinte, și-n timp ce mașina își pornea țăcînitul de meliță inspirată, număram în gînd pînă la zece și... adormeam.

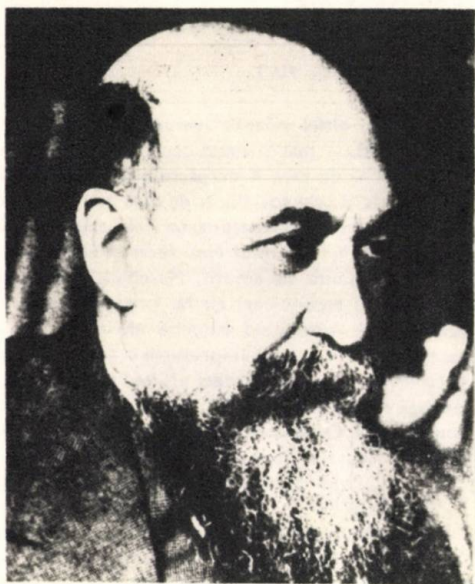
Ce somn fără vise!...

Mă trezeam abia în turbureala zorilor, cînd caii de mare tocmai isprăveau de corectat cele cîteva greșeli dactilo de pe foițele ușor umezite, și, înainte de a dispărea cu ultimul val nocturn care închidea porțile mării, îmi făceau un semn frivol de adio.

Atunci adunam în grabă foile scrise, luam din nou la subțioară mașina — parcă mai grea acum, de nesomn — și înșfăcînd din mers hlamida care-și pierdea treptat rigiditatea sărată mă înfășuram în ea, și reveneam la hotel.

În camerele lor fără soț, hermafrodiții oboșiți de spectacol sforăiau melodios. La prînz, noul meu volum ieșea de sub teasc...

NICOLAE IORGA

în dedicațiile unor scriitori și critici români

de VASILE NETEA

Ca și vasta și multilaterală sa operă, biblioteca lui N. Iorga, rămasă, în cea mai mare parte a ei, în păstrarea Institutului de istorie care îi poartă astăzi numele, oferă cercetătorilor din domeniul istoriei propriu-zise și al istoriei literare o nesfârșită sursă de informații asupra relațiilor cu oamenii de știință și scriitorii vremii sale, cele mai multe dintre ele avînd un caracter de cordială intimitate.

Din această categorie, pe lângă însemnările sale de lector, fac parte și numeroasele dedicații omagiale ce i-au fost adresate timp de o jumătate de veac de aproape toți autorii de scrieri științifice și literare, dornici cu toții de a cunoaște opiniile marelui savant, care era în același timp și un pasionat critic și istoric literar, precum și un prestigios conducător de periodice, asupra încercărilor sau creațiilor lor.

Biblioteca lui Nicolae Iorga reprezintă astfel o adevărată oglindă a mișcării literare a ultimului deceniu al secolului al XIX-lea și a primelor patru decenii ale secolului nostru.

Una dintre primele dedicații primite de N. Iorga a fost a lui I. L. Caragiale, pe volumul *Năpasta*, apărut la începutul anului 1890. „Năpasta” se juca la 3 februarie 1890 pe scena Teatrului Național

din București și fusese viu criticată de către diferiți publiciști și cronicari dramatici, care se grăbiseră să o considere ca o piesă căzută. Fără a ține seama de opinia atîtor ziariști și critici cu o îndelungată activitate publicistică, Nicolae Iorga — care nu avea atunci decît 19 ani — a luat cu îndrăzneală apărarea dramei criticate și a autorului ultragiat, arătînd în ziarul *Lupta* de la Iași (18 februarie) că «orice s-ar zice, adîncimea psihologică ce caracterizează piesa lui Caragiale o pune între cele mai bune dintre operele noastre dramatice și ar avea greutatea sa chiar aiurea, unde s-a scris și s-a gîndit mai mult decît la noi». Articolul tînărului critic a surprins pe I. L. Caragiale, care, în semn de mulțumire, s-a grăbit să-i trimită un exemplar din scrierea sa, cu următoarea dedicație:

Criticului inteligent și conștiincios, care a binevoit, ca un om rar ce este, întîi să citească „Năpasta” și să gîndească asupra ei și apoi s-o critice.

Domniei sale Domnului N. Iorga ca semn de înaltă stimă din partea autorului
1890, februarie 28

București

I. L. Caragiale

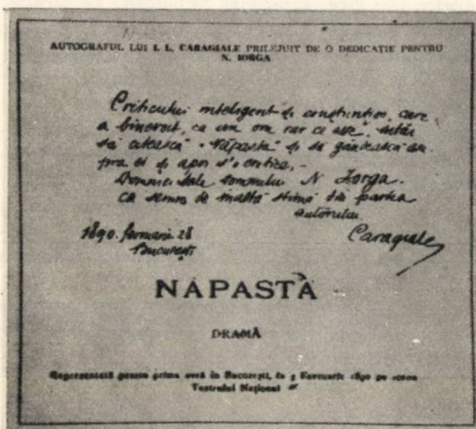
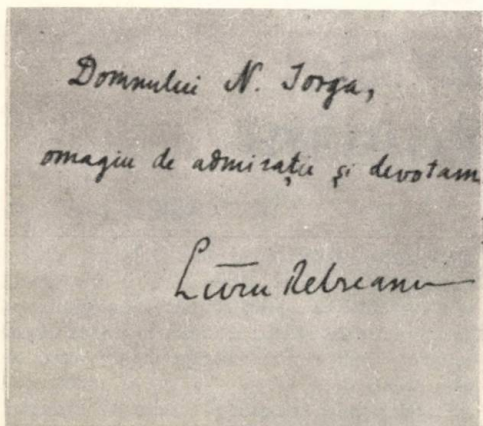
În anii următori, pe măsură ce activitatea sa critică și literară va lua proporții tot mai impunătoare, numărul cărților cu dedicație trimise lui N. Iorga va spori în mod considerabil, pe masa lui de lucru adunându-se aproape întreaga producție literară a timpului.

Multe din aceste dedicații, pe lângă partea lor omagială, sînt totodată mărturisiri și precizări de atitudine cu caracter pur personal, semnificative atît pentru marea autoritate a lui N. Iorga cît și pentru modul intim de manifestare al atîtor scriitori și critici.

O parte din numeroasele cărți cu dedicații aflate în biblioteca lui N. Iorga provin de la scriitori din generația anterioară apariției sale în publicistica literară, dar cele mai multe aparțin scriitorilor din generațiile mai tinere.

Din categoria vechilor scriitori reproducem dedicațiile semnate de Al. Vlahuță și Al. Macedonski.

Dedicația lui Vlahuță — dată la 19 martie 1912,

pe romanul *Dan* — e simplă și cordială, ecou al unei îndelungate prietenii ce dura de aproape două decenii, și care se consolidase în lupta comună pentru apărarea limbii (1906), a răscoadelor țărănești din 1907 și a literaturii cu mesaj patriotic. Poetul, mai în vîrstă decît istoricul cu 14 ani, îi scrie deci:

Lui N. Iorga

de la vechiul lui prieten și admirator

A. Vlahuță

19 martie 1912.

Cu totul altfel stăteau lucrurile cu Alexandru Macedonski, — mai în vîrstă decît Iorga cu aproape 20 de ani — de care îl despărceau atît concepțiile literare cît și cele sociale, și de care se izbise adeseori, în decursul îndelungatei sale activități. În 1912, publicînd volumul *Flori sacre* și simțîndu-se pornit pe panta senectuții, Macedonski a simțit nevoia unei reconcilierii cu N. Iorga și dacă ar fi fost posibil — stabilind anumite identități de caracter — chiar a unei împrieteniri. La 23 octombrie 1912 el îi trimitea deci ultimul său volum cu o lungă dedicație explicativă, precedată de un motto semnificativ. O reproducem întocmai, ținînd seama atît de ortografia cît și de punctuația sa:

„Dușmăniile de ieri sînt adesea prieteniiile de mâine“.

Marelui român — lui N. Iorga — admirabilului istoric — eruditului și literatului — Celei mai uriașe manifestări a sufletului românesc — Al său care — cu cît trece îl vede în toată strălucirea caracterului său antic, — și care, și el, — în lipsă de alte merite — n-a știut să se plece — n-a mers cu corentele — n-a momit laudele — ci a știut să sufere cît se poate suferi.

Alex. Macedonski

1912. București oct. în 23.

O bună parte din dedicațiile depistate de noi aparțin scriitorilor care au colaborat la „Semăntorul“, unii dintre ei rămînînd strîns legați de N. Iorga și în ipostazele ulterioare ale acestuia, și îndeosebi în anii de luptă pentru realizarea unității politice a poporului român. Cităm cîteva nume: M. Sadoveanu, Panait Cerna, G. Tutoveanu, Corneliu Moldovanu, Elena Farago, I. Agărbiceanu.

Dedicația lui M. Sadoveanu a fost oferită pe volumul *Comoara dorobanțului*, editat în 1905 de Biblioteca societății „Steaua“ și are următorul cuprins:

Domnului N. Iorga

în semn de mare dragoste și devotament

M. Sadoveanu

Dedicația lui Panait Cerna a fost trimisă la 22 ianuarie 1910, de la Charlottenburg, pe înțîiul și

singurul său volum de Poezii, apărut în primele zile ale anului.

lat-o:

Domnului N. Iorga
în semn de adîncă admirație
și nestrămutată recunoștință

Charlottenburg
26.I.1910.

Pe G. Tutoveanu l-am găsit cu două dedicații, prima oferită pe volumul *Balade* apărut în 1919, iar cea de a doua în 1924, pe volumul *Tinerețe*, publicat în editura „Ramuri” de la Craiova. Cea dintîi se adresează patriotului, a doua omului, prietenului.

Reproducem pe cea dintîi:

lubitului stegar
al dragostei de țară
Omagiu

G. Tutoveanu
Bârlad, 1 februarie 1920.

Aceleași sentimente transpar și din cele două dedicații ale lui Cornelii Moldovanu, originar din același oraș ca și Tutoveanu și colaborator statornic la publicațiile lui N. Iorga. Prima dedicație a acestuia a fost oferită pe volumul de versuri *Flăcări*, apărut în 1907, iar următoarea în 1925, cu ocazia apariției, în anul precedent, a ediției definitive de *Poezii*.

Cu un mare număr de dedicații figurează prozatorul transilvănean Ion Agârbiceanu, din care reproducem — pentru semnificația ei patriotică — dedicația așternută la 12 ianuarie 1922 pe volumul *Zilele din urmă ale căpitanului Pârnu*:

Domnului Nicolae Iorga,
În amintirea neuitatelor zile de mîrire și durere
petrecute în Moldova în apropierea celui ce ne
întărea în nădejde.

Cluj la 12 ianuarie 1922

Ion Agârbiceanu

Pe volumul *Sectarii*, apărut în 1938, Ion Agârbiceanu scria:

Domnului Nicolae Iorga
Marelui suflet din sufletul neamului:
Omagiu și adîncă stimă
Cluj, 6.II.1938

Ion Agârbiceanu

Printre scriitorii ardeleni fascinați de prestigiul lui N. Iorga aflăm și pe Lucian Blaga, care îi scria în 1919 pe volumul său de debut (*Poemele luminii*):

Cu fiorul cu care întotdeauna mă apropii
de un adevărat geniu creator, Domnului pro-
fesor Nicolae Iorga,

Autorul

Pe al doilea volum — *Pașii profetului* (Cluj, 1921) Lucian Blaga — după ce N. Iorga îi elogiase „*Poemele*” de debut — adăuga cu mulțumire:

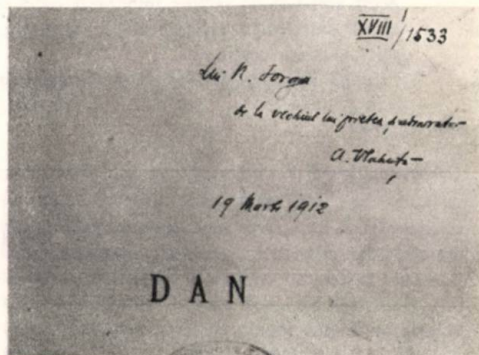
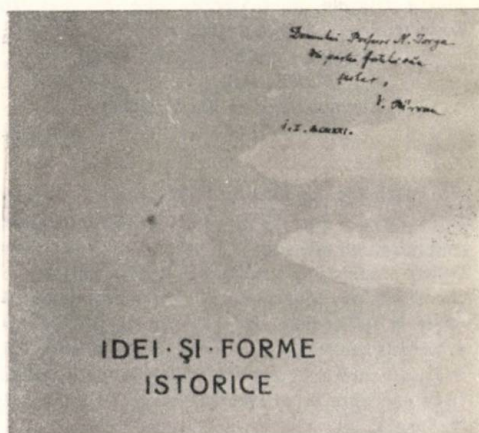
Domnului profesor Nicolae Iorga
cu recunoștință și admirație

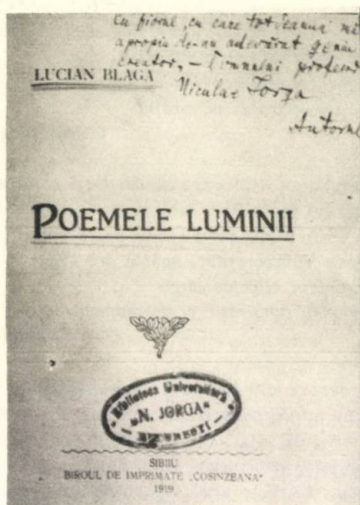
Lucian Blaga

Din buchetul dedicațiilor transilvănene n-ar putea lipsi dedicația lui Liviu Rebreanu care, deși criticat de N. Iorga pentru *Ion*, scria totuși pe romanul de război *Pădurea spînzuraților*, apărut în 1922:

Domnului Nicolae Iorga
omagiu de admirație și devotament
Liviu Rebreanu

Zilele de durere din Moldova au pus în contact cu N. Iorga pe numeroși scriitori care au colaborat în această perioadă la ziarul său *Neamul românesc* și la alte publicații patriotice. Unul dintre ei a fost V. Voiculescu, destinat unei viguroase ascensiuni poetice. Admirația pentru N. Iorga și-a exprimat-o prin dedicațiile trimise cu volumele *Pîrgă* (1921) și *Destin* (1934).

Reproducem pe cea din urmă, în care autorul se adresa istoricului, vizându-i cea mai sensibilă dintre fațetele multilateralei sale personalități: aceea de poet (scris cu majusculă):

Domnului profesor Nicolae Iorga

Marelui Poet

Omagiu de admirație și respect

V. Voiculescu

1934

În perioada următoare războiului s-a apropiat de N. Iorga și Ion Pillat, format anterior la școala simbolismului macedonskian și a lui O. Densușianu. Dintre dedicațiile semnate de acesta reținem pe cea aflată pe coperta interioară a volumului *Pe Argeș în sus* (ediția 1936), considerat de poet ca principala sa creație cu caracter tradiționalist. Prin dedicația pusă pe acest volum, Ion Pillat își mărturisese aderența la orientarea literară susținută de N. Iorga:

D-lui prof. N. Iorga

*Acest volumaș de versuri românești rodit pe
ogorul destelenit și însămânțat de „Semănătorul”
neamului nostru.*

Caldă admirație și omagiu de devotament.

Ion Pillat

23 mai 1936

Aprecierile lui N. Iorga, cunoscută fiind marea sa autoritate obștească, erau dorite și de unii scriitori și critici care reprezentau altă direcție estetică, dar care se întâlneau cu dînsul în marele domeniu al istoriei literare, al culturii și al dezvoltării gândirii filozofice românești. Menționăm dintre aceștia pe Tudor Vianu, G. Călinescu și M. Ralea. Cel dintîi și-a publicat în anul 1924, la București,

teza de doctorat susținută la universitatea din Tübingen, intitulată *Das Wertungsproblem in Schillers poetic*. N. Iorga era și el un admirator al lui Schiller, din care a și tradus cîteva poezii, așa încît Vianu i-a făcut la 17 iulie 1925 o vizită la Vălenii de Munte, unde a ținut și o conferință, pentru a-i oferi lucrarea. Iată textul dedicației lui Vianu pe această primă lucrare a sa:

Domnului profesor N. Iorga

Omagiu respectuos și devotat al autorului.

T. Vianu

Vălenii de Munte

17 iulie 1925.

Cu un caracter mai personal sînt dedicațiile lui G. Călinescu pe volumele din seria *Opera lui M. Eminescu* (1933—1936). N. Iorga scrisese în „Istoria literaturii românești contemporane” (vol. I, p. 125) rînduri elogioase despre monografia pe care Călinescu o consacrase în 1932 lui M. Eminescu, pe care o considera o „excelentă lucrare, de mare muncă, de o bună formă literară, cu o bogată bibliografie”, și o citase adeseori. Noul istoric și critic literar s-a crezut deci obligat să-și mărturisească față de înaintașul său — într-o vreme cînd tineretul începuse a se îndepărta de dînsul — un sentiment pe care acesta îl înălțea din ce în ce mai rar din partea tinerei generații: respectul.

Pe volumul IV din „Opera lui M. Eminescu”, G. Călinescu scria deci următoarele:

D-lui Prof. N. Iorga

de la un tînr care știe să respecte

G. Călinescu

De la M. Ralea, de care îl despărțeau și considerații de partid, profesorul primea însă pe cartea *Valori* (1936) numai un „Omagiu”.

„Omagii”, fără alt adjectiv, trimitea și D. Murărașu pe cele două cărți ale sale închinat lui Eminescu — *M. Eminescu, Scrieri literare* (1935), *Eminescu și literatura populară* (1936) — ambele apreciate și citate stăruitor de N. Iorga în „Istoria” amintită.

O altă serie de dedicații aflate printre cărțile lui N. Iorga i-au venit pe calea relațiilor sale didactice universitare. Una dintre ele — pe lucrarea *Histoire des Roumains de la Dacie Traiane* (1896) — are ca semnatar pe A. D. Xenopol, profesorul lui N. Iorga la Universitatea din Iași, cu precizarea că ea se adresează „fostului său elev”, iar alta de la unul din foștii elevi ai lui Iorga la Universitatea din București, Vasile Părvan, care semna ca „fost școlar” pe volumul *Idee și forme istorice* (1920).

Alți foști elevi — A. Oțetea, P. P. Panaitescu — au ales aceeași cale pentru a-și manifesta admirația și recunoștința față de magistrul.

SITUAȚIE ȘI PERSPECTIVĂ ÎN LITERATURA ROMÂNĂ DE AZI

În Cuvîntarea rostită la Conferința națională a scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, numindu-i pe scriitori „cronicari ai acestor timpuri”, le adresa, în numele partidului, în numele întregului nostru popor, un vibrant mesaj prin care îi chema „să înfățișeze în mod veridic lupta poporului, să arate și realizările și piedicile peste care trecem, să critice lipsurile, neajunsurile, greșelile, să înfiereze elementele vechiului, tot ceea ce se opune torentului vieții noi”. Ținînd seama de faptul, acceptat de majoritatea esteticienilor contemporani, că între critica literară și literatura asupra căreia aceasta se aplică există același raport ca între literatură și realitatea decare este legată printr-un raport dialectic, putem opera un transfer logic, atribuind criticii acele sarcini care în textul citat mai sus erau organic legate de literatură. În consecință, critica literară întemeiată pe principiile estetice decurgînd din concepția marxist-leninistă va trebui, în spiritul obiectivității științifice, „să arate și realizările și piedicile peste care trece” literatura, va trebui „să critice lipsurile, neajunsurile, greșelile, să înfiereze elementele vechiului”. Aceste obiective le-am avut în vedere inițiînd ancheta „Situație și perspectivă în literatura română de azi”. Celor doisprezece critici abordați li s-a cerut nu un bilanț festiv, ci o analiză lucidă, care, relevînd merite, să identifice puncte nevralgice, constatînd nivelul izbutirilor mai de seamă ale literaturii noastre, să indice posibile direcții de mișcare în viitor. În felul acesta credem că putem contribui eficient la dezvoltarea prestigioasei noastre literaturi, pentru ca ea să slujească și mai bine istoria marea în care poporul român este angajat cu toate forțele sale, spre făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră.

AL

OV. S. CROHMĂLNICEANU
AL. PIRU
ION NEGOIȚESCU
VICTOR FELEA
VALERIU CRISTEA
CORNEL REGMAN
G. DIMISIANU
LIVIU PETRESCU
AL. PALEOLOGU
DAN CULCER
AL. CĂLINESCU și
DINU FLĂMÂND
în dialog cu
ALEXANDRU PAPILIAN

I. Care sînt calitățile literaturii ultimilor ani pe care le-ați dori perpetuate?

II. Opinia dumneavoastră despre organizarea vieții literare.

III. În ce măsură credeți că dezvoltarea literaturii române va confirma idealul dumneavoastră artistic?

I—III. În primul rînd, grija pentru calitate. Fiindcă în ultima vreme, dincolo de lucrurile slabe, publicate fatal, se observă la cei mai buni scriitori ai noștri o ambiție artistică superioară. Ea s-a transmis și tinerilor; am avut nu puține debuturi cu totul remarcabile care adesea — așa cum e bine — concurează literatura celor maturi. Această veritabilă „explozie a creației literar-artistice“, la care se referă și secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Cuvîntarea rostită la Conferința națională a scriitorilor, trebuie să stea în centrul atenției criticii noastre literare.

— Deci, în primul rînd, grija pentru calitate! Și altceva?

— Aș dori să se mai păstreze și un anumit spirit de emulație, să avem o nu mai mică varietate în tematică, stiluri, viziuni poetice.

— Reiese din spusele dumneavoastră că sînteți conștienți de existența unor generații literare. Este necesară existența lor?

— Generațiile sînt o realitate biologică și, neîndoiș, și una literară. E firesc ca oamenii cu o experiență inedită să aibă și o sensibilitate corespunzătoare. Dacă nu facem din ideea de generație o solidaritate prost înțeleasă, o ierarhie iluzorie a vîrstelor, legăturile naturale între scriitorii apăruiți și afirmați într-un anumit moment sînt o condiție a reușitei.

Cred că o generație literară își capătă, își poate dobîndi, un autentic profil atunci cînd nutrește dorința nobilă de a își exprima cu sinceritate fizionomia spirituală proprie, cînd nu e exclusivistă dar ține la reala ei notă distinctivă.

— Spuneți-mi ceva despre climatul literar.

— Literatura e o floră delicată. Ea nu poate să se dezvolte efectiv decît într-un climat propice. Nu mă gîndesc la un aer de seră sau de salon. În viața literară e inevitabilă lupta pentru afirmare; în aceasta, bineînțeles, talentele debile sînt împinse către periferie ca să lase loc celor viguroase. Dar e absolut indispensabil ca o asemenea luptă firească să-și păstreze caracterul literar, adică o elementară politețe, o urbanitate proprie preocupărilor spirituale, comunicării și confruntării.

Ov. S. Crohmălniceanu

— Cum considerați că reflectă revistele această „luptă“?

— Privind retrospectiv, un progres s-a realizat, se înțelege, în paginile revistelor — din acest punct de vedere. Dar situația mai lasă mult de dorit.

Ori asistăm la o falsă amabilitate; se tratează cu apă de roze multe scrieri slabe; nu se spune, în multe cazuri, lucrurilor pe nume. Ori se practică o tacită împingere înainte numai a cîtorva autori pe criteriul amicitiei personale, relațiilor administrative, sau pur și simplu serviciului reciproc. De aici are de suferit climatul literar favorabil adevăratei contruntări în care să vorbească și publicul cititor și critica exprimată cu sinceritate și răspundere.

— Ce evoluție prevedeți literaturii noastre?

— Eu cred că în momentul de față literatura noastră are nevoie mai mult ca oricînd să-și cîștige un public larg și devotat. Astăzi cititorul nostru e solicitat de nenumărate cărți interesante; se tipăresc clasicii noștri și traduceri din clasicii literaturii universale; apar mereu scrieri ale celor mai buni autori contemporani din întreaga lume; se publică o mare cantitate de cărți instructive și documentare de un foarte viu interes. Cititorul, care are bugetul limitat, este silit să aleagă. Literatura contemporană va putea susține cu succes o asemenea concurență stimulatoră numai dezvoltîndu-și calitățile ei proprii. Cititorul va prefera pînă la urmă acele cărți unde va găsi discutate lucrurile care îl dor. Mă aștept ca direcția realistă să cîștige mai

Al. Piru

mult teren în literatura noastră contemporană. Nu mă refer neapărat la o formulă artistică — se pot scrie așa-zise cărți realiste care, practic, să nu aibă nici o priză asupra vieții autentice din jur. Mă gândesc la opere care, indiferent de ce formulă ar adopta, să atace cu îndrăzneală, de pe poziții marxiste, problematica vieții cotidiane, să ia act efectiv de datele realității curente, să exercite o funcție critică ascuțită, inteligentă și îndreptată spre rezolvarea dificultăților existenței zilnice.

AL. PIRU

I. După opinia mea, literatura adevărată nu poate fi legată numai de moment, fiind o viziune transistorică a temporalului. În literatura noastră au apărut desigur unii scriitori și unele opere noi, nu mi se pare însă că s-au produs salturi ieșite din comun care ar trebui pe de o parte conservate, pe de alta dezvoltate. Ceea ce cred că ar trebui să reținem este depășirea reportajului, a reproducerii jurnalistice a realității nesubsumate unei semnificații, mai ales în proză; părăsirea mimetismului și a avangardismului retardat în poezie; încercările de adaptare ale limbajului scenic în dramaturgie; intelectualitatea unor interpretări critice și curajul de a spune lucrurilor pe nume imparțial, cu toate că fenomenul se constată doar parțial. Ceea ce ne lipsește încă este acea atmosferă superioară de creație nepreocupată de succesul imediat, efemer, de notorietate rapid câștigată, atmosfera prielnică marilor întreprinderi durabile.

II. Ne-ar trebui o revistă de critică și informație literară condusă de o personalitate cum a fost înainte de război, la Iași, *Jurnalul literar* al lui G. Călinescu. Editurile, exceptând *Minerva* care dă bune ediții de clasici, nu și-au perfecționat încă programul de editare. Se publică prea multe cărți mediocre sau chiar rele. Editurile din provincie nu valorifică suficient forțele locale. *Dacia* s-a specializat în vremea din urmă în editarea ieșenilor și a ineditelor lui Ion Vinea și V. Voiculescu. Debutanții de excepție sînt rarissimi.

III. Deși am privit și privesc cu încredere evoluția literaturii române, îmi vine greu să prevăd ce se va întâmpla în viitorii ani. Critica este după părerea mea o operație *a posteriori*. Pot spune ce e bun și ce e rău, numai după ce am luat cunoștință de text. Din nefericire, obligat să citesc ceea ce apare, îmi rămîne prea puțin timp pentru lectura manuscriselor ca să fac recomandări. Nefiind în situația de a răspunde de tot ceea ce se publică sau nu se publică, sper ca literatura română viitoare să devină tot mai interesantă și mai variată nu numai din punct de vedere stilistic, dar și tematic, fie că se inspiră din realitate, fie că va imagina universuri noi. Perfecționarea limbajului liric, sporirea continuă a problematicei prin observarea umanității pe latura morală în proză și în teatru, sînt idealuri spre care literatura română trebuie să tindă permanent.

ION NEGOIȚESCU

I—III. Voi răspunde prin a aminti, mai întîi, că însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut, la Conferința națională a scriitorilor, ca activitatea critică să își îndrepte atenția în primul rînd asupra tinerilor: „Este necesar să fie sprijinit tineretul, pentru că, pînă la urmă, viitorul literaturii românești stă în mîinile tineretului pe care îl formăm astăzi“. În acest sens, aș dori ca promovarea tinerilor scriitori să se facă prin asigurarea unor facilități cît mai mari în ce privește publicarea în reviste și editarea lucrărilor lor îndrăznețe și înnoitoare. Nici o prejudecată nu trebuie să stea în calea acestei acțiuni. Cultura română este prea tînără și prea importantă pentru afirmarea noastră în istorie ca să ne putem

îngădui să punem oricît de puțin în primejdie destinul artistic al noilor generații.

— Vă satisface numărul revistelor și al editurilor? — vorbesc de rezultatul acestei întreprinderi.

— Numărul mare de reviste literare, de care din fericire dispunem acum, obligă aceste publicații să fie cît mai personale, să-și creeze un profil distinct și, bineînțeles, e de dorit ca acei care conduc revistele respective să pună la contribuție întregul lor patriotism și să-și dea seama de importanța, pentru noi toți, a reușitei lor la un înalt nivel de intelectualitate și de gust.

— Ce-ați vrea!

— Mai multă exigență și o mai mare generozitate spirituală. Să se înfrîngă interesele egoiste; să se dea prilej neîntrerupt criticilor să contribuie la această realizare.

În ceea ce privește editurile, numărul lor sporit le impune o concurență superioară, merită să stimuleze circuitul real al valorilor.

— Mai exact?!

— Multe titluri! — care, avînd în vedere pe autorii locali (mă refer, bineînțeles, la editurile din provincie), să cuprindă în același timp colaborarea scriitorilor din întreaga țară. Fiecare editură, indiferent de faptul că reprezintă centrul sau provincia, trebuie să fie reprezentativă pentru configurația noastră culturală în întregul ei, încît să nu fie, din acest punct de vedere, nici o deosebire între înaltele ambiții ale unei edituri sau ale alteia.

— Care e idealul dumneavoastră privind literatura?

— O stimulare cît mai responsabilă a valorilor, într-un climat de stimă față de munca de creație artistică.

— Acum, care e previziunea dumneavoastră privind dezvoltarea literaturii noastre?

— Nu fac previziuni. Dar vă voi spune că, în cazul în care condițiile „ideale” de mai înainte sînt asigurate, nu pot să fiu decît foarte optimist.

VICTOR FELEA

I. În ultimii ani s-au produs în literatura noastră cîteva modificări importante care dacă nu par spectaculoase sînt în schimb substanțiale. Literatura și-a redobîndit în mai

Ion Negoițescu

mare măsură conștiința de sine, demnitatea, responsabilitatea, și am putut asista nu o dată la apariția unor opere pe cît de originale și înnoitoare, pe atît de curajoase și de impregnate de adevărul epocii noastre, revelînd existența unor personalități creatoare bine definite în cadrul tuturor generațiilor. Un cîștig foarte însemnat, în această perioadă, l-a constituit ivirea a numeroase talente noi, de o mare diversitate, care dau ansamblului literar densitatea și vigoarea necesare. Există acum toate acele calități care fac din cuvîntul scris artă adevărată, comunicare specifică și convingătoare, o prezență vie și un ghid discret și ireproșabil în viața cititorilor. As dori ca și în viitor, și sper că așa va fi, aceste virtuți fundamentale să-și păstreze întreaga pondere în creația scriitorilor noștri.

II. Avem o viață culturală deosebit de bogată și adeseori de cea mai bună calitate. E destul să ne gîndim la numeroasele reviste literare și de specialitate, la edituri, la cenaclurile literare din țară ce cuprind toate mediile de activitate, la atîtea și atîtea manifestări artistice și de cultură ce se conjugă într-o veritabilă mișcare populară. Trebuie să spun însă, cu un regret mereu viu, că nu s-a făcut încă totul pentru reeditarea susținută a clasicilor, operă fără de care nu e posibilă o dezvoltare adecvată a spiritului critic, o privire dreaptă asupra moștenirii trecutului, o conștiință limpede a dimensiunilor noastre spirituale.

Dar pentru realizarea acestei opere editoriale de mare anvergură e nevoie să se mobilizeze energii speciale și totul să devină, ca

Victor Felea

să spunem așa, o chestiune de ordin național.

III. Cred că așteptările mele (și ale altora) nu vor fi dezmințite, și în viitorul apropiat vor apare scrieri din ce în ce mai valoroase în care viața și sufletul nostru de azi își vor găsi deplina lor expansiune, în tonalitățile cele mai variate și mai surprinzătoare.

VALERIU CRISTEA

I. Caracteristică pentru literatura ultimilor ani este, după opinia mea, tendința spre o înțelegere mai nuanțată a spiritului estetic în literatură. Sîntem convinși că peste impresia estetică e posibil și trebuie să se suprapună impresii de altă natură: etică, politică, filozofică, existențială etc. — dar, totodată, că prima le condiționează pe celelalte chiar dacă adeseori celelalte o pot copleși pe cea dintîi. Mesajul ideologic și moral are un rol de seamă pentru opera de artă dar el devine activ numai în cadrul unei opere de artă autentice, rămînînd pasiv în afara esteticului. Mesajul nu există în stare pură, oricum. O maculatură nu comunică nimic.

II. La această întrebare m-aș limita la descrierea unui anumit tip de redactor de editură. Psihologia lui nu e lipsită de interes. Avînd datoria de a publica zeci și sute de volume și în acest scop de a citi și aprecia manuscrisele respective, a căror tipărire depinde de verdictul său, redactorul nostru dobindește cu timpul sentimentul ferm că e superior cu mult scriitorului nevoit să vină

la el ca un simplu solicitant, conștiința puterii de care dispune și pe care e decis s-o folosească în așa fel încît nimeni să nu se mai îndoiască de ea. Raporturile dintre el și creator le-ar dori aidoma celor dintre profesor și elev. Asemenea raporturi ar fi poate utile în cazul unor foarte tineri debutanți lipsiți de orice experiență sau al unor simpli veleitari, dar sînt cu totul nefirești în cazul unor scriitori formați, de o valoare certă. Însă tocmai față de aceștia din urmă mania „pedagogică” a tipului de redactor pe care îl evocăm aici fără nici o plăcere îmbracă formele cele mai tiranice. El vrea să demonstreze cu orice preț că în prezența lui ierarhiile se prăbușesc, valorile devin incerte, reputațiile se clatină: toate acestea, el — și numai el — le stabilește. Criteriile supreme sînt în posesia sa. Vai de scriitorul care nu acceptă să redevină — în fața lui, a „profesorului” — un modest și respectuos elev. Din fericire, „profesorul”, la un moment dat se divulgă. Trezindu-i prin mîna atîtea cărți, el capătă convingerea înșelătoare că nici lui nu i-ar fi greu să scrie una. Și atunci inevitabilul se produce: face literatură! Rezultatul e concludent: „profesorul” se acoperă de ridicol, redactorul exigent unde nu trebuie, cu pretenția de a fi judecătorul celor ce scriu, se dovedește un biet mîzgălitor de hîrtie. Asemenea redactori, atîția cîți sînt, se află, din păcate, înrădăcinați, parcă pentru vecie, în unele edituri. Problema acestor azași redactori ar trebui luată mai îndeaproape în considerare. Să nu uităm că doar acei redactori, exigenți, pe deplin responsabili de menirea lor pot contribui la împlinirea dezideratului exprimat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin care, *căutările, efortul de diversificare și perfecționare a mijloacelor și formelor de expresie în vederea cuprinderii universului uman, specific epocii contemporane, reprezintă o condiție a progresului în artă.*

III. Literatura română este o literatură tînără. Ca orice literatură tînără păstrează marea șansă. Pentru a o realiza trebuie însă să înțelegem mai bine că centrul de greutate al literaturii române nu este în trecut, ci în viitor, că valorilor deja constituite, dintre care unele foarte importante, de cert nivel european,

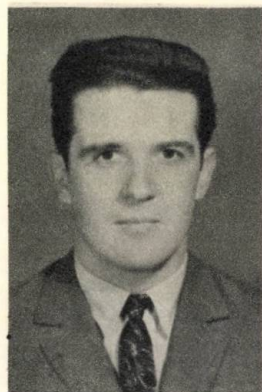
trebuie să li se adauge altele noi, și mai mari. Se manifestă în critica de azi tendința de a supralicita valorile trecutului, de a le „mări” în chip artificial, de a vorbi exclusiv în numele lor ca și cum literatura română ar fi deja o literatură moartă, ca și cum ea și-ar fi încheiat ciclul. Să lăsăm drum liber mîndriei legitime pentru ceea ce s-a acumulat, dar să barăm calea unui orgoliu cel puțin prematur. În loc de a ne limita la ceea ce s-a creat, în loc de a ne plînge că nu sîntem înțeleși și de a invoca neconținut barajul pe care îl reprezintă o limbă de mică circulație cum e a noastră, să facem totul pentru „creșterea” literaturii române, cu speranța că ea va putea genera în viitor opere noi, mai mari poate decît cele dinaintea lor, capabile să străpungă barajul limbii și să ne facă, în sfîrșit, înțeleși în lume.

Cîteva din valorile prezentului ar putea, cred, contribui la această „creștere”.

CORNEL REGMAN

I. Cîștigul cel mai mare al anilor din urmă îl văd în apariția unui număr apreciabil de poeți apropiați ca valoare și ca vîrstă, a unui număr mare de critici de toate vîrstele, afirmați impetuos tocmai în acești din urmă vreo șapte ani, a cîtorva prozatori remarcabili, dintre care cel puțin unul vine cu o percepție mai modernă și cu mai puține superstiții de clan, care au înrîurit pe prea mulți, hotărîndu-i să facă... anti-proză. Pe această temelie se poate zice: din păcate, unele fenomene de stagnare îmi arată că în rîndurile scriitorilor noștri s-a instalat prea repede blazarea, un fel de oboseală, un fel de epuizare. Chiar în critică, unde, aparent, lucrurile stau mai bine. Dar, de fapt, nu stau. Discuțiile lîncezesc, nu există o reală dorință la promotorii revistelor noastre de a promova spiritul de emulație, combativitatea, ideile noi.

II. Despre reviste m-am pronunțat oarecum. Cîte ceva ar mai fi totuși de spus. Dispunem azi de un mare număr de publicații, de edituri. Cărți apar în fiecare zi. Cantitativ, lucrurile stau destul de bine. Problema *subliteraturii*, pe care trebuie să o includ în întrebarea dumneavoastră, n-ar putea deveni în nici un chip amenințătoare dacă pre-

Valeriu Cristea

zența literaturii bune s-ar simți mai insistent. Pentru aceasta e însă nevoie de un sistem de punere în valoare a tot ce e bun, mult mai dinamic, mai viu, mai puțin funcționaresc, mai generos. De la cenaclurile literare (care activează cam la întîmplare și fără pasiune), continuînd cu premiile literare (care se dau răsplătind prietenii, programînd viitoare... interpretări) și pînă la sprijinul moral primit din partea criticii calificate (care, pentru aceasta, ar avea în primul rînd nevoie de spațiu de afirmare) — totul trebuie orientat, fără reticență și fără exclusivisme de școală literară, spre întîmpinarea și sprijinirea talentului. Orice altă politică literară (ungerea ruginii literare, politica echilibrelor etc.) duce la fiasco.

III. Aștept de la viitorul apropiat împrăștierea temerilor formulate pînă acum.

GABRIEL DIMISIANU

I. O tendință cu deosebire fecundă a literaturii din ultimii ani, din ultimul deceniu mai bine zis, cred că este reafirmarea dimensiunilor *individualului*, ieșirea din generalitate și efortul de a investiga realitatea omului interior. Nu e vorba de o reîntărire a psihologismului, ci despre o atitudine față de om care este regăsit în individualitatea sa. Conștiința literară a evoluat în spirit marxist la o înțelegere potrivită a specificului artei și consecințele s-au văzut de îndată. Cele mai bune opere ale anilor din urmă îl exprimă pe *omul individual*, asta neînsemnînd însă, trebuie precizat,

Cornel Regman

pe omul asocial, pe omul dislocat, abstras din contextul realităților ce-l însumează. Individul răsfrânge realitatea socială, lucru știut, dar într-un fel propriu, unic, și tocmai această unicitate, tocmai acest mod propriu, de raportare a individului la celula socială stă din ce în ce mai mult în atenția literaturii noi. De aici un aspect poate derutant al acestei literaturi ce dă întrucâtva senzația că renunță la construcție și la perspectiva monumentală ocupându-se de fragmentar, de spațiile sectionate. Dar adevărul e că la construcție nu se renunță ci mai degrabă sensul acesteia e altfel orientat; aspirație către zonele din afund, spre a tăia, acolo, galerii, căi noi de explorare, amenajând adâncurile și repopulându-le.

II. Viața noastră literară mi se pare dinamică, explozivă, palpitantă chiar, pentru cineva care e privitor din afară și se interesează de aspectele ei așa cum amatorul de emoții violente, dar fără risc, caută filmele de aventuri. Pentru cei din interior desigur că e de multe ori obositoare, excesivă, în afară, poate, de acei componenți ai obștei, pe care providența i-a înzestrat cu atributele unor firi luptătoare.

Ultimii ani au sporit numărul revistelor, al editurilor, al asociațiilor scriitoricești și era de așteptat ca acest fapt să calmeze multe pasiuni, să satisfacă multe spirite doritoare să activeze în cadrul unor asemenea instituții cu rol de influențare a vieții literare. Lucrul nu s-a întâmplat dar asta nu ne poate face să nu vedem efectele bune ale descentralizării și diversificării formelor de viață scriitori-

cească. Marea problemă a obștei este aceea de a reuși să promoveze în aceste instituții ale ei (publicații, edituri, jurii de premiere etc.) spirite competente și drepte, oameni de autoritate intelectuală și de rectitudine etică.

III. Această a treia întrebare își are un răspuns indirect în cele ce spuneam la început. Sînt pentru o literatură a omului integral, nediminuat și mai ales nesimplificat, iar creația din ultima vreme, prin ce are mai semnificativ, mai interesant și mai viabil, cred că se înscrie în această acțiune de reafare a unor resurse prea mult timp ignorate.

LIVIU PETRESCU

I. Literatura primilor ani de după război a stat sub semnul a două mituri fundamentale: mitul folclorului, pe de o parte, și mitul reportajului, pe de altă parte. Ceea ce a adus nou și esențial ultimul deceniu este o conștiință culturală, care se interpune între scriitor și viața brută (dacă mi se îngăduie această expresie).

II. Ca să fiu sincer, nu am o părere prea înaltă despre ceea ce sînt și despre ceea ce au realizat, pînă în clipa de față, revistele literare și de cultură care apar în România. Altceva ar fi fost dacă fiecare dintre ele ar fi adus un cerc de colaboratori propriu, pe care să nu îl împartă cu celelalte reviste, precum și o sferă de preocupări și de probleme pe care să nu le mai întîlnim în altă parte; ca să nu mai vorbim de profilul lor cultural, care nu ar fi trebuit să se confunde cu al nici unei alte reviste. Cu totul alta ar fi situația dacă s-ar fi pornit, pentru întemeierea acestor reviste, de la alte criterii.

III. Ce aștept de la viitorul apropiat? O schimbare în climatul literar: mai multă generozitate și responsabilitate, mai mult simț al cavalerismului.

ALEXANDRU PALEOLOGU

I—III. După cîte știu nu sînteți un comentator al actualității literare...

— Nu, e clar că nu sînt. Și nici n-aș putea să spun precis ce altceva sînt. Adevărul e că din actualitatea literară mă mulțumesc să aflu ce e de aflat și să citesc cu relativă întîrziere

cărțile care stăruie în atenție. S-ar putea să pierd astfel din vedere anumite opere de valoare care nu au avut imediat ecoul pe care l-ar fi meritat. Dar, așa cum am spus-o în repetate rânduri, și nu întotdeauna am fost crezut, nu mă socotesc un critic; și mă preocupă prea puțin, pentru mine însumi, problemele de metodă precum și cele de informație — care preocupă, în mod firesc, pe criticii propriu-ziși.

— *Deci dumneavoastră scrieți despre...*

— Eu scriu despre acele cărți și acei autori care îmi stîrnesc anumite reflexii sau față de care, sau prin care, simt nevoia să-mi precizez anumite poziții.

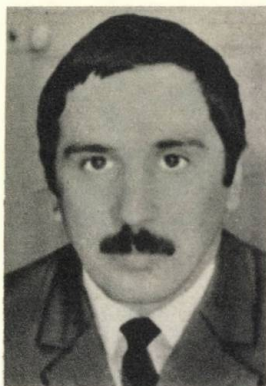
Dar să nu mai vorbim despre mine. Nu despre mine era vorba. Ți-am întrerupt întrebarea...

— *Foarte bine ați făcut. V-ați definit astfel distanța față de, cum să spun, șuvoiul de autori semi-anonimi.*

— Deși, poate, nu cu suficiente elemente.

— *Cred că ajung. Vreți să-mi răspundeți acum la cea dintîi întrebare a anchetei?*

— În primul rînd constat, ca un fenomen remarcabil, nivelul foarte ridicat pe care îl atinge critica și, în ultimul timp, eseul. Am cea mai mare admirație pentru Lucian Raicu. Atît pentru monografia lui exemplară despre Rebreanu, cît și pentru cronicile pe care le-a ținut atîta vreme, cît și pentru puținul pe care îl cunosc din eseul său despre Gogol, carte care cred că va merita să intre în circuitul universal de cultură (chiar dacă aceasta nu se va întîmpla, ceea ce, în definitiv, nu are prea multă importanță; sîntem mult prea obsedați, noi scriitorii români, de așa numitele „prezențe peste hotare” și de „notorietatea” internațională. Dostoievski, Gogol, Cehov nu se sinchiseau de asemenea chestiuni. De altminteri, ce satisfacție aș putea să am dacă, prin absurd, aș ajunge la o atare situație — eu sau altul — în vreme ce cei mai mari dintre ai noștri ca: Sadoveanu, Iorga, Rebreanu, Caragiale, Eminescu nu sînt destul cunoscuți în lume!? Văd cu cită — naivă? — satisfacție ni se tot anunță, din cînd în cînd, lansarea unei cărți românești la cine știe ce editură străină. Să nu ne mai amăgim. Lucrurile acestea n-au nici un efect, și după părerea mea n-au

G. Dimisianu

nici o importanță. Bine că avem o cultură adevărată pe care o știm noi. Și, de bine de rău, această cultură încercăm să o ducem mai departe tot pentru noi și printre noi. Și ceea ce importă e ca ea să aibă o universalitate intrinsecă, chiar dacă nu e omologată statistic — pe toate meridianele, sau pe piața pariziană.

Așa. Cred că acum e timpul să închidem paranteza — pentru că, dacă nu mă înșel, vorbeam de Raicu, și aș vrea să continui).

— *Deci?*

— Afară de Raicu, și nu vreau să fac o listă, căci ar fi mult mai lungă decît am răgazul să vorbesc, trebuie să semnalez încă o dată talentul, finețea și siguranța lui Valeriu Cristea al cărui eseu despre Dostoievski îmi pare remarcabil. Vreau să adaug eseul lui Ion Omescu: *Hamlet sau ispita posibilitului*, continuat cu un alt volum, sub tipar, de exegeză shakespeariană.

În ceea ce privește eseul, cred că trebuie amintită cartea Anei Blandiana, *Calitatea de martor*, și o bună parte, dacă nu toate, din eseurile publicate de Teodor Mazilu în *Luceafărul* și care au apărut în volum sub titlul *Ipocrizia disperării*. Și fiindcă a venit vorba de Mazilu, aș vrea să spun că, deși nu gust fără rezerve toată producția lui, îmi pare un scriitor al cărui umor atroce și a cărui vitriolantă, necruțătoare privire de „moralist”, fac din el un urmaș demn al lui Caragiale, de cu totul altă factură decît epigonii acestuia, un autor a cărui importanță, nu cred să mă înșel, se

Liviu Petrescu

va vădi cu timpul și se va detașa destul de clar din contextul general.

— De ce ați renunțat într-o vreme la rubrica din „Luceafărul”?

— Mi-a fost de mare preț faptul că un an și jumătate am ținut rubrica din *Luceafărul*. E un admirabil exercițiu de disciplinare a scrișului, de esențializare și concizie, precum și foarte util ca audiență.

Desigur că un scriitor trebuie să poată găsi o idee pe săptămână (mai ales dacă nu te pierzi în prea multe idei și așa, de fapt, una sau două esențiale — pe care le reiei sub variate unghiuri), dar ar trebui ca acest scriitor să poată trăi numai din asta (modest, desigur, dar decent — un scriitor nu trebuie să trăiască prea luxos, cred eu!). Când ajungi însă să-ți scrii tabletele la iușeală pentru ca să faci față la termen rubricii și pentru ca să nu pierzi onorariul din respectiva săptămână, ceva nu e în regulă. Facem prea multe lucruri, și nu ne putem scuti de ele.

— Să ne scutim de ce?

— De pildă, vreau să scriu și o carte (nu doar o culegere de articole) care ar trebui să-mi ocupe cea mai mare parte a timpului, pentru gândire și lucru. Mai sînt și redactor la o editură. Trebuie să citesc o mulțime de manuscrise din care, majoritatea sînt un *pensum*...

— Și acum?

— Ei, mi-a fost de ajuns cît m-am odihnit.

— Nu vă mai pun restul întrebărilor „programate”. A reieșit destul de clar care vă sînt

opinia și opțiunile privind literatura. Spuneți-mi, totuși, ce așteptați de la 1973?

— Am să-ți spun mai degrabă ce aștept de la 1983. Cred că e o perspectivă suficientă pentru a spera că în acest timp să apară marea proză din care, deocamdată, avem numai cîteva mostre și speranțe. Pentru că avem într-adevăr, la această oră, foarte multă poezie cu adevărat bună: Philippide, Botta, Doinaș... și încă mulți pe care nu-i pomenesc ca să nu repet listele cunoscute. Dar o mare literatură se face cu o mare proză. Și noi n-o avem încă la nivelul celei dintre cele două războaie sau din a doua parte a secolului al XIX-lea. Mă refer la media prozei — fiindcă prozatori buni există.

Aștept un Iorga, un Sadoveanu, un Caragiale.

DAN CULCER

I. Ni se par a fi necesare (răspunzînd imperativelor prezentului permanent al literaturii, refuzînd conjuncturismul, dîndu-ne încredere în capacitatea operei de a fi activă și revoluționară, de a spune la timp adevărul sau măcar o față a lui, de a refuza tabu-urile sociale, psihice și istorice) romane ca: *F* de D. R. Popescu, *Păsările* lui Alexandru Ivasiuc, *Prințele* lui Eugen Barbu, *Marele singuratic* de Marin Preda, *Dulce ca mierea e glonțul patriei* de Petru Popescu, *Nebunul și floarea* de Romulus Guga, *Cartea fiilor* de Mircea Ciobanu, *Scarabeul sacru* de A. D. Munteanu, *Dihorul* de Al. Papilian etc. Voiam să demonstrăm prin această înșiruire că literatura ultimilor ani a dat dovadă, prin operele scrise (acesta fiind singurul mod în care se poate discuta despre literatură — adică pe text), de o mare capacitate de absorbție a realului. Dar literatura nu este numai sociologie și politică deși „urgența” pledează pentru acea operă în care elementele unei meditații asupra concretului social să fie dominante. Propunînd construcții coerente, recristalizări ale limbajului potențial, operele ultimilor ani, fie ele eseuri, versuri, drame, contribuie la realizarea unui proces de conștientizare, la stabilirea unui raport lucid între inerțiile limbajului gândirii și gestul revoluționar reprezentat de orice carte importantă. Nu e de mirare deci

că unele din aceste cărți întâmpină încă o rezistență în cucerirea publicului. Gesturile revoluționare, în orice domeniu, dărâmă stabilități și provoacă reacții retractile. E un proces dialectic care nu trebuie să ne mire și față de care e nevoie să căutăm mijloace pentru a-i grăbi desfășurarea.

II. Aici ar fi de spus „cîte ceva“. Cred că avem reviste cu un profil de o uniformitate derutantă. Dorința tuturor de a răspunde la toate întrebările duce la monotonie. E nevoie de reviste care să publice doar proză, de reviste care să fie doar de informare critică și de unele care să fie magazine literare pentru toate gusturile, profesiile, vîrstele. E nevoie de inițiativă. Trebuie cucerit publicul românesc. El este departe de a fi cunoscut. Dacă scriitorul, atunci cînd stă la masa de lucru, nu are imaginea unui portret robot al cititorului ideal, irealizabil, nu înseamnă că nu se poate obține un portret de grup. Mizînd prea mult pe idei preconcepute asupra cititorului micșorăm șansa creării unei literaturi cu *valoare de comuniune*. Sociologia literaturii este o urgență, în cele trei direcții: producător, produs, receptor. Trebuie echilibrat raportul între profesionalizare și riscul creației.

III. Evoluția literaturii, ca produs social, nu este previzibilă. Ea depinde de prea mulți factori, insuficient studiați. Nu pot să spun ce doresc fiindcă ar însemna să cad în păcatul tutelajului. Pot însă să-mi declar neadeziunea la operele schematice, la cele care ne oferă o realitate cu proteze. În general fariseismul, sub orice formă s-ar manifesta, îmi repugnă.

ALEXANDRU CĂLINESCU

I, III. Admițînd existența unei perioade distincte a „literaturii ultimilor ani“ și vorbind despre „calitățile“ ei avansăm, implicit, o judecată de valoare. Chiar dacă, fatalmente, ne lipsește perspectiva istorică, distanțarea, chiar dacă riscăm să fim subiectivi pronunțîndu-ne asupra unei perioade în care sîntem profund implicați, nu putem să nu admitem că o panoramă a literaturii românești de după război va acorda acestor ultimi ani un loc de excep-

Al. Paleologu

ție, loc justificat de cărțile de valoare apărute, de felul în care s-a impus o nouă generație literară, mai ales, de eforturile făcute pentru a instaura un „climat care să răspundă exigențelor momentului actual“. Am spus „eforturi“ pentru că procesul acesta e în plină desfășurare, și (răspund, de fapt, acum, la cea de a treia întrebare, dacă am înțeles-o exact) cred că spre realizarea celui „climat“ (care este și un ideal al nostru) se va orienta și viața literară a anilor viitori. Ce trebuie păstrat și perpetuat? Ideea că literatura actuală trebuie să fie o literatură a adevărului și a responsabilității, ideea diversificării necesare, pe baza concepției ideologice marxiste, a modalităților de expresie, convingerea că e necesară o fundamentare științifică a criticii. Să sperăm totodată că deceniul 8 va împlini un alt deziderat: o circulație *reală* peste hotare a literaturii românești contemporane (ceea ce nu se poate realiza decît printr-o „politică“, o „diplomație“ culturală eficientă și competentă).

II. Viața culturală a acestei perioade a fost marcată de o efervescență a activității editoriale fără precedent la noi. Trebuie relevată, în primul rînd, meritele editurii *Cartea românească*, unde au apărut multe din cărțile reprezentative ale anilor din urmă; am fost apoi martorii unei deschideri mult mai binevenită către valorile culturale străine, ilustrîndu-se în această direcție colecțiile *Studii* și *Eseuri* ale editurii *Univers*; înmulțirea editurilor a dus și la o „specializare“, o profilare a lor, fenomen vizibil și în preocuparea de a

Dan Culcer

lansa colecții noi. Și de data aceasta e necesară precizarea că e vorba de un proces aflat într-o fază inițială; în fapt, reorganizarea editurilor e o componentă a acelui climat de care vorbeam mai înainte.

În ceea ce privește revistele, se observă un fapt interesant: un fel de febră publicistică, de goană după actualitate și, totodată, dorința de a atrage cititorii, au dus la dispariția multor reviste lunare, format „carte”. Lunarele s-au transformat în bilunare (*Convorbiri literare*, *Steaua*, *Tomis*) sau chiar în săptămânale (*Oriзон*). Aceste metamorfoze par să ateste triumful publicisticii (se urmărește ca revistele să fie „vii”). Dar ele pun în același timp în evidență faptul că n-avem destule reviste cu caracter teoretic (mă refer la critică), trimestriale dacă nu... lunare, reviste solide din care să rămână numere de referință indispensabile, reviste capabile să aibă o difuzare (și, de ce nu, o colaborare) internațională. N-ar fi exclus ca astfel de reviste să apară în anii următori. Confirmarea acestei „previziuni” ar însemna și satisfacția de a vedea materializat un „ideal”... personal.

DINU FLĂMÂND

I—III. — *Te-am lăsat la urmă, te superi?*

— Nu! — dacă cei din urmă vor fi cei dinții.

— *Ești la zi cu literatura tinerilor?*

— Cred că mai la zi ca oricând. Știi că am citit de toate, și proză și poezie — de când țin rubrica la *Știința tineretului*.

— *Cum ți se par?*

— Proza a fost o surpriză neplăcută. Auzisem că e uniformă, dar nu-mi venea să cred că e chiar așa. Debuturi nerisicante. Nu riscă nimic estetic.

— *Și poezia?*

— Poezie bună există. Dar modalitatea de a debuta ca poet s-a schimbat. Numele n-au mai explodat ca acum 6—7 ani, deși multe volume fac dovada calității. Debutantul talentat de azi are și curajul anonimatului. Cred că asta e o modalitate mai firească de debut. Lumea privește cu prea multă îngăduință paternă debuturile. În realitate au fost debuturi bune. O poezie pe care poți s-o crezi.

— *Și acum...?*

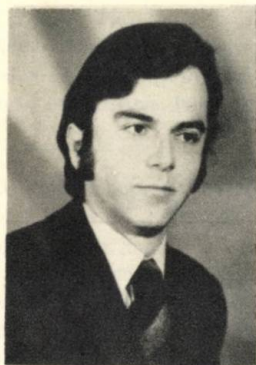
— Stai, mai vreau să-ți spun ceva. A debuta în generație — cu generația, de fapt! — se dovedește acum, în urmă, a fi un lucru destul de riscant. Să observăm că aproape toate debuturile de excepție ale deceniului 7 se dovedesc, la numai câțiva ani, absolut nesemnificative pentru autorii înșiși. Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ana Blandiana, debutează de fapt cu al doilea volum. Anume, atunci când fiecare simte că trebuie să-și ia destinul literar pe proprii umeri, dincolo de entuziasmul comun al generației. Iată că a debuta „în generație”, în spiritul unei generații, este insuficient. Căci entuziasmul comun oferă șanse sporite de afirmare și a nonvalorii. Așa se explică de ce din toată colecția *Luceafărul*, bunăoară, nu ne mai amintim azi decât de două-trei volume.

Să opinăm, așadar, pentru debuturi mai puțin spectaculoase, dar mai bine individualizate, mai cristalizate, care să excludă șantajul vârstei (mă refer la obișnuitele circumstanțe acordate ei). Îmi place când un scriitor nu „debutează” — ci începe dintr-o dată să existe.

— Bun. Răspunde-mi acum la prima întrebare a anchetei, vrei?

— Aș vrea să se păstreze bogăția de conținut. Am sentimentul, când mă gândesc la cele mai bune lucruri scrise în ultimul timp, că literatura noastră dispune de niște rezerve energetice bogate. Aș defini starea aceasta drept vitalitate în curs.

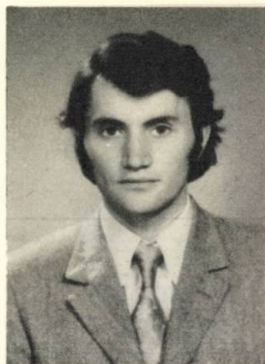
— Bine. Dar mai exact, ce-ai vrea să se dezvolte?

Al. Călinescu

— Teoria literaturii, cercetarea estetică, cu mențiunea că trebuie să le umanizăm limbajul. Să facem foarte accesibile niște constante teoretice de bază. Să se înțeleagă chiar din școală că literatura nu e o simplă disciplină de studiu. Cîți dascăli pot face asta azi? Doar la istorie, îmi amintesc, la Spartacus și Napoleon, am simțit istoria. Am avut, prin urmare un asemenea dascăl — care ar fi putut explica și rostul literaturii.

— Îți deduc de aici speranțele. Nu te mai întreb, deci, ce ai vrea să vină. Dar, fiindcă te știu un adept al realismului, spune-mi, ce aștepți în sensul ăsta de la literatura noastră?

Dinu Flămând

— În primul rînd aștept să se pronunțe despre realism și pentru realism adevărații pătimași. Apoi aștept ca acești pătimași să fie capabili să arate ce este acum realismul. Un realism conținut și de Tolstoi și de Borges. Un realism al societății socialiste românești contemporane, care depășește și își asimilează structurile românești sau poetice cele mai diverse, rămînînd totuși prezent pentru ochiul ce-l caută.

Iată de pildă, romanul „de idei”, cît mi se pare de sărac față de jurnalul memorialistului, al moralistului, la urma urmei! — Sartre față de Montaigne!

Comentatorul de literatură trebuie să fie dotat cu o putere de pătrundere capabilă să fixeze faptului considerat coordonate istorice, estetice și etice. Ceea ce, evident, atrage după sine dreptul nostru de a iscodi, de a recepționa și de a replica. Fiindcă acest comentator are rolul de a propune „spre discuție” sensuri nu întotdeauna clare ale operei de artă, ale perioadei istorice, semnificațiile etice implicate în opera respectivă, în timpul istoric respectiv.

Dorim să atragem atenția asupra unui aspect, de altfel evident. Condiția criticului (comentator, teoretician — și nu o voce olimpiacă ale cărei sentințe sînt inatacabile) e integral înțeleasă, după opinia mea, numai judecată în an-

samblul manifestărilor criticii literare. La aceasta contribuie, poate, nevoia criticilor, în cazul în care sînt tineri, de a face dovada calităților de care dispun, sau, dacă avem de-a face cu oameni afirmați, de a-și susține succesele deja reputate. Ceea ce caracterizează gîndirea lor este onestitatea. Și am convingerea că atîta vreme cît vor exista spirite critice interesate în dezvăluirea adevărului — și nu în impunerea propriului adevăr!, fără scop, acesta, în ultimă analiză — viața noastră literară are șanse să devină ceea ce ar trebui să fie: o lume de referință.

A.P.

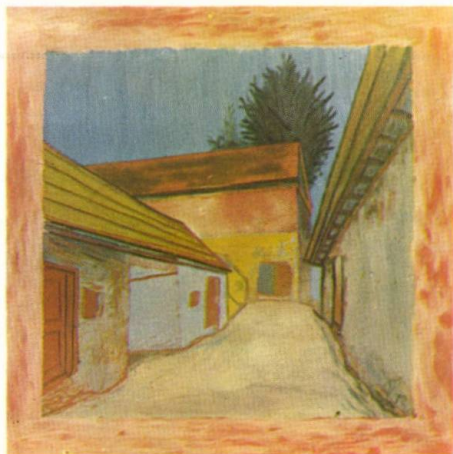

CORNELIU BABA: *Arlechin cu copil*

ION PACEA: *Tinerețe*

HORIA BERNEA: *Peisaj*

VIRGIL ALMĂȘANU: *Compoziție*

EMINESCU

Taină a pământului? A astrelor?
Ademenire? Pierzanie? Împlinire?

De toți poeții lumii binecuvântată,
proslăvită, tăgăduită, blestemată, ia-
răși implorată...

Omul zbătindu-se în fața unei
puteri necunoscute:

— Cine ești tu? — De unde vii?

— De ce mă tulburi?

Întrebări zadarnice. Este un secret
pecetluit, ca și acela al Morții.

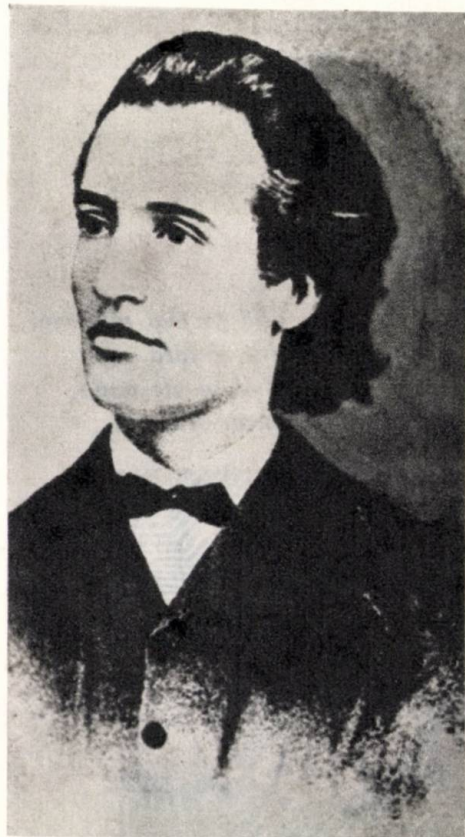
Dar din desfătărilor și chinurile
acestei taine s-a zămislit Marele
Cînt al omului:

Armonie de glasuri duioase, volup-
tuoase, torturate, furtunoase, bete,
nebune, ale tuturor poemelor de
iubire de la începutul lumii.

El însuși, pentru voi Poetul, s-a
întrupat în Luceafăr, în steaua lui
Venus.

De-acolo continuă încă și încă să
ne viziteze auzul.

De-acolo, din Empireul său, tri-
mite noi și neașteptate acorduri
din eternul, din mereu nesfârșitul
său Cînt de Iubire... pînă la
poeții noștri de astăzi.

MARIA BANUȘ

GLUME NU PENTRU COPII

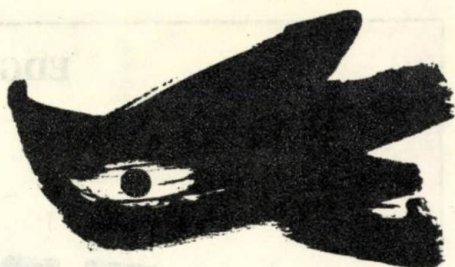
*Domnul cu melon
cade din balcon.
Domnul e pisică.
Sare, se ridică.*

*Am văzut un pește,
cum mănincă pește,
pe-al lui frate mic,
cît un firfirc.*

*Se linge pe dește,
însă nu țopește:
cu coate lipite,
sughite și-nghite.*

*Mișcă din codiță
și din furculiță
și se mustăcește
onoratul pește.*

*Văd pe mal un crap,
trist și fără cap.
Cînd să zic amin,
înoată-n bazin.*

ANA BLANDIANA

FABULĂ

— A, spuse un colț al camerei mele
Și din alt colț ecoul se înapoie — O.
— Am spus A, se enervă colțul numărul unu.
— E adevărat, a spus U, am auzit și eu
Intră în vorbă al treilea.
— Pentru Dumnezeu, am spus A, înțelegeți !
— Dar a fost foarte clar, s-a auzit perfect !
Îl sprijini amabil al patrulea colț.
— Ah, voi imi sînteți identice și nu
înțelegeți,

Plinse ecoul,
lar eu strigasem
Să se audă în stradă.

CONSTANȚA BUZEA

SONET—GLOSSĂ

Asupra noastră nimeni nu decide.
Frigul tău calm pe-al meu îl însenină —
În pași simt iarăși goluri, îndulcite
Numai de dorul care-aș vrea să țină

Sub ochii înrămați de-o fire rece
E seară, bate gongul de rugină,
Pe linia ce trebuie că trece
Numele noastre plopilor le declină.

Luna pe cer și șarpele în vină.
În schimb avem o cruce pe colină.
Cînd vii, cînd treci, cînd mori, să te rețină
Albul ei moale, fragedă rețină.

Atît cît viața este o ruină,
Putem spera, putem primi la cină.

NIKI POPESCU SE SINUCIDE

nuvelă de GEO DUMITRESCU

La început am ris de un conținut incredibil al vorbelor. « Te rog foarte mult să-i spui prietenului tău că-i mulțumesc pentru felicitări și că din cele ce scrie nu mă interesează nimic cituși de puțin mai ales acolo unde spune de căsătorie ».

Nu refuzam totuși să constat violența loviturii; poate chiar însemnătatea acesteia cerea — într-un grad mare — indiferență și nesimțire. De aceea — am ris întâi; am ris poate și pentru a mă liniști, pentru a-mi da asigurări în privința lipsei de primejdie și de amenințare a rindurilor. Dar am ris și mi-am dat asigurări false și pentru fratele ei, care ședea lângă mine de o lună, care-mi cunoștea obsesiile și reacțiunile; am ris din neîncredere față de el; am ris pentru a mă ascunde și pentru a-l brava.

N-am luat în seamă că îl chema Nelu. Nu. Se putea foarte bine să-l cheme Ștefan, Miron sau Vladimir. Nu aceasta îmi producea neîncredere și distanță față de el, ci faptul că era fratele ei. Îmi este bun prieten, îl iubesc foarte mult; sigur că și el ține la mine — dar este fratele ei, fratele unei fete pe care o iubesc prosteste și care mă respinge cu cruzime.

Puteam să trec peste acest fapt al legăturii lor de sînge și convingere?

De ce, Dumnezeu, prietenia noastră încetează, intimitățile noastre dispar și amănuntele dragostei mele, amintirea întîlnirii și relațiilor dintre mine și ea plutesc cumva, în mica mea cameră cu pereții adunați aproape, atîrnă ridicol și trivial între mine și el, între două unghere fără aderență?

Fapt este, totuși, că el se numea Nelu!...

★

Aș vrea să precizez însă — adăugind scuzele necesare — că nu ridicasem condeiul aici pentru a face literatură, deși nu sint, în preocupările mele, cu totul străin acestui domeniu. Știu chiar că purele întîmplări ale unui cetățean comun sfîrșesc cele mai multe prin a deveni « literatură », chiar dacă unele au prețuit cîndva, cu grele cumpăniri de existență, cu singerinde legături sentimentale, în amintirea celui ins. De obicei aceste fapte și întîmplări sint publicate sub alt nume, iar personajul care le traversează este ținut cu ascuțite convenții în mijlocul paginei.

Întotdeauna m-am revoltat împotriva acestei ipocrizii care vrea să suplinească impudoarea de a-ți da în vileag lucruri care te privesc exclusiv și care în orice caz nu pot decît să indispună și să jignească urechile altora. De aceea voi mărturisi că — lipsit de intenția de a face literatură — eu, Niculae Popescu — zis Niki sau chiar Nae — student în Litere și scriitor tînăr, am scris aceste pagini, cu mina mea, pentru a-mi lămuri mie însumi o stare de lucruri ce mi se pare cu totul în afară de normal. Va trebui — pentru clarificarea chestiunii — să mai adaug că ramura literară în care m-am manifestat pînă acum a fost poezia, și că în rest sint un om potolit care poate prevedea decuseară ceea ce va trebui să facă a doua zi. Faptul anormal de care spuneam este tocmai acela că am scris pe neașteptate trei pagini de proză. Pentru mine — care n-am avut niciodată ceea ce se cheamă « jurnal intim » și care n-am compus niciodată pagini de proză în afară de lucrările de obligație școlară și de rarele scrisori, — a scrie, deodată, trei pagini care pe deasupra, mai sint și de o calitate mizerabilă, este de-a dreptul alarmant. Desigur, pot să afirm cu certitudine, întîmplarea se datorește faptului că m-am îndrăgostit; dar tocmai aici stă misterul și perplexitatea situației mele întrucît pînă acum n-am reușit să stabilesc o dependență oarecare între calitatea intempestivă și mizerabilă a celor trei pagini, între iubirea mea și între faptul că acumina nu mai sint un om potolit, care poate prevedea decuseară ceea ce va trebui să facă a doua zi.

Anexez la aceste rînduri (care pe lângă faptul că mă vor ajuta să-mi explic situația mea ciudată, vor mai sluji probabil și drept « ultime rînduri » înaintea morții mele — cred că mă voi sinucide pînă la urmă — fie din convingerea că sdruncinul meu este iremediabil, fie pentru că voi hotări cumva că nu mai pot trăi fără dragostea Madeleinei) anexez, spuneam, cele trei pagini fatale, pe care — iată un nou motiv de stupoare! — am avut tăria să nu le rup, și iau martoră părerea — postumă mie — a eventualilor cititori asupra calității lor neîndoielnice.

Iată-le:

« O iubesc !

Niciodată n-am crezut în paginile de literatură patetică mărturisirile înflăcărâte și banale de amor. Nu știu dacă am crezut vreodată în posibilitatea dragostei. Acum cred. O iubesc. Am avut momente cînd mi se părea că mă mint singur. Mai ales asupra duratei sentimentului de iubire am fost totdeauna neîncercător. N-am nici un motiv să mă mai îndoiesc. E un an de cînd întretin în mine, aproape fără să-mi dau seama, flacăra puternică din ce în ce mai vie, mai luminoasă a dragostei mele pentru Madeleine. Deși este extrem de inteligentă, e încă prea necoaptă pentru a fi în stare să reacționeze normal. Nu știu dacă știe și dacă crede că o iubesc. Nu știu dacă împărtășește și ea dragostea mea. Cîteodată am surprins-o indiferentă, plictisită chiar de prezența mea și bucuroasă de prezența altora. Nu mi-a dat niciodată să înțeleg că mă crede și că mă ia în seamă. Am surprins de multe ori la ea chiar sîmînța primejdioasă a frivolității. De toate aceste lucruri mi-a părut rău multă vreme. Acum îmi este indiferent pentru că am căpătat certitudinea prețioasă și răscolitoare că o iubesc. Aceasta s-a întîmplat în chip simplu, așa cum se întîmplă în cazul marilor adevăruri. Într-o seară i-am auzit vocea dintr-o cameră vecină. De cîte ori nu-i aud vocea toată ziua! Cu toate acestea tocmai în acea seară a trebuit să mi se dovedească neîndoișos că o iubesc. I-am auzit vocea. Nici nu știu dacă am distins ce spunea; armonia vocii, tonul ei moale și limpede mi-a izbit însă deodată urechea. În aceeași clipă — deși poate mă gîndeam la alte lucruri — am simțit un val cald, o inundație de bucurie pînă la lacrimi și chipul ei mi-a răsarit clar în minte. Îmi venea să alerg, să strig, să o îmbrățîșez. Aveam inima plină de prezența ei, îmi simțeam sufletul ușor, liber, zburînd...

O iubesc!

Puțin îmi pasă de ceea ce crede și simte ea, — puțin îmi pasă dacă mă urăște, dacă mă disprețuiește; eu am, pentru întîia oară în viață, certitudinea că iubesc.

O iubesc!

A iubi, iată o noțiune în care nu credeam. Eram convins că «iubire» se cheamă acele legături trecătoare, ușoare, din care rămîne amintirea, pur fizică, trupească, a unui sărut sau chiar mai mult. Legături din acestea nu mi-au lipsit nici mie. Mi se părea însă exagerat să li se spună iubiri. Eu așteptam adevărata dragoste, iubirea cea mare, la care tinerețea mea avea dreptul, iubirea care trăiește întîi în inimă, în suflet, iubirea care te transformă, care te înalță, care te umple de fericire.

Acum iubesc! Aș vrea să spun în acest strigăt tot triumful, toată bucuria pe care le simt. Iubesc, aceasta este victoria mea, aceasta este cheia viitorului meu, izvorul celebrității sau al nenorocirii mele.

Deocamdată îmi ajunge siguranța acestei constatări. Trăiesc din ea și prin ea. Prin ea și prin mine trăiește și există și Madeleine.

Ea nu e frumoasă, nu e inteligentă, nu e bună sau drăguță decît prin mine, prin dragostea mea. Dragostea mea transformă, înfrumusețează și inobilează totul. E ca în legenda cu omul care atingînd lucrurile, le transformă în aur. Așa și aici; iubirea mea îi dă viață și ei. Ea există numai datorită mie, datorită dragostei mele. Ea va putea trece la nemurire numai grație iubirii mele.

Prima mea carte de versuri închinată ei, a răsărit din această dragoste care transfigurează totul. Madeleine din cartea mea e alta decît cea din realitate. E rodul visurilor și iubirii mele. Ea nu va putea să înțeleagă niciodată că versurile nerușinate și insultătoare din carte o preamăresc și o trec la nemurire. Ea nu va putea să priceapă niciodată că Madeleine, fata sau umbra care poartă acest nume, este creată, născută de mine din pietrișul sălbatic al existenței ei reale, din cimentul ziditor al iubirii mele. Ea nu va ști niciodată poate, că versurile din prima mea carte — și chiar din a doua, care tot ei îi va fi închinată — o preamăresc, o ridică în lumină, o încredințează lumii.

Aceasta însă deocamdată nu mă interesează. Există totuși posibilitatea ca un cuvînt din partea ei să mă facă să inebunesc.

În orice caz, pentru mine o realitate depășește orice adevăr și orice minciună, depășește întreg universul: *iubesc*!.

★

Ar fi oricum nerușinat din partea mea dacă n-aș arăta că aceste trei pagini, scrise pe nerăsuflăte — toate în aceeași zi, în cuprinsul aceleiași jumătăți de oră —, au și o noimă practică, deși pentru mine aceasta nu scuză nimic. Într-adevăr, ele m-au scutit de efortul, cu neputință de împlinit, al unei declarații, ele au slujit, părăsite cum erau în cotorul blocului, pe noptieră, la îndemîna indiscreției comode, ele au slujit de mijlocitor al sentimentelor mele față de Madeleine.

N-am să scriu mai mult despre fata aceasta, de vreme ce lucrul care mă interesează acum este propria-mi stare; voi adăuga totuși că ea nu are decît 15 ani, că e de la țară — fără a fi țărăncă — și că, deși foarte inteligentă, pricepe încă prea puțin din ale vieții.

Fapt e că o iubesc. Aceasta este o certitudine în măsura în care poate fi și, desigur, nu în măsura în care o afirmă cele trei pagini neîntemeiate. Mă conving cu atît mai mult cu cît cele trei rînduri ale ei care se refereau la mine, din scrisoarea către fratele ei, au putut să mă determine a scrie din nou, de data asta mai mult de trei pagini, au putut să-mi sugereze planul sinuciderii, ceea ce dealtfel — ca poet — mi se pare intratita de banal și desuet incit pînă la urmă probabil că voi renunța.

După ce am ris însă, atît de complicat și nesincer, a urmat o criză foarte interesantă din punct de vedere literar, o criză bine realizată,

EDIFICIUL

Într-o cîmpie pasărea culcată la pămînt
nu se vede,
Zbaterea ei la rădăcina ierbii seamănă
cu mișcările unui copil
care se scaldă în țărînă,
Și scurtul ei repaos, înainte de-a ataca
vămile văzduhului,
Seamănă cu zăngănitul unei trestii înainte
de-a deveni fluier.
Cînd înserarea începe să ronțăie lumina
ca un șoarece de cîmp,

Ea începe să-și dureze cuibul octogonal
Din materiale fragile, dar trainice,
Și pe măsură ce lumina pălește
Edificiul crește, fortificîndu-și
dimensiunile,
Și rămînînd lingă pămînt,
El se înalță totuși ca un castel de apă,
Ca scurta fulgerare a zborului etern
Ascuns de multă vreme în omoplații
omului.

la care m-am silit să nu iau parte cu nici una din intențiile mele de cabotin.

Semăna foarte bine această criză cu alta — cea dintîi — pe care o avusesem cu cîteva luni în urmă, la țară, cînd Madeleine îmi spusese, pur și simplu, să o las în pace. Și atunci am ris la început. Apoi am plecat în noapte, zăpăcit, lăsînd pe ai casei în mare uimire. M-am dus întîi la puț, care era în apropiere. M-am uitat în fundul lui fără rost, sugestia sinuciderii întîlnindu-mi repulsia pentru faptele patetice și mimate. Printre pălimari, luna mare, întreagă, părea să complice sau să ridiculizeze situația, și așa destul de literară și plină de neverosimil. Cred că venisem mai întîi la puț pentru că, ieșind pe poartă, mă lăsasem convins de poteca ce aluneca în pantă către el. M-am grăbit însă să revin în fața gardului, pe butuci, pentru că mă interesau eventualele comentarii asupra plecării mele, sau eventualele dojeni pe care le-ar fi primit ea de la ai casei și la care mai ales ar fi răspuns.

Lumea însă se culcase și casa era toată în întuneric. Abia atunci am rămas singur. Mă simțeam — cum se spune — noțional trist. Era o durere, un chin difuz, lăuntric, în fața căruia eram cel dintîi surprins. Am plecat apoi din nou la puț. Am stat mai mult lingă el, ascultînd, cu ochii la luna exagerată, răcoarea adîncurilor lui. Părul îmi cădea, binevenit pe ochi, completînd o poză care trebuia să aibă — ce Dumnezeu! — între atîtea argumente, ceva halucinant, straniu.

Am început apoi o plimbare nervoasă, agasată și de frigul care începuse să se simtă, între puț și buștenii din fața gardului, cu scurte

opriți la amîndouă capetele, plimbare în cursul căreia mi-am pus pînă la istovire toate întrebările asupra sincerității situației mele ciudate, și în cursul căreia simțeam nevoia să-mi apăs din cînd în cînd tîmplele cu pumnii, sau chiar să-mi dau lovituri. Uneori aveam sguđuiri nervoase. Într-o oprire la puț, am acceptat, în sfîrșit, — prin imposibil — ideea sinuciderii, povestindu-mi proporțiile faptului eventual, calculînd efortul ce s-ar cere, evocîndu-mi efectele gestului asupra « celorlalți », asupra ei. Probabil că dimensiunile performanței nu erau deloc satisfăcătoare — luna stimula obositor și negativ — căci am respins curînd această idee.

Patrularea mea iritată s-a isprăvit apoi la butucii din fața porții, unde m-am așezat cu capul în miîni. Mi-am propus să purific deplin incidentul de imixtiuni « literare ». Am eliminat totul pentru a vedea ce rămîne în fond. Mă întrebam dacă durerea mea există, în ce măsură și unde se poate situa, mă întrebam ce cauze poate să aibă și ce soluție. Am recunoscut pînă la urmă că într-adevăr sufăr. Asta m-a liniștit mult, într-atîta, încît am acceptat iarăși sugestiile cabotinelui din mine. Mi-am propus, deși nu mai avea nici un rost, să rămîn cu intenție afară, acolo, să stau ostentativ, pedepsitor, pînă după ora 12, numai pentru efectul grav pe care-mi închipuiam că-l va avea gestul, numai pentru regretul pe care scontam să i-l produc ei, numai de dragul formulei « miezul nopții », care avea să fie utilizată repetat a doua zi în comentariile ce trebuiau să urmeze. Aici stă toată semnificația faptului; nu importă că la 12 fără un sfert băteam, înghețat și străpuns

de numeroase junghiiuri, cu mina resemnată, în uşă, nu importă că mi s-a deschis cu naturaleţă, somnoros, de o mină pe care n-am putut s-o identific şi nu importă nici chiar că ea, a doua zi, m-a întrebat insinuant «ce face Măria Linii», o ţărancă uşuratică, la care bănuise că mi-am petrecut jumătate din noapte.

★

Criza de acum trebuia să fie mai puternică fiindcă pierdea mult din inedit şi mai ales fiindcă motivul comporta o ruptură oarecum categorică şi definitivă. Risul meu, care avea mult artificiu şi enervare, n-a durat nici măcar o jumătate de zi. În timpul mesei am putut să-mi evaluez, în tăcere, proporţiile faptului şi să mă las apoi invadat de aceeaşi durere difuză, irezistibilă, pe care o cunoşteam deja. Mă desgusta să prelungeş jocul de indiferenţă simulată faţă de fratele ei şi m-am abandonat unei tăceri deznădăjduite şi, pentru el, plină de mărturisiri. Tăceam deplin, absent şi îndirjit; nu răspundeam întrebărilor, nu acceptam discuţii şi explicaţii. Simţeam aceeaşi nevoie de a-mi apăsa timplele, de a lovi obiectele din jur, de a-mi provoca violenţe şi dureri. Îmi puneam sincer problema morţii apropiate, plictisit de o senzaţie de inutilitate, ucis moralmente prin dispariţia oricărei perspective de viitor, toate construite cu prezenţa paralelă, de neînălăturat, a Madeleinei.

După prinz, a doua zi, criza părea să-şi atingă un paroxism. Devenisem moale şi lipsit de orice conţinut. Priveam în gol, prosteşte, incapabil de a gândi ceva. Mă uitam apoi din cînd în cînd, ridicol şi romanţios, la fotografia ei veche şi proastă, furată dintr-un carnet de elevă (şi pentru care cumpărasem cel mai frumos şi cel mai scump suport metalic) şi reciteam pînă la obsesie rîndurile din scrisoare care mă priveau pe mine. Dar ele refuzau alte sensuri. Asta mă scotea pentru cîtva timp din apatie. Desnădejdea se complica prin alarma pe care o propaga în mine gîndul că nu voi putea rezolva pînă la urmă această situaţie îngrozitoare.

Enervarea se prelungea apoi în momente de linişte, în care rămîneam iarăşi gol şi moale, la îndemîna impulsurilor nesupravegheate. Aceste momente aveau ciudate trăsături de joc.

Într-o asemenea clipă, răscolindu-mi mecanic sertarele, am regăsit o veche ascuţitoare în formă de revolver, pe care am dus-o automat la frunte. Gestul avea o notă gravă şi sinceră, de care, însă, un colţ treaz al creierului ridea sceptic şi amuzat.

Continuam să ţin biata jucărie de plumb la timpă, nădăduind poate că voi reuşi să concentrez în micul interior, care altădată adăpostea o gumă de şters, atîta sugestie, încît să-l fac să explodeze. L-am aruncat apoi cu puţină silă şi cu multă revoltă pentru împrejurările care nu-mi ajutau să mor.

Peste puţin timp — nu-mi amintesc cum am ajuns acolo — m-am surprins plănuiind un poem, al cărui titlu şi conţinut mi se enunţa insistent: «libertatea de a trage cu puşca».

Cît de reconfortant a putut să fie acest vers nu pot să-mi dau seama. Fapt e că seara m-a găsit în faţa a numeroase foi smîngălite, cu tot soiul de arabescuri marginale, în mijlocul cărora nici măcar o strofă nu se putuse împlini.

Ceea ce mi se părea ciudat era că, acum liniştit, recapitulînd chinurile produse de cele trei rînduri destinate mie de Madeleine, nu puteam să-mi constat vreo duşmănie sau măcar antipatie împotriva ei, ceea ce îmi producea oarecare ciudă. I-am scris aşadar, într-un post-scriptum la scrisoarea fratelui ei, cuvinte de umilinţă, rugînd-o să-mi ierte statornicia sentimentelor şi neplăcerile viitoare.

★

Căci, dacă recitesc paginile scrise mai sus — şi mai ales pe cele trei, a căror existenţă nu mai reprezintă un mister acumă — un singur lucru pot să reţin din grămada incidentelor şi interpretărilor haotice, anume că iubirea mea pentru Madeleine este o realitate, o certitudine.

S-ar putea, nu ştiu sigur, ca hotărîrea mea de a-i scrie cuvinte de umilinţă să fi pornit numai din bucuria cuceririi acestei certitudini — pentru mine orice certitudine este prilej de bucurie şi emoţie —, dar e foarte posibil ca ea să fi decurs din chiar realitatea iubirii mele pentru Madeleine, iubire care îşi îngăduie toate speranţele şi toate aşteptările.

Trebuie să observ însă că şi împrejurarea că sînt poet şi că, deci, sinuciderea îmi produce repulsia faptului desuet şi banal, a intervenit desigur şi ea pentru a-mi determina, pe deoparte, conservarea vieţii, pe de alta, cuvintele de umilinţă către Madeleine şi, în al treilea rînd — lucru pentru care nu voi precupeţi scuzele — spre a răpi acestor pagini posibilitatea preţioasă şi literară de a fi «ultimele rînduri» dinaintea morţii unui sinucigaş. Mă simt totuşi la adăpost de eventualele reproşuri în acest sens, întrucît am precizat din vreme că nu voi ridica pana pentru a face literatură, ba chiar am anunţat că dispreţuind ipocrizia şi indiscreţia comună, eu, Niculae Popescu — zis şi Niki sau Nae —, student în Litere şi scriitor tînăr, îmi propun să desluşesc în aceste pagini — relatînd şi interpretînd faptele şi efectele cu cea mai mare stricteţe şi sinceritate (cu riscul de a-mi prileji apoi lectura unor rînduri seci şi decolorate) — o stare ce mi se pare cu totul în afară de normal. Prin certitudinea căpătată mai sus, trebuie să recunosc că întreprinderea mea şi-a atins scopul cu cel mai mare succes.

★

POST-SCRIPTUM. Autorul acestei nuvele ratate regretă de a fi făcut, pe spelele cititorului experiența de a da deplină libertate unui personaj atîta de prezumțios, atîta de dezordonat și capricios ca Niki Popescu. Cunoscind foarte bine și cu anticipație posibilitățile acestui tînar cu totul lipsit de îndemînări de prozator, mi-ar fi stat în puțină să scutesc aceste pagini neîmplinite, interzicînd omului dificila, haotica și neinteresanta călătorie în jurul lui însuși.

Am sperat însă, cum se vede și din titlul acestei nuvele nereușite, să-l determin pe — de altfel — sărmanul meu erou să se sinucidă, pentru a oferi cititorului tot ceea ce se putea aștepta mai de preț de la un fapt banal, o dezamăgire de amor, o criză de adolescență.

Trebuie să presupun, însă, că Niki Popescu nu e lipsit de lașitate, de meschinărie, sau măcar de un instinct de conservare puternic și neatent la sugestii sentimentale, de vreme ce anticipațiile mele și încercările repetate de a-i construi o atmosferă și un decor potrivite sinuciderii au dat greș. (Vă amintiți, poate, de fiecare, sau cel puțin de cea mai convingătoare dintre ele care părea să-l îndușeze oarecum, încît să spună: « Am plecat apoi din nou la puș. Am stat mai mult lingă el, ascultînd cu ochii la luna exagerată, răcoarea adîncurilor lui », etc...)

Dacă mă gîndesc bine, cucerirea lui Niki Popescu nu este cituși de puțin inedită și revelatoare. Poate nu este decît rezultatul unei oboseli, care l-a făcut să renunțe la frămîntările lui sterile și antipatie. Nefondată, această luciditate îi îngăduie lui Niki Popescu — într-o măsură specifică — să fie și poet, ceea ce agravează totul.

Adevărul e că eroul meu aparține unei categorii ciudate și insuportabile. Sînt unii oameni, tineri mai ales, care au o luciditate absurdă, nefondată pe nimic, luciditate seacă și încăpățînată care răspîndește în jur un aer de impertinență, prezumție și antipatie. Nefondată, această luciditate îi îngăduie lui Niki Popescu — într-o măsură specifică — să fie și poet, ceea ce agravează totul.

Era, prin urmare, explicabil ca acest personaj — foarte puțin organizat de altfel, dacă s-a putut lăsa răscolit de prezența atît de nesemnificativă a numai trei pagini mediocre —, odată lăsat în libertate, să nu mai accepte apoi nici un sfat și să refuze a muri conform proiectelor autorului (care nu și-a putut găsi suficientă brutalitate spre a-l extermina fără voia lui), cauzînd acestuia prejudiciul unei proze neîmplinite, pentru care cată să-și ceară iertare din destul.

(Reprodusă după „Vremea”, anul XV, nr. 684, din 13 ian. 1943)

SZEMLER FERENC

SĂRBĂTORIRE

M-ai aplaudat, politicoasă. Da !
Iar eu m-am înclinat. De ce
nu mi-ai întins însă un buchet de roșii
garoafe? Sau barem un singur fir...
De ce n-a păstrat blițul
icoana efemerei mele izbînzii?
De ce nu mi-ai spus,
de ce nu mi-ai șoptit cel puțin la ureche:
**POETULE, TE IUBESC ! TE IUBESC,
POETULE !**

Căci eu tare trăgeam cu urechea la tot
ce spuneai...

Spune ! de ce nu ? !...
Iar eu, zăpăcitul de mine,
am uitat să-mi comand garoafe.
Și am uitat și să-mi chem fotografal,
pentru sărbătorirea prin presă, pe care
o așteptam, din partea prietenilor.
Da... am uitat... Și-acum
stau aici, în golul întuneric al scenei,
gol și întunecat. Plin de nădejde...
Firește, nu-ți fac reproșuri;
dacă eu nu-mi bat capul cu propria-mi
sărbătorire,
altul de ce și l-ar bate ? !

În românește de
NIC. A. STRĂVOIU

AUREL RĂU

ÎNTORS

Întors în Ithaca
a mai trăit... ani.

Și a murit
viceanul Ulisse
de dorul
îndepărtatei
lui
soții...

LICHTERIANA

Ori de cite ori nu putea da crezare lucrurilor pe care i le spune cineva — și aceasta se întâmpla uneori, în ciuda faptului că nu era de loc bănuitor din fire — Zacharias Lichter se simțea cuprins de o violentă neliniște și, în același timp, de o ciudată îndoială cu privire la sine, la curățenia gândurilor și intențiilor sale; îndoială din care se năștea o furie neputincioasă și o mare, necruțătoare rușine.

Lichter nu pregeta să vadă în bănuială unul dintre păcatele cele mai condamnabile. I se părea că tocmai acela care nu vrea cu nici un chip să se lase mințit — și pentru care totul este, așadar, prilej de bănuială — face jocul diavolului, căzînd prosteste în mrejele întinse, nu de unul sau altul dintre mulții mincinoși individuali, ci de însuși inventatorul minciunii. A nu concepe posibilitatea minciunii, a ignora existența ei, — iată idealul spre care ar trebui să năzuim fiecare dintre noi, ori cite piedici sau ispite ne-ar îndemna să părăsim această cale.

Lichter predica un soi de morală a credulității absolute. I se părea că atît subiectiv cît și, obiectiv credulitatea ar fi una din formele cele mai radicale ale renunțării, mărturie a resurselor secrete ale ființei în lupta ei împotriva spiritului posesiv. Căci înșelătorul — de la cel mai vulgar și pînă la cel mai subtil — este, vrînd-nevrînd, un imputernicit al lui *a avea*. Dar înșelatul poate deveni infinit mai puternic, într-o ordine adîncă și inefabilă, decît înșelătorul său: prin simplul fapt că-i acordă, acestuia din urmă, oricine ar fi el, tot creditul său. În ultimă instanță, el nici nu poate fi propriu-zis înșelat, dacă *tot-acea-ce-are* nu-i bun — în ochii lui desăvîrșit de senini — decît spre a fi pierdut. . . Într-o astfel de împrejurare abilitatea înșelătorului, calculele lui, întreaga lui strategie devin nu numai zadarnice, dar și ridicole.

Pentru Lichter care tinde spre « sfințenia credulității absolute » trebuie să se știe, și să fie, pe acest drum, singur: să nu se angajeze decît pe sine în ceea ce crede, în ceea ce spune, în ceea ce face; să-și ducă singurătatea pînă la transparență. . .

« Din respect pentru adevăr — spunea Zacharias Lichter — sînt obligat să iau drept adevărat și ceea ce, chiar fără prea multă stăruință, se pretinde a fi adevărat. Trebuie să procedez așa, și într-un înțeles cît mai practic: altfel voi cădea pradă bănuiei, cu otrăvurile ei atît de felurite. Din toate părțile mă pîndesc puterile ucigătoare ale bănuiei: să mă las mai degrabă înșelat ca un copil, decît să le deschid porțile sufletului. . . Ca un copil — dar pentru asta ar trebui să fiu un mare înțelept !

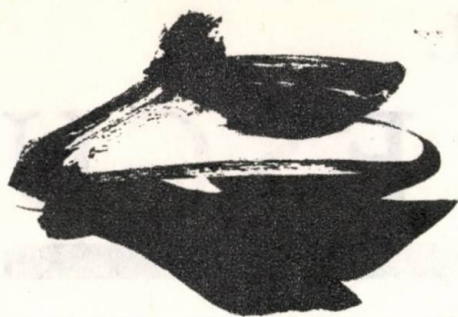
Am să fiu eu vreodată în stare să ating o asemenea înțelepciune ?

Nesinceritatea *imită* perfect sinceritatea; minciuna *imită* perfect adevărul: iată de ce, formal vorbind — și sînt silit să nu adopt, în astfel de împrejurări, decît criterii formale — nu pot să le deosebesc prin nimic pe unele de celelalte. Și nici n-am dreptul. Nu mă gîndesc acum, desigur la minciuna grosolan-materială, care poate fi demascată. Dar la ce bun să fiu eu cel care-o demască ? Și dincolo de ea, cum voi putea să mă îndoiesc de ceea ce spune un om cu privire la credințele, la țelurile sau la părerile sale ? Confruntîndu-le cu faptele sale ? Dar, acele fapte, de unde voi ști că ele au fost într-adevăr înfăptuite ? Și chiar dacă voi fi sigur că ele au fost înfăptuite, cum voi putea înțelege motivele lor adînci, involuntare ? Cum voi putea desluși sensul lor veritabil ? Și dacă este în ele vreo vină, cum voi putea s-o pun pe seama făptașului aparent, cînd n-am dreptul să mă inovătesc decît pe mine însumi ? Și ce voi face cu acele păreri, țeluri sau credințe care nu pot fi demonstrate decît foarte indirect prin fapte ?

Toate acestea, — o știu prea bine — nu fac decît să înlenească proliferarea minciunii în lume. Eu, însă, trebuie să cred în tot ce mi se spune *ad-litteram*. Și cu orice risc: acela de a părea nătîng fiind cel mai neînsemnat. Doar o nesfîrșită, sfințită credulitate mă poate salva. . . Să mă las înșelat de toate magogiile, să cad victimă tuturor provocărilor, să fiu convins pînă-n străfundul ființei mele de toate mărturiile mincinoase, de toate falsele profesiuni de credință: acest preț nu-i prea mare pentru a scăpa de ispita bănuiei.

Da, — spunea Zacharias Lichter — nu pot lupta împotriva minciunii decît crezînd, copilărește și pînă la capăt, în orice minciună; nemaîncercînd să fac, practic, nici o deosebire între adevăr și minciună.

Dar voi fi eu în stare să mă ridic la o asemenea înțelepciune ? »

ION CARAION

SANCTIUNILE LIMBAJULUI ȘI ALE AMURGULUI

Copilul ca un colier în jurul gîtului
Adevărul 'se ocupă cu tăcerea
Te-ai sculat nicăieri
Pe genunchii tăi ca două cutii craniene
Litere căzute

o pensulă de bărbierit
Soarele fardează orașul cu catastrofe
Au fierț și s-au întărit aceste oase ca pietrele
E vară și zeul tîgădei
Depune o coroană de nasturi pe cazarma cuvintelor
Orice sinceritate e o tragedie
Ce-nsemnătate aveau clevetitorii și tristețea?
Ce-nsemnătate avea lumea?
Orice tragedie descompune limbajul
Nu pleca în India descheiată la gît
La noi nu s-a întîmplat nimic, în Spania s-a întîmplat
Peștii compun liniștea extatică a rîului.

LÉTAY LAJOS

LA STATUÎA LUI EMINESCU DE LÎNGĂ MARE

Un dor ai mai avut,
din multele ce sînt, —
la mare-n proaspăt lut
să-ți sape un mormint.

În van să piară-n vînt,
ce-n viață te-a durut;
azi ne-ntrecutu-ți cînt
de toți este știut.

La poala ta plecat
stau astăzi nemișcat,
mi-aud doar răsufierea.

O vorbă, — și-ar fi mult . . .
Eu versul tău l-ascult:
poporul, ca și marea.

În românește de
PETRE PASCU

ION BĂNUȚĂ

PANORAMA STRĂZII DETALIULUI

Strada Detaliului de foc
din tei, jupîni, din cai de noroc,
se strecoară-n secunde, —
nimeni nu știe unde.

În București, la Chibrit,
Intercontinental, în zenit?
Detaliul. O ! Doamne, unde se adună?
În magnolii, în cer, în lună?

L-ați văzut pe Lăbuș în vizor
răstignit în cer, urmă de dor,
lîngă stăpînul lui din Vaslui, —
cîline fără știrea nimănu.

Detalii. Detalii. Detalii.
Argint, aur, fier, și medalii.
Jurămîntul s-a stins în soare.
Strada de vin negru mă doare.

NECUNOSCUTUL MAIORESCU

VERONICA MICLE

Un abonament la "Théâtre italien", un bilet de intrare la "Grand Bal Molière", o fotografie a lui Eminescu, probabil din legitimația de ziarist de la *Timpul*, cu semnătura poetului, o fotografie a Veronicăi Micle, decupată din presă. Interesează aici asocierea fotografiilor de către Maiorescu.

Nu intenționăm a schimba prin paginile de față opinia generală despre Maiorescu și nici nu ne propunem o nouă lectură a *Criticelor* sale. În lucrările ce i-au fost consacrate (exegeze, comentarii, puncte de vedere) «șeful» *Junimii* apare ca un om cu o atitudine posturală, cu o severitate și cu o exemplară consecvență în opinii, cu o cultură orientată spre esențe, ca dușman al «frivolităților» artistice, ca antiboem, cu o ținută de filozof în comentarea culturii și mai ales cu o seriozitate pe care caracuda junimistă o lua în zeflemea adesea.

Albumul pe care l-am aflat în «Arhiva Titu Maiorescu» a Bibliotecii Academiei, mai mult decât *jurnalul* său intim, încă inedit o parte, ne oferă imaginea unui alt Maiorescu în confruntarea cu sine însuși, un Maiorescu intim, un boem, un goliard ascuns sub propria sa carapace olimpiacă, într-o măsură un antijunimist paradoxal. Albumul Maiorescu (frumos legat în piele și scris cu litere aurite) a aparținut, după moartea criticului, profesorului I. A. Rădulescu-Pogoneanu, unul din moștenitori. La moșia acestuia din urmă, din județul Teleorman, funcționează în prezent o fermă de stat, deoarece manuscrisul poartă ștampila și numărul de inventar al fermei I. C. Frimu. Un merit deosebit au avut funcționarii de resort ai G.A.S.-ului, care au transmis Academiei, intact, acest document valoros.

Titu Maiorescu avea obiceiul de a-și nota în *jurnal* toate «evenimentele» zilnice, de la cea mai mărunțică cheltuială, până la problemele de metafizică. Albumul este, într-un fel, ilustrarea *jurnalului* zilnic, pentru că aici și-a colecționat, lipindu-le cu grijă și adnotându-le, toate mărunțișurile *intime*, am putea spune toate nostalgiile romantice ale unui om ce nu se putea boemiza, deși ar fi dorit-o uneori. Iată un splendid pseudoeseu posibil despre *contradicția* lui Maiorescu.

Nu vom face o împărțire metodică a materiei deoarece i-am strica farmecul inefabil conținut în dezordinea aparentă a înscrisurilor și imprimatelor, ci numai o descriere fidelă și barocă. Cine s-ar încumeta la un studiu al dosarului ar putea descifra multe materiale subsidiare de istorie literară; noi am preferat, în această postură, farmecul întregului album, conceput ca o debară, ca un bazar sentimental minulescian, ca un refugiu familiar și boem, din «teroarea» germanică a ordinii absolute.

« Filmul » intimităților lui Maiorescu începe cu o ilustrată (cromolitografie) barocă din 1875 (« Il nuova Roma »), urmat de un abonament și un afiș la un spectacol de teatru: « Théâtre Italien, Direction de Mr. Hiott, Paris, abonament pour 72 représentation, Loge I, no.1, Le Prince Grégoir Brankoveano, Bucarest, 16 XII 1857. » « Salle Bossel, nr. 309, I-iere année, Mardi 29 Janvier (vieux style) 1857, à dix heures du soir Grand Bal Molière ».

Urmează 2 fotografii decupate din presă (fără indicarea sursei): M. Eminescu și Veronica Micle.

Un afiș, în literă cirilică, foarte luxos, cu che-nar aurit, omagiază în versuri pe « M. Sa Prințul Caimacam, Domn a Toată Țara Românească A.D. Ghika ». Versurile sînt semnate de Aristea Aristia și sînt compuse cu ocazia « celebrării împărțirii prémieilor în 1857—1858, la pensionatul de copile al statului ». Textul începe prin: « Tu ești sufletul suflării! Și al binecuvîntării... »

După cinci decupaje din reviste și afișe germane cu scene politice ne întîlnim cu anunțul morții generalului Christian Tell « 22 febr. 1884, în al 77-lea an al vîrstei, București... » sau cu alte fepare: Alexandru Lambrior, lași, mort la 20 sept. 1883; Nicu Gane, mort 16.IV.1916; Vasile Pogor, lași, mort la 20.III.1906. Mai bogat e anunțul morții lui Leon Negruzzi, la 16 iulie 1890: « Dna Anna Leon Negruzzi, cu fii sei Constantin, Suzana, Mihai, Natalia, Elle, Maria și Anna, Dna Maria George Negruzzi, cu fiica sa, Dnul și Dna Dimitrie D. Mavrocordat, Dnul și Dna Ilie Botezatu cu fii, Dna Ana Gane etc... anunță... »

Ferparele sînt intercalate cu extrase și chiar pagini întregi din revistele satirice, cu note și caricaturi din viața politică a țării; astfel revista *Nastratin Hogea* I, nr. 5, 20 oct. 1871 « ziar comic, critic, satiric, girant responsabil P. Praja. »

Maiorescu se delectează colecționînd originalul *Prandilu Academicu*, « operă » antilatinistă a lui Al. Odobescu: « Vinu-Arsu de Anicetu — sorbitore cu scriblete — Vinu Perunctu dein Insulele Fortunate (Madera) — Fame stimuli varii — Siluriu munitu cu ostaci fluviali, incondimentu de sinape — Vinu Albicante Perenniu Alu-

tense de Acidava — Lumbu bubalicu instinctu in cremose, cu bacce e tuberculi leguminoase — Vinu negru de Burdigala (Sancta Iuliana) — Vinu Campanicu Spumosu (Sillieriu) — Vinu Appianu Bastarnicu (Tocaiu) etc. »

La conferința păcii balcanice de la București, din 1913, Titu Maiorescu era Ministru de Externe al României. În album, fostul ministru, colecționează listele de bucate, autografele luate comensinilor, diagrama locurilor la dineuri și prinzuri.

La masa din 28 iulie/10 august 1913 se servește: « Potaje diplomate, Bouchées à la Duchesse, Fruites de riviére au bleu, sauce mousseline, Selle de cherveuili à la Tyrolienne, Paté de foies-gros de Strassbourg à la gellée, Sorbert Dame blanche, Poulard rotie, Salade, Petits pois à la française, Péches à la Melba, Dessert ».

La « banchetul jurnaliștilor » din 30 iulie 1913 se serveau mîncări autohtone cu « vin vechi de Drăgășani ».

Un decupaj surprinzător pentru cei care cred că « șeful » Junimii nu gusta picanteriile administrative sau gazetărești. Albumul le aduce un document contradictoriu: *Monitorul oficial* din 29 sept. 1899, p.1, text încadrat cu linie roșie de Maiorescu, « Circulara dlui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice, nr. 52564 din 15 sept. 1899, adresată tuturor direcțiilor institutelor particulare de fete din țară: « Fiind dovedit, atît prin cercetări științifice, cit și practice (redactarea ideii trebuie să-i fi procurat delicii criticului, frecventator în tinerețe al pensioanelor de fete, avînd și procese penale pe această temă) că corsetul este un articol de toaletă antihigienic, prin faptul că constituie o piedică permanentă dezvoltării corpului și funcționării organelor splancnice, subscrisul, în urma adresei nr. 16229 din 4 august 1898, a dlui director general al serviciului sanitar din Ministerul de interne, vă pune în vedere ca să interziceți riguros elevelor din institutul dv. purtarea corsetului. p. Ministru Dr. Pușcariu ».

Este clar pentru ce « olimpiantul » critic a decupat pasajul reprodus de noi, din *Monitorul oficial*, publicație fără interes literar. E posibil ca

Cartea de vizită a lui Mateiu I. Caragiale

Mathieu Jean Caragiale
Chef du Cabinet de S. E. le Ministre des Travaux Publics

M. EMINESCU

Prim Redactor al ziarului «Timpul»,

Cartea de vizită a lui M. Eminescu, Prim Redactor al ziarului «Timpul»

asemena compoziții să fi apărut și sub ministeriatul lui Maiorescu, dar el gusta cu multă artă humorul ministerial în această dialectică a corsetului.

Cîteva caricaturi decupate din presă (ca cea din *Reforma*), cîteva afișe de premiere teatrale (ca cea din 22.III.1884 a *Fintinii Blanduziei* de V. Alecsandri, cu C. Nottara), coperta albumului parizian *Rire* etc., apoi alte ferpare, iată unul din ele: « Ion Creangă, profesor, în vîrstă de 52 de ani, după o lungă suferință a încetat din viață în ziua de 31 decembrie 1889. Înormintarea va avea loc marți 2 ianuarie 1890, ora 1 precis, la cimitirul Eternitatea din Iași unde se află depuse rămășițele lui. Fii, frate și surori roagă pe toți amicii și cunoscuții a asista la înormintare 1890, ianuarie 1 ». Urmează moartea « reverendissimului Domn Timotei Cipariu, la 3 sept. 1887 în Blaj », iar mai departe « Jahnicele surori Profririta Porumbaru, Eliza Pieșoianu, Mathilde Sihleanu și frații Petre, Pavel, Gringoir și Al. Perez » anunță moartea lui Cezar Bolliac, la 25 febr. 18... »

Se adaugă ferparul lui Petre Ispirescu din 23 XI 1887.

E anunțată premiera *Năpastei* lui I. L. Caragiale, la 3 febr. 1890 (cu Gr. Manolescu, C. Nottara și Aristița Romanescu), dar și căsătoria aceluiași din 8 ianuarie 1889, la Biserica Crețulescu, cu Alexandrina Burrelly. Căsătoria e anunțată pe de o parte de Domnul și Doamna G. A. Burrelly și pe de alta de Domnul Ioan L. Caragiale.

Ne atrage atenția un bilet de intrare la Ateneu, la conferința lui Vasile Alecsandri, din 14 oct. 1883, orele 2 d.m. (2 lei): « Venitul întreg este destinat unui scop de binefacere ». Criticul explică marginal: « Trimiterea lui Eminescu la Viena ».

O curiozitate: Maiorescu decupa din presă sau păstra fotografiile bandiților din epocă: Stolian Dimitroff, asasinul; prof. Ștefan Mihăileanu (iulie 1890) și D. Pantazescu-Popescu, cel care furase de la muzeu, în 20 XI 1875, *Cloșca cu pui de aur*.

Un examen al presei din toamna anului 1909 ajunge la concluzia că evenimentul epocal a fost

Cartea de vizită a lui Zaharia Antinescu din Ploiești, prototipul lui Zaharia Trahanache din O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale

Prof. Zaharia Antinescu

PLOESCI (România)

Decorat cu medalia română «Bene-merenti»;
Cavaler de Onoare al Alteței Săle regale, Principessa Maria de Lusignan din Paris;
Cavaler al Ordinului «Metusina»;
Membru activ al „Societății Geographice române”;
Membru al Atheneului român;
Președintele Secțiunei române a Academiei regale „La Stella d'Italia” decorat cu medalia ei de argint;
Cavaler de 1-ma Clasă de „La Croce Bianca” italiană, cu crucea de aur;
Membru „Bene-Merito” al Societății „Canottieri Salvatori”;
Membru de Onoare la „Società del Gabinetto di Letture Stianze popolari” din Santa Croce sull'Arno;
Membru Protector Benemerito al „Cercului promotoriu parthenopeu Giambattista Vico” din Neapole;
Membru Protector onorariu al „Uniunei urrierilor Umberto I-ii” din Neapole etc. etc.

experiența aviatică de la București a vestitului Louis Blériot, «eroul trecerii canalului La Manche». Articole frumoase a scris în acest sens Ion Minulescu în ziarul *Viitorul*. Maiorescu lipește aici afișul ce anunța meetingul din 14 oct. 1909 adăugînd pe margine «aminat și efectuat la 18 — 31 oct. 1909, prima aviațiune la București.»

La prînzul *Junimii* dat la 29 III 1881 în onoarea Dlui Vasile Alecsandri s-a băut vin de Drăgășani alb și roșu (invitație și meniu). Prințul G. Bibescu îl invită pe critic la un bal mascat în 26 III 1888, iar Primăria Municipiului București la dezvelirea statuii lui Michai Bravul, în 8/20 XI 1874, orele 10 1/2.

Un decupaj fără prea multe trimiteri («Ian. 1888») se referă la un duel literar: «Iată versurile pentru care d. Toncescu, de la revista literară *Peleşul* a provocat la duel pe d-l Vlahuță:

Măreț pluti-va peste veacuri

Maestrul dulce Eminescu,

Iar Jos cu-al său bagaj de fleacuri,

Toncescu fi-va tot Toncescu.»

Criticul participă (sau este numai invitat) la nunta Marthei Bibescu, pe atunci încă neafirmată ca scriitoare: «Di Ioan Lahovary, fost ministru de externe și Dna Lahovary, născută Mavrocor-dat au onoarea a vă face cunoscut căsătoria fiicei lor Martha cu Principele Gheorghe Valentin Bibescu. București 10/22 iunie 1902, 97, Calea Dorobanților». Textul este adnotat de Maiorescu astfel: «Același Ioan Lahovary, în 1899, a cauzat demisia tatălui acestui june, a Principelui Gh. Bibescu, fiul fostului domnitor pe care-l numise guvernul G. Cantacuzino comisar general al Expoziției Române de la Paris, dar pe care Ioan Lahovary nu voia să-l intituleze Principe ca fiind contra Constituției.»

Cea mai mare senzație a *Albumului* maiorescian o constituie un «Anunț» din 8 ianuarie 1895: «În curînd va apare un frumos roman ilustrat și de mare senzație, petrecut sub ochii noștri intitulat *Misterele Capitalei* sau *Frumoasa Ortensie* de Ilie Demetriad». E vorba de ultima iubită a lui Odobescu.

Maiorescu păstrează anunțul și gustă conținutul rezumat în anexă («Distribuțiunea materiei »):

«Cap.1 — Prima dragoste din care iese divorțul cu întiul bărbat și căsătoria cu Racoviță.

Cap.2 — Cunoștința cu Odobescu, amorul dintre ei, prinderea lui Odobescu în flagrant delict de către Racoviță (al doilea bărbat al său) cînd acesta din urmă fusese atît de crunt lovit peste cap și sub impresia faptului petrecut ră-măsese pe loc idiot ceea ce i-a cauzat și moartea.

Cap.3 — Nepăsarea față de bărbatul ei (victima ei) și trimiterea lui în căutare la părinți unde a și murit.

Cap.4 — Aviz bărbaților care se însoară cu asemenea femei.

Cap.5 — Coprinde partea cea mai amuzantă a romanului și cea mai bine cunoscută de publicul bucureștean, adică aceea cînd eroina noastră era silită să intre la internatul Școlii Normale Superioare seara pe ușă și dimineața pe fereastră de frica studenților ce-i proiectaseră o farsă.

Cap.6 — Farsă aranjată de studenți care ducea la rezultatul de a o prinde și o a lega pe Dna Racoviță la ieșirea matinală pe fereastră cunoscută și a o face pachet și a trimite-o la Ministerul Cultelor.

Cap.7 — Planul studenților dejucat și pămălia unui student sub alt pretext.

Cap.8 — Dna Odobescu, victima care privește cu dispreț de la Curtea de Argeș pe aceea care se răsfăță în casa și la masa sa.

Cap.9 — Ortensia considerată ca un adevărat pericol pentru studențimea din internat.

Cap.10 — Retragerea Dlui Odobescu prin imprudența acestei cochete care nu se rușinează și petrece nopțile într-un internat de băieți.

Cap.11 — Religia creștină respinge din sinul ei pe aceea care fură bărbatul alteia; opinia publică o condamnă.

Publicarea acestui roman va da ocasiunea a cunoaște ce murdărie se ascunde sub pomposul nume de Ortensia Racoviță. Și cînd v-aș spune că această ființă pierdută pentru societate este profesoară la *Externatul* nr.2! ba chiar și directoroare model !!! Romanul va ieși în fascicule cu prețul de 10 bani pentru Capitală și 15 bani pentru provincie ».

Titu Maiorescu notează: «Al. Odobescu sinucis la 11 noiembrie 1895 din cauza doamnei Hortensia Davilla-Racoviță, născută Keminger.»

Iată-l deci pe Maiorescu cititor de romane de mistere, chiar de senzație.

În arhiva Institutului de istorie literară «G. Călinescu» al Academiei de Științe Sociale și Politice se află scrisoarea lăsată de Al. Odobescu înainte de a se sinucide. Coroborate, cele două documente contribuie la descifrarea biografiei scriitorului.

Nu știu dacă romanul foileton al lui Ilie Demetriad a apărut sau nu dar reclama ce-l anticipa nu se dovedea a fi un eveniment literar ci numai o speculație mondenă.

Un afiș din 13.III.1906 în limba franceză anunță o reprezentațiune artistică în folosul societății *Obolul*. Titu Maiorescu notează: «Nu s-a dat, a fost revoltă de studenți (N. Iorga profesorul lor) în piața Teatrului (peste 170 de răniți) fiindcă era să se joace în limba franceză de societatea română la Teatrul Național.»

Un alt afiș de astă dată incendiar, completează informația criticului: «Jos franțuiziții de la *Obolul*! Maiorescu adnotează textul: «Afișat duminică 12 martie 1906 pe casele și copacii de la Ateneu». Poziția maioresciană e a unui spectator, de o imobilitate exemplară.

Sînt lipite cu explicații pe unele pagini biletele de tren și chitanțele de hotel de care se face vorbire în *Insemnările zilnice*, ca cele din Dresda, 17 aug. 1915.

Din ziarul *Epoca*, 29 februarie 1916 decupează o poezie a simbolistului Alexandru Obedenaru (*Din zbor italic*); probabil poezia îi place, lucru extrem de important pentru convertirile estetice maioresciene de după 1905:

« Se profila Diana superbă printre stele,
Morfeu incinse fruntea-mi în vraja unui mac,
Păream că tot alunec etern pe-albastrul lac
Fără s-avîrl pe Roma sarcasmul prin libele. »

Din păcate lipsesc adnotările ce-ar fi configurat o adevărată « contradicție » a lui Maiorescu. După aceste decupaje literare, iar anunțuri și afișe: căsătoria lui Alex. Philippide cu Johanna Minckwitz, la 2 oct. 1895 în Iași sau, moartea lui Samson Bodnărescu, « doctor în filozofie », la Pomârla, 18 febr. 1902, moartea lui Aug. Treboniu Laurian la 25.11.1881 și a lui G. Barițiu în 2 mai 1893 în Sibiu. Urmează un afiș « aruncat din avion de inamic în satul Mircea Vodă (Dobrogea) « în ziua de 29 aug. 1916 », pe care fostul ministru de externe îl colecționează, un plic din 22 aprilie 1916 cu ștampila « Cenzura militară » a județului Ilfov ».

Un document colecționat e de-a dreptul boem; *Crezul bețivului* « vîndut pe stradă, după cum notează, în București, august 1884 ». Un extras e edificator:

« 1. Cred într-un cazan tatăl al mai multor vase făcătorul romului și anasonului, băutelor tutuor și nebăutelor.

2. Și intru vin și pelin, firul strugurilor care din viță s-au născut, mai înainte de toate foloștinele.

3. Profir din profir, roșu adevărat, fiert iar nu năspřit. » etc.

Din ziarul umoristic *Cucu* 19 aug. 1884 decupează cîteva adrese de scriitori; exemplu: Duiliu Zamfirescu — Fundătura Bonjuriștilor.

Un afiș anunță conferința de la Ateneu despre D. Dinicu, a Cellei Delavrancea, « premiul I la Conservatorul din Paris ».

Cîteva cărți de vizită:

M. Eminescu, prim redactor la ziarul « *Timpul* »; Mathieu Jean Caragiale, Chef du Cabinet de S. E. le Ministre des Travaux Publics; I. L.

Caragiale, Director general al teatrelor; Cincinat Pavelescu — Homme de Lettres; George Popovici, doctor în drept (« T. Robeanu, sinucis, iulie 1905 » T. M.); Charlotte M. Slăvescu — Madame la Préfet Bucarest, Rue Vultur 79; Prince Ion Ghica, Envoyé Extraordinaire et Ministre-Plénipotentiaire etc.

C. Rădulescu-Motru își anunță căsătoria, iar Panait Cerna îl felicită de Anul Nou din Leipzig-Härtelstrasse 1211. Mici scrisori și cărți de vizită de la Al. I. Cuza, C. A. Rosetti, Alecsandri și Bolliac; cea mai interesantă de la Zaharia Antonescu (Ploiești-România), prototipul lui Zaharia Trahanache din « *Scrisoarea pierdută* » zeci de comitete și comiții).

Un capitol aparte îl constituie citațiile, invitațiile și listele de bucate la banchetele *Junimii*, de ex. ospățul « *Convorbirilor literare* » din 1908, Ghenar, în nouăsprezece:

« Junimiști vechi și noi — tot o ciorbă
Raci retrograzi
Bou îngrășat pe noile izlazuri
Fasoleli englezești
Curcanul lui Peneș la frigare
Cronca « *Convorbirilor literare* » cu oțet,
piper și sare

« Pe ghiață » à la Boulevard, Pampleziruri
Brînză dregătorească
Fructe din nouă lustri de activitate literară
Cafele aforistice
Drăgășani de la « Borta rece »
Șampanie — cui și-a adus de acasă »

Urmează « *Poftirea* »:

« Zece lustri fără unul, nu e glumă, au trecut
De cînd vesela *Junime* la lumină a apărut
Și-acum, după ce sburat-a lung al timpurilor și
lată, vor să lege iară, al tradițiilor fir
Junii care poartă-n spate a lucrărilor povară
Pentru-un prînz gustos și vesel, tocmai ca
odinioară.

Deci fu îndemnat să scrie ca-nainte o poftire
Secretarul bătrîn astăzi, dar tot june de simțire,
Știre dînd la vechi și tineri, ori de unde-o fi
să plece

Și la București să vie în Ghenarie nouăsprezece
Cînd la « Boulevard » în-nalta și bogata de
prînz sală

Se vor ospăta cu toții pe-a lor însăși cheltuială;
Veniți dar să mai petrecem la un loc
sărbătorește

Cît în inimile noastre flacăra încă lucește. »

Din partea « *Convorbirilor literare* »
Iacob Negruzzi, I. Bogdan, Simion Mehedinți
Versurile aparțin lui Iacob Negruzzi.

La Ministère de
l'Intérieur

MENU

DU 27 Juillet
9 Août 1913

Consommé à la d'Orsay

Truites de Sinaia Belle Meunière

Selle de Chevreuil Valencia

Mousse de Bécasses aux Truffes

Neige aux Perles des Carpathes

Poularde de la Bresse à la Broche

Salade Américaine

Fonds d'Artichauts Favorite

Glace Capsa

Pailles Parmesan

Desserts

MUTENFR

Menu la Banchetul oferit de Statul român în cinstea participanților la Conferința Păcii de la București, 1913, Ministru de Externe fiind Maiorescu. De remarcat autografele; printre semnatari: Venizelos.

Le alătură un catren de Carol Scrob, decupat din *Universul*, 10.III.1910 și un afiș anunțînd mutarea guvernului la Iași, adnotat: « De mine găsită afișată, luni 20 noiembrie 1916, pe o casă din strada Teilor la 4 ore p.m., așa fără dată și fără semnătură, dar ușor deslipită, fiind chiar proaspătă T.M. »

Însemnările și documentele nu depășesc anul 1916. Știm că în 2 iulie 1917, sub ocupația germană, criticul se stinge din viață, în București.

Publicarea acestor intimități maioresciene ar putea să apară ca o demitizare a unei efigii clasice și deci ca o inutilitate documentară. Nu e vorba însă de denigrarea lui Maiorescu ci de o rectificare de ordin psihologic și caracterologic a biografiei sale. Maiorescu-omul, nu trebuie judecat prin distanțele pe care opera sa le-a iscat între el și scriitorii; Maiorescu, cel din *Însemnările zilnice*, apare ilustrat într-un mod organic în acest *Album* de indiscreții omenești; boemul Maiorescu nu ia locul aristocratului care n-a existat categorial ci numai locul omului impasibil în fața spectacolului străzii.

Maiorescu și-a ars o parte din manuscrisele și documentele fără importanță, o declară în testamentul său, redactat cu un an și ceva înainte de moarte. Pe cele mai importante le-a transcris, cum a făcut cu scrierile sale din timpul studiilor, dintre 1855—1859, manuscrise aflate acum la B.C.S. Copierea acestor caiete ca și stringerea în album a unor documente (multe adnotate) e, fără discuție, o operă de selecționare. Pare curios azi ca lingă micile încercări de dramaturgie, poezie și filozofie din anii de studenție pot fi așezate, în judecată de valoare, și nimicurile de bazar intim din *Album*. Colecția e o curiozitate reală, nu dedusă de cineva, o colecție de « bal mascat cu lume multă » ca și-n *Dosarul* cu planuri de lecții aflat la Academie. În istoria « personajului » Maiorescu indiscrețiile albumului nu-l detronează ca personalitate și ca scriitor în primul rînd, dar îl apropie mai mult de tipul boem al lui Eminescu, ne dăm seama mai ușor că Maiorescu putea înțelege și tolera caracuda Junimii. Personajul nu oficia numai la Academie și la Universitate solemn, în salonul *Junimii*, funcțional, în parlament sau la bară postural ci și altfel; o parte din acest altfel am căutat să-l sugerăm prin semnalarea documentelor de mai sus.

EMIL MANU

NICHITA STĂNESCU

INVENTAREA PICIOARELOR

Aceste secunde lungi și încălțate
au trebuit să bată alergând
crescându-ți de la jumătate
spre pământ.

Tron ți-au fost sub lună ție
noaptele și zilele,
ca să mergi numai pe mine
înfloresc zambilele.

Să le vezi și să-ți încălți
sufletul cu munți înalți
să le vezi, să le rămii
cum stă galbenu-n gutii
și să prelungești în jos
pământul cel fioros,
și să prelungești în sus
alt pământ, încă nespus.

ILIE CONSTANTIN

POEM DE IUBIRE

Sint ars pe dinăuntru, ca pământul
de-un stinjen în adânc uitat de ploi.
Uscat mi-e ochiul, amușit cuvântul
și viața mea nu trece în altoi.

Străinul ram ce m-ar fi-nțors prin vreme
s-a stins în tăietură, fără har.
Pînă-n coroana ca un rug de steme
mi-e trunchiul betonat și dat cu var.

Iubirea trece ca frunzișul, trece
pas mut de fiară către Lună. Eu
aștept un trăznet cu văpaie rece,
altoi mai pur, reinviind mereu.

GRIGORE HAGIU

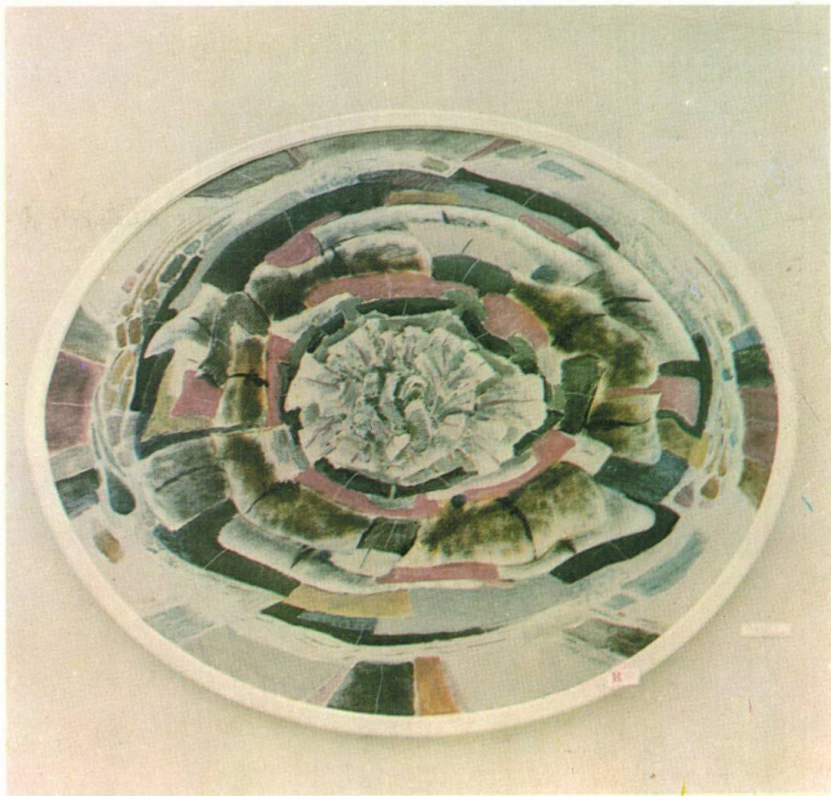
DINSPRE ILUMINAREA DINSPRE PALOAREA

pe cimpurile vinete
ai fi pornit
cu clopotul de bronz cel mare
să prinzi arheoptericși
e-o casă sus
acolo
cu țiglă roșie arzînd tăcut
într-un amurg
pe care nu-l mai poate ține mîna

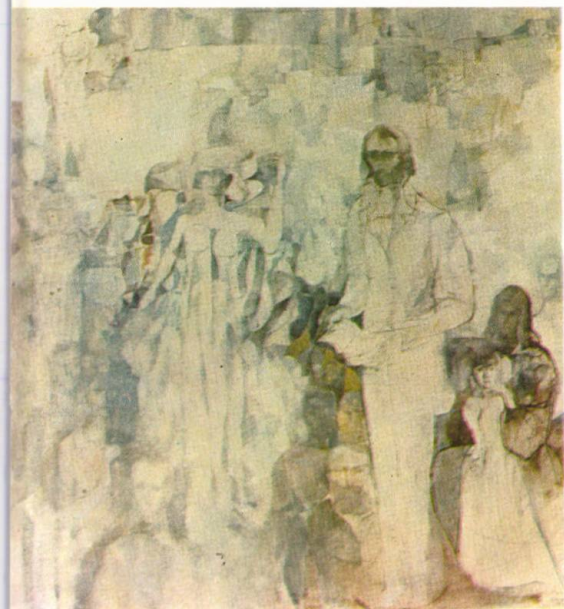
dar în biserica de paște
suav înfiptă-n luminări de ceară
bătrîni-și uită
brațele aprinse
vitraliile poposesc
pe lungi fișii de iarbă nouă
și sarea înălțată lin
din corurile de copii
cristalizează frigul din cupolă

aproape
nădușitul cosmos de mirosuri
și simțul
năucit în carne
filon de aur
șters în umbră
așa înaintezi
pui ordine și dai
neauzitul strigăt prin lăptosul aer
cînd rochiile-asprite de săpun
le intră-n piele fetelor fecioare
desenînd
o inimă pilpitoare și cețoasă

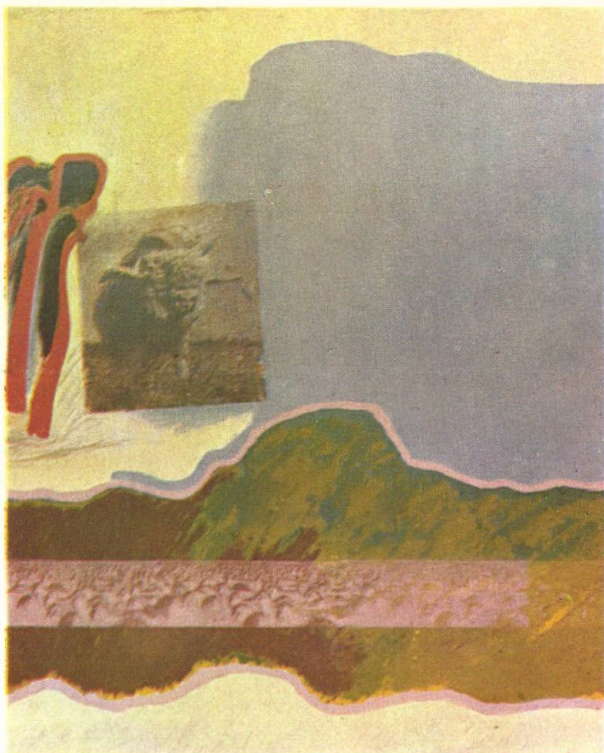
recunoscut
și limpede acum
dinspre iluminarea
dinspre paloarea prietenului tău
cel mai drag
izvor cădelnișînd
mirosul dintre toate mai bătrîn
își taie drum
se-nstăpînește
și-i arde și-i usucă-n tine
viitoarea piatră funerară

ION GHEORGHIU: *Grădini suspendate*

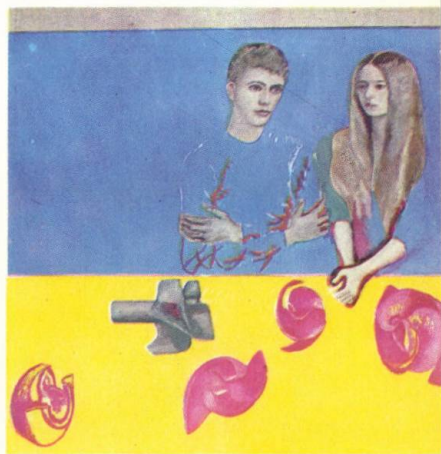

OCTAV GRIGORESCU: *Evocare*

VLADIMIR ȘETRAN: *Bărăgan*

LIA SZASZ: *Sportivi*

GEORGETA NĂPĂRUȘ: *Compoziție*

CAIETELE PRINCEPELUI

2

Cuvințele în *Cronicile feudale*: unde se vor afla, nice o strămoare să nu aibe; vînat sărat, ținut în gropi; loviște pentru ținut de vînătoare; braniște pentru Domnitor la vînat și ciutărie (loc pentru ciute, special); darea găleții de griu; exista un Drum al mîlaiului (superb !) sec. XVII; jăriștea este un loc desțelenit prin foc; darea de varză, darea de mazăre (pe vremea lui Ștefan); ne-au făcut silnicie; nume: Grigoraș Tîrtoacă (asta tare s-ar mai potrivi pentru V. bețivul); țigănia domnească pentru cartierul robilor domnești; ațigani domnești (splendid pentru țigani !); a pierde ceva în viclenie; era scîrbă mare în toată țara; a face mare ospăț; poporul cel nebun ce venea cu mari strigăte;

★

Novalis (în *Fragmente*) și Heinrich von Ofterdingen vorbesc despre fosforescența trecerilor (eu aș fi spus tăcerilor). Ce fericit ar fi fost ! Tot Novalis: orice cuvînt e o incantație, o evocare și o exorcizare a obiectului. . .

★

Epitaful lui Valéry citat în *Jurnalul lui Gide*: Aici zace Valéry, omorît de ceilalți. . .

★

Mi se spune mereu că atac persoanele cînd de fapt eu atac principiile în spatele cărora se ascund persoanele josnice. Ei, acești indivizi fără scrupule l-au citit pe Joseph de Maistre care spunea că n-ai făcut nimic împotriva opiniilor atîta vreme cît n-ai atacat persoanele, dar l-au citit pe dos. . .

★

Limbajul componistic din *Janus*: moneda divizionară muzicală adică seria de 12 semitonuri ale

gamei uniform temperate. . . sau game heptatonice, pitagoreiană: tonica Do de 64 de vibrații pe secundă. De unde vine și acest ezoteric număr 7; puternica cifră 7 despre care vorbește și Hindemith care te duce cu gîndul la idela că și pentru simțul muzical domeniul sacru este inaccesibil. Armonicul număr 7. . .

★

Bartolomeo della Volta, unul din cei 16 patri-cieni ai Bologniei care cere să se vîndă regelui Spaniei craniul Sfîntului Dominic și cu ce se va lua pe el să se ridice stabilimente de utilitate publică (pentru Săptămîna nebunilor).

★

Cuvințele: Drumul Burților sau al Butiilor (Drăgășani—Corabia) vinul bun se căra în plosci pentru a nu i se strica gustul; îi certară pre ei cu tăierea capului (divin !); expresie: *Domnia mea am iertat calul* ! un loc cu mori și finețe (ca peisaj); bătrîni și drepti țigani de moștenire; să fiți în supunere despre toate slujbele și dăjdiile; va stăpîni satele cu fiii lui, ciți Dumnezeu i-a dăruit (ca stil sacerdotal); rămași de lege; luați fără știrea rudelor; toți de un singe și de un neam, unii cu alții. . . ; ocolirea dreptului să întoarcă banii; să nu se ridice pîră (superb !); rămași fără de lege și fără de judecată (pentru capitolul ridicării lucrării hidraulice); rămași în nevoie și bolnavi; stăpîniți în silnicie;

★

Raporturile muzicale ale sufletului (Friedrich)

Proiect de a scrie un scenariu despre Unire. Personajul principal, Cuza mi se pare șovăitor, luminos, dar fără dramă, dacă exclud exilul și poveștile amoroase, un personaj de tranziție, mai interesant rămânând Kogălniceanu cu voința lui de fier, cu acele discursuri și foc pentru țărani. Mai tragic și mai frumos, Bălcescu, dar Cuza? Vom vedea. Iorga vorbește despre lipsa unei dinastii ca putere de osmoză și citează din contorsionata noastră istorie bătălia oștilor din Baia Moldovei cu oștile argeșene (sec. XIV). Boierii se ucid între ei cu familii cu tot la intrigile turcești (Ioan Vodă cel Cumplit, Petru Schiopul, etc.). Mihai Viteazul intră ca dușman în Iași alungind pe Domnul legiuit. Vasile Vodă își zice primul, mergând spre Milcov: « Domn al Țării Românești... » Tot Iorga vorbește despre faptul că turcii respectaseră o vreme obiceiul de a lăsa aici Domnitorii de sînge. La Grigore Ureche, Miron Costin, Cantacuzino Stolnicul apar cuvintele *Roma și cucerirea Daciei*. În Ureche și Cantemir neamul nostru este numit unic; o poezie comună apoi, la Ienăchiță Văcărescu, Conachi. La Unire a contribuit și o gramatică comună. Biblia munteană de la 1688 are o valoare uniform românească. Era și o Unire morală (Ardeal, Muntenia, Moldova) nescrisă. Eliade vorbește despre neamul românesc; Revistele *Dacia literară* și *Propășirea* militează pentru Unire. Toate pregătesc pe Andrei Mureșanu cu *Deșteaptă-te române!* (moment 1848). Eliade visa o dictatură a geniului, Bălcescu era un liberal. Moldova dăduse teoria revoluției (Sturdza și Kogălniceanu). Dar ce se alege de toate acestea? Bolliac e compromis într-o afacere cu bani, Bălcescu moare, Eliade era om al turcilor, purta fes și vorbea despre dictatură sub semnul semi-lunei. Pe scenă apar Brătienii, Rosettiștii (divini) Barbu Stirbey, un reacionar rece și rău. Tot Iorga citează intervenția lui Napoleon III la curtea engleză pentru Unire. Luminosul Kogălniceanu mersese 8 ani în fruntea unei mișcări literare naționale dirijînd-o în așa fel încît să n-o apuce pe căile neguroase ale internaționalei romantice, cum scrie Iorga sau fantaziile macabre de care erau ispititi scriitorii români. Pare învins, fuge în Bucovina, e readus, joacă rol principal în noul regim politic care cere înlăturarea dominației Porții, autonomie și neutralitate, înlăturarea ocupației militare, un singur Stat, două guverne, domn strein pentru înlăturarea rivalităților locale, Constituție, o singură Adunare obștească. Dar în orice mișcare politică există cite un Balș sau un Nectarie Hermeziu de care istoria își amintește cu scîrbă. Cum scrie același autor: mila Europei față de Principatele Române era drămuță! Momentul Unirii era bine ales, vecinii erau sleiți de războaie, trebuia călcată Convenția de la Paris fără revoluție, cu prudență. Kogălniceanu însemna însă Reforma agrară, împotrivirea proprietarilor (vezi marile

familii de boieri) împrăștierea țăranilor, conform *Regulamentului Organic*. Kogălniceanu candidează de formă la domnie dar nu se gîndește la asta serios, mai ușuratic e Alecsandri care, zice Iorga, are mai mult talent decît virtute. Cuza e sceptic, delăsător, era omul lui Vogoride care-i ușurase cariera militară. O altă sursă foarte interesantă mi se pare cartea lui T. W. Riker (vezi și *Romanul Unirii*) unde se găsesc trimiteri la starea grea a țării dinaintea Unirii: gustul boierilor pentru bani, exportul sinistru de alimente, griu în special pentru aurul din Occident, lipsa factorilor culturali: numai un Colegiu la București și o Academie la Iași (la București se și suprimase învățămîntul superior), se amintește spolierea otomană (griu) Domnitorului Ghica este mărășit pentru că crîcnește față de Protectorat. Frații Golești, Boerești, Ion Ghica, boierii luminați care visau cu Kogălniceanu la un *regat al Daciei*; Bibescu face primul pas prin Uniunea vamală dintre cele două Principate, urmează un incurcat *jocul politic* între Marile Puteri care nu priveau cu ochi buni nașterea unui principat la gurile Dunării. Se citează patriotismul Goleștilor la Paris. Teodor Balș, om al turcilor este numit contră 25.000 de galbeni dați printr-o bancă otomană, caimacam în locul lui Grigore Ghica. Moare la timp pentru că era omul austrieilor. Urmează Vogoride care e asemuit acelor tinere pașale abia ieșite din scutecele haremului (vezi Suțu). Urmează un adevărat roman care ar fi foarte filmic. I se fură lui Vogoride scrisorile de la tatăl său de către sau pentru francezi pentru a se dovedi că englezii (lord Palmerston) făceau jocul austrieilor. Barbu Catargiu, omul lui Vogoride se ocupă ca funcționari să se manifeste împotriva Unirii. E amestecat însuși Talleyrand în aceste intrigă. Acesta face presiuni împotriva lui Vogoride (Nimeni nu se mai îndoieste, scrie el, că Anglia este împotriva uniuniștilor în mod sistematic). Xenopol scrie că Vogoride scosese de pe listele de alegători pe uniuniști. Se mai citează de către Riker aportul lui Thouvenel, ambasador francez care cere destituirea lui Vogoride. Meciul lord Palmerston-Napoleon III este captivant de asemenea. Unirea, scrie autorul, era un fenomen adiacent luptei europene pentru supremație politică în acest colț de lume pentru că nu ne bucuram de simpatia inspirată de greci, nici de proporțiile luate de luptele italienilor pentru independență. Demn de citat este și acel gunoi oriental de aici, tăcuta și crîncena luptă în jurul Principatelor Române din cancelarii, reflectată în presa vremii. Anglia preocupată de marea revoltă a Indiei părăsi lupta din acest colț al globului. La pag. 193 a lucrării este citată tehnica votării pentru Unire (prelucrarea clerului din ambele principate, totul dus individual pentru fiecare vot) în legătură cu consecințele reformei agrare preconizate de Kogălniceanu... Cîteva idei se desprind din acest material imens și nefilmic pe alocuri; eșuase 48-ul, se învățase că totul se

face mai degrabă cu diplomație decît cu sforăială, apăruse ideea de afirmare a unei națiuni necunoscute, se cere egalitate și pentru ea în fața lui Dumnezeu și a lumii. Filmul interesant ar fi să înceapă cu exilul lui Cuza, cu peregrinările lui penibile ades. Interesele Austriei cereau o desnaționalizare masivă a românilor pentru menținerea acestui stat la gurile Dunării. Ca fapte ale domnitorului care mi se pare, repet, șovăielnic era evadarea lui de pe un caic în 1848, momentul Blaj cînd își dă seama de nevoia de a fi însoțit de mase pe drumul său. Întors de la Paris Cuza își dă seama că 1848 fusese un eșec. Se insinuează de către autor (dacă vrea să-l salveze) că Cuza s-a pretat în a apare ușuratic numai pentru a fi insignifiant și a aduna adeziunile tuturor pentru titlul de Domnitor, pentru ca pe urmă să se desvăluie, dar sfîrșitul în exil l-ar contrazice. Un moment interesant e cel al furtului documentelor lui Vogoride care era căsătorit cu fiica lui Conachi care i le-a sustras pentru că avusese o idilă cu Cuza.

Asta ar fi cadrul. Mă gîndesc că în *Princepele* sau chiar (mai ales, în *Săptămîna nebunilor*) ar putea să intre tot acest destin și mai ales mișcările sale una sub umbra lui Ioan Valahul, cine mai știe. . .

★

Bula lui Inocențiu al VIII-lea (1484) inaugura vînătoarea de vrăjitoare (Burckhardt).

★

Aretino (în *Ragionamento del Zoppino*) credea că curtezanele evreice aveau *malii* care le sporeau farmecele (acelaș).

★

Hindemith vorbește despre străbunul sunet *Do*, cu progenituri tirzii: *Mi bemol* și *La bemol*; tot el scria că sunetul *Do bemol* incomodează pe nepoțelul său, născut timpuriu *Si* (Limbaul compo-nistic în *Janus*).

★

Tot Friedrich care vorbește despre *cuvintele poetice ca niște clope secrete*. Obscuritatea și incongruența dacă nu incoherența devenite premise ale sugestiei lirice. Este ceva aici, ceva ilicit, oricum. . . Și citează Mallarmé cu *clavirul cuvintelor* și apoi iar Novalis: « *Aproape că aș vrea să spun că haosul trebuie să transpară în orice poezie* ». Friedrich crede că poezia modernă provoacă o *înstrăinare pentru că te conduce într-o patrie mai înaltă* (o știm pe unde se află!) Operația este de a deduce precum analistul în sens matematic, necunoscutul din cunoscut. . .

★

Flaubert care numea *burghez* pe oricine gîndea josnic. . .

★

Gide descoperise în *Jurnalul* său *anorexia*, lipsa de poftă, a nu se confunda cu desgustul, zice Littré, cealaltă față oribil de inexpressivă a Plictisului. Zguduitoră descoperire a bătrîneții, a lipsei de curiozitate. A nu minca, a nu citi, a nu dormi. . . Valéry care exclamă: Evenimentele nu mă interesează!

★

Filozoful Zenon băgat într-o pivă de pastale (abale) și zdrobit cu maiele. . .

★

Cuvînte: darea de dinți (pentru că mincau mîncarea oferită); au curățit din pădure și au făcut *seliște* (stuf) locuri din pustie, au ars cu foc; risipirea satelor; i-au dus în hotarele satelor și i-au împușcat pre ei; oameni pribegi; nume de sate: Cepturile, Ceptura și Devesel; mori de sfărîmat pietre; a împărți cu funia; Boul vistier să nu are pînă nu-mi stă în față înaintea Domniei mele, el cu vecinii lui. Iar cine va ara cu sila, el va fi dator cu 50 de boi (ca stil sacerdotal); nearate din vechime (locurile) fără trebuință; un sat cu mori; pe Ioan Românul l-au hăcuit (eventual) și l-au dat la porci.

★

— Ce este moartea?
— Zeița somnului (mi se pare Malraux).

★

Literatură de paiete (Gide despre Cocteau)

★

Coma este situată în acele intervale cărora urechea le suportă o oarecare impuritate (Hindemith).

★

La Florența puteai să fii oricît de necredincios, numai să nu ataci biserica (Burckhardt).

★

Turburătoarea moarte a timpului la care asistăm inconștienți. E un masacru continuu, plin de singele secundelor, de strigătele de disperare a ceea ce devine trecut, adică ceva mort, înghețat, definitiv clasat. . .

ION LĂNCRĂNȚAN

AVRAM IANCU

Avram Iancu a fost mult timp, din copilărie și pînă mai încôace, tîrziu, un erou exemplar, pentru mine ca și pentru alții, cred. Dar era depărtat, cumva, era semeț și înalt, atît de semeț și atît de înalt, încît ochiul meu nu putea să și-l apropie, să-l înțeleagă, din cauza admirației pe care i-o purtam, sau poate că din alte pricini. Nu știu și nici nu cred că are o însemnătate deosebită acest fapt. Ceea ce are însemnătate, pentru mine cel puțin, este pătrunderea lui în sfera modestelor mele preocupări scriitoricești. Nici lucrul acesta nu știu cum s-a petrecut. Știu că Iancu — acest crai al munților, pe care îl admiram de mic — s-a amestecat de la un timp cu eroii mei, cu cei care au ieșit la lumină și cu ceilalți care vin din urmă, mulți și nelămuriți, purtînd cu ei un roi invizibil de izbînzii și de înfrîngerii. S-a întîmplat astfel că omul care mă făcea să amuțesc de admirație mi-a devenit familiar, apropiat mai bine zis, a început să fie așa, tulburîndu-mă adeseori cu prezența sa mută. Va mai trece, desigur, timp pînă cînd Toamna lui Avram Iancu va deveni ceea ce trebuie să fie, o carte aspră și densă, o carte zguduitoare și tragică în centrul căreia va sta el, Iancu, așa cum mi s-a țîșărit în minte, cum a intrat în sfera preocupărilor pomenite mai sus: cu privirea îngreuiată de plumbul unei dureri sumbre și fără de leac, înșelat dar nu și înfrînt. Pînă atunci, pînă a nu-mi deveni apropiat, îl știam și-l vedeam în gînd ca pe un haiduc, cu căciula trasă pe ceafă, cu șerparul încărcat de pistoale și cu fața aproape zîmbitoare, cum îl pictase într-un tablou de epocă un pictor cunoscut. Celelalte imagini, niște fotografii din ultimii ani de viață, aveam să le întîlnesc mai tîrziu și poate că abia atunci l-am întîlnit pe Iancu cel adevărat. Numai că adevărul avea de data aceasta o înfățișare cumplită. Avram Iancu, așa cum ne este înfățișat de aceste fotografii, a îmbătrînit și căzut, e surpat pe dinăuntru, are mustața înflocoșată, ochii tulburi și privirea mută — ținuta sa întregă exprimă decădere, exprimă durere. Și minie exprimă, foarte multă minie, o neîmpăcare mare și de nestins. Peste toate imaginile acestea — și peste altele, multe, pe care n-am putut să nu mi le închipui, să nu le simt cu toată acuitatea — plutește un abur tragic și dens, de neîmpăcare tipic ardelenescă, dusă pînă la capăt, cu prețul fericirii, cu prețul

vieții chiar și fără nici o șovăire. Dacă s-ar fi înmădiat puțin, numai puțin, dacă ar fi uitat de ai săi, lăncu ar fi fost răsplătit cu de toate — cu decorații și cu onoruri, cu liniște și cu tihnă. Dar atunci n-ar fi fost el însuși și nici ardelen n-ar mai fi fost, fiindcă pentru noi, pentru ardeleni, consecvența în muncă și în dăruire a fost și a rămas o coordonată de preț, vie și acum.

N-am fost și nu sînt, ca scriitor și ca cititor, partizanul unei literaturi regionaliste, am considerat și consider însă că sufletul Ardealului își are determinantele sale specifice, e mai grav, e mai profund, e mai aproape prin tot ce are el mai bun de izvoarele mari ale tragediei, care au venit aicea de la greci, sau poate că s-au dus de aicea la greci, pe vremuri. Dovezi în acest sens există destule, în folclorul ardelenesc, în literatura scrisă de cei mai de seamă scriitori care s-a ridicat din această parte de țară — în literatura lui Coșbuc, Goga, Cotruș și Rebreanu, care au atins culmile înalte ale tragismului în cele mai bune pagini ale lor. Revenind la lăncu, aș spune că el se integrează firesc, prin întreaga sa viață, prin felul cum a trăit marile bătălii revoluționare de la 1848, fără nici o șovăire, prin atitudinea pe care a adoptat-o după ce aceste bătălii au fost înăbușite în sînge și în înșelăciune — în familia marilor spirite tragice. El a fost un Hamlet al nostru, un Hamlet mult mai răvășit decît nefericitul prinț al Danemarcei. Și-n monologurile pe care sînt sigur că le-a rostit cînd cînta din fluier, era exprimată durerea unui popor întreg, nu a unui singur om. «... Dacă noi am fi învins, va fi spus el cîndva, ar fi învins dreptatea și frățietatea!... Dar așa, ce s-au ales de toate?!... Amăgitu-ne-au pe noi și-nngenuncheatu-v-au pe voi și-n veci nu va fi bine, pentru că minciunile se plătesc!... Și ticăloșiile și prostiile, deopotrivă!... Și-ai mei sînt betegi de boala nedreptăților și n-or să se vindece pînă ce nu va fi pace și frățietate aicea... »

Dintre legendele care s-au țesut în juru lui lăncu, cea mai învăluitoare și mai îndepărtată de adevăr este cea care se referă la sănătatea

sa sufletească. Știu că se pot întîmpla asemenea lucruri în viața oricărui om și că nici eroii, de lut fiind, nu sînt scutiți de asemenea surpări. Dar el nu le-a cunoscut, cum s-a spus. A părut așa, față de o anumită mediocritate specială și psihologică, față de numitorul comun al chiverniselii și al împăcării cu împrejurările date. Sub privirea aceea mută și grea, sub înfățișarea sa cea mai de piine, a stat în permanență, nestins, jăratul lucidității, limpezimea care îl îndurerea și mai mult, îi sporea tristețile, le amplifică pînă la copleșire. Și poate că de multe ori ochiul grăbit al contemporanului vedea numai zbaterea de deasupra, întristarea, fără a pătrunde în esența acestei stări, în care exista, îmi place să cred, și dispreț, un dispreț profund și nimicitor, față de înmădierea unora și altora. Față de ai săi, față de cei mulți și buni, față de tovarășii săi de luptă, sînt sigur însă că a nutrit un respect neclintit pînă în clipa din urmă. «... Voi mi-ați fost credincioși, va fi spus el cîndva, la întretăierea marilor sale monologuri — dar soarta nu ne-a fost prielnică!... Și-acuma, voi ați plecat și m-ați dat singurătății!... Și tu, Buteanule, ce vei fi zis tu, cînd mi te-or scos în cîmp, să mi te omoare? Și voi, ceilalți... Și tu, bătrîne... ».

Cînd moare un om, oricine ar fi el, moare o mică lume, și atunci cînd moare sau se prăbușește în timp un erou, moare și se prăbușește în lut o constelație de lumi, o pulbere întregă de gînduri și de sentimente, de deznădejdi și de speranțe. Așa s-a întîmplat și cu eroul nostru, cu lăncu, atîta doar că lumea de foc a gîndurilor sale n-a pierit o dată cu el, a intrat numai în pămînt, ca să iasă pe urmă din nou deasupra, pe culmi, să anine în alți brazi și în alți goruni alte și alte năframe — năframele negre ale deznădejdii și pe cele purpurii ale speranței.

Un singur lucru ar mai fi de spus despre Avram lăncu — ar fi mai multe, dar nu le-a venit încă timpul — o singură întrebare ar mai fi de rostit: care vom fi noi în stare să săpăm în piatră portretul său adevărat, pe cel mai viu și mai adevărat, pe cel mai exemplar? !

DOSOFTEI POETUL

Se împlinesc trei sute de ani de cînd, în 1673, apărea de sub teascurile tiparniței minăstirești de la Unieș, în Polonia, *Psaltirea în versuri*, în limba română. Mitropolitul Moldovei, Dosoftei, trusesc la această tîlmăcire «cinci ani, foarte cu osîrdie mare», încă de pe vremea cînd era episcop la Roman. De unde i-a venit îndemnul, cine l-a pus pe urma modelului (sau modelelor) după care s-a călăuzit în tîlmăcirea sa este cu neputință de hotărît. Un lucru singur este limpede: prietenia lui Dosoftei cu Miron Costin, legătura adîncă și nezdruincată care unea două spirite, fără îndoială cele mai alese pe care le avea, în vremea aceea, Moldova. Dar Miron Costin făcuse temeinice studii umaniste în Polonia, a cărei limbă o cunoștea atît de bine încît, mai tîrziu, avea să scrie, în polonă și în versuri, o istorie a țării sale. Marele logofăt era poet — scrisese, între altele, *Viața lumii* — și se încercase și în traduceri versificate din *Psaltire*. Unde și cînd învățase, peste hotare, Dosoftei este mai greu de lămurit. Călugăr la Pobrata, prin 1649, el studia greacă, latina, româna și polona și, de atunci, și pînă să înceapă tîlmăcirea *Psaltirii* nu știm să fi pornit pe la înalte școli străine. Modelul cel mai de seamă, dacă nu singur, al versificației împrumutate

de Dosoftei pentru psalmii săi românești a fost Jan Kochanowski, cea mai strălucită figură de poet umanist a Poloniei veacului al șaisprezecelea, cu ale cărui scrieri cu siguranță că Miron Costin se va fi întîlnit în anii săi de ședere în țara vecină, la Bar sau altundeva. Oricum și pe orice cale va fi fost, viitorul mitropolit cunoaște tîlmăcirea psalmilor în limba polonă, a lui Kochanowski (de care nu amintește, însă, nicăieri) și împrumută, în mod destul de personal, versificația acestuia, poate și a unor tîlmăciri polone «nekochanowskiene», încercînd să o adapteze cerințelor limbii românești. Traducerea propriu-zisă îi aparține ierarhului moldovean, care a transpus și în proză, din slavă în limba sa, *Psaltirea lui David*.

Acestea sînt, credem noi, datele de la care trebuie să plece orice considerații care privesc monumentală tîlmăcire a lui Dosoftei. Față de tot ceea ce se scrisese în versuri românești pînă atunci — să ne gîndim că sîntem în veacul versurilor asilabice, uneori de o jalnică stingăcie — fapta mitropolitului moldovean pare să țină de un miracol: peste opt mii șase sute de versuri în metrii cei mai diferiți, cu încercări adesea foarte izbutite de a mîlădia o limbă încă necultivată, la exigențele unei versificații cu care numai

arareori găsea asemănări în melosul popular românesc. Limitele unei asemenea memorabile întreprinderi fuseseră atinse, cu mult înainte de Dosoftei, de modelele sale și de izvoarele acestor modele: Kochanowski sau Buchanan. E vorba de parafraze mai mult decît de traduceri credincioase, așa cum încercase Marot, cînd solicitase asistența unui hebraizant. Parafraze mai sobre, ca a lui Kochanowski, sau mai prolixе, ca a lui Dosoftei. Ceea ce pentru acesta din urmă, fiu smerit al Bisericii Răsăritene, însemna — pentru o carte sacră de însemnătate *Psaltirii* — o primejdie mult mai mare, decît pentru poetul polon, care cochetase cu umanismul padovan și era fascinat de prestigiul lui Ronsard și al Pleiadei. Fiindcă trebuie să recunoaștem că lirismul grandios al psalmilor, apelul pasionat al omului în pragul deznădejii către singurul sprijinitor pe care și-l cunoaște sau imensa jubilație a creației care-și glorifică creatorul își găseau palide reflexe în mijloacele de expresie, altminteri rafinate, ale Renașterii. Așa cum Pindar s-a dovedit, pînă la sfîrșit, că întrece posibilitățile de imitare ale unui mare talent, cum era totuși acela al lui Ronsard.

La Dosoftei limba este relativ bogată, mai ales prin creațiile lui verbale, uneori uluitoare și de o reală valoare expresivă, dar cel mai adesea efemere. Limba română literară își va alege însă un alt drum decît acela pe care se pare că vroia să o poarte Dosoftei. Cît privește versul său, numai rareori îl putem citi azi cu glas tare fără să ne izbim de imperfecțiile ritmului: sînt neajunsurile unei epoci de eroică luptă în creația literară, cînd unele înfrîngerii prețuiesc mai mult decît anume biruințe de mai tîrziu.

Cînd, însă, poetul moldovean își alege fericit cadențele și imaginile se adună sub condeiul său, într-o limbă fragedă și curgătoare, versurile ating o mare și durabilă frumusețe.

Versuri ca cele amintite de N. Cartoian:

«Fiara codrilor cea multă
Toată de mine ascultă,
Și de zimbri — am cîrezi multe,
Păsări încă am cu cîrduri
De se țin hrană în cîmpuri »

sau:

«Peste luciul cu genune
Trec corăbii cu minune »,

care — cum credea Perpessicius — își vor fi găsit ecouri și în scrisul lui Cantemir, rămîn, peste veacuri, nepieritoare cîștiguri ale poeziei românești. Ele au fost copiate și au circulat în toate cele trei țări românești și vor fi mîngăiat suflete apăsate, începînd cu al lui Dosoftei

însuși, în cele două pribegii ale sale în Polonia, sau în zilele lui de temniță, de la Sf. Sava din Iași. Mai tîrziu — cele cu un ritm mai jucăuș — au pătruns printre cîntecele de stea. Eminescu le-a cunoscut și — sîntem cîțiva care credem — va fi zăbovit o clipă sub farmecul lor.

Era oarecum firesc ca *Psaltirea în versuri*, cu bogăția și varietatea ritmurilor ei, cu atîtea stihuri izbutite al căror răsunset s-a prelungit, prin colinde, pînă în zilele noastre, să pună în umbră alte încercări, de mai tîrziu, ale poetului Dosoftei. Este meritul lui Timotei Cipariu că a redescoperit, în filele unui exemplar trunchiat din *Molitvnicul de-nțăles*, tipărit la Iași, în 1681, versuri de netăgăduită frumusețe, pe care învățatul canonic din Blaj n-a avut puțința să le recunoască drept o tîlmăcire a lui Dosoftei, dar le-a reproduș în *Analetele* sale din 1858, de unde, mai tîrziu, le-au reluat, pentru culegerile lor de veche literatură românească, Al. Lambrior și M. Gaster.

În *Evhologhiul* grecesc, mitropolitul moldovean mai întîlnise și alte stihuri decît acestea și le tîlmăcise în românește, oarecum, în metru original. Așa este, de pildă, rugăciunea lui Simeon Metafrast, scrisă în trimetri iambici, pentru cei ce merg să se culmine. Dosoftei folosește dodecasilabul, pe care-l minuișе, în cîteva variante ale sale, în traducerea *Psaltirii*. Aici, însă, versul este stîngaci și rareori nimește o succesiune normală de iambi și o dicțiune curgătoare, ca d.p.:

«Să nu mă pîrjolești; nu, ziditoriul meu!»

Cipariu, cu simțul său pentru valori, nu s-a oprit asupra acestei tîlmăciri și a ales rugăciunea arătată de *Molitvnic* ca fiind «a lui Simeon tînarului theolog». Este vorba, deci, de una din cele mai strălucite figuri ale spiritualității bizantine, care — în cel de-al unsprezecelea veac — a folosit în poemele sale octosilabul trohaic, atît de obișnuit mai tîrziu în poezia neogrească. Rugăciunea lui Simeon Noul Teolog numără astfel o sută treizeci și șase de octosilabi, care, la Dosoftei, ni se înfățișează îmbinat, cîte doi, în șazeци și opt de versuri de cîte șaisprezece silabe. Este un metru pe care poetul moldovean îl mai încercase o singură dată și anume în *Psalmul* 33, care poartă glosa tîlmăcitorului român: «în 2 cetverodvoice», adică în doi octosilabi pentru fiecare vers. Ori din ce pricină ar fi ales Dosoftei acest metru, alegerea s-a dovedit fericită; urechea noastră recunoaște în fiecare hemistih structura octosilabului popular. Desfășurarea amplă a versului, acordarea mai atentă a ritmului la cerințele

accentului tonic și — mai presus de orice — limba curgătoare și limpede care ne întâmpină, dau tălmăcirii lui Dosoftei un preț deosebit.

Strigătul credinciosului către creatorul său (Dosoftei mai folosește slavonismul *tvoreť*), capătă un relief de neuitat:

« Nu s-ascund de câtră tine, tvorețu meu, Doamne
Svinte,
Nice picul cel de lacrimi, nice de suspin vr-o
parte
Că și cele negătate sînt de ochii tăi vădute,
Și la cartea ta sînt scrise cele ce nu-s începute. »
Și, iarăși:

« Că cea ce-și are parte-n dumnezăitoare daruri,
Acela singur nu iaste, ce-i cu tine, Doamne
svinte,
Cu lumina cea de trei sori, ce străluminează
lumea.
Și pentru să nu mii insumi fără tine, Datul
vieții,
Sufletului, vieții mele, bucuria mea cea bună,
Mintuința cea de lume, pentru-aceia, ț-am
venitu-ți,
Precum vedzi că plîng cu lacrimi și cu-mfrîngere
de suflet,
Scumpăr de-a mele greșeale să-mi dăruiești fără
lipsă . . . »

O viitoare ediție comentată a tălmăcirilor lui Dosoftei va avea puține elemente de lămurit, pentru ca stihurile să fie deplin înțelese și prețuite (*Datul vieții* l-am reda astăzi prin: *Dă-tătorule de viață*; *scumpăr* este o frumoasă creație a lui Dosoftei — care nu s-a menținut în limbă — pentru: *răscumpărare*, etc.).

Același vers îl va mai folosi Dosoftei și în scurtele versiificații care se găsesc răspindite în *Viața și petrecerea svințitor*. Încă din 1885, V.A. Urechîă, după ca arată că opera cuprinde și versuri rimate, legate de biografia unor sfinți, ne înfățișă și versurile nerimate de șaisprezece silabe care se alipesc *Vieții lui Ioan Damaschin* și sînt — adăugăm noi — date întîi în grecește și anume în transcripție chirilică, apoi în tălmăcirea lui Dosoftei. Ele sînt după remarcă lui Urechîă, « mai bune încă decît cele rimate și poate chiar și decît cele din *Psaltirea* lui în versuri.

Într-adevăr, rugăciunea către Maica Domnului, pusă pe seama lui Ioan Damaschin, și cuprinsă în douăsprezece versuri, dovedește aceleași posibilități de majestuoasă-desfășurare a dicțiunii poetice ca și în stihurile lui Simeon Noul Teolog. Ele încep printr-o invocație:

« Domnitoare prea curată, ce-ai născut fără
prihană,
Pre Dumnezău, cum să cade, și cu fecioria-n
treagă »

și sfîrșesc cu o făgăduință:

« Să-ți fac cîntări cum îți place și-ntrupatului
din tine,
Cu încheieturi socotite, să le scriu precum se
cade »

De sprijineală să fie creștinătății drepte . . . », în care vom remarca și redarea singulară, în românește, a unui termen de poetică grecească (*rhythmikais harmoniais*).

Aplecarea lui Dosoftei către tălmăcirea de poezie nu s-a dezmințit nici în vremea surghiunului său din Polonia, care s-a sfîrșit cu moartea înaltului ierarh. Ceea ce este încă și mai vrednic de reținut este atenția pe care o va da, de data aceasta, poeziei laice, în limba greacă, așa cum ni se dezvăluie din opera necunoscută a mitropolitului moldovean, pe care am avut bucuria să o descoperim cu ani în urmă. Se știa și pînă acum că Dosoftei primea de la Veneția cărți grecești, de slujbă sau de teologie, ale Bisericii Răsăritului, ieșite de sub teascurile unor vestite tiparnițe care răspindeau de veacuri slova grecească în întreg orientul ortodox. Nu se știa, însă, că uneori îi sosea — de-a dreptul din Italia, sau poate pe o cale ocolită, greu de deslușit — și cite o carte cu preocupări mai lumești. Într-adevăr, la Veneția se dăduse la lumină, de două ori în cursul aceluiași veac — în 1637 și 1676 —, o singeroasă tragedie grecească, scrisă după un model italian, de cretanul George Chortatzis, pe la începutul secolului, cînd Creta se afla încă sub stăpînire venețiană și cunoștea, pe întinse sectoare, înfrurirea culturii italiene. Tragedia, numită *Erofili*, după numele eroinei, începea cu un lung prolog în versuri, în care moartea — personificată de Charos, populară figură a mitologiei neoline — înfățișă, cu procedeele unei retorici baroce, locuri comune legate de meditația asupra morții, așa cum înflorise către sfîrșitul Veacului de mijloc. Cartea, ajunsă în mîinile lui Dosoftei, a mîngîiat ceasurile de singurătate ale cărturarului moldovean, exilat la Stryj, care s-a gîndit să tălmăcească din ea în românește, cum făcuse cu atîtea stihuri grecești, tocmai prologul, plin de îndemnuri moralizatoare.

De data aceasta versul folosit de Chortatzis, dar și de Dosoftei în traducerea sa, este versul iambic neogrecesc, numit și *politic*, în înțelesul de *popular*, de cinsprezece silabe, cu cezura după a opta silabă și cu rime împerecheate, care mai apăruse, într-o formă mai șovăitoare, în versurile la stema țării, puse de logofătul Radu Greceanu în fruntea *Bibliei de la București*, a lui Serban-Vodă, din 1688.

Versurile alcătuite de Dosoftei, tălmăcindu-l pe Chortatzis, sînt netăgăduit mai izbutite și, pe alocuri, suflul care străbate uriașa tiradă — precum și cadența lor armonioasă — le imprumută o adevărată grandoare:

« Cu fulgere, cu tunete, din iad di la prăpaste
Mă sloboziră de-am ieșit să fac lumii năpaste.
Și cine-s eu, fără de spus, a mă cunoaști poate
Că de pe chip știută sînt prin țările prin toate... »

Dosoftei nu este însă numai primul mare talmăcitor de poezie în limba noastră, ci și un poet original, care a încercat să ducă mai departe sfioasele începuturi de versificare românească, apărute abia în acest al șaptesprezecelea veac. Și el, ca și alți cîțiva învățați români din vremea sa, a alcătuit versuri la stema țării, care îi aveau locul în fruntea unor tipărituri, și era mai îndreptățit decît alții să o facă, dacă ne gîndim că, în a opta decadă a veacului, el este ctitorul noii tiparniți care se va așeza în capitala Moldovei. Și el a scris ceea ce grecii numeau epigrame, adică scurte versificații, cel mai adesea de mulțumire, pentru oameni care-l ajutaseră în străduințele sale cărturărești. Lui Dosoftei îi mai datorăm însă și ceea ce alții nu s-au încumetat să facă, nici înainte, nici după dînsul: un vast poem cronologic al Domnilor Moldovei, de la începuturile țării pînă în vremea sa, care, dacă este lipsit de darul adevăratei poezii, rămîne totuși o aleasă operă de cultură și, într-un anumit fel, și una de erudiție.

Să trecem, acum, peste ceea ce am numit epigramele sale și chiar peste versuri proprii pe care le strecoară în *Viața și petrecerea svinților* sau chiar la sfîrșitul talmăcirii sale din Chortatzis. Caracterul lor, împrejurările în care le-a scris, ne opresc să le alăturăm în vreun fel de adevăratele sale creații. Stihurile sale la « luminatul herb a țării Moldovei » sînt însă mai interesante. Pornesc — șase la număr — în *Psaltirea în versuri*, își mai adaugă patru (cu un cuvînt de laudă pentru Duca-Vodă) în *Viața și petrecerea svinților*, pentru a ajunge la douăzeci și șase în prelucrarea pe care Dosoftei le-o pregătește în anii săi de exil. De data aceasta fantezia heraldică a învățatului ierarh își ia zborul într-o avîntată alegorie, în care bourul din stema țării — cheazăie a păcii și spaimă a vrăjmașilor — poartă o cunună de aur, înconjurată de aștri, iar Moldova, către care tinjea inima îndurerată a bătrînului pribeag, este zugrăvită ca o țară a făgăduinții, plină de toate darurile pămîntului.

Cronologia Domnilor Moldovei cunoaște și ea remanieri și îmbogățiri succesive. Tipărită în două versiuni ușor deosebite, în două cărți de cult, din 1681 și 1683 (Alex. Hîjdău cunoștea se pare și o versiune din 1679, astăzi pierdută), *Cronologia* a fost considerabil îmbogățită în vremea surghiunului și închinată, la începutul lui 1693, lui Constantin Cantemir, pe care Dosoftei dorea să și-l împace, pentru a se putea întoarce

în țară. Versul, de 13 silabe, ca și cel folosit de Miron Costin, în « compunerea » sa de la sfîrșitul *Psaltirii în versuri*, este prea puțin realizat sub raport ritmic și repertoriul de date și fapte care constituie acest Poem cronologic înlătură de la sine orice licărire de poezie. Și totuși opera rămîne prețioasă prin informații pe care nu le aflaserăm altcum, prin dezvăluirea vocației de cercetător în istoria patriei pe care o dovedeștearelele cărturar și prin vădirea cu orice prilej, a dragostei, mîndriei sau milei pe care Dosoftei o resimte pentru Moldova sa. Această « prezență » a Moldovei în opera mitropolitului moldovean și nu numai acolo unde era firesc să o aflăm — ca în micile lui aداuse la traducerea *Cronografului* grecesc al lui Kigalas — dar și în talmăcirile sale în versuri, alcătuiește una din trăsăturile cu adevărat mișcătoare ale operei mult încercatului ierarh.

În cea din urmă versiune a *Cronologiei* în versuri, Dosoftei care suferise — cum va suferi cîteva decenii mai tîrziu un Antim Ivlireanul — de pe urma împotrîvirii sale la jafurile otomanilor asuprașitor, zugrăvește, în cîteva stihuri, un tablou patetic al Moldovei devastate și înjosite:

« Pustiit-au Moldova, ținuturi prin toate,
Ca iadul fără sașiu să se umple nu poate.
Dară vinovat cine-i, Domnul au țara
Cîndu-i astăzi Moldova de toată ocaza?
Jecuită, prădată, stricată și arsă... »

Răspunsul lui Dosoftei, la care, de altminteri, ne puteam aștepta este că mulțimea nedreptăților, a silniciilor și a eresurilor care au năpădit țara a atras după sine dezastrele amintite:

« Că la noi ș-au făcutu-ș păcatul cuibare... »
Sfîrșitul poemului înclină, totuși, spre o viziune mai luminoasă, completată și de cuvinte de laudă, meșteșugit îndreptate către Sobieski și Constantin Cantemir, în mîinile cărora se afla soarta sa, adică puțința mult doritei sale întoarceri în Moldova, care nu avea să se mai îplinească vreodată.

Aceasta este, în puține cuvinte, poezia — cu meritele și stîngăciile ei — a unuia din talentele cele mai strălucite, a unei minți din cele mai iscoditoare, mai harnice și mai oneste din cîte a cunoscut vechea cultură românească.

În neuitatul portret pe care Neculce i l-a închinat lui Dosoftei stă scris: « Cantimir-vodă să miniese pe cel mitropolit și-i făcuse afurisănie de la patrierhi. Dar nemic de dînsul nu s-au atinsu, că dzic oamenii că-i sfînt ». În cumpăna tainică unde se cîntăresc faptele oamenilor, vor fi fost puse și stihurile, cu care bătrînul ierarh, acum în surghiun, a îmbogățit poezia țării sale. Și-au ajutat poate și ele c? Dosoftei să moară împăcat.

ȘERBAN CIOCULESCU

DIMITRIE CANTEMIR

Se vor sărbători în anul 1973 în cadrul comemorărilor inițiate de UNESCO 300 de ani de la nașterea marelui cărturar român Dimitrie Cantemir și 250 de ani de la moartea lui. Figura lui Dimitrie Cantemir este o apariție uimitoare în cultura noastră. Fiu al unui răzeș fălcian fără cunoștință de carte, Dimitrie Cantemir, a primit totuși o creștere aleasă. A făcut studii la Constantinopol, a avut un dascăl foarte învățat, Cacavelas, care i-a dat cunoștințe, primele cunoștințe umanistice. Chiar în sinul propriei lui familii, el a fost o excepție, fiindcă fratele lui mai mare, Antioh, care a domnit de două ori în Moldova era cunoscător de carte dar nu un învățat. Dimitrie Cantemir a locuit mai mult de jumătate din viața lui la Constantinopol, fapt care l-a determinat pe Nicolae Iorga într-un mod cam paradoxal să-l situeze printre călătorii străini, cu atât mai paradoxal cu cât o face comentind celebra lui *Descriptio Moldaviae* carte care astăzi pentru noi este fundamentală, fiind la începutul secolului al XVIII-lea prima monografie completă despre Moldova. Fără îndoială că situarea lui Dimitrie Cantemir printre călătorii străini nu poate fi privită decât ca un paradox, pentru că Dimitrie Cantemir a cunoscut instituțiile, geografia, stările economice, sociale și politice ale Moldovei și încă din tinerețe a simțit vocația de a fi domn. Se știe că la moartea tatălui său când el nu avea decât 18 ani, se găsea întâmplător în țară și boierii l-au ales domnitor, însă domnia a obținut-o, grație stăruințelor lui Constantin Brâncoveanu, mai tânărul decât el, Constantin Duca, fiul lui Gheorghe Duca domnitorul Moldovei, pe care Brâncoveanu a vrut să și-l facă ginere. Dimitrie Cantemir a fost un spirit vast enciclopedic, cu o întinsă cultură filozofică, istorică, lingvistică, orientalistă, teologică, firească pentru unul care studiase la Școala Patriarhiei de la Țarigrad, însă cultura lui teologică se extindea și asupra religiei otomane, asupra căreia a publicat o monografie în timpul sederii lui în Rusia.

Spunem că Dimitrie Cantemir a simțit vocația domniei, voia să fie domn și a ajuns domn al Moldovei în 1710, însă domnia lui a fost scurtă pentru că în interval a încheiat alianța cu Petru cel Mare, care în ochii lui ar fi dus la eliberarea Moldovei, la obținerea hotarelor vechi ale Moldovei lui Ștefan cel Mare, înainte de pierderea cetăților de la Marea Neagră. Eliberarea i-ar fi asigurat și lui și familiei sale o domnie ereditară. Această alianță a fost consemnată în cronică la Neculce și asigura și boierilor care au consimțit cu greu la semnarea acestei alianțe, păstrarea privilegiilor lor. Totuși în puținele documente care au rămas din timpul domniei mai scurtă de un an a lui Dimitrie Cantemir, istoricii moderni au descoperit interesul lui pentru clasa răzăsească, din care el însuși se trăgea. Dacă totuși el a avut o anumită dorință de a-și înobilă ascendența și de a se considera urmaș din familia lui Tamerlan, aceasta a fost un capriciu genealogic asupra căruia trebuie să trecem cu indulgență. Căsătorindu-se cu fiica lui Șerban Cantacuzino, Dimitrie Cantemir s-a aliat cu cele mai mari și mai puternice familii din Moldova și din Țara Românească. În timpul primei domnii a lui Antioh Cantemir el publică prima lui carte și singura în limba românească, tipărită în timpul vieții lui. Este vorba de *Divanul sau Gilceava înțeleptului cu lumea*, tipărită la Iași în 1698. Este o lucrare bilingvă, având în coloana din stînga textul românesc și în coloana din dreapta textul grecesc. Lucrarea este dedicată fratelui, domnitor în acel moment, cu dedicația « blagocestivului, prea luminatului și nouă cinstiului, dulcelui și mai marelui frate Ioan Antioh Constantin Voevod, domn oblađuitor Țării Moldovei ». Cartea mărturisește o bogată cultură, un mare talent dialectic în discutarea ideilor, o cultură întinsă. A doua lucrare în limba românească, rămasă inedită, este *Istoria ieroglifică*, un bestiar, adică un roman ai cărui eroi sînt animale — patrupeze și păsări —, cele dintîi fiind personaje moldovenești, iar păsările, din Țara Românească. În această lucrare, el arată de fapt lupta dintre Cantemirești și Brâncovenești, isprăvită printr-un pact, printr-o împăcare. Lucrarea este însă virulentă, caracterizează cu asprime pe Brâncoveanu și partida lui; de causticitate și sarcasm nu scapă nici fratele său, numit în operă « filul », elefantul, iar el s-a înfățișat ca inorog, — unicornul, licornul, calul de basm cu un corn în frunte. Lucrarea a fost tipărită mult mai târziu, împreună cu aproape totalitatea operelor lui Dimitrie Cantemir de către vechea Academie Română. Ea a fost reeditată acum cîțiva ani într-o ediție

științifică, cu o colonație mai bună a textului și este considerată pe drept cuvânt lucrarea literară cea mai importantă a literaturii noastre celei vechi de la începutul sec. al XVIII-lea. A treia lucrare românească a lui este o lucrare istorică, vastă, neisprăvită, de o foarte mare erudiție, *Istoria vechimii romano-moldo-vlahilor*, pleacă de la descălecatul lui Traian și se oprește în secolele evului mediu, neajungând la epoca contemporană lui. Și această lucrare foarte importantă, a apărut târziu, a fost tipărită pentru prima dată în românește în timpul domniei lui Mihail Sturza în Moldova. Tot în Moldova, în timpul domniei lui Ion Sandu Sturza a fost publicată prima traducere a *Descrierii Moldovei*, *Descriptio Moldaviae*, a fost tradusă din latină și tipărită la Mănăstirea Neamțu sub numele *Scrisoarea Moldovei*. Acestea sînt cele trei lucrări ale lui în limba românească.

În timpul secolului al XVIII-lea, lucrarea considerată cea mai importantă a lui, care a avut un răsunet internațional foarte mare a fost *Istoria Imperiului Otoman*. Ea a apărut întâi în englezește în 1734, un infolio de 460 de pagini, urmată la un an distanță de o versiune franțuzească, cu două ediții în același an, una în două volume format în octavo, alta într-un singur volum format în quarto și în anul al treilea, în 1745, într-o ediție germană la Hamburg. Există, din sec. al XVIII-lea, și manuscrisul unei traduceri în limba italiană care n-a mai apărut. Această lucrare este foarte importantă pentru că pînă către anul 1825 cînd a apărut vestita *Istorie a Imperiului Otoman* de istoricul Hammer, această lucrare a lui Cantemir a trecut ca o lucrare fundamentală, consultată de toți învățații care au popularizat în acest fel în toată Europa numele lui Dimitrie Cantemir ca acela al unui mare istoric și om de știință. Este singura operă științifică românească din acel secol al XVIII-lea care a apărut în trei ediții, în trei limbi străine, fiind fost scrisă în limba latină ca și multe alte scrieri ale lui. În timpul exilului său după bătălia de la Stănilești, faima lui Dimitrie Cantemir, prețuit la curtea lui Petru cel Mare și ridicat la rang de ministru era răspîndită în toată Europa și Academia prusiană din Berlin l-a ales ca membru și a comandat acea *Descriere a Moldovei*, pe care el a predat-o în limba latină. Petru cel Mare i-a dat lui Dimitrie Cantemir un domeniu, l-a ridicat la rang de senator, adică ministru, sfetnic intim, și a fost pe punctul de a deveni și ginerele lui Dimitrie Cantemir, avînd perspectiva de a se căsători cu Maria, înzestrată și cultivată fiică a lui Dimitrie Cantemir, — pentru că Dimitrie Cantemir a dat și fiilor și fiicelor sale o cultură aleasă. În cadrul culturii rusești el este important printr-o scriere comandată de Petru cel Mare despre religia otomană, printr-o altă scriere, — polemică, — asupra religiei ortodoxe, și în sfîrșit printr-o scriere etnografică făcută în timpul unei campanii în Caucaz, cu puține luni înainte de moartea lui, însoțind oastea rusească sub comanda împăratului.

Viața lui a fost prea scurtă, de 50 de ani, ca să-și realizeze toate proiectele, însă cu toată viața lui frămîntată, cu toată drama sa politică de care se poate vorbi, cea mai mare parte a ei a fost consacrată studiului. Dimitrie Cantemir este un mare umanist, un mare savant, un mare cunoscător al limbilor clasice și al unor limbi moderne. El a stăpînit toate domeniile preocupărilor intelectuale ale timpului său, făcîndu-și însă în special reputația de mare istoric. Ca un amănunt curios al vastei lui culturi, voi adăuga că a fost un mare muzicolog: a creat un sistem de notație nouă a muzicii otomane și chiar și cîntece care se cîntau la curte și care s-au păstrat multă vreme în Turcia după dispariția lui. În cadrul istoriografiei moldovene el este foarte important pentru că după Grigore Ureche și după Miron Costin el este acela care și-a propus să dea amplă dezvoltare ideii de romanitate a poporului nostru. De aceea operele lui, unele în manuscris, altele tipărite, au fost cunoscute de cronicarii școlii latinești, de Micu, Șincai și Maior, și au servit astfel ca fundamentare a ideii de latinitate care a însuflețit toată cultura noastră modernă. El este cel care a dat cele mai multe argumente și cea mai pasionată pledoarie în această direcție. Invecțiile lui împotriva lui Simion Dascălul, care dăduse o versiune fantezistă despre originea poporului nostru, sînt un model de proză pamfletărească a timpului. Romanul lui, *Istoria ieroglică*, scris în 1705, este de fapt un pamflet, prin care toate familiile care au stat în calea împlinirii proiectelor lui, sînt vitriolate cu talentul unui mare pamfletar. Proza sa a fost multă vreme considerată ca indigestă prin construcția ei sintactică uneori ciceroniană și prin amplexarea frazei. Citită însă cu atenție, această proză este neînchipuit de bogată ca vocabular prin culoarea stilului său. Cantemir poate fi considerat unul din marii artiști ai limbii române, — firește cu oarecare dificultate pentru cine nu este învățat cu sintaxa latină. Ca toți scriitorii geniali, Cantemir folosește mai multe stiluri; de la cel scurt, energic, lapidar, o gamă întreagă stilistică, culminînd cu fraze care merg pînă la o pagină și care arată imaginația lui constructivă. De altfel în *Istoria ieroglică*, lucrarea sa românească cea mai importantă din punct de vedere literar, găsim și elementele unui lirism foarte puternic mai ales acolo unde descrie Nilul, Constantinopolul, și unde pomenind de scurtă lui detenție într-o închisoare a Țarigradului, imaginația lui înfierbîntată l-a îndemnat să scrie un threnos de un patetism extraordinar, care merge pînă la viziunea unui cosmos în descompunere, cu întoarcerea lumii întregi la haosul originar din care s-a ivit. Este o proză de o mare forță de imaginație, care depășește pe toți scriitorii dinaintea lui și de după el din timpul sec. al XVIII-lea. Așadar el poate fi considerat un foarte mare scriitor român, nu numai un savant, un scriitor minuind toate stilurile: cel liric, cel satiric, pamfletăresc, narativ și stilul științific prin care a îmbogățit limba noastră în mod extraordinar. În *Istoria ieroglică* de altfel este creat și primul vocabular filozofic al limbii noastre, deoarece

Dimitrie Cantemir, cu marea sa cultură filozofică, a căutat să introducă în limba noastră numeroși termeni filozofici (este cel dintâi care a introdus din vocabularul elinesc al filozofiei o mulțime de termeni). Prin aceasta el poate fi considerat nu numai cel mai cult dintre scriitorii români la răscrucea sec. al XVII-lea cu al XVIII-lea, dar și acela care a îmbogățit limba noastră cu cele mai multe noțiuni savante. În acest fel, Dimitrie Cantemir se încorporează istoriei limbii noastre ca un mare artist, ca un mare inovator, ca un creator al stilului științific și filozofic, după ce își arătase măiestria în stilul pamfletăresc, iar în prima lui lucrare, în *Divanul*, cunoașterea neînchipuit de bogată a proverbelor românești și a celor orientale. El este poate cel dintâi filolog român care își împănă opera cu o întinsă gamă paremiologică, adică de proverbe și de sentințe ale înțelepciunii populare și ale celei culte. În scurta lui viață, de 50 de ani, el a lăsat o operă de mare varietate și fără îndoială că dacă ar fi avut mai mult răgaz și o sănătate mai bună, cu o viață mai lungă, opera lui s-ar fi dublat și ar fi putut să tipărească o parte din opera lui în mai multe limbi. Chiar astfel, cu destinul destul de vitreg al operei sale antume, el a avut o faimă postumă consolidată în tot timpul sec. XVIII-lea și care, cum spuneam, a intrat — în eclipsă cel puțin pentru *Istoria Imperiului Otoman* abia odată cu apariția operei lui Hammer.

Pentru istoriografia română opera lui este capitală pentru că ne lasă pe deoparte un tablou exact al stărilor sociale și politice din Moldova, pe de altă parte pune bazele studiilor de dovedire a latinității noastre. În sfârșit, o ultimă latură pe care trebuie să o menționez este în *Descriptio Moldaviae*, acel sfârșit, cu capitolele finale în care descrie pe larg câteva dintre tradițiile folclorului nostru, mai ales în legătură cu ceremonia nunții: nunta văzută ca o vinătoare, cu răpirea miresii, cum s-a practicat multă vreme și cum au lăsat și manuscrisele de la sfârșitul sec. al XVIII-lea din Bucovina. Această nuntă de basm, care arată măreția folclorului nostru, a fost pentru prima dată descrisă de Dimitrie Cantemir ca și unele superstiții de origine păgână dintr-o antichitate îndepărtată. Am putea spune deci că el oferă în vechea noastră cultură primele elemente de etnografie și de folclor. Prin aceasta, opera lui își arată varietatea și permanența ca să nu spunem actualitatea ei. *Descrierea Moldovei* în traducerea românească pe care n-a făcut-o el însuși, rămâne o operă fundamentală pentru cultura noastră. Se pare că *Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor* ar fi fost redactat originar în limba latină și tradus de el în limba românească; nu s-a găsit însă versiunea latină. Faptul că a fost precedată de o ediție latinească, înseamnă că Dimitrie Cantemir se folosea de limba latină tot atât de ușor, — poate chiar mai ușor decât de limba românească, — ea fiind încă în epoca în care a studiat el, limba principală a savanților europeni prin care își comunicau de la o țară la alta lucrările. Dimitrie Cantemir se înscrie prin vastitatea preocupărilor lui și prin varietatea operei lui mult deasupra contemporanilor săi Miron Costin, Nicolae Costin, Neculce. El este figura cea mai importantă a vechii istoriografii românești și cel care împreună cu Constantin Cantacuzino, stolnicul, contemporanul său, au enunțat în prefețele lucrărilor lor istorice principiile istorice de care se călăuzeau. Așadar ei nu erau niște simpli cronicari, niște naratori în ordinea cronologică a evenimentelor sau a domniilor, ci capete luminate, cu puternică cultură filologică, care aveau și armătura unor principii de metodă istorică. În acest fel, personalitatea lui Dimitrie Cantemir a dominat epoca sa.

Noi nu putem decât să regretăm că scurta lui domnie nu i-a putut permite să-și pună în aplicare principiile politice, care ar fi asigurat unei Moldove puternice și independente, condusă de el, o epocă de glorie cum nu mai cunoscuse înaintea lui. Însă destinul istoric a fost altul, el nu și-a putut realiza marile planuri politice de eliberare a țării și de structurare politico-socială nouă.

Închei amintind că deși a murit în Rusia, în momentul reluării relațiilor noastre diplomatice cu U.R.S.S., în 1935, primul ambasador sovietic, Ostrovski, printre alte acte de curtoazie pe care le-a făcut, a oferit strămutarea rămășițelor lui pămîntești la Iași și ele se odihnesc acum la ctitoria lui Vasile Lupu, la biserica Trei Ierarhi. Reintegrat pămîntului patriei sale, Dimitrie Cantemir, cel înstrăinat prin furtunile istoriei, este pe de-a întregul al nostru, iar opera lui este și astăzi consultată ca o operă de artă și de știință care ilustrează cultura noastră națională.

GHEORGHE PITUȚ

SCURTĂ PRIVIRE ÎN VIAȚA LUI GHEORGHE LAZĂR (1779 — 1823)

Ceea ce sînt îngerii în imaginația credincioșilor, sînt oamenii mari ai unei națiuni sub oceanul posterității; și azi îmi aduc aminte, eram copil păzitor de oi și vaci, din raza Turnului Roșu susțineam urcușul carelor noastre, cu oale, blănuri, ciubere și brînză pînă la orizont mai era cale de un ceas, caii aveau spinările întinse ca un arc, boii trăgeau cu limba scoasă, ce teamă aveam atunci să nu alunece convoiul înapoi, eu îl împingeam cu privirea pînă la menghina dintre cer și pămînt, sunt tot așa de sigur că astfel făcea și un alt copil dincolo de crucea, de unde începeau a se întinde norii Valahiei; și de acolo veneau carele spre noi pline și grele de știri despre felul limbii vorbite și-al închinării și-al revelației că în adevăr suntem frați, atunci, pe vremea aceea s-a cheltuit cea mai lungă jale, cea mai adîncă dragoste dintre noi și noi, cel mai înalt adevăr; cu toate că nici dintr-o parte nici din alta carele nu plecau goale vă spun ca un bun cunoscător că nici nu ne interesa comerțul, deși primisem din moși în tați o educație sănătoasă și economică, lucrul acesta nu-l afirm, Doamne ferește; în dauna avîntului economic, eu de altfel neg rolul literaturii în comerț, care este un zeu independent de gândul vorbirii scrise, spun doar ceva gîndindu-mă la timp în întregime, atunci am cîștigat noi mult cu ochii, ne-a înflorit natura toată auzul, cu-o sută bună în urmă și-o sută bună înaintea — era perioada cînd noi consideram pleonasmul o fericire, trebuia să mai curgă multă tristețe pe Olt pînă să scrie Delavrancea nemuritoare expresie: « Carpații ne sînt șira spinării », dar deoparte și de alta a munților noi ne miram

și cîntam că mama este mamă și tata este tată, că soarele e soare și-o dată e o dată că jalea este jale și chinul este chin că domnul este domnul și-aminul e amin, că fratele e frate și codrul este codru, c-atît de lung fu timpul că nu mai era modru; abia se mîntuise anul cînd parfumul atît de fragedelor fiice de baroni a fost acrit pușin de sîngele lui Horia — lumina noastră, Bălcescu nu clamase încă: « Pe culmea cea mai înaltă a munților Carpați, se-ntinde o țară mîndră și binecuvîntată între toate țările semănate de Domnul pre pămînt », și deodată pe la nouăzeci-șinouă suta a șaptesprezecea într-o Duminică preotul a citit mai întîi legenda biblică, apoi ne-a cutremurat cu știrea că a înviat și Lazăr al nostru, fiul lui Gheorghe și Maria din Avrig, mort de la naștere, adică sortit — după starea părinților să nu învețe niciodată, să rămână ca mine copil păzitor de oi și vaci pe moșia domnului Bruckental, Lazăr avîa douăzeci de ani și eu aveam tot douăzeci de ani, dar ca să credem în adevăr că Lazăr a înviat, el nu trebuia să fie și nu era de față, n-a fost nevoie decît să ne spună preotul că Lazăr trebuie să-și cîștige viața pierdută în sute de ani, învățînd de acum înainte, altfel n-o să poată rămîne viu, din vorbele spuse ne-am imaginat fulgerător chipul lui Lazăr, nu pînă la amănunt, însă de ajuns ca să știm că e mai frumos decît orice prinț sau baron; într-un răstimp scurt am adunat, cum am putut fiecare o mulțime de florini din drumurile noastre la Viana, am predat florinii consistoriului din Sibiu, astfel a putut intra la Cluj în liceul piarist și apoi la Academia de Drept, de unde se întoarce în fiecare vară la Avrig Lázár Georgius, Libertinus ex Freck e sede Cibiniensi cu oglinda florinilor noștri, arătîndu-ne Classis Progresus in Studiis: In Theoria Juris Patrii — Prima Eminens, In Jure Civili — Prima Eminenter, nu înțelegeam prea bine cuvîntul al doilea, da știam că Prima însemna Primul, ceea ce era mult, adică tot ce-i dorișem lui Lazăr, apoi l-am petrecut la Viana în inima împărăției Cezaro-crăiești, unde lui Lazăr i s-a lăsat fruntea și ochii i-au crescut mult în adîncime, și-a avut bucuria să vadă oștile împăratului Bonă'Parte, adică nu chiar oștile l-au bucurat, ci cutremurul osilor împărăției sub care trăiau umerii noștri, acolo, deși n-a luat doctoratul « sub auspiciis imperatoris » faima lui n-a fost mică dacă îl cunoștea însuși împăratul Iosif iar numele lui trecuse hotarele Austriei, încît fu ales membru al Societății filosofice din Halle, a tradus mult pentru a grăbi trezirea celor de-

acasă, dar mai târziu în timp ce învăța pe candidații la preoție capul mândru și frumos al lui Lazăr sclipea din cale-afară la Sibiu l-a împins tumultul strâns de veacuri să strige în gura mare tot ce a avea de spus și pe deasupra chiar «Trăiască Napoleon», ceea ce, drept să spun ne-a venit greu chiar nouă neștiutorilor care țineam cu «împăratul nostru» și l-am urcat pe Lazăr pe un cal al logofătesei Bărcăneasa la îndemnul lui Barac, și eu mergeam pe jos, m-am angajat de bună voie să duc traista lui Lazăr, dar tot fiind mereu împreună începusem a-i deprinde firea, ba chiar învățasem câte ceva, încât la sosirea noastră în Valahia, fără să bag de seamă, am început să spun — după ce el însuși spusese acel lucru de sute de ori — (și la Viana și la Sibiu și la București) că Lazăr cere un post, dar nu oricare, ci un post de unde să poată influența «asupra educației poporului valah», sosisem tocmai la timp în vârful luptei pentru întietzete între școala grecească și cea românească iar întrucât Lazăr credea că poporul trebuie educat în «limba maicii sale» se puse el în fruntea școlii de la Sfântu Sava, eu îi purtam mai departe traista, mă îngrijeam de compasuri și linii, întindeam hărțile pe perete, știam de pe acum multe, astfel că la primele ore de filosofie când Lazăr începu să înlocuiască filosofia lui Condillac, obișnuită la București, cu raționalismul kantian, fără să mi se spună anume scoteam traducerea *Kritik der reinen Vernunft* din traistă și-atunci Lazăr spunea zâmbind că filosofia franțuzească «trebuie să-și scoată căciula în fața celei nemțești», se umpluse Școala de lume, ba mulți, mergîndu-i vestea lui Lazăr, părăseau Școala grecească și începeau la noi la Sfântu Sava, de-au venit mai la urmă o grămadă de boieri, mulți erau în vârstă și atât de «proști» că Lazăr le spunea «mă, deschideți-vă capul», încît pînă la urmă am prins și eu curaj și-am spus apostolului meu c-aș vrea să învăț și eu, boierii nu s-au supărat și astfel am ajuns învățăcelul* celui mai mare învățat de atunci în Valahia, pînă astăzi păstrez caietele mele cu desene: ramblee, deblee, parte carosabilă, pantă și rampă, amonte-aval, pe-atunci însă nu se spunea partea carosabilă, ci partea umblătoare sau la deal și la vale, vorbindu-ne însă de drumuri și poduri încet încet ne-am luminat că în adevăr drumul este tot așa de folos ca o haină și închideam ochii și vedeam drumuri late spre Țara Moldovei, spre Țara de sus și mai sus și drumuri

*) Faptul că eu am învățat cu Lazăr la Sfântul Sava biografii nu l-au avut în vedere fiindcă marele dascăl a potrivit astfel lucrul încît să treacă neobservat.

peste Dorna la Ardeal și mii de drumuri de-alungul zilelor de toamnă și poduri pe Siret, pe Olt și Mureș, dar Lazăr se oprea adeseori cu rigla lângă frunte: «pe drumuri trebuie să umble oameni întregi și voi veți fi întregi numai prin: rezistență, stăpînire de sine și exemplu», era la început și multă lume din afară Lazăr a spus: «Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei, vremea este acum să se ridice din țărîină semintele căzute și să-și afle dreapta isbăvire. Noroadele cele mai bărbate și cele mai viteze fără de educație și fără luminare, ce sînt? sau ce pot să fie?» Și-am dus-o tot așa scîldat în sufletul lui Lazăr căci nu-mi venea să-l părăsesc, ceilalți elevi erau de mult pe drumuri, eu tot elev îngrijorat însă de Lazăr care se poticnea acum vorbind uitase că eu însumi puteam dura vreun pod, îmi tot vorbea de Patrii, de casă și de Turn, era pe vremea când pandurii și însuși domnul Tudor spuneau: «să vină neamțul să îndrepte tunul», adică Lazăr, până-ntr-o seară-n suta optsprezece douăzeci și trei m-a întrebat dacă începătura drumului e bună, dacă-a influențat din locul său poporul, nu i-am răspuns, am alergat s-aduc un car, i-am pus în cufăr niște lucruri și-am pornit la drum și nu mai știu dacă trăia când am ajuns în munți fiindcă tot timpul a vorbit de *Ratio educationis totiusquerei literari*... și iar tăcea, apoi striga: «es lebe... / das Volk, ziceam eu, căci știam ce vrea, das heisst, spunea el, weiter, într-un tirziu s-a liniștit deodată și mi-a cerut să-i amintesc ce-a spus la înscăunarea de la 1819, ai spus, am început, cu glasul tremurat, căci era prima dată când mă întreba ceva din cele învățate de la el, ai spus: «Dar oare când s'ar ridica duhul din țărîna acelor și ar privi peste strănepoții marelui Cesar, slăvitului Aurelian și Înaltului Traian, oare în ziua de azi mai cunoaște-i ar? Negreșit i-ar căuta prin palaturile cele mari împărătești și i-ar afla în vizuinele și bordeiele cele mai proaste și încenușate, i-ar căuta în scaunul puterii și i-ar afla sub jugul prostimei, i-ar căuta proslăviți și luminați și cum i-ar afla? ruși, goi, amărâți și asemănați dobitoacelor de tot căzuți în prăpastie, bine gătiți spre slujba vrăjmașilor omenirii, răpitorilor casei părintești», însă asupra ultimelor zile pe care le-a trăit în lume Lazăr, memoria ce m-a slujit frumos când eram tânăr, nu mai păstrează azi decât felii de nori umflați de noapte și nu mai știu decât că m-am întors în grabă la București, așa precum mi-a lăsat scris, să fiu adică într-un loc de unde pe lângă alte cele să-mi pot aminti trecutul și cum l-am așezat lângă ai săi pe Lazăr la Avrig.

URMĂRITORUL

UN FRAGMENT INEDIT DIN ROMANUL „TĂIETORUL DE LEMNE”

În care vreme, înfrînt fără canimeni s-o știe, Urmăritorul privește la febrila iubire de faptă a semenilor.

«Lor — își spune — le stă în putere totul. Ei înalță contururi trairnice chiar și acolo unde solul promite ruină».

Își trece mîna peste obrazul căzut și adaugă:

«Nimic din tot ceea ce cugetă ei nu scapă de închisoarea faptei, fie că nea-gă temeiurile acelei fapte, fie că nu».

(Dacă ar exista cu adevărat, vrem să spunem, dacă nu cu o supoziție am fi avut de-a face pînă acum, acest om s-ar întreba cu privire la sinucidere. Nu-și va ridica însă viața. Unul ca el nu mai are nimic de apărut împotriva eroziunii și a desfigurării definitive.)

Să-l urmărim mai departe, întorcîndu-se spre casă; să mergem în urma lui și să observăm că are umerii mai lăsați ca niciodată. Cum își ține umbrela cu dreapta, pășește parcă pe loc. Chiar și nouă ni se pare că merge împleticit și nespornic. Uneori se oprește. Atît de lin e momentul opririi, încît ne po-menim aproape de el și, retrăgîndu-ne, îl auzim vorbind de unul singur. Iarăși pornește, spatele îi este în-țepenit, numai picioarele i se mișcă. Nu dă ocol bălților; noi facem un pas la dreapta sau la stînga, sărîm peste ochiurile de apă murdară și nu-l slăbim din ochi — și, dintr-o dată, ne dăm seama că omul rîde (privim unii spre alții cu nedumeri-

re). I se cutremură umerii mărunt, și totuși spatele lui încovoiat continuă să ni se pară împietrit. Sub raglanul lung și greu de apă la poale picioarele i se mișcă în același ritm nefiresc.

Rămînem pușini, ne-am risipit unul cîte unul — își spun cei ce dau înapoi — poate că acestui om i s-au rătăcit mințile, rîsul nu i se mai sfîrșește. Sîntem tot mai pușini, cu teama nelămurită în suflet, cinci, trei, iată, nu mai îndrăznește decît unul singur, și-acesta singur are tăria să asculte și să priceapă că rîsul este al unui bărbat care află, într-o clipă de limpede judecată, că a pierdut totul fără ca nimeni s-o știe.

De zgomotul ploii, Urmăritorul n-aude pași în spatele lui. Nici pașii nu și-i aude, nici propriul rîs. Cel ce a înțeles nu și-a pierdut răbdarea. Pe Urmăritor îl cunoaște de multă vreme și nu-l părăsește pentru că știe totul despre faptele lui de pe urmă. Îl vede cum urcă scările și cum, la jumătatea lor, se oprește ca să le coboare și iar să le urce. Un gînd îl ține în loc, apoi se îndepărtează repede de zidurile casei. Străinul rămîne lîngă ferestrele neluminate și așteaptă să afle cînd își va aduce aminte fratele lui Abel adevăratul motiv al ezitării lui. Tre-cătorii s-au rărit, doar tabla de pe acoperișuri se aude și iedera cu frunza neliniștită, frunzele iederii și pașii fratelui mai mare în acest du-te-vino al nesiguranței. Străinul nu-și va pierde răbdarea, va adăsta sub streă-

șini, cu mâinile la spate, abătut, și gîndindu-se dacă e bine să-și ia în serios îndeletnicirea de urmăritor abătut pentru că va trebui să întrebe: «Unde e fratele tău?»

«Unde e fratele tău, Abel?» — întreabă urmăritorul cel tînăr.

Urmăritorul s-a oprit în mijlocul trotuarului, așa, adus de spate, cu dreapta înălțată în aer. Fără să se întoarcă răspunde repede, ca și cum doar pentru acest răspuns s-ar fi pregătit toată viața:

«Nu știu! Sint eu păzitorul fratelui meu?»

Urmăritorul cel tînăr știa mai dinainte că va primi un astfel de răspuns. Își strînge pleoapele și nu mai spune nimic. Sub ploaia deasă, se dă mai aproape de statura omului. Nu vrea să-l atingă, ci numai să-și confirme presupunerile. Știa că se va opri din mers, cu suflarea tăiată — știa că se va lepăda de sine și de moartea lui Abel. Acum așteaptă să-l vadă zvîcnind din loc, să alerge fără oprire și-n alergare, să-și arunce umbrela la întîiul colț de stradă — ah, nu pentru a se ascunde va alerga, nici pentru a căuta un confesor, ci pentru că își va aduce aminte (și oare să-ți aduci aminte nu e tot una cu a învăța să te simți vinovat?).

Omul s-a desprins din nemișcare și a început să alerge. La întîiul colț de uliță, stînjinit, lasă umbrela și își continuă fuga prin întuneric. Gîfii — și cîmpul, bănuț dincolo de marginea orașului, și-l închipuie fără sfîrșit sub greutatea singurului nor care e cerul.

«Unde e Abel?» — se întreabă. Încotro să alerge? La dreapta e întuneric și cîmp, ca și la stînga — oriîncotro ar apuca-o, tot beznă și iarbă sătulă de apă. Pămîntul muște sub picioarele lui, iar corpul fratelui, întins cu fața la cer, nu se mai arată. Dacă privește la dreapta, spre dreapta i se pare că trebuie să caute — și caută într-acolo, pentru

a o lua în direcție opusă ori aiurea. Fuga lui se face rătăcire oarbă — un ceas, două și încă alte două ceasuri, pînă cînd zorii lăptoși se ridică și lasă vederii marginea orașului, rară.

Urmăritorul cel tînăr s-a trezit din somn. Face un pas spre fereastră și-și spune că, desigur, numai laceasul acesta ucigașul și-a găsit fratele — și chiar așa e:

S-a oprit, abia acum simte frigul umed, acum cînd, cu creștetul descoperit, cu mâinile adunate în față, privește la picioarele sale față albită de apă a lui Abel — ploaia căzînd și-căzînd, l-a făcut de nerecunoscut. Fruntea eliberată primește impasibilă șirurile de leșie. Una cu iarba e trupul, mâinile date în lături sau cu palmele în sus, în podul palmelor apa s-a adunat și tresare la fiece strop — șuvițele de păr, căzute de-a lungul tîmplelor, se-amestecă în iarbă și abia acum se vede că părul lui Abel e cărunt ca al unui bătrîn.

«El a cerut să moară! — își aduce omul aminte, iar mie mi s-a făcut frig și fără îndoială că febra mă va cuprinde în curînd».

Cu astfel de gînduri va încerca să-l ridice pe Abel de la pămînt. Trupul pustiu de viață i se va părea însă mult prea greu pentru puterile lui vlăguite. De aceea se va îndrepta spre oraș, privind din cînd în cînd peste umăr, pînă cînd silueta i se va pierde printre case și străzi: fără nici un gînd și fără să se socotească nici vinovat, nici nevinovat.

Tînărul urmăritor îl aștepta în fața casei, îl prinde cu blîndețe de braț și-l ajută să urce treptele.

De aici înainte, orice altă presupunere nu se mai justifică. Căci pentru noi Urmăritorul a început să existe cu adevărat și să ne scape, deci, ca fiindă de sine stătătoare. Despre el nu vom mai spune: Să presupunem că a ucis, ci, simplu: A ucis și așa mai departe, și așa mai departe...

MARIN SORESCU

CĂLĂTORIM

În fiecare zi sîntem în altă țară,
Fiindcă pămîntul se-nvrîște.
Călătorim ca sfinții pe un nor,
Pe care-l schimbăm la trei-patru verste,
Cînd obosește.

Auzi? În fiecare fir de iarbă
Șuieră-o locomotivă de plecare...
Pieptenă-ți părul cu degetele mele
Uitate acolo dintr-o îmbrățișare.

Mîine vom fi într-un alt sentiment,
Pe care-l vom numi la fața locului.
Tu vei proba ca pe rochii obiceiurile
Din cine știe ce Țară a Focului...
Și, rîzînd de gîndurile mele vechi,
Eu voi umple o carte cu pene colorate
Iar tu le vei pune-n urechi.

O, va fi foarte frumos
În oricare parte am fi,
Păcat că pămîntul nu oprește nicăieri
Decît o zi.

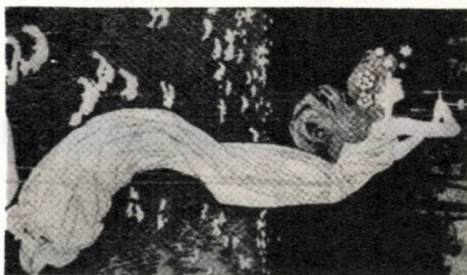
Numai să nu te uiți înapoi
Că totul dispare.
Să ne grăbim să ajungem în depărtarea de colo,
Cît mai avem depărtare.

PETRE STOICA

GRAMOFONUL

Ascultăm melodiile de la nunta gambetei
cu rochia de argint
a tangoului
în zădar mă întrebați
de fapt Argentina există numai aici
în sufletul acului de pe disc
și dacă închideți ochii
chiar vă rog
puteți asculta din nou
fanfara cîntînd
sub ghirlande
vă amintiți?
cum să nu
deși pe atunci
erați încă foarte bătrîni

GHEORGHE TOMOZEI

DECAPITAREA TEILOR

Prima ploaie de după decapitarea teilor
pe-nsîngeratul butuc al orașului,
retezată — coama lor blindă,
gura — umplută cu var.

Sub ochii mei, această
crimă neostenită. Teii
își sparg pe caldarîme vertebrele
cu sunetul, în piine, a dinților iubitei.

Și-acum haide să împărțim
cenușa condamnatului. Prea lungi,
minecile miresmelor, strîmte
cheutorile frunzei!

Apoi spălăm piatra cu ploaia tîrzie,
apoi ceara o ȍpîm, de pe unghii
și intrăm în hanul podit cu vin
cu burțile pline de flori...

ROMULUS RUSAN

CAPRI, ANACAPRI, ANTICAPRI

Pagini de călătorie

Ca întreaga Italie vilegiaturistică, insula Capri este un loc de basm, ireal. Ca și la Taormina, ca și la Montecatini, pulsul realității a încetat, fiind înlocuit cu picăturile de valeriană pentru inimile filistine. Dar avem noi nevoie de așa-ceva în secolul dur care ne înconjoară?

În ce mă privește, iubesc mai mult, ca trecător, un zid cu pecingine din Palermo sau un balcon cu rufe puse în vânt la Napoli, decât acest aer antiseptic unde fiecare clipă de snobism este calculată în deșize și unde apa chiar — devenită produs comercial — ținește liber doar din straturile arheologice.

Conștiințioasele ghiduri, pe care le primim gratuit încă în port (și ce poate fi gratuit aici în afara lucrurilor gratuite?!) ne repetă tot ceea ce ne prezi-

sese indirect, prin 1928, un slow-fox celebru. Că aerul e sănătos și cerul plin de serenitate, că vizibilitatea marină este practic nelimitată iar temperatura minimă, în februarie, e de 10 grade; că vegetația e luxuriantă și casele pitorești; că telefericul costă, dus-întors, numai 180 lire; că aici a locuit atîția ani Axel Munthe; că localitatea are medici și spital; că Anacapri, jumătatea ultramodernă a insulei, trebuie vizitată cu autobuzul; că nu trebuie omisă nici, dacă marea nu e furioasă, feerica Grotta Az-zura; și că, pe scurt, «Ne-am întîlnit la Capri într-o seară» este o frază ce are toate condițiile să fie conjugată oricînd la viitor. Dar îmi ajunge atît, cînd inima mea, urcată cu telefericul la 589 metri, s-a obișnuit cu tumultul de jos, cu marea agitată care acum îmi pare — ironie! — și ea de un albastru tehnicolor?

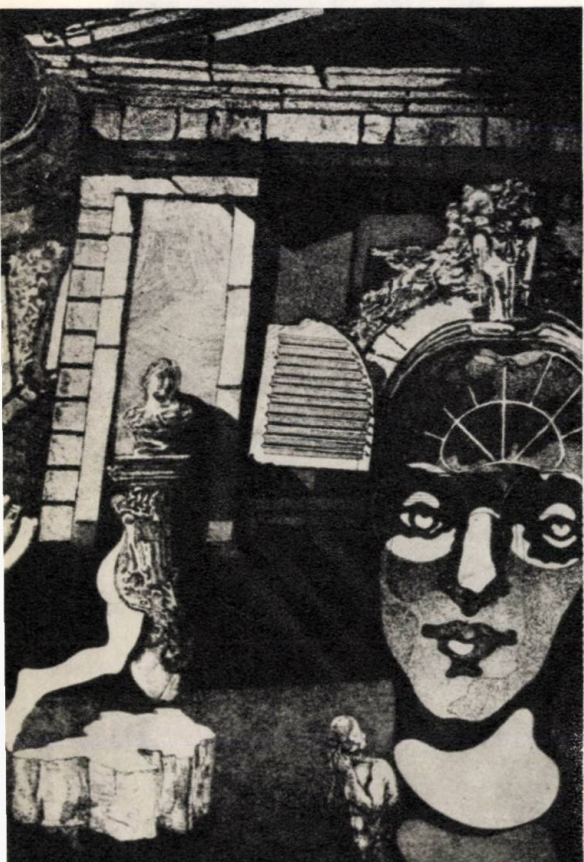
Totul e dezinfecat aici de emoție. Totul te îndeamnă să uiți, să-ți încetinești pulsul, să dormi, să dormi...

Nu mă gîndesc numai la hotelurile mignone, unde de altfel majoritatea trecătorilor cu sacoșe, nu vor dormi. Dar mă gîndesc la terasele de nylon unde se bea cafea suedeză la prețuri mai scumpe decât funicularul; la vitrinele pline cu sandale, tichii și măști subacvatice; la măgărușii care dorm ei înșiși așteptînd mușterii; la discuțiile sfidător de familiare dintre proprietarele de pensiuni și clienții dormitînd sub lămil în hamacuri; la pînda acerbă a proprietarilor de bărci; la înghetata care-ți iese în cale după fiecare colț în mereu și mereu alte ambalaje; la toată această lume-surogat de voluptoasă trăire, amestec de monumentalitate în material plastic și de tristă părăsire, cocteil de fast monden și provincialism desuet.

Mă gîndesc la străduțele de operetă unde privirile văd totul dintr-o dată, fără a fi obligate să vadă și cerul — ca la Florența. Mă gîndesc la pașii care obosesc din cauza strîmtorii, nu a largului astenizant — ca la Roma. Mă gîndesc la igrasia frumos vopsită în culori pastel și nu lăsată să povestească istoria — ca la Sienna. Mă gîndesc la cetatea lui Tiberiu, conservată în beton ostentativ și nu obosită de senectute — ca turnurile mult mai puțin vechi de la San Gimignano. Mă gîndesc la inutilitatea acestui urbanism interbelic, proiectat în timpuri cînd șarlatania iluziei nu fusese încă demascată de istorie și pe lîngă care e bine să trecem cu folosi-toarele noastre sandvičuri pregătite din timp — în viteză.

Capri e o insulă necesară sufletelor noastre, dar ca un document de epocă și nu ca un loc de refugiu. Ea face de altfel parte mai puțin din generoasa Italie cit din marea imperiu al deconectanțelor. Oricum, e bine să mergi la Capri, cu condiția să-ți iei asuprăți o inimă de material plastic.

DAN ERCEANU: Migrații (aqua-forte)

ION BĂIEȘU

CU DINȚII

Terminând recent o carte, aveam sentimentul că mi-am scris opera vieții. Demult o țineam în mine, simțeam că fac explozie, trebuia, odată și-odată, să comunic lumii înconjurătoare tot ce știu despre ea și cam ce părere am despre ea, inclusiv despre universul înconjurător. Opul nu era masiv, dar era dens de idei, colcăia de probleme. Era, desigur, o operă artistică, îmi puneam speranțe oarbe în ea, știam că va avea ecou, că voi da lovitură. Am predat-o imediat unei instituții care se ocupă cu răspîndirea operelor literare originale și așteptam publicarea ei. Dar nu trecură decît cîteva zile de la predarea obiectului și aud că sună cineva la ușă. Deschid și intră un tip mărunț, plinuț și cu ochelari, care mă ia cu privirea de sus pînă jos și-mi zice, sever:

— Dumneata ești maestru cutare?

— Păi da, zic.

— Păi să stăm de vorbă, zice, și se instalează la biroul meu, scoate din servietă un dosar și începe să-l răsfoiască, muindu-și degetul pe limbă. Vasăzică dumneata ai compus o recentă operă artistică.

— Mai mult literară, precizez, gîndindu-mă cam de unde ar putea fi tipul și ce dorește să-mi reproșeze.

Zice:

— În lucrarea dumată există un fragment care se referă la activitatea instituției noastre și pe chestia asta va trebui să stăm de vorbă. Conducerea instituției a analizat fragmentul și a decis că acesta este eronat, greșit orientat și trebuie radiat. Este vorba despre ADAS.

— ADAS? ! Fii, dom-le, serios, zic, n-am scris eu despre așa ceva în opera mea!

— Ba da. Citez: «deși avea o asigurare pe viață și era burdușit de certitudini, Ionescu muri ca un timpit, în timp ce dormea și visa canguri». Ce vrei mata să spui cu asta? Că un individ care face o asigurare pe viață e un timpit?

— Nu. Timpenia lui nu avea nici o legătură cu asigurarea.

— Din text nu reiese chestia asta. Nu reiese nici faptul că el a murit liniștit și împăcat sufletește, știind că lasă familiei toate beneficiile care decurg din asigurare. Și nici faptul că ADAS-ul îi asigură înmormîntarea. De ce vrei să faci mata o proastă propagandă instituției noastre? Mata ești asigurat?

— Nu, și nici nu doresc.

— Se vede că ești străin de problemă. Scoți fragmentul și abia după aceea publici opera.

— Nu-l scot.

— Ba da, îl scoți.

Deci el zicea să-l scot, eu nu, și așa ne-am ciorovăit vreo oră, pînă cînd mi-am ieșit din minți, i-am îndesat o duzină de pumni în ceafă și l-am aruncat pe ușă afară. Eram furios ca o fiară. La uite, domnule, cine vine să-mi dea mie sfaturi cu privire la opera mea literară!

A doua zi, dis-de-dimineață, sună cineva la ușă, iau un picior de scaun în mînă, deschid, dau să-l pocnesc pe individul de la ADAS, dar nu era el, era un tip înalt, delicat și politicos, tot cu ochelari.

— De unde ești? întreb eu, cu piciorul de scaun ridicat, gata să lovesc.

— De la Loto-pronosport.

— Și ce dorești?

— Să stăm de vorbă.

Și se strecoară înăuntru, se așează, scoate din servietă un dosar și zice:

— Mata ai compus o operă literară în care te referi și la activitatea I.S.Loto-pronosport, ceea ce noi îți mulțumim pentru atenție. Am citit fragmentul respectiv și avem să-ți facem cîteva propuneri de îmbunătățire. Un personaj zice la pagina 67, aliniatul doi: «Am rupt la lozuri în plic pînă am făcut bășici la dește și singurul cîștigător era cu mai trage o dată. Să mai trag

odată? Cu ce? Cu pușca? » Ce semnificație are această replică? De ce te joci mata cu cuvintele profitând de faptul că ești scriitor și că le ai la îndemână? De ce te-ai oprit tocmai la un aspect negativ și nesemnificativ, cînd, recent, o tinăre casnică din județul Buzău a cîștigat la loz în plic un Trabant? De ce nu te duci pînă-n județul Buzău să stai de vorbă cu ea, să scrii despre ea, că-ți asigurăm noi transportul? Și de ce zici că lozurile fac bășici la degete? Ca să dai de înțeles că hîrtia pe care sînt tipărite nu e de bună calitate? Și de ce spui că tipului îi vine să tragă cu pușca după ce joacă la loz în plic? Era cumva vîlnător? Atunci de ce nu specifici, de ce creiezi confuzii? Fii amabil și refă fragmentul.

Am în casă, pentru orice eventualitate, un pistol de tip turcesc, de pe vremea pandurilor, piesă de muzeu unică, îl iau din panoplie și mă îndrept fioros spre pronosportist.

— leși, că trag !

— Ești nebun? mă întreabă el, sincer.

— leși, că glonțul e pe țevă.

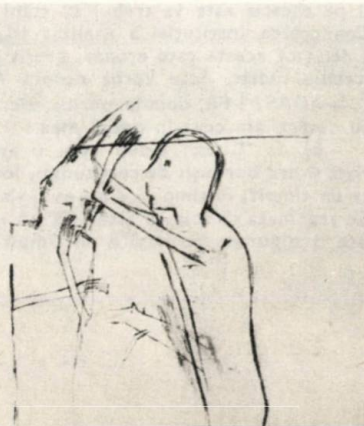
lese dar mă amenință că revine, că nu se lasă. Peste o oră sună iar cineva la ușă, mă înarmez cu pistolul și deschid. Nu e nici adasistul, nici pronosportistul, e altul, se recomandă ca fiind de la TAPL, un tip zdravăn, bine legat, îmi dau seama că aici nu am nici o șansă să mă descurc cu forța fizică, trebuie să lucrez blind. Omul TAPL-ului avea și el asupra lui un fragment din opera mea în care activitatea acestei instituții de alimentație publică nu era prezentată într-o lumină favorabilă. Citatul suna astfel: « Gigel ceru o friptură de curcan pe varză, ospătarul sosi cu ea peste o oră, dormind în picioare, se împiedică de frapieră, scapă porția pe masă, se trezi brusc și avu următoarea remarcă de haz: nu v-am adus curcan pe varză, ci varză pe curcan. Apoi rise singur, demascîndu-și în chip neplăcut gravele lipsuri ce le avea în dantură și educație ». TAPL-istul extrăgea de aici concluzia că eu prezint lucrătorii din alimentația publică într-o lumină groasă, folosind un umor de calitate îndoieală, reproșînd unui om al muncii cu venituri modeste lipsa unor măsele, ceea ce dovedește din partea mea un cinism inadmisibil. Atunci de ce să ne mai mirăm că pe trimestrul în curs TAPL-ul nu și-a făcut planul, dacă eu pre-

zint publicului astfel de aspecte deformat? Am scăpat de el promișîndu-i că voi medita asupra observațiilor și că voi scrie în curînd o nouă operă de anvergură în care munca ospătarilor va fi prezentată mai optimist.

M-am baricadat în casă, n-am mai deschis la nimeni, dar a doua zi, cînd m-am dus în colț să-mi cumpăr iaurtul, m-au prins de minecă reprezentanții IAL-ului și ai spălătoriei chimice « Luceafărul », care, tot pîndindu-mă pe la ușă de două zile, se împrieteniseră și se încuscriseră. Fuseseră trimiși de respectivele instituții ca să stea de vorbă cu mine pentru a mă convinge să refac, să reduc sau să radiez acele fragmente în care un personaj secundar avea găuri în acoperișul casei și umbla cu cămașa murdară. De ce nu ni s-a adresat nouă dacă avea găuri în acoperiș, unde e cererea lui, la ce număr a fost înregistrată, de ce umblă cu cămașa murdară, de ce n-a dat-o la spălătorie « Luceafărul » să i-o facem lună? Indivizii fiind doi la număr, nu aveam curajul să mă reped cu scaunul sau cu pistolul asupra lor, așa că le-am ținut un scurt curs popular despre ficțiune, adevăr artistic, despre veridic și verosimil, despre fantezie, metaforă și alte drăcii de genul acesta, după care cei doi mi-au cerut o promisiune scrisă că voi vedea opera în sensul observațiilor lor și i au plecat.

A doua zi m-am dus unde trebuie, mi-am retras opera, am recitit-o cu melancolie, după care mi-am pierdut mințile și am rupt-o cu dinții în mici bucățele. O să mă întrebați: de ce? De ce nu am rezistat presiunilor, dacă sînt un artist adevărat, cu vocație? Păi pentru că în dimineața respectivă a venit la mine un pompier voluntar din bloc, cu casca pe cap și tîrnăcopul în mînă; el mi-a atras atenția asupra celui fragment din operă în care spuneam că, în timpul unui incendiu, un tînăr pompier voluntar a salvat o tinăre fată și, în vreme ce o transporta pe brațele sale, profita de fumăraie și o săruta insistent pe gură, deși ea îi atrăgea atenția în felul următor: dragă, nu e momentul. Pompierul voluntar m-a avertizat solemn că, dacă las această infamie în operă, calomniind vitejia și spiritul de sacrificiu al acestei bresle care s-a acoperit de glorie în Dealul Spirii, el personal îmi va da foc la casă și voi arde în ea ca un șobolan. Și atunci ce puteam să fac?

SORIN ILFOVEANU: Muzicanții (aqua-forte)

ANGELA MARINESCU

1. Dealul

Vezi dealul pe care noi ne duceam în fiecare
simbătă
Scăldat în lumina soarelui și invadat de o
verdeață senzuală —
Acolo, uneori, brusc înstrăinată, îmi spuneam.
Numai aici, în orașul acesta împrejmuț cu dealuri
Și săgetat de turnurile inumane ale bisericilor
Voi putea descoperi poezia.

2. Pădurea

Cuvintele, cînd nu sînt rostite întregi,
Cu dăruire și patimă, mă plictisesc.
De aceea, dimineața,
Foșnetul adînc și cristalin al pădurii
Îmi dă putere.

3. Bucuria

Bucuria cea mai mare pe care i-o pot face mamei
Este să îi surid.
Ce înălțătoare bucurie, mamă,
Dacă surisul îmi cere un efort atît de mare.

4. Natura

Cînd iubești natura
Trebuie să te arunci în ea ca într-un rîu adînc.
Dar cine poate face aceasta?
Doar făpturile plămuite de noi.

5. Sufletul

Nu mai construiesc nimic.
Am construit pînă acum
Și mi-am zidit viața
Dar sufletul mi-a rămas liber.
El filfiie ca o aripă albă de înger.

6. Tinerele

Tinerele acestea sînt frumoase
Așteptîndu-și, acolo rîndul
Care de care mai frămîntată.
Ele sînt pline de viață.
Sînt viața.

7. Violeta

Toată noaptea te-am visat cum alunecai rîzînd
Fața ta era radioasă

Desen de BENONE ȘUVĂILĂ

Și pielea avea o aureolă aurie și proaspătă —
Helena, Violeta sau Doina.
Desigur, numai pe cea din mijloc o iubesc,
Căci îmi amintesc de sîngele ei înfocat.

8. Zăpezile

În fiecare an zăpezile îmi vorbesc
De o moarte albă și eu lîncezesc prin paturi
Cu așternuturi proaspete, mirosînd a levănțică.
Mamă, cît de mult te iubesc, dacă încă nu am
murit.

9. O zi

Seara întotdeauna mă bucur că a mai trecut o zi.
Dimineața îmi este pur și simplu groază
Că va trebui să mai treacă o zi.
O melancolie sfișietoare mă însoțește
Și nu reușesc să mă desprind de ea.
Desigur, florile vor izbucni în curînd.

10. Sfirșit

Am trecut dincolo. În ce sens
Nici n-aș mai putea spune,
Atît de limpezi și transparente
Îmi sînt și gîndurile și viața.

LEONID DIMOV

NOCTURNĂ

Venise noaptea. Ici-colo,
Pluteau bulgări de indigo.
Erau vesele și treceau mereu
Umbre de orășeni. Numai eu
Ținând mîinile împreunate
Sub uriașa reclamă cu litere patrate
(Ați ghicit: crema cu formulă faimoasă)
În triunghiul mort dintre un zid și-o casă,
Te urmăream cum evolui
De după grilașul de fier forjat
Într-un multiplan demodat
Cu eleroane și aripi în evantai.

Adunai

Niște fluturi de sîdef marmorat

Și-i așezai imediat

În imensa odaie cu etaj

De sub fuselaj.

Apoi te ridicai vertical

Spre înălțimile cu trandafiri de percal

Pentru a coborî din nou, razant,

Aducînd caravane de pui de elefant,

Pînă am auzit acolo, în înălțime,

Cum s-au vîităt motoarele a nebine

Și-am văzut cum vii drept spre mine,

Înconjurată de tot felul de vise,

Zîmbitoare, cu brațele deschise.

VLADIMIR CIOCOV

EXISTENȚĂ

Ce scurtă-i viața, prietene-ntristat !
Banală, dar temută constatare.
Iar trandafiri și-aripi gata să zboare
În tinerețe cine n-a visat ?

Ce scurtă-i viața ! . . . Cîteva pahare
Și trei-patru paltoane de uzat;
Buchet de bucurii sub cer rotat,
Urcuș . . . Cădere — apoi Somnul Mare.

De-aceea poate o iubesc nespus,
Chiar dacă vineți ploii și aspru vînt
Din cînd în cînd pe suflet am de dus.

Căci doar o dată ești pe-acest pămînt !
Și nici o voce nu e mai presus
Decît acea care-ți șoptește : sînt !

În românește de
HARALAMBIE ȚUGUI

AUREL GURGHIANU

PĂRUL SĂLBATIC

Iată
deja
s-a și gătit singuratecul !
Florile sale,
mici șoareci albi
vîrstați în roșu.
Cu mustăți lungi
prin raze din aer.
Captează mirosurile
din galbenii ochi de pisică
fugită pe deal.

Un om se așează sub păr
și-și prinde în mîini
capul de Ahasver
gîndind la o spumă
împură
în care se spală mereu.

drumul

UN FRAGMENT INEDIT DIN ROMANUL
„E FRIG ȘI E NOAPTE SENIORI” de AUGUSTIN BUZURA

Mult mai timpită decît tăcerea brutală, insuportabilă — ca în urma unei convenții îndelung negociate — ni se părea a fi convingerea că dialogul nostru a luat definitiv sfîrșit, că miine, cînd ne vom trezi, nu va putea să urmeze decît un penibil șir de vorbe politicoase, amabilități de prost gust și, desigur, o cumplită jenă reciprocă. De fapt socrul meu îmi spusese motivul vizitei: i se aprinsese casa și era convins că la mijloc e vecinul lui, Măgureanu; n-avea nici un argument, nimic, în afară de el nu știu dacă mai crede ceva în povestea asta, dar ținea să intervin cu orice preț la colegul meu, Lupu, ajuns mare și tare la județ. N-aveam de gînd să mă amestec în afacerea asta cu atît mai mult cu cît aflasem de incendiu de la Melania și, fără știrea lui, discutaseam cu presupusul incendiar. Evident, aș fi fost caraghios să aștept de la el să-mi recunoască, dar nu asta mă interesa în primul rînd. « Sînteți liber să faceți ce vreți, vă e socru, interveniți pe unde credeți, eu mă voi apăra cît îmi va sta în putere ». Bineînțeles, n-aveam de gînd să-i spun despre această vizită, dar țineam să mai discutăm tocmai pentru că mă lezase duritatea vocii lui, superioritatea cu care-mi explica poziția fostului meu coleg, frazele ce urma să le rostesc, cînd trebuie să merg la el etc. Nu punea nici măcar din intîmplare în discuție posibilitatea de a-l refuza ori de a avea o altă opinie și acest ton iritant ne îndepărtase pînă la limita cînd nu mă mai putusem stăpîni. Pe urmă, dîndu-mi seama că trebuie totuși să rămînem cîteva zile împreună, am încercat drumul invers. Făcusem fiecare din noi un imens efort de acomodare, în ce mă privește trecusem chiar la concesiile, ajunseseam, pentru a atenua cumva sentimentul de respingere, să-i caut scuze, să încerc să mi-l fac simpatice, dar, se vede, efortul fusese exagerat, destinderea intervenită, pauza încărcată cu noapte și zgomote difuze, mă moleșise, tăcerea lui îmi întărea convingerea că în realitate el se simte stingherit, este într-un impas psihic cel puțin egal cu al meu. Deși ne mărturisirăm reciproc antipatiile, cu toată aparența de sinceritate, fiecare a discutat sub impulsul propriei sale uri, de pe poziții total opuse, fără să ne fi întîlnit vreodată; mai tîrziu, cu cît

tăcerea era mai apăsătoare, fusesem obligat să mă întreb dacă înțelegeam ceva din drama lui, în cazul că vorbise măcar o singură dată sincer. Dar, pînă să ajung, mai trebuia să mă întreb ce se întîmplă cu noi, să găesc o modalitate de a da curs cît de cît firesc, serii, discuției. Pentru asta însă eram obligat să mă obișnuiesc cu ideea că sînt acasă, în compania lui, că, pînă la urmă, voi salva cît de cît ceva din acest stupid concediu. Miine ar urma drumul, îmi ziceam. Îl voi căuta pe Lupu sau poate nu-l voi căuta, oricum pînă la B. va trebui să plec pentru a-l convinge de bunăvoința mea, dar pînă miine mai e o noapte în care va trebui probabil să dormim în același pat, să-l simt alături, rece, aproape mort. Închisesem involuntar ochii și mi-l imaginasem adormit, sfîrșind, cu gura mare, neagră, deschisă, cu dinții galbeni, rari, răsuciți caraghios, implantați parcă în grabă de un diletant ori de un psiholog excelent care voia, în semn de avertizare, să-i sublinieze și astfel caracterul. Undeva îmi venea să rid la gîndul că de atîtea ori n-o putusem suferi pe Melania, mă enervase pînă și respirația ei ușoară, calmă și miinile trîntite leneș peste mine.

Rusu rămăsese nemișcat în fotoliu, cu palmele sprijinite pe genunchi, asemeni unui Budha mediocru, luminat în violet de o reclamă de ghete cu fețe de pînză; părea că așteaptă ceva și, destul de sigur pe sine, nu simțea nevoia să mai adauge un cuvînt. Cînd mi-am dat seama că ne desparte cel mult un metru, că sînt cu adevărat în fața lui, fără scăpare, am înțeles că totul începe exact din acel moment. Mă nedumerea însă siguranța lui, abia atunci observată, așteptarea nemaipomenit de calmă. « Ce întrebare încuietoare mi-o fi pus, de stă atît de sigur? » Poate că totuși îi datorez un răspuns ori cel puțin un gest mai familiar; puțina mea bunăvoință n-avusese cum să o simtă iar acum nimic nu mai putea fi drept, și orice explicație a stării mele de fapt inutilă și imposibilă, urma să-mi reînceapă piesa cotidiană și să accept că am în fața nu atît un oaspete ori o rudă, cît un suferind. M-am ridicat de pe pat și, cu pași nesiguri, m-am dus spre lumină, după care, multă vreme, am cotrobăit prin casă, fără rost. « Poate ți-e foame, i-am

spus. Ori dacă ești obosit întinde-te pe pat. Eu mai am ceva de lucru noaptea asta, nu cine știe ce». M-am bucurat că am început cu foamea; n-aveam decât niște salam, foarte puțin, și o bucată veche de pîine dar asta îmi permitea să fac un drum în oraș, să viu foarte tirziu, deci să amin amabilitățile pentru ziua următoare. «Am adus eu ceva, spuse el și, pentru început, scoase niște țuică. E bună, spuse, ne mai domolim după ea ori ne dăm arama pe față. Poate vom reuși totuși să ne împăcăm, nu ne-am făcut doar nimic, n-avem ce împărți. Tu, crescut în puf, n-ai de unde să știi ce e cu mizeria, cum s-au stricat oamenii... Dar n-are nici o importanță. Din câte mi s-au întimplat am învățat un lucru: că foamea, sărăcia te face ciine». Șterse cu grijă gura sticlei, bău zdravăn, apoi mi-o întinse. «Noroc. Tu cînd n-ai un ban dai telefon lui taticu'! Știu eu, cite n-am făcut pentru fetele astea! Eram în stare să trec prin foc numai să nu le lipsească nimic, de multe ori, din cauza lor, m-am înjosit, am ajuns neom, a trebuit să fac și unele abuzuri. N-am fost om nedrept, toată lumea știe, m-am străduit să mă conformez dispozițiilor, niciodată nu mi-a plăcut să sar calul, să iau inițiative de unul singur, fără să cer aprobare, fără să mă consult, sfătuiesc. Așa e bine...». «Adică, spusei ironic, nu voiai să răspunzi de nimic, nu-ți asumai nici un risc, dar nici nu-ți luai în spate vreo vină, după cum și șefii matala cred că făceau la fel și, astfel, te credeai absolvit de toate abuzurile pe care le făceai conștient, pentru că raportai principii, nu detalii, aplicai instrucțiuni verbale nu legi de care habar n-ai avut, cred». «Eu nu știu ce vorbești, nu te înțeleg, spuse dur bătrînul, dar cred că nici tu habar n-ai ce ai vrut să zici. Vorbim să ne aflăm în treabă, să pierdem noaptea, de parcă eu și tu am fi însemnat ceva. Nimic nu sîntem, înțelegi? striga el. Ce crezi că depinde de noi? Cine te băga-n seamă? Vezi-ți de treabă! Totul este să ai grije de pita ta, să ți-o procuri cum poți și să nu-ți închipui că ești ce nu ești și ce nu vei putea fi niciodată... Atunci ce să mai vorbim?, încheie Rusu discuția și, cu gesturi nervoase, mai sorbi o gură de țuică după care, cu sticla alături, începu să se descalțe atît de încet încît lăsa impresia că a căzut în extaz în fața propriilor săi bocanci. De astădată nu mai simțeam nevoia să intervin ori să-i răspund, așezat pe un scaun, lingă geam, așteptam să-și termine ceremonia. Nu mai eram nervos ori agitat, trecusem rapid, inconștient, peste stadiul regretului după timpul ce-l voi pierde în zilele următoare, peste dureroasa nevoie de liniște; legătura cu perioada anterioară acestui mărunt concediu se stabilise atît de firesc încît redevenisem același gazetar neînsemnat, obișnuit să ia lucrurile așa cum sînt, fără mari salturi afective. «Există cite scuze vrei, mă pomenii vorbind. Chiar și canibalii își pot justifica pasiunea prin nevoia unui

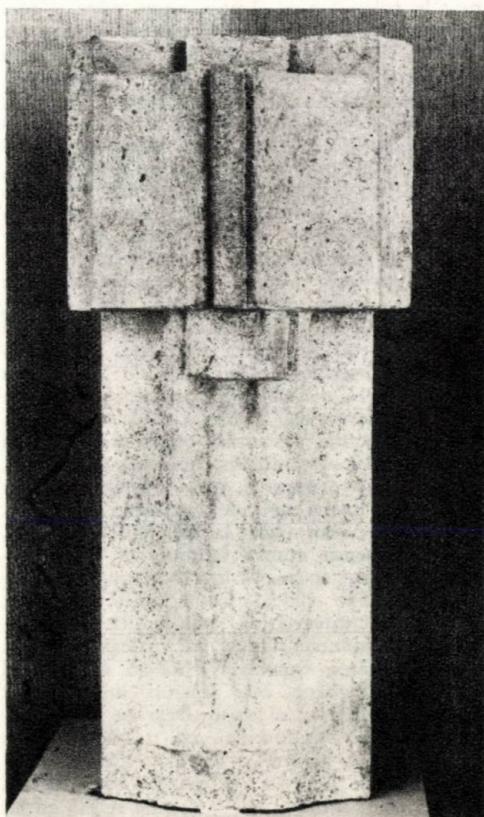
ION HOREA

ALB

*Eu am venit aici să mîntui
Eu am rămas aici să tîngui
Dar peste toate numa vîntu-i
Și dintre toate numa crîngu-i.*

*Ce-a fost o vreme parcă azi-i
Ce-i azi de mult mi se ascunde
Zăpezi îngreunează brazii
Păduri se duc spre oareunde.*

NAPOLEON TIRON: *Semn istoric*

regim foarte bogat în proteine de calitate... Ești sigur că Măgureanu a făcut-o? Ce ar avea el, după atîția ani, cu dumneata?» «Ce? urlă Rusu. Sînt sigur. Eu îmi făceam datoria. Tu știi de cîte ori m-au bătut bandiții? Cît m-au batjocorit? Eu n-aveam copii ca ei? M-a bătut în primărie, știi asta? Eu îl lămuram să facă o faptă bună, îi voiam binele, satul trebuia colectivizat, nu?» «Dar cum ai făcut-o?» îl întrebai. «Cum? Cum am putut. Orice act revoluționar cere eforturi, sacrificii, spuse el. Dar de ce nu vrei, cît m-aș strădui, să-mi dai și mie dreptate? De ce crezi că eu n-aș putea avea dreptate? Mă doare că înclinî mereu de partea banditului... Sau îți inchipui că atunci a existat o școală de cooperativizare? Făceam ce știam...».

Ciudat, cît de mult poate să te coste uneori un zîmbet necontrolat, o glumă, chiar reușită, sau un gest aparent echivoc, zise Carol Măgureanu. Și, inevitabil, ajungi la așa ceva, nu se poate, este inuman să stai toată viața îmbrăcat în zale, gata de luptă, cîntărindu-ți cu atîta precizie vorbele, mișcările, matematizîndu-ți ori raționalizîndu-ți absurd viața, trăind ca un genist printre explozive ascunse, mereu atent să descoperi rețeaua care ar putea declanșa explozia, trăind deci cu convingerea că orice ață cît de ordinară e o rețea... La o analiză superficială, însă, nenorocirile noastre, multe sau puține, cite au fost încep totuși cu o glumă, una dintre cele mai nereușite spuse de tata, în '951 sau '52 tovarășul Rusu, socrul dumnea-voastră. «Dacă pleci cumva, te găsim noi» strigase el atunci cînd a oprit căruța în fața Sfîntului. Venise, ți-am spus, să ne culeagă cu trăsura, altfel ar fi fost greu să ne aibă pe toți împreună. Adevărul este că tata voia să facem chiar în ziua respectivă sau în cel mai rău caz în cealaltă formalitățile de înscriere, fratele meu, Ilie, insistase foarte mult, trebuia să se întoarcă, de fapt nici noi nu ne opusesem, deși în ce mă privește îmi era oarecum indiferent. La Arini mi-ar fi plăcut dacă n-ar fi fost nopțile și mai ales serile pe care nu le puteam nicicum suporta și liniștea grea, pură, ce părea o componentă a timpului: secunde treceau lent, totul aducea a tirie, a indiferență, aveam senzația vie a curgerii timpului încît mă apuca o neliniște imposibilă, o agitație greu de desoris. Seara se lăsa încet și odată cu ea intram parcă într-o zonă neutră, sterilă cu care n-am reușit niciodată să mă acomodez. Lumina lămpii se brua cu cea a zilei în scădere, începea agitația prin curte, mama alerga disperată după găini să le adune de pe garduri ori din copaci, tata dădea ultima mîncare porcilor, adăpa vacile, cîinele se învîrtea neputincios în lanț, drumul se umplea de vite, urma mulsul, tăiatul lemnului de foc în vederea cîinei și toate sub imperiul groazei, a pregătirii pentru ziua cealaltă. Urma apoi masa: în cap — tata, de o parte și de alta Iuliu și eu, în fața tatii Ilie.

Mama mîncă după noi și, prin tradiție, se îngrijea întotdeauna de Ilie care nu prea avusese poftă de mîncare, făcuse mofturi; de aceea el avea loc în fața tatii, pentru a putea fi supra-vegheat. Dar ceea ce era mai exasperant era rugăciunea: ne ridicam cu toții în picioare, tata spunea cu glas tare *Tatăl nostru* iar noi cînd auzeam sfîrșitul ne făceam cruce și ne azvîrleam pe scaune. Urma inevitabila discuție cu mine despre credință, tata mă suspecta că sînt sau că voi ajunge necredincios, eu nu mă apărăm dar nici nu-l aprobam, nu pentru că acuzațiile lui mi-ar fi fost indiferente, ci din simplul motiv că nu găseam cuvintele prin care m-aș fi putut face înțeles. Nu-l subapreciam pe tata, dimpotrivă, este teribil de bine instruit numai că mi se părea inutilă discuția atît timp cît el raporta totul unei dogme. Eu, care nu puteam face ordine, în mine, care nu credeam că poate să existe ordine, cum aș fi putut accepta senila ordine dintre divinități, principiile și ierarhiile veșnice? Nici un ritual, nici miile de hirtii și de povești considerate sfînte, oricît le-am citit în perioada în care îmi căutasem o credință, nu puteau genera fluidul, stabili comunicarea inconștientă între mine și divinitatea necunoscută, absurdă, încertă pe care o imploram numai eu în momentele de cumpănă. Nu căutam s-o cunosc din moment ce nu mă cunosc pe mine însumi — căci cu mine trebuie să încep cunoașterea — și îmi părea absurd să o raportez la legile mele, la parametrii mei rudimentari. Eram fericit să o simt și atîta tot. Chiar dacă divinitatea mea era de fapt proiecția în afară a propriei mele voințe, convingeri, a idealului meu, mă simțeam bine cu ea, o acceptam. Mi se părea, atunci, prea trist să mă știu absolut singur, neajutorat, cu cel atît de slab — model de tărie, era logic imposibil să nu existe un Necunoscut mai tare decît mine, superior. Eu, om, gîndeam atunci, eu așa cum sînt ultima expresie a evoluției? De ce n-ar exista și o lume a spiritelor, nu neapărat sacră, suverană, ci cu alte treburi? De ce n-am fi animalele de experiență ale cuiva, sau obiectele de joacă ale unui bătrîn senil? Evident, pentru mine erau probleme vitale și, mai tirziu, le-am reluat neavînd ce face. Am încercat să cred într-o viață superioară din răzbunare pe speța noastră timpită și bramburită la care chiar dacă aș fi ajuns, prin absurd, un fel de șef, tot nu-i puteam face nimic, nici o cicatrice nu se poate drege într-o viață lucidă, nimic. Singura mea răzbunare consta nu în faptul că niște superbi deștepti ar veni și ar face totul harcea-parcea, ci în a ști că ei există. Războiul trecuse dar nici atunci, după șapte ani, nu reușeam să mi-l explic; mă tulburase prea mult ca să scap de obsesia lui.

Așadar, ce să fi înțeles tata? Cum să-i fi explicat eu toate astea, eu care nu eram capabil să-mi explic mai nimic, eu care pînă atunci

n-am reușit să spun măcar odată, din întâmplare, cu convingere *da* sau *nu*? Nu voiam să-l mint, dar nici să mă mint, așa că așteptam resemnat să se obosească ori să schimbe subiectul deși era foarte dificil deoarece Iuliu, pentru a se distra, îl irita mereu, lansa cite o întrebare stupidă sau îi aducea aminte cu multă eleganță, că nu i-am răspuns încă. Cit despre pământ, puțin imi păsa. Mă sofisticasem în așa hal încît, cînd am căzut din acest copac al înțelepciunii, praf m-am făcut. Asta a fost însă ceva mai tirziu. Dar înainte de toate am uitat să-ți atrag atenția asupra unui amănunt esențial: ai în față un laș desăvîrșit, un laș perfect. Asta nu vrea să însemne nici scuză, nici condamnare, nici altceva, e doar o simplă constatare ce ar fi putut să-ți scape. Nu instinctul de conservare m-a făcut astfel, undeva am convingerea că acest instinct are, la mine, rolul cel mai neînsemnat cu putință, ci logica sau poate naivitatea, credința mea științifico-fantastică, în rațiune, cu cărțile cu care dormeam sub cap. Mereu imi spuneam — apropo de tot ce a urmat după scandalul cu socrul dumneavoastră — cu o candoare perfectă: «Nu se poate, imposibil, e absurd așa ceva», dar nu m-am învățat minte, era absurd însă se putea. Poate că vorbele astea te-au dus la o altă concluzie; poate alt sens dai cuvîntului *lașitate*, însă nu asta mi se pare esențial, ci faptul că în general am acționat ca un laș, că n-am riscat o singură dată, n-am zis nici *da*, nici *ba*, ci *să vedem* și acest *să vedem* m-a purtat dintr-o groapă în alta. Astăzi mă consolez că totuși îndrăzneala, curajul, riscul nu m-ar fi dus la alte rezultate, nici vorbă, poate aș fi pățit ca frații mei, altceva decît ci n-aș fi putut obține dar, te întreb, acum ce sînt? Nu sînt mort sută la sută? Știi teoria, din moment ce gîndesc, din moment ce cunosc exact mecanismul în care sînt angrenat, propriile condiții cu marginile ei cu tot, sînt viu, trăiesc, exist. Dar viața se măsoară în fapte, în ceea ce ai făcut, ori eu, eu?... Nu spun că aș fi făcut găuri în cer, nici vorbă, într-un fel, după atîția ani imi dau seama că nici nu știu ce mi s-ar fi potrivit, nici nu știu dacă aș fi făcut ceva, dar aș fi avut posibilitatea să încerc. Mărunț de tot, ca bunicii și străbunicii mei făceam și eu o școală, un muzeu, puteam să cresc măcar cinci oameni buni. O să-mi scuz îngustimea judecății, dar regret enorm că din toți cîți am fost, din secolul XIV încoace, noi am făcut cel mai puțin, noi am reușit să stingem un nume. O să-mi spui că este o problemă falsă, mică de tot, că avem scuze. Da, adevărat, noi am fost însă piatra pe care odată și odată tot o modela cumva apa sau vîntul,

tot ieșea ceva mai deosebit. Pe de altă parte însă, regretele imi vin acum, după atîta timp, și e ușor căci aproape am uitat totul, atunci însă era greu, eu mă bucuram pentru fiecare zi curată deși nu știu dacă am furat-o sau *m-a furat* fiecare zi... Cert este că făceam totul să mă conserv pentru mîine, imi spuneam că e zadarnic să încălzesc pereții cu vorbe, să fac tuneluri cu degetele dar nu știu dacă asta nu se chema în fond tot *lașitate*. Poate că mai era soluția compromisurilor, cea mai eficientă, cred, însă mie nu mi se potrivea și poate că nici nu mi s-a oferit posibilitatea să încep... Acum însă mi se pare caraghios să teoretizez. Spre deosebire de toți, eu m-am ascuns, evident la propriu. Logica mea încearcă să mă salveze. Dar o să mă înțelegi mai tirziu, cînd o să afli totul... Îți spuneam mai înainte că tocmai eram la masă în așteptarea discursului tatii început pe drum. «Eu oricum mi-aș fi lăsat numai casa și citeva jugăre de pământ, atît cît aș putea munci singur, ne spusese. Restul e al vostru, vi l-am împărțit de mult, urmează să vă hotărîți ce să faceți cu el. Îl predăm statului sau ne înscriem? zise tata. Un lucru aș vrea să știți: am vrut să aveți și altceva în afară de școală, să nu trebuiască să umblați ca niște cerșetori tocmai în anii cei mai frumoși. Că n-o să aveți parte de pământ e clar, însă să știți că vi l-am dat, că am vrut să vi-l dau, mi-e martor sfîntul că altceva nu pot face. De cumpărat nu-l cumpără nimeni — nu v-ați ales cu nimic deci, dar poate că după ce va trece valul ăsta, veți hotărî fiecare...». Iuliu se opusese. «Eu mai aștept. Atîta vreme cît nici o lege nu mă obligă — stau». Evident, n-o făcuse din convingere și nici că ținea la pământ, ci firea lui impulsivă, aventuroasă pe undeva, talentul de a face invers, adică, mai clar, copilul din el era prea înfloritor, era prea sigur pe el, și pe legi, de abia aștepta ocazia să se afirme. Pe Ilie pur și simplu nu-l privea iar pe mine, de ce să mint, mă irita nespuse întreaga poveste, mă durea suferința tatii pentru că eu nu pierdeam absolut nimic, nu-mi plăcuse să-mi leg vreun plan de această proprietate. «Gîndești rău, Iuliu, spuse tata, atîta vreme cît e aici domnul Rusu, instructorul ăsta din vecini, nu voi avea o clipă de liniște, îl știu. E convins că eu îi încurc lucrurile, și tot eu voi suferi. Dar, dacă aș putea plăti prin suferința mea n-ar fi mare lucru. Mă tem că te va da afară din școală». «Pe mine! hohotise Iuliu. Dar ce influență poate să aibă. Nu cred că a făcut nici trei clase, nici nu știe încotro e nordul și sudul. ăsta? Doar sint jurist, ce dracu, discutăm, pledăm, verificăm, are nevoie de

RADU CÂRNECI

TIMPUL DE NUNTĂ

*La poalele Muntelui banchetul nostru,
cînd ierburile trec spre semințe
și sîngele devine evlavios. De sus,
binecuvîntînd, Orion.*

*Frumoasă vei fi! Cu chipul umbrît
de posibile păcate. Frumoasă asemenea
acelei îndelung căutate. Și totuși
Chinuitor drumul.*

*Aici sălbătăciunile pămîntului alături
cu noi la ospăt. Nerușinîndu-se de
chemarea simțurilor. Și fără sfială sărutul.
Și fără de teamă de ceruri.*

*După noi iarba și pietrele făcînd dragoste,
pămîntul și cerul în dulce-nclăștare,
topindu-se timpul, topindu-se... Intrînd
în cele de taină. Amin...*

NICOLAE PRELIPCEANU

ÎN VĂZDUH ETERN ÎNEC

*Cui ținem locul noi aici trăind
cine ne va înlocui în moarte
pe ape noaptea se aprind
lumini aproape și lumini departe
Invidia se naște-fiecare
că n-a murit eroic precum știm
nu e adevărat copacul nu-n picioare
și noi nu în genunchi murim
Chiar dacă în genunchi tu cazi
din cînd în cînd la cîntători
privește ieri privește azi
cum apele se-ntorc adeseori
din drumul lor și piatra curge stîns
spre mare-nlocuindu-le pe ele
iar apa spre izvoare întradins
își duce sufletele grele
Cui ținem locul noi aici atunci
pe malul drept fost malul stîng
pe cine chemi cînd te alungi
din picături în picături ce plîng
Înlocuiri înlocuiri de ape
cu pietre și cu oameni care trec
tot încercînd nereușind să scape
acestui în văzduh etern înec*

probe, de martori...» «Parcă trăiește în stele, spuse trist tata. Cîți n-au văzut Dobrogea sau Oltenița pe gratis! De ce să ne nenorocim din cauza unui prost?». Adevărul este că tata avusese mult de furcă cu Rusu. Îl chemase periodic la sfat la orele cele mai bizare. Îi trimetea de pildă citație pentru ora 11 și 37 de minute. Dacă bătrînul venea la și 38 îl amenda pentru întîrziere, dacă venea mai devreme nu-l primea că e prea devreme și asta aproape zi de zi, pe tata și pe toate neamurile lui, încît la un moment dat ajunseseră să-și petreacă ziua-ntreagă așteptînd în fața sfatului. Altădată, în cadrul prestațiilor, îi dăduse să transporte, cu caii, într-un timp dat, o cantitate de piatră la care nici un camion n-ar fi făcut față. Pe urmă plătea mereu amenzi. Ba că nu s-a asigurat contra incendiilor, că e murdar coșul, ba că a vopsit prea jos cu var stilpii de la poartă, ba că n-are felinare la căruțele pe care nici nu le scosese din șură. Tata tăcea mereu, nu s-a opus, n-a protestat. O singură dată, la o discuție, cînd băuse ceva, îi spusese în treacăt: «Te porți de parcă n-am fi de aceeași nație. Să știi că au mai trecut mulți pe aici, eu n-am îngropat pe nimeni, dar strămoșii mei au îngropat destui». «Mă ameninți? a urlat el. Vrei să mă îngropi, chiabur împușit? Am să te învăț eu minte».

Discuția avusese loc în circumștațe și oamenii care asistaseră la ea n-o luaseră decît ca pe o glumă. Ți-am spus însă că tata, și nu numai el, pentru a scăpa de acele ore bizare la care fusese chemat mereu, se mutase de tot în curtea primăriei, ședea cu ceilalți și jucau șeptic, spuneau glume, frigeau slănină, treceau în grup strada, la cîmin, mai vedeau filme și reveneau la locurile lor. Într-o zi tata se aude chemat. Înăuntru era Rusu și Lupșe, șeful de post pe care l-au dat afară mai tirziu; acum vinde bilete la tîrgul de porci, dacă nu l-au eliberat și din această muncă. «Ei, chiaburașule, i-a spus Rusu, mai ai curajul să mă îngropi? Nu ți-ai schimbat gîndurile? Sau te gîndești că decît la ocnă mai bine-i în curtea primăriei, la foc?» «Aveți pita și cuțitul, puteți face ce vreți, spuse tata neștiind exact unde vor să ajungă. După cite știu și la ocnă trăiesc oameni și dacă voi avea zile scap eu și de acolo cumva...». «Adică nu-ți pasă de ce-ți spune tovarășul Rusu, inter-veni și Lupșe, nu te lași de amenințări, hai? Ne sfidezi, nu?» urlă milițianul și-i trase tati o palmă peste față. Bătrînul nu s-a clintit, zice și-l cred, a zîmbit doar. «Nu v-aș sfătui să mai dați că nu răspund de ce se va întîmpla. Mă așteptați doi să mă bateți? Grozav de cura-

joși ». La care Rusu veni și-i dădu o altă palmă dar tata tot nu se mișcă, însă învinetise de furie. « De cînd sint eu nu mi s-a clintit un fir de păr fără voia mea, spuse. Vă atrag atenția că o să uit de mine și iese foc ». Drept răspuns Lupșe îl pocni cu pumnul după care a urmat o încăierare în lege. Pînă la urmă, deși era aproape orbit de singele ce-i cursese din frunte, tata a reușit să-i doboare. I-a așezat jos, lingăolaltă și a început, cu disperare să joace pe ei. Deodată, spune el, și-a adus aminte unde se află și ce a făcut. Nu putea să aibă cîștig de cauză decît într-o singură împrejurare. Atunci i-a stropit cu apă, pînă s-au trezit și, cînd i-a văzut că pot să se ridice în picioare, chiar să umble, tata a început să urle disperat: « Săriți, mă omoară, ajutor! Ajutor oameni buni! » Cînd a auzit uși trîntite, zgomote, cînd a văzut figurile mirate ale celor doi, și-a făcut vînt prin geam și, tăiat în sticle, înroșit de singe, s-a zvirlit în mijlocul oamenilor urmărit de vocea speriată a lui Lupșe. « Aici nu intră nimeni, nimeni nu mișcă ». Pînă la urmă, istoria a fost mușmalizată: prea mulți oameni care-l văzuseră pe tata sărind pe geam. Mușmalizată, dar nu uitată. De atunci, cu toate amenziile, tata n-a mai intrat singur în clădirea respectivă, dar nici n-a mai umblat seara aiurea. Tremuram pentru el cu toate că îi admiram înțelepciunea și calculul, îl sfătuiam să vindă tot și să se mute la oraș. « N-are nici un rost, tată, de ce să suferi degeaba cînd pămîntul n-are nici un viitor? De ce să te chinuie nu știu care dobitoace, de ce să te nenorocască niște lichele cînd alături de noi poți trăi comod? ». Tata s-a înfuriat cumplit. « Asta să n-o spui niciodată. Așa ceva nu vreau să aud. Aici am fost, aici m-am născut, aici rămîn. Eu mă înscriu mine ».

După o tăcere lungă, enervantă, ușa se dădu în lături și în casă intrară: Rusu, Lupșe, alt milițian, paznicul de la primărie și încă un necunoscut. « Mîncăți, bine faceți, spuse Lupșe, o să vă trebuiaască la drum ». « Voi ai să ne vedem, nu? » îl întrebă și Rusu pe tata. Atunci, brusc, Iuliu a sărit pe geam urmat, la scurt interval de Ilie. Aceea a fost ultima noastră masă comună.

Rusu își terminase descălțatul, se dezbrăcase și după ce-și așeză hainele pe masă, mă întrebă: « La margine sau la perete? Unde dormi de obicei? ». În loc de răspuns dădui din umeri și adăugai: « Mi-a spus Melania că ai avut cam multe de împărțit cu Măgurenii ». « Da, strigă el, acum poate să mă condamne, putoarea, dar cînd o făceam premiantă la școală, cînd voiam să ajungă ceva, nu eram un dur, nu? E tristă că nu m-am lăsat belit, că nu i-am dat și posibilitatea să fie fică a unui erou căzut în lupte și așa mai departe? Da? La margine sau la perete, unde vrei să dormi? Miine ne așteaptă un drum lung și trebuie să fim odihniți ». « La margine », spusei mecanic, gîndindu-mă că, indiferent de timp și de risc, voi străbate drumul pînă la capăt.

ADRIAN DUMITRACHE: Angrenaj (aqua-forte)

GAVRIL ȘEDRAN

FANARIOTĂ

lui EUGEN BARBU

*timp de chiverniseli înăcrit dedat la pîră
 în carnea-ți dilmoasă hălăduiau strepezi
 scîrnave
 ocări și lătrat
 prigoană prăpăd părăsire*

*aciuăți de neunde intrigi meșteșugite împlineau
 turme de feți stîrciți împerechiați cu vază*

*împilați incolțiți îngrămădiți îngrădiți
 incovoiați
 (actul e pur și înșirarea)
 scrișnetul avea gustul coclit al neputinței*

*Închiși într-un același indecis anotimp
 prădați de sfinții martirii și iluminării noștri
 mai puteam ști dacă moaștele
 ne erau de giganți sau pigmei ?*

*ne credeam o stirpe înaltă — teama ne vrea
 întunecați*

ECHINOX

O REALITATE ȘI UN IDEAL

« Cel mai prețios capital al nostru este entuziasmul și tinerețea » — era propoziția cu care debuta în decembrie 1968, cea dintâi revistă studențească de cultură a Universității clujene de după Eliberare. Sub un nume ei însuși o metaforă a primăverii, noua publicație se voia de la început angajată « pe frontul grandioasei bătălii pentru viitor », impunându-și ca esențială datoria de a se face întotdeauna « ecoul și purtătorul de cuvânt al miilor de tineri care trăiesc înalta temperatură a creației ». Patetismul unor asemenea formulări emana, cum avea să dovedească mai târziu evoluția tot mai pregnantă a « Echinoxului », dintr-un sentiment de gravă responsabilitate față de actul de cultură, dintr-o conștiință matură, singură pe opțiunile ei fundamentale. În continuarea unei tradiții dintre cele mai elevate ale spiritualității transilvane, grupul de foarte tineri întemeietori ai revistei înțelegea să-și adauge efortul constructiv. Căci deși textul pe care l-am putea numi azi articolul-program își fixa, cu modestie, ca prim obiectiv al publicației acela de a fi « înainte de toate o revistă utilă și apoi o revistă care se vrea deschizătoare de drumuri », se poate afirma acum după patru ani de la apariție, că « Echinox » a constituit și constituie, pentru mulți dintre promotorii săi, un adevărat început pe calea afirmării creatoare. Tineri români, maghiari și germani s-au întâlnit în acești ani în paginile revistei sub semnul unei splendide unități de idealuri, dînd un prețios exemplu de colaborare frățească, dincolo de limitele aparente ale limbilor pe care le slujeau.

Într-un centru universitar în care deceniul '60 — '70 a impus nume astăzi reprezentative pentru scrisul tînr de la noi, — precum Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Nicolae Prelipceanu ori Gheorghe Pituț — a apărut astfel o nouă rampă de lansare a talentelor. Majoritatea revistelor de cultură din țară au remarcat de altfel, în numeroasele recenzii consacrate revistei clujene, tocmai acest rol de « deschizător de drumuri » pentru numeroasele condeie înzestrate, afirmîndu-se chiar că « Echinox » este poate revista care a propus și impus în ultimii ani cele mai semnificative nume pentru o eventuală generație creatoare.

Sigur este că paginile revistei au constituit și constituie un teren de încercare, un moment de necesar exercițiu al capacităților de creație a multor tineri ce se formează an de an pe băncile Universității din Cluj. Și nu în ultimul rînd, « Echinox »-ul s-a voit, și poate a reușit măcar în parte, să fie o școală a generozității și dăruirii pentru actul de cultură, dincolo de orice avantaj material. Însumarea celor aproximativ două sute de pagini manuscrise ale fiecărui număr, dactilografiate și tehnoredactate de studenți printr-o colaborare dezinteresată, răsplătită însă de bucuria și satisfacția contemplării unor pagini frumos tipărite, îndrăznim să credem că poate fi semnul unor talente și vocații autentice. Statutul de « revistă de institut », deci cu o circulație « internă », limitînd o difuzare dorită mai largă și pe măsura pasiunilor și ideilor investite, nu i-a împiedicat pe susținătorii revistei să persevereze pe calea pentru care au optat, încît, an după an, prin locul de trecere numit « Echinox », se perindă și se vor mai perinda desigur noi promoții tinere.

Cîteva nume din lungul șir al celor tipărite în paginile revistei au început de pe acum să se afirme în poezie, proză, critică, eseistică filozofică și sociologică. Cărțile tipărite deja de poeți ca Adrian Popescu, Dinu Flămînd, Franz Hodjak, Ion Mircea, Irinyi Kiss Ferenc, Balla Zsófia și Bernd Kolf ori de prozatori ca Vasile Sălăjan fac parte dintre realizările certe ale acestei serii creatoare. Și nu e departe vremea cînd alți tineri scriitori și publiciști cu o frumoasă și apreciată activitate în diversele publicații de cultură din țară, se vor adăuga contingentului a cărui ucenicie s-a consumat în perimetrul « echinoxist ». Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Petru Poantă, Mircea Ghițulescu, Mariana Bojan, Marko Béla, Peter Motzan, Nicolae Diaconu, Ion Livian, Aurel Șorobetea, Ion Cristoiu, Marcel Runcanu, Ștefan Damian, Constantin Zărnescu, Mircea Muthu, Olimpia Radu sînt (alături de mulți alții) purtătorii unor condeie inspirate, de izbînda deplină a cărora avem toate șansele să ne bucurăm în viitorul cel mai apropiat.

Deschisă celor mai variate probleme și zone ale culturii, preocupată consecvent de promovarea ideilor înaintate, specifice dinamicii etape istorice pe care o trăim, revista « Echinox » se vrea în continuare o tribună a spiritului creator tînr, dăruit contemporaneității celei mai ardente. Căci sîntem convinși că nici o strădanie constructivă, oricît de modestă, nu trebuie irosită, că rostul nostru nu poate fi altul decît acela de a ne identifica năzuințele marelui crez al acestui popor și al acestei țări, întru consolidarea a ceea ce Poetul numea odată « mica noastră veșnicie revelată în timp ».

CAMIL BALTAZAR

PERPESSICIUS

EPISTOLIERUL

Sînt peste 40 de ani de cînd s-a înfiripat amicitia mea cu minunatul comilitin Perpessicius, pe care colaborarea la revistele ce am condus sau arhitecturat din 1924 încoace, au încheiat-o și consolidat-o. Dacă cineva ar citi dedicațiile sale pe volumele oferite mie de poet, critic, memorialist și publicist, ar putea urmări stadiul relațiilor noastre, chipul cum o prietenie de junete se transformă într-o afecțiune puternică, dar ar putea descifra cu încintare farmecul iscusitului stilist. Era natural deci ca o prietenie literară petrecută în colaborarea la felurite foi și publicații să se oglindească și în corespondența noastră, la fel de colorată ca dedicațiile, dar și mai expresivă. Cea primită de la Perpessicius se află în opul « Scrisori către C. Baltazar », răsfrîngînd procesul de creație a unora din cărțile lui Perpessicius, cit și avaturile și zbuciumul legat de edificarea monumentalei ediții Eminescu. Am ales pentru lectorii Almanahului 2 din scrisorile magnificului creator și neprețuitului prieten din perioada 1966, pentru bogăția datelor asupra producției pluralului scriitor, cit și pentru diagrama ce conține asupra suferințelor fizice la care era supus neobositul, excepționalul muncitor intelectual, în stare a-și periclita sănătatea pentru a duce la îndeplinire un plan de lucru pe care și l-a propus.

București 17 ianuarie 1966

Scumpe Camil Baltazar,

Răspund cu destulă întârziere urărilor tale de anul nou și grațioaselor tale opinii despre cea de a VII-a Provincială, — însă din fericire, creditul moral, ce mi-ai deschis de atîtea decenii, e departe de a se fi epuizat, așa că mă vei ierta, dacă nu cumva ai și făcut-o. Adevărul este că de vreo trei luni, și mai ales de cînd mi-au descoperit și un glaucom, complicat cu o extremă scleroză, dovadă

miopia hiperacută ce am, a ochilor, mă aflu într-un hal de deprimare și deznădejde, pe care nu le-am mai cunoscut și care m-au exasperat din cale afară. N-am uitat ultima noastră întrevvedere în pieziș, din subteranele Uniunii, nici sentimentul de jenă și inutilitate, că nu te-am recunoscut decît cu greutate. De atunci situația a mers înrăutățindu-se, gîndul de a mă pensiona de la Muzeu a pus stăpînire pe mine, insomniile au sporit în raport direct cu incapacitatea de lucru, cu conștiința progresivă că nimic nu mai e de făcut. Adaugă, totuși, că exact în timpul și în condițiile astea, a trebuit să revizuiesc volumul de versuri, să organizeze volumul « Memorial de ziaristică », la care eu țineam și țin, deși nu-l prea văd apărînd, și chiar să redotez pentru acesta din urmă o foarte scurtă « justificare », iar pentru volumul de versuri un « cuvînt înainte », oarecum concentrat (acolo, între scriitorii brăileni, te-am trecut și pe tine. Cred că nu am greșit.) Îți spun toate astea ca să înțelegi ce a fost pentru mine epistola ta de după apariția versurilor în Gazeta literară. Ai toate motivele să mă nesocotești și, totuși, generozitatea și delicatețea ta sufletească au învins toate rezistențele. Pentru bucuria rară ce mi-ai făcut, îți mulțumesc din inimă. Am chiar impresia că ai făcut și mai mult: mi-ai inoculat un dram de încredere. Ce ar fi să mai pot într-o zi să-mi reiau lucrul ca pe vremuri? Să pot să reiau lecturile, fie și cu ritmul pe jumătate și să pot scrie mai puțin dibuit și fără sîta deasă, cum o fac acum, — iată o nădejde și o perspectivă pe care ți le dătoresc, în aceiași măsură în care le nădăjduiesc de la ultimul tratament ce urmez de vreo zece zile. Voi mai avea norocul să refac vechi lecturi pe îndelete, dela « Fiutele de mătase » la « Soare pe zăpezi », ca să mă pot plăti de obligațiile de inimă ce am față de tine? Nu-ți promit un studiu, așa cum l-ai merita, dar cel puțin un medalion sintetic, la înălțimea frumoasei tale inimi.

În așteptarea acelor ceasuri, oricât de ipotetice — dă-mi voie să-ți doresc, ție și doamnei tale, o sănătate perfectă și aceeași bună dispoziție, clasică. Te îmbrățișează cu căldură, al tău,

Perpessicius

București 18 noiembrie 1966

Scumpe Camil Baltazar,

Pentru ce, dintre toate îndatoririle protocolare, aleg numele tău cu precădere, ca să-ți răspund cât mai repede cu putință, (deși a trecut mai bine de o lună) înaintea altora, ca să-ți mulțumesc pentru toate atențiile tale, inclusiv articolul, neapărat, din « Viața românească »?

Pentru că, incontestabil, ești cel mai generos și cel mai nedreptățit. Nu m-ai dus tu la fotograf* și mi-ai făcut dîtăi filmul care a cucerit pe mulți, dovadă că fostul meu elev de la Arad, Petre Pascu, a decupat, din « Luceafărul » fotografia cu stînga la cap și-a înrămat-o de mai mare dragul? Nu mi-ai confecționat tu un interviu de toată frumusețea, în care merite literare și de campanie, alternează? Cine mi-a urât, de ziua istorică și cine mi-a trimis un poem, pe care dacă nu-l știu pe de rost, e numai pentru că nu am memorie?

Și pentru toate astea, cu ce ți-am răspuns? Cu o tăcere ciudată, pe care firește singură oboseala excesivelor atenții, ar putea-o explica...

De-aceea, scumpe Camil Baltazar, dă-mi voie să-ți spun că nimic din multele tale daruri, n-au fost trecute cu vederea și că dacă oricum ți mulțumesc abia acum, în bloc, pentru toate, nu înseamnă că satisfacția și bucuria au scăzut din intensitate. Oricît de frumoase au fost atîtea din florile cu care unii și alții mi-au presărat catafalcul, ele totuși la ora asta, au fost. Desigur amintirea lor cromatică (pe cît mi s-a spus), mai stăruie în o retină sau alta. Însă cuvintele tale, scumpe Baltazar și poemul tău, — acestea durează. Și dacă într-o bună zi, cum spunea, dur, Aderca, deunăzi, voi proceda și eu la orînduirea hîrtilor cum a făcut amicul nostru, trecut în lumea drepților, mesagiile tale vor sta la loc de cinste și vor fi cele mai prețioase dintre podoabele colecției mele.

Nu uit să adaug aici și mulțumirile familiei mele și, mai ales să transmiți doamnei tale toate bunele urări.

Te îmbrățișează un iminent octogenar.

Perpessicius

* Revista « Pentru Patrie » a publicat, la 75 de ani de viață a scriitorului, un interviu, însoțit de fotografii foarte reușite.

În așteptarea acelor ceasuri, oricât de ipotetice — dă-mi voie să-ți doresc, ție și doamnei tale, o sănătate perfectă și aceeași bună dispoziție, clasică. Te îmbrățișează cu căldură, al tău, Perpessicius

În așteptarea acelor ceasuri, oricât de ipotetice — dă-mi voie să-ți doresc, ție și doamnei tale, o sănătate perfectă și aceeași bună dispoziție, clasică. Te îmbrățișează cu căldură, al tău, Perpessicius

București 18 noiembrie 1966

Scumpe Camil Baltazar,

Pentru ce, dintre toate îndatoririle protocolare, aleg numele tău cu precădere, ca să-ți răspund cât mai repede cu putință (deși a trecut mai bine de o lună) înaintea altora, ca să-ți mulțumesc pentru toate atențiile tale, inclusiv articolul, neapărat, din « Viața Românească »?

Pentru că, incontestabil, ești cel mai generos și cel mai nedreptățit. Nu

MATEI ALBASTRU

ARTĂ POETICĂ

Tu, doamnă a măririlor și-a sortii,
Prea sfintă stea înveșmîntată-n aur,
Care mă-nvăpăiezi în clipa morții
Cînd mă restitui marelui tezaur,

Regină a durerii din raiul omenirii,
Esența vieții care mi s-a dat —
Floarea melancoliei și patima iubirii
Cu sînul plin de floare parfumat.

Mîngîietoare dulce e raza ta divină,
Izvorul laptelui înmiresmat,
Tristețea morții mele din lumină
Și bucuria vieții pe care o străbat.

O, cîntec tainic de privighetoare,
Tu bucuria zilei ce trebuie să vină,
Durerea vieții veșnic viitoare
Din moartea morții mele din lumină.

Fecioara mea albastră, tu, mama mea din veci,
Iubita cea mai pură a sufletului meu
Albă din tată-n fiu — asemeni florii reci —
O floare ofilită înflorînd mereu.

Lasă să îmi culc capul pe sînul tău trudit
Să nu știu dacă somnul e noapte sau uitare
Și dacă numai moartă te-am iubit
Ori te iubeam cînd eram viu mai tare.

Primește-mă, regină, să stăpînesc palate
Și-a cîmpurilor verde iarbă în răsărire
Prin bolta-nspumegată de stele-nmiresmate
Ce-n ochiul meu stă gata să crape de uimire.

Răpește-mă, regină, în camerele goale,
Cu pinze moi și albe, în așternuturi reci.
Eu îți voi ține mina și aripile tale
Pe după mine, strînse, tu-ai să ți le petreci.

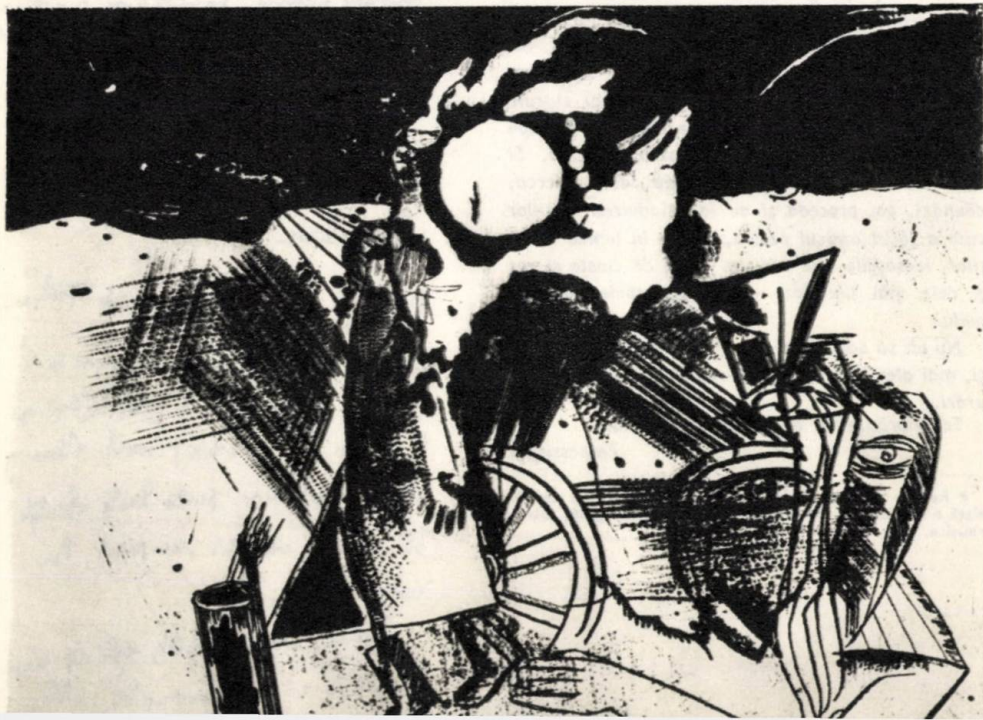
Răpește-mă, regină, și soarbe-mi răsufarea
Din piept, iară din buze, cu dinții dulci, să-mi
Lungi stropi de sînge, palid, eu să-ți ascult
Și sufletul din care prin veșnicie torci.

Răpește-mă, regină, adînc în carnea ta.
Din putregaiul nostru va crește doar o floare
Dar din țărîna noastră va rămîne o stea
Ce va pluti de-apururi prin ceruri călătoare.

Oprește-mă, regină, să te mai pot vedea.
Eu voi rămîne marele mire nemuritor.
De dragostea ta sfîntă nu voi putea scăpa.
Va trebui în veci să te ador.

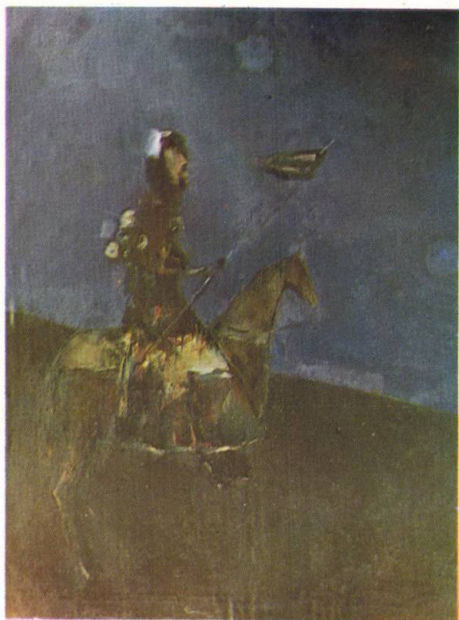
Să curgă toată vremea-ntr-un cîntec mai bogat
Prin ochi ce niciodată n-au s-apună,
Să ne-ogîndim într-una, mereu, ca-ntr-un păcat,
Eu fiul tău, tu mama mea nebună.

GEORGE LEOLEA: Veghe (aqua-forte)

CORNEL ANTONESCU: *G. Bacovia*

MIHAI CISMARU: *Cavalerul*

LIVIU STOICOVICIU: *Compoziție*

ȘTEFAN CÂLȚIA: *Portret.*

ION. GH. VRĂNEANȚU: *Vânătorile*

ARTA ȘI ȘTIINȚA

UN MOD POSIBIL DE A DIALOGA

Îmi îngădui să deschid această anchetă cu cuvintele unuia dintre participanți: «În Universul care conține în același timp Artă și Ecuațiile, omul nu se poate simți singur». De ce cu această meditație a doctorului Victor Săhleanu? Omul modern, reformator și tradiționalist în același timp, și-a exprimat, nu o dată, anxietatea. Îi e teamă ca ecuațiile abstracte, ultramașinismul, automatizarea—extremis să nu-l vizioneze de acel inefabil care, alături de rațiune, îi face superioară ființa: *sensibilitatea*, sau să-l înstrăineze de sine însuși.

Dialogul între artă și știință se poartă de mult și cel mai adesea e controversat, opozant sau complementar, dar niciodată încheiat. Iată de ce am simțit nevoia să-l animăm și noi, dintr-un unghi posibil, și cu o anumită referință la arta și știința românească. Am propus citorva personalități ale vieții noastre științifice următoarele întrebări:

1 Ce a însemnat arta pentru formarea dumneavoastră ca om de știință? Care este raportul dintre știință și artă în viața omului modern?

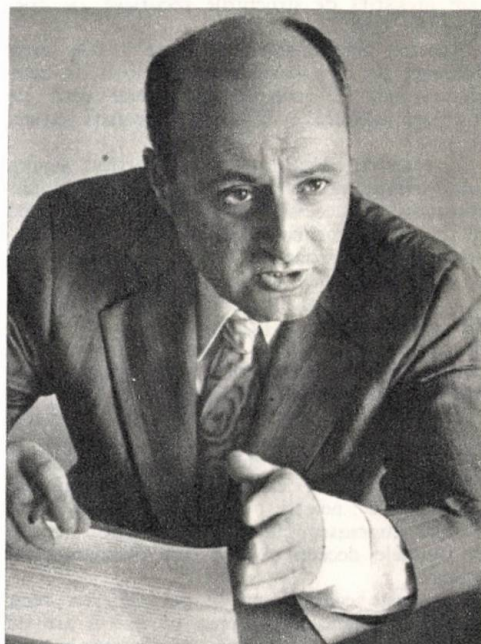
2 Credeți că, sub presiunea bombardamentului informațional la care este supus omul de astăzi, pot surveni mutații fundamentale în gustul lui artistic? Cum prevedeți dezvoltarea artei în lumina futurologiei?

3 În ce măsură studiul științific al artei (estetica, sociologia artei, psihologia artei, antropologia artistică etc.) dar mai ales aplicarea metodelor matematice în studiul artelor poate revitaliza opera artistică?

4 Tehnicizarea tot mai accentuată a societății contemporane răpește sau acordă timp omului pentru «consumul» artei?

5 S-a spus despre român că este înzestrat deosebit pentru artă, că e născut «poet», iar atunci când el se aplică în domeniul științelor s-a dovedit — cel mai adesea — un iscusit inventator și nu totdeauna un savant propriu-zis, un teoretician preocupat de fundamente. Care este situația astăzi, în condițiile socialismului, când știința a devenit și pentru noi o problemă politică vitală?

(C. I.)

Prof. univ. dr. docent
SOLOMON MARCUS

1. Se spune că știința *descoperă* o realitate deja existentă, în timp ce arta *instaurează* o realitate nouă. Dacă ar fi întocmai așa, influența pe care arta ar exercita-o asupra formației științifice nu ar fi atât de mare cit este ea de fapt. Dar știința instaurează de multe ori universuri noi, solicită capacitatea de invenție a savantului. Nu întâmplător mari matematicieni ca Henri Poincaré și Jacques Hadamard, care au sondat psihologia cercetării matematice, s-au referit

la ea ca la o *invenție*. Matematica conduce repede la lumi ale căror legături cu realitatea imediată sînt din ce în ce mai indirecte (dar tocmai prin aceasta mai profunde). În aceste condiții, principală posibilitate de orientare, principalul criteriu de apreciere a interesului unei anumite direcții de cercetare rămîne gradul ei de coeziune internă și de legătură organică cu alte direcții. Recunoaștem aici tocmai una din condițiile operei de artă, aceea a interdependenței riguroase a părților, a integrării ei în contextul mai larg în care este plasată. Este deci natural ca o anumită experiență în frecventarea artei să-și dezvolte fantezia necesară elaborării unor construcții științifice care nu mai mimează pur și simplu o realitate accesibilă senzorial, ci se dezvoltă după o arhitectură inventată ad-hoc. În particular, intuiția infinitului, atît de importantă în matematică, este pregătită de structurile recursive ale operelor de artă.

Acestea sînt doar cîteva aspecte ale unor influențe pe care le-am simțit deseori, în activitatea mea de matematician, chiar dacă ele sînt prea indirecte ca să poată fi vreodată testate.

2. Marshall McCuhan ne-a avertizat asupra unor simptome care ar sugera un răspuns afirmativ la această întrebare. Dar nu cred că trebuie să vorbim de o « presiune a bombardamentului informațional », deoarece nu cred că marea varietate de informații care ne sînt azi accesibile ni se impune ca o forță a naturii; din ce în ce mai mult, printr-o acțiune deliberată, noi putem să dominăm aceste informații, să le prelucrăm și să le ierarhizăm, să reținem unele din ele și să ignorăm altele. Este greu de răspuns dacă pot surveni mutații fundamentale în gustul artistic al omului contemporan. Ne place să cerem prognoze, dar înainte de a ne antrena în viitorologie ar trebui poate să ameliorăm cunoștințele noastre de « trecutologie »; cît de bine cunoaștem cum a evoluat gustul artistic în ultimele decenii și care este fizionomia lui astăzi?

În aceste condiții, nu se pot exprima decît simple impresii. Mi se pare că gustul artistic evoluează spre o maximă concentrare a expresiei. În literatură, de exemplu, cred că poezia și esul vor cîștiga teren în dauna narațiunilor complicate, proza succintă și nervoasă în dauna celei care trenează. Mi se pare manifestă tendința către un spectacol artistic total, care include deci elemente ale tuturor artelor: poezie, muzică, teatru, coregrafie, arte vizuale.

3. Într-o măsură mare. Argumentele care se aduc împotriva se referă fie la conținutul emoțional al artei, fie la natura ei metaforică. Dar funcția estetică nu se identifică nici cu cea emoțională, nici cu cea metaforică. Există emoții care se situează în afara artei, după cum există opere de artă care solicită nu emoția, ci intelectul.

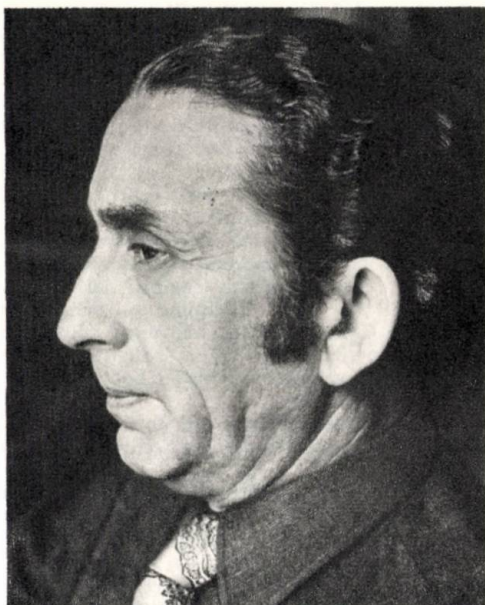
Există artă fără metaforă și există metafore în afara artei. Ceea ce este esențial operei de artă e funcția de centrare asupra mesajului, pentru a folosi terminologia introdusă de Roman Jakobson. Cu alte cuvinte, mesajul încetează să fie un simplu trimițător la un referent, la un context, și se așează în centrul atenției. Aceasta înseamnă că limbajul devine un material de lucru, a cărui sintaxă nu o putem cunoaște în profunzime fără folosirea unor tehnici de cercetare a aspectelor combinatorii (deterministe sau probabilistice) și a recurențelor. Prin prisma acestor exigențe putem înțelege muzica formală a lui Xenakis, explorarea grafică a notației muzicale, întreprinse de Mihai Bredeceanu, cercetările și experimentele lui Aurel Stroe și cele ale lui Anatol Vieru, cercetările generative efectuate de Jacques Ronbard asupra structurilor prozodice ale poeziei, cercetările lui Robert E. Mueller asupra raporturilor dintre cibernetică și comunicarea creatoare, cele ale lui René Huyghe asupra formei în artă, cele întreprinse de Barron Brainerd, Mihai Dinu și subsemnatul asupra strategiei personajelor în teatru.

4. Evident că nu răpește, ci acordă. Problema este însă dacă tehnicizarea nu anulează în om nevoia de artă. Iată, de exemplu, ce scrie Ilya Ehrenburg în volumul VI din *Oameni, ani, viață*: « În a doua jumătate a secolului al XX-lea arta a fost nevoită să-și restrîngă în toate țările aria de dominație. În aparență, s-ar fi zis — dimpotrivă — că și-a extins-o: tirajele romanelor au sporit aproape pretutindeni, a crescut numărul de vizitatori la muzee și expoziții, cinematografia s-a întărit, s-a născut televiziunea. Totuși în viața particulară a multor oameni rolul artei a scăzut. Poate că lucrul s-a întîmplat pentru că limbajul artei a fost depășit de cotiturile bruște în știință și în viața socială, sau poate că aceste cotituri au dus la oarecare indiferențism față de artă ». Cred că în ultimele rînduri reproduse mai sus, se află cheia răspunsului. Ultimele decenii au adus în lume schimbări revoluționare pe plan social și în domeniul tehnico-științific. Pentru a se putea alinia la aceste schimbări revoluționare, arta își caută limbaje noi și acest proces de căutare este confundat de unii cu decăderea artei. Dar nu arta este aceea care moare, ci un anumit mod de a o înțelege și reprezenta.

5. În domeniul matematicii, generațiile ulterioare celui de-al doilea război mondial au adus un mare număr de talente și rezultatul este că astăzi avem numeroși matematicieni sub 50 de ani, care duc faima științei românești în lume. Pentru a mă limita la domeniul Analizei matematice, în care am lucrat vreme îndelungată, voi menționa pe Cabiria Andreian-Cazacu și Petru Caraman, specialiști de renume mondial în teoria funcțiilor de variabilă complexă,

Nicu Boboc, Cornel Constantinescu și Aurel Cornea, printre primii în lume în teoria potențialului, Constantin Conduneanu, cu câteva monografii traduse sau publicate direct în S.U.A., Romulus Cristescu, cu contribuții serioase în teoria spațiilor semiordonate, Nicolae Dinculescu, cu o monografie de referință în teoria măsurilor vectoriale din august 1972, la Universitatea din Utah, S.U.A., Ciprian Foaș, Aristide Halanay și Ivan Singer, ale căror rezultate sînt folosite în mod curent de către specialiștii din întreaga lume, Martin Jurchescu, cu contribuții remarcabile în teoria spațiilor analitice.

Prof. univ. dr. docent
PAVEL APOSTOL

1. În formarea mea, arta a avut și are aceeași pondere ca știința și tehnica. Poziția mea filozofică — rezultanta unei formații îndreptate spre o asemenea sinteză — definește condiția umană prin sinteza a trei dimensiuni: cunoaștere-valorizare — acțiune.

Prejudecăți adinc înrădăcinate, cu origini ce pot fi situate în antichitate, proclamă o opoziție între artă, știință și tehnică. Firește, ele nu stau alături într-o armonie neproblematică. Există între știință, tehnică și artă tensiuni, uneori incompatibilități sau conflicte. Există, pentru un ochi lipsit de idei preconcepute, și congruențe, compatibilități, complementaritate dialectică. Sînt posibile multiple sinteze între știință, artă și tehnică. Se pare că spre ele tinde epoca noastră. Spre o raportare polidimensională față de lume, față de noi înșine, spre totalizare... Altfel, nu numai idealul marxian al « omului total », dar chiar și supraviețuirea fizică și spirituală a umanității devin problematice. Ceea ce mi se pare o mare promisiune în proiectul comunist al dezvoltării este tocmai perspectiva unor sinteze multiple între artă, știință și tehnică.

2. Nu « bombardamentul » informațional ca atare, ci amplificarea și dezvoltarea capacității de a explora universul din afara noastră și dinăuntrul nostru vor transforma radical și gustul artistic. Sensibilitatea noastră devine mai cuprinzătoare și mai ascuțită. Trebuie să ne pregătim pentru apariția unor noi limbaje artistice și să ne așteptăm, probabil, la transformări

în funcțiile sociale și umane ale artelor. Transformări au loc în toate domeniile și în toate direcțiile. Ineditul, noutatea radicală, invenția și inovația continuă caracterizează civilizația contemporană și pe cea viitoare. De aici, avîntul luat de studiile asupra viitorului, care au devenit, în lumea de azi, o *necesitate pentru societate și pentru individ*. A treia Conferință mondială de cercetare a viitorului ținută între 3—10 septembrie 1971 la București, cu tema generală « Viitorul comun al oamenilor », a dezvăluit un efort semnificativ de apropiere constructivă și creatoare față de marile probleme ale viitorului, care, la drept vorbind, sînt și ale prezentului.

3. Asupra acestei teme am disertat pe larg în *Trei meditații asupra culturii* (1970). Limbajul matematic a devenit un limbaj universal de comunicare. El va intra și în economia creației artistice. Plăcerea sexuală n-a dispărut și nici nu s-a diminuat fiindcă am explorat cu mijloace științifice relațiile dintre sexe. Nici plăcerea artistică nu va fi alterată prin faptul că în procesul creației artistul folosește metode mai exacte și recurge la serviciile calculatoarelor electronice. Limbajul matematic și computerele vor elibera spiritul de activități rutinare, favorizînd, foarte probabil, o *intensificare a imaginației creatoare*.

4. În această primă fază a automatizării sîntem copleșiți de efortul de acomodare la o practică socială scientizată și tehnizată. Prin « explozia de timp liber », pe care automatizarea o va permite într-o fază mai avansată,

timpul social destinat activităților artistice (creație și receptare a artei — nicidecum «consumul» de artă) va crește. Această evoluție este de pe acum statistic verificată.

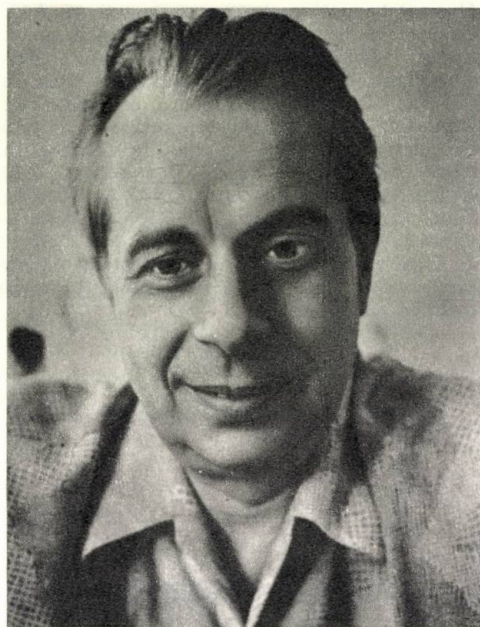
5. «Românul» n-a fost niciodată mai inzestrat pentru poezie decât pentru știință sau tehnică. Condițiile sociale din trecut l-au făcut să se poată manifesta, relativ mai ușor în poezie, decât în cercetarea științifică și invenție tehnologică, acestea din urmă, necesitând, nu numai aptitudini, ci și resurse financiare considerabile.

Atunci când asemenea condiții au existat, «românul» a creat discipline științifice noi (Racoviță, Constantinescu), a inventat noi tehnici (Constantinescu, Coandă), a adus contribuții științifice de valoare principală (Babeș, Parhon, Eliade, Moisiu etc.).

Azi, s-ar putea întruni o listă de zeci de savanți și inventatori români care s-au afirmat pe plan internațional.

Să nu ne facem chipuri cioplite din prejudecăți la care apoi să ne închinăm, posalizindu-ne singuri potențialul de creație.

«Românul» este capabil de creație în orice domeniu, cu condiția să-și creeze condițiile corespunzătoare și să fie emancipat de orice servitute.

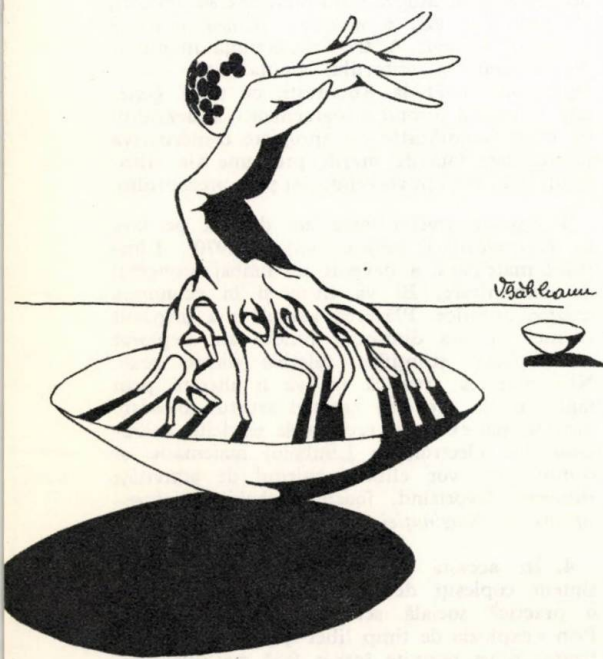
Dr. docent

VICTOR SĂHLEANU

1. Am considerat și consider că omul de știință trebuie să fie în primul rând om și că prestația sa științifică este expresia personalității sale. O personalitate bogată, sensibilă și interesantă se va manifesta și în știință într-un mod interesant.

Personal am dobândit, prin cultivarea artelor, gustul ideilor frumoase și al contribuțiilor științifice care să prezinte realitatea ca un tot articulat, ca un «cosmos». Aceasta înseamnă și o preferință pentru teorii interpretative și explicative, o oarecare nesatisfacție în fața faptului brut și a lucrărilor lipsite de inspirație și de elan. De asemenea, am dobândit exigența unei prezentări adecvate a rezultatelor, care să convingă și prin elemente de perfecțiune formală. Mai departe, aspirația către simfonizarea contribuțiilor individuale, în munca de colectiv. . .

2. Trăim o «eră informațională» cu efecte complexe asupra psihologiei umane. Tehnica informațională crește accesul de masă la opera artistică (să ne gândim la concertele transmise prin radio!) și este premisa apariției unor arte noi (să ne gândim la cinematografie și la televiziune!). Însă s-ar putea ca ea să îndepărteze pe om de carte (mai ales de epica voluminoasă!), să submineze receptarea activă, cu efort personal, a unor opere de artă, să standardizeze gusturile la un nivel mijlociu. O «mutație în gustul artistic» apare la orice

trecere dintr-o epocă social-istorică (de civilizație etc.) în alta, în cadrul « mutației » complexe de valori, de structură și ierarhie a sistemului de valori. Era informațională va eroda numeroase valori tradiționale. Mi se pare important să se salveze principii ale umanismului: omenia, respectul și admirația pentru creația umană, aspirația către frumos și către bine. Nu mă îndoiesc că tehnica informațională, inclusiv cibernetica, pot fi puse în slujba umanismului, într-o țară socialistă mai ales...

3. Am pe șantier studii de poetică matematică, astfel încât pot vorbi plecând de la o experiență personală de cercetător.

Aplicarea unor metode matematice în studiul unei opere artistice ne sporește înțelegerea măiestriei, ne dă satisfacția oricărei descoperiri științifice și — în plus — un alt nivel, paralel, de satisfacții spirituale, care sînt cele proprii matematicii, proprii surprinderii unui nou plan de corelare și de ordonare al elementelor: analiza matematică poate fi o cale de îmbogățire a savurării, prin dezvăluiri ale structurilor. De altfel, satisfacțiile oferite de matematică seamănă cu unele dintre cele oferite de artă — și invers. Nu pot adînci acest aspect — de care m-am ocupat, mai pe larg, în eseu *Arta rece și știința fierbinte*, apărut în 1972 la Ed. « Cartea Românească ».

4. Tehnicizarea poate avea atît efecte pozitive cit și efecte negative asupra consumului de artă; totul depinde de consumator, de felul în care-și organizează viața și în care folosește tehnica. Firește, omul de azi și de mâine riscă să fie « manipulat » de civilizația tehnică și de societatea tehnicizată, dacă nu știe să-și aperse personalitatea. Oricum, nu cred în *dispariția* artei, ci pronostictez mai curînd o sporire a numărului ei de funcțiuni sociale și personale. Arta ajută, bunăoară, tehnica de azi — pentru a spori cantitatea de frumos în viața cotidiană. Poate ajuta omul de mâine să nu se transforme într-un robot, imitîndu-și produsele activității sale tehnice...

5. Românul nu este înzestrat numai pentru artă, ci este — pur și simplu — un om *înzestrat*. Este inginer în practică, este diplomat, este viteaz în război etc. Nu cred că i se poate nega capacitatea de teoretizare. Școala românească de matematică este o școală strălucită. Am avut și avem filozofi de mare forță și cuprindere. Marii precursori ai științei românești de azi — ca B. P. Hașdeu și N. Iorga au știut să se avînte pe culmile sintezei și ale teoretizării, purtați de un elan aproape liric.

Astăzi este nevoie, mai mult decît oricînd, de inspirație în știință, de acel soi de romantism care refuză prestația meschină, care îndrăznește, care are ambiția marilor realizări și entuziasm pentru opere de orizont cuprinzător.

Dr. TRAIAN HERSENI

1. Orice « operă de civilizație », deci atît știința cit și arta, îmbină în chip necesar valorile fundamentale ale omenirii: adevărul, frumosul și binele, corelative prin însăși esența lor, separabile în gînd, inseparabile în faptă. Diferă numai proporțiile și orientările.

Există o frumusețe a științei, care abstractizează frumusețea artistică, și un adevăr al artei, care concretizează adevărul științific: în ultimă analiză, amîndouă operează cu aceeași frumusețe și același adevăr.

Nu cred că se poate face știință fără o viziune artistică și nici artă, fără o viziune științifică. De aceea fiecare are de învățat de la cealaltă. Pe de altă parte, contemplarea naturii ne descoperă o frumusețe care este dincolo de artă, iar înțelegerea oamenilor ne descoperă un adevăr care este dincolo de știință.

În zilele noastre, savanții au foarte puțin timp pentru artă, iar artiștii înțeleg tot mai greu rezultatele, extrem de matematizate, ale științei. Anchetele sociologice arată tendința îngrijorătoare a unei rupturi între știință și artă, în sensul constituirii a « două » culturi: una științifică, alta artistică, din cauza unor decalaje provocate de avîntul excepțional al științei, în raport cu celelalte sectoare ale civilizației.

2. Fenomenul este inevitabil și, după mine, salutar. Asistăm cel puțin la trei fenomene mutaționale, de ordin fundamental: 1. pătrun-

derea gustului artistic «suprafolcloric» în mase, deci o omogenizare a gustului prin ridicarea celui de «jos» la nivelul celui de «sus»; 2. deschiderea gustului artistic pentru arta tuturor popoarelor, a întregii umanități, deci înlăturarea tuturor formelor de «etnocentrism», cuprinse multă vreme în tradițiile culturale; 3. orientarea spre forme artistice complexe: gustul pentru «spații multidimensionale», pentru «timpul reversibil», pentru «decompoziție» și «antinomii», iar la limită, pentru «imposibil» și pentru «absurd».

Artă nu va dispărea, pentru că ea ține de însăși esența omului ca om, dar va suferi, probabil, mutații uriașe, greu de calculat pe baze pur imaginative.

3. Dacă vă gândiți la o influență asupra artiștilor, este indoielnică: majoritatea dintre ei nu sînt preocupați de astfel de studii, unii nu le citesc, alții nu le înțeleg, iar cei care le citesc și le înțeleg, nu le aplică decît foarte rar în arta lor. Artiștii învață să facă artă de la alți artiști, de la maestrul artei, nu de la maestrul științei. Dacă vă gândiți însă la «mașinile electronice» cu program artistic, s-ar putea să se obțină într-o zi o artă foarte valoroasă, fabricată (nu creată) de roboți. Frumusețea artistică nu este același lucru cu frumusețea naturală. Poate că nici frumusețea «cibernetică» nu va fi aceeași cu frumusețea artistică. Rămîne însă faptul că toate trei aparțin frumuseții și deci contribuie la spiritualizarea vieții.

Științele «nematematice» și încă «nematematizate» ale artei, ca sociologia, psihologia, antropologia artei, perfect accesibile tuturor artiștilor, nu numai celor cu cultură matematică, lămuresc unele procese de creație și unele cerințe ale publicului, deci sînt în măsură să influențeze considerabil și pe artiști. Anchetele privitoare la atitudine, opinia și comportamentele artistice ale oamenilor dirijează azi în chip considerabil și producția artistică.

4. Tehnicizarea profesiilor va scurta cu siguranță orarul de muncă și deci va spori timpul liber. Ce vor face însă oamenii cu acesta, cum îl vor întrebuința, este altă problemă. Tehnicizarea paralelă a activităților extraprofesionale, mai ales a mijloacelor de comunicație și de transport, asigură omenirii căi foarte variate de folosire a timpului liber. Televizorul, de exemplu, aduce la domiciliu toate artele, inclusiv monumentele arhitecturale, teatrul, filmul, opera, baletul, concertele, expozițiile, muzeele de artă. Cînd se urcă însă în vehicule și pornesc la drum, foarte puțini oameni umblă după artă. Cei mai mulți caută aer, apă, soare, liniște sau, ca singurul antidot al sedentarismului și al anchilozării, mișcarea, mobilitatea, variația. Omul va consuma, probabil, mai multă artă «cotidiană» decît pînă în prezent, asigurată prin mass media, dar și prin estetica industrială,

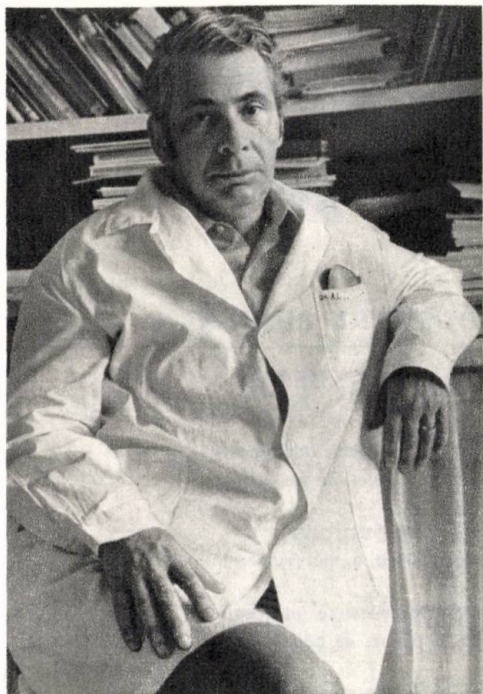
estetica locuințelor, estetica așezărilor. Artă cealaltă, de sărbătoare, care nu vine acasă, la care omul trebuie să se ducă singur, își va păstra, probabil, încă multă vreme, caracterul acesta festiv, deci va fi cu atît mai gustată și mai apreciată, cu cît va fi mai excepțională, în sensul capacității de a întrerupe automatismul vieții cotidiene prin clipe de mare intensitate și răsunset spiritual.

5. Eu nu cred nici că «românul» este născut «poet» nici că ar fi neînzestrat pentru activități științifice fundamentale. Ca orice popor dezvoltat în condiții istorice «normale», avem înclinații pentru toate activitățile sociale, nu numai pentru cele literare, inclusiv pentru cele științifice, de toate categoriile. Totul depinde de etapele de dezvoltare ale societății, de sprijinul acordat unora sau altora din diferitele activități sociale. Unele decalaje se pot totuși ivi, poate tocmai din cauza aceasta. Poezia, de exemplu, presupune talent, apoi cultură și cîteva mijloace elementare de scris (hîrtie, creion etc.). Știința cere în plus: documentare, laboratoare, aparate, instalații, calculatoare electronice, o activitate stăruitoare, de lungă durată.

Dr. ALEXANDRU LUNGU

1. Bănuiesc că arta mi-a stîrnit sau, cel puțin, mi-a potențat setea de a gîndi cuprinzător și nefragmentat (deci armonic, aș spune chiar muzical) asupra materiei vii, mi-a catalizat posibilitatea de a visa, dincolo de căutarea și găsirea unor soluții imediate și — vai, inevitabil — limitate, la rotunjirea ideală a parametrilor fundamentali de înțelegere a biosului. Cu alte cuvinte, arta a fost probabil una dintre căile pe care m-a împins șansa de a fi, din cînd în cînd, cu adevărat om de știință, ieșind din corsetul rutinat de împiecat științific. Cine n-are patimă vizionară, cine nu se bucură și nu suferă integral pentru o ipoteză, o idee sau o problemă, asemenea unui Poet, poate obține titluri și funcții științifice, dar moare fără a fi fost, de fapt, om de știință. Mi se pare imposibilă existența unui om de știință lipsit de vină artistică. Și, cred, de aceea, că vioara lui Einstein, este mai semnificativă și mai prețioasă decît vioara lui Ingres.

2. Hiperbola, de altfel foarte plastică, a bombardamentului informațional la care e supus omul de azi mi se pare inadecvată și generatoare de frivolități derutante. Cum adică, să credem că omul de ieri și alaltăieri a trăit, în planul cunoașterii, secole și milenii, liniștit

și senin, fără presiunile și dramele cărora noi le-am găsit azi niște nume mai mult sau mai puțin bombastice? Să fi fost oare creierul lui Aristotel supus unui bombardament informațional mai slab decât creierul lui Leonardo da Vinci, iar capul lui Einstein să fi primit mai multe proiectile informaționale pe neuron decât capul lui Spinoza? Nu neg evidente — adică faptul creșterii continue a cantității — totale de informație care circulă pe planeta noastră. Dar cantitatea totală de informație se distribuie pe un număr din ce în ce mai mare de oameni, pe câi mult mai variate azi decât ieri. Capacitatea generală, individuală și de consum informațional crește paralel cu sporul producției informaționale — așa că în linii mari coeficientul de eficacitate informațională rămâne cam același, bombardamentul continuă și nu din latura aceasta sînt de așteptat mutații în gustul artistic.

3. Nici o metodă, în afară de metodele pur artistice, nu poate influența aspirația operei de artă. Nici măcar critica fiecărei ramuri artistice nu face altceva decât să comenteze

sau să explice (pînă la un punct) fie organisme vii (rarissim nemuritoare!), fie cadavre. Metabolismul operei de artă, mai ales după constituirea acesteia, are o autonomie evidentă. În artă, atît la nivelul creatorului, cît și la cel al operei, se organizează pe cont propriu și se renaște din resurse strict interne.

4. Omul modern trăiește o criză generală de timp, generată de un complex de factori în care tehnicizarea ocupă un loc important, dar nu preponderat. Paralel cu îngustarea timpului, are loc și un proces de înlesnire a circulației artei — o facilitare a accesului la artă și a vitezei sale de «consum». Cinematograful, radioul, TV-ul sînt (și ar putea să fie mult mai mult) vehiculatori consecvenți ai artei, cu mijloace noi, șocante, superioare (și nu învechite, cumînți și medii, cum se întîmplă aproape mereu). Din ce în ce mai mult, în cadrul civilizației moderne, arta își urmărește consumatorul, îi iese în cale și i se oferă sub formele cele mai variate. În această direcție trebuie încercate cît mai multe modalități, cu curajul pe care, în general, nu-l au cei ce se ocupă cu punerea în circulație a artei. Nu putem visa să avem prea curînd forme vizuale noi de poezie spațializată în parcuri și în piețe. Și nici măcar cînepoeme propriu-zise la TV, în locul recitărilor de ieri, de azi și de mine — cele mai multe de un STAS feroce. În schimb, în numele «vitezei secolului» și probabil al «popularizării» artei se adoptă cu o seninătate plină de sine modalități de degradare crasă a valorilor artistice. N-ați văzut? Avem fascicule, sinistre și ca aspect, cu benzi desenate nu numai din Hemingway, ci și din Sadoveanu. «Neamul Șoimăreștilor» în benzi desenate mi se pare o veritabilă crimă culturală.

5. Nu sînt de acord cu ideea că «Românul e născut poet» numai pentru domeniul artistic, în știință fiind mai degrabă un meșteșugar inventiv, de o iscusință aplicativă care-l face să nu-l pasioneze spargerea și lărgirea orizonturilor teoretice. Dintotdeauna știința românească a generat idei strălucite, iar astăzi putem fi prezenți pe piața științifică mondială mai ales prin contribuții teoretice fundamentale și mai puțin prin invenții și materializări aplicative. Situația este astfel nu numai datorită particularităților native ale acestui popor poet și savant, ci în special din pricina faptului că în etapa actuală a dezvoltării noastre economico-sociale și tehnice, ideile — indiferent de valoarea lor virtuală, uneori inestimabilă — costă mult mai ieftin decât cercetarea științifică aplicativă, în care rentabilitatea se supune, orice am face, altor legi decât în cultura cartofului sau în industria laptelui.

Anchetă realizată de
CICI IORDACHE

HORIA ZILIERU

MAREA ZĂPADĂ

În genunchi, cea mai albă din zile
în crin așteptam,
injectându-mi polenuri umile
în tristul balsam.

Dezgropînd o căldură de oase
c-un flaut, din trup
în lumină zburară duiioase
odrasle de stup.

Văd o coapsă vergină în lună
și sinii sub nor,
candelabre nectare își sună
în foc vuitor.

Și-n adînc, cea mai bună din coaste
cu bulbul mărit
luminează zăpezile caste,
în alt răsărit.

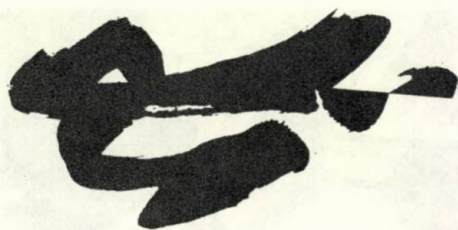

A. I. ZĂINESCU

TABLOU

Și dansul porumbelului, o, cît un tropot
De cal printre lăncii de nori, și gușa
Lui cît o copită prin aer, și ghiarele
Lui cît un fornăit de cal, zborul
Și dansul lui umbre verzi în urechile
Calului, se făceau umbre verzi în urechile
Lui și el se uita lung, nesfîrșit după aripa
Porumbelului, necheza scurt, răgușit după umbra
Lui cît o vale pe cer ! și Bătea
Mătănii în pămînt, pe un fir, parcă,
Gropi înșira
Calul.

Porumbelul de-asupra prin cearcăn
Și aer de gropi.

DUMITRU MUREȘAN

SEQUENTIA

Eu, în genunchi, adulmecam
aroma algelor de jos

Și fiecare fruct cules
mi se părea, o, mai frumos !

Culorile adînci se întreceau
ca în penaje de păuni.

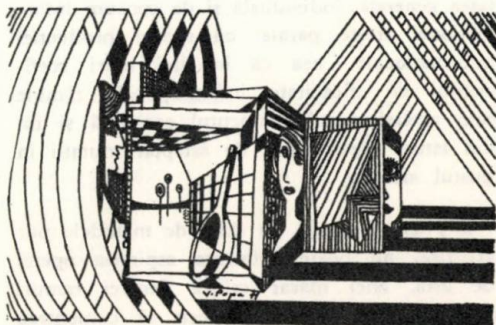
O, scoici de mare invîrstate
în verde, violet și brun !

Știința pictorilor îmi lipsea
să-ntipăresc în gînd ușor

ovalurile căptușite cu sidef,
culorile de carne. O, valve de culori !

Se deschideau ca evantaie ude
deasupra albului troian inform

O, inimi ale mării desfăcute
cu singele multicolor.

«...PENTRU TOT CE ESTE ROMÂNESC»

Ionel Perlea s-a născut în Ograda din județul Ialomița la 13 decembrie 1900, de unde, după absolvirea școlii primare, se îndreaptă spre Occident pentru a studia arta muzicii. la lecții la München cu Paul Graener care încă de pe atunci, la începutul secolului nostru, se afirmase ca un muzician cu tendințe înaintate în muzica germană contemporană, iar la Leipzig studiază cu Otto Lohse, dirijor remarcabil format la școala din Dresda și apreciat compozitor de lieduri.

După terminarea studiilor Ionel Perlea se întoarce în țară și desfășoară o activitate prodigioasă de dirijor la Cluj și București. Între anii 1924-1930 este directorul Operei, dirijorul orchestrei Radio și profesor la Conservatorul de muzică din București. Activitatea sa de mare dăruire se izbește de obtuzitatea și chiar adversitatea oficialităților, pe care nu le mulțumește un artist nonconformist ce nu se subordonează nici unui interes în afară de cel al artei. El, «marele singuratec» al muzicii românești dintre anii 1925-1945, care nu trăia decît cu muzica și pentru muzică, a avut totuși și prieteni buni. Unul a fost George Enescu. Maestrul îi trimite lui Ionel Perlea într-un asemenea moment greu din viață o scrisoare în toamna anului 1931. Ionel Perlea, prins în cursa defăimărilor, îi trimisese lui George Enescu «Sonata pentru pian, op.12». După primirea acestei compoziții îi răspunde maestrul:

Scumpe Domnule Perlea,

Bravo pentru Sonata de pian, atît de arhitecturală! Am aflat că ai intrat în zodia neîncrederii în sine. E posibil? Un artist ca dumneata? Imediat afară din ea, spre cea a afirmațiunii, în ciuda tuturor denigratorilor și în ciuda geloșilor și birfitorilor.

Curaj și la muncă rodnică pentru gloria Domnului. Cele multe semnate și alte compozițiuni. Cu sinceră simpatie și prietenesc devotament,

GEORGE ENESCU

Tot din această perioadă este și prietenia cu Natalia Romașcu pe care o cunoaște în anul 1926. Natalia Romașcu studia pianul la Paris, la Școala Normală de Muzică, unde îl avea profesor pe Michel Ciompi, căruia George Enescu i-a dedicat *Sonata în re major*. În vacanțele Nataliei Romașcu, cîntau împreună la pian din Wagner, la 4 mîini, mai ales din *Maestri cîntăreți* și din *Tanhäuser*. Cîteva din multe scrisori pe care Ionel Perlea i le-a trimis prietenei sale s-au păstrat. Prin ele trece firul roșu al nemulțumirii artistului pentru o activitate care-l storcea de energie. Era într-adevăr o muncă epuizantă. Și fără satisfacția de a fi recunoscută. De aceea începe pelerinajul concertelor peste hotare. Anul 1944 îl prinde la Viena unde dirija un concert de Wagner la Volksopera. De aici este internat în lagăr de armata germană. Eliberat în 1945, Ionel Perlea se duce în Italia, unde fusese chemat de Arturo Toscanini care-i spusese:

— Dumneata va trebui să mă continui la pupitrul de orchestră!

După o serie de concerte la Firenze, Milano, Neapoli, la recomandarea lui Arturo Toscanini, Ionel Perlea merge în America unde va lua conducerea celebrei «Manhattan School of music» din New York. De aici s-au ridicat mulți dirijori celebri printre care și David Guilbert și Nicolas Demelici.

Ionel Perlea s-a impus și prin memoria sa fenomenală. Știa pe de rost peste 1.500 de opere și lucrări simfonice. Nu numai că dirija, dar și repetițiile le făcea fără să deschidă partitura. Dar nu era numai memorie prodigioasă, deoarece Ionel Perlea nu urmărea numai redarea cu fidelitate a melodiei, ci și acel duh înalt de originalitate pe care-l așeza tutelar de fiecare dată în fața orchestrei, ca un pisc ce trebuia atins.

Cînd Ionel Perlea se afla la pupitrul era exclusă eroarea de interpretare. Și cu cită pudoare, cu

cită delicatețe intervenea ca să se lumineze par-
tea adumbrită. El nu urmărea construcția ges-
turilor pe care le făcea, mai ales în ultima vreme
când dirija numai cu mina stângă după acciden-
tul pe care-l suferise. În legătură cu arta sa de
dirijor, criticul Alan Rich de la « World Journal
Tribune » din New-York scria în 1969 după
reprezentarea operei-concert « Orfeu și Eury-
dice » de Glück la Carnegie-Hall cu Elisabeth
Schwarzkopf și Dietrich Fischer-Dieskan: « Tot
ceea ce dirijază astăzi Ionel Perlea este o fan-
tastică mărturie a posibilităților spiritului uman »
Vorbind și despre accidentul lui Ionel Perlea
în urma căruia nu s-a mai putut folosi de mina

dreaptă, criticul american nota: « Minunea lui
Perlea nu constă numai în faptul că a învins
acest necaz, ci că el continuă să fie un mare di-
rijor. » Iar mai departe: « Seara trecută a înce-
put prezentarea operei lui Glück cu o înflăcă-
rare extraordinară și o vitalitate intensă care
s-a propagat puternic în sală. »

Această « înflăcărare extraordinară și vita-
litate intensă » am simțit-o și noi în anul 1969
cînd, reîntors în patrie, a spus: « Inima mea nu
a încetat să bată pentru tot ce este româ-
nesc ! »

ION POTOPIN

DIN CORESPONDENȚA LUI IONEL PERLEA CU LIA ROMAȘCU

20 martie 1929

Iubită Domnișoară Lia,

Nespus de multă plăcere mi-a făcut cartea poș-
tală. Mă grăbesc să-ți comunic că filmele au ieșit
admirabil și peste așteptările mele. Ești foarte
elegantă, drăguță și fotogenică.

În cit privește voiajul meu nu pot spune încă
nimic precis, atît doar că acum caut cu orice preț
să plec la 1 iulie. Țin însă înainte de toate să mă
odihnesc timp de două săptămîni și cum ți-am
spus, aș prefera (după ce am trecut prin Viena
Salzburg-München) — să mă retrag undeva în
munți pentru a mă liniști — mă simt cam obosit
de atîta muncă. Așa dar aș putea veni la Paris pe
la 15 iulie, dacă prietenii nu mă fac să mă opresc
la München.

Deci permite-mi să-ți propun, pentru cazul că
aș rămîne la München ideea cred că n-ar fi rea.
De sigur întorcîndu-te în țară vei trece iarăși prin
München. Mi-ar face o mare, mare plăcere, așa
și mamei mele dacă te-ai opri cîteva zile la Munich,
oraș pe care nu-l cunoști încă. Ai putea apuca
« festivalurile » wagneriene și mozartiene și eu
m-aș oferi să-ți servesc ca ghid pentru a-ți arăta
toate curiozitățile orașului. Deci sper să ne revedem
în orice caz fie la Paris, fie la Munich.

Pot spera pe încă un semn de viață pînă la 1 iulie ?

Rămîn al Dtale devotat admirator

Ionel Perlea

Aștept cu multă curiozitate rezultatul produc-
țiunii. Am fost într-o seară la părinți împreună cu
vărul care trimite sărutări de miini. Am arătat
filmul.

20/III/29.

Iubite Domnișoară Lia

Nespus de multă plăcere mi-a făcut cartea
postală, mi-a plăcut și-ți comunic că filmele au ieșit
admirabil și peste așteptările mele. Ești foarte elegantă, a
drăguță și fotogenică.

În cit privește voiajul meu nu pot spune încă
nimic precis, atît doar că acum caut cu orice preț
să plec la 1 iulie. Țin însă înainte de toate să mă
odihnesc timp de două săptămîni și cum ți-am
spus, aș prefera (după ce am trecut prin Viena-Salzburg-
München) — să mă retrag undeva în munți, pentru a
mă liniști — mă simt cam obosit de atîta muncă.
Așadar, aș putea veni la Paris pe la 15 iulie,
dacă prietenii nu mă fac să mă opresc la
München.

Deci permite-mi să-ți propun, pentru cazul că
aș rămîne la München ideea cred că n-ar fi rea.
De sigur întorcîndu-te în țară vei trece iarăși
prin München. Mi-ar face o mare, mare plăcere,
așa și mamei mele, dacă te-ai opri cîteva
zile la Munich, oraș pe care nu-l cunoști încă.

Ai putea apuca « festivalurile » wagneriene și
mozartiene și eu m-aș oferi să-ți servesc ca
ghid, pentru a-ți arăta toate curiozitățile
orașului. Deci sper să ne revedem în orice
caz, fie la Paris, fie la Munich.

Pot spera pe încă un semn de viață
pînă la 1 iulie ?

Rămîn al Dtale

devotat admirator

Ionel Perlea

Aștept cu multă curiozitate rezultatul
producțiunii !

Am fost într-o seară la părinți împreună
cu vărul, care trimite sărutări de miini.

26 VI 1929

Dragă Domnișoară Lia,

Îți mulțumesc pentru atita atenție ce mi-ai arătat-o în rindurile pe care le-am primit astăzi. Mă bucur ca un copil să văd Parisul condus de dta care ești atât de drăguță. Ți-am scris câteva rinduri sper că le-ai primit. Cred că voi putea pleca luni (1 iulie). Din voiaj îți voi scrie deseori adresele mele căci n-aș vrea să pierd contactul cu dta. Scrisoarea care am primit-o astăzi nu m-a plictisit ci m-a mișcat profund, văzînd că nu m-ai uitat de tot. Al Dtale admirator.

Ionel Perlea

Ce zici de propunerile pe care ți le-am făcut în scrisoarea mea?

21 IX 1929.

Dragă Domnișoară Lia,

Am avut destulă vreme ca să nu te uit, doar că n-am putut să-ți scriu. Am fost și sint peste măsură de ocupat. Opera nu mai joacă la Liric, ci la Eforia. Mutarea de la un teatru la celălalt a fost cît se poate de complicată. Împreună cu subdirectorul meu muncim de dimineața pînă seara.

Am avut și de luptat cu dușmani care țineau cu orice preț să lovească în noi. Sint zile foarte grele pînă ce vom deschide stagiunea. Sper că atunci voi convinge toată lumea. Teatrul încă nu e gata. Deschid cu « Tanhäuser » la 16 oct. La 28 oct. dăm « Don Pasquale » iar la 21 noiembrie « Chevalier de la Rose ».

Sper și doresc să te văd la una din premiere, dacă nu la deschidere, cel puțin la « Cavalerul Rozelor ».

Mi-aduc aminte cînd Maman îmi spunea (la colonade) că vei rămîne probabil în străinătate. Ar fi de dorit pentru dta, mie însă mi-ar părea rău.

Am vorbit zilele trecute cu Dl Romașcu la telefon, mi-a spus că Maman a plecat la Paris. Cînd vă întoarceți? Te rog să studiezi mult pianul și să iei totul în serios. Ai mult talent și ar fi păcat de Dta care ești atât de muzicală. N-ar fi bine să lucrezi iarăși la Viena cu Sauer? Vrei să-mi scrii iarăși?

Transmite te rog, Dnei Romașcu sărutări de mîini precum îți sărut și Dtale mînușțele.

Al Dtale
Ionel Perlea

München (fără dată)

Dragă Domnișoară Lia,

Crede-mă și eu am fost foarte supărat că n-am putut veni la Paris. În tot cazul aș fi venit numai pentru câteva zile și asta mai mult pentru dta decît pentru Paris.

Nu s-a putut face, nu mi-am dat seama de înainte că timpul e prea scurt. Peste două zile mă reîn-

torc în țară. Totul a fost numai o gustare. Am renunțat la Paris. Ar fi fost poate o suferință să mă despart după trei zile de un oraș ca Paris. Și așa fi avut desigur să-ți spun multe și asta mi-ar fi căzut greu în trei zile.

Așa dar am renunțat să te văd și m-am consolată cu ideea că vei trece la înapoiere prin München, cum însă din scrisoarea Dtale nu reiese de loc când te întorci în țară, mă consolez cu Bucureștiul unde te voi vedea din nou.

Rămîne să mă duc la Paris la anu. M-aș duce împreună cu Dta dacă nu te-ar plictisi prea mult să-ți țin de companie.

Ți-am trimis filmele. Dacă vrei să-mi răspunzi la această scrisoare, adresează: București, Berzei 17.

De cînd am plecat în concediu, am petrecut destul de bine. La Viena am stat aproape două săptămîni. Apoi m-am dus la München. Mama s-a bucurat foarte mult, idem toți prietenii mei care nu vor să mă lase să plec. Cu paharul de bere în mînă am însuflețit toate amintirile din viața noastră. De cîteva zile au început « Festspihlurile ». Am auzit « Maeștri cîntăreți » și eri « Nunta lui Figaro » într-o reprezentație impecabilă. După spectacol am fost puțin abătut, mi-am dat seama că noi, la București, sintem încă departe de ceea ce dorim.

Cu puțină răbdare și perseverență — probabil vom ajunge și noi acolo.

Acum sînt bine odihnit, așa că pot lucra din nou la opera noastră cu toate puterile mele.

M-am bucurat f.f. mult de succesul Dtale, dar aștept să te aud iarăși la București. Nu știu cînd, dar nu mi-ai scris nimic despre planurile de viitor. Nu-ți e dor de București ? de părinți ?

Viața lui Chopin și a lui Liszt e plină de parfum pentru noi care privim. De multe ori astfel de băutură mă îndispune. Cum totul în viața asta e banal, e de ajuns să-ți aduci aminte de cel mai mic amănunt din viață, că îl vezi cum ai fi dorit să-l pățești. Iar dacă te îndepărtezi de terenul realităților, te îneci în viața asta.

Apropo: De ce crezi că-mi trebuie rechizită ca să mă gîndesc la Dta ? Mi-ar trebui — poate — dacă te-aș judeca așa cum spui că ești în aparență. Poate nu ești fericită (Nu ride !). Cred că nimeni nu e... Dta însă ai mai mult decît alții. Ești inteligentă și frumoasă. Din « fericire » nu mi-aș face nici o problemă; aș lua totul în glumă și mi-aș păstra umorul. Eu însă mă gîndesc de multe ori la Dta fiindcă-mi ești simpatică. Acum îți sărut miinile și rămîn al Dtale.

Ionel Perlea

Scumpă Domnișoară Lia,

O poți ghici surpriza pe care vreau să ți-o fac, din nefericire, însă, mai trebuie să-mi lași răgaz încă două săptămîni. De fapt nu vroiam să-ți scriu mai înainte de asta, dar acum sînt singur, singur de tot, într-o liniște fermecătoare, aș zice « ultra-romantică » (te rog nu ride căci vorbesc foarte serios) gîndul este la dumneata și fără nici un pic de sentimentalitate îți spun franc că-mi e dor de dumneata însă nu de oraș, și cum îmi place aici la nebunie, totuși n-aș putea să părăsesc acest mic « Nirvana ». La București n-aș putea să mă întorc. Mi-aduc aminte de o promisiune care mi s-a făcut, pe care ați uitat-o. M-aș crede în vis dacă aș fi în situația fericită de a vă putea primi aici. Promisiunile sînt sfînte ! Apoi am dat exemplul și peste două săptămîni voi ține dovada în mînă !

Îmi permit să-ți descriu micul meu paradis: și vei vedea dacă face să vă refugiați, măcar pentru două-trei zile, în regiunea asta. Am tot confortul, am liniște, am animale, am vinătoare, am radio, gramofon, vioară și violoncel (vom cînta cu fratele împreună muzică de cameră), am personalul bine instruit, am paturi bune, am mincare bună (rîzi de descrierea mea ?), am tot, am pace ! Ce bine merge aici studiul la pian și compoziția ! Sînt de zece zile aici fără să mă plictisesc o secundă, mai mult mi-am regăsit echilibrul sufletesc, n-ai să mă mai cunoști. Unde pui că mi-am lăsat și borbă să-mi crească (Nu ride !).

Veniți că-mi faceți o plăcere nespusă. În cazul acesta ar trebui să aduceți numai puțin vin, căci acesta nefiind bun aici nu vi-l pot oferi. Am de gînd să stau aici pînă la primăvară. Am venit cu mașina și am observat că drumul este destul de bun și duce București-Lehliu-Ciulnița-Slobozia-Ograda: în total 146 km.

Sînt nerăbdător de prima scrisoare de la Dta, scumpă Domnișoară Lia, voi avea emoție cînd voi deschide plicul de teamă că-mi vei respinge invitația...

Ce mai face tătucu ? mămica ? Sărutări de miini din partea mea te rog să transmiți și salutări Domnului Romașcu. Nu e așa că-mi vei răspunde numaidecît ? Nu trebuie să uiți că sînt singur de tot. Dar sînt liniștit ca niciodată, transparent într-o mulțumire pe care n-am cunoscut-o încă. Ce bine fără oraș ! Acum îți sărut minușitele cu toată afecțiunea mea pentru Dta, în speranța unui răspuns afirmativ. Al Dtale,

Ionel Perlea

16. XII 1930

Iubită Domnișoară Lia,

Supărarea este de partea noastră care nu se mulțumește numai cu semne de viață sub formă de cărți poștale, ci așteaptă realizarea frământărilor, sosirea persoanei în carne și oase.

Ai uitat, oare, că vara trecută promiteai asistența Dtale la diferitele noastre premiere de la Operă, în special «Cavalerul Rozelor» ceea ce ar fi fost pentru mine o plăcere și o cinste deosebită. Mai departe ai uitat că amintei venirea Dtale la sfârșitul lui noiembrie. Aș fi fost înștiințat de către mămica Dtale care nu mai poate de dorul

Dtale și de care Dtale nu-ți e milă. Aveam dreptul să fim supărați?

Îmi pare bine că studiezi serios pianul. De abia aștept să te aud, și să te văd, poate acum ești mai frumoasă. Aș vrea să exclam: — Ce fericită ești! Tină ră, frumoasă și inteligentă!

De noi — sărmanii de la balcon — nu mai vrei să știi. Scrie-mi te rog, ce mai faci acolo? Mai lucrezi? și cum te distrezi? Ce planuri ai? Ești mulțumită? Mai mult: ești fericită?

Despre mine nimic nou. Muncesc toată ziua și duc grija Operei. De sărbători din tot sufletul îți doresc fericire așa cum mi-o inchipui și eu. Cu drag și dor al Dtale,

Ionel Perlea

prăbusirea avionului

1. Dacă eu nu sînt nicicînd, dacă eu nu-s nicăierea, scapără în locu-mi nesfîrșirea.

2. Și printre grățiile Lipsei străbate lujerul iubirii. Doare la fel o despărțire, fie că duce către moarte, fie că duce către viață, dacă nimic nîu mă urmează.

3. De-acum mă leagă un război total de lucruri, răni capăt pretutindeni, devin nerăbdător. Mă regăsesc pe mine citeodată în afara tuturor.

4. E-atît de-obositor să stai mereu fără-a pricepe, asemenea copacilor, - și nici măcar spre bucuria lor. Orașul meu l-am străbătut și eu, precum l-au străbătut tătari și băștinași de-asemeni - și totuși mai nutresc induioșări. Dar despre felul meu de-a fi păstrez tăcere. Păstrez tăcere, spre-a mă apăra. Păstrez tăcere, ca să-i apăr pe aceia care s-ar bucura de firea mea, pentru că sînt și ei asemeni mie. Și mai degrabă îndoiala-nsingurată să-i bîntuie, văzînd că ei sînt singuri. Spre-a se putea căli, - căci trebuie să-și ducă viața. Pînă și firul ierbii revine legănat, înțelegînd: nu poate crește dîncolo de nori.

5. Zbatere-a mea în bula de aer a trecerii, a firii pieritoare, și dacă ea dispăre ce folos că stelele le-am cunoscut, - nu-s apărat de-acei otrăvitori curenți ai morții. Poate pentru că nu le chem pe numele lor adevărate, ci doar pe cele date arbitrar. Însă de unde să-i fi dat alt nume lumii, nume mai bun decît din zarea pămînteană? Pustiu e necuprînsul, nimic familiar. Într-însul supraviețuiesc numai cosmopoliti ca rațiunea și sentimentul acela amorțit. Eu am nevoie de viață, ca un astronaut de-armura protectoare, ca să mă pot aventura în Lume. Căci gîndul, iată, nu-i de-ajuns spre-a mă susține-n acest sistem care inspiră-nțelepciune. Atîrn de-asupra morții, ca într-o bulă în apa carbogazoasă, și-n jur într-una scade presiunea de reazim dătătoare.

6. Se-ncolăcește biciul unui tipăt, şuieră șarpele unui tipăt, ecuatorul unui tipăt pe pămînt, elipsa unui tipăt ce piere-n galaxie.

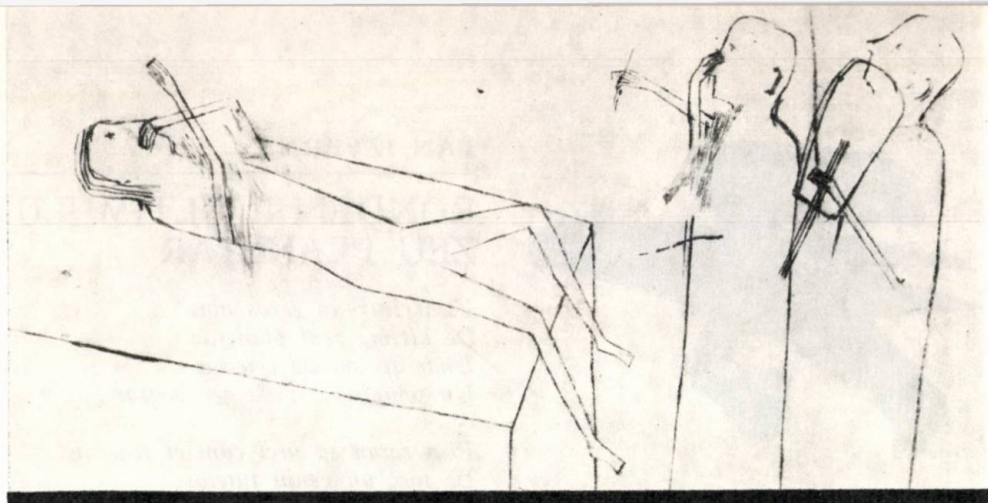
7. Mie-mi plăcea pînă și-n ziua de $(N \ X)^2 - 1$ să umblu pînă-n zori sub lîna instelată a cerului, nu numai pentru că iubeam ORAȘUL în fiecare clipă-a lui. Pe străzile-noptate, la vederea stelelor, eu simt grozavele neliniști ce-mi bîntuiau strămoșii. Abdic de la plăcerea oricărui simț; eu aș menține lumea chiar numai ca să VĂD, să pot fi treaz într-una și să trasez acele linii de forță-ntre relații acolo unde nimeni n-ar fi băgat de seamă. Fără de trup a trece-n Suedia și-n Sud, a nu fi suferind de frig, de oboseală, și-a preveni ici-colo pe cite cineva, cînd tocmai vrea să făptuiască și scapă din vedere un factor foarte important. Și-atunci vezi oamenii zimbind: «Îți mulțumesc, iubită conștiință!» Și-ar făptui cum trebuie să facă și eu aș merge mai departe, printre nămeți fără a scîrții, prin ploaie fără a plescăi, prin vînt fără a vîntui, ca o privire, ca dorul-dor de casă al iubirii.

8. Sînt obosit. Azi, de la șapte pînă la amiază, am fost pasăre. O dimineată întregă am plutit peste oraș. Eu sînt o pasăre zburătăcită, constrînsă-n aripi pentru zbor, și-acum încep să ostenesc și simt c-am să cobor mult mai devreme, undeva. Nu cred să mă întîmpine acolo doar pacea și posteritatea și înțelepciunea. Așteaptă, cu aeroporturile sale pentru porumbei aducători de vești așteaptă viitorul care pe toți i-ascultă și care-și dă verdictul, iată-l, pe-un plai îndepărtat. Eu într-acolo mă îndrept și moartea mă învelește întretîmp.

9. Cînd pleacă avioanele-n concediu, își scot veșmintul și rămîn în slip: se schimbă-n păsări pentru o săptămînă, zece-douăsprezece zile, și se întind pe țărnul mărilor, acolo, în nisipul fierbinte, în marele albastru adînc al cerului, ca rîndunelele sau pescărușii, și fără uniforme de metal, cînd pleacă avioanele-n concediu, singure păsările se rotesc prin cer. Doar că-n istorie nu sînt concedii. sînt numai morți eroice.

10. Alții-s uituci. Eu, în secunde de mari jigniri, pot să susțin că nu sînt.

11. Doar cu contemporanii mă măsoar. Cine mă-ntrece în eterna trecere?

SORIN ILFOVEANU: *Visul lui Hölderlin* (aqua-forte)

12. Mereu îmi caut un ocrotitor. Citeodată ești tu, citeodată trecutul. Citeodată nimic. Și-ncep atunci să supraviețuiesc, să rămân singur.

13. Trei zile – viața noastră. Într-una ne naștem, în alta murim, și într-o zi am trăit.

14. Fac tot atita cu intregul cit cu părțile bine păstrate.

15. Al cincilea acord, bubuitoare. Nimic nu dovedește mai mult lipsa capacității de înțelegere morală a omenirii decât aceea că urmează mai degrabă decizia magistratului dintr-un oraș decât mesajul unor clasici citiți de milioane de ori cu voce tare. Mie atita mi-e de-ajuns.

16. În chip de Beethoven, cunosc tot ce-am călcat, chiar fără voie, tot ce călcat-am în picioare din armoniile eline.

17. Îmi culc bărbia la temelile lumii, pentru ca munții să-mi preseze buzele și nici un vaiet să nu-mi scape.

18. Capul mi-l ascund în uriașa cască a globului pământesc, la dreapta și la stînga mi se lipesc de față, de ureche, Africa, America de Sud. Și tocmai într-o astfel de după-amiază, toamna, mă uit afară-n lume prin geamul Oceanului Pacific. Furtuni mi se tot urcă spre bărbie, ca picăturile pe sticla aburită, căci dinăuntru văd că am rămas singur, căci dinăuntru aud că am rămas singur, căci dinăuntru spun că am rămas singur.

19. Și am ajuns să mă prefac într-o unică, trecătoare criză de nervi. Și cad acuma înapoi, mă prăbușesc cu uraganul Clara, cu gestul trist al hainelor, al zdrențelor, al casei răscolite, al prafului, al corturilor risipite.

20. Cit de bătrînă-i lumea! Barba stelelor într-o singură lacrimă.

21. Mulți cred a mă cunoaște: sint un semen. Cînd sint pe cale de-a pieri, cuprins de ameteală, e o armură care vine singură și-ncepe să mă apere. Doresc grozav – și nu e cu putință.

Ajung la renunțare – și-atunci mi se oferă. Am lacrimi, precum zeii, și un stomac ce-nfulecă, asemeni fiarei. De ce n-au biruit capcanele existenței spre-a-l ocroti pe nervul acela de capricii josnice, de vreme ce voiau să lase-atit de multe-n seama lui? Își risipise în altele și timp și energie. Eu, cel de-un miliard de ori acuzatorul, sint gata de a retracta orice, dar să-și incline fruntea-n fața păcii. Și-aș vrea să-mi port privirile prin lume, în seri atit de liniștite, în mijlocul atenției totale, cînd pentru-o clipă-ntreaga omenire ascultă sincer, cu răbdare, tot ce văd. Pot spune, chiar copil fiind, oricînd pot spune despre visele-mi urite.

22. Miine. Știu că nu-s pe lume muștrări destul de multe care să poată să scurteze un termen ca acesta.

23. Eu sint de-acum atit de stăpîn pe mine insumi și puternic, sint dintre oameni cel mai potrivit la datoria asumată. Doar că din cînd în cînd nu știu ce trebuie să fac, doar că din cînd în cînd e ca și cum s-ar cuveni să mor, apoi mă cheamă țelul de-acolo, de departe, și-mi izbucnesc motoarele urlînd asurzitor.

24. Grămezi de vorbe despre pasărea sfărîmată. Un tur de forță ca să mă alin pe mine, indemn pentru cei slabi. Spiritul meu halterofil. Și la sfîrșitul exhibiției, corpuri cerești la capetele barei răzbubuiind, trîntite, izbite de podea. Legi se ating de legi și dau scînteii, relațiile-n taină conservate se tolănesc ca niște vaci în toate, mari greutăți pe mai departe-n toate, și iar ieșim pe scenă cu cite-un număr nou. Grămezi de vorbe despre păsări sfărîmate. O gingășie care vrăjește fete-mari. Un tur de forță ca să mă alin pe mine, indemn pentru cei slabi. Va fi ușoară lumea de după moartea mea.

25. Dacă eu nu sint nicînd, dacă eu nu-s nicăierea, scapără în locu-mi nesfîrșirea.

În românește de
PAUL DRUMARU

MARIN MINCU

CĂLĂTORII

Pe nisip s-au depus epavele mării
alge înfășoară trupuri de bărbați
porniți în corăbii lungi în aventură
stau albi și frumoși așa sărutați de moarte
o sudoare zeiască le-acoperă timpla
nici o femeie nu-i spală cu lacrima
(care femeie s-ar bate cu marea !)
doar păsări mari se rotesc deasupra
strigătele lor — singura mîngiere
scăldînd aerul de plumb
giulgiu răsturnat peste țărîm
în casele mușegăite ne ascundem de frică
și care din noi e mai laș
nu se apropie să vadă
floarea morții ninsă pe ape
e cutremurătoare
cine să aibă atîta putere singur
să acopere cu milă trupul necunoscut
mîna mea se face cange ruginită
ca o gheară apucă pinza nopții
azvîrlind-o trușă peste plaja
brutal luminată de spuma valurilor
tu plîngi retrasă cu o torță în mînă
semnele tale duioase nu mă reîntorc
te-aș iubi și fără să mă aștepti credincioasă
nu mă chema lîngă tine cu dragoste
nu te voi iubi prea mult de aproape
nu te pot iubi de tot decît depărtîndu-mă
din totdeauna doar bărbații pleacă în călătorii
și cîteodată se întorc pe plajă
tu ești frumoasă
nu mă aștepta în zadar
chiar dacă mă voi întoarce

PAN IZVERNA

RONDELUL ULTIMULUI ZEU PLANETAR

*Visat într-un geros abis
De ultim, zeul planetar
Unde și soarele e-n vis
Un templu ars: de ger cleștar . . .*

*Prin somn să urci cum el ți-a zis:
De foc, un geniu tutelar,
Visat într-un geros abis
De tristul, zeul planetar.*

*Dar el uita c-a fost proscris
Să n-aibă vis de foc și har,
Pe ruina lui să fi ucis
(În gheața ochiului său clar)*

Visat într-un geros abis.

PAUL TUTUNGIU

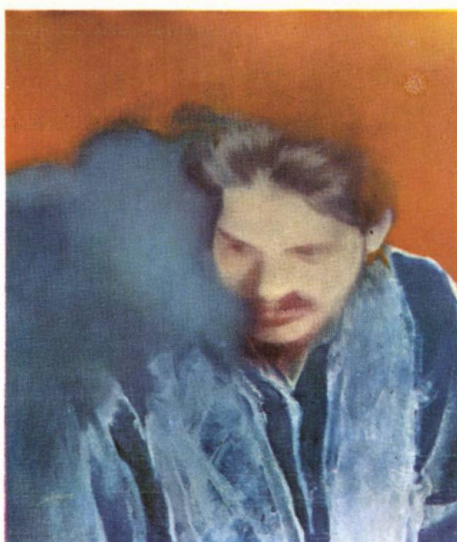
ORACOLUL

*Sub crucea neiertătoare a furtunii
Corobia se ineacă țîpînd
Palizi ca îngerul așteaptă marinarii
Binecuvîntată o pasăre uriașă
De ghearele căreia să se atîrne*

*O, vulturu-i ascuns în piept
Și doar pumnalul îi dăruie libertatea
Alesul zbor curat să aburească
Peste vîltoarea neagră, peste spaime
De-a pururi inecatelor trupuri*

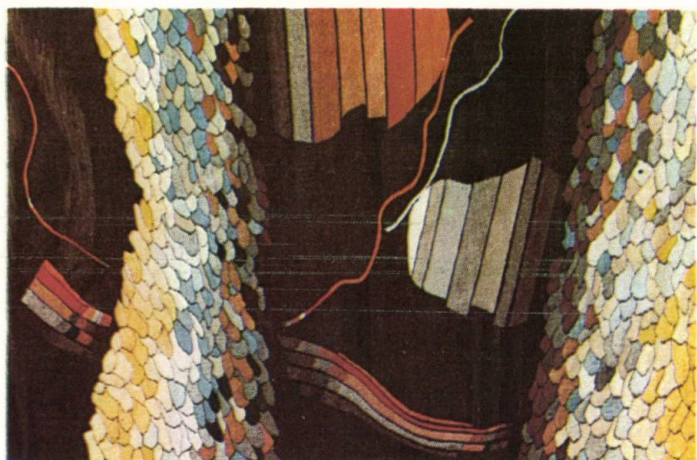

VLADIMIR ZAMFIRESCU: *Geologi*

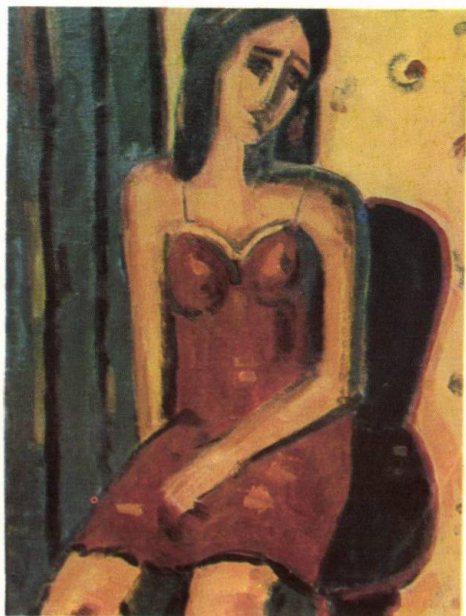

CORNEL BRUDAȘCU: *Nicolae Labiș*

MIHAI RUSU: *Tineri*

ARIANA TRIMBIȚIONI:
Tapiserie

ION NEAGOE: *Portret*

LUDMILA

UN FRAGMENT INEDIT DIN ROMANUL
„SĂRBĂTORI FERICITE” de ROMULUS GUGA

Mă așezasem atunci pe bancă și o întrebam unde merge, nu înainte să-i povestesc că eu locuiesc aici, cu părinții, în baraca de lângă gară, că tata e șef de echipă aici, că și noi am stat la oraș... Ea mi-a răspuns că a fost numită învățătoare în satul de peste deal, dar stă la oraș cu bărbatul ei, unde el muncește la Sfat, că nu voise să vină aici, dar altceva mai bun n-a găsit și pe urmă nu poate concepe să nu-și facă meseria. Dar e atât de greu și uite azi a venit în pantofi și aici a plouat și acum nu poate merge, căci e noroi mare în satul de peste deal, așa că deși regretă, va trebui să se întoarcă acasă și-n consecință așteaptă trenul. Părea o femeie atât de neajutorată, era brunetă, abia crescută din pământ. Părul îi era tuns băiețește și ochii îi erau aproape oblici și verzi. Își ține capul puțin aplecat într-o parte, de parcă și-l știa pe umărul cuiva și când rostea cuvintele mie mi se părea că ele acum se nasc atât de fragile se așezau în lume. Știu, azi, cu siguranță că a fost prima femeie la care nu m-am uitat cu gânduri murdare și din ziua aceea diminețile o așteptam pe peron, iar după-amiezile mă tot învîrteam prin gară cu gândul că va veni și vom sta de vorbă. Cu timpul și ea se obișnuise cu mine și dacă se iveau o zi în care să nu o aștept se neliniștea și mă întreba, cînd apăream. «Ce-ai pățit, Luca?» Găseam atunci tot felul de motive atât de prăpăstioase, de parcă aș fi povestit că m-am bătut cu mii de balauri — să vadă că mi-a fost imposibil — și ea atunci adăuga așa în treacăt «eram neliniștită c-ai pățit ceva!» În dimineața cînd am întîlnit-o, am invitat-o la noi acasă și Vera i-a împrumutat o pereche de cisme de cauciuc; din ziua aceea, cînd venea prea devreme, se oprea întotdeauna la noi și mai stătea de vorbă cu Vera, despre ce se mai întîmplă la oraș. Și, slavă domnului, se întîmplau destule! Cînd rămîneau singuri mă ruga să-i povestesc despre mine, sau, alteori, vorbeam despre cărți, și dacă azi le iubesc mai mult decît orice pe lume i se datorează ei, căci ea m-a învățat ce minunat lucru sînt cărțile și cît de mult suferă cei ce le scriu, ca să ni le dăruie. Era o altă lume, despre care nici Ioan

nici Vera nu mi-au vorbit niciodată. Ei rareori deschideau o carte și cînd o făceau, o făceau din plictiseală. Noi n-am avut cărți în casă. Cînd mă gîndesc azi la ea aș vrea să-i sărut miinile căci ea mi-a deschis poarta celei mai puternice lumi de pe pămînt! Ce minunate erau convorbirile noastre! Cît de buni prieteni eram! Cum aș fi putut să-i spun că eu o iubesc, că ea e prima mea dragoste, că eu aș vrea s-o iau de la bărbatul ei și să fugim în lume! Multă vreme n-am îndrăznit să-mi rostesc acest gînd, pînă într-o duminică dimineață ea a venit fără să mă aștept la noi, și m-a invitat, căci azi desigur sînt liber, să merg cu ea în sat, la școală, căci elevii ei vor de azi un program artistic la căminul cultural. Vera n-a avut nimic împotrivă să mă duc și nici Ioan, cu atît mai mult cu cît Ludmila i-a asigurat că pe la ora trei sîntem înapoi, doar vrea și ea să prindă trenul și să ajungă acasă. Am pornit atunci — mi s-a părut atunci — pe drumul celei mai frumoase zile — din cîte am trăit. Era o zi călduroasă de toamnă tîrzie, totul strălucea într-un roșu-gălbui, ea era cu mine, ea era frumoasă, ca nimeni alta, ea se gîndise la mine... Și atunci, cînd am ajuns pe virful dealului, în mijlocul pădurii, m-am hotărît să-i spun tot, orice s-ar întîmpla, orice... Ea m-a ascultat, puțin surprinsă, chiar indiferentă (să fie acesta adevărul?) m-a mîngîiat pe păr și mi-a răspuns, că vom mai sta de vorbă, cînd mă voi face om mare. Îi plăcea chiromanția și odată luîndu-mi palma în a ei, mi-a spus că voi ajunge cu siguranță ministru. Pe chestia asta abia n-am putut să mînlnc trei zile. «Dar am deja treisprezece ani, Ludmila!» «Da, da — a ris ea — sigur, ești de-acum băiat mare!» Replica asta mi-a spus-o ea și cum m-ar fi sfătuit să-mi spăl seara picioarele înainte de culcare! Doamne, cît de jignit am putut fi! Și toată dimineața aceea mi-a fost rușine să mă uit în ochii ei. Aproape că nici nu ne-am mai vorbit. Ceva stînjinitor se instalase între noi, un fir nevăzut se rupsesse și acum niciunul din noi poate nu voiam sau nu mai puteam să-i găsim capătul. Am condus-o la tren și,

acolo pe scări, când mai erau doar câteva minute s-a aplecat, m-a sărutat și mi-a spus parcă cu lacrimi în ochi: «Dragul meu Luca, tu ești încă copil și nu te mai gîndi la tanti Ludmila». Am stat toată seara pe malul rîului din spatele gării și am plîns. Mă simțeam umilit și-mi era ciudă, pot să spun că o și uram... Acolo m-am hotărît să nu mai vorbesc cu ea niciodată. Zilele ce au venit am ocolit să mă mai întîlnesc cu ea și-n cele două, trei ocazii cînd se oprea la noi, parcă și ea evita să rămînă singură cu mine. Începuse iarna. Într-o zi îi spusese Verei că oamenii au sfătuit-o să rămînă-n sat și să nu mai umble singură prin pădure, dar ea, îi spunea Verei — își iubea atît de mult bărbatul încît nici nu concepea să stea o noapte singură, departe de el. Așa că, deși e foarte greu, va continua să facă naveta. Dimineața cînd venea era acum întuneric, zilele începeau tîrziu și mie mi s-a făcut milă de ea și-ntr-o dimineață am așteptat-o la tren. Vera și Ioan m-au întrebat mirați unde mă duc cu noaptea-n cap, le-am arătat atunci lanterna, le-am explicat de unde o am și le-am spus că o voi da Ludmillei să-i fie mai ușor pe drum. Cînd a venit trenul și ea a coborît a rămas foarte surprinsă să mă vadă, dar pe urmă, știu pentru că am simțit asta, s-a bucurat foarte mult. «Ce-i cu tine Luca?» a zis. «Ți-am adus asta» și i-am întins lanterna. Ea n-a înțeles ce i-am adus și m-a întrebat din nou: «Te-a trimis Vera?» «Nu, așa am hotărît eu!» «Dar a cui e lanterna, Luca?» a mai întrebat ea. «A mea și am hotărît să ți-o dau ție?» N-a zis nimic. Am stat așa față-n față pe peronul gării și zăpada se-nfășura viscolind în jurul nostru de parcă eram doi stîlpi pierduți în cîmpie. Numai tîrziu a reușit să-mi mulțumească, pe urmă a pornit spre deal, dar n-a mers mult, s-a-ntors și mi-a strigat: «Mă aștepti la trei pe peron să-ți dau înapoi lanterna?» «Te-aștept, dar lanterna ți-am dăruit-o pentru totdeauna...» «Îți mulțumesc din suflet, Luca, și să vii...» Pe urmă a dispărut în liziera pădurii. După amiază am așteptat-o zadarnic, pe semne, mi-am spus, a înnoptat în sat. Dar n-a venit nici a doua, nici a treia zi. A patra zi au venit niște milițieni cu doi tipi în civil și doi ostași cu armele pe umeri. Au pornit cu toții către deal, către pădure... După amiază s-au întors. Soldații purtau în

miini o ladă oarecare de scînduri. Cînd a venit trenul au așezat lada într-un vagon special și acolo s-au urcat și ei. Seara la cină Ioan ne-a povestit că pe Ludmila au găsit-o cei din sat mincată de lupi în virful dealului. «Numai picioarele i-au rămas întregi în cizme, de la genunchi...» mai adăugase Ioan. Vera începuse să plîngă și eu nu știu ce s-a întîmplat cu mine, căci prima oară cînd am revăzut gara, peronul, pădurea și casa noastră era deja primăvară...

Acum nu pot să dorm și parcă aș citi cîteva pagini... Dar ușa către camera lui Ioan e deschisă și lanterna nu o mai am... Mă-nvîrt așadar de pe o parte pe alta sperînd că o să-mi gălesc somnul. Dar nici pomeneală! Și atunci se aude calmă vocea lui Ioan:

«Poți să aprinzi lumina și să citești dacă vrei.»

«Să-nchid ușa?»

«Nu, las-o deschisă...»

Iau o carte la întîmplare, hotărîrea lui Ioan m-a luat prin surprindere și încerc să citesc, dar rîndurile mereu se suprapun și nu înțeleg nimic. Reiau lectura de la capăt dar rezultatul e același. Las cartea pe genunchi și mă uit pe pereți. Ioan sforăie, semn că doarme adînc. Sting lumina și încerc și eu să dorm. Afară e senin și în cameră e lumină ca ziua. Probabil e lună plină, îmi spun. Pe urmă adorm și parcă nu dorm. Nu mai știu ce să mă fac și atunci mă regăsesc dintr-o dată îmbrăcat și hotărît să ies în curte și să mă plimb puțin și poate de aerul rece mă voi liniști și reîntors în patul cald îmi voi cîștiga somnul după care tipjesc. Am ieșit. Afară aerul tăia pur și simplu cînd îl trăgeam în piept. Stelele aveau o strălucire fascinantă și ceea ce mi se părea mie ciudat, era culoarea lunii, a stelelor, a casei, a tot ce mă înconjoară, o culoare roșie-gălbui pe care nu știam unde o mai văzusem. Ce curios, mi-am spus, și am început să mă plimb, în sus și-n jos pe aleea din mijlocul micii noastre grădini. Cred că am străbătut drumul acesta de cîteva ori și nu știu cum s-a făcut că m-am trezit în magazia noastră de lemne, urcat pînă la mijlocul scării ce ducea spre aerisitor. Ce caut aici? m-am întrebat, și, cum nu am găsit nici un răspuns convingător, mi-am zis că probabil vreau să ies pe acoperișul magaziei și să văd ce-i cu lumina asta. Cînd am ajuns sus la început mi-a fost frică, gîndindu-mă că tabla ce acoperă magazia

se poate să fi înghețat și așa putea să alunec. Pentru orice prevedere am pipăit cu mîna locul unde urma să calc și găsindu-l în mod surprinzător uscat — cînd doar toată ziua ninsese — am făcut fără șovăire pasul hotărîtor și m-am ridicat în picioare. De aici totul în jurul meu părea minunat. Și atunci m-am gândit că probabil și oamenii care sînt numiți « lunatici » tot același sentiment îl trăiesc ca și mine acum. Desigur acesta trebuia să fie mirajul, care noapte de noapte îi chema pe acoperișuri, în turlele bisericilor sau pe cei mai modești la ferestrele caselor... Nu mi-am imaginat niciodată că totul se întîmplă atît de simplu și ca atare mi-am spus că n-am de ce să-mi fac probleme, doar Ioan de-atîtea ori mi-a spus că sînt un adormit. Probabil în felul meu eram și eu un lunatic și descoperirea de-acum avea să-mi determine întreaga mea existență. Am alungat acest gînd neputînd să concep că luciditatea mea de-acum ar corespunde stării de lunatic. În fine, m-am hotărît că nu-mi rămîne decît să verific de-ndată această ipoteză. Mi-am propus deci să traversez acoperișul magaziei și să trec pe virful zidului de cărămidă ce leagă magazia de casa noastră. Acesta era un prim obiectiv. Primii pași i-am făcut cu mare grijă, deși aveam senzația că plutesc și că reliefurile de sub tălpile mele nu are prea mare importanță. Țineam însă mîinile înainte, și mă și aplecasem puțin înainte, să fiu cît mai aproape de acoperiș în caz că va fi să alunec. Dar nu s-a întîmplat nimic deosebit, așa încît următorii pași i-am făcut cu destulă ușurință, iar pe urmă am pășit normal, cu atîta siguranță încît pe ultima porțiune mi-am permis să fac și șotronul. Era colossal! Parcă nu-mi mai era frig de loc.

Stelele nu mai păreau atît de departe, lumea devenise mult mai mică, mai intimă, așa încît puteam fără grijă să mă simt mai lejer în mijlocul ei, mai în afara oricărui pericol. Totul s-ar fi putut încheia cu bine, dacă nu mi-ar fi venit ideea să trec pe acoperișul casei vecine. La început mi-am refuzat categoric o asemenea aventură, pe urmă mi-a trecut prin cap, ar fi o neghiobie ca o dată ajuns aici să renunț și să mă întorc. Văzusem doar în orașul nostru un mergător pe sîrmă pe nume Strossnayer, și care seară de seară traversa pe sîrmă marea piață din centrul orașului nostru. « Bine », mi-am spus, dar acela era exersat în treaba asta și mai avea în mîini și o prăjină prin care-și

ținea echilibrul. Eram cît p-aici să renunț, cînd același imbold necunoscut mi-a spus că nu înțelege de ce șovăi atît, doar el e sigur că voi reuși cu siguranță. În cîteva clipe am fost dincolo, aproape fără nici un efort, și fără să mă clatin, fără să mă sperii. Din acel moment nimic nu mă mai putea opri, zburdam de pe o casă pe alta, de pe o stradă pe alta, numai rareori mă opream, să-mi trag respirația și-atunci contemplam orașul, un oraș roșu-spre-galben, necunoscut mie, pînă atunci.

Nu mare mi-a fost surprinderea, cînd picioarele au refuzat să mai calce. Am privit atunci în jos și nu mi-a venit să cred că mă aflu în turnul capelei din mijlocul cimitirului. Cum am ajuns aici? În depărtare nu se vedea nici o casă, numai firele telefonice traversau teritoriul acesta mort pierzîndu-se undeva în depărtare. Probabil pe drumul lor am venit... M-am retras în grabă și m-am furișat în sala cea mare unde era așezat clopotul. Am închis ochii și am așteptat să-mi treacă spaima. Cînd am deschis pleoapele nu mare mi-a fost surpriza s-o văd în fața mea pe Ludmila. Ceea ce era mai ciudat, mi s-a părut mie, era că era îmbrăcată în capotul lui Jeni și purta aceiași papuci de casă în picioare. Umbla fără astîmpăr dintr-o parte în alta, pe urmă fără pic de rușine se sui pe frînghia clopotului, se urcă pe el, călare, cuprinzîndu-l cu ambele picioare, și cu ambele mîini. Și capul îi atîrna în jos, buzele-i erau întredeschise și parcă trăia o plăcere dumneziască, contopită cu sine undeva în văzduh. Mă uitam la ea și simțeam niște furnicături îngrozitoare pe tot corpul și o neliniște, și un chin dulce ce mă făcea să mă chircesc de parcă aș fi fost tăiat în două. Nu puteam însă să-mi desprind ochii de corpul ei alb, dezgolit de bătaia vîntului, ce se mișca lent, alunecînd pe suprafața netedă, în sus și-n jos, în jos și-n sus... Doamne, deci Ludmila nu murise, și ceea ce vedeam era dorința mea și ea nu se mai ferea de mine, mi se dăruia, privirii mele curioase, sentimentelor mele atîtea nopți parcurse cu deznădejde, purității întîlnirilor noastre, dumnezeule, îmi venea să chiui de bucurie și parcă mă cuprîndea o nostalgie după atîtea zile care se duseseră-n pustiu, zile în care am plîns-o... Și atunci s-a lipit dintr-o dată și-am văzut-o cum a strîns cu putere, cu brațele și picioarele clopotul cel de bronz, fața i s-a crispat într-un spasm, pe urmă, de parcă un val de căldură ar fi copleșit-o deveni din nou vie și surizătoare.

ADRIAN BELDEANU

LE-AM DESFRUNZIT CU ANII

*Mă depărtez de mine ca să-mi iubesc destinul —
aici lingă izvoare presimt desăvîrșirea.*

*Amiaza vinovată, funebra cupă, vinul,
le-am desfrunzit cu anii vinzîndu-mi amintirea.*

*Am să mai bucur vara, am să alung declinul,
părtaș la jertfa nouă ce-o mistuie zidirea.
Mă depărtez de mine ca să-mi iubesc destinul —
aici lingă izvoare presimt desăvîrșirea.*

*Dovezile din bronzuri eu le-am aflat la crinul
grădinii strînsă-n arcuri, oprindu-mi amăgirea.
Prin vămile deschise mai cheamă peregriinul
un rod de grîu și poame ce-mprospătează firea . . .*

Mă depărtez de mine ca să-mi iubesc destinul.

DAN MUTAȘCU

BAGHETA MIRACOLELOR PENTRU FIECARE

*Să nu ne mirăm
dacă din scrumieră va răsări deodată
o floare de lotus!*

*Nici dacă în mijlocul acelei flori
va străluci o insulă ploioasă
pe care vîrstele vor fi uitate
ca niște numere de telefon,*

*va fi o insulă
de culoarea ochilor ce se trezesc*

*și trec prin lumina dimineții
spre arcanle magice ale luminii . . .*

*Să nu ne mirăm
nici dacă în mijlocul insulei
ne așteaptă chiar visul nostru
din noaptea trecută,
un vis în care
pe epiderma unei ape
cuvintele noastre devin crocodili
și pretind adevărul despre vers.*

ION PAPUC

DESIGUR MAI TÎRZIU

*desigur mai tîrziu voi compune cîntece
dar acuma lăsați-mă să coabitez cu numai ființa
poemului*

*desigur moartea-i o muzică dar pînă atunci
să viețuim în piatră în vegetal în amoebe*

*să aminăm sonoritățile armonice acum cînd
sălășluim sub neîncetatul bombardament al
pietrelor cosmice*

*toate la timpul lor chiar și ritmica vidului
ori căderea de ghilotină a clopoțelului rimelor*

*înapoi să-i strigăm iubirii artistice miresmelor
și tuturor celorlalte confecții ale încîntării și
spaimelor
mai sînt cîteva clipe de trăit mai avem oxigen
preț de un minut
iar dincolo strangulați plămînii vor face explozie
înălțîndu-se magnific ireal în florile muzicii*

FLORICA MITROI

SORA

Sora are o venă ingerească la tîmplă
ca un nour de marmoră și chipul ușor
prelung și nevinovat ca un ciucure
de crin fantomatic, eu știu că are
două aripi negre enorme care izvorăsc
din omoplații candizi, le văd uneori
lucind puternic în amurg dar nu pot,
este inexplicabil de ce nu vorbim
niciodată despre asta, uneori mă întristez
sufăr îngrozitor, de unde vii spun
și o zgîlții brutal dar deodată îi văd
harfa de aur din gît.

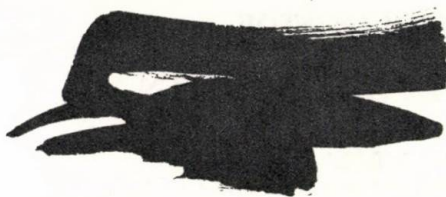
LIDIA STĂNILOAIE

RELATIVITATE

Într-un hățiș de spații, punct bizar
pe incoloro planuri rotitoare
își poartă netrecuta lui candoare
cînd ne-nțelesurile-n el răsar.

Curburi ascunse-l amăgesc, capcane,
de stă sau merge, parcă ar sta mergînd,
tîrziul contoapește în curînd
în stive de repere vane.

Din hău în hăuri drumul își prăvale
căci punctul fix mereu se depărtează
cum soarele-i aproape la amiază
și pîn-la el neistovită cale.

ILSE HEHN

UITATU-ȚI-AI, MARE, ANCORELE-N MINE

Golfuri săpat-ai în stincile mele.
Sorii tăi mă pirjolesc;
corăbiile tale nu-s făcute poveri să poarte.
Pescărușii eșuează în părul meu.
Ale tale talazuri gura mi-o sparg.
Lasă-mă, mare, în voia vîntului.
Tăcerea-mi șade-n umbră de copaci
holbindu-se la verdele fruct al opreliștei,
holbindu-se la verdele fruct al îngăduinței,
roșu mi-e veșmintul, în umbră de copaci.

În românește de
NIC. A. STRĂVOIU

IOLANDA MALAMEN

POEMUL FIRII

O, Grație, popas al meu
la începutul toamnei
ești ca de mătase
și ușoarele instrumente
de coarde cîntă în
mîinile tale, Grație,
virf al poeziei;
curînd luminile ca
niște fructe cu aerul frumos.

NICOLAE STOE

ALFABET LATIN

Osul de părinte, lemnul dulce
Seva cînd și-o trece prin cuvînt,
Fiul vine fruntea să își culce
Pe poem, ca pe un sfînt mormînt.
O, alfabet latin, albă alinare,
bolta din vocală-i cuib de miere,
acolo casă-și face cel ce are
inima înflorată a-nviere.
Lumina prin petale se prelinge lin,
precum cristalul sună fiecare rază
iar copilul preschimbat în crin
ființa, învăluită-n azur, și-o-nlăcrimează.

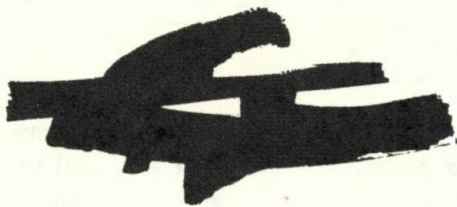
GEORGE BOITOR

UMBRĂ APUSĂ

Cu Sancho Panza mă întorc din lupte :
Uimit de stele, obosit de lună,
Cu fruntea sîngerîndă, fără coif;
Bolnava-mi umbră-ncepe să apună.

Tărîmuri albe am văzut în zori,
Ochi obosiți de vise și magie,
Plopi înghețînd la margine de drum.
Acestea toate — cine le mai știe ?

Cu Sancho Panza mă întorc — tăcut
Și spada mea, rușinea mea uitată,
A ruginit în teacă și s-a frînt . . .
Umil mă-ntorc, să nu plec niciodată.

DANIEL TURCEA

CIFRA 1

poate ființa de spini
a unei întîmplări pe marile Lacuri
ce-mi decid ființele zilelor
pentru care eu sunt lacrima
oglinzii și totodată năclă sub ușoare sferele
Heliului calde
spre țărîmuri de flori carnivore
poate că Obiectele nopți
din care zidită e apa acelor lacuri
neclintite

poate trupul de vis
ales pentru a uita înzăpezitele muzici
sau poate voi sunteți aceste omizi
desigur nevinovate
și zidurile acestea dansînd
și tu, gîndul meu, ca o școică
ascunzi caratele singelui
al apelor ascultînd
ferestrele luminii-ngheteate

OVIDIU ALEXANDRU

MADRIGAL

Dă-mi, doamnă, privirea
pe care-o depui la capătul florilor,
la capătul norilor.

Dă-mi, doamnă, uitarea
pe care-o trezește murmurul ploilor,
cocleala de aur a vorbelor.

Dă-mi, doamnă, vastitatea,
preaplinul gutuilor coapte,
ultima înserare pe ape.

CLIPSE...

Nu se știe de unde venea muzica de toamnă prematură. Iacob Stan își deschisese fereastra odăii și înăuntru pătrundea miros de pășune, de frunze putrede sau câte o rafală de miros de canal desfundat. Asta îl umplea de greață. Nu atât că n-ar mai fi fost prin apropierea unor asemenea mirosuri, cât din pricină că îi ura pe gospodarii proști. Și chiar strada *Fericirii* nu era prea departe de marginea urbei. Încolo se putea declara mulțumit. Ziua se încheiase totuși favorabil pentru el. Începuse destul de prost, dar în cele din urmă își găisese slujbă. Nefericită mutra aia a lui Simion Firezu dar nu era numai vina lui că o avea. Fiecare om e obligat, în definitiv, să-și transporte prin viață mutra pe care o are. Că ne confecționăm caracterul — și există destui indivizi care-și confecționează caracterul după împrejurări — asta e o chestiune ale cărei resorturi nu le înțelegea prea bine. I-ar fi plăcut să înțeleagă lucrurile, să le stabilească valoarea dintr-o simplă și rapidă ochire, dar îi lipseau însușirile necesare. Există cetățeni cu preocupări slabe în privința judecăților la adresa altora. Mai bine zis cetățeni care îi studiază pe alții numai în măsura în care doresc și se străduiesc să nu contravină normelor generale acceptate. Iacob Stan făcea parte din această categorie. Se vede treaba, însă, că stătea prost la capitolul în cauză. Dădea mereu greș, chit că voia să nu dea greș. Ciudat era că indivizii preocupați mai mult să le dibuiască altora slăbiciunile, pentru a profita ulterior de ele, nu încurcau situațiile. Și nici nu-i condamna nimeni. De altfel cum i-ar fi condamnat de vreme ce își făceau atât de mulți prieteni? Da, asemenea cetățeni obțin prietenia și îngăduința colectivă fără să o merite îndeajuns — după părerea lui Iacob Stan — fără să răsplătească pe nimeni, fără să manifeste procentul de reciprocitate normal...

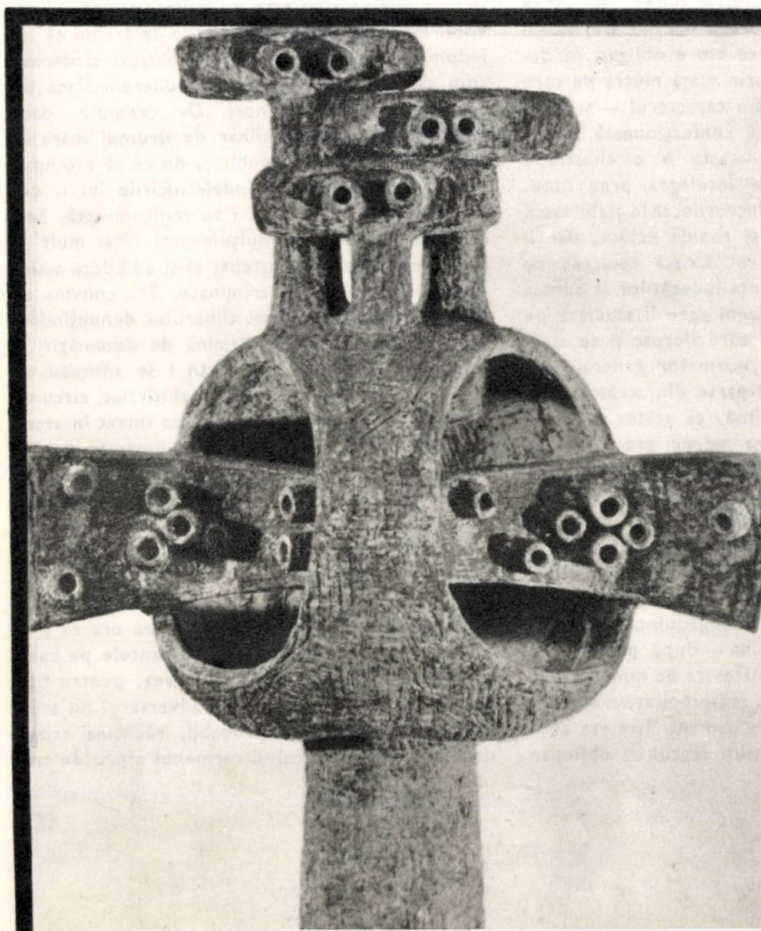
Dar el nu se pricepea la oameni, asta era adevărul. De fapt greșea. Însuși faptul că obținuse

concluzia respectivă era dovadă că încercase el ceva și nu-i reușise. Nimeni nu are libertatea de a decreta cu ușurință, sau în termeni foarte categorici: mă pricep sau nu mă pricep la oameni! Cine riscă afirmații atât de grave, sau este un înfumurat, sau un dobitoc. «Asta sînt și eu, își spuse cu disperare Iacob Stan, un dobitoc.» Și iarăși greșea și, la o analiză mai atentă, greșea frecvent. Risca mereu spre situațiile limită și aproxima exact acolo unde totul era limpede și ferm ca lumina zilei. Sau în sfîrșit, în măsura în care lumina zilei este o realitate fermă și univocă. Lucru de care, de altfel, n-ar trebui să ne îndoim. Oricum avem destule dovezi sănătoase cum că ziua este luminoasă indiferent dacă pe cer sînt sau nu sînt nori. De exemplu: dacă Iacob Stan întâlnea un tilhar de drumul mare — fie el și din serviciile publice, de ce să n-o spunem? — și-i spunea că îndeletnicirile lui îl dezonoarează, se aștepta să i se mulțumească. Sau nu neapărat să i se mulțumească. Mai mult — și asta era beleaua — aștepta să-și adjudece astfel prietenia persoanei incriminate. Era convins că îi făcea un serviciu real tilharului denunțîndu-i proprietatea de tilhar. Pricină de dezamăgiri... În schimb dacă lui Iacob Stan i se aduceau, să zicem, mulțumiri, devenea neîntîrziat circumspect. Dacă era înjurat, se simțea intrat în atenție. Ce-i drept, intrase de nenumărate ori în asemenea atenții, în schimb nu învățase nimic din lecțiile primite. Chiar atunci cînd știa că adevărul era de partea lui — adevărurile imediate, nu neapărat certitudinile fundamentale, existența de zi cu zi cunoaște mereu adevăruri de împrejurări — își căuta greșala dacă era admonestat pentru te miri ce. Și culmea era că și-o descoperea. Își descoperea argumentele pe care nici măcar adversarul nu i le servea, pentru bunul motiv că în multe cazuri adversarul nu avea argumente. Aici era, probabil, rădăcina crizei dacă nu exagera folosind termenul aspru de cri-

ză. Oricum, aici trebuiau căutate sursele înfrîngerilor suferite de-a lungul anilor...

Fiica lui Fabian ceasornicarul, se întorsese de la școala serală de muzică. Acum exersa, și așa Iacob Stan înțelise de unde venea muzica de toamnă prematură. Tatăl și fiica alcătuiau o pereche întimplător nu lipsită de haz. Fabian, taciturn, absorbit de măruntaiele ornicelor, pe care le dichisea cu o minuțiozitate ieșită din comun, stătea aproape toată ziua și toată noaptea în atelier. Dimineața își conducea fata la serviciu — fata era linotipistă la tipografia ziarului local — și apoi se reintorcea gîrbovit și îngîndurat. Cînd fata lucra în schimbul de după amiază, nu o mai conducea. Ieșea tot dimineața cu ea și o ducea la școala de muzică. Cursurile se țineau și dimineața și seara, așa că se adapta programului fără crîcnire. Altminteri amîndoi erau oameni de treabă. Pe deasupra fata era și frumoșică. Sau frumoasă, după părerea lui Iacob Stan. Chiar ea îi spălase hainele și-l sfătuisese ca din prima leafă să-și cumpere cîteva schimburi noi. Dar asta se întimplase seara trecută cînd, trimis de Simion Firezu, venise aici să închirieze camera. Dimineața nu vorbise cu ea, după masa nici atît, iar acum exersa. Apoi se miră: era încă devreme, oare se și terminase programul la școala serală de muzică? Sau nici nu fusese pe acolo? Sau era

zi liberă? Vru să o întrebe, se răzgîndi însă. Gestul i-ar putea fi interpretat și altfel decît s-ar fi vrut și nu dorea în ruptul capului să o supere. Îl primise bine, și ea și taică-său, prin urmare nimic nu îl îndreptătea la necuviință. Rămase astfel. Pe stradă trecu o căruță cu un surugiu guraliv care își îndemna de zor caii. Apoi trecu un camion pîrîind zgomotos și lăsînd în urmă un nor de praf. Se auzi și un tramvai îndepărtat. Și din nou muzică de toamnă, apoi un moment de liniște în care numai vîntul se putea ghici trecînd printre frunze. Era clipa lui preferată. Clipa în care mișcarea elementelor era doar bănuită, fără ca asta să anuleze certitudinea mișcării. Era însă, un exemplu de discreție și nimic mai mult. Poate că răgazurile acestea prelungite în mod nefiresc l-ar fi nemulțumit. Dar ele nu se prelungeau niciodată peste limitele îngăduite. Trăiau doar atît cît să producă demonstrația mișcării tainice, fața ascunsă a lucrurilor și a lumii, ascunsă nu din teama prefacerilor pe care le-am exercita, eventual, asupra lor, ci pur și simplu pentru că în asta se construia echilibrul. Fata își reluă exercițiile, pe sub fereastră trecu un grup de cheflii. Mergeau sau se întorceau de la chef, cine să știe, serbăreții ăștia sînt la fel și cînd se duc și cînd se întorc...

MIHAELA ȘTEFĂNESCU
Bufnițele (ceramică)

ADRIAN POPESCU

CADRAN AL DESFRUNZIRII

Testoasă brumată, perlă opacă, albastru
cadran al desfrunzirii,
o torță în miezul labirintului pavat cu
pulbere neagră.

Periplul negrelor ace pe cadran
spițele roții celeste
și înăuntru arcul gata să percuteze
(subțirăteac, înfășurat în inele
ca viermele în măru-impurpurat).
Slujind anonim argintul cochiliei tale.

Pînă la colina cu pulbere neagră
mai sînt cîțiva pași
afinată și surizătoare
cum se vestește în ceață.

Lacrimile picură
uscînd pulberea neagră
și ele au să-ți ajungă
cît au să-ți ajungă.

ION MIRCEA

FĂRĂ A CITI

Fără a citi cărămizile
Alexandriei (corturile de pergament
și cilindrii vorbind despre trup
întocmai eclipsei)
în dulcele mortar înșămîntezi urma
tălpilor tale

asemeni semnului ♄
Nevîrstnicii sînt astăzi înțelepții cei
de demult

și nou-născutul în curînd legănat
va fi la încheietura unei cărți.
Numai că din piatra de sus a muntelui
se varsă nisipul și varul spre izvor
și fără nume bine-i să fii sita unduirii

acestuia.
Înlăuntru încă o dată și iar înafară,
astronomia și geologia
și din casa primelor învățături
niciodată ieșind ci numai primindu-ne
oaspeții.

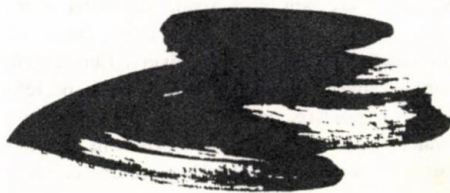
ȘTEFAN MIHĂILESCU

SEARĂ DE VEGHE

Mireasmă a primăverii,
Irumpi în timp înverșunat —
Recrudescentă în miezul vieții.
E vremea iubirilor tîrzii . . .
Imagini scumpe
Leagănă trecerea în spații
La pragul nehotărîrilor.
Enormul timp alunecă în noi.

Redă-mi perspectiva anilor,
Adună păsările-n cor
La ceasul nopții ce ne cheamă.
Urmează cărările pădurii neumbrate.
Candoarea să triumfe
Acolo unde am fost înfrînt !

Muză să-ți fie Marea
Imensă, în vuietu-i necontenit.
Hai, vino să alegem din
Armonia lucrurilor moarte
Inelul de logodnă,
Lăsînd pe masa goală
Ecoul paharului ciocnit
Seară de seară.
Curînd nu voi mai fi, decît
Umbra celui ce v-a iubit.

POSTERITATEA LUI TUDOR ARGHEZI

În privința poeziei lui Tudor Arghezi nu există încă o poziție de importanța celei exprimate de Ion Barbu în «Ideea Europeană», care s-o și echilibreze pe aceasta. Ca și astăzi de altfel, la apariția severei judecăți cititorii vor fi avut sentimentul unei nedreptăți. Poetul însuși s-a simțit nedreptățit, lucru oarecum ciudat dacă ne gândim că meritele pe care chiar el îndrăznise să le găsească versurilor proprii îi erau *recunoscute*. Tudor Arghezi nu s-a vrut niciodată altceva decât un meșter de vorbe. În repetatele declarații cu acest sens cochetăria e neglijabilă. Un pozitivism sui-generis îl face să nu se încreadă decît în cuvinte, despre a căror realitate (materialitate) s-a iluzionat. Cîștigurile și pierderile operei sale de aici provin. Asimilată de cititori, opera argheziană s-a bucurat de admirația ce i se cuvenea. Dar, fapt paradoxal, admirația a fost atrasă tocmai de zonele mai puțin înalte ale unui relief poetic extrem de divers. Comentariul savant, chiar, s-a aplicat asupra aspectelor mai puțin poetice, astfel că supuse comparației cu valori europene au fost versurile din «Cîntare omului». Confuzia s-a prelungit cu tentative de traducere neizbutite (au concurat, aici,

factori specifici) și a sfîrșit printr-o depreciere. Vinovată e, îndrăznim să spunem, o lipsă de discernămint aparte, de care nu e străin poetul însuși.

Înainte de a dovedi aceasta, ținem să precizăm că eclipsa temporară a unei opere, a unui autor, nu ni se pare un fenomen negativ și că încercarea de față nu urmărește să se împotrivească unui astfel de (eventual) fenomen. Umbra care, la un moment dat, se țese în jurul marilor nume ale literaturii, semnifică posibilitatea acestora de a renaște și totodată reprezintă odihna percepției noastre. Poezia lui Arghezi ni se va revela, probabil, într-o nouă dispoziție a elementelor ei iar calitățile îi vor fi, desigur, altele.

Printre laudele pe care, în unanimitate, comentatorii le-au adus poetului, cea mai nemeritată privește modul în care acesta și-a construit debutul. A impresionat, fără îndoială, voința cu care treizeci de ani de activitate literară au fost dominați întru apariția unei cărți unice. O voință mai degrabă nefericită, credem, de vreme ce ea a făcut un conglomerat din ceea ce ar fi trebuit să fie creștere organică, lină desfacere în evantai. Compatibile sub

Un grup de studenți cu plugușorul la Tudor Arghezi, Anul Nou 1967

raportul măiestriei, reprezentind însă etape de simțire prea depărtate, cele o sută de poeme nu fac, de aceea, un produs omogen. Demonul ingeniozității l-a îndemnat pe Arghezi să semene, printre poezii inspirate, compuneri a căror strălucire e numai verbală. Totul a fost amestecat atît de bine, încît lui Ion Barbu a putut să i se pară că « Niciodată toamna » e doar consecința legii numerelor mari.

Dar poetului matematician nu i-a scăpat faptul (ignorat de aproape toată lumea) că Arghezi privea cu un ochi egal harul ca și truda. Atare atitudine, judecată chiar în raport cu valorile liricii argheziene, e uimitoare. Care va fi fost cauza ei? Să nu fi avut Arghezi simțul formei (într-o mai profundă accepțiune a acestuia, accepțiune ce nu poate fi confirmată pur și simplu de dragostea pentru perfecțiunea fragmentului) sau să fi avut el presimțirea că, pentru o operă de proporțiile celei pe care o va scrie, geniul nu-i ajunge? Va fi încercat să umple prin trudă de artizan neajunsurile spiritului sau, dimpotrivă, mentalitatea de meșteșugar i-a copleșit geniul? Nu credem că un răspuns e posibil. Nu ne rămîne decît să contemplăm fizionomia operei: o curbă descendentă unește

două puncte de maximă înălțime. Lăsîndu-se purtat de abilități exersate decenii la rînd, Arghezi va regăsi marea poezie din « cuvinte potrivite » abia în ultimile sale cărți: « Frunze », « Crengi » etc. O va regăsi, e drept, într-un chip nou și extraordinar. Aceasta însă nu ne poate împiedica să regretăm că, atîta vreme, meșterul l-a oprimat pe poet. Iar primul care a refuzat să se închine priceperii de artist (ingeniozitate) și l-a vrut, chiar dacă vehement, pe poet (inspirație) a fost Ion Barbu. Fundamental, acesta din urmă avea dreptate.

De unde, atunci, sentimentul constant că Arghezi a fost, în general dar mai ales la momentul respectiv, nedreptățit? Ni-l imaginăm pe autorul « Jocului secund », care a înțeles cel dintîi straniul paradox al poeziei argheziene, consternat. Temperamentul lui ca și amănunte de natură extraliterară îl vor fi făcut să ignore (cu o singură excepție, numită mai sus) exemplele care-l dezmințeau. A preferat, întîi de toate, să condamne. Și astfel a descris unul dintre chipurile lui *Janus bifrons*. Un chip inteligibil, respectabil. Celălalt chip, genial, pe care se citește « adîncimea perspectivelor interioare » așteaptă o o altă privire.

R.P. POLONIA

ZBIGNIEW HERBERT

VISUL ÎMPĂRATULUI

O crăpătură! strigă împăratul în somn și baldachinul din pene de struț se cutremură deasupra capului său. Soldații, care cu săbiile scoase din teacă, fac de strajă pe coridoare, cred că împăratul visează asediul unei cetăți. Chiar în clipa aceea o fi zărit o spărtură în zid și vrea ca pe acolo să pătrundă ei în fortăreață. „De fapt, împăratul este acum o urechelniță care fuge pe podea încoace și-ncolo căutând resturi de mâncare. Deodată, vede deasupra talpa unui picior imens gata să-l strivească. Împăratul caută o crăpătură în care să se vîre. Podeaua e netedă, e lucioasă.

Da. Nimic mai de rînd ca visele împăraților.

În românește de
MARCEL MIHALAȘ

R.S.F. IUGOSLAVIA

MIHAIL RENDZOV

IATĂ PRIMĂVARA

*Iată primăvara-n care nu mă simt nici singur, nici
nebun, nici bolnav,
În care devin erou doar cu-o cunună și nu cu fruntea,
Iată văzduhul care seamănă mai mult cu praful
de pușcă sau lava,
Iată în infinitul, iată uitarea, iată cîmpia,*

*În care tragediile se sfîrșesc și singele se răcorește —
Frumusețe tălmăcită în mii de limbi și dialecte,
Primejdii prefăcută în trup, nesfîrșit, veșnicie
În care soarele crește în plante tămăduitoare,
în floarește și-ntinereste.*

*Tihna mea galopează. Iată împărăția, iată cîmpia
În care nu mă simt singur, nici nebun, nici
bolnav . . .*

De nu-i posibilă izbînda

*De nu-i posibilă izbînda, se-arată căderea
Într-a lupului vizuină, în mijlocul revărsării de foc
Nu pe colțul de șarpe ci pe dinte flămînd,
Pe cornu-aurit, în miezul inimii de taur
De nu-i posibilă izbînda se-arată căderea.*

*De nu-i posibilă izbînda se-arată căderea.
Aceasta-i adevărata existență a vieții și-a morții,
Aceasta-i unica nebunie a universului rece,
Întinderea de foc în care blestemele nu-și au rostul
De nu-i posibilă izbînda cădere se vestește.*

În românește de
DUMITRU M. ION și M. MIHAIL

FRANȚA

LOUIS ARAGON

POETUL
CĂTRE PARTID

Memoria și ochii partidul mi-a redat.
Știam cit știe pruncul cu mintea să-njghiebeze.
Dar singele cel roșu și inima-s franceze;
Știam numai că noaptea e vâl întunecat.
Memoria și ochii partidul mi-a redat.

Mesajul epopeii partidul-mi dăruî:
O vād pe Jeanne cum toarce, Roland din corn
sunînd;

E timpul vitejiei, Vercors chemîndu-l, cînd
Cele mai simple vorbe sînt spade-n bătălii.
Mesajul epopeii partidul-mi dăruî.

Culorile franceze partidul-mi dăruî.
Datornic pentru lecții îți sînt, partidul meu,
Și de atunci îmi sună în cîntece, mereu,
Minie și iubire, dureri și bucurii.
Culorile franceze partidul-mi dăruî.

R. P. UNGARIA

PETÖFFI SÁNDOR

CARUL CU PATRU BOI

Ce veți afla nu s-a-ntîmplat la Pesta.
E o romantică de rustic fel.
Ipochimeni dintr-o aleasă lume
S-au așezat în car plecînd cu el;
S-au dus cu carul, dar un car cu boi:
Două perechi de boi au tras la scară.
Și patru boi, domol, pînă la capăt,
Au mers pe șleahul drumului de țară.

Era o noapte clară. Luna plină
Trecea prin norii rupți cum, străvezie,
Lăcașul soțului, în cimitir,
L-ar căuta-ntristata lui soție.
Și vîntul negustor umbla pe cîmp
Să cumpere din flori mireasmă rară.
Și patru boi, domol, pînă la capăt,
Au mers pe șleahul drumului de țară.

Între romantici mă aflam și eu,
Și Erjike alături, visătoare;
Stăteau de vorbă, iar din cînd în cînd
Se ridica o limpede cîntare.
Visam, și dragei Erjike i-am spus:
« Să nu ne-alegem steaua tutelară ? »
Și patru boi, domol, pînă la capăt,
Au mers pe șleahul drumului de țară.

« Să nu ne-alegem steaua tutelară ? » —
Prea dragei Erjike, visînd, spusei.
« Da. Steaua ne va duce către vremea
Mult scumpă, către amintirea ei,
Cînd soarta, poate, o să ne despartă. »
Și ne-am găsit-o steaua tutelară !
Și patru boi, domol, pînă la capăt,
Au mers pe șleahul drumului de țară.

În românește de
G. GEORGESCU

De la Mallarmé la Eminescu POEZIA ȘANSEI

Mais Chance, dis-moi donc de quel nom tu te nommes?

CHARLES CROS

Între sonetele lui Mallarmé, se află unul, (e vorba de sonetul intitulat, după primu-i vers: *Parce que de la viande était à point rôtie...*, care-n transpunerea românească — și aproximativă — a subsemnatului sună astfel: *Dat fiindcă era mușchiul în singe — cine știe? —, / Dat fiindcă la gazetă tratau despre un viol, / Dat fiindcă servitoarea uitase, din prostie, / La guler să se-mbumbă, și-avea un gît cam gol; / Dat fiindcă el, din patu-i vast ca o sacristie, / La doi, pe un vechi ornic, amanți se uită-n gol, / Ori că nu-i vine somnul și, fără modestie, / Piciorul lui reintră, pe sub cearceaf, în rol; / Un nătărău își vîră sub el lălia soată, / De-a cărei albă scufă își freacă scufa-i moață / Și gîfîie 'nainte, muncind; iar din aceea / Că, într-o noapte bleagă, fără furtuni, un biet / Netot își întâlnește, în somnul lui, femeia, / Se poate să se nască, o, Dante, un poet!*), scriere de tinerețe, în stare să epateze și astăzi prin « brutalitatea » (citește: impuritatea) lui. Tonul e nu se poate mai prozaic, naturalist aproape, ducîndu-ne cu gîndul mai curînd la urmașul lui Baudelaire decît la (așa-zicînd) precursorul lui Paul Valéry. Am zice: un pamflet și atîta tot, nu mult aparte de-al lui Jean Richépin pe-aceeași temă (*Philistins épiciers* pe care-l « spune », cu ghitară-i, Georges Brassens), de nu ar fi teribila enigmă ce ne-o propune final: *Et de ce qu'une nuit, sans rage et sans tempête, / Ces deux êtres se sont accouplés en dormant, / O Shakespeare et toi, Dante, il peut naître un poète!*

Ceea ce ne-aruncă-n perplexitate, nu-i atît condiția mizeră a concepției omului de geniu; și e poet genial acela, nașterea căruia sunt invocați s-o ateste un Dante și un Shakespeare...

Ca muritor, desigur, orice poet, genial sau nu, are o naștere întîmplătoare, este (ar spune Valéry) efectul unei « incalculabile dezordini »: o « șansă seminală », un simplu *accident obstetric*. Și cu excepția acelor, puțini la număr, nașterea căroa e vestită lumii prin salve de tun, surle și tobe, și alte mijloace de informație, un singur om, însă dumnezeiesc acesta, s-a bucurat, cu multe veacuri înaintea venirii lui pe lume, de privilegiul unei mari publicități, de la proorocirile pămîntenilor pînă la semnele cerești; iar hagialikul Crailor (de Curtea-Veche), la leagănul copilului care « avea să fie Mozart », e cu puțință numai, desigur, *d rebours!* Nu macularea concepției poetului printr-un amor senil și mic-burghez, urmarea căruia ar putea fi, nu circumstanțele acestea, dar, ținînd, la urma urmei, de cine știe ce biologie obscură, îl ofensează, mai ales, pe Mallarmé, el însuși fructul unei banale căsnicii. Geniul s-ar cuveni să fie, poate, rezultatul unei imaculate concepții (cum numai operele sunt!), dacă nu, cu voia lui Antonin Artaud, un de-sine-născător: monadă absolută, fără nod ombilical! (Pe un Leibniz, monadele căruia sunt *neutre*. Șansa nici nu-l privește, Providența, pentru el, fiind totul...) De unde și prestigiul *copiilor găsiți* ori, după moarte, al înșilor ridicați la ceruri sau înghițiți de craterul vre-unui vulcan. Căci trupul neînsuflețit este la fel de compromițător ca urmele unei crime fără mînuși.

Dar dacă nașterea (citește: zămislirea) omului de geniu e, totdeauna, anonimă, nu tot așa-i e moartea, și vorbele din urmă ale lui Goethe se cunosc. Formule precum: « fiu al faptelor

sale » ori *self-made-man*, lansate de-o burghezie-n expansiune, au o acoperire, și este prea faimoasă riposta dată de Voltaire cavalerului de Rohan, spre-a o mai aminti aici. Mijloace, dar, de-a repara o naștere obscură, sunt . . . , geniul le are totdeauna, și nu în privința asta se neliniștește Mallarmé. Ceea ce-l umple de uimire, pe el ca și pe cititorul lui, e marea discrepantă, prăpastia dintre cauză și efect. Mirarea lui Pascal, față cu nasul Cleopatrei, nu era mai adincă. Un simplu accident fizionomic dă naștere unor urmări enorme. O gazetă descrie, în amănunt, un viol, trezind uitate apetituri sexuale, urma-rea căroră (vai, Shakespeare și tu, Dante !) poate să fie un Poet : un Shakespeare sau un Dante. Cauza e meschină; efectul, sublim. Dar e, acesta, un raport real de cauzalitate (cîtă vreme n-avem a confunda cauza eficientă cu cea finală, « cum »-ul cu « de ce »-ul . . .)? Desigur, nu ! Carne bine friptă, violul de la gazetă, grațiile servitoare și celelalte constituie o serie de evenimente care, împreună, fac ceea ce se cheamă un *concurs de împrejurări* . . . Suntem, noi toți, urma-rea unor asemenea « ocazii », oameni excepționali ori nu. Ca să fii Eminescu, trebuie să fii, mai întâi, un Eminovici oarecare. A fi Eminovici, e-o șansă *minimă* (necesară, nu și suficientă). Dar a fi Eminescu ?

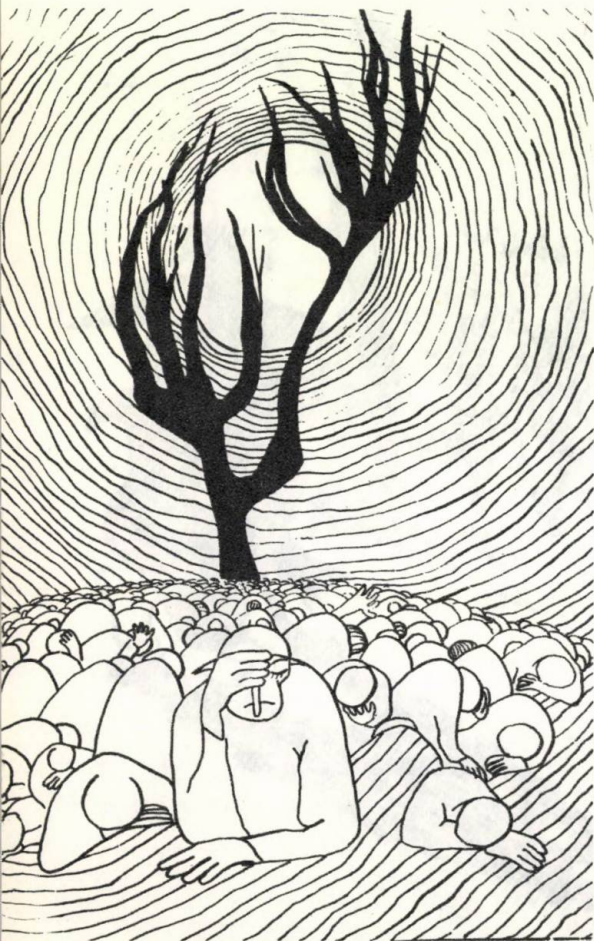
Vai, cum să nu invoci, acum, *hazardul* și *misterul*, și alți *IDOLA SPECUS* . . . , făcându-l să se-nfioare pe orgoliosul Valéry ? Ceea ce respinge, de-altminteri, poetul Junei Parce, odată cu dezordinea, e tocmai condiția de factor iresponsabil și pasiv la care, dintotdeauna pare-se, a fost, mai mult sau mai puțin, redus omul de geniu : un simplu *porte-parole* al Zeului, tub de comunicație între *aici* și *dincolo*; o goală *negativitate*, deci . . . Paul Valéry e, pentru secolul acesta, refuzul *de-a-fi-ales*, ca și acela, derivat din primul, de-a se abandona « delirului, absurdului, incoerenței creatoare ». De-aici și pînă la negația genialității înseși, nu e decît un pas; și Valéry îl face : « notre riposte — notează el, gîndindu-se la Leonardo — à notre *génie* vaut mieux parfois que son attaque . . . » Nici nu e de mirare că poetul și-a amînat (una din « *ripos-tele* » lui), vre-o douăzeci de ani, debutul propriu-zis, ba chiar și Poezia ca atare. Refuzul de a fi poet nu e, așa-zicînd, *more romantico*, totuna

cu acela de-a fi tînăr . . . , ori (ipoteză mai tulburătoare) cu acela de a fi ceva ? Să fi ascultat el, poetul fără vîrstă, de-avertismentul copilului teribil care a fost Rimbaud ?

Oisive jeunesse / A tout asservie, / Par délicatesse / J'ai perdu ma vie . . .

Leneșă, într-adevăr (citește: pasivă), această tinerețe, această virtualitate pură, luînd forma vasului, ca un lichid; *apă*, ea însăși, schimbîndu-se în fel și chip, ca marea, neliniștită fiind de lună și, poate, așteptînd o vîrstă a înghețului (izbăvitor ?). Rimbaud o disprețuiește, după ce-a trecut prin toate clocotele ei. Paul Valéry *îngheață*, mai înainte de-a fi clocotit (cel puțin,

Desene de FLORIN PUCĂ

așa se zice !). El e statuia apei potențiale, un geyser surprins de îngheț în clipa însăși a erupției. Oricum, față de « leneșa junețe », maturitatea e triumful sensului unic. E un *definitivat*. Paul Valéry alege « lucida iarnă » a lui Mallarmé : o vîrstă fără șanse . . . , mai puțin una, aceea a poemului (dacă nu și a Poeziei) : fruct (copt) al întreitelor păciențe și al tăcerii cultivate; căci, dacă tăcerea lui Rimbaud, era un rezultat catastrofal, poate un *fatum* și, oricum, un *nec plus ultra* . . . , tăcerile domnului Teste nu sînt decît un *mijloc* : el tace « cu metodă » :

*Patience, patience, / Patience dans l'azur !
Chaque atome de silence / Est la chance d'un fruit
mûr !*

Cît despre Eminescu, el scrie cea mai frumoasă poezie a Șansei :

*Dintre sute de catarge / Care lasă malurile, /
Cîte oare le vor sparge / Vînturile, valurile ? / /
Dintre păsări călătoare / Ce străbat pămînturile, /
Cîte-o să le-nece oare / Valurile, vînturile ? / /
De-i goni fie norocul, / Fie idealurile, / Te urmează
în tot locul Vînturile, valurile. / / Nențeles rămîne
gîndul / Ce-ți străbate cînturile, / Zboară vecinic,
îngîndu-l / Valurile, vînturile.*

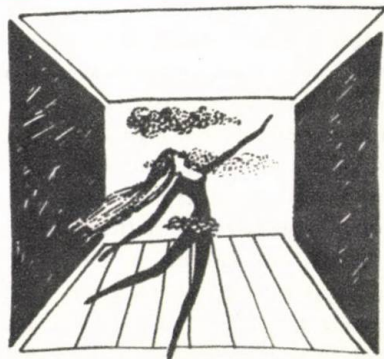
Enigma poemei acesteia, atît de simple, constă în faptul că se rostesc, într-însa, nu unul singur, ci doi Eminescu. muritorul și geniul. E, pare-se, această ambiguitate, drama însăși a poeziei eminesciene, oricum : obsesia ei. Dacă Eminescu ar fi numai Hyperion, Cătălin . . . , ce nevoie ar mai fi de el ? Dar Cătălin (și Eminescu / Cătălin !) există, « gonind » norocul ori, mai bine-zis, gonit fiind de acesta, căci : *Trîind în cerul vostru strîmt / Norocul vă petrece . . .*, ca și noi toți, de-altminteri, « sute de catarge », de « păsări călătoare » ce suntem. Și-n sensul ăsta, Eminescu, el n-are noroc, în această ipostază pasivă, de june Cătălin . . . « à tout asservi » ! Căci, din alt unghi de vedere, nu e mai mare șansă ca aceea de-a fi Eminescu / Hyperion. Și-acest Eminescu se dezice, totuși, de « păsările călătoare », de « sutele de catarge » care suntem noi . . . Există și-o a treia ipostază, activă și omeneste-responsabilă, a insului urmărind un « ideal » : sezonul Valéry, adică. Dar ea nu e, în cele din urmă, decît negația « leneșei juneți », reversul ei : un Cătălin (matur) cu semnul +; ambele, tot pe-atîta de umane (prea umane), de supuse, vai, fatalității vînturilor-valurilor . . . Cu prețul de-a rămîne un veșnic « nențeles », Eminescu o refuză, solidarizîndu-se spontan, și din perspectivă hyper-aeonică, tocmai cu stihiiile, cu vînturile-valurile, care, pentru el, nu mai sînt o fatalitate, ci Legea însăși. Căci, dincolo de lumea haotică și pasivă a norocului orb, ca și de-aceea, coaptă, a liberului arbitru, a conștiinței treze și-a limpezilor idealuri, cui ar putea să i se-nchine el, geniul, dacă nu realității elementare a vînturilor-valurilor cu care se simte de-o seamă și care-i poartă amplificîndu-i-l la nesfîrșit, mesajul . . .

MERȚI

Ce ar fi să presupunem că el e al treilea din șir, nu primul, și că merge el în urma lunganului care l-a amenințat cu pistolul, nu acesta în urma lui. De fapt îl despărțea de lungan celălalt om, despre care nu știa nici cum îl cheamă, nici cum arată, nimic nu știa despre el, dar nu-i venea să se întoarcă. Așa că mergea înainte și i se părea că simte privirile lunganului cum îl sfredeau peste umărul celui de-al doilea. Asta era ura, sau ceva ce se poate numi uneori așa, ceva ce căuta să se descarce asupra lui. Și era bine s-o știi, era un joc cu cărțile deschise, iar acum lunganul era la rînd, urma să-și joace cartea. Poate că după aceea ar veni și rîndul lui, a celui pentru care era pregătit glonte pe depșitor din pistolul lunganului, poate că ar urma să facă o mișcare, el, cel căruia îi ziceau omul cu ochelari. Atunci să vedem ce mutră face lunganul. Dar, pardon, nu jucăm șah, nu e vorba să muți o piesă, ci să-ți arunci cartea ! Dar care? Celălalt desigur că ar para îndată lovitura. Nu. Nu putea fi luat prin surprindere, nu așa și nu aici, prea erau învățați cu acest joc, știau la ce se pot aștepta. Da, dacă n-ar fi la mijloc și omul din urma lui, mai bine zis omul dintre ei. Atunci ar fi la urma urmei indiferent care dintre ei doi e înaintea sau în urma celuiilalt. Atunci ai putea să-ți calci adversarul pe călcie, ca din întâmplare, sau să te pomenești cu vîrfurile cizmelor sale în pulpă: o supapă, cel puțin de moment...

Să luăm deci cazul că el ar fi omul care umblă în urma celuiilalt, că n-ar fi nimeni între ei și că lunganul ar fi cel din față. Atunci ar fi la mijloc ura, sau acea stare căreia îi zice uneori așa, ar ține locul omului dintre ei, umblînd în fața lui, sau în urma lunganului. Firește că nu ar fi o

prezență concretă, în carne și oase. Ura ar putea fi și ignorată, eliminată în gînd. Cel puțin el, omul cu ochelarii, ar fi în stare. Oare ar fi dispus s-o facă și lunganul? Eliminarea ei de către unul singur nu ajungea. De fapt el însuși n-avea ce elimina, în fond nu ura. Și nici nu voia să facă seama cuiva, nu ținea să pedepsească pe cineva. Lunganul, da. Dar de ce tocmai pe mine? se întrebă omul cu ochelari. Acum gîndea cu tot dinadinsul, în plină conștiință, ce se întîplase în el înainte fusese un joc de cărți, un du-te vino al gîndurilor; simpla stare de trezie. Atunci gîndești fără să vrei, își zice omul cu ochelari. Că doar nu dormea, era în mers. Iar ceilalți doi din urma lui mergeau și ei. Asta se chema în limba lor a mărșălui, poate numai cînd vorbeau îi ziceau așa, altădată, în gînd, ziceau că merg, sau umblă, sau aleargă, ca acum, de cînd cu această așa zisă înaintare. Dar, cum am spus, numai în gînd, încolo se mărșăluia. De fapt, oricît de departe s-ar întoarce în urmă își amintea numai de retrageri, dar asta nu conta. Cel puțin pentru omul cu ochelari, căci lunganul pusese mîna pe pistol, din pricina femeii care nu voise să știe de el.

Dar lunganul o voise, iar el, omul cu ochelari, intervenise, se pusese ca un scut în fața ei spunînd: « Las-o în pace ! », așa că femeia putuse să fugă. După ce făcuse vreo zece pași, strigase: « Merți ! », iar el se mirase de acest cuvînt, aici, în Balcani ! Întretîmp lunganul scose pistolul, spusese: « Javră ! » scrișnit, printre dinți, deși cuvîntul nu se prea putea scoate așa și dacă n-ar fi apărut întîmplător plutonierul de după un colț, l-ar fi împușcat.

Îl salutaseră pe plutonier, amîndoi, cam neglijent, nu se mai făcea caz de ținută militară. (Dacă te gîndeai bine, totul era pe terminate). Și cînd rămăseseră iar între patru ochi, îi venise să-i zîmbească lunganului, dar nu se putea, și nu reușise să facă decît o schimă chinuită. Atunci ar fi trebuit să-i spună: « Lasă supărarea ! ». Poate că ar fi ieșit chiar mai multe vorbe, cîteva cuvinte de încurajare ca: « Las'că în curînd vei fi acasă, la nevastă », sau altele de genul ăsta, dar nu apucase, căci lunganul scrișnise din nou: « Uită-te, astea-s pentru tine, nu pentru Ivan », întinzînd pistolul spre el, « și nici pentru alte uniforme kaki ». Iar pistolul era încărcat, știa bine, nu mai era nevoie să se uite.

După aceea s-ar fi convenit să se despartă, dar nu se putea, decît dacă s-ar fi depărtat fiecare de-a-năratelea, ca să nu se slăbească din ochi. Și cum lucrul acesta nu era cu putință, s-au întors la unitate mergînd alături, — doi pifani amăriți, sătui de toate. Asta se întîmplase dimineața, trecuseră doar cîteva ore de atunci, în drum nu mai schimbaseră o vorbă, umblînd tăcuți, iar mai tîrziu, cînd porniseră din nou, lunganul era în urma lui.

Sigur, fusese o greșală să se așeze în frunte înainte de a porni. Acum îl avea în spate, la vreo doi pași numai, asta era situația, n-o mai putea schimba oricît ar fi grăbit pasul. Cum? Cineva strigă: „Feriți-vă, toată lumea la pămînt!“ Nici nu era nevoie, că doar se auzeau pocniturile, în apropiere se și făcuse ceva țândări, improșcînd în toate părțile. Omul cu ochelari căzu în șanț, acesta nu era adînc, în alte părți șanțurile sînt mai adînci. Dar asta depinde de drum. Ei înaintaseră pe un drum de țară, cu sal-

cîmi în dreapta și-n stînga, încolo nimic. Ba da, colo, în față, o cocioabă, o femeie tocmai intra trăgînd ușa după sîne. Și tot mai pocneau focurile de armă și se auzeau exploziile gloanțelor.

Cei de dincolo săpaseră o tranșee, stăteau la adăpost, nu ca noi, se gîndea omul cu ochelari. Ridicînd capul, se uită la căsuța acoperită cu paie. Acoperișul era nou, proaspăt, de un galben auriu. Nu, adîncitura în care căzuse nu era un adevărat șanț de-a lungul drumului, nu era mult mai adînc decît o brazdă, nu era de mare folos să te lipești de pămînt. Poate e de folos să te gîndești bine, își zise omul cu ochelari, că doar nu dorm, și orice trezie te condamnă să tot gîndești, își zise, iar de data asta gîndirea e chemată să alunge gîndurile. Ce ar fi să încerc cu femeia care a zis «merți»? Dar nu putea să evoce figura femeii, nu reușea să închipuie o față pornind de la acel singur cuvînt, care pe el îl mirase, iar pe lungan îl înfuriase. De fapt nu cuvîntul, desigur că nu cuvîntul îl înfuriase, ci fapta care l-a prilejuit...

Nimeni nu observă că omul cu ochelari își lăsă deodată capul pe iarbă și nimeni nu văzu cum îi zvicnea brațul drept. Toți aveau ochi numai pentru bulgării de pămînt ce zburau și urechi de auzit numai pentru pocniturile armelor... Mai tîrziu, cînd își aruncară pistoalele și puștile și ridicară brațele, împușcăturile încetară... Apoi au pornit iar la drum în ordine de marș, în chip de prizonieri, dar numai pînă la căsuță. Plutonierului înarmat îi era sete, ca și celorlalți, de altfel. Femeia, care stătea acum în umbra acoperișului de paie, bănuia ce doreau: ținea în mîini butia de lemn cu apă proaspătă. Toți băură din ea, întîi plutonierul. Mulțumirile i se părură de prisos. Nici prizonierii nu mulțumiră, afară de lungan. Rosti o vorbă pe care femeia o auzise adesea în oraș, și privirea îi lunecă spre șanț. Acolo zăcea nemîșcat omul cu ochelari.

« Merți », zise lunganul, o zise tare, prea tare, apoi se uită speriat în jur, dar nimeni nu observase nimic. Poate că apa îi făcuse nepăsători.

În românește de
MARIANA ȘORA

SINGURĂTATEA LA NOUĂ ANI

Cutia Pandorei

Cel mai singur om e tocmai acela care a obținut tot ce și-a dorit, astfel gindeam la nouă ani. Mușcam încet cauciucul roșu al unei mingi de plajă și priveam ca pe o mascaradă ridicolă patinele nichetale pe care le jinduisem anul trecut, și pe care acum le aveam în fața ochilor și-mi aduceau singurătate.

— Dorește încet un lucru, prefă-te că poți trăi fără el, astfel ai să ai întotdeauna în fața ta pe cineva fără contur și dacă vreodată reușești să posezi un lucru, trebuie inventat altul de neatinș, un obiect al adorației care să te consacre vie printre oameni.

Cel care-mi dădea aceste sfaturi nu obținuse niciodată ce și-a dorit, nu părea singur vreodată deși locuia întins într-un șezlong verde și din cînd în cînd era dus la spital. Cînd venea acasă mi se părea că se face după-amiază și duminică, căci în afară de cite un țăran în trecere spre piață care-i cerea să-i citească cite o adresă pe cite un colț murdar de ziar, nu l-am văzut înconjurat de nici un prieten.

— Un om bolnav e un loc părăsit, zicea. Cînd a nins prima oară în acel an mi-am adus aminte că vara promisem patinele, m-am gîndit cu bucurie că nu știam să patinez și fericirea a fost în mine ca o debarcare de gladiatori pe o glorie virgină.

Ceva nou și frapant mă făcea să vorbesc mult, să mă foiesc printre ceilalți subjugată și fericită de această subjugare. În depărtare lucea o nouă dorință neîmplinită la care mă gindeam cu bucurie dar și cu teama de apropierea ei.

Era o frumusețe rece: înghețase lacul din parc. Mimam lașitatea copilărească; mă bilbiiam cu patinele în mină și mă arătam inspăimîntată de gheață, mă scufundam cu plăcere în risul aburos al copiilor a căror plăcere se împlinise: patinau ca niște prinți cinici, libertini înfășați în mantaua austeră a ninsorii. În ochii mei rulau filme negre, filme albe, mă lăsasem în ghearele celei mai depline fericiri.

După citeva minute chiar în mijlocul lacului am auzit cum gheața a trosnit, a crăpat și-a înghițit în gura ei viorie, împreună cu urletele, un grup agitat de copii. S-au strîns în jurul acelei gropi de cleștar toți oamenii din parc. Inconștient mi-am pus patinele după ce încercasem cu disperare să pășesc pe oglinda gheții. Și tot inconștient m-am trezit patinînd cu o ușurință uluitoare ajungînd în mijlocul gheții exact cînd copiii erau scoși jumătate roșii, jumătate vineți. M-au cuprins remușcări groaznice. Îmi dădeam seama că scurtasem cu grăbire drumul lung al dorinței mele. Undeva în mine o bucurie clipea cu focuri păgîne, uimindu-mă de minunea care mă aruncase pe luciul gheții. Am încercat o evadare înapoi, prefăcîndu-mă că nu reușisem a mă ține pe picioare, speram într-o orbire temporară a destinului obligîndu-l să rămînă în urma dorinței mele. Vroiam să scap din starea de realitate. Într-o durere feerică am reluat dorința mea străveche de a mă ține în echilibru pe gheață, și am aruncat-o înaintea mea punînd între ea și mine străzile sordide, șoselele splendide ale lumii, golfuri, Oceanul Pacific, saunul electric și eternitatea.

STÉPHANE MALLARMÉ

DIN CRUPĂ ȚÎȘNIT

*Din crupă țișnit din săltat
De sticlării efemere
Veghei nedînd mîngiere
Sfîrșește gîtul uitat.*

*Mama, iubitui n-au stat
Să bea pentru-aceleași Himere
Niciînd, așa-s de părere
Eu, Silf din tavan înghețat !*

*Vasul cu nici o licoare
Văduș lipsit de-alinare
Pe ducă-i dar nu primește,*

*Sărut din săruturi funebre !
În van că moare vestește
O roză pierdută-n tenebre.*

În românește de
LEONID DIMOV

MARC ALYN

NU MAI AM NIMIC DE SPUS

*Nu mai am nimic de spus
Rănilor plîng acoperite de sare
Doar omul are întrebări
Trandafirul are doar foarfece.*

În românește de
GHEORGHE ASTALOȘ

PIERRE EMMANUEL

VÎNTUL

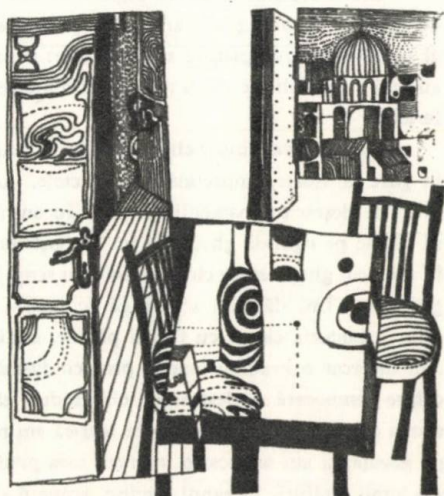
*Lasă cuvîntul să meargă
Cu vîntul
Nu sufla în vînt
Nu tu ești cel care-l porți
El vine de mai departe ca tine
Cît ți-atinge umărul
Și s-a și depărtat de tine*

*Nu tu ești cel care sădește sămînța
— Ai sădi-o-n mare ?
Ai sădi-o-n nour ?
Ai sădi-o-n vînt ?
Nu spune : « Îți vorbesc, ascultă »
Acest altul nu-i ogorul tău
Vîntul ară unde vrea el
Poate în cellalt
Poate în tine
Nici tu nici cellalt nu știți
Cine vorbește cine ascultă pe cellalt*

Singur trece printre voi vîntul

(Visage Nuage — Confession, 1955).

În românește de
TAȘCU GHEORGHIU

Funcția epistemologică a esteticului contemporan

În estetica contemporană, sau, mai exact, în studiile critice referitoare la ea, se întîlnesc tot mai des opinii și afirmații potrivit cărora această disciplină ar fi pusă azi într-o mare dilemă, în sensul că ori va deveni experimentală, precisă și pozitivă, și atunci va continua să existe (în pas cu celelalte științe), ori, dacă nu, menținându-se în limitele unei perspective platonice, nu va mai avea nici o șansă de a supraviețui.

Sînt opinii îngrijorătoare însă numai din punct de vedere cantitativ, ele venind din două direcții: din partea esteticienilor de factură kantiană și din partea neopozitivismului modern. Altfel, criza prin care s-ar părea că trece estetica reprezintă, de fapt, unul din cele mai semnificative strigăte de alarmă, lansat însă nu atît de esteticienii secolului, cît, mai degrabă, de « tehnicienii » săi, ajunși în impasul epistemologic de a nu putea descoperi structurile fundamentale ale existenței și nici sensul care le străbate, fără a le altera în alcătuirea lor discretă tocmai prin încercarea de a le re-prezenta. Pe această dificultate se axează întreaga estetică heideggeriană, pentru marele gînditor impasul tehnicii fiind de nerezolvat fără ajutorul artei, și, implicit, fără cel al esteticii.

Considerînd că nu există nici o mare estetică în afara unui mare sistem de gîndire, și că n-a existat nici un mare gînditor, laic sau chiar religios, care să nu se fi ocupat în mod special și de problema frumosului în cadrul ontologiei sale (dovadă Platon, Aristot, Plotin, Dionisie Areopagitul, Descartes, Leibnitz, Kant, Hegel, Husserl, Heidegger, Hartmann), și care să nu fi pus într-un fel sau altul prin aceasta bazele unei estetici proprii, am vrea să interpretăm, în termeni mai adecvați problematicii secolului

nostru, acuitatea acestei crize. În fond, ceea ce i se obiectează esteticii din partea neopozitivismului este verbalismul, mai ales în ceea ce privește esența frumosului sau a esteticului în general, precum și lipsa de exactitate în descrierea formelor sub care se manifestă el.

Dintr-un alt punct de vedere însă, să spunem cel ontologic, sau inițial cel platonice, obiecția ar putea fi formulată în sensul unei drămuiri prea analitice a ceea ce pare într-un fel imposibil de analizat.

Situîndu-ne însă pe o poziție neutră, atît față de afirmația platonice cu care se încheie *Hippias major* (frumosul ar fi ceva teribil și atîta tot) cît și față de ideea benzană a unei analize aproape infinitezimale a frumosului în termenii cei mai exacți cu putință, matematici chiar, — ca să nu luăm decît cele două extreme —, ne întrebăm dacă, într-adevăr, frumosul fiind, chiar așa cum zice Platon, ceva teribil, n-ar putea fi trăit ca atare, iar rezultatul sau consecințele acestei trăiri n-ar putea fi exprimate în termeni analitici, chiar de factură benzană.

Funcția pe care ar îndeplini-o în acest sens estetica ar fi, într-adevăr, de o mare însemnătate epistemologică, și iată de ce: epistemologia în accepția ei clasică, platonice, reprezintă a doua treaptă în procesul de cunoaștere a ideilor, după opinie, la nivelul epistemologiei descoperindu-se modul de organizare inteligibilă, rațională a formelor sub care se face sesizabilă ideea platonice sau, în termeni contemporani, însăși esența ființei pe care o constituie propria-i existență.

Or, menirea fundamentală a esteticii fiind aceea de a prezenta și descrie ființa, esența

și diversele moduri de a exista ale frumosului, urmează că esteticii îi revine meritul de a face descoperirea și prezentarea a ceea ce celelalte discipline nu pot face. Importanța descoperirii și prezentării acestei categorii crește însă numai prin corelarea ei, cum am văzut, cu ceea ce în limbaj filozofic numim esența ființei și modurile acesteia de a exista. Și dacă Platon, după toate tentativele din *Hippias major*, din *Phaidon* sau din *Banchetul* nu ajunge decît la concluzia că frumosul este ceva teribil, sau ceva ce se exprimă prin armonie și măsură, raportându-se la existență, sau dacă Aristot vede în el numai ordine și mărime, operînd la nivelul structurilor organizate, celui căruia îi revine meritul de a fi făcut din frumos o categorie ontologică de prim ordin este Dionisie Areopagitul. El îl plasează pe același plan cu *Binele*, spunînd în *Numele Divine* că dacă *Binele* creează lumea, fiind primul său factor causal, atunci *Frumosul* este principiul său armonizator, «cauza armoniei și a splendorii în toate, chemare la sine (χαλλος) într-o stare de întrepătrundere, cauză veșnică și invariabilă a armoniilor, atracției și comuniunilor»,¹ în final între cele două categorii, *Binele* și *Frumosul*, stabilindu-se o egalitate de identitate.

La M. Heidegger, de pildă, dominantă, atît în *Die Technik und die Kehre*, cit și în *Holzwege* și în *Sein und Zeit*, este idea că artei îi revine funcția de a descoperi ceea ce singur n-ar putea niciodată ieși la iveală, iar esteticii, bineînțeles, cea de a descrie modul cum se face aceasta. Mecanismul e următorul, τέχνη în accepția antică înseamnă și artă, înrîndindu-se prin aceasta cu ποιησις, adică cu creația, și επιστήμη, adică cunoaștere a structurilor reprezentabile conceptual. Ceea ce se scoate la iveală prin această cunoaștere este adevărul în legătură cu esența ființei, în filozofia și estetica heideggeriană, sau acest προμος grec, care înseamnă și stăpînire a acestui adevăr dar și dezvăluire a lui sub forme care să nu-i altereze alcătuirea.

La E. Husserl, esența frumosului, conceput din punct de vedere fenomenologic, e o raportare interioară, armonizată, a conștiinței acelor *Erlebnis*-uri, trăiri interioare², la care în fond se referă M. Heidegger.

Cu alte cuvinte, pentru ambii gînditori frumosul e un concept fundamental, organi-

zator și armonizator al lumii, ce poate fi descoperit prin trăiri interioare, specifice artistului, și reprezentat pe căile esteticii. Corelînd aceste idei cu explicația pe care o dă și N. Hartmann esteticului («O estetică se scrie nu pentru a servi drept ghid creatorului, ci pentru gînditorul în fața căruia actul de creație se constituie în enigme de nerezolvat»³) și cu analizele matematic disociative ale frumosului din *Estetica* lui M. Benze, putem afirma cu certitudine că odată ce frumosul devine concept fundamental ontologic, strîns legat în acest sens de noțiunile de ființă, esență și existență, esteticii îi revine una dintre cele mai importante funcții epistemologice, și anume aceea de a descoperi și descrie nu atît procesul de creație artistică, — deși în fond tot prin acesta-cît procesul de constituire și armonizare a lumii realizat de cei doi factori, categorii estetice fundamentale, binele și frumosul.

La nivelul gîndirii estetice contemporane se încearcă deci o armonizare a concepției ontologice a frumosului cu cea psihologică, de origine kantiană. Joncțiunea se face mai ales în gîndirea lui M. Heidegger care, preluînd de la Husserl noțiunea de *Erlebnis*, adică de adecvare a conștiinței cu Sinele (acesta reprezentînd mai tîrziu la Heidegger ființa), și deci de descoperire a structurilor *Sinelui* de către conștiință pentru a se integra în ele, îi dă acesteia o finalitate ontologică, estetizînd-o în momentul în care o consideră singura modalitate de percepere a esenței ființei, armonizate în sine, și reprezentînd-o apoi prin actul de creație, care nu alterează alcătuirile ființei, pentru că nu-i impune acesteia tiparele minții, ci minții tiparele sale ontice. Dacă adăugăm la aceasta faptul că M. Benze, de exemplu, vine cu ideea de a cuantifica o întreagă fenomenologie a unei atît de fine percepții ontologice, socotim că, prin atari demersuri, funcția epistemologică a esteticii nu numai că se realizează din punct de vedere ontologic, dar că ea s-ar putea realiza și la un înalt nivel tehnic, putînd concura în felul acesta oricînd «marile tehnici» angajate într-o adevărată goană după dezvăluiri esențiale. Repetăm însă că toate acestea sînt posibile numai datorită implicațiilor filozofice ale esteticii contemporane, fără de care impasul ar fi într-adevăr de nedepășit.

¹ Dionisie Areopagitul, *Numele Divine*, trad. Iași, 1936, p. 37.

² E. Husserl, *Ideen*, Halle, 1911, p. 109.

³ N. Hartmann, *Ästhetik*, Berlin, 1966, p. 1.

UN INDIVID DUBIOS

(SCHIȚĂ)

Individul dubios își făcuse apariția în acel orașel de provincie pe la sfârșitul verii, într-o după-amiază. Venise dinspre gară, dar nu făcea parte dintre cei sosiți cu cursa; omul călătorise cu un accelerat care sosea mai târziu. Cu unul dintre trenurile de cursă lungă care oprea numai în timpul cit era în vigoare orariul de vară.

Din acceleratul de cursă lungă nu prea cobora mai nimeni în stația acelei neînsemnate localități urbane: rarii pasageri care descindeau acolo erau, de obicei, ingineri cu servietă subsuoară, experți de tot felul care trăgeau, pe-o noapte sau două, la camera de oaspeți a combinatului. Apoi dispăreau. Înainte de-a fi legat prietenie cu fetele localnice.

Individul cel cu înfățișare dubioasă nu avea servietă. El pătrunsese în centru prin scurta arteră principală a orașului. Nu avea nimic din ceea ce caracterizează pe ingineri sau pe experți. Purta un costum de gata. Era o haină de vară croită pentru o talie mai mare, iar puținele lucruri pe care le luase cu sine, la drum, se găseau virite prin buzunare. Era un costum bleumarin căruia îi asociase — probabil din lipsă de altele — niște pantofi de culoare mult prea deschisă și o cămașă cadrilată la limita excentricității admise de bunul gust mic-burghez. De fapt, ceea ce izbea neplăcut la înfățișarea lui era capul lat, rotund, afundat între umeri, care începea strict deasupra gulerului bleumarin. Cu obrazu-i de culoare cu totul nedefinită, cu părul lui lins, care pornea de deasupra unei frunți înguste, aducea mai curînd a crap. Un bărbat cu cap de pește, înveșmîntat în haine prea largi, de culoare închisă, și purtînd încălțăminte de culoare deschisă, era — desigur — o apariție bizară. Mulți întorceau capul după el.

Cu toată înfățișarea dubioasă, străinul nu părea a fi un om periculos: hoinărea toată după-amiază pe străzi parcă ar fi voit să le învețe. . . Parcă ar fi avut ceva de-mpărțit cu temeliile copleșite de mușchi ale portalurilor, cu pavajul bolovănos al ulițelor, pe care urbea le tolera bucuroasă, ca vestigii ale trecutului, chiar așa călcate fiind de zgomotoase cară cu boi care se perindau toată ziua pe ele. Străinul cerceta, cu sete, fețele celor care îi veneau împotrivă, de parcă și-ar fi căutat fratele. Dar nici unul din trecători nu-i semăna, nici pe departe. Oamenii de prin partea locului erau mai ales armeni tuciuiri și păroși, doar copiii fiind ceva mai puțin bruneți. Iar străinul avea pielea albă și păr lins.

A doua zi apărui iar pe stradă; își purta obrazul încremenit ca de pește, prin tot orașul, căscînd gura la fețele trecătorilor. Într-un rînd a fost văzut cu niște flori în mină, dar nu s-a putut afla nici cucoana care îl va fi invitat la masă, nici locul unde își petrecea noaptea.

— Cine dracu' să fie? întrebă cineva, dintr-o fereastră, pe cel care privea în stradă de la fereastra dimpotrivă.

— Habar n-am, zise acesta din urmă, cu o brumă de reproș în glas. Habar n-am . . . Măcar, are un cap nu prea de laudă . . .

— Chiar că nu prea e de laudă, conveni celălalt. Se chema că oamenii ajunseseră la un fel de acord...

A treia zi — asta era la sfârșit de săptămână — se stîrni vestea că străinul, seara, după ce porțile se zăvorau, se ducea la cimitir. Iar noaptea făcea lungi plimbări pe șoseaua ce ieșea din oraș, spre locurile de unde boarea verii aducea asupra ferestrelor deschise concert de orăcăieli.

În aceeași seară străinul se călători. Cîțiva dintre cei care obișnuiau să piardă timpul prin mica gară a orașului îl recunoscuseră pe omul cu cap de pește. Dar glasul lui fu ceea ce stîrni oarecare senzație: cînd își luă bilet se vădi că are o voce supusă, caldă, profundă.

Scurt timp după aceea se găsi cineva — era unul dintre cei ce pierdeau vremea prin gară — care să susțină că îl văzuse cu ochii lui pe acel străin punînd flori pe mormîntul soților Adorján.

— Feciorul lor trebuie să fie! constată cineva.

Tot ce se poate, încuviințară ceilalți, din cap. El trebuie să fie!...

Conveniră că mormîntul familiei Adorján era cel mai neglijat din tot cimitirul, dar că acum, în al doisprezecilea ceas, feciorul își luase inima-n dinți și venise să facă ordine... Cît fuseseră în viață nu prea avusese ochi de cumătru pentru părinții lui și nici ei nu îl prea agreaseră, nefiind un copil prea reușit. Iată însă că acum, cînd nici el nu mai era tocmai tînăr, îi iertase. Ce-i drept, avea un cap care va fi pus la grea încercare dragostea părintească a alor lui deși, după cît se părea, nu va fi fost un copil rău.

Acceleratul de seară, de cursă lungă, a intrat în gară. Străinul s-a urcat în tren și a dispărut în noapte.

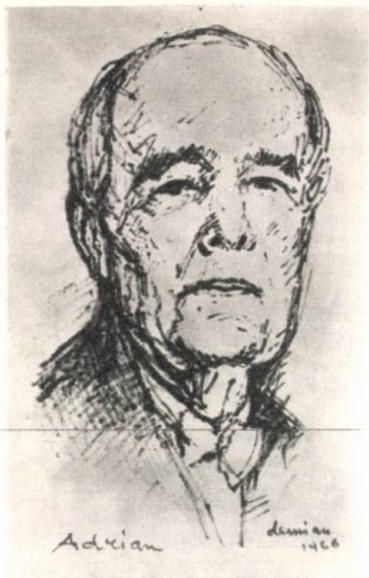
Șlehta de gură-cască s-a împrăștiat. Pentru ca mai apoi, la cină, fiecare să discute cazul feciorului perechii Adorján, care dăduse pe acasă. Cazul feciorului aceluia cu cap de crap.

Bătrînii i-au ascultat ce i-au ascultat, apoi s-au ridicat spre a se duce la culcare, odată cu găinile. Potrivit vechiului obicei ce domnea în acel vechi orașel. I-au ascultat fără să zică nimic. Oricît se sileau să găsească o portiță, era limpede că perechea Adorján nu zămislise nici un copil.

În românește de NIC. A. STRĂVOIU

DAN ERCEANU: *Melancolie*
(aqua-forte)

PUȘKIN

în traducerea
lui
ADRIAN MANIU

...Sînt oameni — puțini la număr — care puși în fața sublimului se transfigurează total, cad într-un fel de extaz și capătă parcă o aureolă de sfinți din icoanele șterse și innegrite de vreme. Puși în fața hidosului, oamenii aceștia se cutremură, pâlesc și capătă sfișietoarea expresie a mucenicilor de pe pinzele lui Ribera. Unul din puținii aceștia a fost și Adrian Maniu. Devenea statuar și senin în fața unui necunoscut flamand ori la auzul unei strofe meșteșugit impletite, se înspăimînta și nu-și putea stăpîni repulsia atunci cînd se aduceau în discuție nume de tristă memorie din istoria omenirii. Literalmente se îngrozea atunci cînd îi pomeneam de baronul d'Anthès, cel din al cărui pistol a țîșnit glonțul ucigaș, împurpurînd albul imaculat al zăpezii cu singele nevinovat al lui Pușkin. Îmi spunea crîspat, cu un tremur în glas: «L-a ucis pe cel care la numai 39 de ani ajunsese unul din cei mai mari poeți ai lumii! Cîte poeme, cîte capodopere putea să mai scrie! Pe toate le-a ucis! A ucis o operă gigantică!...»

Fără exagerare, Pușkin îl fascina. Îi înțelegea fiecare nuanță, îi intuia fiecare intenție. Îmi povestea cu emoție despre cărturarul Zamfir Arbore în a cărui căsuță din strada Dragoș Vodă ascultase, cu mai bine de cincizeci de ani în urmă, în traducere ad litteram minunatele basme ale poetului rus oprimat de guvernul țarist, ale poetului vesel și circilonțat care în exilul său «a ajuns pe meleagurile unde Arboreștii își aveau răzeșia», în satul acela românesc în care se îndrăgostise de o țigancă superbă, inspiratoarea celebrului poem «Țiganii», îmi povestea despre craniul frumoasei Calipso «o altă muză a poetului», craniu pe care Gala Galaction îl descoperise în cripta de la minăstirea Neamțului.

Mi-aduc aminte cu cită pasiune îi vorbea lui Demian despre Pușkin, cum îi sublinia anumite detalii necesare pentru ilustrații, cum a reușit să-l pedepsească în cele din urmă, să-l facă să fugă și să se ascundă de noi atîta timp cît nu putea găsi încă un stil precis pentru acele superbe plămuiuri care împodobesc «Cîntece bătrîne și povești în versuri», ultima carte a lui Adrian Maniu în care, în afară de Pușkin, au intrat și bilinele, și Lermontov și Alexei Tolstoi...

Mi-aduc aminte că de multe ori mă ruga să-i traduc o poezie din Pușkin («Cît mai aproape de text! Fără intervenții! Că mă iau după tine și mă derutezi!»), poezie pe care a doua zi mi-o arăta gata versificată. Printre poeziile acestea a fost și «Balada» care nu a văzut lumina tiparului. Cînd îi vorbeam de Pușkin era în stare să mă asculte ore în șir. La tîlmăcirea lui lucra cu pioșenia și migala iconografului.

M. DJENTEMIROV

A. S. PUŞKIN

BALADĂ

Corb între corbi, în zbor prin negură filfiitor zoreşte —

Corb către corb îndemnător, trecînd prin rece nor — frăţeşte concăneşte

— Măre bre corbe, în pre unde crezi că ar fi rost să prinzim vajnic?

Au care stîrv de crîncenată grea năpraznă ar mai fi pe săturate să ne dăruie gras praznic?

Prin cîriiţă concănire — corbul corbului — spre-ncredinţare răspicat răspunde:

Curînd, chiar prea curînd la coborîre — cîrdu-nt-o crăpelniţă destulătoare ar pătrunde.

Aproape, sub albastru cer, îmi zace doborît sub zarea mohorită rece şi nemărginită

Un crăişor rămas cu rană rea-n grumaz, de un hangier viteaz cu vitregie răscroită.

Oare ortomanul prigonit fără noroc, prin ce tertipi a fost săracul biruit răpus?

Ar fi să-adeverească numai şoimuşorul vînător care-a pierit filfiitor în soare-apus,

Sau o sireapă care mi-l purta pre călăreţ, îmbuestrată-n ropotiri, zburlind coama-i corbie

Ori mai degrabă mindruliţa frumuşica tinerea, cu care făt frumosu-n dragoste trăia,

c-allminteri nu să ştie.

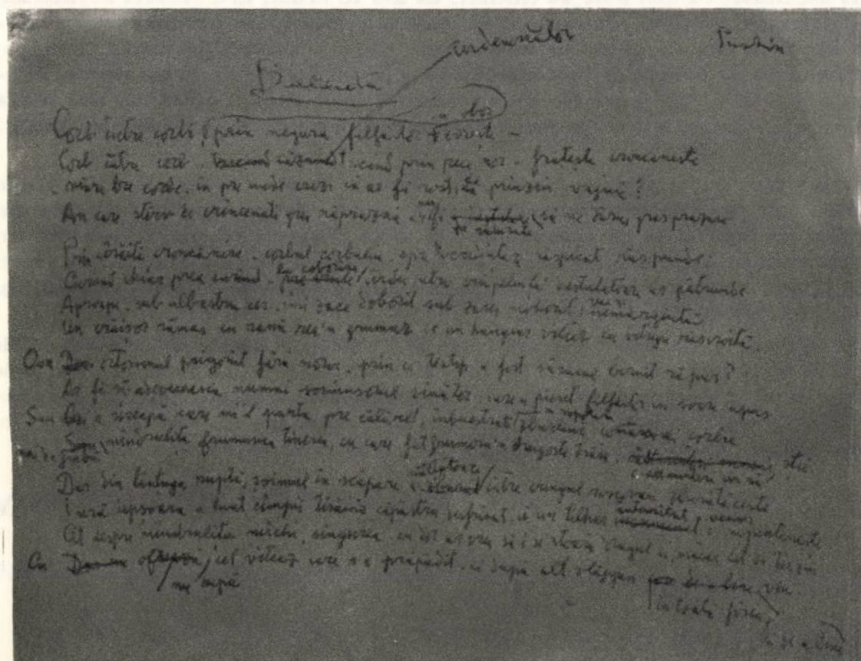
Dar din lăntuga ruptă, şoimul în scăpare nălţătoare către crîngul roşcovan zburătăceşte,

Iară iepşoara a luat cîmpii tîrîind căpăstru desfrînat, că un tilhar întîritat acum o împinteşte.

Cît despre mindruliţa neichii, singurea cu dor ar vrea să i se-ntoarcă dragul ei, măcar cît de tîrziu,

Cu of nu după acel viteaz care s-a prăpădit ci după alt vlăjgan în toată firea şi de-a bine viu.

În româneşte de ADRIAN MANIU

MATEI GAVRIL

CATEDRALA

UN FRAGMENT INEDIT DIN ROMANUL «LEON OZARM»

— Ori o altă proză, doctore. Pe aceea cu vagabondul ți-am spus-o?

— Nu! Nu mai țin minte. Cum e?

— Ha! rise Leon Ozarm. E fantastică. Nemaipomenită. Auzi? Un vagabond care trăiește într-un mare oraș. E trențaros, murdar și flămînd, jigărit. Doarme prin parcuri o vară întreagă și acuma e toamnă.

Ochii lui Leon Ozarm se întristară. El se ridică în șezut, într-o poziție de exercițiu yoga, cu picioarele îndoite și cu palmele pe fluierale picioarelor, drept. Privi o clipă pe geam, dar își retrase privirea, ca și cum i-ar fi fost frică să privească afară, mutindu-și pe fața osoasă a doctorului toată atenția de care era în stare, ca și cum l-ar fi suspectat o clipă pentru ceva, rămînînd în cele din urmă cu privirea vagă și visătoare, îndreptată spre linia ce desparte peretele de tavan.

— E toamnă, vreme ploioasă, cad frunzele, frig. Plouă zile întregi, lapoviță, zăpadă, pînă cînd, în cele din urmă, începe să ningă. Ninge și ninge cu fulgi mari care se topecs. Se apropie seara. Aerul începe să se înăsprescă și să înghețe, dar ninsoarea tot nu se oprește. Eroul meu nu mai are ce să facă. Umblase prin circiumi, își băuse toți banii. La ora aceea toți cunoscuții pe care îi avea erau pe la casele lor sau, în orice caz, la căldură. Atunci, ce se gîndește el? Așa deodată, făcu Leon Ozarm dînd cu pumnul în aer, de parcă ar fi reușit să prindă o muscă. Își amintește că în centrul orașului există o catedrală, catedrala aceea faimoasă, pe lângă care trecuse de-atîtea ori, care nu se-nchidea decît la ora douăsprezece. O pornește-ntr-acolo. Așteaptă pînă cînd ea se golește. E întuneric de foarte mult timp. Lumina orașului e îngroșată de zăpada ce cade prin ea. Cu toate acestea, lumea e puțină pe străzi. El pîndește o clipă cînd nu-l vede nimeni și se furișează înăuntru. Chiar în clipa aceea poarta se închide și el rămîne sechestrat înăuntru. Înăuntru e bine, e cald. E mai cald ca afară. El aude cheia în broască și își dă seama că a fost incuiat. Se bucură, pentru că știe că pînă dimineată nimeni nu are să-l dea afară. După cîțva timp îl cuprinde însă răceala. El umblase mult timp pe străzile orașului prin ploaie și zloată. I se pare că în catedrală e frig. Un frig pe care în primul moment, după ce a intrat, nu l-a simțit, pentru că înăuntru era, în orice caz, mai puțin frig ca afară. Începe să se miște și să orbecăie printre candelarele care acuma sint stinse. Privirea lui se obișnuiește cu întunericul și el descoperă o scară ce urcă în turn și începe să urce. Urcă cîteva scări. Oboseala pune tot mai mult stăpînire pe el. Se oprește. Își trage răsufierea, apoi o pornește din nou și urcă mai departe, în speranța că va găsi un loc mai călduros și mai comod ca să poată dormi. Deodată, chiar cînd considera că ar fi trebuit să fi ajuns în virful turnului, în fața lui se deschide o ușă și el se trezește, nici mai mult nici mai puțin, decît, într-o sală imensă de gimnastică. O sală enormă, perfectă, geometrică, prevăzută cu tot felul de instrumente sportive, paralele, inele și bare, trapeze, capre, frîghii nenumărate, scări așezate-n pereți pentru urcat pe ele și pentru exerciții, nu mai țin minte cum dracu le spune în limbajul sportiv, și saltele pe jos, nenumărate saltele, aproape tot parchetul era plin de saltele, într-un cuvînt, o sală fantastică. Din tavanul foarte înalt se răsfrîngea o lumină aproape ireală, răspîndită de o mulțime nenumărată de tuburi cu neon, așezate aproape unul din altul, o lumină superbă, dumnezeiască. El înaintează înspăimîntat, aproape fascinat, pînă în mijlocul sălii. Se ciupește de cîteva ori ca să își dea seama că nu visează. Dar, nu. Brațul îl doare și din urma unghiilor lui curge un fir de singe. Tocmai cînd el ajunge în centrul geometric al sălii, acolo unde erau aruncate cele mai multe saltele, aude un zgomot și vede cum în pereții sălii rotunde se deschid niște trape, niște uși cu totul altele decît cea prin care el a intrat, prin care țînesc, năvălînd înăuntru, doisprezece sportivi îmbrăcați în niște costume strălucitoare. Ei se apropie dansînd în cerc, înconjurîndu-l din toate părțile, fără nici o expresie pe față, supli, elastici, mecanici, ca o bizară mașinărie, simpli și siguri pe ei și perfecți în mișcările lor, impenetrabili, inumani, serafici și odioși și eterni, se apropie tot mai tare de el, exasperant și înnebunitor, fără să scoată o vorbă.

Individul rămâne înmărmurit de uimire, spune Leon Ozarm uitându-se în ochii doctorului și stringind pumnul. Doctorul îl asculta foarte atent, dar fără a avea întipărită pe față acea expresie de uimire, de mulțumire și farmec, pe care o ai totdeauna când auzi un lucru nemaipomenit.

— Toți sint la fel, nu e nici o deosebire între ei, de parcă ar fi fost toți doisprezece multipli ai aceleiași arhetip. Păreau făcuți anume pentru sala aceea perfectă în care se integrau fără nici o stridență, ci într-o cit mai desăvârșită cu puțință armonie. Dansară mult timp în jurul lui. Cercul se strînge mereu. Mișcărilor lor devin tot mai scurte și mai energice, tot mai apropiate de el și mai aprige. El rămîne mai departe înmărmurit. Nu știe ce să creadă, dar nici nu știe ce trebuie să facă. Își dă seama că ușa catedralei este închisă și că nu ar putea să iasă și să fugă afară, chiar dacă ar fi reușit să scape din strînsoarea tot mai stringentă a cercului. Dar de altfel în momentul acesta ar fi fost prea tirziu să mai poată scăpa, deoarece cercul se strînsese tot mai mult în jurul lui și era acum atît de compact încît nici n-ar fi reușit să răzbătă prin el. Fălcile i se descleștează, buzele lui încep să se miște și gura lui să vorbească. Îi întreabă pe cei doisprezece sportivi cine sint, ce sint, de unde sint și cine i-a trimis să îl chinuie. Dar cei doisprezece sportivi sint complet surzi și muți. Ei încep să-l atingă cu mișcărilor lor. Nici nu se sinchisesc de rugămintile lui de-a fi lăsat în pace, cu toate că el începe să protesteze cu vehemență. Îl lovesc tot mai tare, ca într-o joacă de copii stupidă, apoi palmele lor încep să-i cadă sistematic pe față, regulat, cu măsură, pentru că îl lovea fiecare în parte. Prinde să strige și să se aperc, dar ei devin tot mai duri, tot mai gravi, tot mai răi. Palmele lor se îndeasă, se întetesc tot mai mult pe față și pe minile sale, cu care el încearcă stingaci și disperat să se aperc. Simte din cînd în cînd și cite un pumn, un ghiont ascuțit, prima dată în spate, apoi în coaste și în șale, în burtă, și iar în față, pînă cînd toate palmele se transformă în pumni. Începe să plîngă, să zbiere, să țipe, să urle și să cadă. Dar nu poate nici măcar să cadă, pentru că pumnii lor au devenit atît de deși încît îl țîn în picioare. Fața îl doare, îl ustură. Singele lui se aprinde. Îl clocotește în vene. Carnea i se învinețește. I se rupe-o arcadă. Singele lui se zărește prin părul negru al sprincenelor, apoi cite o picătură i se prelinge pe nas. Ea se lățește, se umflă și picură. El se șterge, se umple pe mină de singe. Fața i se minjește. Buza de sus i se sfîrteacă. Abia poate să-și mai deschidă gura de durere, ca să tragă aer în piept, să reziste. I se vîd dinții albi, care peste o clipă se înroșesc și ei. Ochiul lui, cel cu arcada ruptă, a început să se învinețească cumplît, să se umfle. Fruntea lui este plină de singe. O sudoare de singe. Urlă și geme. *Muge*. Nu mai poate să mugă. Nu mai poate să geamă. Reușește să cadă.

— Dar această scenă a bății, spuse Leon Ozarm după cîteva clipe de tăcere, în care doctorul îl privea din ce în ce mai îngîndurat și mai îngrozit, va trebui descrisă pe cit mai multe pagini. Citi-torul va trebui să înțeleagă că această bătaie este una dintre cele mai groaznice, însăși bătaia lui Dumnezeu, de care nu numai că nu poți, dar nici măcar nu ai voie să te poți apăra. Fața lui Leon Ozarm era foarte palidă și exprima o frîmîntare interioară cumplită, care rezulta, de altfel, chiar și din gesticulația lui, pe care doctorul încerca să i-o potolească doar din privire.

— E acum în genunchi. Capul lui e plecat mult în față. Fruntea lui plină de singe atinge salteaua. Miinile lui în întregime înșingerate sint pline de fărîme de carne vie și crudă. Umerii lui sint căzuți, ca sub o imensă, insuportabilă greutate. Cade pe vine, gata să se prăbușească lung pe saltea. Dar cei doisprezece sportivi nu îl lasă încă să cadă definitiv și să scape, căci ei îl lovesc acum cu picioarele, încercînd să îi mai păstreze astfel citva timp echilibrul. Dar el se clatină, dureros și în spasmurî, cu fiece lovitură, pînă cînd a devenit o masă enormă, amorfă, informă, ca un sac de nisip pentru antrenamentul boxerilor.

Doctorul Cosma își privea din cînd în cînd halatul alb, ca și cum acesta i s-ar fi umplut în întregime de singe, cu groază și cu vădită oroare.

— Nu mai simte nimic. A încetat de mult timp să mai urle. În cele din urmă, sportivii încep să se retragă, în momentul în care nici o moleculă din trupul lui nu mai reacționează și nici un atom din sufletul lui nu mai e viu. Cei doisprezece sportivi se retrag fastuoși, eleganți și pedanți, cu foarte multă ceremonie. Cercul lor se lărgeste, cu aceleași mișcări suple de dans, pînă cînd fiecare ajunge în dreptul ușii pe care a intrat, și dispar.

— În clipa aceea, făcu Leon Ozarm ridicîndu-și palma cu degetele răsfirate în aer, ca într-un exercițiu de iluzionism sau de scamatorie, dar tocmai în clipa cînd ușile în urma lor s-au închis, toate tuburile de neon se sting, ca la un semn, iar sala rămîne oarbă, în întuneric. Conștiința vieții se aprinde în sufletul vagabondului meu abandonat, întîi ca o particulă de antimaterie, apoi ca un electron, neutron sau proton, un nucleu, un atom sau ca o moleculă, ca un cristal, sau ca un fir de praf, ca o scînteie, o luminare, o stea. Însul meu se trezește și deschide un ochi, îl deschide apoi și pe al doilea cu mare greutate. Întunericul dinăuntru începe să devină tot mai puțin dens, rarefiat, negru, sur, alburîu. Prin geamurile ca niște vitralii în formă de ogive, lumina zilei se strecoară din afară, neagră, înșing-gerată, roșie, galbenă, albă, albastră, și luminoasă. El se ridică încet, doborît, dureros, obosit de moarte și își strînge pe corp hainele năclăite de singe-nchegat. Se împletește și cade, se ridică și amețește, se scoală în picioare și merge. Ajunge la ușa prin care a intrat și coboară. Cînd calcă prima treaptă, turnul bisericii începe să se clatine, lovit de o bătaie de clopot. Cînd calcă treapta a doua

se aude o altă bătaie. El coboară în ritmul bătăilor de clopot și ajunge-n interiorul bisericii. Ușa este deschisă, dar biserica este goală. Pe stradă se zăresc oamenii trecind peste zăpada proaspăt căzută, albă imaculată. Se văd cofetăriile și restaurantele de pe partea cealaltă a străzii, cu luminile lor încă nestinse. Se aud zgomotele curățitorilor matinali de zăpadă. Febra îi dispare ca luată cu mina din trup, cind vede crengile greu aplecate sub povara albului ideal și el începe disperat să alerge, fără să se oprească, nebun, pe toate străzile orașului, urmărit doar de bătăile clopotelor ce se aud ca niște obuze oarbe, impertinente. Afară e dimineață. E ziua.

Leon Ozarm tăcu, privindu-l pe doctorul care uitase să mai scoată un singur cuvint și să mai schițeze un gest.

— Nu-i așa că-i fantastică? îl întreabă Leon Ozarm cu vădită incintare de sine.

— Dar ce semnificație are? zise doctorul cu precauție. Mărturisesc că n-am înțeles mare lucru.

— Dar nu ți se pare că e de-o autenticitate desăvârșită?

— Mie mi se pare neverosimilă. În primul rind, ce caută acea sală de gimnastică în turnul unei catedrale? Și apoi, ce-i cu cei doisprezece sportivi?

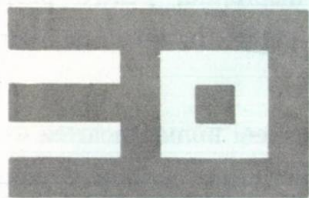
— N-ai înțeles, spuse Leon Ozarm dezamăgit. Înseamnă că nu te pricepi deloc la literatură. Pentru că toată treaba aceasta este perfect verosimilă. Dar numai dacă o gindești metafizic. N-ai înțeles că sala aceasta este chiar metafizicul? Dogma. Iar sportivii aceia, gindiți în plan real, nu sînt decît clopotarii bisericii, surzi din cauza zgomotelor pe care le produc clopotele, cind ei le trag.

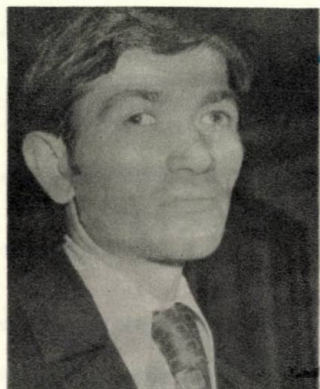
— Totuși, mie mi se pare exagerat. Pentru că, deși nu vreau să vă contrazic, dar, vă rog să îmi explicați: ce înțelegeți dumneavoastră prin a gindi metafizic? Deoarece, sincer vorbind, lipsa ei de semnificație mi se pare în mod clar evidentă.

— Semnificația ei, doctore, mi-a venit în minte abia după ce am imaginat această bucată de proză. Este vorba aici — dumitale, care te prefaci a nu ști că așa cum poți gindi dialectic poți tot atît de bine să gindești metafizic, trebuie să-ți explic — deși în roman nu vreau să dau nici o explicație, pentru că eu consider că cititorul trebuie lăsat singur să descopere semnificațiile, din respectul autorului pentru el — dumitale, deci, care spre deosebire de alți cititori te bucuri de avantajul că trăiești împreună cu mine și în apropierea și în preajma mea, cunoscindu-mi astfel opera înainte de a o redacta și deci înainte ca ea să ajungă perfectă, dumitale pot să-ți explic faptul că este vorba de o proză cu o semnificație foarte clară. Mai mult, te iau drept martor, pentru că eu nu vreau să se creadă că opera mea este lipsită de orice semnificație, sau că ea ar putea avea o infinitate de semnificații, ceea ce de fapt ar fi același lucru. Cei doisprezece sportivi sînt trimișii lui Dumnezeu pe pămînt ca să-l bată pe acest vagabond cerșetor inutil ce credea că biserica este făcută doar pentru ca el să poată afla oricînd un azil pentru o noapte și un mod de scăpare din viltarea virilă a vieții. Ideea ei este tocmai intransigența divină. Dar aici totul trebuie gindit în mod metafizic. Numai așa se poate înțelege măreția lui Platon. Gindește-te numai puțin la toată treaba asta. E perfect verosimilă. Închipuie-ți doar că eroul meu a dormit toată noaptea pe scările clopotniței, frînt și chinuit și plin de febră cum era. A adormit chircit și a visat rău, ca să vulgarizez lucrurile. Vezi cum totul devine de-un realism zdrobitor?! Ei, ce zici? Tot mai crezi, oare, că sînt un nebun?...

— Sinteți un personaj formidabil, domnule Leon Ozarm. Mă uluiți. Abia acum, însă, încep să mă tem că nu mai aveți nici o șansă, spuse doctorul și ieși.

— Nici o grijă! îi strigă Leon Ozarm din urmă. Apoi, ca pentru sine: Eu mă simt achitat.

Moartea nu este un neant

Ar însemna să ne iluzionăm dacă noi înșine în primul rînd am putea crede o clipă în autenticitatea unei confesii ambiționînd să exprime discursiv mai bine ceea ce face poate chinul, teroarea și hrana noastră cea de toate zilele și eternă.

Magica forță a cuvintelor mai presus de voința unui ins însă ne impune o mecanică a rostirii și iată, reușim să articulăm propoziții și fraze încercînd savoea unui cuvînt: moarte; așa cum în poezia spaniolilor moartea nu e decît materia luminoasă a unei raze de lună care arată zvicnetul sîngelui și pe noi rostirea lui ne face viu, ponderabil, suferitor și chiar în stare de a mai spune ceva.

Căci moartea ca și existența vie trăită a unui individ nu e o entitate caducă, o realitate suferind fixația într-o zonă a oribilului, a monstruosului, a neantului celui mai pur și nici a negației impulsului vital.

Întrucît e o *persoană* fiecare ființă își creează propria-i viață ca și propria-i

moarte: dacă e făcută pentru creație — ea poate fi născută neputincioasă uneori și numai prin faptul că există devine anulantă și distructivă.

O persoană nu-și poate eluda moartea, căci ar comite astfel o greșală ca atunci cînd nu ar avea conștiința evidenței celor două brațe ale sale.

Conștiința de sine a unei persoane merge de la exacta evaluare a condiției sale biologice mai întîi pînă la clarificarea actelor sale existențiale compunîndu-i o morală pozitivă.

Fiecare face din propria-i moarte o realitate perfect distinctă de a altora cît știe să o conceapă ca loc al pasiunii ca și al disprețului pentru propria-i existență, liman luminat de sfîrșitul timpurilor.

Și de asemeni numai moartea uzurpă memoria lucrurilor cuminți și mărginit omenești și înobilează individul cu conștiința orgolioasă a dorinței de a rămîne etern și de a fi fost dintotdeauna.

Poezia vizionară

Poezia este un dor unic și universal. E singura replică pe care omul o poate da morții — să arate că e neputincios dar că frumusețea pe care el și-o înțelege căzînd este cu mult mai mare decît răul prezenței absolute a neantului. Astfel poezia înseamnă apoteoza spiritului uman, iar, pentru că este și o însumare a limitelor lui, apoteoza devine cumplită. De aici amestecul, confuzia de umilință și orgoliu, căci poezia trădează în ce măsură condiția umană limitează arbitrariul universal.

Fără artă, fără poezie omul nu-i poate justifica universului o infinitate străină. Prin poezie, el dobîndește singura formă prin care poate institui în finit, în absența oricărei suferințe. Omul are teroare de nemărginire. Prin poezie se vindecă de această teroare. Iar vindecarea se întîmplă în absența oricărei suferințe, a lui și a ceea ce se instituie.

Poezia vizionară nu coincide cu cea profetică, ultima însemnînd doar « vederea » viitorului. Poezia vizionară surprinde conexiunea între condiția originară și cea finală a spiritului. Astfel ea este implicit profetică. O profeție îndreptată cu fața spre toate timpurile. Izvorul poeziei vizionare se află în forța de conservare a destinului mitologic.

Poezia vizionară poate ieși din limbaj, poezia minoră rămîne în limbaj. Cea vizionară este traductibilă, poezia minoră este intraductibilă. Poezia minoră este forma periculoasă prin care arta se supune instrumentului. Unui poet care se-ncurcă în limbă, zeii nu-i dau atenție. Minorii se-ncurcă în limbaj de dragul de a se descurca și nu pentru că ar privi un scop mai înalt. Poeții vizionari îmbogățesc îndeosebi spiritul unui popor, minorii îi conservă asimetriile de limbă. Cei care pun semnul egal între existență și limbaj confundă logosul cu lingvistica, echi-valind existența cu una din funcțiile ei. În poezia vizionară lirismul, odată declanșat, este fără sfîrșit (perpetuum mobile), el va exista dincolo de text, fiind gîndit și în afara lui — limbajul pentru el este în primul rînd mijloc și abia după aceea scop. Poetul minor există în limitele textului, lirismul lui e finit iar necesitatea pe măsură.

Pledoarie pentru roman a existat și există, pentru poezia vizionară criticii nu se ridică, ei o aprobă tacit cînd e cazul, însă se strîng precum muștele pe miere în jurul dulcii poezii minore. Ori, nici un act critic nu trebuie declanșat în afara conștiinței destinului literaturii române. Și destinul acestei literaturi trece prin cei mai mari creatori ai ei. Sîntem un popor cu o memorie imensă, a trebuit să ne-o exersăm de secole. Memoria noastră este o gigantică bibliotecă, de ce să nu ne cufundăm în ea? Destinul în afara memoriei nu există, ori, pe calea lecturii cărților esențiale, se ajunge la redeșteptarea acelei atotcuprinzătoare memorii.

RAINER MARIA RILKE

DIN

„POEMELE FRANCEZE“

..

Din coasta primului bărbat
a fost zidită Eva,
dar cînd ea moare, unde se va
petrece trupu-i împăcat?

Adam va fi mormîntul ei?
Există oare vreun temei
ca, după moarte,
un bun atît de-nchis s-o poarte?

FEREASTRA A X — A

Văzîndu-te ușor plecată
peste fereastra cea din urmă,
am înțeles, întreg, deodată
abisul ce mă curmă.

Și-n timp ce întindeai în noapte
a despărțire mîna ta,
un gînd mi-a spus: de azi 'nainte
tot ce în mine te păstra
mă părăsește, mă desminte.

Fu gestul tău încredințare
amarei despărțiri din toate
ce mă va pierde-n vînt, ori poate
în fluviul cel mare?

În românește de
PETROS BLITIKIOTIS

din ★ lirica
universală

GEORG TRAKL

ÎN IARNĂ

Ogorul strălucește alb și rece.
Singuratic și necuprins e cerul.
Deasupra iazului se rotesc stăncuțe
și din pădure coboară vînătorii.

Printre crengi sălășluiește o tăcere.
Din colibe izbucnește lumina unui foc.
Uneori o sanie zvonește-n depărtări
și luna plumburie urcă încet.

Lîngă răzor o vietate singerează blînd
și corbii plescăie în gîrle singeroase.
Trestia tresare galbenă și sveltă.
Ger, fum, un pas în păduricea goală.

În românește de
PETRE STOICA

Desen de FLORIN CREANGĂ

POVESTIREA DOAMNEI CELOR ȘAPTE OGLINZI

Henri de Regnier (1864-1936), poet din a doua generație simbolistă, unul din creatorii versului liber, este și un prozator reputat. În romane (« La double maîtresse », « La passé vivant » etc.) ca și în culegeri de povestiri (« Couleur du temps », « Le trèfle noir »), el s-a afirmat ca un maestru de « bel-écriture ».

« Povestirea doamnei celor șapte oglinzi » face parte din volumul *Contes à soi même*. În afară de valoarea literară a bucății, scrisă la egală distanță de efortul pedant și de maniera facilă, considerații de o natură particulară ne-au îndemnat să o prezentăm cititorului nostru.

Acest cititor se va opri desigur la strania selecție a sugestiilor plastice îmbinate cu cele muzicale, dar va constata, fără voie, în ce măsură

proza simbolistă franceză a influențat pe scriitorii noștri de la sfârșitul secolului: Matei Caragiale, Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Ion Vinea, N. Davidescu etc.

Uneori a fost vorba de simple înrudiri spirituale, de afinități electivă; alteori de reminiscențe sau de nemărturisite imitații, și într-un caz și în celălalt străduințele au dus la o îmbogățire a limbii, și prin forțarea limitelor de expresivitate la un progres al prozei românești.

Henri de Regnier este un « petit maître » — dar mai ales în opera unor asemenea scriitori se relevă cu mai multă evidență calitățile și defectele unei școli literare.

Astăzi se scrie altfel. Se cuvine să avem însă cu noștință și de modalitatea în care se scria atunci.

Bătrânețea neputincioasă a tatălui meu se prelungi cu anii. Ceața îi tremura. Umerii i se încovoiau. Treptat se îndoi și mai tare. Picioarele i se bălăbăneau. Se vestejea. Ieșea totuși singur, în fiecare zi, prin grădini. Pașii săi se țirau pe pietrișul esplanadelor, pe dalele teraselor, pe nisipul de pe alei. Era văzut, la cap de drum, minuscul și cocîrjat, cu scufia de stofă fină și cu largul anterior de mătase imblănită, înțepind cu virful înaltului său toiag o frunză căzută, sau îndreptînd, în trecere, de-a lungul brazdelor, tulpina vreunei flori.

Făcea, încet, înconjurul bazinelor; se aflau printre ele patrate cu marginea de porfir, trandafirii, circulare, împrejmuite cu jasp măsliniu, altele ovale, tighelite cu marmoră albăstruie. Cel mai mare era înconjurat de roci galbene, cimentate natural, și linii strecurau în apa lui lucirea lor de aur. Altele adăposteau ciortani roșii, crapi și stranii pești verzui.

Într-o zi tata nu putu ieși la plimbarea lui obișnuită. Îl așezară într-un mare fotoliu de piele roșie, care fu împins în fața ferestrei; roțile scrișniră pe eșichierul mozaicului și bătrînul privi îndelung vastă perspectivă a grădinilor și a apelor. Soarele se culca purpuriu pe aurăriile monumentale ale lui noembrie. Parcul părea un edificiu de arbori și de ape, intact și fugitiv. Uneori o frunză cădea într-unul din bazine, pe nisipul unei alei, sau pe balustrada unei terase; una împinsă de un vînt ușor izbi de geamul gol aripa ei de pasăre descărnată, în timp ce un liliac zgîrie, cu zborul lui colțuros, cerul nu prea limpede.

În amurg, bolnavul suspină îndelung. Se auzea afară un pas pe o alee apropiată; o lebădă neagră bătu cu labelle ei palmate apa întunecată a unui bazin; o gaiță zbură dintr-un pom chițâind și se așează săltăreacă pe marginea unui vas cu flori; un ciine răgușit urlă dinspre cuști. Înăuntru, o mobilă grea și taciturnă pocni surd din osatura ei de abanos și de fildeș, iar cureaua unui bici cu minier de corn, așezat peste un scaun, se desfășură atîrînd pînă-n podea. Nici o suflare nu ieșea din pieptul bătrîn; capul se înclină pînă la mîinile adunate pe tabachera de baga. Tata murise.

Am trăit toată iarna în strînsoarea acestui doliu. Singurătatea mea se anchiloza în tăcere și în regret. Zilele se scurseră. Le-am trăit cu atenția închinată acestei melancolice amintiri. Timpul trecu fără ca nimic să mă poată sustrage din dureroasa și funebra mea reverie. Doar apropierea primăverii mă trezi din mine însumi, și începui să constat ciudățeniile care mă împrejmuiau și care depășeau tot ce mi se povestise.

Ca și cum prezența tatălui ar fi impus, prin durată, un fel de atitudine a ființelor și a lucrurilor, efectele dispariției lui se răspîndiră împrejur. Totul se desfăcu. Încheieturile invizibile plesniră în vreo ocultă dislocație. Servitorii cei mai bătrîni muriră, unul cite unul. Caii din grajduri pieriră aproape toți. Cîinii bătrîni, din haite, erau găsiți cu ochii sticloși, cu botul ascuns între labelle lor păroase, înțepeniți pe veci. Castelul se degradă. Acoperișurile se avariară; fundațiile se lăsară în jos; arborii parcului se răsturnară, astupînd aleile și jupuind merisorii; înghețul sparse piatra ghizdurilor; o statuie se dădu peste cap, iar eu mă aflam în singurătatea ciudată a locuinței pustii și a grădinilor răvășite, ca la deșteptarea dintr-un anotimp secular, în care aș fi dormit sute de ani a basmului.

Primăvara veni, călduță și timpurie, cu ploile ei dulcele, cu vinturi mari care zgîlțiau ferestrele închise. Una dintre ele se desfăcu sub împingerea din afară. Parfumurile pămîntului și ale pomilor năvăliră cu o înăbușitoare duhnire. Fereastra bătu din aripă ca o pasăre; pe perete, zugrăvelile mitologice au tresărit; jocurile de apă din covoare șovăiră, și o încrețitură a stofei făcu să suridă pe neașteptate nimfele țesute și să rinjească figura de lînă a satirilor. Respiram lung și mă destindeam de toată oboseala iernii; tinerețea mea amorfă se înfloră și coborîi scara teraselor pentru a vizita grădinile.

Erau admirabile în seva lor primăvărată și în fiecare zi, din ceas în ceas, asistam la desfășurarea frumuseții lor. Frunzișul se adună în virful pomilor; aripioarele de aur ale liniilor fluturau pe apa umflată din bazine; crapii albastrii se învîrtiră în jurul bronzului înverzit al figurii, care, la centru, frîngea în metalul dulcificat, zveltețea voluptuoasei ei împliniri; mușchiuri grase se urcară pe picioarele netede ale statuiilor și se ghemuiră în ascunsul cîrnii lor de marmoră; teaca despăcată a Hermesilor se umplu de ghirlande; ochii lor scobiți se catifelară cu o privire de umbră; păsările zburară din pom în pom și farmecul încărcat al primăverii se unifică în acordul unei frumuseți estivale.

Puțin cite puțin, azurul cerului adolescent se întunecă și atîrnă pe întinderea parcului, pe anxietatea gravă a frunzișurilor, pe visul circumspect al bazinelor cu apă. Unda din ghizdurile istovite ale fîntinilor se prelinse în tăcere, picătură cu picătură; din fundul bazinelor, o pornire de ierburi vivace se înlănțui la suprafață, în jurul unor solitare flori care mai pluteau; brazele se revărsară peste alei; ramurile pomilor se încrucișară deasupra drumurilor; șopîrlele verzi se tiriră pe balustradele căldute ale teraselor și de pretutindeni se ridică mirosul greu al vegetației. Un fel de viață supraabundentă însușețea parcul răvășit; trunchiurile se frînseră în straturi aproape omenești. Apărură iepurii sălbatici; cei de casă mișunau; vulpi își arătară botul fin, mersul oblic, fuiorul cozii; cerbi își oglindiră coarcele rămuroase. Vechii paznici, morți sau înțepeniți locului, nu mai distrugeau viermuiala inofensivă sau carnasieră. Iarna rupsesse marginile care despărțeau grădinile de ținutul împrejmuitor și ciudat păduros, ales de tata tocmai din cauza singurătății lui, menite să-i ascundă refugiul. Îl împrejmuise cu prestigiul unor arbori enormi, cu terenuri necultivate, cu locuri necunoscute.

Rătăceam prin alei. Vara strălucea; umbra mea în soare fu atât de neagră, încît păru să-mi fi săpat înainte linia staturii; iarba drumurilor mi se urca pînă la jumătatea trupului; insectele zbîrniiau, libelulele mîngiau apa, opalizată de oglindirea lor. Nici un fel de vînt, și în nemișcarea surprinderii, sau în poziția lor de așteptare, lucrurile păreau că trăiesc dinăuntru. Ziua își ardea frumusețea pînă la stingerea surdă a apusului; fiecare zi se anunța mai caldă și suspenda, în amurguri încete, sfîrșitul înăbușitoarei ei lumini.

O indisponere mă copleșea; mergeam mai încet, întrebam aleea pe care urma să apuc sau cotitura pe care trebuia s-o urmez; răscrucea mă oprea îngrijorată în centrul bifurcațiilor, și, fără a merge mai departe, reveneam asupra pașilor făcuți.

Într-o zi, rătăcisem toată ziua, și, așezată lingă un bazin, priveam în apa înverzită și plină de pești, vagile chipuri meduzeene care se a'cătuiau din virtejuri și din pletele ierburilor șerpuitoare; medalii fluide și gorgonice, ghicite și destrămate, bronzate de oglindirile unui amurg de aur verzui — înfricoșătoare și fugitive. Ceasul era echivoc; statuile se afundau în fîrdele merișorilor, tăcerea se crispa, gură în gură, cu ecoul amuțit. Dintr-o dată, departe, foarte departe, acolo, — vibra un țipăt gutural, redus de distanță la o percepție minuscule, aproape interioară, un țipăt în același timp bestial și fabulos. Era îndepărtat și insolit, venit parcă din fundul veacurilor. Ascultam. Nimic; o frunză se mișca imperceptibil pe virful unui pom; puțină apă se scurgea, picătură cu picătură, printr-o crăpătură a bazinului și umezea nisipul dimprejur; noaptea cădea; și mi se păru că cineva rîde în spațiile mele.

A doua zi, la aceeași oră, țipătul reîncepu mai distinct și-l reauzii, aproape de fiecare dată; se apropia. Timp de o săptămînă încetase, cînd izbucni din nou, chiar lingă mine, teribil și vibrant, urmat de un brusc galop; era încă lumină și văzui, aplecat dintr-o tufă, torsul unui om gol și un picior de cal care zgîria, cu copita, pămîntul aleii. Totul dispăru și ascultai în amintire vocea ciudată, care părea să împreune, în ambiguitatea ei, un ris-cu un nechezat.

★

Centaurul mergea liniștit pe alec. M-am dat la o parte ca să-l las să treacă; trecu poticnindu-se. În amurg, i-am distins crupa târcată de cal și torsul de om; capul bărbos purta o cunună de iederă cu grăunte roșu; ținea în mînă un thyrs noduros, încheiat cu un fruct de pin; zgomotul tropăiturii lui se înăbuși în iarba înaltă; se întoarse și dispăru. L-am revăzut încă o dată pe cînd bea din scocul fîntinii; picăturile de apă se prelingeau pe țepii lui roșii, și în acea zi, spre seară, întîlnii și un faun; picioarele, cu păr galben, le ținea încrucișate; cornițe mijeau pe fruntea lui joasă; era așezat pe soclul statuii căzute iarna, și cu zgomot sec lovea, una de alta, copitele lui de țap.

Văzui și nimfe care locuiau în fîntini și în bazine. Ele scoteau din apă busturi albastrii și le afundau din nou la apropierea mea; unele se jucau pe margine, cu peștii și cu algele. Li se vedea pe marmoră urma picioarelor ude.

Puțin cîte puțin, ca și cum prezența centaurului ar fi reînsuflețit vechea lume a povestii, parcul se umplu pe furis cu ființe ciudate. La început, din neîncredere, se ascundeau vederii mele. Faunii dispăreau iute, și nu găseam în locul lor bătătorit decît flaute de trestie, fructe mușcate și vreun fagure de miere început. Apa din bazine acoperea repede umerii nimfelor și nu le mai ghiceam decît după virtejul scufundării lor și după pletele plutind încă printre ierburi. Mă priveau venind, cu minunile deasupra ochilor, ca să vadă mai bine — cu pielea deja uscată și cu părul lor lung, însă șiroitor.

Ceialți se încumetară și ei; se învîrteau în jurul meu, sau mă urmăreau de departe; într-o zi întîlnii chiar un satir, culcat pe o treaptă a terasei; albine zbîrniiau pe pielea lui lipicioasă; părea enorm și se prefăcea că doarme, deoarece, cînd am trecut, m-a apucat de poale cu o mînă stufoasă; m-am desprins și am fugit.

De atunci n-am mai ieșit și am rămas în castelul pustiu. Căldura excesivă a teribilei veri a fost fatală ultimilor mei bătrini servitori. Alți cițiva muriră. Supraviețuitorii rătăceau ca umbrele; singurătatea mea spori prin pierderea lor și lincezeala îmi crescuse din a lor inerție.

Vastele săli ale palatului se treziră sub pașii mei și le locuii, una după alta. Tata adunase în ele somptuoase minuni; gustul lui se simțea bine între lucruri rare și curioase. Covoare înveșmintau pereții; policandre atârnav de plafon. Scinteierea lor furtunoasă de cristal și de fulgere — grupuri de marmoră și de bronz odihneau pe meșteșugite socluri; picioarele grele ale înalțelor console de aur, înfingeau în parchete, împătrite gheare de leu; vase din materie opacă sau transparentă își întindeau nervurile gîtului sau își umflau cuprinderea burtii; stofe prețioase umpleau scrinurile, cele cu uși de bronz sau de baga. Maldăre se revărsau. Erau mătăsuri verzi sau de culoarea vinului, țesute din alge și brodate cu ciorchini, catifele păroase și moaruri încrețite, satinuri palide, licărind ca pielea scaldată, museline de brumă și de soare.

Privelîștea țesăturilor mă obosi repede. Ele înfățișau pe oaspeții ciudați care invadaseră parcul; grupurile de porfir și de bronz închipuiau și ele nimfe și fauni. Un centaur sculptat într-un bloc de onyx se poticnea pe un pedestal. Cu grația lor umedă, cu ciudățenia lor schimonosită, cu tăria lor thessaliană, acelea care tulburaseră liniștea apelor, acei care bîntuiau prin dumbrăvile agreste și prin ierboasele alei, toți, toată viața monstruoasă care ridea, țopăia sau necheza afară, se afla reprodușă pe pereți, în carnea mătăsurilor, în scama linii, sau se ascundea, pîtită în firide, într-o solidificare de metal și de piatră.

Vara ardentă și inebunitoare se topise în ploi, odată cu venirea toamnei. Cu fruntea lipită de geam, priveam aurul parcului prelingîndu-se printre răpăieli, sub soare. Numărul oaspeților monstruoși părea să fi sporit încă. Centaurii ieșeau acum, în cireadă, prin alei; se urmăreau unii pe alții, cabrați sau zvirlitori. Li se adăugaseră unii foarte bătrîni, ale căror copite, mîncate de mușchi, se împiedicau de pietre; purtau bărbî albe; ploaia biciuia crupa lor jupuită și le scobeia slăbiciunea grumajilor. Satirii, în cîrduri, săreau în jurul bazinelor, unde nimfele mișunau într-o învălmășeală de carne albastră și de plete ruginii; azeam zgomot de zvirlituri, pasul sec al micilor copite capripede, nechezările, țipetele și concertul discordant al tamburinelor surde și al ascuțitelor flaute.

Pentru a încerca să evit îngrijorarea enervantă în care mi se irita singurătatea, încercai să o distrez, îmbrăcîndu-mă cu stofe și împodobîndu-mă cu bijuterii. Cuferele conțineau asemenea lucruri, în grămăzi considerabile. Mă plimbam prin vastele galerii, tirînd greutatea somptuoasă a catifelelor; dar atingerea lor îmi reamîntea pîrul bestiilor stufoase, ai căror ochi păreau că mă privesc prin nestermatele ce mă luminau; mă simțeam fascinată de fixitatea oculară a onyxurilor, pipăită de mătăturile mingiitoare, zgîriată de agrafe, și rătăceam nenorocită și plină de podoabe prin înșirarea solitară a lungilor săli luminate.

Ploile și vînturile toamnei crescuseră, într-o seară, furtună. Vechiul castel fremăta. Mă refugiasem, singură, într-o sală hexagonală, cu pereții alcătuiți din șapte mari oglinzi mari și limpezi, în cadre de aur clar. Suflul din afară se strecura prin crăpăturile ferestrelor și legăna un mare lustru adaman-tin, în clopotirea rămurelelor lui de cristal și în clătînarea luminărilor. Mi se părea că simt pe miîni limbile aspre ale vîntului; mă simțeam apucată de unghiile invizibile ale crivățului; sufocîndu-mă în rochia de satin negru, mi se părea că devin, în contact cu ea, una din acele nimfe, fluide și fugitive, pe care le văzusem unduînd sub ierburi, în transparența apelor. Instinctiv, într-o luptă interioară, zmulsei țesutul insinuant, pentru a mă apăra de mistica pătrundere, care mă sfîrșea toată; apucaî pîrul cu toate degetele; miînilor mi se crispară ca față de alge fluviatile, și-mi apărui, dreaptă, goală, în apa limpede a oglinzilor. Priveam statuia mea subită și fabuloasă, înălțată de șapte ori în jurul meu, în tăcerea oglinzilor însuflețite de răsfrîngere.

Vîntul tăcuse. Stridența unei gheare creștă sticla uneia din ferestrele înalte prin care iuțeaua bruscă a unui fulger a desenat urma fosforică a scrișnirii spulberate și furișe. Am dat înapoi cu groază.

La geamuri, atrase de lumină, sau gonite de furtună, văzui lipite figuri și boturi. Nimfele atingeau de cristal buzele lor proaspete, miinile lor umede, pletele șiroitoare; faunii apropiu carnea gurii lor și noroiul de pe coarne; satirii își striveau, cu frenezie, fețele cirne; toți se îngrămădeau, urcându-se unii peste alții. Suflarea nărilor se unea cu bale de boturi, pumnii se crispau spre coamele singerinde, strînsoarea coapsei se ghicea în clănțaneala șoldurilor.

Cei dintii, urcați pe pervazul ferestrelor, se îndoiu sub împingerea celor care veneau din urmă, de jos; unii se tîriau și se strecurau printre picioarele păroase și strivitoare — și, în spaima tăcerii, în învălmășeala efortului — zarva fabuloasei turme, alcătuită din zvirliri, din sărituri, din risete, se prăbușea sub greutatea masei — și se reconstruia pentru a se prăvăli din nou. Și acest oribil basorelief mișuna înapoi a fragilei transparențe care mă despărțea de sculptura lui de tenebre și de limpezime...

Atunci, am evocat noaptea tumultoasă, țărșul vinător al paznicilor, brațul argaților biciuind această hoardă înnoată și zăpăcită, marii dulăi din haite mușcînd pulpa faunilor și gleznele de centaur; chemam tulnicele, cuțitele, singele și măruntaiele, boturi adulecînd hălci desprinse, gestul care cîntărește pielea crudă... Vai! eram goală și singură în acest castel pustiu și în noaptea furioasă. Deodată, ferestrele plesniră, sub monstroasa împingere; coarne și copite făcură să zboare geamurile în țandări; un bestial miros invadă cu violență sala, intră cu vîntul și cu ploaia și văzui, în licărirea candelabrelor pe jumătate stins, gloata apărută, fauni, satiri și centauri, năvălind spre oglinzi, pentru a îmbrățișa, fiecare, iluzia frumuseții mele și într-o larmă de sticliri sfărîmate și singerinde, cu miinile întinse pentru a îndepărta vraja oribilă a acestui vis îngrozitor, — căzui pe spate, deasupra podelelor.

Prezentare și traducere de N. CARANDINO

AFORISME

● Nu cunosc lustru mai desăvîrșit decît acela pe care-l prinde o unealtă îndelung minuită. Fără lac, fără vreun adaos material, numai contactul între mina caldă și materia rece naște, ca produs secundar, un luciu discret, mîngietor: ceva care, călcînd legile logice, nu e nici natural, nici artificial. Ceva înrudit cu inefabilul poetic.

● Nu e poet acela care, după ce a scris o poezie, nu crede că a creat o capodoperă, și nu e critic acela care trece pe lingă o capodoperă veritabilă cîscînd.

● În geometrie, drumul cel mai scurt între două puncte este linia dreaptă. În poezie, drumul cel mai scurt între două suflute este linia frîntă.

● La unii, suferința morală generează cancer, la alții poezie.

● Sinceritatea este o condiție necesară, dar insuficientă pentru creația poetică. Orice îndrăgostit — fericit sau mai ales nefericit în dragoste — se crede poet și se simte în stare să scrie versuri. Și, în adevăr, el are o stare poetică. Așa cum, alteori, are o stare gripală.

● Paradoxal, poezia se bucură de cea mai largă libertate. Dar în același timp, suportă corsetul celor mai aspre rigori.

● Nu e poet cel care nu se bucură sincer de o poezie reușită scrisă de altul. Adevărații poeți nu sînt niciodată în concurență, ci totdeauna în emulație.

● Tinerii au dreptul să se grăbească. Bătrînii au datoria.

● Scriem pe hîrtia noastră și tipărim pe hîrtia tuturor.

PETRE STRIHAN

Un grup de scriitori la Deva în 1937; de la stînga la dreapta, jos: Aron Cotruș, Peter Neagoe și N. Braica; sus: Ion Th. Ilea, Petre Pascu și N. Rusu

ION TH. ILEA

REMEMBER: PETER NEAGOE

Dacă Peter Neagoe a trăit cea mai mare parte a vieții sale departe de țară, ecoul anilor petrecuți aici au avut rezonanțe profunde în opera lui. Limba de adopțiune în care a scris i-a fost doar instrument de reprezentare a valorilor spirituale ale locurilor sale de baștină. Aceste valori au fost fie pretextul, fie temeiul operelor sale literare, care i-au adus notorietate în opinia unui popor structural deosebit de poporul nostru.

Născut în anul 1881, la Odorhei, copilăria și-a petrecut-o în satul Aciliu, iar școala a urmat-o la Sibiu. La vîrsta de 17 ani își consuma prima lui «aventură», trecînd Carpații și venind la București, unde se înscrie la Academia de Belle-Arte și — spirit avid de cunoaștere — urmează în paralel Facultatea de drept și filozofie.

Debutul literar și-l face scriind mici povestiri cu subiecte din mediul rural ardelean. Prin

1905 traduce din Gorki, pe care îl socotea — cum îmi spunea adesea — drept unul dintre cei mai mari portretişti ai literaturii universale. Veșnic agitat, incapabil de a se lega de un loc, pleacă la München, unde se angajează la Poli-clinica Röntgen-Bayer.

Atras de mirajul *lunii noi*, în 1907 pleacă în America, unde se înscrie la cursurile unei Academii de pictură și nu peste mult timp ajunge membru al *Asociației Tinerilor Scriitori Americani*. Ca să-și asigure existența, publică vignete și caricaturi în diferite reviste și ziare sau vinde pe străzi trecătorilor desene și portrete de copii. Însă veniturile mai sigure și substanțiale i le asigurau desenele pentru reclamele caselor de parfumuri și cosmetică, desene în care portretul unei fete din Aciliu — prima lui dragoste — apărea frecvent.

Treptat, divorțul dintre el și lumea americană ia amploare, culminînd, în 1926, cu fuga la Paris. Aici inițiază, printre altele, o antologie a scriitorilor americani care trăiau în Europa. Din acest grup de răzvrățiți făceau parte: James Forell, Ernest Hemingway, John Dos Passos, Eugène Jolas, Henry Miller, Conrad Aiken, Ezra Pound, Malcon Cowley etc. În 1933 se reîntoarce în America, justificîndu-și hotărîrea prin «condițiile precare în care trăia

la Paris » — adică una dintre cauzele care l-au determinat să plece și din America la Paris. Este interesant răspunsul lui Peter Neagoe dat unui reporter pe vasul pe care călătorea spre America, în care spunea că grupul de la *The New Review* (din care făcea parte) vroia să umanizeze libertățile lui Jefferson și Lincoln, adică — zicem noi — să scoată aceste libertăți de sub rigorile dogmelor, dându-le viață.

În 1934 îi apare, simultan în S.U.A., Franța și Anglia, romanul *Easter Sun* (« Soare de primăvară »), iar în 1935, la New York, culegerea de schițe *Winning a Wife and Other Stories* (« Cum se câștigă o nevastă și alte povestiri »), după ce în anul 1932 îi fusese, tot în S.U.A., interzisă publicarea cărții sale de debut *Storm* (« Vifor »). Ultimele apariții sînt romanele: *To Time for Tears* (1958) și *The Saint of Montparnasse* (1964-postum), închinat lui Brăncuși.

În 1937, cu prilejul unei vizite în patrie, *Societatea Scriitorilor Români* i-a conferit titlul de membru de onoare. Cu ocazia acestei vizite am fost rugat de comitetul S.S.R.-ului să organizez șezători literare în Transilvania și să-l conduc pe Peter Neagoe împreună cu Aron Cotruș la Sibiu, unde a avut loc prima întîlnire cu cititorii. După șezătoare, am vizitat împreună Poiana, Săliște, Jina, Rășinari și alte localități. La altă șezătoare, ținută în seara zilei de 9 mai 1937 la Deva, au citit din lucrările lor: Peter Neagoe, Vlaicu Bârna, Petre Pascu, Aron Cotruș, Grigore Bugarin, George Popa, V. Copilu-Chiatriă, M. Ar. Dan, N. Rusu și Ion Th. Ilea. După șezătoare, împreună cu Eugen Drăguțescu, pe atunci student la Belle-Arte în București, și Grigore Bugarin, l-am însoțit pe Peter Neagoe în diferite localități istorice (Sarmisegetuza, Orăștie și altele), precum și prin minele din Valea Jiului, Ghelar și Brad — Gura Barza. În întîlnirile cu minerii — în chiar orizonturile minelor — și cu țărani ai locurilor, Peter Neagoe ținea adevărate și îndrăznețe prelegeri civico-sociale.

După plecarea din Deva, aceiași, am poposit la medicul de plasă doctorul Cotioiu din Săvirșin, care pe vremea aceea era un *Mecena* al scriitorilor. El avea un conac cu o grădină cit un parc, plantată cu pomi și cu trandafiri de toate speciile și un colț de pădure sălbatică. Doctorul Romuald Cotioiu era o gazdă primitoare, alături de buna sa soție Eugenia și de cele două fice, Maria și Eugenia, care ne-au întîmpinat cu bere Pilsen, gustări de vinat și un vin din podgoriile Mocioneștilor. Ne-am deplasat apoi la o distanță de 18 km într-o comună pitorească așezată pe șapte coline (o Romă în miniatură), *Lupești*, care datează din anul 1770, din vremea Mariei Tereza, care ordonase ca șapte familii românești din Munții Apuseni să se mute pe cele șapte coline. Aici am fost primiți de părintele Ion Tomuța, căruia i se datora existența unui valoros muzeu cu rare vestigii din pămînturile Transilvaniei.

În toate împrejurările, prin locurile pe care le-am vizitat, Peter Neagoe nu se mulțumea să asiste ca la un spectacol. Comunica foarte ușor cu oamenii, dovedind o pasiune specială pentru informația exactă. Predilecția pentru dialogul cu muncitorii și cu țăranii, precum și spiritul său de documentarist rafinat, au dus neîntîrziat la suspiciuni. Întors la Deva, am fost surprins de o invitație ciudată. Chestorul poliției, Liviu Murgău, știind că sînt gazetar (lucram la ziarul *Adevărul* și *Dimineața*, pentru probleme muncitorești) îmi comunică dorința de a-mi vorbi confidențial, în localul poliției. Aici, cu un ton conspirativ, mă roagă să contribuie la îndepărtarea grabnică din județ a acestui agitator (Peter Neagoe), despre care știa mai multe decît știam eu.

După acest episod bizar, am fost invitați la Lugoj de poetul Grigore Bugarin, care de abia ieșise din sanatoriul Gioagiu. Aici a avut loc o șezătoare literară, iar maestrul Filaret Barbu, dirijor pe atunci al celebrului cor *Ion Vidu*, a făcut o caldă manifestație de simpatie pentru marele scriitor american de origine română. S-a dat o masă la restaurantul *Dacia* la care au participat intelectuali din oraș, în frunte cu doctorul Tiberiu Sevic, președintele corului. Atmosfera a fost pigmentată de un duel epigramatic între M. Ar. Dan și C. Miu-Lerca.

Mi-a spus că pentru el rivale n-am,
Că nu-i sint eu făptură pămîntească,
Ci soarele ce bate iarna-n geam
Și cîntecul din vatra părintească.
Cînd n-oi mai fi, nu mă va plînge, știu !

Dar va fi dat atunci ca să priceapă
Că soarele ne ține trupul viu
Și sufletul din cîntec se adapă.

Dar azi, dar azi ?

RIMMA KAZAKOVA

NU MĂ PÎNDI CA PE O ȘCOLĂRIȚĂ

Nu mă pîndi ca pe o școlăriță,
Nimic, nimic să nu-mi promiți,
Căci nu mă vreau cu flori de lămîișă ;
Noi doi nu ne sîntem sortiți.

Nu-s încă logodită cu chindia,
Mai stau în șa, înfîptă-n scări,
Și sint atît de-a nimănui, ca glia
În ani de crîncene-nclășări.

De friu și de căpăstru nu mă ține,
Zăbala-n dinți să nu mi-o pui ;
Nu voi legată să mă știu de tine,
Nu voi nicicui să mă supui.

Oricît ți-ar fi de-nduioșat cuvîntul,
Eu pînteni îi voi da, să-l sparg.

O, ce năvalnic, ce năpraznic vîntul
Îmi umflă pinzele-n catarg !

Nu arunca lassoul dacă, poate,
Tu ca pe un mustang mă vezi ;
Pe-acest meleag de plină libertate
Nimic, nimic n-ai să vițezi.

În Universul vast, spuzit de stele,
Oricît de tine tulburat,
Eu zbor, și mă rotesc după-ale mele
Aname legi, neștrămutat.

E-aceeași gravitație din marea
Familie de corpi cerești . . .

Dar tot mă-ntreb, cînd îți aud chemarea :
Poate nu ții să mă silești ?

Și cutezînd, tu ai să-mi spui o dată
Ce greu te-apasă, solitar,
Rotirea ta, la fel de necurmată,
În spațiul nostru planetar.

NADEJDA POLIAKOVA

MĂ LEAGĂ-ATÎTEA FIRE DE PĂMÎNT

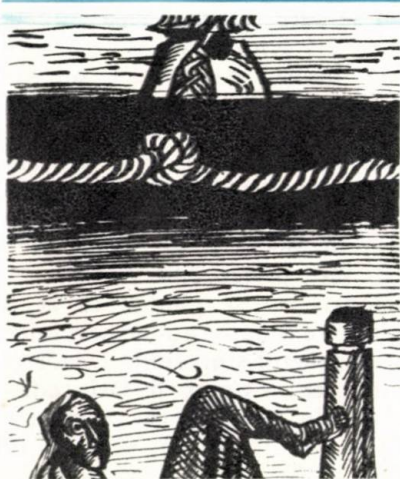
Mă leagă-atîtea fire de pămînt,
Că paratrăsnet aş putea să fiu,
Focul s-abat de pe-acoperămînt
Şi să desfulger norii în pustiu.

Cu cîte-un fir mă leagă nevăzut
Şi oalele, şi-al zilelor sobor,
Şi-ntîii paşi ai primului născut,
Şi zilnicul frămînt al tuturor.

Mă leagă somnul zbuciumat, puţin,
Geamul în beznă luminat gălbui;
Mă leagă sarea dată de vecin,
Chibriturile-mprumutate lui.

Pereţi plăsmuire-mi par şi pier,
Cerul — un strop de apă pe un ciob.
Antena-mi lungă freamătă-n eter,
Şi tremuru-i îl simte-ntregul glob.

În româneşte de
IGOR BLOCK

Desen de FLORIN CREANGĂ

MORIS POŢHIŞVILI

RÎULEŢUL NOSTRU

*Rîuleţul nostru-i rece.
Ştii, drumeţ necunoscut?
Iute apa-i se petrece.
Ştii, drumeţ necunoscut?
E adînc — te-neacă valul.
Ştii, drumeţ neenoscut?
Şi abrupt îi este malul.
Ştii, drumeţ necunoscut?
De-ai să vii cu duşmănie,
Ştii, drumeţ necunoscut?
Nici o punte n-o să fie.
Ştii, drumeţ necunoscut?*

ANA KALANDADZE

CE VA MAI FI CU-ACEASTĂ SCURTĂ VARĂ . . .

Ce va mai fi cu-această scurtă vară?
Tot ce-i lumesc mai are şi-un sfîrşit,
Va curge printre crengi podoaba rară
Cum printre mîini nisipu-i risipit.
Să plingem raiul, poarta-i încuiată?
Şi-a tale frunze vor sfîrşi la fel —
Pe creanga ta cea goală şi prădată
N-o să mai cînte nici un filomel;
Împărăteasă-a florilor, îţi dară
Lumine, bucurie împăraţii?
Ce va mai fi cu-această scurtă vară?

În româneşte de
DUMITRU M. ION

REMUȘCARE

O MICRO—SCHIȚĂ

De omul acela mă socoteam atît de legat încît, uneori, mă duceam în locul lui la pescuit. În asemenea clipe aveam chiar credința că peștii nu și-ar fi putut da seama dacă eram eu sau el. Cu toate astea, îl cunoșteam puțin, eram încă departe de sufletul lui cald. M-a convins de acest adevăr o întîmplare cu un păstrăv. Printre sălcii curgea un pîriu și era și o poieniță, cu iarba mărunță, puțin pălită, numai bună de așezat cortul. Omul acela pe care-l socoteam a fi fost eu însumi avea cu el reșou și tigaie și untdelemn.

Îi rămînea doar să prindă păstrăvul. Păstrăvul se zbătu și-l aruncă, din undiță, de-a dreptul în tigaia care începu să sfîrșie.

Abia acum se văzu că nu era cine știe ce de capul lui: un păstrăvior oarecare și nici măcar un păstrăvior fiindcă avea oase multe de parcă ar fi fost făcut din sîrmă. Simți asta de la prima mușcătură în spinarea țepoasă ca de arici.

«Dracu-l mănîncă! Te poți și îneca!» îl ridica el de coadă și-l răsuci și-l privi și-l apucă mila. Săracul «peștișor!»

La început a fost doar o strîngere ușoară de inimă, dar mai apoi sentimentul de regret i-a învăluit tot pieptul: «Cine m-a pus să-l prăjesc? Nu ar fi fost mai bine să-l fi lăsat în apă?»

Pe fondul cerului, mușcătura din spinare i se părea acum o rîpă ciudată plină de mărăcini albi.

«N-am inimă, n-am nici un fel de inimă! se căia el. Ar fi putut să trăiască încă o mulțime de zile, poate chiar ani, poate chiar zeci de ani și s-ar fi zbunguit în apa de sub sălcii — unii pești trăiesc și sute de ani! — și s-ar fi bucurat de viață, cine m-a pus să-l prăjesc?!»

Niciodată nu se gîndise că ar fi putut fi în stare de fapte atît de nevolnice și își simți sufletul sîngerind. Deodată, îi veni o idee: «Ce-ar fi să-i redau libertatea? Nu zău, de ce să nu i-o dau? Doar de mine depinde!»

Și-l aruncă la loc, în apă, lacrimile lui erau acum lacrimi de fericire.

VIAȚA MEA DE ORCHESTRĂ

Altădată erau puțini aceia care puteau trăi din concerte. Nici George Georgescu nu a scăpat de lăutărie și de cîntat prin berării. Marele Enescu spunea: « orice bun muzicant trebuie să treacă prin lăutărie ». Eu nu știu cum sint, dar de trecut am trecut și eu prin viața mizeră a tarafurilor. Era greu să capeți angajament cînd nu te pricepeai decît în muzică clasică. Ca să fii pianist de local, trebuia să prinzi « de la ureche », să improvizezi, să cunoști capriciile « șefului » care trecea dintr-o piesă în alta fără pregătire, să știi să adaptezi acompaniamentele adecvate, să răspunzi prompt cerinței unui client amețit care vrea cîntece « fără perdea » și să nu obosești cerînd pauză. După ce eram audiat de « șefi » la cite un pian hodorogit de circiumă, numai ce auzeam: « Îi fi dumneata bun la muzică « grea », dar la noi nu faci treabă. Nu rezști ». Avea dreptate. Lihnit de foame și sfrijit cum eram, după două piese m-ar fi strîns leșinat de sub pian. Regretatul Vasile Jianu, care cunoștea piinea amară a tărăfiei, mi-a întins o mină salvatoare. Mi s-a creat la Filarmonica un post la instrumentele de tastatură (clopoței, celestă). Spiritul de economie obliga instituția să-mi ceară o prestație de servicii oriunde ar fi fost nevoie. Astfel devenisem un om-orchestra. Lucrul nu-mi plăcea și de bine de rău mă descurcam. Cîte o dată le făceam boacăne. Am cîntat la imitație de țambal, la tamburină, trianglu, castanete, orgă electronică și orgă. Parafa încadrării mele definitive la Filarmonică a pus-o George Enescu, care m-a și supus imediat unei probe. Cum lipsea pianistul « en titre », Ion Filionescu, mi s-a încredințat partea pianului la o simfonie pare-mi-se de Mihail Andricu sau Mihail Jora. Dîrdiam de frică. N-aveam rutină. Și există atîtea erori la numărul pauzele, ritmuri derutante... Galben ca lălmia, amăgit de o falsă intrare, am trîntit un do neașteptat, ca un țipet în registrul înalt al pianului. Cred că sunetul acela stă și astăzi spînzurat sub cupola Ateneului Român!!! Alteori, cele două instrumente vechi, celesta și glockenspielul. (clopoței) de pe vremea lui Pasvante, (deși dl. Thileman le « meșterea » săptămînal) nu răspundeau la apăsarea degetelor. La celestă frumusețea

sonoră se obține prin finețe de atac. Sub direcția lui Sir John Barbiroli, intenționind un efect unic de finețe în « Marea » de Debussy, am desmierdat clapele pe deasupra. Dirijorul aștepta la partea II-a în trei optimi acel sol diez do diez atît de evocator. Un gol sinistru a fost răspunsul. Instrumentul tăcuse, iar eu m-am ascuns după note. Colegii făceau un haz teribil la pauză, în vreme ce inima mea plîngea de ciudă:

— « O să capeți primă ! Ai avut un solo grozav ! » auzeam împrejurul meu.

Nu mai pot uita cum marele dirijor maghiar Szömoghy își desfunda mereu urechea la « Hári Janos » de Kodály. Se uita la mine și-o tot desfunda. Habar nu aveam ce se întimpla. El îmi arăta că e fals ceea ce cînt. În adevăr, nu observasem pe do diez la cheie și cîntam în do major acel tremollo de la început. Ca foarte mulți pianiști soliști, nu eram mare cetitor la « prima vista ». În aceasta excelau Josef Pruner și Filionescu. Ion Filionescu putea citi curent o partitură pe care nu o mai văzuse în viața sa, chiar dacă o întorceai cu capul în jos. Capacitatea lor se evidenția la concursurile pentru posturi libere la coarde sau suflători. Unii concurenți apăreau cu acompaniamente scrise de mină, neciteț, după versiunea de orchestră și necunoscute, un fel de prime audiții. Josef Pruner se descurca ușor. Dacă și el și Filionescu lipseau, eu eram nenorocit. Mă rugam în gînd să-mi cadă Weber, Bach, Beethoven sau Mozart. De suflători nu-mi era teamă. Dar la vioară și violoncel apăreau surprize. Veneam la Filarmonica odată cu găinile și cum apărea un aspirant, îl luam în primire de la poartă cu:

— « Ce cîntați ? Unde-s notele ? Eu vă acompaniez ! » Respiram ușurat dacă-mi spunea:

— « Nu vă deranjați, aduc acompaniatorul meu ! »

Cînd simțeam că în săptămînile următoare voi avea un rol principal la pian, intram într-o panică de nedescris. Colegii, ca niște funcționari conștiincioși, n-aveau nici un fel de trac. Se așezau impasibili la pupitru chiar în dimineața primei repetiții cu piesa nouă în față. E drept, se făceau repetiții și pe grupe. Dar nimeni nu tremura ca mine. Dădeam tircoale bibliotecii, din timp, luînd notele cu multă vreme înainte. Le studiam ca un disperat. Îmi amintesc că și noaptea, punînd surdina la pian, mă trezeam din somnul cel mai adînc, încercînd cite un pasaj. Cît m-am chinuit cu « Pasărea de foc » de Stravinski și mai ales cu « Petrușca » ! Emoția mă descompunea, și cu toate că rezolasem problema tehnică grija, febra de scenă îmi paralizau siguranța. Cîntam în măsură și atît. O scoteam pasabil la capăt. Ce bine aș fi cîntat fără public ! Critica observa și nu mă menaja. Acolo unde a greșit însă cronicarul care mi-a contestat calitatea interpretării, a fost atunci cînd a scris despre colaborarea mea cu Nicolae Rădulescu în « Carnavalul animalelor » de Saint Saëns sub bagheta lui Roberto Benzi. Criticul nu ținuse seama de factorul psihic al descurajării mele atunci cînd m-am încurcat intrînd greșit. Același « Carnaval al animalelor » îl cîntasem doară cu multă vreme înainte sub bagheta lui Mircea Bârsan, împreună cu pianistul Mircea Brucăr. Execuția fusese remarcabilă. Cauza eșecului trebuia deci căutată în altă parte decît în neglijențele de preparare tehnică. Dar viața de orchestră își are și farmecele ei. Muzicanții sînt în fond niște copii. Iubesc din cînd în cînd amuzamentul. Și George Georgescu și Mircea Basarab se serveau de momentele destinderii, ca să stimuleze munca. Cîte o istorie, o anecdotă, împănau travaliul de cizelare a ansamblului. Însă nu toți dirijorii sînt egali cu ei înșiși. Ca și poeții, sînt din categoria « irritable vatum ». Admonestări nervoase determinau cîteodată pe unii membri din orchestră să pună jos instrumentul și să plece jigniți acasă. Astăzi cred că nu aveau dreptate, cu atît mai mult cu cît dirijorul nestăpînit o clipă, făcea « mea culpa » regretînd ieșirea. Dar ce plăcut era cînd dirijorul pune să cînte același pasaj, pupitru după pupitru. Procedul îl utiliza mai ales Mircea Basarab. Ce risete cînd se descoperea imperfecția ! Dar mai era un sistem

și mai nostim al depistării de falsuri și de nerezolvări: cîntatul individual. O adevărată competiție. Atunci se observa cine, după terminarea repetiției, nu mai scotea vioara din cutie pînă a doua zi! Pentru că există și artiști conștienți și oameni comozi într-o orchestră. Ceea ce m-a surprins totdeauna, ascultînd colectivul din care făceam parte și pe care îl iubeam, era ideala înțelegere, armonia, asortarea pînă la contopire a doi instrumentiști care se îmbrățișau prin sunete, dar care odată ajunși în stradă își întorceau spatele! După cum spuneam mai sus, e greu de găsit un artist genial, stăpîn deplin pe meșteșugul lui și blind la fire. Toscanini arunca cu ceasul în muzicantul care greșea. Nici el nu era « fortiter in re, suaviter in modo ». Și mai diferiți unul de altul erau animatorii de orchestră în maniera de a face repetiții. Am cunoscut dirijori străini care în loc să lucreze pe viu, adică să intre în « meserie », făceau literatură. Vorbeau de operă, de biografie și cum se comporta publicul într-o anumită epocă. Așa trecea toată dimineața și a doua și a treia zi la fel, cu povești, iar la concert se incurcau limbile. Alții extrăgeau cite un pasaj și-l dădeau la rîndea pînă nu mai rămînea nimic. Executantul respectiv îl realiza perfect, dar restul rămînea în stare de eboșă. Cei mai condamnabili mi se păreau dirijorii care treceau o dată simfonia fără să spună ceva, pe urmă o repetau, iar după ce o mai treceau încă o dată urau « poftă bună » orchestrei. Alte soiuri de dirijori nu-și planificau repetițiile și se pomeneau la concert cu o piesă nelucrată, pe care o prezentau ca vai de ea. Sacrificata, era totdeauna piesa românească, fie că mai fusese studiată altădată, fie că era o primă audiere. Compozitorul român ținea să fie prezent la repetiție. Cite o dată bine făcea, altă dată incurca lucrurile. Unii, pretențioși nevoie mare, săreau arși de pe locul lor dacă auzeau o altă notă cîntată chiar la prima lectură. Se pierdea vremea. Dirijorul părea ceva suplimentar. Nici nu avea cuvînt. Din păcate, compozitorii programați la Filarmonică (mă refer la compozitorii români) nu știau toți să scrie adecvat pentru instrumentele de suflat și mai puțin pentru pian. Ba, imi aduc aminte că unul scrisese pentru flaut într-un ambitus inexistent, iar pentru oboi ar fi trebuit să fii clarinet-bas ca să execuți pasajul. Am îndrăznit odată să cer autorului compozitor o modificare a unor fraze muzicale complete « contre le piano », incomode, unde nici o digitație nu se păsuia. Aveau niște salturi non sens, și scrise într-un tempo imposibil de executat. S-a miniat și a raportat direcțiunii. I-am schimbat totul, muncind două zile și două nopți. Știți ce mi-a spus după concert, necunoscînd modificările mele radicale?

— « Ei, ai văzut că a fost bine scris! »

Cu serialiștii și dodecafonicii problema era ceva mai dificilă. Revoluții erau colegii calofili, iubitori de consonanțe. Se făcea abstracție de principiul fundamental al unui orchestrant: datoria de a cînta ce i se dă, difuzînd muzica ce i se oferă. Are voie să-și spună părerea fără să bleseze, dar nu să aibă o atitudine critică atunci cînd pune mîna pe instrument. Muzicantul de orchestră trebuie să ajute compozitorului. De aceea, foarte multe piese contemporane se bucurau de un succes relativ. Cu timpul, lucrurile s-au îndreptat și orchestra cerea chiar muzică nouă, începînd să admită că a scrie clasic e oarecum anacronic astăzi. Marea bucurie a filarmoniștilor erau turneele. Și bucurie, și amărăciune. Pentru că nu toți plecau. Aveau loc trieri justificate și excluderi din pricina repertoriului, compus de exemplu numai din simfonii fără baterie amplă și dubluri la suflători. Aveam emoție că nu o să plec, dar numai ce auzeam că se fac dansurile de Rogalski sau marșul de Prokofiev, că-mi venea inima la loc. Cîteva note, cîntare de două minute, dar plecam pentru o lună. Ce vis frumos! Dirijorii George Georgescu, Mircea Basarab, Mircea Cristescu, Mihai Brediceanu își începeau munca, dimineața și după amiază fără intrerupere. Aceste turnee le voi descrie pe larg altădată.

AKUAK LALUAK
(GHANA)

din ★ lirica
universală

UMBRA ÎNTUNERICULUI

*Umbră a Întunericului, auzi-mă cum te chem.
Noaptea coboară peste noi, grea rouă cade.
Tu ești puternică asemenea nopții !*

*Răsufierea ta e dulce ca pământul.
Ochiul tău e mai blînd ca al unei femei.
Cornul tău, arcurile curbe a două Luni.*

*Pe fruntea ta e luceafărul dimineții,
Pe spinarea ta — vulturul,
Sub limba ta cocoașa unui gîndac,
Splendid taur din stirpea lui Osiris.*

*Picioarele tale sînt frumoase prin forță
Glasul tău e adînc precum tunetul.*

*Ascultă eu chem, chem, chem,
Oh, am nevoie de tine, sînt singur,
Vino la mine degrabă, umbră a Întunericului.*

BAI T. MOORE
(LIBERIA)

APUS DE SOARE ÎN CULORI

*M-am așezat și am privit îndelung
cu ochi dornici*

*Spre munții plutitori în ceruri,
Panorame fugare contopite
Cu orezăriile pătate de ambră
Lacuri albastre cu insule magice
Mari păsări și maimuțe stridente,
Oceane cu cătune pescărești pe margini
Adormite sub cocotieri;
Dar ca explozia unei bombe atomice
Munții azvîrleau fum vulcanic
Și cît ai clipi
Soarele se scufundă
Și lumea întreagă se făcu stacojie.*

AMAR LAKWE
(UGANDA)

SAVANA ÎN FLACĂRI

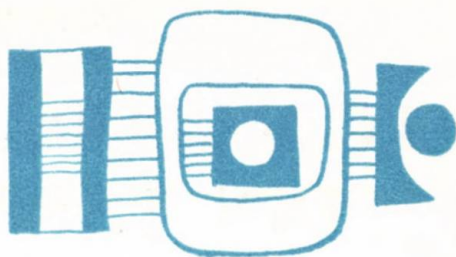
*Focul bîntuie spre apus
O magică lumină roșie
Se oglindește în cer.*

*Departe pădurea se aprinde
În misterul nopții
Scrutată de stelele tremurătoare.*

PETER CLARKE KUMALO
(REPUBLICA SUD AFRICANĂ)

IN VĂZDUH

*Cinci corbi scînteietori
Sînt
Mari negre forme
Cinci negri corbi
Sînt
Ființe plutitoare
Cinci ființe negre
Plutind
În largul văzduh
Cinci forme scînteietoare
Stau
Negru unduind
Cinci corbi scînteietori
Planează negru
În largul văzduh.*

GABRIELE OKARA
(NIGERIA)

DUH AL VÎNTULUI

*Acum vin berzele —
pete albe în cerul tăcut.
Au migrat în nord căutînd
clime mai blînde să-și dureze cuiburi
cînd aici ploua.*

*Iată-le iar cu mine, acum —
duhuri ale vîntului,
dincolo de veghea miinilor de zei
ele călătoresc în nord în vest în est
purtate de instinct.*

*Dar din voința zeilor —
eu stau pe-această stîncă
privindu-le cum vin și pleacă
de la răsăritul la apusul soarelui,
cu duhul
ce se ridică înlăuntrul lor.*

*Se ridică, și un iaz roșu se bate
și fiecare undă a lui este
o chemare vitală a instinctului
o dorință într-un milion de celule
zăvorîtă.*

*O, Dumnezeu al zeilor și al meu
nu-mi voi apleca urechea
spre acest clopot
spre rugăciunea de amiază,
pentru că barza mea e întemnițată
cu penele arse și carnea neagră?*

În românește de
ILIE CONSTANTIN

LITERATURA UCRAINIANĂ DIN ȚARA NOASTRĂ

Literatura ucrainiană din țara noastră încă nu are trecut sau tradiții.

În afară de câțiva scriitori mai vîrstnici ca: Dionisie Oneșciuc, Gheorghe Racoccea, Gavrilă Clempuș, Nicolae Coțar etc., în paginile ziarului pentru populația ucrainiană *Novi vic* au debutat aproape toți scriitorii ucrainieni de la noi din țară. Acest ziar a avut și are o mare însemnătate pentru afirmarea noilor talente, în formarea detașamentului de scriitori ucrainieni. Aci, în afară de creații proprii, au văzut lumina tiparului și traduceri din poezia română clasică și contemporană: poeziile lui Mihai Eminescu și George Coșbuc, Tudor Arghezi și Victor Eftimiu, Zaharia Stancu și Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc și Victor Tulbure, Vlaicu Bârna și Eugen Frunză, Tiberiu Utan etc..

Fosta Editură pentru literatură a avut un mare rol în promovarea unor autori talentați, publicindu-le cărțile sau colaborările la diferite antologii. Una din primele cărți de literatură ucrainiană, care au apărut în țara noastră a fost culegerea de poezii în limba română: *Credință, iubire, rațiune* de Gheorghe Racoccea. Au urmat apoi o serie de cărți, dintre care amintim: «Po novomu šleahu» (*Pe drumul cel nou*) de Ivan Fedco, 1960; «Tvitie zemlea scarbami» (*Versuri*) de Oxana Melniciuc, 1960; «U prați, u pisni, v liubovi» (*În muncă, în cînt, în iubire*) de Iurii Pauliș, 1961; «Slavliu jîttea» (*Slăvesc viața*) de Oxana Malniciuc, 1962; «Moi ridnij Batikivșceni spivanke spivaiu» (*Cînt Patria mea dragă*), de Gavrilă Clempuș, 1963; «Serpeni» (*August*) culegere antologică, 1964; «Coleso» (*Roata*) de Gruia Stelian Iațentiuc, 1964; «Polin i med» (*Pelin și miere*) de Dionisie Oneșciuc, 1965; «Liricini struni» (*Strune lirice*), culegere antologică, 1968.

Cam pe la sfîrșitul anului 1969 ia ființă în București Editura *Kriterion* — ceea ce constituie un pas foarte important în viața culturală a patriei noastre și care este nu altceva, decît rezultatul politicii marxist-leniniste a partidului nostru, politică chemată să încadreze într-o singură cultură socialistă toată creația spirituală a tuturor naționalităților conlocuitoare, să închege și mai mult prietenia și frăția între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, să creeze condiții optime pentru schimbul de valori spirituale.

Înființarea acestei edituri stă mărturie a egalității în drepturi, de care se bucură în România Socialistă cetățenii tuturor naționalităților. În foarte scurt timp după înființarea Editurii *Kriterion*, roadele au fost cele scontate de noi: au apărut o serie de volume colective sau de un singur autor, volume cu care literatura ucrainiană din patria noastră se poate mindri. Amintim cîteva din aceste lucrări, fără a recurge la comentarii largi, pe drept cuvînt necesare, din lipsă de spațiu. Astfel, numai în anul 1971 au apărut volumele: «Rozkolote nebo» (*Cer despîcat*) de Stepan Tcaciuc; «Na samoti» (*În singurătate*) de Maria Bălan; «Nadra» (*Străfunduri*) de Gruia Stelian; «Kraplea v mori» (*O picătură în mare*) de Ivan Nepohoda; «Intermezzo» de Mihailo Mihailiuc; «Na miscacinih perehresteah» (*La răspîntiile lumii*) de Orest Masichievici; «Okrileni ceas» (*Timpe înaripat*), culegere antologică, apărută cu prilejul celei de-a 50-a aniversări de la crearea P.C.R.

Literatura ucrainiană din țara noastră are adînci rădăcini în realitatea țării noastre, rădăcini cu care-și trage seva pentru a oferi cititorilor opere valoroase, opere inspirate din viața nouă a satului și orașului nostru modern, opere inspirate din munca plină de abnegație a poporului nostru.

Si acum îl simțise. Mirosul. Nu venea de undeva anume, emana din toate părțile, cald, putred. A bălegar dospit, a foi de ceapă uscate, a lucruri jilave nemaiprimenite cu aer, a varză, a ceva dulce dar rău, — iute, greu, pătrunzător ca o funingine, cald, puturos — și toate astea la un loc amestecate, una mai mult decât aialaltă. Și cald, clocit. Și a dihăanii, a șopîrle, a arici umezi, a goange mucedu, a foșgăială. Și amestecate. Și frunzele putrede, și paie putrede, și pleavă, și buruienile. Loboda, troscățelul, urzicile, cimbru — sălbatic, mari, crescute, cu tulpinile viguroase, cu frunzele nu verzi, ci negre. Și praful peste ele, viscos, ca un fel de vopsea. Vru să se oprească în loc. Și cîinele vru să se ridice a doua oară, dar numai își băgă limba în gură, apoi înghiți o dată și nu se ridică. Scoase iar limba. Și apoi mai făcu cîțiva pași. Acum era aproape de pridvorul casei. Oale, vase de lemn descheiate de pe care săriseră cercurile, unelte vechi, rupte,

CORNELIA

(fragment din romanul «LAOCOON»)

de GHEORGHE SUCIU

ruginite, așa, și un război de țesut putred și ros de carii, și multe altele stăteau risipite peste tot locul. În neorînduială, devălmașe. Trebuia să calci pe ele, să le dai cu piciorul la o parte. Așa, și rezemată de pridvor, se afla o grapă veche, cu mai multe cuie picate, rupte, pierdute, iar cele pe care le mai avea erau tocite, îngroșate de rugină. Și lângă ea, atîrnată de un cui al grapei, o sucală de făcut mosoarele pentru război. A, și dincolo, o furcă, fostă cîndva crestată, împodobită, se sprijinea acum ruptă, cu un miț de lînă sau de altceva prins într-o așchie.

Și acum era la ușa casei. Și cîinele se sculă de la locul lui și se mută, fără să mirie măcar, la umbra altui pom, ca și cum dincoace era mai rece, adică acolo unde stătuse pînă atunci pămîntul și umbra se încinseră și începuseră să miroase urit. Și se vedea că era lung, și năpîrlit numai pe alocurea, și pe unde nu era năpîrlit, mișurile lungi, murdare, soioase îi atîrnau ca la o oaie plouată. Și apoi nu se mai uită la cîine.

Acum era chiar lângă ușă, la un pas de ea. Strigă încet:

« Nană Cornelie ! . . . Nană Cornelie ! . . . »

Așteaptă. Apoi mai strigă o dată. Numai o dată. Și acum așteaptă mai mult. Un minut, poate două. Și apoi auzise. Dinăuntru, din întuneric. O voce slabă, nesigură, ajunsese aici. Dincoace de ușă. Și vocea aceea zise:

« Cine-i ? . . . » Iar: « Cine-i ? »

Tăcu. Încă nu puse mîna pe clanță. Și atunci iar vocea:

« Cine-i acolo, Doamne ? . . . »

Așa că acum pătrunse înăuntru. Trecu prin tinda întunecoasă, nu umedă dar răcoroasă, apoi intră în camera de către curte. Și totuși, aici era mai multă lumină,

o lumină mată, care abia pătrundea pe o fereastră îngustă. Numai pe una; cealaltă era astupată cu un petec de sac, cu un cearceaf rupt. O văzu.

Pe un pat strîmt și jos, îmbrăcată în multe rochii, învelită cu un cojoc a cărui lînă se îngălbenise de ani. Stătea adunată, chircită. Nu imediat, ci după aceea, privi puțin uimită la omul care a intrat și care i se părea mai tînăr decît îl bănuise după voce. Mai așteaptă și el, apoi zise:

« Bună ziua, nană Cornelie. »

Și ea, după un timp:

« Bună ziua, Doamne ». Da, cu o voce stinsă, de departe, rostită numai cu buzele; ochii i se măriră, speriați. Bărbatul zise:

« Mă mai cunoști? »

Și atunci scoase mîna. Stînga. Din învălmășirile acelea de cîrpe și cojoace. O ridică puțin, vrînd să-l pipăie. Da, căută prin aer. Apoi își trase iar mîna sub învelitorile acelea multe, calde; zise:

« Dacă-mi spui cine ești, te-oi cunoaște, te-oi cunoaște, Doamne... »

Făcu un pas înainte; cumva simțea o teamă să se apropie prea mult. Așa că numai un pas. Da, dar totuși nu se putea zice repulsie. O teamă neînțeleasă, așa se putea zice. Zise:

« Dar fără să-ți spun cine sînt nu mă cunoști? »

Acum ascultă să vadă dacă bătrîna a înțeles bine întrebarea.

« Păi », zise, « dacă nu-mi spui, poate te-oi cunoaște și așa. Te-oi cunoaște, Doamne, trebuie să te cunosc eu cumva, într-un fel... » Apoi închise ochii, cu ochii închiși i se părea că vede mai bine. Așteaptă să vadă ce face, să o audă ce spune, dar bătrîna continua să țină ochii închiși. Nici o zbîrcitură a feței nu mai mișca, învelitorile de pe ea stăteau inerte, cojocul acela de deasupra, cu o mincă atîrnată peste stavila patului, gata să cadă jos pe fața uscată, nemăturată de multă vreme. Da, pe fața casei. Și nu mișca și nu zicea nimic. Și acum îl simțise aici. Mirosul. Altul decît cel de afară. Și îndată ce-l simțise, zise:

« Eu sînt, nană Cornelie, Nicolae Picu, cel care a fost în America. Iată, m-am întors ieri în sat. »

Încă avea ochii închiși. Dar zise:

« Te-am cunoscut eu, ai cîștigat bine acolo, ți-ai făcut rost bun și casă nouă. »

« Am cîștigat, nană Cornelie », zise bărbatul.

« Bine, bine, Doamne... »

Și atunci el zise repede:

« Dar, acum, mă cunoști? Mă cunoști, nană Cornelie? »

« Te cunosc, Doamne... Știu eu de cînd te cunosc!... »

Și atunci, el:

« Uite, nană Cornelie, ți-am adus o năframă frumoasă din America. Chiar de acolo ți-am adus-o ». Și după aceea: « Să nu ai nici o grijă, chiar de acolo ți-am adus-o! » O scoase. Era împăturită. I-o întinse femeii. Dar ea:

« Desfă-o tu, Nicolae, că eu îmi simt degetele reci și întepenite, mă dor, mi s-au îngroșat la încheieturi, mi s-au uscat și iarna asta nu mai trece odată. Nu mai trece, Doamne... »

Și acum desfășură năframa și o puse pe pieptul femeii. Adică pe învelitorile alea, cam unde ar fi fost pieptul ei. Și acum îi văzu mai bine și chipul. Mai de

aproape. Și chipul părea să aibe o culoare neagră-verzuie, parcă pe sub piele se distingeau venele subțiri în care curgea un lichid mult diluat, un lichid care nu mai avea în el nici o tărie; așa, de fapt acest lichid nici nu mai curgea, nu mai umfla venele, ci se scurgea încet, firav, se scurgea cine știe unde, lăsând venele din ce în ce mai subțiri. Da, erau ca niște linii numai, superficiale, niște dire. Adică niște semne. A, și nasul, foarte subțire, ascuțit. Dar ea zise:

« E frumoasă, Nicolae, e tare frumoasă, Doamne... Știam eu... tocmai bine că mi-ai adus-o, o să-i spun nepoatei să mă îngroape cu ea, că e tare frumoasă, că are culorile deschise și riurile din țesătură mărunte. » Și apoi zise: « Știam eu... »

Și acum deveni și mai atent, dar bătrîna uitase probabil ce voia să spună. Gîndul ei sărise cine știe unde. Nu, gîndul ei se opri pur și simplu, se opri pentru cîteva clipe, poate numai așa putea să mai prindă iar o putere firavă. Rămase cu privirile ținute în năframa foarte mult apropiată de ochi; acum avea mîinile scoase afară; mîinele cămășii îi curseseră în jos pînă la coate, dezvelind două oase închise-gălbui, ca niște bețișoare de lemn.

Și apoi nu mai putu s-o vadă în poziția aceea aiurită, cu ochii pironiți în năframă, cu brațele acelea... și cu coatele acelea ascuțite. Zise:

« Ce știi, nană Corneliu?... » Și ea răspunse îndată:

« Știam eu, Doamne, că și moartă voi fi tot frumoasă... » Și apoi: « Iacă, cine din sat, ce femeie, a mai fost îmbrobodită cu o năframă atît de frumoasă adusă din America?... » Și apoi: « Crezi că a fost vreo una?... » Și: « Nici una... »

Și zise *nici una* cu o voce mai tare. Și parcă în ea, nu în voce, în ea, în trupul ei, se adunase cît de cît putere. Acum putea mișca mîinile, și le mișca mîngîind mătasea năframei. Și el observă schimbarea asta; și zise:

« Dar pe mine, nană Corneliu, mă cunoști? Asta te întreb: mă cunoști? »

Și mîngîia mătasea aceea în continuare, încet, delicat; dar zise:

« Te cunosc, Nicolae, te cunosc, Doamne ». Și acum mîinile începură să-i tremure. Îndepărtă năframa și o privi pe toate părțile. Fața i se lumină puțin. În ochii micșorați, apoși, duși în fundul capului, se ivi un zîmbet subțire. El crezu că vrea să-i spună ceva, dar își dădu repede seama că bătrîna nu-i zîmbise lui, nu zîmbise nimănui, nici măcar năframei, ci sieși. Și după aceea, făcu un lung și greu efort și reuși să se ridice puțin dintre perine. Și erau multe. Perinile. Stătea acum în șezut, cu spatele rezemat în ele. În perini. Și apoi a fost așa: cu gesturi rare, firave și totuși delicate, și cîntînd foarte, foarte încet, încît Nicolae Picu nu auzea aproape nimic, în orice caz, buzele bătrînei se mișcau, ea potrivea năframa din colțuri și se îmbrobodi cu ea, legînd-o la spate, ca fetele tinere, ca femeile abia măritate. Așa, apoi își trase pe la tîmple cîteva șuvițe de păr. Alb, alb-gălbui. Zise:

« Nu-s frumoasă, Nicolae dragă, nu-s frumoasă Nicolae-Doamne?... »

Și el zise:

« Ești, nană Corneliu, ești tare frumoasă. Femeie frumoasă ca dumneatale n-a mai fost în satul acesta, și nici n-o să mai fie alta. »

Și ea rîse. Dar înainte de a rîde, spuse: « Păi cum să mai fie alta dacă mor eu? » Încercă să ridă a doua oară, bucurată, mîndră de ea înseși, dar rîsul ei nu era altceva decît un rinjet urît, înspăimîntător. Nasul ei părea și mai ascuțit decît era în realitate, barba ei, de asemenea, mai ascuțită. Însă puterea nu o pierduse toată; zise:

« Nicolae-Doamne . . . am fost eu frumoasă ca luna și miroseam ca izma, dulce, dar n-am avut norec. Mi l-o fi furat cineva și eu n-am știut. Muierile sînt proaste ca pămîntul . . . N-am avut noroc aproape de loc . . . nu mi s-au potrivit bărbații. Doamne . . . am încercat mulți: niciunul nu mi s-a potrivit. Cui i-a fost ciudă pe mine și m-a blestemat, Doamne? . . . Oare să mai găsesc unul care să-mi placă și să mi se potrivească și să umplu împreună cu el lumea asta de copii, unul care să fie . . . »

Dar el zise:

« Eu nu aveam atunci decît vreo optsprezece ani, nană Cornelie. »

« Da, Doamne, știi cum tremurai tu atunci ! . . . Doamne, cum mai tremurai, că și ție tot eu ți-am fost înția. Tremurai . . . »

Iar el holbă ochii; zise:

« Tremuram, nană Cornelie ! »

« Tremurai, Doamne, tremurai . . . Dacă vor vrea să mi-o fure și să nu mă îngroape cu ea, tu să păzești, Nicolae-Doamne; să păzești, că sînt mulți hoți, și toți rîvnesc la frumos, și sînt multe, Nicolae-Doamne, care mă pizmuiesc și moartă, care mă pizmuiesc . . . »

Și acum se dezbrobodi. O împături cu grijă, încet, apoi o puse sub perinile acelea. Acum se lăsă iar pe spate, cu trupul cufundat în învelitorile acelea, în perinile multe și capul, da, parcă își îngropase capul în niște nămeți mari de zăpadă, ca și cum acolo în ei se simțea mai bine, o învăluia o anumită căldură pe care trupul ei o absorbea cu plăcere. Trecură două minute. Apoi zise:

« Tot frig e afară, Nicolae-Doamne? Tot iarnă grea e afară, și mai ninge? . . . »

Și el, repede:

« Tot iarnă, nană Cornelie, tot iarnă . . . »

« Știam eu . . . » zise ea.

Și el, repede:

« Ce știai, nană Cornelie? »

« Hei », zise. « Știam eu că va fi iarnă . . . și că voi fi ca o zîină . . . și că pînă la cimitir va ninge neconținut, și mă va impresura ninsoarea . . . și voi fi albă . . . albă . . . să crape toate de . . . »

De ce, nu mai spuse. Amuți. Lui i se păru că e gata să adoarmă, sau să moară, de aceea tresări și îi puse întrebarea pe care trebuia să i-o pună de la început:

« Nană Cornelie, atunci . . ., după cîteva nopți . . ., atunci, demult, de ce n-ai vrut să mă mai primești? Asta te întreb: de ce? »

Bătrîna zise, ținînd ochii închiși:

« Cînd atunci, Nicolae-Doamne? . . . »

« Atunci, atunci cînd tremuram eu, nană Cornelie? »

Și ea:

« A . . . a . . . atunci? . . . »

« Da, da, atunci, de ce n-ai vrut să mă mai primești, eu aș mai fi venit. Dar de ce n-ai vrut să mă mai primești, atunci? »

Și ea:

« Cînd n-am mai vrut să te primesc, Nicolae-Doamne? . . . »

« Atunci, nană Cornelie ! »

« A . . . atunci . . . tu erai tînăr atunci, Nicolae-Doamne, eu eram aproape bătrînă. Tu știi, Nicolae, că după vreo șase nopți nu mai tremurai, nu mai tremurai, Nicolae-Doamne, îți plăcea, dar eu eram spurcată, păcătoșită eram, eu eram . . . »

Și acum uită ce mai era ea atunci, uită de-a binelea ce-a mai fost și înainte de atunci, în mintea ei nu se mai zămisleau nici amintiri, nici cuvinte, cuvintele care ar fi trebuit să exprime ce a fost cîndva, și chiar mai mult decît cîndva, odinioară. Uitase cuvintele, sau poate uitase nu cuvintele, ci chiar ceea ce trebuiau să denumească ele.

Acum își aduse aminte; zise liniștit:

« Uite, nană Cornelie, ți-am adus și o sticlă de vin. Să-ți torn puțin într-o cană? »

Și acum deschise ochii, o undă de voioșie voia să-i încerce din nou fața, și privirile; zise:

« Pune-mi, Nicolae-Doamne, că voi aveți vin bun, vinul vostru totdeauna a fost bun că îl păstrați în butoaie de gorun sănătoase. Mi-a mai dat, cînd am trecut pe la voi, și Lucreția ta. Am fost pe la voi atunci cînd Aron ridica, săracul fecior, casa. Și el mi-a dat de am băut vin. Dar eu nu-s bătrînă de azi, is de ieri, Nicolae-Doamne . . . Dar pune-ți și ție, pune-ți să închinăm, Doamne . . . »

Acum devenise totul simplu. Luă o cană din blidar; zise, în timp ce turna în cană:

« Ai fost pe la noi, nană Cornelie? »

« Am fost de cîteva ori, Doamne . . . »

Apoi mai luă încă o cană. În asta tremurînd doar puțin de tot. Pe cea plină i-o întinse bătrînei. Aceasta scoase o mînă tremurîndă din învelitori și prinse cana (Iar i se dezvelise mîna pînă la cot, și cotul era din nou ascuțit, și brațul întreg, subțire, uscat ca un băț), așa, o duse la gură, gustă puțin, mirosi apoi cana, după care bău tot vinul cu plăcerea unui copil neștiutor. Adică nu tot, căci o parte i se prelinse pe bărbia ieșită mult în afară, pe bărbia aia ascuțită și uscată; da, bărbia ei semăna cu o jumătate de seceră de lună, de lună nouă, foarte galbenă, alburie aproape, cu coarnele îndreptate în sus, arătînd zodia secetei. Continuă, și după ce cana se golise, s-o țină la gură: îl plăcea mirosul acela din ea. Așa, cîtva timp. Apoi, întinzîndu-i cana goală și după ce trase, prelung, aer în pieptul ei îngust, zise:

« Să trăiești, Nicolae-Doamne, că tu ai rămas bărbat frumos. Te țin eu minte, cum să nu . . . Știi cum tremurai, erai fraged, Doamne, erai ca un lujer dintîi, știu eu cum erai, că eu te mai țin minte, Nicolae . . . »

Dar el:

« Eu mă duc, nană Cornelie, rămii sănătoasă. »

« Du-te, Doamne, dar să nu uiți și să păzești, Nicolae, să nu-mi fure năframa. Nu le spune că tu mi-ai adus-o, că nici eu nu le-am spus nimic, numai să păzești să nu mi-o fure, că-s mulți hoți pe lumea asta și-s multe . . . »

Observînd că nu-i mai simțea prezența, că se înfundase și mai mult în perinile acelea și în Țoalele acelea, bombănind și adresîndu-se cine știe cui, ieși încet din cameră și se întoarse acasă.

Și apoi, după patru zile, văzu că fusese într-adevăr îmbrobodită cu năframa adusă de el. Apoi plecă de la slujbă. Preotul, Hadrian Cîrnațiu, spusese după aceea că moarta, la spovedanie, nu prea a apucat să-i spună decît (zise *nu prea*, pentru că nu avea voie să dezvăluie spovedania) să fie și el atent s-o îngroape cu năframa ce o avea sub perină, pe care i-o și arătase. « Toate păcatele ei, multe ei păcate », spusese preotul la iertăciune, « le-a dus cu ea, să le pună, acolo, pe cîntarul dreptății, să-i fie bine cumpănite, și să primească răsplata, cea dreaptă, totdeauna, ce i se cuvine. Să zicem, totuși: Dumnezeu s-o ierte! . . . »

K. P. KAVAFIS
(GRECIA)

RĂGAZUL LUI NERO

Nero nu se neliniște când auzi
ce-i profeția Oracolul din Delfi:
« Teme-te de cei șaptezeci și trei de ani ».
Timp mai avea destul să se desfete.
Are treizeci de ani. E prea destul
răgazul ce i-l hărăzise zeul,
ca să-l neliniștească primejdii viitoare.
Puțin trudit acum, la Roma se va-ntoarce,
ce oboseală minunată i-a dăruit călătoria,
și zilele, ce pline-au fost de desfătare —
la teatre, în grădini și în palestre . . .
O, serile-n cetățile ahee . . .
Și mai ales, o, voluptatea trupurilor goale . . .

Acestea despre Nero. Iar în Spania, Galba
își strânge oastea și pe-ascuns și-o pregătește,
bătrînul cel de șaptezeci și trei de ani.

În românește de
VICTOR IVANOVICI

GUNNAR HARDING
(SUECIA)

MANCHESTER

Lottei

port pantalonii albaștri din catifea reiată
și îi simt moi și calzi
fără să fiu îmbrăcat pretențios.
astăzi văd totul albastru
ca și cum ochiul tău s-ar fi deschis
într-un imens univers albastru
plin de fulgi de zăpadă.
cade prima zăpadă
și toate lucrurile mărunte
și oamenii capătă deodată culoare
și însemnătate.
spre seară se încălzește și zăpada
și se face albastră
cînd bătrînica de la chioșcul de tutun
aprinde în vitrină o stea mare galbenă.
un truc comercial bineînțeles
dar astăzi ne place

În românește de
PETRE BANUȘ

din ★ lirica
universală

CESARE PAVESE
(ITALIA)

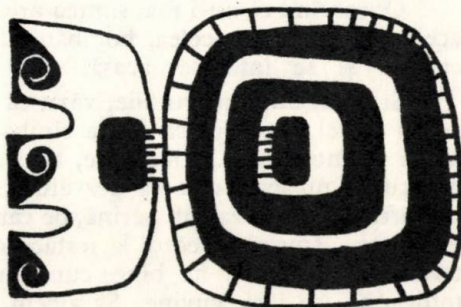
REVELAȚIE

Omul singur revede cu plăcere băiatul
absorbit în contemplarea femeii care ride.
Băiatul ridică privirea către acei ochi
unde scrutări repezi se petreceau;
goale și felurite. Băiatul adună secretul
acelor ochi, un secret precum mijlocul ascuns.

Omul singur se zbuciumă și își reamintește.
Ochii ard precum arde carnea
fremătînd de seva vieții. Senzația sinului
palpitînd într-o caldă și transparentă
mișcare a ochilor. Pula neliniștit secretul
asemeni unui singe. Orice lucru era îndeplinit
deodată
la liniștita lumină a plantelor și-a cerului.

Băiatul ce plînge în seara docilă
sloboade lacrimi mute, ca și cînd ar fi devenit bărbat.
Omul singur regăsește sub cerul întunecat
acea privire caldă pe care femeia
o întoarce spre el.

În românește de
DAN CIACHIR

TOREADORUL

Lui Vittorio Gassman, actorul

- Sînt toreadorul.
- Iar eu sînt taurul.
- Am venit pentru a te uide.
- Încearcă, dacă te țin puterile.
- Azi, prin tine voi străluci.
- Încearcă, dacă te țin puterile.
- Ai luptat plin de curaj în toate corridele.
- Și tu ți-ai făcut datoria. Dar, să vedem...
- Astă-seară îmi vei spori gloria. Să începem!
- Am zis: rămîne de văzut.
- Auzi liniștea tribunelor? Pe noi ne așteaptă!
- Da, aud, - e liniștea morții.
- Batiste și urale îți vor încununa moartea.
- Ce ai zis, toreador?... Fie, n-am nimic împotriva!
- Taurul moare luptînd. Deci, luptă și tu.
- Dar uneori... și toreadorul.
- Ce-ai spus?
- Că uneori moare și toreadorul.
- De-ajuns! Să-ncepem, taurul meu! Nici un cuvînt.
- Pînă și condamnatul la moarte are dreptul să vorbească.
- Arena viaște nerăbdătoare.
- Flutură-ți, dar, postavul cel roș.
- Ei, ce-i, taure? Ce ai? N-ai de gînd să treci la atac?
- Cu o condiție: anunță-i pe toți că-aș vrea să răsune muzica.
- Cum? N-o auzi? De mult a-nceput. Înainte! Atacă!
- Ce-i melodia asta? N-am mai auzit-o nicînd.
- E cîntecul meu. Un pasodoble.
- Ești toreadorul meu. Ah, da, cum te numești?
- Antonio Lucas, «Curelarul».
- Treador, numele meu e «Nepăsătorul».
- Știu. Dar să-ncepem odată. A fost prea de-ajuns!
- Aș vrea să-ți mai spun încă ceva, ghicești?

- Spune repede. Spectatorii își pierd răbdarea.
- Dacă mă sîciți, nu-ți spun. Și n-ai să afli nicînd.
- Mulțimea n-așteaptă. Urlă, țipă, n-auzi?
- Să afle mulțimea: cît timp urlă, nu mă clintesc.
- Te vei umple de ocară.
- Puțin îmi pasă! Mă cheamă «Nepăsătorul».
- Au să te mîne-napoi în țarc, ca pe-un netrebnic și bleg, mototol!
- Bleg? Eu? «Nepăsătorul»? Halal ochi!
- Paștele mă-ti! Na! Poștește! Atacă!
- Ai dat cu piciorul în mine? În mine? Ia stai puțin!
- Taur laș! Netrebnicule!
- Acuși ai să zbori pînă-n cele din urmă tribune. Unde ți-e roșul postav?
- Unde ți-e spada?
- Stai în genunchi în fața picioarelor mele, te clatini. Atacă, toreador! Acum, tu ești taurul, Înfruntă-mă demn și cu vină, Așa cum îi șade bine unui ne-nfricat animal și pur singe virtos.
- Un alt pasodoble, domnilor arbitri!
- Jos capul, nu căsca gura la nori!
- Coboară-ți coarnele pînă în dreptul
- Inimii mele, să te pot cuprinde-așa fel
- Ca, taur și toreador, să pară un singur trup, unul!
- Numai o clipă, o clipă, «Nepăsătorule»!
- Nu, nici o clipă. Adînc concentrează-te.
- Azi, moartea mea fi-va și propria-ți moarte.
- Pînă-n prăsele simți-vei spada în trup,
- Mușca-vei țărîna fără de milă împuns.
- Nu e totuna taur sau toreador să fii!
- Aha! Frumoasă treabă! Cum urlă arena!
- Stau în fața tribunei. Să urle! Zvîrliți urechile,
- Ciorapii, trandafirii și purpuriile gulere, în semn de izbîndă!
- Cu clopoței de-argint și steaguri
- Jur-împrejur măgarii trupul ții-vor.
- Singele scurs desena-va o roată de purpură,
- Ring, în pulberea fină, gâlbuie.
- Mai multă muzică, multă, mai multă!
- A fost toreadorul cel mai vestit, cel de mine ucis!

În românește de
CONSTANTIN OLARIU

DOUĂ ANIMALE FANTASTICE

Jorge Luis Borges, acest scriitor descoperit de Europa destul de recent, uimește prin paradoxala împerechere dintre erudiția enormă, structurată după rigoarea celei mai pure rațiuni, și capacitatea de fantasare care mișcă liniile realului, modificând conture și halucinând translații fabuloase. În ansamblul operei lui atât de diverse, **MANUALUL DE ZOOLOGIE FANTASTICĂ** (alcătuit în colaborare cu Margarita Guerrero), confirmând această caracteristică a personalității sale, se individualizează prin efortul autorului de a se sustrage originalității, disimulându-și individualitatea sub mantia austeră a tonului erudit. Cele aproape o sută de animale fantastice, descrise aici, presupun literaturi îndepărtate în spațiul geografic cit și în timpul istoriei: de la China străveche până la modernul Kafka.

Cititorul va putea stabili comparații cu **FIZIOLOGUL** românesc, întrucât printre sursele întrebuințate de J. L. Borges sînt de presupus **FIZIOLOGUL** bizantin și **BESTIARILE** occidentale. Fragmentele care urmează au fost traduse după Jorge Luis Borges și Margarita Guerrero, **MANUAL DE ZOOLOGIA FANTASTICA**, segunda edición, Mexico, 1966.

AL

HIMERA

Prima știre despre Himeră se găsește în cartea a VI-a a *Iliadei*. Aici se spune că Himeră era de obîrșie divină și că partea dinainte-i era de leu, mijlocul de capră, iar partea din urmă, de șarpe, că îi ieșea foc pe gură și că a ucis-o frumosul Belerofon, fiul lui Glaukos, după cum prevestiseră zeii.

Cap de leu, pîntec de capră și coadă de șarpe, aceasta este interpretarea cea mai naturală pe care o admit cuvintele lui Homer, dar *Teogonia* lui Hesiod o descrie ca avînd trei capete, și așa este înfățișată și pe renumitul bronz de la Arezzo, care datează din secolul al V-lea. La mijlocul spinării ei se află capul de capră, într-o parte cel de șarpe și într-alta cel de leu.

În cartea a VI-a a *Eneidei*, reapare « Himeră într-armată cu flăcări »; comentatorul Servius Honoratus observă că, după părerile cele mai autorizate, monstrul era originar din Licia și că în acest ținut se află un vulcan care îi poartă

numele. La poalele vulcanului mișună șerpilor, pe povîrnișurile lui se află pășuni pentru capre, iar culmea sa scoate flăcări și în ea își au lei ascunzătoarea; Himeră ar fi deci o metaforă a acestei ciudate înălțimi.

Mai înainte, Plutarh sugerase că Himeră ar fi fost numele unui căpitan cu înclinații pirate-rești, care pusese să i se picteze pe vas un leu, o capră și o viperă.

Aceste ipoteze absurde dovedesc că Himeră ajunsese să plictisească mulțimea. Decît să și-o imagineze, mulți preferau să o traducă în orice altceva. Rămăsese eterogenă; leul, capra și șarpele (în unele texte, dragonul) se încăpățîneau să formeze un singur animal. Cu timpul, Himeră tinde să devină « himericul »; o foarte cunoscută glumă a lui Rabelais (« Poate o himeră, legănîndu-se în gol, să mănînce gîndurile rele ») surprinde foarte bine această tranziție. Forma incoerentă dispare și cuvîntul rămîne pentru a semnifica imposibilul. *Idee falsă, Imaginație vană*, iată definițiile pe care le dă acum dicționarul pentru *himeră*.

SIMURGUL

Simurgul este o pasăre nemuritoare care își face cuibul în crengile Arborelui Științei; Burton o asemuiește cu vulturul scandinav care în Edda Menor are cunoștință de o mulțime de lucruri și locuiește în crengile Arborelui Cosmic, numit Yggdrasil.

În *Thalaba* (1801) lui Southey și în *Ispitirea sfântului Anton* (1874) a lui Flaubert se vorbește despre Simorg Anka; Flaubert îl coboară la funcția de servitor al reginei Belkis și îl descrie ca fiind o pasăre cu pene portocaliu-metalice, cu cap mic, asemănător celui omenesc, și înzestrată cu patru aripi, cu gheare de vultur și cu o uriașă coadă, ca a păunilor. Sursele originale descriu altfel *simurgul* și îi acordă o importanță mult mai mare. Firdusi, în *Cartea Regilor*, unde sint compilate și versificate legende antice ale Iranului, consideră *simurgul* — tată adoptiv al lui Zal, părintele eroului poemei; Farid al-Din Attar, în secolul al XIII-lea, ridică *simurgul* la rangul de simbol sau imagine a divinității (în *Mantiq al tair* — *Sfatul păsărilor*). Subiectul acestei alegorii, care cuprinde patru mii cinci sute de distihuri, este curios. Presupusul rege al păsărilor, *simurgul*, lasă să-i cadă o pană deosebit de frumoasă într-un ținut din mijlocul pământului chinez; păsările

se hotărăsc să-l caute pe rege, sătule fiind de starea de anarhie în care se aflau. Știau că numele regelui lor ar însemna «trezeci de păsări», știau că palatul său se află în Kaf, un munte sau un lanț muntos care înconjură pământul. La început unele păsări s-au înfricoșat: privilegiatoarea găsea drept scuză dragostea ei pentru trandafir, papagalul, frumusețea lui, care era de altfel și cauza pentru care stătea în colivie, cocoșul de munte nu se putea despărți de pietrele negre, nici bitlanul de bălți sau cucuvaia de ruini. Se hotărîră, în cele din urmă, să înceapă disperata aventură, trecură șapte văi sau șapte mări; numele penultimei era Căderea în Gol, al celei din urmă — Nimicirea. Multe din cele pornite la drum fugiră, altele pieriră în timpul lungii călătorii. Trezeci dintre ele, purificate prin chinuri, puseră piciorul pe muntele *simurgului*. Și atunci își dădură seama că ele sint *simurgul*, și că *simurgul* este fiecare dintre ele și toate la un loc.

Cosmograful Al-Oazwini, în cartea sa *Minunile Creației*, afirmă că *simurgul Anka* trăiește o mie șapte sute de ani, și că, atunci cînd fiu *simurgului* este mare, tatăl aprinde un rug și își dă foc. Ceea ce, observă Lane, amintește legenda păsării Fenix.

În românește de MIHAI MORARU

CARLO EMILLIO GADDA

FABULE

Plină de răbdare, caravană a înainta de-a lungul potecii infinite.

Această istorioară se spune apropo de cămile, arabi, vînători de munte, despre neobositele furnici.

★

Un critic, văzînd o blondă care se pieptăna, îi ceru un fir de păr.

« Pentru ce? » întrebă frumoasa încîntată.

« Pentru a-l despică în patru », răspunse criticul.

★

De îndată ce-l zări pe amiralul Bird, Polul Sud îi ceru vești despre Polul Nord. Fabula aceasta ne spune că uneori ne amintim de frați.

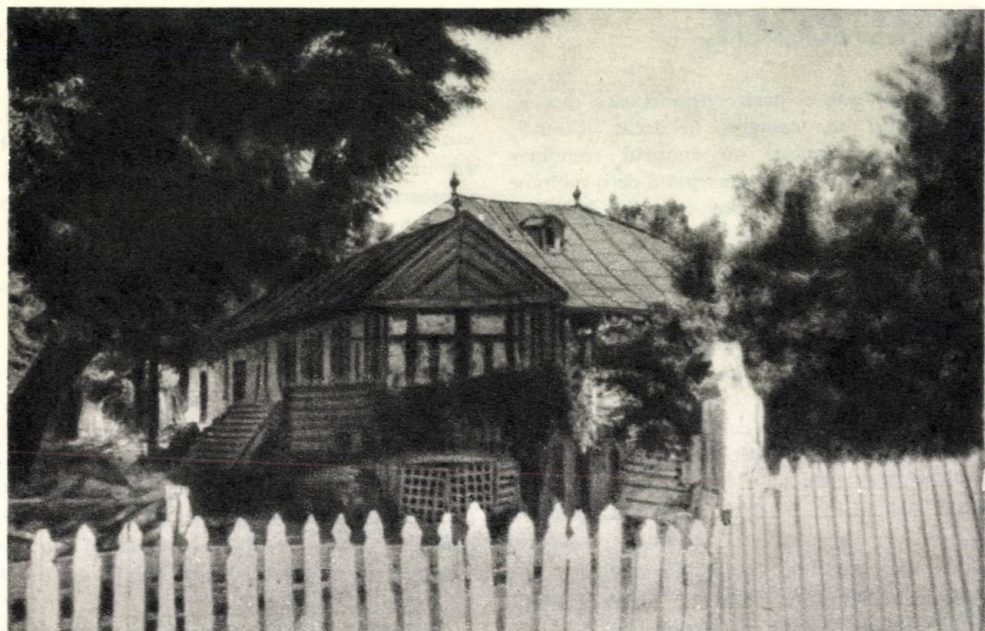
★

Un papagal bătrîn, simțîndu-și sfîrșitul aproape, ceru să i se înregistreze pe disc frazele pe care le repeta în fiecare zi trecătorilor. Așa s-au născut operele complete.

★

Cineva îi spuse autorului: « Dumneavoastră trebuie să fiți mîndru de a contribui. » « Sint foarte mîndru », răspunse autorul contribuind.

În românește de
MIHAI BANCUI

Casa natală a poetului V. Voiculescu

ACOLO UNDE S-A NĂSCUT VOICULESCU

« Sînt născut la țară, ceea ce socotesc că e cel mai mare noroc din viața mea. Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși, practicanți moderați, fără habotnicie, religia a fost însă pravila, enciclopedia vieții lor practice. Trăiam însă o viață autentic rurală, ritmată de anotimpuri, poruncită de natură, înseilată pe datini și străvechi obiceiuri.

Cît mă pot descoperi eu însumi înapoi, aproape dincolo de orizontul amintirii, mă văd un copilăș, stînd singur într-o poiană cu flori sălbatice, la marginea unei girle... Nu e nici poezie, nici proză. E adevărul. Sînt singur în fundul grădinii. . .

Stau pe un mal cu flori și mă uit în zare. . . Așteptam de atunci, ceva ce aștept și acum, ceva care să-mi îplinească un dor nehotărît și așteptam cu siguranța, atunci, că va veni. Mă simțeam, mă credeam predestinat. Eram un copil de cel mult trei ani, stam copăcel între flori de in sălbatec, cu un cer albastru deasupra, cu un șir de munți albaștri în fund, visam cu ochii deschiși, la soartă și eram fericit de așteptare ».

Girila curge și astăzi, ca odinioară, grădina nu este un rai doar închipuit iar munții un decor descris în mărturisire întru sporirea culorii—cireși și meri, caiși, pruni și gutui

leagăn de visuri și doruri, loc de liniște și de popas pentru pașii zvăpăiatului copil pare a fi rămas aceeași deși multe ierni și-au petrecut peste acoperișul ei zăpezile, multe toamne au lovit-o cu vînturile, multe primăveri au scădat-o în ploi și multe veri au dogorit-o cu soarele lor.

Amintirile despre scriitor sînt contradictorii. Una dintre surorile lui Voiculescu mi-a povestit că fratele ei, Vasile, a iubit întreaga viață, cu o dragoste rară, toate vietățile plătînde și neajutorate ale naturii; într-un an, îmi spunea dînsa, a dormit o iarnă întreagă în frig numai să nu strice pînza țesută de doi păianjeni în spărtura unei ferestre. Nucul din poezii, ciuntit mai tîrziu de crengile de la poale, a rămas acolo, în mijlocul grădinii, singur și parcă așteptîndu-l pe copilul de demult. Un bătrîn care a copilărit alături de scriitor mi-a povestit că Vasile Voiculescu se îndrăgostise de nuc mai mult decît de oricare alt arbore din livadă. Își făcuse un pat din scînduri în crengile lui, către vîrf, și se urca acolo. Uneori se retrăgea din mijlocul copiilor și se urca în patul lui de unde nu mai cobora decît tîrziu, spre seară. Astăzi n-a mai rămas pe crengile nukului nici o urmă a patului

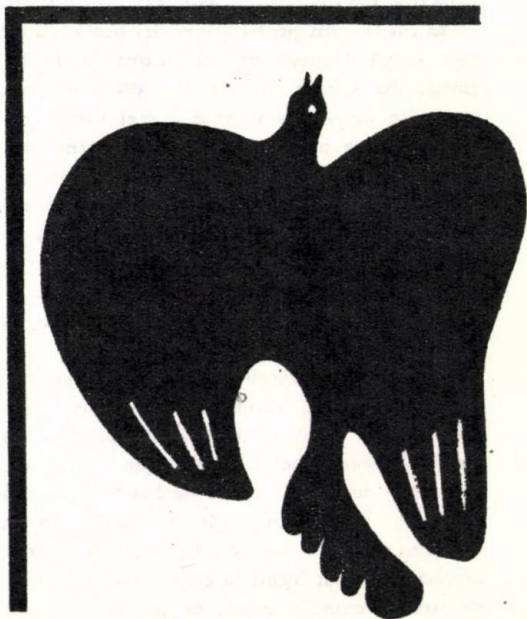
înfruntă și astăzi timpul, trec prin ciclurile naturii și rămîn parcă mereu aceeași, în universul schimbător al culorilor. Privind livada, gîndul îți alunecă înapoi spre vremurile copilăriei poetului, clipa se umple de foșnet de frunze, de arome și amiezii, de umbră și taină:

*« Cireșii nici nu suflă cuprinși de piroteală,
Iar merii pe de lături țin crengile pleoștite,
Pe cînd caișii gingași cu foile pălite
Se sprijină-n zăplazuri, sfîrșiți de zăpușeală.*

*Doar nucul plin de umbră rămîne drept într-una,
Cupola-i grea de frunză punînd-o scut luminii,
Ca un monarh ce, falnic, în mijlocul grădinii,
Cu brațele-nălțate își ține sus cununa. »*

NUCUL

Răchitele sînt acum arbori, au mai crescut cu un număr necunoscut de cercuri. Doar casa,

de odinioară dar am avut curiozitatea să mă urc și eu, pentru câteva clipe, între crengile unde am bănuț că s-ar fi aflat, în copilăria poetului, patul. Nu știu dacă am nimerit locul cu exactitate dar privești ce mi s-a așternut în față de la înălțimea aceea era magnifică: spre sud se vedea aproape toată valea Buzăului cu grădinile de meri și de pruni alinate ca la paradă, cu luncile de sălcii și arini terminându-se brusc pe malurile apei, cu Buzăul șerpundu-și oglinda albastră, senin curgătoare, spre zările tulburi ale cîmpiei, iar spre nord dealurile încărcate cu vii așezări unor imense file pe care cineva a tras linii paralele. Senzația de nesfârșit, de bucurie a naturii, pură și nesfârșită, de dor și de cîntec — îți pune stăpînire pe toată ființa și ochii ți se umplu de cer, de verdele pădurilor, de cenușul ogoarelor și de albul prundurilor întinse ca niște cearceafuri albe printre văi. Undeva, între codri, se zăresc turlele argintii ale mănăstirii Ciolanu și din nou te întorci în amintire și în fila de carte. («Ne strîngeam — scria poetul — cinci-șase prieteni din satele învecinate, ne sumecam pantalonii pînă dincolo de genunchi și intram în vadurile bolovănoase ale Buzăului. Pășeam furiș, mișcînd lin picioarele, așîșderi fantomelor, ca să nu trezim peștii adormiți lingă pietre sau lingă lespezi netede. Lumina faciei, ținută cu stînga de fiecare din vînători, tremura ca o altă văpaie a stelelor și pătrundea apa pînă la fund, amestecînd umbrele noastre cu ale copacilor de pe maluri. Trîmbă toți sau răzleți, colindam în susul rîului apele revărsate ocolind bulboanele și ochiurile pînă tîrziu după miezul nopții. Ajungeau uneori pînă la noi, pe aripile liniștii, sunetele clopotelor de la mănăstirea Ciolanu »).

Printre păduri, răspîndite pe văi, neputînd fi văzute din nukul copilăriei, dar bănuindu-se ascunse de o parte și de alta a Buzăului, satele cu case mărunte închid în ele legende și istorii, întîmplări de demult auzite de bunici din moși-strămoși. Trecînd prin cătunele de pe valea Buzăului vei auzi și de Podul Calului și de legenda armăsarului uitat închis în clopotnița mănăstirii, de fata cu trup de pește, de povestea zînelor

ori a ielelor și de hoții de cai ce se întîlneau în locuri tainice din munți. Locuri și oameni, personaje și întîmplări cu aere de legendă au părăsit odinioară satul plecînd în lume după un ultim popas la casa din livadă; acolo, în odaia cu ferestrele îndreptate spre munte, scriitorul le-a deschis poarta spre etern trecîndu-le în cărți, transfigurate, destinele. Și astfel personaje fantastice, bîtuind satele în nopțile lungi de iarnă, iele ori sirene pe care numai femeile în legende le spusese în serile de toamnă la claca de porumb, la gura cotlonului din povarnă ori la șezători le-au văzut, poartă haine ca-n Pîrscov și au părul despletit ca fetele mari ale satului: «Ea nu înghițise de loc apă... Oamenii vedeau cu uimire cum se zbicesc repede straietele de pe ea, iia, fota, ca și cum n-ar fi fost udă niciodată. Au mai băgat de seamă că are părul despletit pe umeri ca niște șuvoaie plăvițe răsfirate pe o stană albă. Ochii de chihlimbar verde-aurii cu strilici albaștri, erau mari, rotunzi, dar reci ca de sticlă. Și dinții, cînd i-a înfipt într-o coajă de piine întinsă de Aliman, s-au descoperit albi, dar ascuțiți ca la fiare... Era frumoasă, cu chipul poate cam bucălat, șuie, cu trupul lung, mlădios și despicătura coapselor sus ca bunii înotători».

Nici Zahei Orbul n-a fost o închipuire. Undeva, pe malul Buzăului, în urmă cu ani, apele au înghițit o moară de pe moșia unui boier ce-și ucisese soția. Boierului i s-au pierdut urmele, s-a dus cu timpurile lui. În altă parte, într-un sat, s-a cunoscut cazul unui țaran care a orbit din beție. Pe boier nu-l chema Lagradora, nici pe țaran Zahei...

Luncile au rămas aproape aceleași, sălcii se leagănă peste apă plîngînd, păstrînd parcă o taină pe care nici vîntul și nici pămîntul nu le-o pot smulge. Să fi fost vis? Să fi fost o realitate închipuită doar de scriitor?

Și încă o dată — cine mai știe a cita oară? — oameni, locuri și întîmplări, aparent fără nici o legătură, se întîlesc, se completează reciproc și devin metaforă, sens filozofic, univers de sine stătător și literatură...

FLORENTIN POPESCU

ELEGIE LA DONNA JUANA NEBUNA

Prințesă-ndrăgostită fără să fii iubită.
Garoafă roșie-n vale pustie și adîncă.
Mormîntul ce te-nchide tristețea îți prelinge
diagonal, prin ochii ce-n marmoră-a deschis.

Erai o porumbiță cu inimă imensă,
Castilianul singe al gliei ți-a fost cuibul,
tot focul tău vărsat-ai într-un potir de nea
și vrînd să-i dărui viață aripile-ți s-au frînt.

Tu îți visai iubirea ca un infant să fie
supus să te urmeze, mantia ta ducînd,
Și-n loc de flori, de versuri și perle-n coliere
Moartea-un buchet îți dete de trandafiri uscați.

Purtai în piept aurora imensă-a Isabellei
de la Segura. Melibea. Cîntarea ta precum
a ciocîrliei care privește orizontul
spărgîndu-se, revine brusc, monotonă, tristă.

În Burgos, temelia o clatină-al tău tipăt.
Și-apasă psalmodia de cor călugăresc.
Și bate cu ecouri de clopote greoaie
pierzîndu-se în umbra prelungă, tremurată.

Aveai o pasiune ce-n Spania-o dă cerul.
Și patimă de cearcăn, de plîns și de pumnal,
Divină, o, prințesă-a crepusculului roșu,
cu furca torcătoare din fier și fir de-oțel.

Nicicînd n-ai avut cuibul, mîhnitul madrigal,
lăuta trubadură ce plînge-n depărtare.
În solzi de-argint un tînăr îți fuse trubadurul
și un ecou de goarnă îndrăgostitu-i cîntec.

Și totuși, tu făcută ai fost pentru iubire,
pentru suspin făcută, alint și slăbiciune,
și pentru ca tristețea s-o plîngi la pieptul drag
desfoliînd o roză-ntre buze, parfumată.

Ca să privești la luna brodată peste fluviu
și ca să simți tristețea ce-o duce-n sine turma
și să privești grădinile eterne ale umbrei,
prințesă brună care sub marmoră-acum dormi.

Oare deschizi ți-s ochii cei negri spre lumini?
Ori șerpi se-ncolăciră pe sîinii-ți istoviți . . .
Pe unde-s sărutările în vînturi aruncate?
Pe unde ți-e tristețea iubirii suferinde?

Închisă în sipetul de plumb și în scheletul
tău, inima-i sfărîmată în mii de bucățele.
Granada te păstrează ca sfîntă amintire,
prințesă brună care sub marmură-acum dormi,

Julieta și-Eloisa au fost mărgăritare,
dar tu garoafă roșie ai fost, însîngerată,
venită din pămîntul Castiliei, de aur,
să dormi între zăpadă și caștii chiparoși.

Granada ți-era patul de moarte, Donna Juana,
făclii, doar chiparoșii; sierra, -altarul tău.
Altar de nea ce-alină neliniștile tale
cu apa ce-o coboară Daurul lîngă tine!

Granada ți-era patul de moarte, Donna Juana,
Granada cu vechi turnuri și cu grădini tăcute,
a iederilor moarte pe zidurile roșii,
Granada ceții-albastre și-a mirtului romantic.

Prințesă-ndrăgostită și-amarnic răsplătită,
Garoafă roșie-n vale pustie și adîncă,
Mormîntul ce te-nchide tristețea îți prelinge
diagonal, prin ochii ce-n marmoră-a deschis.

GRANADA, decembrie 1918

În românește de TEODOR BALȘ

Moartea lui Octavian Goga relatată de un martor ocular

Octavian Goga în curtea casei din Rășinari în 1935

Interesul pentru literatură s-a extins în acest secol atât de mult, încât a încorporat și zonele secundare, precum laboratorul creației și biografia autorului. S-a ajuns astfel la publicarea de jurnale, corespondențe, carnete, mărturii ale contemporanilor, albume cu fotografii ale autorului, ale manuscriselor, ale obiectelor și vestimentației care i-au aparținut etc. etc.

În acest zel documentarist s-a recurs și la anchetarea acelor oameni simpli care au alcătuit personalul de serviciu în casele respectivelor personalități. Astfel, Georges Painter se folosește în monumentalul studiu biografic dedicat lui Marcel Proust de declarațiile obținute de la ultimii servitori pe care i-a avut autorul romanului *À la recherche du temps perdu*. Să recunoaștem că cercetătorii istoriei literaturii românești nu s-au grăbit să-și dezvolte investigațiile lor și în aceste direcții. Se pierde astfel mărturia de mare importanță istoriografică, pe care tînguirea ulterioară a biografului rămas cu numai legenda autorului studiat nu are cum să le suplinească.

Simion Socaciu, astăzi ospătar la Casa Universitarilor din București, a stat în serviciul poetului Octavian Goga ultimii 12 ani ai vieții acestuia, fiind profund atașat sufleteste de el. Iată ce relatează în legătură cu sfîrșitul marelui poet.

A L

« La începutul lunii mai 1938, am plecat de la București la Ciucea, cu mașina, împreună cu poetul, care se întorsese de curînd din străinătate. Doamna Veturia Goga rămăsese la București. La 4 mai, a doua zi după sosire, poetul manifesta cea mai bună dispoziție și

stare de sănătate. Spre prînz a plecat, însoțit de Alexandru Hodoș cu soția, la Cluj, pentru a lua masa la prietenul lor comun, avocatul Laurian Gabor. La întoarcere, pe la orele 17, poetul era foarte vesel, întrebîndu-mă de pregătirile pentru masa de a doua zi,

cînd trebuia să sosească în vizită un principe de Bourbon. Pe cînd vorbeam la telefon cu stația piscicolă Poeni, de la care așteptam păstrăvii pentru masa ce urma să aibă loc, am auzit din salonul vecin o chemare insistentă și neobișnuită, care m-a neliniștit. Am alergat repede acolo și l-am văzut pe poet la intrarea din salon în baie alunecînd pe covor. Ultima lui exclamație articulată a fost: cu mine ați terminat. Parcă o aud și astăzi. Partea dreaptă a corpului îi era paralizată. Era palid și a început să vorbească incoerent. Am deslușit că îi chema pe soția sa și pe medici. Toată drama aceasta, al cărei martor am fost numai eu, s-a petrecut în cel mult zece minute.

Au sosit în grabă prietenii Alexandru Hodoș și Laurian Gabor, care erau în grădină. Apoi a sosit de la București cu avionul doamna Veturia și profesorii dr. Iuliu Hațieganu și I. Minea, de

la Cluj, iar de la București prof. Bazil Teodorescu, medicul curant al poetului. Tot ce s-a încercat a fost zadarnic. Congestia cerebrală era gravă și ireparabilă. În ziua de 6 mai s-a ivit și o congestie pulmonară. Bolnavul se agita ușor, părea că înțelege ce se petrece în jur, dar nu mai putea reacționa. Cu mîna stîngă strîngea ușor colțul pernei. Cea dreaptă era cu totul paralizată. Agonia a durat două zile, în consternarea soției, a rudelor apropiate din familia Constantin Bucșan și a numeroșilor prieteni care veniseră la vestea bolii grave a poetului. În ziua de 7 mai 1938, la orele 14 și un sfert s-a stins din viață. Avea numai 57 de ani.

Ce a urmat se știe din ziarele vremii, care au relatat pe larg înmormintarea cu funeralii naționale. »

Relatare consemnată de
BUCUR ȚINCU

Octavian Goga împreună cu mama sa Aurelia la Rășinari în 1935

O PASTIȘĂ

de MIRCEA CONSTANTINESCU

« Și tot n-o vinzi? » zise Hops.

« Nu », mirii Lark. Se întinde spre soare, continuă: « Gîndesc că trei zile ajung ».

« Nu, n-ajung », zise Hops.

« Atunci asta », zise Lark, din nou, întorcîndu-se cu spatele la vîlvătaia ce spîrgea cerul spre conac, departe.

« Mda-da », făcu atunci Hops și se ridică, Lark de asemenea se ridică și între burțile lor, proeminente ca niște halouri cadrilate și ghiftuite și bătute în țintele unor obezi de li se zice prin cătun curele, între burțile lor năvăli soarele cît o sabie și explodează în miliarde de diamante și se opri în spițele roții cauciucate de la picioarele lor, orbindu-i tăios și crispat și tocmai atunci cei doi auziră un hămăit, poate erau dulăii de lingă grajdul lui Snaks, sau poate fiara aia, în fond o corcitură de terra nova, de-o trage mereu după căruța Ham Lark, fratele ăstuia de lingă Hops, poate era și Ham însuși călare și însoțit de javră, sau pe capra lui dărăpănată și tot însoțit de javră, Ham însuși, zic, hămăie în halul ăsta acolo, la poartă, dînd semnal că e prînzul și că e cazul să se termine odată tîrgul și cine știe ce alt semnal.

Asta-n care caz ar fi vorba într-a-devăr de prietenul și vecinul Ham, iar nu de vreun grangure de la oraș. Că atunci lucrurile se schimbă și d-aia cei doi, sfidîndu-și reciproc surzenia și bestia firavă a instinctelor, încă firavă, și-au oprit vijelia pumnilor în zidul interpus al așteptării...

Apoi, cînd hămăitul s-a îndepărtat, cînd au priceput că nu lor le era

adresat semnalul, că îndemnul canin al javrei de Ham altă destinație va fi avut, — căci vecinul și prietenul ăsta rămîne totuși o javră, chit că n-arată rău cîinele, mulți îi dau atenție, deci abia acum, primul, îndrăzni Hops: « Fie cinci zile de lucru... plus mîncarea », iar celălalt, dărăpănat deodată, supt și pierdut, de parcă o eclipsă ar fi fost hămăitul acela și el nu suferă eclipsele, cum nici un epileptic n-a suferit niciodată eclipsele și nu s-a găsit încă leacul și n-o să se găsească, și de altfel tot degeaba, pentru că Lark nu poate oricum renunța la frate-său, la javra aia de Ham, o corcitură taman bună la casa omului, și-atunci Lark nu va fi niciodată vindecat și nici vindecabil, iar el a simțit asta, poate chiar azi, cînd soarele a țîșnit pe lingă burta lui, sub cămașa cadrilată, și pe lingă afurisita lui de curea bătută-n ținte, așadar cînd soarele s-a pleznit de spițele roții cauciucate și le-a rupt în mii de scînteii, poate că-n chiar clipa aia sau poate încă demult cînd ducea, copil fiind, vacile la islaz, departe, încă de-atunci să fi simțit că este nevindecabil și surparea lui deacuma, dărăpăneala și vacuumul obra-jilor săi deodată prea supti, prea albi, să fie doar un ecou spontan, sau doar un reflux, și abia apucă să-ngaime: « Bine, îți dau roata... da' pen'cinci zile'reau și băutură... », și-atunci Hops, întinzîndu-i palma prietenește: « S-a făcut, *boy* », după care s-a aplecat, însă a renunțat repede să ridice roata, a ocolit hambarul și a strigat la negrul care-l aștepta-n șopron să vină și s-o monteze, dar negrul a țîșnit din porumbi și s-a repezit la Hops, tremurînd tot ca lovit de streche și s-a lăsat, de fapt s-a trîntit, s-a prăbușit în genunchi măturînd țărîna la picioarele lui Hops și a clănțănit, repezit și tulbure: « A furat-o, n-o lua, a furta-o de la căruța lui Ham !... D-aia... »

Decit argumente mai bine dovezi.

Înțelepciunea nu ajunge peste tot locul la oamenii mari.

Mintea unui bărbat e ca și cerul de toamnă.

E ca și cum ai turna apă în urechea unui om care doarme.

Un om leneș lucrând duminica.

Lucrurile lungi sunt învingătoare.

Un singur lucru rostit aduce vânt de toamnă pe buze.

Întilnirea e începutul despărțirii.

Cine-i puternic în rele, e puternic și în bune.

A fugi înseamnă a învinge.

Mai importantă e priceperea dată de vîrstă decit carapacea de broască țestoasă.

E ca un șarpe mare care a mincat un țințar.

Ceea ce nu se spune este floare.

Dacă învinge, e o armată imperială, dacă pierde, e o armată răzvrătită.

Pinii cu care se împodobesc porțile la Anul Nou nu sînt decit semne de hotar în călătoria noastră spre lumea cealaltă.

Nu mă interesează focul de dincolo de rîu.

E ca și cum o albină ar înțepa obrazul unui copil care plînge.

A strînge pe cineva de gît cu fire de borangic.

Lacrimi în ochii monștrilor.

A pierde înseamnă a cîștiga.

Chiar și cînd cade pe jos, nu se ridică fără nici un folos.

Printre lucrurile vestite nu-i nimic de pr.ș.

Cel plecat e uitat pe zi ce trece.

Zece oameni, zece culori.

E ca și cum ai stropi cu apă obrazul unei broaște.

O gropiță în obraz valorează 180,5 milioane litri de orez.

De cearta dintre doi soți nu se atînge nici ciinele.

S-a reîntors ca florile pe un pom uscat.

Durerea este sămînța plăcerii.

Un șoarece aflat la inghesuială mușcă pisica.

A ieșit din planta de indigou și este mai albastru ca indigoul.

Valorează cit o prăjitură desenată.

Culese și traduse de LIVIU PETRINA

De la dreapta la stînga:
Liviu Petrina, Aurel Rău și
Yassunari Kawabata

○ prețioasă

ARHIVĂ LITERARĂ

descoperită după mai bine de trei decenii
într-o ladă brașovenească

Odișea unor manuscrise inedite aparținând lui B. FUNDOIANU

În primăvara lui 1935, pe la mijlocul lui mai, mă căsătorisem, la București, cu Rodica Fundoianu, sora mai mică a poetului Benjamin Fundoianu, stabilit de mai mulți ani în Franța. O cunoscusem în redacțiile *Adevărului*, *Adevărului literar și artistic* și *Cuvîntului liber* la care colaboram de puțin timp.

Una din primele mele preocupări de pe atunci era să vizitez «dulcele tîrg al Ieșilor», orașul în care trăise, suferise și visase în anii adolescenței familia Fundoianu. Dar scrisori și telegrame ce soseau aproape zilnic de la Paris ne chemau insistent să ne luăm zborul cît mai degrabă, spre noile mele rude și mari prieteni din Franța. Acolo aveam să cunosc nu peste mult timp o seamă din cei mai scumpi inimii mele ca: B. Fundoianu, actrița Lina Fundoianu-Pascal, soția regretatului regizor și actor Armand Pascal, abia dispărut, actorul de cinematograf Luca Gridu, și, în sfîrșit, pe marele vrăjitor Brîncuși, al cărui oaspe am fost de atîtea ori, în atît de tulburătorul său atelier din rue Impasse Rousin.

Revenind în țară după o minunată vacanță, soția mea și cu mine ne-am rezeșit la Iași, pe care eu, personal, țineam morțiș să-l văd. Prima vizită a fost în strada Cuza Vodă, peste drum de biserica Golia. Acolo locuise pînă în timpul războiului din 1916–1918 regretatul poet și polemist, doctorul A. Steuerman-Rodion. «Bădi Adolf», cum îi spusese în copilărie

B. Fundoianu, fusese «primul critic oficial autorizat», căruia viitorul bard îi încredințase spre lectură caietele sale de poezii. Și primul scriitor care i-a prevăzut talentul robust...

În casa aceea cu o curte nesfîrșită, cu arbori înalți și stufoși, locuia, înainte de a veni la București, doamna Angela Steuerman-Rodion, soția poetului dispărut. Multe lucruri am discutat cu gazda, o femeie distinsă, foarte cultă, înestrată cu o mare volubilitate și o îndrăcită vervă. Despre scriitorii ieșeni și cărțile lor, despre revistele literare și aprinsele polemici literare...

La plecare, Rodica Fundoianu-Daniel se interesă de starea unor lucruri ale familiei, lăsate în păstrare acolo, cu prilejul stabilirii în București. Doamna Rodion ne conduse sub o scară de lemn, unde într-un ungher, printre alte cufere prăfuite, odihnea, uitată de cine știe cînd, o gogeamite ladă brașovenească ghintuită cu ținte și alămuri, foarte veche, dar încă solidă. Ne privirăm cu ochi mirați. Parcă am fi vrut să ne spunem unul altuia: «Cum o să ne cărăm atîta drum cu hîrtoagele astea aproape putrezite?»

De la plecarea poetului B. Fundoianu din Iași, nimeni nu cunoscuse precis conținutul lăzii cu pricina. Se știa doar că în afară de o seamă de cărți ale bunicilor, se află nisaiva manuale de școală, caiete de teze și extemporale, scrisori etc, ale familiei Fundoianu, din

care cîțiva plecaseră de mai mulți ani, aiurea, în lume.

Nici acum nu pot să uit uimirea mea, cînd, printre albumele cu fotografii și hîrțile de tot felul, am descoperit numeroase manuscrise, ascunse printre cărți vechi, franceze, germane, ebraice, unele frumos legate în piele, printre care și cele 15 sau 16 voluminoase tomuri ale faimoasei *Bibliei* comentate de Mendelsohn, afurisită și arsă în piețele publice din unele capitale ale Europei, acum cîteva veacuri. Transportată cu chiu, cu vai la București, lada brașovenească de la Iași, avu o bună bucată de timp aproape același destin. Mutată mereu dintr-un loc în altul, printre altele înșesate cu troace, abia i se putea găsi un colț mai potrivit. Au venit evenimentele triste din anii 1939—1940, cu mișcările de dreapta, suprimări de publicații democratice, arderea de cărți și ziare în piețele publice, culminînd cu acele odioase crime și devastări. Soția mea și cu mine ne temeam

ca nu cumva, volumele, revistele și manuscrisele să aibă aceeași soartă ca *Biblia* lui Mendelsohn. Lada brașovenească împreună cu alte cărți au stat sub obroc ferite de primejdie, undeva, în podul unei locuințe modeste de la periferia orașului.

Apoi, s-a pornit războiul cu mobilizări, bombardamente și evacuarea populației. Lada a rămas singură în voia soartei ascunzînd înlăuntrul ei atîtea comori spirituale. În 1944, a sosit vestea arestării poetului luptător de către gestapoul german, iar puțin mai tîrziu, asasinarea lui la Birkenau-Auschwitz de aceleași forțe ale întunericului. Și lada a rămas mai departe pitită, dar nu și uitată. Sora cea mică a poetului-martir, care albise într-o singură noapte — la aflarea dramaticii morți a lui B. Fundoianu, a hotărît ca nimeni să nu se mai atingă de lada brașovenească în care sălășluiau cele mai înaripate visuri și cele mai scumpe gânduri ale autorului *Exodului*.

RONDEL FĂRĂ MUZICĂ

*Ca fildeşul aripelor de fluturi,
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Pe crinii albi ai clapelor, aproape,
Se-incrustează-n tainice săruturi.*

*Un suflet geme-n albele ținuturi
Și parcă vrea din temniță să scape —
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Ca fildeşul aripelor de fluturi.*

*Zădarnic ceri gîndurile să-ți scuturi!
Vin amintiri în stol să se adape.
Și mii de mîni prind grabnice să sape
Sicriu de-argint nevolnicilor luturi*

Ca fildeşul aripelor de fluturi.

B. FUNDOIANU

Piatra N., (1915)

Rondel fără muzică
Ca fildeşul aripelor de fluturi,
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Pe crinii albi ai clapelor, aproape,
Se-incrustează-n tainice săruturi.
Un suflet geme-n albele ținuturi
Și parcă vrea din temniță să scape —
Cînd degetele-ți lunecă pe clape,
Ca fildeşul aripelor de fluturi.
Zădarnic ceri gîndurile să-ți scuturi!
Vin amintiri în stol să se adape.
Și mii de mîni prind grabnice să sape
Sicriu de-argint nevolnicilor luturi,
Ca fildeşul aripelor de fluturi.
Piatra N. B. Fundoianu

Și lada cea ținută cu alămuri și ferecată cu lacăte ruginite a stat cuminte și tăcută. În martie 1967, Rodica Fundoianu-Daniel, care îngrămădisise în sufletul ei atâtea umiliri, nedreptăți și suferințe, a plecat să-și caute fratele și sora, pierduți pentru totdeauna în marele întuneric. Acum șase ani, mai exact în 1967, am socotit că opera necunoscută a lui B. Fundoianu merită să fie cercetată cu luare aminte și dată la lumină.

Așa se explică cum, după o muncă de trei ani, cercetind cu grijă și cu răbdare, caiet cu caiet, filă cu filă, rind cu rind, cuvint cu cuvint, am reușit să întocmesc împreună cu G. Zarafu – primul volum de *Poezii* din colecția « Scrieri » care va ieși de sub teascurile editurii « Minerva ». În 1973, la 14 noiembrie, se implinesc

trei sferturi de veac de la nașterea autorului celebrilor *Privești*. Volumul în curs de apariție va include pe lângă aceste *Privești*, și alte peste 350 de poezii inedite scrise de poet în perioada 1912–1919. Ediția *Poezii* va avea un cuprinzător capitol de *note și variante*, o bogată iconografie, un cuvint introductiv și o postfață, menite să ilustreze în culori cit mai sugestive personalitatea și opera poetică a marelui dispărut.

Publicăm aici două poezii inedite, *Rondel fără muzică* și *Romantism*, scrise în diverse perioade, fiind convinși că vor fi în măsură să amintească cititorilor *Almanahului Literar* câteva trăsături ale personalității poetului B. Fundoianu.

PAUL DANIEL

ROMANTISM

Ai brațe pe cap ca o amforă,
și goală ca o lamă de piele albă, soră
de dragoste și taină — culeasă din scripturi —
ca frunza de pădure cazi dulce și murmuri
și-n inimă-ți, secunde au tăcând tăcerea.
Fu ceasul de lumină și curăție. Vrerea
ca și un uliu hrăpareț din cer s-a pogorit,
și am uitat pământul de soare și urit,
căci blind, apropierea-ți îmi desina aripă.
Se străvezea ființa-mi de fiecare clipă
și sufletu-mi, pe geamul naturei, aburea.
Mă poticeam de fire ca de un zid, și așa
erai, că din departe, îți pipăiam ființa.
Eram o umbră omul, o catifea, boia
și vrerea-mi aspră, sange albastru de iriși.
Și te-am cules în mine, ca-ntr-un ciubuc hașis,
ca să-ți fumez pe coate și trîndav otrăvirea
ca și un turc cu trupul netrebnic și cu firea
întoarsă-n visul straniu ca un hieroglif —
îmi savurez tăcerea temută, de calif
ce se-ntreve-de-n taină și-n evocări de harpă —
o floare eterdă ce luminează, stearpă.

B. FUNDOIANU

lași, IX, 1918

ai brațe aburite pe cap, ca o amforă,
și goală ca o lamă de piele albă, soră
de dragoste și taină — aleasă din scripturi —
ca frunza de pădure cazi dulce și murmuri
(și-n inimă-ți, secunde au tăcând tăcerea.
Fu ceasul de lumină și curăție. Vrerea
ca și un uliu hrăpareț din cer s-a pogorit.
și am uitat pământul de soare și urit,
căci blind, apropierea-ți îmi desina aripă.
Se străvezea ființa-mi de fiecare clipă
și sufletu-mi, pe geamul naturei, aburea.
Mă poticeam de fire ca de un zid, și așa
erai, că din departe, îți pipăiam ființa.
Eram o umbră omul, o catifea, boia
și vrerea-mi aspră, sange albastru de iriși.
(Și te-am cules în mine, ca-ntr-un ciubuc hașis,
ca să-ți fumez pe coate și trîndav otrăvirea.
ca și un turc cu trupul netrebnic și cu firea
întoarsă-n visul straniu ca un hieroglif —
îmi savurez tăcerea temută, de calif
ce se-ntreve-de-n taină și-n evocări de harpă —
o floare eterdă ce luminează, stearpă.

SAȘA PANĂ

O SCRISOARE
DE LA

B. FUNDOIANU

Poetul și eseistul B. Fundoianu, chiar cînd devenise scriitorul (notoriu) de expresie franceză Benjamin Fondane, era — îi plăcea să fie — în curent cu evenimentele literare din patria natală. Totodată colabora la revista constructivistă *Integral* (al cărei redactor pentru Franța fusese), la *Adam* și, în mod susținut, la *unu*. În această publicație de avangardă i-au apărut multe poezii inedite, scrise între 1918 și 1923, care vor forma, în 1930, prin osteneala lui Ion Minulescu, culegerea intitulată « Privelști ». Dar tot în paginile *unu*-lui vor apărea poeme din « Ulysse » și importante eseuri, scrise anume pentru revista bucureșteană, din care amintim doar două titluri: « Réflexions sur le spectacle » și « Poésie pure: de Paul Valéry à Tristan Tzara ».

Era pentru mine o plăcută datorie să-i trimit, pe măsură ce apăreau, cărțile editurii *unu*. Prima carte care a luat acest drum, pe la finele lui martie 1930, a fost una de prozopoeme, pe care o intitulasem « Diagrame ». Avea trei desene și coperta-portret de Victor Brauner. Fundoianu a fost — cum singur scrie — foarte sensibil la această elementară atenție: în primele zile de mai, am avut bucuria să primesc din parte-i scrisoarea cu conținutul de mai jos:

Paris, V, 1930

« Dragă domnule Sașa Pană,
îți mulțumesc — cam târziu
— pentru Diagrame. Sunt foarte
sensibil la prietenia d-tale pen-
tru mine, la atențiile delicate,
la zgîrierea cu sînge a vorbelor
diamante.

Am încercat să te reconstitui,
os cu os, din desenul lui Victor.
Dar poate ești fără carne. Te
economisez ca pe o lampă plină,
pentru o subterană cîndva. Așteaptă-mă, dacă vrei, dacă poți.

Al d-tale foarte

Fondane »

Paris, V, 1930

Dragă domnule Sașa Pană,
îți mulțumesc — cam târziu —
pentru Diagrame. Sunt foarte
sensibil la prietenia d-tale pentru
mine, la atențiile delicate, la zgîrierea
cu sînge a vorbelor diamante.
Am încercat să te reconstitui, os
cu os, din desenul lui Victor. Dar
poate ești fără carne. Te economisez
ca pe o lampă plină, pentru o subterană
cîndva. Așteaptă-mă, dacă vrei,
dacă poți.

Al d-tale foarte
Benjamin Fondane

MICHAEL ROBERTS

COPILUL

*Cum pot să-nvăţ, cum să salvez
Acest copil al cărui chip e-al meu,
Ai cărui paşi imită paşii mei ?*

*Cum pot numi această viziune
Cum pot feri sămînţa care creşte la durere
Şi cum să schitez harta ce nu minte ?*

*Lumea lui e o lume mică de ore şi clipe,
Un gard viu înconjoară cerul gândirii lui,
Iubirile lui sînt naive şi-adînci,
Mînia-i inocentă şi iute ca zvrîluga.*

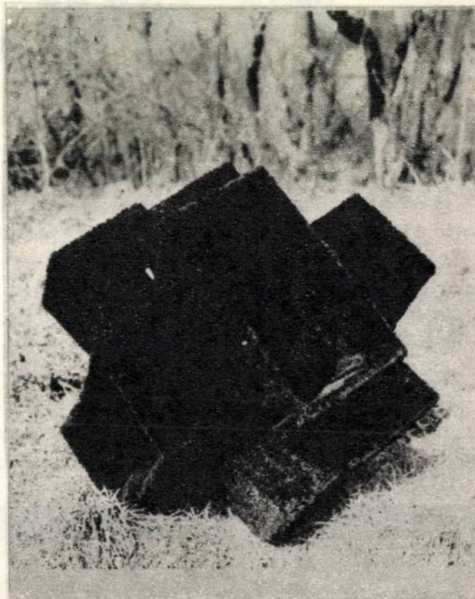
*Ochii săi, vii şi aprinşi, sînt neocroţiţi,
Desculţe, picioarele-i fug în josul cărării
Spre groaza-ntîrziată acolo, în ruguri —
Pilotul prăbuşit, stins, cu lentilele sparte.*

SYDNEY KEYES

POET DE RĂZBOI

*Sînt omul care am dorit pacea şi am aflat
Proprii mei ochi înarmaţi.
Sînt omul care am bijbîit după cuvinte şi am aflat
În mîinile mele o săgeată.
Constructor sînt ce cu tari ziduri înconjur
O ţară ce se clatină.*

*Cînd vă par bolnav sau nebun
Nu rideţi nici nu mă legaţi:
Cînd mă ridic pînă la vînt
Nu mă aruncaţi în ţărnă:
Chiar de mi-i faţa o carte arsă
Şi un oraş devastat.*

MIHAI OLOS: Conexiunea universală

SILVIA PLATH

TOAMNA BROAŞTEI

*Vara îmbătrîneşte, mamă cu sînge rece,
Insectele sînt tot mai rare, mai slabe,
În această ţară palustră noi doar
Orăcăm şi ne oflim.*

*Dimineţi se risipesc moţîind,
Soarele străluceşte mai palid,
Printre trestii uscate. Muşte n-avem,
Balta este scîrbită.*

*Gerul înghite păianjeni. Fără îndoială
Geniul plenitudinii
Se mută altundeva. Neamul nostru dispare
În mod jalnic.*

În româneşte de
AL. HUSAR

GHEORGHI DJAGAROV

NIMIC MAI MULT

Orice s-ar zice — nu voi regreta —
m-am dezobișnuit să mă mai cert :
dar lumea-aceasta este și a mea
chiar dacă se sfîrșește în deșert.

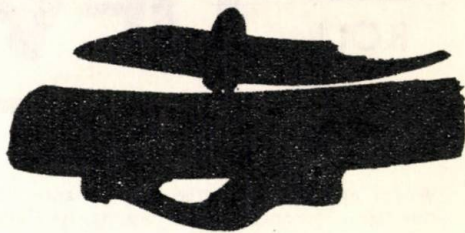
M-am înșelat și-am ars și-am suferit,
cum plîng chiar stelele în calea lor.
Eu voi pieri, la fel, în înfinit:
mă voi topi, într-un tîrziu, de dor.

Dar poate c-am să mă prefac în salbe
de foc, legate-n somptuos tumult.
Căci fericirea-i viața unei nalbe
pe-acest pămînt frumos. Nimic mai mult.

MLADEN ISAEV

SINGURĂTATE

Adeseori, ca pe-un întemnițat în subterană,
mă-ncearcă înfiorătoarea singurătate.
Mă-ntreb, atunci, unde sînt marile plăceri,
prieteni, tinerețea . . .
Și cîte răni în urma unor cuvinte pronunțate,
cîte jigniri îndur și cîtă moarte.
Dar cețuri plumburii se-aștern în calea mea.
Mă cheamă-ntinderile neumbrate:
acolo, oameni-și zîmbesc
prin șesuri însozite strălucind
de păsări și senin; apele susură,
copăcii se leagănă în iarba-nmiresmată.
Atunci mă-mbată murmurul-nflorit
de aburii albi ai mirosului.
Singurătatea-ncet mă părăsește
iar sufletu-mi se umple, gol, de imensitate.

ȚANCO HRISTOV

PLOAIA

O zîină despletită se zbenguie-n cimpii.
Pe fața ei sudoarea curge șiroaie, rece.
Ea țese o urzeală sonoră din fișii
pe care peste arbori le petrece.
Aici pune-o culoare de purpurie roză.
Dincolo — o păloare sau chiar un verde-nchis.
Roșcat covorul — ca o apoteoză —
Pe creștetul pădurii și l-a-ntins.
Apoi, își strînge părul, ca pe un nor zburlit.
Își pune pălăria-n mare grabă
și-alunecă subțire, cu pasul aburit —
precum o școlăriță spunînd că are treabă.

IVAN DAVIDCOV

* * *

Voi credeți că noaptea copiii adorm
lîngă umărul vostru, lîngă jucăriile lor
și nu știți că atunci cînd cloșca cu puii de aur
se urcă-n cuibul cald al căii lactee,
ei vorbesc vîntului, iar acesta, un frate
credincios, le deschide și, prinși
de haina lui lungă, aleargă,
rostogolind cercul lunii de zor
pe urmele stelelor căzătoare;
căci voi, adormind greu și adînc,
nu auziți risul lor fascinat
dar vă mirați dimineața că picioarele lor
sînt ușor prăfuite de aur.

În românește de
G. MATEI și M. MAGGIARI

ȘTEFAN
ROLL

DEVELOPĂRI

Acum aproape cinci decenii — în anul 1924 — cu Ilarie Voronca, Victor Brauner și Claude Sernet, scoteam revista de răzmeriță împotriva academismului tembelizant burghez și pe care o intitulăm « 75 H.P. ». Numai cu un an mai înainte se alcătuisese la Paris grupul suprealist inițiat de André Breton, Louis Aragon, Philippe Soupault, Picabia, André Masson, la care urma să se alăture Tristan Tzara și alți mulți în jurul revistelor și publicațiilor grupului.

Eram într-un fel precursori. Revista fusese stîrnită de elanul, de neastîmpărul nostru tineresc, vrînd să evadăm din marasmul și pusilanimitatea unei arte prea conformiste și închistate, în plină sincopă de fantezie.

Poate era o necesitate a epocii traversată de cataclisme, de revoluții victorioase, de treziri sociale, de revelațiile uluitoare ale tehnicii, ale științei.

Dinamitatea artistică se producea spontană peste tot. În Rusia supremației, dinamității, cu Kandinski, Malevici, Hlebnicov; în America Marcel Duchamps, futurismul în Italia, barbarogenia în Jugoslavia, colajele lui Max Ernest în Germania.

La noi au urmat, aproape consecutiv, « Punct », « Urmuz » al lui Geo Bogza, « Integral » al lui M.H.Maxy, « alge » ale celui mai tînăr grup, apoi « Unu », scos de Sașa Pană la Dorohoi și transferat la București.

Revista am făcut-o fără redacție, într-o hoinăreală de incandescențe de citeva nopți pe străzile bucureștene, notînd ideile, sudalmele, imprecapiile, metaforele insolite. Voronca cu Victor Brauner au inventat picto-poezia. Publicam primele versuri moderniste, manifestele prin care arătam cam cum va trebui să se exercite arta timpului nou, vocabularul ei, clamările ei. I-am publicat pe Marcel Iancu — unul din creatorii mișcării dadaiste de la Zürich, cu Tzara, Arp. Pe Ion Vineu, care tot cu Tzara făcuse revista Simbolul în 1912 la București. Semnam pentru întia oară cu pseudonimul, ales într-o doară, Ștefan Roll. Construcții de M.H.Maxy. Literatură absurdă de F. Brunea. Inventasem pseudonime, autori imaginari.

Apoi ne-am împrăștiat. Voronca în Franța spre a-și continua studiile de Drept, Claude Sernet în Italia spre a se stabili apoi la Paris unde a scos revista « Discontinuité », Victor Brauner și el în Franța. Aici va începe noua di-

mensiune a picturii lui Victor Brauner, așezîndu-l printre promotorii picturii suprealiste. Contactul și mai ales prietenia cu André Breton, Yves Tanguy, Giacometti, Brîncuși, participarea la primele expoziții ale grupului suprealist, viziunea lui de obsesii și coșmaruri erotice, de himeră, îi va fixa definitiv locul în simeza plastice de inedite discernăminte a sensibilității și întrebării existențialiste a insului turmentat, și de fastuoasă contemplație.

Și acum patruzeci de ani, descindea din nordul unei Moldove patriarhale un adolescent cu interogările lui, puse vremii sale. Simțea necesitatea unui alt răspuns pe care trebuia să-l dea el. Un răspuns al lui. La București ne-a căutat și ne-a găsit. L-am primit publicîndu-i primele desene în « unu ». După scurt timp a plecat în Franța și el în același grup cu Victor Brauner. Dar pictura lor a mers pe drumuri proprii, dînd artei plastice franceze două personalități, două revelații distincte. Herold gîndește cînd e cu penelul în mînă, pune întrebări, caută răspunsuri, e un mag al culorii căreia-i dă o filfiire în care desenul poate fi numai sugerat. E caleidoscopic, dioniziac, plin de substanță, de interogări. Scrie un Maltrat al picturii, în care se discută pe el însuși. Prieten cu Michel Butor, care a scris despre el două cărți, spre a se acesta un dialog de la pictor la poet are a se întîlni la interfețele miracolelor.

În fața picturii lui, Michel Butor îl întreabă: « Ești înaintea unei pinze încă goale... Să ne închipuim că o pietricică este pusă pe marginea șemineului, sau chipul unei femei ți-a atras atenția: e foarte ușor pentru ochiu de a izola un punct evident pe care tu îl traduci, pe care-l reproduci, pe pînza ce o ai în față, printr-o pată, dar proprietatea acestei pete în mijlocul acestei suprafețe va fi cu totul diferită de aceea pe care punctul o avea în spațiu... » Și Herold răspunde: « Ași fi vrut să fie astfel pictura mea: invazia corpurilor de o substanță în același timp solidă și lichidă, cristalină, luminoasă, extrem de subtilă, aur potabil, elixir al alhimistilor... »

E interesant acest vacarm artistic dintre scriitor și artistul plastic și ne pare rău că nu putem reproduce mai mult din el.

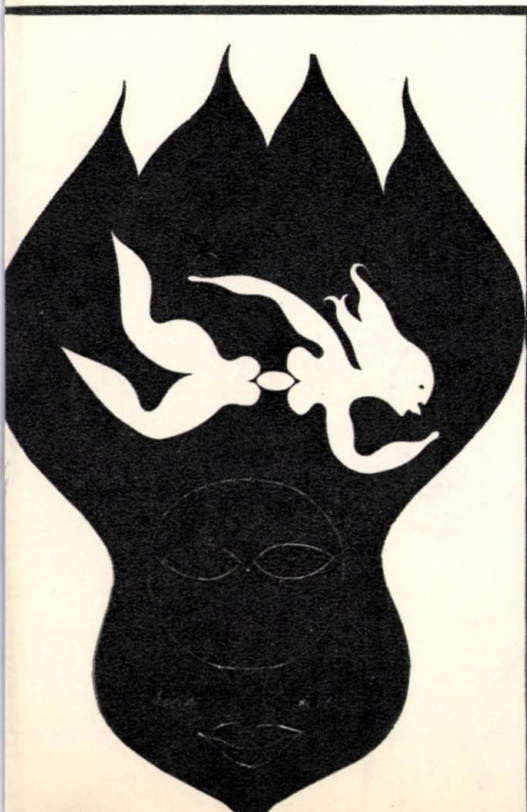
Herold ilustrează nenumărate cărți, între care și aceea a marchizului de Sade, conținînd dialogul dintre gîndirea autorului și viziunea lui plastică.

C. Brăncuși cu Victor Brauner și soția acestuia

Acum patru ani a avut o nouă idee: aceea de a ilustra poeme de Butor, Duprey, Gherasim Luca — poeme manuscris pe care le-a imprimat pe afișe și le-a lipit pe străzile Parisului cu un

Victor Brauner — Apă-vis (desen)

Victor Brauner — Portretul Columbei (pictură)

menestrel comun al poemului și al desenului, oferit ca o ofrandă trecătorului. O ofrandă cu totul gratuită dar superbă.

Reproducem două din afișele lui.

Portretul fotografic al lui Victor Brauner

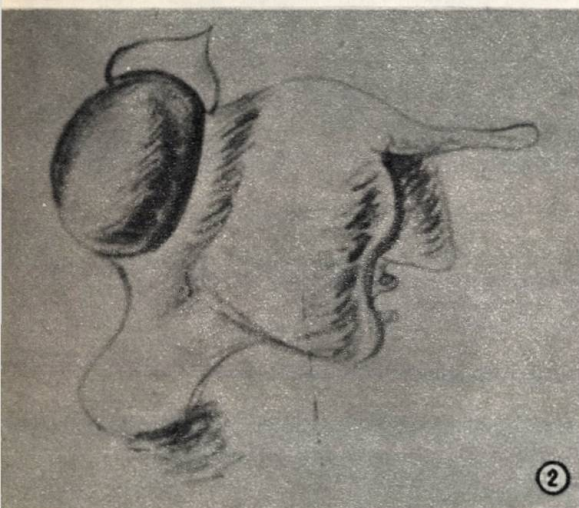

1

4

1. Victor Brauner — D-nul Rabilin (desen color)

2

2. Victor Brauner — Portret (desen)

3 și 7. Afîș de J. Herold

4. Compoziție de J. Herold

JITAL - 3

14/9 — Căp. bătălie de mare forță
la Tula. Trupele...

14/9 — L'Empereur allemand a écrit
au tsar que...
14/12 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

14/3 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

14/3 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

14/3 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

14/3 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

14/3 — M. le tsar a écrit au...
14/3 — M. le tsar a écrit au...

JEMUNE

14/9 — M. le tsar a écrit au...
14/9 — M. le tsar a écrit au...

14/9 — M. le tsar a écrit au...
14/9 — M. le tsar a écrit au...

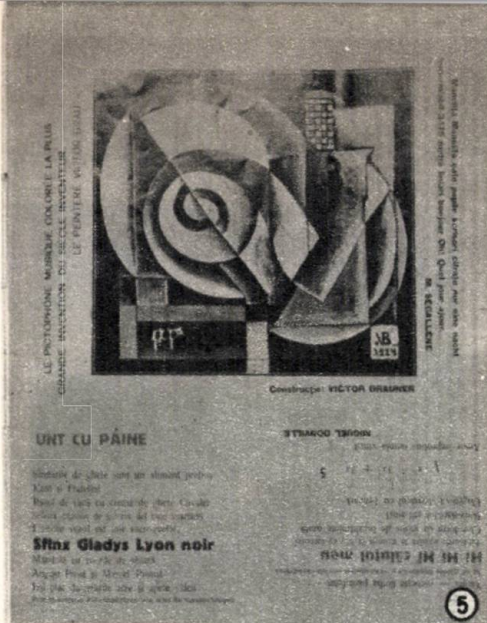
14/9 — M. le tsar a écrit au...
14/9 — M. le tsar a écrit au...

DEVONE

14/9 — M. le tsar a écrit au...
14/9 — M. le tsar a écrit au...

14/9 — M. le tsar a écrit au...
14/9 — M. le tsar a écrit au...

SPILGOUR — Epitaphes de la mort

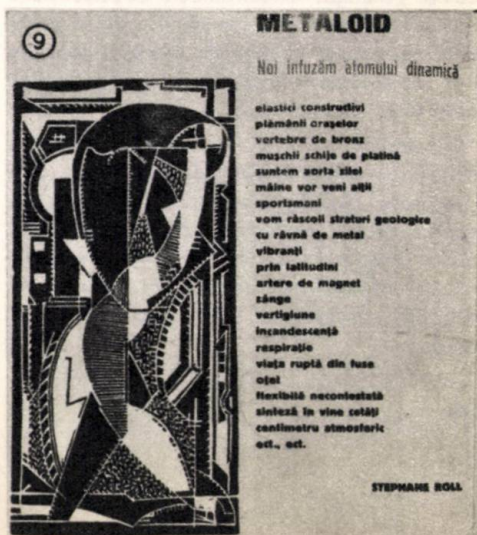
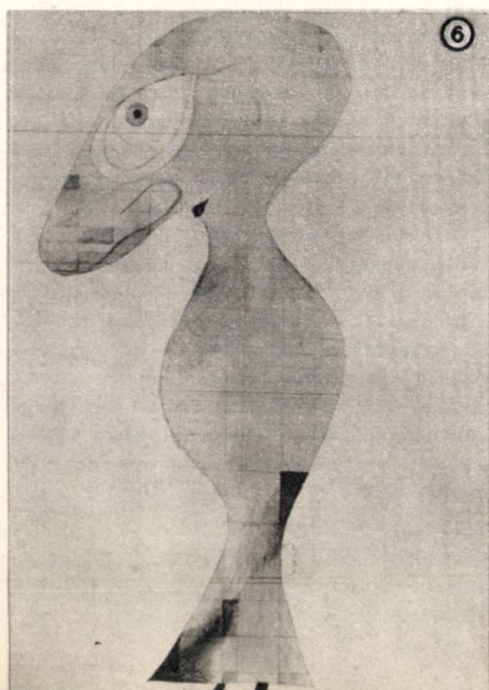
5 și 9. Pagini din revista «75 HP»

6. Victor Brauner — Himeră (desen colorat)

8. Coperta revistei «75 HP»

În zilele de început ale lunii octombrie 1972 întreaga obște scriitoricească l-a sărbătorit pe scriitorul Zaharia Stancu la împlinirea glorioasei vârste de 70 de ani — prilej de rememorări, pretext fericit de elogi, ocazie festivă pentru evaluarea unei opere mărețe. S-au scris articole pătrunzătoare asupra poeziei, romanelor și publicisticii sale militante, a fost adusă lauda cuvenită Președintelui Uniunii Scriitorilor.

ZAHARIA STANCU

LA 70 DE ANI

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU înmînîndu-i înalta distincție „Victoria Socialismului” Academicianului Zaharia Stancu

Și noi, gîndindu-ne la acest din urmă aspect al activității distinsului și veneratului scriitor, ne-am amintit că, încă de la începutul strălucitei sale cariere, conștiința lui s-a dovedit cuprinzător socială și profund patriotică și politică prin modul în care a alcătuit acea prestigioasă *Antologie a poezilor tineri*, prin care s-a situat în fruntea unei întregi generații, evidențiindu-i caracteristicile și salutîndu-i meritele, dovedind astfel o generoasă solidaritate cu breasla căreia îi aparține și o pătrunzătoare luciditate asupra rosturilor cetățenești ale scriitorului.

Cît despre opera sa, publicistica mai întii, aceasta reprezintă explozia de energie cu care o conștiință piezișă a comentat vreme de cinci decenii fiecare eveniment politic din viața patriei—în primul rînd, iar mai apoi toate evenimentele internaționale care, direct sau indirect, erau în condiționare cu soarta poporului nostru.

Romancierul Zaharia Stancu este atît de cunoscut, nu numai cititorilor de limbă românească, ci și celor din multe, multe alte țări; personajele sale, memorabilul *Darie* — și alții alții, sînt conștiințe vii pentru foarte mulți cititori. Dar față de popularitatea prozei sale, ultimii ani au adus revelația poeziei lui Zaharia Stancu, ultimele peme publicate obligînd critica literară să recunoască forța poetică a acestui scriitor atît de dăruit cu haruri artistice.

Alăturîndu-se întregii obști scriitoricești, tuturor publicațiilor care l-au sărbătorit, cititorilor săi din lumea întreagă, *Almanahul Literar 1973* urează *La mulți ani și multă sănătate* distinsului Președinte al Uniunii Scriitorilor, Academicianului și Patriarhului literaturii noastre contemporane, scriitorului Zaharia Stancu, spre gloria neamului său, căruia bogata lui operă îi este podoabă de preț — probă supremă de înalt patriotism.

AL

PATRIA

*Patria este țărîna pe care o calc,
E văzduhul pe care îl respir,
Patria e zumzetul albinelor
Care culeg mierea din flori.*

*Patria e acest cîmp neted ca-n palmă
Pe care foșnesc lanuri de grîu,
de secară,*

*Patria sînt dealurile cu struguri,
Apele cu pești de argint și de aur,*

*Munții cu creste pietroase,
cu prăpăstii adînci,*

*Cu ciute și cerbi, cu mistreți și cocoși
Îmbrăcați în pene albastre, cu pinteni.
Patria e cerul cu soare, e cerul cu nori,*

*E cerul cu lună și e cerul cu stele.
Patria — sînt oamenii aceștia,
Frații mei, surorile mele,
Țărîna străbunilor mei.*

*Patria mea e poporul acesta
În mijlocul căruia am răsărit,
Ca o trestie subțire, ca un plop mai apoi
Și-am ajuns la bătrînețe stejar.*

ZAHARIA STANCU

SĂRBĂTORIREA SCRIITORILOR FRANYÓ ZOLTAN ȘERBAN CIOCULESCU SAȘA PANĂ CAMIL BALTAZAR

Cuvîntul de felicitare rostit de prozatorul
LAURENȚIU FULGA prim vicepreședinte
al Uniunii Scriitorilor

Îmi revine plăcuta sarcină, în numele conducerii
colective a Uniunii Scriitorilor, să laud sub o sin-
gură aură patru împliniri de vîrste scriitoricești.
Evenimentul e prea fecund în semnificații, pentru
ca emoția mea să nu fie la fel de copleșitoare.
Datele calendaristice ale unui creator devin cu
atît mai festive, cu cît opera lui a pătruns mai
temeinic în conștiința publică. Ne este dat azi,
cu sinceră nepărtinire, să înregistrăm, tocmai un
asemenea acord între existență și creație.

Clipa de naștere din acel an 1887 a lui Franyó
Zoltan și celelalte clipe felurite din anul 1902
ale nașterii lui Sașa Pană, Camil Baltazar și Șerban
Cioculescu, obligă cel puțin clipa de acum să se
refuze scurgerii timpului, pentru a anunța lumii
românești de ce este drept să rețină aceste nume
și de ce este necesar să le înscrie în istoria culturii
sale. Par atît de departe inapoia noastră aceste
începuturi de biografie, sfîrșit de secol pentru
unul, început de secol pentru ceilalți trei, încît,
fără voia mea, incerc o vagă senzație de nevero-
simil. Trăim atît de intens ancorati în acest timp
fascinat al erei socialiste românești, ne-a fost și
continuă să fie atît de bogată desfășurarea patetică
a ultimilor douăzeci și cinci de ani, încît și pe
cei mai vîrstnici dintre noi îi socotim născuți
odată cu zorile Eliberării. Și iată cum încă o dată
se confirmă adevărul că o revoluție comunistă
nu operează restructurări profunde doar asupra
condiției umane, ci deopotrivă și asupra conștiin-
țelor noastre, că orice conștiință credincioasă pînă
la capăt sieși nu poate să nu descopere în revoluție
înseși determinantele proprii sale realizări. Sub
un asemenea singular semn de zodie, am convin-
gerea fermă că se săvîrșește și unitatea de viață și
trudă a sărbătoriiților noștri de azi.

Acest spirit în permanentă efervescență crea-
toare și atît de implicat în spiritul epocii sale,
care se cheamă tînărul maestru Franyó Zoltan,
a împlinit optzeci și cinci de ani. Această inte-
ligență lucidă și penetrantă, cu atîta acerbă sirgu-
ință aplicată asupra fenomenului literar al marilor
clasiți și atît de vehement polemică în apărarea

Camil Baltazar, Șerban Cioculescu, Laurențiu Fufga, Franyó Zoltan și Sașa Pană

valorilor durabile ale literaturii noastre, care este profesorul Șerban Cioculescu — și acest nostalgic și duios poet, altădată ferecat într-un cerc al disperării fără soluție, dar aflând soluția abia mai târziu prin angajarea la un crez militant comunist, care se cheamă Camil Baltazar — și acest pasionat deschizător de drumuri al suprarealismului, biciuitor al moralei burgheze și tainic ucenic vrăjitor al tuturor măștrilor curentului, cultivând deopotrivă cu ei mesajul antifascist, poetul modest și plin de candori care este Sașa Pană — fiecare dintre aceștia au împlinit vârsta de 70 de ani !

Ce să îndrăznesc a vă releva mai întâi, din destinul și opera fiecăruia, fără a mă teme că-mi sînt prea puține cuvintele pentru a-i cuprinde pe măsură și e prea solemnă ora pentru exegeze de amploare ? !

Să laud patima extraordinară, dublată de o voință fără egal, a lui Franyó Zoltan de a fi reușit, în ciuda dificultăților limbii, în ciuda a ceea ce mai ales Eminescu are foarte propriu și misterios, foarte românesc și intraductibil, să fie totuși Eminescu și în limba germană sau maghiară ? Sau poate să laud dăruirea incredibilă pe care Sașa Pană a pus-o în a-și susține școala literară, gata să-și dea pîinea de la gură numai ca să poată apărea o nouă revistă, casa lui devenind nu doar un fel de academie a suprarealismului, ci și loc de refugiu pentru comuniștii aflați în ilegalitate ? Să laud spectaculoasa trecere a poetului Camil Baltazar de la o seamă de unelte la altă seamă de unelte ? Sau poate să laud verva acidă și riguroasă științifică a lui Șerban Cioculescu, datorită căroră ni se oferă posibilitatea să redescoperim, la dimensiuni impresionant de exacte, măreția atîtor culmi ale literaturii noastre clasice ?

Nu, evident că nu e suficient, niciodată nu va fi suficient în cadrul limitat al unor asemenea aniversări !

De-aceia și îngăduiți, mai degrabă, să laud pentru toți laolaltă îngreunarea frunții coborîtă asupra hîrtiei de scris, în nenumăratele zile și nopți ce e de închipuit că de mai bine de jumătate de veac domniile lor le-au sacrificat muncii literare. Să laud clipa de panică dinaintea foi albe de hîrtie, și tăcerea de catedrală a lumii lăuntrice a fiecăruia vuind de idei, și țipătul de eliberare cînd ideile se transformă în cuvinte, și iarăși furia împotriva neputinței cînd sunetul poetic sau adevărul critic se simt trădate, și triumful cuvîntului « sfîrșit » pe un manuscris, care nu-i niciodată « sfîrșit », fiindcă sub frunțe se adună îngreunarea altui început de carte. Într-un cuvînt, stimați colegi, îngăduiți să laud pe Meșterul Manole al fiecăruia și toate Anele pe care mitologia românească i-a obligat de-a lungul unei vieți de om să le sacrifice în operele lor.

Cînd acest secol ne amenință de pe un meridian sau altul cu spaime ale unei crize a culturii, cu spaime ale dominației eventuale a computerelor asupra geniului uman, cu spaime ale divorțului omenirii față de artă și poezie — ce odihnitor e să constați că pe o altă față a pămîntului nu doar că se speră să nu fie așa, dar oamenii de artă și litere dovedesc cu sudoarea și opera lor că nu este așa.

Stimați și iubiți oameni care sînteți din aceeași plămădă cu aceștia despre care vă vorbesc, domniile voastre: Franyó Zoltan, Șerban Cioculescu, Sașa Pană, Camil Baltazar — tot ce vă pot dori azi, în ziua de laudă și cinstire ce vi se cuvine, tot ce vă pot ura, în numele conducerii Scriitorilor, în numele tuturor scriitorilor din România, este să nu osteniți, să nu osteniți încă mulți ani de acum înainte, și să trăiți întru mulți ani, și să beți cu noi cupele de șampanie pînă la fund !

16 septembrie 1972

M A R I N P R E D A

LA 50 DE ANI

Discursul rostit cu ocazia festivității care a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor

voastră care împlinește cincizeci de ani de viață și treizeci de ani de activitate literară. Vă mulțumesc pentru cuvintele vibrante pe care mi le-ați adresat prin președintele nostru, și care m-au făcut pentru o clipă să simt că cincizeci de ani, oricât de modești ar fi ca număr, putem totuși să fim mindri când îi atingem și să ne bucurăm că s-ar fi putut foarte bine ca firul lor să se fi rupt și nu s-a rupt, deși am trecut, cum a trecut toată generația mea, printr-un război și printr-o revoluție. Soarta îmi putea fi vitregă. Mi-am făcut armata în timpul războiului, s-a terminat după doi ani, m-am întors acasă teafăr... În sfârșit, iată o dovadă că am într-adevăr cincizeci de ani... Simt nevoia, fiindcă veni vorba de acei ani ai războiului, să vă fac o mărturisire... Deși această mărturisire mi-a scăpat acum doi ani într-un articol... Am lăsat-o însă să treacă neobservată. Ea trăiește dintr-o amintire care nu va fi pentru mine niciodată îndepărtată. Era în 1944, când într-o zi am văzut cum a intrat în curtea batalionului nostru de instrucție o mulțime de băieți, mulți dintre ei desculți, alții în izmenele lor țărănești, toți cu niște lădițe în mâini, mici cufere sau valize vopsite în negru... La început n-am înțeles ce era cu ei, pe urmă prietenul meu magazineerul s-a apropiat de mine și mi-a șoptit cu o nostalgie ciudată în glas:

Stimate tovarășe președinte, stimați colegi, Vă mulțumesc din toată inima pentru prezența dumneavoastră, pentru faptul că v-ați lăsat la o parte preocupările și obsesiile care însoțesc ceas de ceas viața noastră de scriitori și ați venit să petreceți câteva minute cu unul dintre dumne-

— la uite. . . Au venit recruții. . .

Parcă ar fi spus: au venit cocorii. . . Am rămas ținut, uitasem că tot așa venisem și eu cu un an în urmă, mi se părea că trecuse un veac. . . Și mi se păreau toți prea mici, plăpînzi și neajutorți, mie care învățasem de mult cum se aleargă în brațe cu o pușcă mitralieră sau cum se aruncă grenada cu mîna sau cu brandul. . . l-am luat în primire, i-am tuns, i-am echipat, le-am dat puști în mîini și am început să-i instrui. . . Erau docili, dar parcă toată viața acestor flăcăi li se refugiasse în ochi. Toți se uitau la noi cu o încredere totală, dar în fiecare privire citeam aceeași întrebare: sîntem în război. . . Ce-o să ni se întîmple? Ne infuriam pe ei, îi injuram, îi alergam, îi supuneam la marșuri lungi, istovitoare. . . Întrebarea aceea le rămăsese de-acasă, trebuia să facem să piară din privirile lor. . . Și încetul cu încetul, de la o zi la alta, au început să se cunoască între ei, să-și dea seama că nu sînt singuri, să înțeleagă că soarta lor va fi și a altora și că nimeni nu se poate numi soldat în țara lui dacă stă cu acea întrebare în ochi și neliniștește cu ea pe celălalt, iar celălalt pe el cu a lui. Privirile li s-au întors treptat în ei înșiși, apoi au devenit dure, apoi liniștite, apoi au devenit vesele. . .

Descoperiseră un secret, pe care nu noi li-l spuseseam, dar îi silisem să-l descopere singuri: « E război, s-ar putea să fim trimiși în luptă și să murim. Trebuie să învățăm să luptăm și să murim. Trebuie să învățăm să luptăm. Da, s-ar putea să murim. Ei și? Va trebui s-o facem, au făcut-o și alții înaintea noastră și o s-o facă alții și în viitor »

Și într-adevăr, așa s-a și întîmplat. În august, dictatura antonesciană era înlăturată și armata întorcea armele. După trei luni de instrucție, acești flăcăi au fost băgați în foc în luptele pentru

Ardeal. Batalionul nostru de instrucție a fost trimis în Moldova, n-am înțeles niciodată de ce nu ne-au trimis împreună cu acești băieți.

O neliniște vagă ne stăpînea pe toți. Ce-am făcut, ne întrebam, i-am instruit oare bine? Știam toți că nu prea; că n-avusesem suficient timp. . . Măcar dacă am fi fost împreună, pe mulți i-am fi scăpat de la moarte. . .

Stimați colegi, deseori sîntem întrebați de cititori de ce scriem?. Scriem fiindcă ne urmărește cîte-un gînd. . . N-am scris niciodată despre acei flăcăi despre care v-am povestit, dar gîndul la ei e un stilp de susținere, un gînd, și în clipele mele grele îmi aduc aminte de ei și împasul literar e trecut mai ușor, imaginația se eliberează de gînduri negre și rămîne vie această amintire, că niște flăcăi s-au sacrificat pentru noi, ca noi să trăim cu demnitate și că soarta nu ne-a ferit la întîmplare și că trăim nu numai ca să trăim, ci ca să ne facem datoria. Un singur regret crește însă în mine cu anii: că am scris mai puțin față de cît aș fi putut. Nu e chiar la drept vorbind, un regret, ci mai mult un semn de întrebare: să fie oare adevărat că aș fi putut mai mult? Și cînd răspunsul pare afirmativ, îmi spun că cincizeci de ani e vîrsta maturității și mă așed optimist la masă cu proiecte foarte orgolioase. Și atunci regăsesc imediat în mine un sentiment de la 27 de ani. . . Scrie, ei da, dar ce? Și mă ridic de la masă cum m-am ridicat de mii de ori, și amîn pe data viitoare începutul celui orgolios proiect. . . Nu e important acest lucru, amînarea. . . Gravă e doar renunțarea!

Stimați colegi, vă urez, de ziua mea, să nu renunțați niciodată. Și să amînați cît mai rar realizarea orgolioaselor dv. proiecte!

5 august 1972

3 MICROINTERVIURI

PAUL VASILESCU:

AVEM NEVOIE DE ADEVĂRATE MONUMENTE...

— *Există o caracteristică a sculpturii contemporane românești?*

... Revirimentul ei. Un reviriment impresionant. Bineînțeles, față de sculptura română dintre cele două războaie mondiale. În primul rînd, au apărut foarte multe nume noi, sculptori tineri, cu un alt orizont, cu alte intenții... Păreră mea este că, în ultima vreme, să zicem în ultimii zece ani, au expus mai multe personalități cu preocupări din cele mai diferite. S-ar mai putea vorbi de asemenea despre o diversificare tematică și, în sfîrșit, despre perfecționarea tehnicilor proprii sculpturii.

Cu toate că «numărul» sculpturilor fiecărui artist în general, «producția» fiecărui artist nu este prea mare (bineînțeles cu unele excepții ca Apostu, Iliescu-Călinești, Maitec) în comparație cu perioada la care m-am referit deja, cred în acest reviriment al sculpturii noastre contemporane.

— *Ați inițiat o comparație generală între sculptura recentă și sculptura românească a anilor 1920-1940, care ar fi legăturile artistice dintre ele? Putem vorbi despre o tradiție?*

— Apostu, spre exemplu pornește de la sculptura țărănească—pe care aș numi-o «utilitară», și printr-o altă interpretare îi dă un alt orizont. Și asta este tradiție. Dar tot de tradi-

ție ține și direcția figurativă actuală, care continuă traseul operelor lui Jalea sau Milița Petrașcu.

Normal, există legături intime între cele două perioade ale sculpturii noastre, și pentru simplul motiv că mulți sculptori și-au început activitatea înainte de 1940, așa că schimbările s-au făcut «din mers».

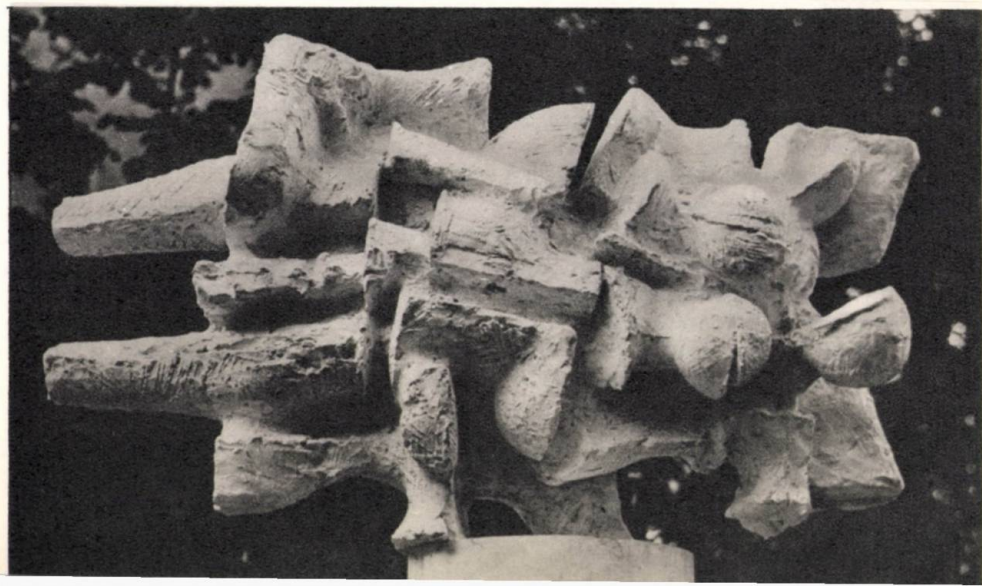
— *Vorbeați de două «genuri», de două posibilități de continuare a tradițiilor. Pot fi ele considerate direcții ale sculpturii contemporane?*

— Dacă încercăm să stabilim cîteva direcții riscăm să prezentăm schematic întregul fenomen plastic mai corect și mai... simplu le-aș numi preocupări personale.

— *În ultimul timp au existat totuși cîteva manifestări colective, care pot fi considerate «grupări artistice». Mă refer la cele două ediții ale Taberei de sculptură de la Măgura, de la Arad...*

— Taberele de sculptură și în general manifestările colective sînt deosebit de utile, uneori ele ajung să se impună ca fenomen pentru că toți participanții lucrează, comunică și creează împreună... Sînt adevărate emulații... Dar tot așa de importante sînt și condițiile de lucru. Sculptorii au posibilitatea de a crea opere de mari dimensiuni ceea ce este esențial pentru dezvoltarea lor ulterioară, mai ales dacă ținem

PAUL VASILESCU: *Victorie*

seama că majoritatea participanților de la Măgura și Arad sint foarte tineri.

— Cu toate că au «ceva» comun, nu putem vorbi nici în acest caz despre un «curent» în adevăratul sens al termenului, pentru că fiecare dintre ei a expus în cadrul simpoziunilor respective câte o singură lucrare personală. Poate că sistemul taberelor început astfel va evolua fie către o mai perfectă integrare a operelor în mediul ambiant, fie către lucrări colective...

— Ca să se poată înțelege de ce nu consider grupări sau direcții distincte aceste simpoziune încheiate cu «expoziții permanente», trebuie să amintesc participarea lui G. Apostu la iniția ediție a taberei de la Măgura.

După cum spuneam, Apostu pornește de la sculptura populară în lemn și poate în această direcție s-ar putea iniția analogii cu alți sculptori ca Maitec sau... Dar, deși, Ov. Maitec sau Iliescu-Călinești folosesc aceleași surse, să le numim «etnografice», rezultatele, operele, sint complet diferite și nu-i putem include într-o direcție comună pentru că, în fond, sint foarte deosebiți.

În continuare aș mai menționa câteva nume, tot așa, fără intenția de a le grupa: Maria Cocea cu o sculptură figurativă, modernă, cu raccourcis-uri către gotic și romanic, apoi Radu Silvia sau Mircea Spătaru...

— Fiindcă am ajuns la sculptura figurativă (și astfel am delimitat — poate involuntar — cel puțin două direcții), cred că putem adăuga și un alt nume: Paul Vasilescu... Dar înainte de a ne opri aici, să-mi spuneți dacă s-a schimbat

sculptura figurativă românească? Față de perioada anterioară, bineînțeles.

— Expozițiile bienale demonstrează o foarte serioasă schimbare a acestui gen de sculptură în sensul înnoirii lui. Majoritatea artiștilor sint stăpîni pe mijloacele de expresie, la un alt nivel decît cel al sculpturii anterioare, aș putea spune că o pleiadă de sculptori stăpînesc astăzi limbajul specific la un nivel de ridicată profesionalizare.

Încă de pe acum sint sculptori într-o interesantă conversație cu realul, dar n-are rost să ne fixăm la o personalitate, important și definitivul nu poate fi decît un ansamblu, un fenomen...

— Aici am putea discuta și sculptura lui Paul Vasilescu?

— Personal, am fost și sint încă preocupat de un gen aparte: portretul.

Departate de a fi epuizat, sint convinși că prin portret se poate «face» sculptură modernă, și apoi am conștiința că este foarte util pentru noi românii, care avem niște personalități de evocat: Mircea cel Bătrîn, Kogălniceanu, Bălcescu, Eminescu...

— Adică, avem nevoie de monumente...

— Numai în măsura în care ele sint și frumoase și perfect integrate în spațiu. Avem cîteva monumente la Costești... dar nu are rost să precizezi locuri și nume...

Am rămas, din păcate, la sculptura de expoziție ușor mărită... pentru spațiul respectiv... Avem nevoie de adevărate monumente...

DONE STAN:

GRAFICA MILITANTĂ A TINERILOR — O ADEVĂRATĂ AVANGARDĂ

— Într-o discuție asemănătoare pe care am avut-o cu sculptorul Paul Vasilescu am încercat să «găsim» sau mai degrabă să «depistăm» cîteva direcții contemporane ale sculpturii românești. Din păcate — sau poate din fericire, încă nu știu ce să cred — am ajuns la concluzii complet diferite.

Credeți că în grafica românească există astăzi curente artistice? Sau, mai circumspect vorbind, există «grupări» de artiști?

— Pot afirma că azi există o adevărată grupare de artiști militanți, chiar dacă ea s-a format fără un statut comun, fără o intenție mărturisită, ci prin convergența către aceleași țeluri (mai ales din dorința de a comunica publicului mesajul actualității). Poate și existența unor grupări — constituite prin aderarea la un program artistic configurat prin anume mijloace

de expresie — ar fi astăzi de dorit în grafica noastră. Fie că se numeau curente, școli sau purtau alte denumiri, se știe cit de mult au însemnat pentru istoria artei secolului nostru, aceste grupări artistice. Cu atît mai mult astăzi, cînd solidaritatea colectivă ne caracterizează existența, cred că apariția unor colective (grupări) de artiști ar fi ceva firesc. Viitorul va dovedi însă, dacă am sau nu dreptate...

— Să revenim totuși la grafica militantă care continuă...

— ... Continuă tradiția de mare prestigiu: Tonitza, Jiquidi, Ștefan Popescu... Se poate vorbi, cred, de o adevărată revitalizare a graficii românești, revitalizare pornită tocmai din conștiința sporită a rolului pe care îl poate juca, această artă, ca element important de educație socială.

Este un fenomen pe care-l constatăm, de pildă, în grafica de șevalet, unde, alături de artiști mai vîrstnici lucrează acum o serie de graficieni din generațiile mai tinere; la toți se simte o hotărîtă orientare către idei majore, cu implicații grave, tendința de a se afla în mijlocul evenimentelor, de a le interpreta, de a extrage din ele semnificații esențiale și de a le comunica oamenilor printr-o adresare directă, chiar șocantă dacă vreți, care interzice indiferența.

— *Comunicarea, aproape perfectă, cu publicul a noii generații de graficieni a fost condiționată de sinceritatea lor, de ceea ce numeați « adresare directă »?*

— Fără ostentație — sau uneori cu ostentație dar de bun gust — grafica tinerilor a devenit o grafică de avangardă în sensul cel mai bun al cuvîntului, adică o grafică a ideilor avansate, a accesibilității, a actualității și a orientării către viitor. De asemenea ea se folosește de expresii plastice clare, cu un mesaj lesne de înțeles, refuzînd încifrările savante și încălcelile găunoase.

— *Și totuși în căutarea permanentă a nouității plastice...*

— Desigur, această revoluționare a formelor de expresie mi se pare demnă de relevat pentru momentul actual. Preponderența acordată formelor ample, vizibile de la distanță, caracterizează o artă cu scopuri agitatorice. Plastic, toate acestea se transferă în contraste puternice alb-negru, în contururi generoase, în liniile dinamice, îndrăznețe, ce exprimă o gândire activă, în plină desfășurare, complexă ca și problemele vieții pe care o trăim.

În aceeași ordine de idei, cred că asistăm la o revalorificare a simbolurilor și a semnelor tradiționale. Investite cu semnificații noi, care deseori rezultă din integrarea acestor simboluri și semne în contexte complet neobișnuite, ele se adaugă mijloacelor de expresie, nou create, inedite.

Se petrece într-un mod analog și o interferență a tehnicilor specifice. Există chiar o orientare spre asimilarea mijloacelor expresive proprii afișului, în grafica de șevalet. Mai ales pentru că acestea oferă posibilitatea de a forța atenția privitorului; mai multă căldură și poezie îl transformă în partener: zăbovește mai îndelung,

CRIRIAN BREAZU: *Gînditorul*

meditează și stabilește astfel un dialog cu opera, cu artistul care s-a dăruit în ea...

Interferențe există de asemenea și cu tehnicile gravurii, graficii de carte ș.a.m.d. Dar putem vorbi, la fel de « la obiect » și despre o puternică pătrundere a tehnicilor și formulor practice tradiționale de către grafică, în alte sfere ale artelor plastice. Să luăm bunăoară colajul sau serigrafia sau arta așa numită « obiectuală ». Simbioza ultimei cu grafica, aflată încă la început, va conduce probabil, în viitor, la o artă mult înnoită, cu valențe expresive foarte puternice.

— *Valoarea de unicat a unei opere grafice n-ar fi, în acest caz, diminuată?*

— Întreaga artă plastică din lumea contemporană este vădit orientată către multiplicarea rapidă a originalului.

Noi o numim « grafică de tiraj » cum ar fi gravura, afișul, grafica de carte, imprimatele de tot felul. Și în celelalte arte, « puterea » de unicat începe să fie discutată, tocmai din tendința — nu întotdeauna mărturisită, dar permanentă — de a scoate muzeele în stradă, de a le face să « călătorească ». Operele de artă încep să se afle la îndemîna oricui și oricînd prin intermediul reproducerilor de artă, a albumelor, filmelor și așa mai departe...

SABIN BĂLAȘA: UN UMANISM TIPIC ROMÂNESC

— *Ați călătorit foarte mult, ați văzut foarte mult. Îmi puteți spune — bineînțeles dacă impresiile s-au cristalizat — care credeți că este aportul artiștilor români la constituirea artei europene a veacului nostru?*

— Pentru că este vorba despre o părere strict personală, aș porni tocmai de la călătoriile mele. Voiajind prin țări, dar mai ales prin muzee, am observat o confuzie tipic europeană: în general istoria artei franceze e confundată cu evoluția artei în lume, mai ales pentru secolele XIX și XX. Mai în adâncul acestei realități se poate constata că arta franceză, în special cea a secolului nostru, este realizată de individualități venite din întreaga Europă, ale căror destine au fost hotărâte de întîlniri unice, de drumuri sau trasee unice. Românii, ca și celelalte popoare ale Europei, sînt coautori ai artei franceze, atît în literatură, în pictură, dar mai ales în sculptură.

Din fericire în pictura noastră nu găsim epigoni, ci se manifestă o problemă asemănătoare, adică o aderare la direcția apărută în Franța, așa cum se întîmplă începînd de la Barbizon.

Uneori artistul român a devenit cel mai mare dintre contemporanii lui înscrisi în același curent artistic; nu mai există dubii pentru nimeni că Andreescu este cel mai mare dintre barbizoni. Indiscutabil. În fond, ceea ce caracterizează arta românească este suita de personalități, nota personală a fiecărui artist este mult mai puternică decît cea de școală sau curent. Petrescu, Luchian, chiar Grigorescu... nu se știe încă în ce măsură cei doi prieteni Matisse și Pallady nu și-au plătit unul altuia un tribut... Pallady zboară pe alte spații compoziționale, ca un Leonardo...

— *Ce ar putea defini, în contextul picturii europene, plastica românească?*

— Artă noastră este dominată de un umanism tipic românesc, esență ce vine din străfundul veacurilor și care se relevă și în mitologie și

în folclor, spre exemplu în baladele noastre, în Miorița, în Meșterul Manole. La toți artiștii români se regăsește o unitate între om și natură. Un vas cu flori al lui Luchian e o rotire de planuri, o metafizică universală, la Andreescu gravitația e aproape o descoperire științifică, chiar aerul este la Pallady o prezență aproape materială. Sînt opere de mari tensiuni în pictura românească, la Petrescu — o demonstrare a forței materiei colorate, la Paciurea — metamorfoza materiei... Toate acestea sînt atavic românești, sînt proprii miturilor noastre, fără ca artistul respectiv să «repete»...

La fel se petrece cu Brâncuși care face un monument al universalității mitologice...

Tot o caracteristică a artei românești ar fi media, sau mai bine spus, secțiunea între abstracție și figurație și care a existat din totdeauna în creația populară. Echilibrul — pentru că această secțiune e în fond un echilibru ce stabilește ordinea fenomenelor naturale, *locul inimii în corp* — a făcut să nu existe, în istoria artei noastre, un exces de naturalism sau de abstract. Brâncuși exprimă perfect secțiunea de care vorbeam, pentru că a găsit proporția ideală între *imagine* și *sens*. Artă lui este cert figurativă; o poartă e intitulată Poartă; o masă a fost numită Masă; o pasăre — Pasăre.

— *Se continuă astăzi «marea» pictură românească?*

— Apariția unui pictor contemporan în imediata apropiere a lui Pallady, ca vîrstă și putere creatoare, — Lucian Grigorescu — a stabilit un nou moment al continuității; ca o cometă, a unit pe Ghiață, Baba, Ciucurencu de toți înaintașii lor. Mai departe, în această suită, se înscriu artiști tineri, de mare talie, ca Octav Grigorescu, Alin Gheorghiu, Ion Nicodim... Din păcate, în pictura noastră se resimte obsesia datoriei de a umple golurile de cultură, goluri cauzate de nenumăratele peripeții istorice...

— *Cum s-ar putea evita această obsesie?*

— Marea noastră șansă ar fi — după părerea mea — continuarea tradițiilor picturii murale care a înflorit în vremea lui Ștefan cel Mare sau Petru Rareș, iar în paralel, selectarea valorilor cu o claritate sau cu o acuitate asemănătoare acțiunilor selective din timpul Renașterii italiene...

Tipic pentru cele două epoci, de care vorbeam — aparent deosebite — a fost dialogul perfect dintre popor și artă, ori acest lucru nu-l poate face decît arta de for public. Cred că acest gen de opere ar putea oferi artei noastre posibilitatea de a se instaura în contextul artistic european sau mondial. Și mă gîndesc, pentru o simplă comparație, la exemplul picturii murale mexicane care a străbătut un traseu asemănător.

ADRIAN DUMITRACHE: *Paradă* (aqua-forte)

MIRCEA ILIESCU

CĂLĂUZE ȘI PETRECUȚI

Ar trebui, oare, să ne mirăm că libera elaborare picturală și literară a imaginii clown-ului a ajuns să scoată în evidență valori primitive, funcții arhaice? Nu este imposibil ca visarea prelungită asupra unei teme privilegiate să conducă la favorizarea și facilitarea a ceea ce psihanaliztii numesc, *reîntoarcerea a ceea ce este refutat*. Să nu uităm că începutul de secol XX declanșează momentul în care omul civilizat ncepe să se întoarcă nu numai spre ideea de natură și origine (așa cum s-a întâmplat în cea de a doua jumătate a secolului XVIII) ci spre imaginile concrete ale umanității primitive. Progresul artei se efectuează în numeroase domenii prin meandra unei recolecționări a formelor unui trecut imemorial; se redescoperă toate perioadele arhaice, se pune în valoare arta africană și picturile preistorice, se caută a se mima gesturile prime și miturile fundamentale.

Astfel cultura cea mai avansată care se crede extenuată, caută o sursă de energie în primitivitate. Se imaginează un trecut care departe de a fi revolut, ar reînvia în noi cu condiția că noi să-l înțelegem și apreciem. Tendința arhaizantă s-a transformat astfel într-un apel către adâncimile inconștientului, visul oferindu-ne un fragment din lumea primitivă. Ori lumea cercului și a sărbătorilor iarmarocului este întocmai unui vis precis, ce ne oferă evidența imposibilului în plină lumină. Gautier o presimțise, dar fără să avanseze dincolo de plăcerea vizuală a spectacolului; Bauville a scris, fără să dezvolte toate consecințele, despre mimul acrobat, aceste fraze surprinzătoare: « *Între adjectivul posibil și adjectivul imposibil, mimul și-a făcut alegerea, el a ales adjectivul imposibil. Căci el locuiește în imposibil, și face ceea ce este imposibil* ». Pictorii și scriitorii începutului de secol XX vor merge la sursă, ei vor explora activ imposibilul...

E un spectacol singular a vedea seria « *Saltimbancilor* » din epoca bleu a lui Picasso, ieșind puțin cte puțin din atmosfera de cenușe resemnare și de delăsare în care pictorul i-a cantonat de altfel, pentru a intra, dacă nu, în bucuria solară cel puțin, într-un fel de misterioasă și gravă serenitate. Picasso a fost de altfel vizibil tentat de imaginea picturală și literară a clownului-victimă. Umbra bătrînului saltimbanc baudelairean a trecut asupra picturii sale, și lunarii Pierrot ai simbolismului au populat fără îndoială, un moment, imaginația sa. Dar Picasso avea altceva de spus. Și ce avea el de spus va suscita ecouri singulare în cuvîntul scriitorilor.

Într-un articol din 1905, Apollinaire schița o transcripție poetică a saltimbancilor pe care Picasso i-a expus. Scriitorul se abandona uneia din acele reverii hazardate de la care e preferabil ca serioșii critici să se abțină, dar care într-un moment special contribuie minunat la definirea unui univers mitic, chiar dacă pare adevărat că Picasso n-a dorit să exprime tot ceea ce Apollinaire a descifrat în pictura sa, această interpretare ne propune una din prelungirile acestei picturi, unul din sensurile multiple de care opera picturală acceptă să se înconjoare: « *Mamele, primipare, nu*

mai așteaptă copilul, poate din cauza anumitor corbi vorbăreți și cobitori. Noroc! Ele vor naște viitori acrobați printre mai-muștele familiare, cai albi și cîini întocmai ca urșii.

Adolescentele surori, călcînd în echilibru marile mingi ale saltimbancilor, imprimă acestor sfere mișcarea unduitoare a lumilor. Aceste adolescente, nubile, au neliștiile inocenței, animalele le învață misterul religios. Arlechinii însoțesc slava femeilor semănîndu-le lor, fiind nici masculi și nici femele...

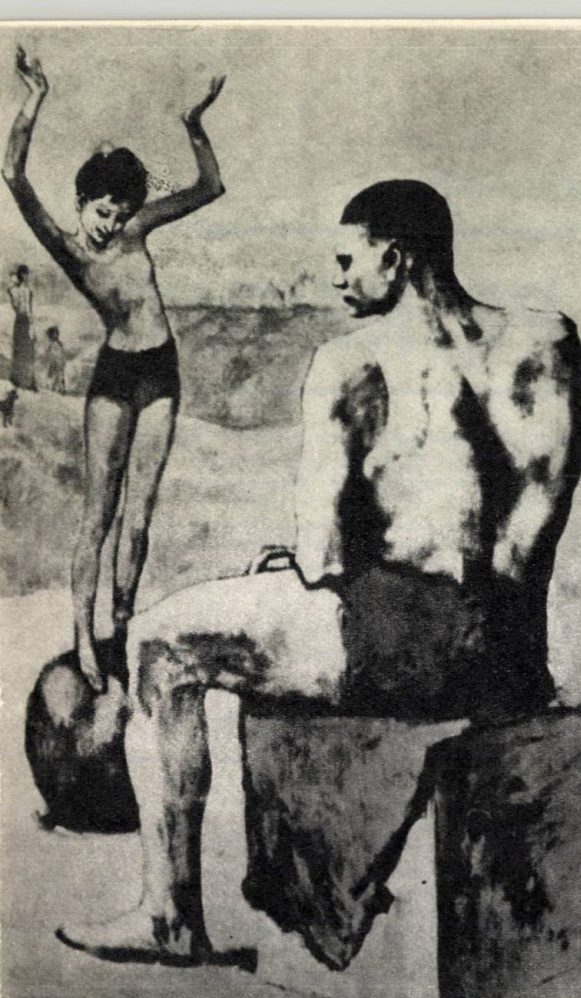
Fiare hibride au conștiința semizeilor Egiptului... Și nu se pot confunda acești saltimbanci cu histrionii. Privitorul lor trebuie să fie pios căci ei celebrează cu o agilitate dificilă rituri mute...

Din nou corturile sînt transformate într-un local de cult. Dar peisajul creștin al lui Rouault îi succede o scenă esoterică în care după un sincretism de alură alexandrină se amestecă misterele mai multor tradiții religioase: fecundități miraculoase, hermafrodite, liniște sacramentală, nașteri...

Interpretarea poetului, adăugată la compoziția imaginativă a pictorului, transformă spectacoalele din barăci într-o ceremonie gnostică. Jocul nu este gratuit, el este rit, dezvăluire a unei înțelepciuni secrete. « *Agilitatea dificilă* » pe care Apollinaire o asociază « *riturilor mute* » ne amintește că acrobația antică era adesea legată de ceremoniile funerare; saltul acrobatului, îndeminarea contorsionistului au drept funcție conjurarea morții nimerind șișnirea irepresibilă a vieții. Transmutarea afectează semnificativ animalele care după un orfism invers au devenit inițiatorii omului. Viața inferioară devine calea de acces a unei științe superioare. Un scurt circuit reunește animalitatea cu suveranitatea. Noi sîntem în fața unei pecești inițiatice; saltimbancii știu cuvîntul de trecere ce conduce spre lumea supraumană a divinității, și spre lumea infraumană a vieții animale. Într-unul din poemele « *Alcoolurilor* » inspirate de saltimbancii lui Picasso și de pictura lui Marie Laurencin (Crepuscul), Apollinaire ridică trupa saltimbancilor spre un loc vag, între viață și moarte, între noapte și zi, între adevăr și minciună, între pămînt și cer; la sfîrșitul poemului, Arlechinul trismegist crește sub privirea tristă a unui pitic. Sîntem, încă o dată, sub o pecete reductibilă, însă unde contrariile tind să se concilieze. În primul vers al « *Crepusculului* » trec « *umbrele morților* » în timp ce în ultima strofă apare « *frumosul copil* »*.

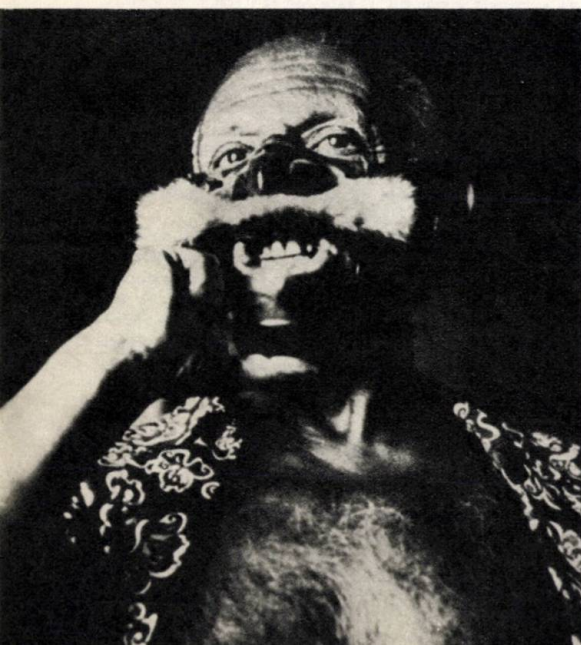
Presimțim că puterea supranaturală a creșterii atribuită arlechinului vine din familiaritatea sa cu cărîmul morții. Epitetul de « *trismegist* » care-i este adăugat îi conferă o identitate aluzivă cu Hermes, zeul care a trecut porțile lumii de dincolo și care conduce sufletele în regatele subterane. El este de asemenea zeul secretelor alchimiei cărora gnoza le-a conferit ca părini pe cel cu fața de maimuță, al vechilor egipteni. Desprinzînd o stea, apropiind cerul și

* Micul saltimbanc — « *copil miraculos* » — ne apare încă o dată la sfîrșitul unui poem de Apollinaire intitulat « *O fantomă de neguri* ».

PICASSO: Acrobate à la boule-1905

ROBERT CAPA: Fotografia lui Picasso — 1950

pământul, Arlechinul reunește supranatural ceea ce este natural separat. O reîntoarcere magică a unității cosmice ne este anunțată . . .

În sincretismul mitic care se dezvoltă aici, singulare analogii justifică apropierea pe care Apollinaire o face între Hermes și Arlechin. Hermes nu este numai o călăuză a sufletelor, un posesor al secretelor, nu este numai patronul emblematic al îndemânării « mercuriale », e de asemenea un zeu excroc (viclean) un înșelător al interdicțiilor; deci se poate ușor crede că rolul său de călăuză providențială face corp comun cu îndrăznelile sale de infractor: în ambele cazuri, el depășește frontierele sacre ce delimitează regiunile supuse unor legi contrare și care nu permit muritorilor de a le încălca nepedepsiți. Or, se știe că la origini, după primele documente medievale ce ne vorbesc de el, Arlechinul (sub numele de Hellekin) este un demon cu înfățișare animală, care conduce prin păduri, în nopțile de iarnă, turma urlătoare a celor petrecuți din lumea asta. Figură care n-are nimic din cea a unui salvator, ci dimpotrivă din cea a unei creaturi diabolice. În cursul secolelor numai reprezentarea teatrală, parodia, vor exorciza răul acestui demon care a trecut, pentru a ne poseda, limitele infernului, făcând din el o figură comică, al cărei caracter esențial, de violator de legi, se va repercuta asupra tabu-urilor ordinii sociale și a disciplinei moravurilor. Această transformare înlocuiește oroarea cu deriziunea, oferă imaginea demonului capriciilor actorului mascat, și descompune în vorbărie ridicolă urlatul inuman. Groaza se convertește în ris; fricile primare se pierd în farsa profană; grimasele obscene și grotești operează un exorcism care transformă forțele morții în puterea fecundității. A da un nume ororii fără nume, făcând-o un obiect de reprezentare, înseamnă a transforma ceea ce ne depășește în ceea ce stăpânim, înseamnă a da nespului o figură definită, cu care curînd limbajul se va juca în deplină libertate. Virtuozitatea locvace, salturile dansante, totul desenînd posedarea actorului de către puterea supranaturală care-l investește, devine dintr-o dată o operație de stăpînire. Ajuns în « mistere » un diavol bun, un diavol drăguș, Hellekin a lăsat încă mult timp să se înțeleagă că el era substitutul parodiat al unui « titular » de altfel foarte de temut. Masca hirsută de « *Homo silvestris* » pe care a păstrat-o pînă-n secolul XVIII (cînd amorul în sfîrșit l-a rafinat) mărturisește aceasta. Cînd Goethe în prologul la *Faust* îl prezintă pe Mefistofel sub aspectele unei « Lustige Person » (persoană plăcută), el face manifestă această dominație jucăușă a limbajului poetic, care ne permite să transformăm umbra amenințătoare a demonului într-un personaj plăcut, dar care transportă agresivitatea neantului în profunzimea risului nostru.

Arlechinii și clownii lui Picasso (ca și cei ai lui Apollinaire) n-au pierdut acea legătură originală cu tărîmu morții. Chiar dacă fețele lor s-au despuiat de orice animalitate, mîrnuța, cîinele, căprioara, calul li se aseamănă: ele figurează una din prelungirile lumii saltimbancilor, o prietenie complice. Aceste desene de Picasso, cu mult înainte ca artistul să aleagă reprezentarea minotaurului sau centaurului, înfățișau strania simbioză a saltimbancului și a fiarei. Rilke, cîntînd în cea de-a cincea « Elegie » din *Duino saltimbancii* lui Picasso, nu ezită să compare exercițiul tinerilor acrobați, încă nesiguri, cu salturile micilor animale. Ceea ce mă uimește mai mult în reflexia lirică a lui Rilke este că (chiar dacă există o diferență netă între sistemele de imagini) lumea saltimbancilor este întocmai ca la Apollinaire, o lume simbolic imposterată între cer și pămînt, între viață și moarte, mult mai aproape de moarte decît de viață și unde totul se ordonează în

CALLOT: Les deux Pantalons — vers 1617

furul tainei « trecerii ». Desigur numai această trecere nu duce la o veritabilă eliberare. Aceasta nu este decît trecerea de la stingăcie la îndemănare, de la exercițiul imperfect la piramida admirabilă; simbol al trecerii în operă și al reușitei artei, care nu este adesea decît anticipație alegorică, prevestitoare, necrezută a unei alte treceri care va asigura în sinul morții împlinirea adevărată a dragostei.

Se vede că trecerea de la stingăcie la agilitatea acrobatică nu este pentru Rilke decît tranziția care duce de la o « insuficiență pură », la « abundență goală ». Performanța acrobatică nu este încă decît o putere fără substanță: miraculoasa cucerire rămîne un triumf derizoriu.

Aceasta este la Picasso singulara constanță a anumitor « constelații tematice », care sînt poate tot atîtea proiecții mitice ale personalității pictorului, între imaginea zeului și a animalului, artistul refuză adesea să opteze. Și atunci optează animale divine sau zei animalici. Însă în fața animalului este de asemenea îndemnatul imblinzitor, torero ucigaș, saltimbanc care se joacă cu moartea; în fața abandonului feminin al « modelului » însă artistul se va transforma cînd în Jupiter, cînd în clown. În timpurile de la « Parade », Picasso a participat la scandalurile de societate pe care le organiza Jean Cocteau, după spiritul puțin ușuratic al unui orfism de music-hall care propunea trapezul drept cea mai scurtă cale spre paradis. În toate căutările și metamorfozele pe care le mărturisește arta lui Picasso nu încetăm să regăsim obsesia « trecerii »: schimburile între conștiința divină și instinctul sumbru al animalului, « trecerea » de la o « manieră » la alta, adică trecerea de la o « neputere » la o « putere nouă » a cărei « abundență goală » îl va neliniști pe artist și-l va îndemna să caute noi soluții. Totul în opera lui Picasso evocă circulația misterioasă între diverse nivele ale existenței, desprinderea pecetilor, depășirea limitelor, contactul stabilit între contrarii; apanajele revendicate de pictor fiind exact cele pe

care le-am văzut adunîndu-se progresiv în persoana clownului.

Astfel clownul a crescut sub ochii noștri ca Arlechinul din poemul lui Apollinaire. El a cîștigat multiple semnificații totdeauna mai bogate și mai tulburătoare.

Dar aceste semnificații nu sînt ele oare contradictorii? Nu se exclud unele pe altele? Desigur. Clownul greoi nu seamănă deloc cu bufonul îndemnat. August-prostul nu este Arlechin. Clownul-victimă (simulacru al lui Hristos) nu pare a avea nimic în comun cu Arlechinul călăuză (succedaneu al diavolului), dar identificîndu-se cînd cu unul, cînd cu altul, artistul ne indică o asemănare posibilă în măsura în care însuși angelismul și satanismul se aseamănă, acestea sînt direcțiile inverse și complementare care au dorișta de a depăși lumea, sau mai exact de-a introduce în lume mărturia unei patimi venite de aiurea sau spre un aiurea. Sub aspectul victimei expiatorii, clownul este expulzat din lume, el duce păcatele și rușinea noastră, trece în moarte și prin trecerea sa ne trece pe noi la rîndul nostru în salvare (mintuire). Sub aspectul demonului torționar el țîșnește printre noi ca un intrus, venit din tenebrele exterioare; el este, poate, acela care a fost expulzat la început, amenințare care nu suportă a fi uitată mult timp și nici de a fi respinsă înafară, ci în măsura în care noi ajungem să încarnăm « în joc » acest salt al puterii sumbre ce revine în noi, « vechea nenorocire » se sprijină, se transformă într-un elan vital și se eliberează în pură risipă a risului.

Ceea ce nu împiedică figura diavolească să redevină amenințătoare și capabilă să tirască pe cei slabi în pierzanie. Diavolul grotesc din « Povestea soldatului » are orice putere asupra soldatului devenit prinț deîndată ce acesta ar comite nebunia de a depăși granițele regatului său.

Dacă clownul este cel care vine de aiurea, stăpînul unei misterioase treceri, contrabandist care trece frontierele interzise, înțelegem pentru ce, la circ, pe scenă, a fost

acordată o importanță atât de considerabilă «intrării» sale.

Aceasta nu este o problemă de tehnică a comediantului cum au crezut-o comod unii. Această problemă tehnică — de care depinde autoritatea cu care actorul se impune din primele momente publicului său — nu este decât inversul raționalizat al unei exigențe imperioase. Orice clown adevărat vine dintr-un alt spațiu, din alt univers, intrarea sa trebuie să însemne o eliberare de limitele realului: și chiar în cea mai mare bucurie el trebuie să ne apară ca unul care va reveni mereu. Poarta prin care el pătrunde în arenă nu este mai puțin fatidică decât poarta de fildeș de care vorbește Virgiliu și prin care trec visele înșelătoare venind din Infern.

Apariția sa are ca fond un abis amețitor de unde ea se proiectează spre noi. Intrarea clownului trebuie să ne facă evident acel «penibil niciunde» evocat de Rilke, și care este locul său de plecare aflat de acum în spatele său. Și pentru acrobat situația nu este prea diferită, «penibilul niciunde» se află sub tălpile sale, iar trecerea se efectuează sub ochii noștri în momentul saltului mortal al obstacolului, surmontat. Aș fi inclinat să recunosc o valoare simbolică analogă în curcurele de hirtie prin care trec voltijorii și animalele dresate, o limită aparentă este depășită victorios, o frontieră a fost trecută cu o miraculoasă ușurință. Acrobatul învingător trece dincolo într-un nou tărâm al ființei.

S-ar putea multiplica interpretările simbolice, arena circulară nu este oare o întruchipare a lumii? Și pentru a relua împreună o sugestie a lui Baurille și a lui Rilke, spectatorii care formează vasta «roză a contemplației» nu se aseamănă ei cu acea roză celestă, care este una din ultimele viziuni ale Paradisului dantesc? Dar trebuie să ne păzim de o asemenea încălcătură alegorică; cea ce ar însemna să desemnăm clownului, saltimbancilor, lumii circularului o semnificație definită, o funcție stabilă. Ori pentru ca ei să trăiască trebuie să se bucure de o libertate plină. Să nu ne grăbim deci să le desemnăm un rol, o funcție, un sens, trebuie să le acordăm licența de a nu fi nimic mai mult decât un joc lipsit de sens.

Gratuitatea, absența semnificației este, dacă pot zice așa, atmosfera lor natală. Numai cu preșul acestei «vacanțe»,

a acestui «*vid primar*» ei pot «trece» la semnificația pe care le-am descoperit-o. Ei au nevoie de-o imensă rezervă de non-sens pentru a putea trece la sens. Într-o lume utilitară străbătută de plasa strânsă a relațiilor marcante, într-un univers practic unde totul își are o funcție, o valoare de uzaj sau de schimb, intrarea clownului face să plesnească câteva ochiuri ale plasei și deschide o breșă în plenitudinea sufocantă a semnificațiilor acceptate prin care va putea intra vîntul neliniștii și al vieții. Non-sensul pe care-l poartă clownul la atunci, într-un timp secund, o valoare de punere sub semnul întrebării, aceasta este o sfidare adusă seriosului certitudinilor noastre. Această răbufnire de gratuitate obligă la reconsiderare tot ceea ce părea necesar. Astfel, pentru că este de altfel o absență a semnificației, clownul ajunge la cea mai înaltă semnificație a contradictoriului; negînd toate sistemele de afirmație preexistente, el introduce, în coerența masivă a ordinei stabilite, vidul grație căruia spectatorul în sfîrșit separat de el însuși poate rîde de propria-i greutate. Pura absurditate acceptă să devină o figură multivalentă, figura unui intrus care se impune sau care este expulzat, figura victimei expiatorii, a demonului batjocoritor, a saltului optimist în înălțime sau al căderii în abis. Un lanț de ecouri se propagă și circuitul nu le mai poate conține chemările, căci funcția clownului, cea pe care am descris-o, presupune existența unei societăți organic structurate pe care poți s-o conștăți sub o formă și o deghizare instituțională.

Cînd ordinea socială se dizolvă, prezența clownului se atenuează pe scenă sau pe pînză, dar clownul descinde atunci în stradă, e fiecare din noi. Nu mai sînt limite, deci nici posibilitate de eliberare.

Rămîne deriderea.

În românește de
VIOREL HAROSA

Din «Portrait de l'artiste en saltimbanque»,
Editions d'Art Albert Skira, Geneve 1970.
Les sentiers de la creation.

Colecție condusă de ALBERT SKIRA în colaborare cu
GAËTAN PICON.

ROUAULT: Compoziție

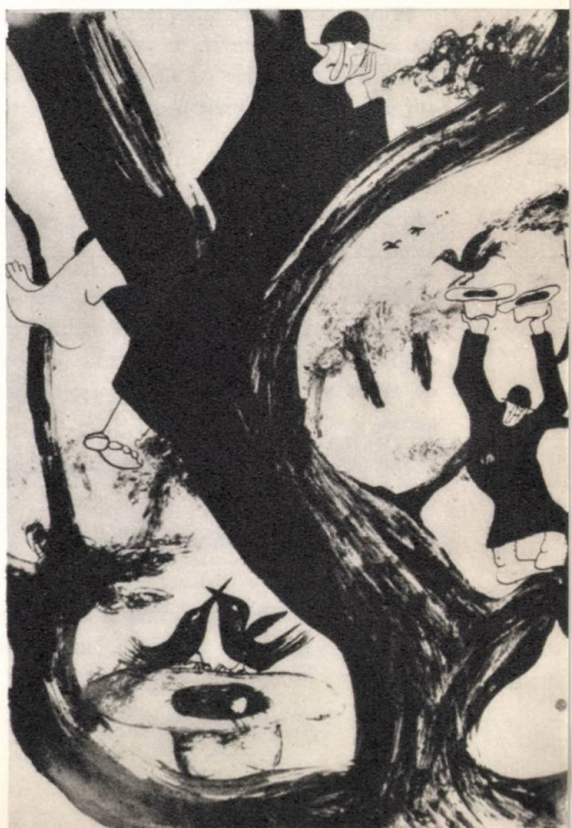
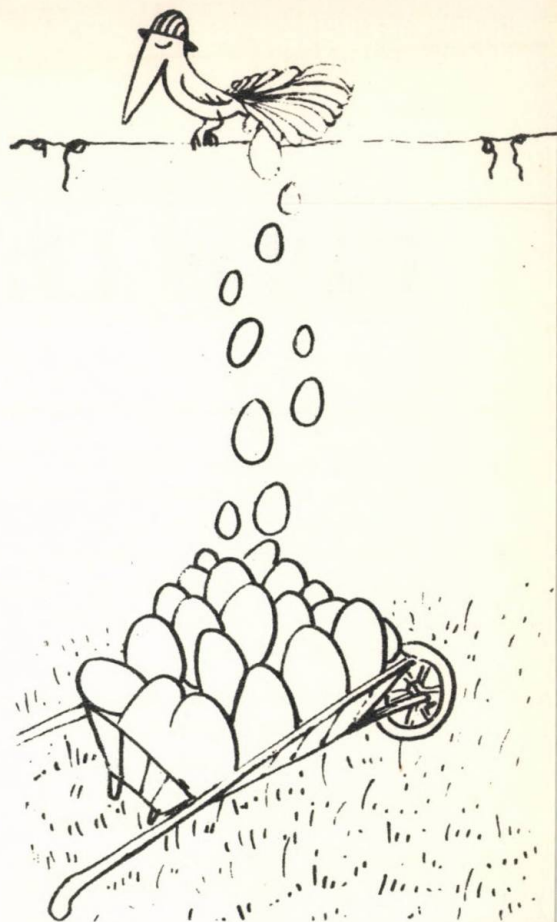

CHAGALL: Acrobată 1914—1915

Desene de FLORIN PUCĂ

JEAN COCTEAU

ESEU DE CRITICĂ INDIRECTĂ

(FRAGMENTE)

Fintina Perseia din Mycene; de ce această apă nu e o apă petrifiantă? Ar trebui să fie de ajuns să te oglindești acolo.

După înfringerea unui oraș cucerit, Perseu rătăcea într-un veritabil salon de sculptură. Se încrucișa, pe esplanade, cu poporul și familia regală a lui Chirico.

Un om care cade pe fereastră, este un om care se micșorează și se oprește cu brutalitate din mișcare, într-o poză de manechin. Un om care se îndepărtează este un om care cade cu blindețe și în loc să se zdrobească se evaporă ca un nor. Toate perspectivele lui Chirico sînt căderi.

Printre celelalte tablouri, tablourile lui Chirico au acest aer schimbat în statuie, acest calm antic al accidentelor ce au loc și arată viteza surprinsă de imobilitate fără să fi avut timpul să-și facă pregătirile.

În culisele Renașterii, ca să intre în scenă, ortopedia, anatomia, nu așteptau decît un semn al lui Chirico.

Multe dintre pinzele lui Chirico sînt oarbe, dar nu sînt surde. Se afirmă că surzii sînt mai triști decît orbi. Totuși, surdul este un personaj de comedie și orbul este un personaj de tragedie.

Într-un tablou al lui Chirico, obiectele nu și-au dat întîlnire.

Ca s-o opereze, Chirico o adoarme pe Venus cu cloroform.

Giorgio de Chirico, personaj al lui Mantegna. El privește în afara cadrului, indiferent la

supliciu, printre crupe de cai și tineri zbîrciți care, ca să-și întindă arcul, se sprijină pe fragmente de statui sparte la pămînt.

Chirico nu se înfurie niciodată. Calmul operei lui este cel al arcașilor primitivilor care asistă la un supliciu și privesc în afara tabloului.

Epoca noastră se va numi într-o zi epoca misterului. Se pictează mister cum se picta cirul. Chirico este un pictor al misterului. Picasso este un pictor misterios. Misterul lui vine din aceea că el este un mare pictor și că orice mărime este misterioasă. Mister al eleganței: *Adolphe*, *Le Princesse de Clèves*, *Les Fables de La Fontaine*, *Le Bal du Comte d'Orgel*, la fel de misterioase ca *L'Idiot*, *Une Saison en Enfer*, *Maldoror*.

Eleganța, mai mult decît obscuritatea, face o operă invizibilă. Picasso este însăși eleganța și aceasta îi asigură invizibilitatea. Pentru prima dată, artistul punea spiritul în fața obiectului, în loc să pună o oglingă, chiar o oglindă deformantă. Opera lui Picasso este deghizată, mascată, deci misterioasă. El intrigă. Dar Chirico este pictor al misterului. El substituie portretelor de miracole, cu care ne uimesc primitivii, miracole ce nu depind decît de el. Neîncrederea, al cărei prim stadiu este plenitudinea, obligă repede artistul să înlocuiască printr-un lirism inventiv misticismul pictorilor religioși care copiau miracole. Nu trebuie confundat un martir ce-și duce capul și un manechin ce merge prin unica voință a pictorului. Într-un cuvînt, Chirico este un pictor religios. Un pictor religios fără credință. Un pictor al misterului laic

și trebuie miracole. Realismul său îl împiedică să picteze miracole cărora nu le-ar adăuga credințe. Trebuie deci să le producă dezrădăcinind obiecte și personaje.

...Chirico ne arată realitatea depeizînd-o. Este un depeizagist. Împrejurările uluitoare în care el plasează o zidărie, un ou, o mînușă de cauciuc, un cap de ghips scot învelitoarea obișnuinței, făcîndu-le să cadă din cer ca un astronaut printre sălbatici și le conferă importanța unei *divinități*.

Acest adevăr ceresc și care nu simbolizează dă unor opere un ton profetic. De exemplu: rana lui Apollinaire dinainte pusă de Chirico pe timpla poetului și într-o zi, drapînd stofa albă a prologului din *Antigona* în jurul unui manechin de croitorie lingă o masă acoperită cu accesorii de arhitect, mă găsesc deodată nas în nas cu un tablou de Chirico.

...Visele sînt literatura romanului. Chiar cele mai stranii sînt compuse cu amintiri. Cel mai bun dintr-un vis se evaporă dimineața. Rămîne sentimentul unui volum, fantoma unei peripecii, amintirea unei amintiri, umbra unei umbre. Această neliniște nu are mai multă valoare decît acele desene de pensiune executate de mai multe persoane, cu ajutorul unei hirtii împăturite. La deșteptare, asistăm la visele noastre ca un spectator care ascultă o piesă într-o limbă străină. Pentru ca un vis să-și păstreze forța și să trăiască asemenea unei plante de mare în mare, ar trebui un aparat care să-l înregistreze în somn. Îl felicit pe Chirico fiindcă el compune cu procedeul somnului în loc să copieze somnul.

...Cînd Chirico pune un templu grec și o bucată de peisaj pe masă, nu se poate măsura dacă templul este mic ori masa este mare. Templul nu e o jucărie, unul din acele desene animate, caricatura și cinematograful se amestecă, ci o imaginație pietrificată, dusă la extrem, născută, vie și fără ca nici o comparație să poată fi făcută între scara templului și a mesei ce

coabitează. Uimitor este că factura pictorului nu subliniază nici o diferență între cameră și imaginație. Adevărul a cele ce exprimă strălucște, împiedică să se ia templul drept o machetă sau masa drept o mobilă nemăsurată.

Trăim într-o lume în care totul trebuie să poată fi explicat, în care tribunalul întrebă, în care poliția rău făcută observă din afară secrete de familie. La Giorgio de Chirico pereții, arcadele, umbrele statuiilor ecvestre, legumele, sînt suspecte. Îmi imaginez o descindere a poliției într-una din pinzele lui ca într-o cameră de poet. Va fi preferabil să taci și să lași să-ți taie gîtul. În camera mea, cel mai mic obiect depune mărturie împotriva mea.

Chirico sau locul crimei.

Omul genial este omul capabil de totul. Uneori, cu brutalitate, se pune o problemă: capodoperele vor fi *alibiuri*?

Moartea este singura piesă care circulă liber și în orice sens pe tabla de șah a lui Chirico.

Chirico renunță la exploatarea unei fatalități. E de temut ca uzinele lui din cărămidă să fabrice fantome...

Coșurile uzinelor lui Chirico, în care se fabrică vidul lui, tăcerea lui.

Tăcerea defilează, cu muzica în frunte, pe străzile lui Chirico.

Mai mult decît într-o situație, Chirico seamănă cu Racine și el merge mină în mină, cu pompă, cu unitatea de timp, de loc, de lumină, aș spune, și de moarte. Așa cum dramaturgul cumpăra rețete de la Voisin, pictorul pare să dețină de la o vrăjitoare italiană fetișurile și semnele lui: fructe, legume, mînuși, ghipsuri, manechine, embleme, de care se folosește ca să facă să triumfe gloria lui.

Din „*Essai de critique indirecte*”, Grasset, 1932

În românește de
MIHAI DRIȘCU

4 sculpturi de NICĂPETRE

A DOUA VIAȚĂ

XX

Ne înconjoară câteva întrebări simple, constituind în jurul nostru, un soi de pînă de păianjen. Adică scriem poezie, dar ne întrebăm, mereu mai curioși, ce este poezia?, ne afirmăm prin artă, dar ne întrebăm mereu mai tulburați ce este arta? și cite altele, între care, ce este teatrul? nu poate fi, din multe pricini, ultima dintre aceste întrebări.

Teatrul de astăzi nu mai e același cu cel de acum peste 2000 de ani; dar uneori ar vrea să fie. Și atunci unii cred că substanța nostalgiei acestora ar fi identificabilă instinctului omenesc spre spectacol. Se află deja aici un răspuns, dar orgoliul nu rămîne multă vreme nepedepsit. Căci teatrul vrea, de asemeni, să fie și altfel decît oricînd și în acest caz raportarea la indiferent ce instinct, e nu numai ineficace, dar parcă și umilitoare. Fără a ne speria, ar fi și ridicol!, de întrebări, de insistență și varietatea lor, ar merita să vedem, în faptul exprimării lor, un simptom al interesului pe care teatrul — atît de frecvent și atît de grav pus sub semnul întrebării — îl stîrnește în actualitate.

... femeile ai căror bărbați sînt plecați cu armata se vopsesc în alb și se împodobesc cu perle și amulete.

În ziua în care lupta este presupusă a avea loc, ele fug de colo pînă colo, înarmate, cu puști sau niște bastoane care le imită, apoi luînd niște fructe asemănătoare cu pepenele le taie cu cuțitele ca pe niște capete de dușmani». (cf. Tudor Vianu, *Arta actorului*, ed. Vremea, București, 1932).

... nu numai femei, nu numai bărbați, în toate zilele cînd sîntem tocmai plecați în viață, se vopsesc în lumini și se împodobesc. Și cînd lupta noastră zilnică se desfășoară, cînd fiind devenim, ei fug de colo pînă colo, înarmați cu aceleași arme pe care, gîndind, rostind, acceptînd, împotrivindu-ne, le minuiim și noi. Apoi, luînd niște fructe asemănătoare cu pepenele, sau pîrîndu-ni-se doar că le iau, le taie (sau ni se pare nouă că le taie, sau am dori-o într-atît încît ne și înfiorăm amăgindu-ne că dorința s-a împlinit) cu cuțitele lor sau cu lucrurile noastre, cele pe care făcîndu-le, am ajuns să depîndem de ele, ca pe capetele dușmanilor noștri, ca pe propriile noastre capete cînd noi ne sîntem (sau ne devenim) dușmani.

Pantomimă magică a vieții ar numi-o cineva privind de departe, din depărtarea timpului,

cum noi înșine am numit-o pe aceea a unor popoare de cîndva, de pe Coasta de aur, care vorbeau limba Tshi și a căror femei, cînd bărbații sînt plecați cu armata se vopsesc în alb...

Dar nu numele contează, și nici momentul exact cînd magia simpatică devine dramă rituală — probabil că, într-adevăr, în desfășurarea în timp a cultului dionisiac, deci și pe pămîntul țării noastre unde acest cult pare a-și afla rădăcini din cele mai statornice —, important este că teatrul este ritualul vieții, spectacolul magic al adevărului ei. Un adevăr cu atît mai esențial cu cît noi trecem — omul fiind o trecere — și nimeni nu ne-ar spune mai bine și mai crud despre cum trecem decît acești alți noi făcînd teatrul, sublimul alter-ego al existenței. Cîndva actorul era, se zice, umilit prin faptul că celui care îi aducea vreo atingere i se aplica pedeapsa simbolică a pedepsirii umbrei sale. Pe scenă, el taie astăzi fructele asemănătoare finței și gîndurilor noastre, le pedepsește cum fusese pedepsită întotdeauna umbra celui ce îi provocase vreun rău, jocul său — pantomimă magică a luptei noastre — e reparație tîrzie pe care i-o acordăm, lăsîndu-l să ne spună adevărul, să ne judece, să ne arate cum se cîștigă bătăliile pe care tocmai le-am

pierdut, și de ce trebuiau pierdute bătăliile pe care tocmai le-am câștigat.

Oricât de bogate ar fi mărturiile asupra a ceea ce a fost teatrul, oricâte texte și imagini noi am descoperi, nu l-am putea cunoaște mai bine pe cel care este al timpului nostru; și oricâte mărturii am lăsa, încercând să împingem sublimul trecerii în neant a celei mai tulburătoare replici, a gestului celui mai încărcat de sens, nu vom izbui decât să adâncim regretul celor de după noi că nu vor putea, la rindu-le, să facă teatrul mai puțin trecător decât propria lor viață.

Purtăm în memoria noastră filmul unic al spectacolelor prin care am fost și noi, pantomimă magică a acelei lupte de fiecare zi în care, pentru victoria adevărului și credinței ce o avem, pe scenă, cineva, încerca să forțeze destinul numind victoriozii cu fiecare nouă prejudecată înfrântă, cu fiecare minciună dezvăluită, cu fiecare dinastie împilatoare abolită. Fiecare dintre noi poate să-și vizioneze filmul, să-l proiecteze oricât de des, să-l reia de la o anumită scenă. Să spunem: George Constantin, ca regele Lear, descoperindu-și rolul pedepsit la curtea fúcei sale; sau finalul lui Leonce și Lena de Büchner în viziunea lui Liviu Ciulei; sau moartea împăratului în Iulius Cezar în viziunea lui Andrei Șerban. Sau... Dar filmul acesta este o mărturie ce încetează odată cu propria noastră încetare, și mâine, nume ca cele scrise aici și altele, mai multe, ca cele pe care nu mai avem uneori puterea să le scriem, vor rămâne tot atât de puțin disponibile în adevărul lor ca și acest film.

Fiecare generație se naște și este îngropată cu teatrul ei. O asemenea solidaritate indestructibilă — manifestată în primul rînd prin adevăr — leagă generațiile de teatrul lor, încît nimic nu le poate despărți. Sîntem ca regii sciți cărora li se sorteau însoțitorii dintre rudele apropiate

și dintre luptătorii cei mai vajnici pentru căldătoria în neant. Teatrul își reprezintă epoca, întrucît altfel nici nu e posibil; teatrul cel mai îndrăzneț, sau cel mai laș este cel meritat. Atunci cînd lupta în realitatea ei, este una lașe, pentru nimic sau aproape nimic, femeile și bărbații de pe scenă, fugind de colo pînă colo, înarmați sau purtînd doar simbolurile armelor, vor tăia fructe atinse de putreziciune, capete căzute de mult ale unor dușmani deveniți, în cavoul lor, iarăși pămînt, și iarăși elemente.

De cîte ori cineva a vrut să știe ce este teatrul a vrut implicit să știe ce este el. Ecuația fundamentală a teatrului rămîne identitatea de condiție dintre cei care îl fac și cei care îi simt nevoia. Spectacolul fără cuvinte, spectacolul textului de elaborare colectivă (un soi de referendum privind un adevăr), cel al rostirii, al ceremonialului, al relațiilor interumane ale societății, toate trăiesc sub axioma unei reguli de sens, și care este aceea a regisirii umane.

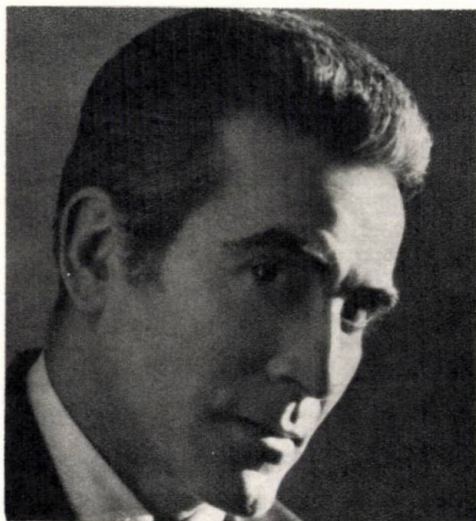
... nu numai femei, nu numai bărbați, în toate zilele cînd sîntem tocmai plecați în viață, se vopsesc în lumini și se împodobesc cu nestemate. Și cînd lupta noastră zilnică se desfășoară, cînd fiind devenim, ei fug de colo pînă colo, înarmați ca și noi, cu gînduri, cu vorbe, acceptînd sau împotrivindu-se. Teatrul e ritualul vieții și cine privește de pe scenă poate considera viața ritualul teatrului; teatrul e spectacolul magic al adevărului, cu atît mai esențial cu cît noi trecem și nimeni nu ne-ar putea spune mai bine și mai crud despre cum trecem. El este a doua noastră viață, viața aceea atît de mult și intens dorită pe care credem că am putea-o trăi mai bine, dar asta o aflăm numai după ce, trăind-o, nu ne mai aparține.

MIHAI NADIN

filme în cerneală

Se vorbește în ultimul timp foarte mult despre lipsa scenariilor și despre calitatea scăzută a acestora în cinematografia noastră. În acest sens, sperînd că vom contribui, cît de cît, la îmbunătățirea situației, ne-am adresat întrebările noastre, privind relația scenarist-regizor, citorva dintre autorii de scenarii, rugîndu-i să dezvăluie cititorilor **ALMANAHULUI LITERAR 1973** care sînt satisfacțiile lor, precum și dificultățile eventuale pe care le întîmpină în drumul de la masa de scris, la ecranele cinematografelor, și pînă la inima spectatorilor.

A L

MIHNEA GHEORGHIU

— *Considerați fericite colaborările cu regizorii de pînă acum în film?*

— Dincolo de calitatea transpunerilor cinematografice a subiectelor pe care le-am scris — asupra cărora timpul își va spune cuvîntul — nu mi se pare interesantă incursiunea scenaristului în laboratorul de lucru al cineastului. Incontestabil că atitudinea scriitorului față de realitatea socială sau istorie este cea care hotărăște substanța operei filmice, nu însă și modalitatea rea-

lizării. Scriitura, sau trama unui film, nu poate fi decît o propunere pentru cineast. Respectarea problematicei alese, o concepție fermă despre societate și viață, crearea unui dramatism progresiv, sînt obligațiile scenaristului ce poate sau nu să confere valoare literară și cinematografică de sine subiectului. Ceea ce nu înseamnă că îl situează drept conducătorul operei în raport cu regizorul. Important este că există un text căruia autorul de film are datoria să-i descifreze și să-i analizeze situațiile, soluționîndu-le vizual. Sistemul complicat de relații, compus dintr-o serie de mutații în timp și spațiu, este tot ceea ce eu mă rezum să ofer regizorului. Pe unele le va păstra, la altele va renunța.

— *Și totuși, deși organizează datele scenariului potrivit viziunii sale, cineastul transmite o anume încărcătură emoțională prin retrăirea evenimentelor propuse de autor. Nu este momentul întîlnirii între scenarist și regizor?*

— Desigur, experiențele de viață propuse de scenariu vor fi imaginate pe peliculă. Intuiția și improvizația își au drepturile lor. Cineastul însă poate să izbutească sau nu. Dacă modalitățile narative impuse de specificul filmic variată, fluidă, sugestivă, i se sesizează încărcătura emoțională sau i se descoperă raporturi noi față de realitate, un fel nou de a vedea și simți, se poate spune pe drept cuvînt că întîlnirea între autor și regizor a avut loc.

CONSTANTIN STOICIU

— Care este pe scurt, situația producției cinematografice românești în pragul anului 1973?

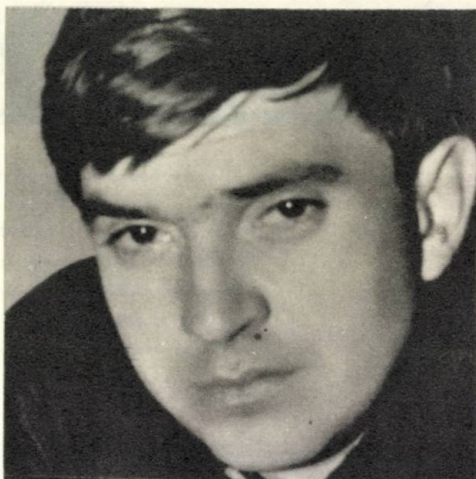
— Chiar dacă nu putem din păcate să vorbim de o școală de film românească, una din condițiile ei necesare de afirmare a fost atinsă — abordarea temelor mari, fie că acestea înscriu cinematografia pe tradiția reflectării cu prioritate a subiectelor inspirate din istoria patriei, din istoria clasei muncitoare, fie că sînt inspirate din viața cotidiană. Desigur, sînt încă multe aspecte ale epocii contemporane și adevăruri de viață pe care cineștii nu le-au abordat. Nu este însă important să punem în discuție acum actualitatea sau inactualitatea ideatică a filmelor din ultimul timp, ci modul transpunerii cinematografice. Deși sînt scenarist, cred că filmul aparține în primul rînd regizorului, prin responsabilitatea pe care o are în fața actului artistic. Nu vreau să reclam în numele lui răspunderea cineastului, ci drepturile sau mai exact libertatea în alegerea temei și a subiectului. Iată de ce apare ca inexplicabilă încărcătura de neatenție și schematism polarizînd în jurul celor mai multe filme românești. Falsitatea situațiilor și a conflictelor, superficialitatea rezolvărilor, evoluția eroilor după șabloane prestabilite și nu mai puțin după adevăr de viață — apoi superficialitatea și sărăcia mijloacelor artistice, nu au făcut altceva decît să estompeze și să reducă la mediocritate avalanșa de idei generoase. Dacă regizorul nu tensionează momentele de adevăr și nu le dă viață, personajele rămîn schițate, iar sentimentele scheme, evoluind după o regulă a jocului gîndită doar și nu trăită autentic.

— Ce credeți că nu este realizat din punct de vedere tematic în filmele care fixează lumea noastră contemporană?

— Prea puține lucruri preocupate de problemele tinereții. Urmașii noștri în timp vor crede că am creat o istorie fără să fi fost vreodată tineri.

— Trebuie să înțeleg că scrieți un subiect despre tinerețe? Cum se intitulează?

— « Filip cel bun ».

HORIA PĂTRAȘCU

— Se pare că sînteți partizanul colaborării cu regizorul la elaborarea subiectului de film. Pe cînd, totuși, un scenariu semnat numai de dumneavoastră?

— Cred în autenticitatea « mesajului » al cărui autor să fie scriitorul cineast. Afirmatia mea ar putea părea paradoxală. Vă asigur că nu îmi place să idealizez abstract în acel domeniu al creației în care sînt implicat. Eu însă, ca prozator, am avut nevoie prin colaborarea cu un regizor de film să ating o mai deplină înțelegere a relațiilor dintre impulsul creator și căile sale de realizare. O artă atît de complexă, filmul, impune în momentul elaborării scenariului o stăpînire mai mult a exigențelor tehnice, îmbinate cu specificul audio-vizual atît de diferit modalităților pur literare. Am avut multe de învățat. Colaborarea cu regizorul a fost urmată de zile și nopți petrecute pe platoul de filmare. Dar condiția ideală a reușitei unui film este autorul total, scriitor și realizator, în același timp. Mă obsedează această dublă condiție a creatorului. Aș vrea să-mi fac loc pe platoul de filmare.

— Ce v-a nemulțumit deci, în raporturile de colaborare cu regizorul?

— Mă voi referi în special la « Căldura ». Aș fi vrut o poveste de dragoste mai bărbătească, mai dură. În dauna, desigur, a unor exprimări pur vizuale, preferam documentarul frust, șocant chiar. Și ca să fiu mai bine înțeles, vă spun că regizorul ideal pentru mine este Elia Kazan.

Dar să răspund totuși întrebării dumneavoastră: lucrez, singur, la un scenariu pe care îl intitulez acum provizoriu: « Stația ».

MEDEEA IONESCU

CAPODOPERELE NASC UNEORI CAPODOPERE

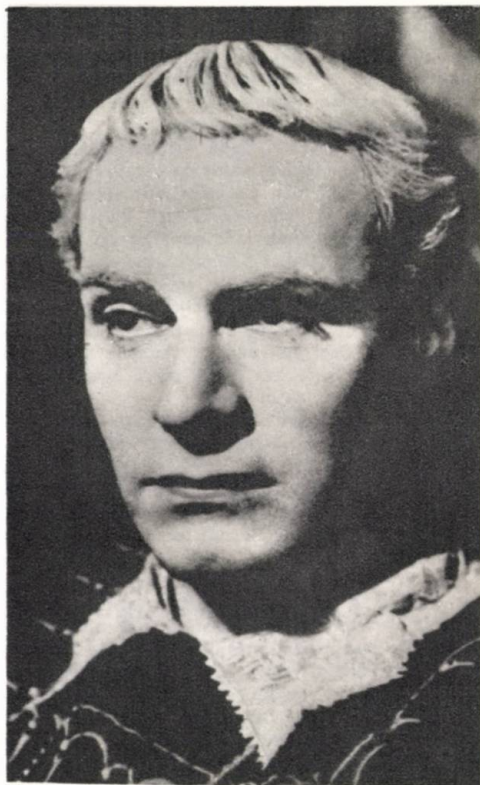
Criteriile după care sînt, sau mai bine zis ar trebui să fie ecranizate operele literare — și îndeosebi capodoperele literaturii mondiale — rămîn o temă predilectă, dezbătută și supradebătută de filmologi și de criticii de film. Principiile pe care le-au emis majoritatea teoreticienilor artei a șaptea în această privință se rezumă, în esență, la următorul deziiderat: filmul nu trebuie să se limiteze la a transpune evenimentele unui roman, unei nuvele (în ceea ce privește genul epic) sau să fotografieze spectacolul de teatru (în ceea ce privește genul dramatic), ci să recreeze opera literară pe ecran (firește folosind mijloacele, limbajul specific — adică figurile de stil proprii artei cinematografice).

Ideile circulă, capodoperele apar

Ideea că ecranizările sînt, în majoritatea lor, mult sub nivelul operei literare care le-a inspirat, circulă în general cu frecvență. Se susține cu asiduitate că filmele după romane arhicunoscute sau după piese de teatru celebre au fost eșecuri. Circulă și ideea că romane sau piese slabe au oferit prilejul cineaștilor să creeze filme celebre, și că în acest fel opera literară a cunoscut, datorită ecranului, un succes tardiv, dar de prestigiu.

Nu ne propunem să discutăm sau să infirmăm ideile care circulă, ci doar să înșirăm cîteva exemple din care reiese cu evidență că, în ansamblu, capodoperele au născut capodopere. Fără intenția de a stabili vreo ordine cronologică, vreo selecție exhaustivă sau valorică, începem exemplificarea cu cîteva recunoscute capodopere filmate după piesele marelui Will. Cine ar putea contesta valoarea ecranizărilor după « Hamlet », atît a celei semnate de Lawrence Olivier, cît și a celei semnate de Grigori Kozințev? Numeroase premii, aprecierile specialiștilor, ale criticii și ale publicului le-au confirmat drept capodopere filmice.

Ecranizări semnate de Orson Welles după « Falstaff » (« Clopotele de la miezul nopții »)

Hamlet a căpătat trăsăturile lui Lawrence Olivier

Natașa a căpătat trăsăturile Liudmille Saveliyeva

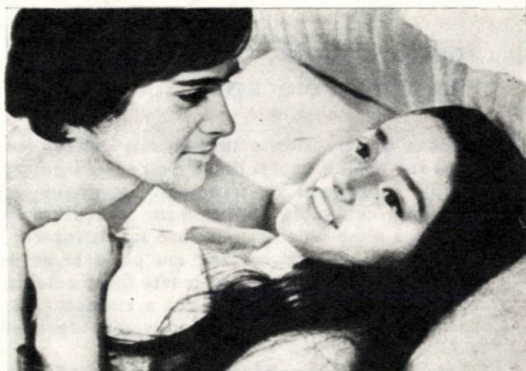
sau « Macbeth » — nu trebuie să uităm nici recenta versiune « Macbeth », vizionată la Cannes și semnată de Polanski — sau « Romeo și Julieta » (atât versiunea Arștan și Lavrovski cu Ulanova, cât și uimitorul film al lui Zeffirelli) nu reprezintă oare capodopere de sine stătătoare, capodopere ale artei a șaptea?

Cele două versiuni după « Război și pace », capodopera tolstoiană, semnate de Serghei Bondarciuk și King Vidor, nu au stîrnit oare vii controverse, atât în rîndurile criticii cit și ale publicului? Controverse care constau doar în faptul că unii susțineau că Bondarciuk a creat o operă de înaltă ținută artistică, mai valoroasă decît cea semnată de Vidor, iar ceilalți invers. (Aceste controverse erau, în parte, iscate și de preferințele manifestate pentru Audrey Hepburn sau Liudmila Szvelieva, cele două actrițe care i-au dat Natașei chipul lor).

Este nevoie oare de argumente pentru a întări afirmația că « Doamna cu cășelul », capodopera lui Iosif Heifiț (după nuvela de numai cîteva pagini a lui Cehov), a devenit operă de referință în cinematografia universală?

Dar « Mama » lui Gorki, ecranizată de Pudovkin?

Gogol, Balzac, Dickens, Hemingwzy, Lampedusa — iată numai cîteva nume clasice care au inspirat opere cinematografice nu mai puțin clasice în aria cinematografeiei. Trebuie de asemenea să menționăm că, în cinematografia noastră, « Moara cu noroc » și « Pădurea spînzuraților » au recreat prin mijloace artistice specifice universul imaginat de Slavici și respectiv Rebreanu. Japonezul Kurosawa a realizat în 1957

Pe Romeo și Julieta îi confundăm în ultimii ani cu Olivia Hussey și Leonard Withering

— deci la 20 de ani după Renoir — o ecranizare după « Azilul de noapte » de Gorki, și proiectează realizarea unor filme după Dostoievski (« Amintiri din casa morților » și « Idiotul »). Iar numele Akira Kurosawa constituie o premiză că vor fi realizate filme de excepție.

După șase versiuni ale « Jucătorului » de Dostoievski — dintre care celebră rămîne cea semnată de Claude Autant Lara, cu Gérard Philipe în rolul titular — « Jucătorul » a fost recent ecranizat în țara lui de origine. Noua versiune (în coproducție cu studioul pragez Bar-

Serghei Bondarciuk (Astrov) și Innokenti Smoktunovskii (unchiul Vania) sînt nume care prezintă garanții.

randov) este realizată de Aleksei Batalov, care, cu acest prilej, își face debutul regizoral. Fi-rește, Batalov joacă și rolul titular. Din nou un nume care constituie o garanție pentru viitorul film. Tot recent regizorul Mihailov Koncealovski a întreprins transpunerea pe ecran a « Unchiului Vania » de Cehov, avîndu-i în distribuție pe Serghei Bondarciuk și Innokenti Smoktunovski.

Ezităările aduc o confirmare

Deși sînt atît de numeroase exemple din care reiese că o operă literară poate fi filmată în x versiuni, o bătălie la fel de spectaculoasă ca aceea pentru « Hernani » are loc în lumea cineaștilor în momentul de față din pricina ecranizării operei lui Marcel Proust. În anul Proust — an care a prilejuit multe revelații asupra « Timpului pierdut » și a personajelor lui, asupra cheii acestor personaje, asupra vieții intime a scriitorului, chinuită de boală și de obsesia morții, asupra unei epoci pe care Proust a înfățișat-o într-o suită de miniaturi legate între ele de un povestitor care nu se sfia să stea alături de personajele epocii lui — s-a născut și ideea unui film « În căutarea timpului pierdut ». Dar această idee prinde cu greu viață pe ecrane. Visconti a pregătit doi ani această ecranizare. La un moment dat o anunțase chiar pe Greta Garbo în distribuție. Deoarece Losey a trecut la un moment dat și el la realizarea proiectului (după un scenariu adaptat de Harold Pinter), Visconti a abandonat și nu-i poate ierta lui Losey imixtiunea, considerînd că ar avea drepturi de priori-

tate. Ceea ce nu e chiar exact. În primul rînd, fiindcă Visconti ar putea să dea o versiune paralelă sau chiar ulterioară celei a lui Losey și în al doilea rînd fiindcă alți regizori (René Clément și Henri Cavalier) au plănuit înaintea lui Visconti să-l ecranizeze pe Proust. Dar au abandonat. În lipsa unui regizor care să învingă dificultățile pe care le presupune literatura proustiană și să înceapă cu hotărîre filmările, actorii invitați la sărbătorirea centenarului lui Proust au reînviat, drept omagiu, lumea eroilor marelui scriitor. Liz Taylor și Richard Burton, Audrey Hepburn și soțul ei (psihiatrul Dotti) au apărut în costumele purtate de personajele lui Proust și au fost prezentați drept « ducele și ducesa de Guermantes » sau « marchizul și marchiza de Villeparisis »... Fotografia pe care au făcut-o, nu o pot însă folosi ca probă de film, deoarece nici Losey nu a trecut încă pe platou la realizarea operei proustiene.

Faptul că cineastul nu pornește să filmeze, cînd e vorba de ecranizarea unei capodopere, fără convingerea că e în stare să-i redea — în viziunea lui — esența, faptul că regizori de talia lui Visconti și Losey manifestă atîtea ezitări, nu confirmă oare ideea că o capodoperă implică o capodoperă?

LAURA COSTIN

În lipsa regizorului, actorii iau inițiativa.

SPAȚIU ȘI TIMP ÎN CINEMATOGRAFIE

de vorbă cu regizorii
SERGIU NICOLAESCU
MANOLE MARCUS
IULIAN MIHU

SERGIU NICOLAESCU

MANOLE MARCUS

Înscriind cinematograful în rîndul artelor figurative, criticul de artă italian Carlo Ludovico Raggianti își sprijină afirmația pe argumente privind cele două dimensiuni filozofice: spațiul și timpul. « Desfășurarea de valori formale în timp — iată în substanță caracterul particular al cinematografului », adică « organizarea spațiului (valori figurative) într-o serie temporală », scrie el.

Alți teoreticieni, oameni de cultură, scriitori, consideră cinematograful un « sumum » al necesității estetice de care omenirea secolului XX este — mai mult sau mai puțin conștient — stăpînită. Pentru Maiakovski, de pildă, cinematograful nu este altceva decît « concluzia logică a întregii arte moderne ».

Dar ceea ce a constituit tema esențială a tuturor dezbaterilor critice, teoretice, filozofice sau

estetice, pe marginea acestei arte, a fost și rămîne relația sa cu spațiul și timpul, relație cu totul particulară, date fiind însușirile cinematografului ca artă de sinteză. Unghiul sub care așează cinematograful istoricul de artă francez Elie Faure, proiectează o lumină particulară asupra acestei relații spațio-temporale: « El (cinematograful) proiectează durata în limitele plane ale spațiului. Mai mult. Face din durată o dimensiune a spațiului, ceea ce îi conferă spațiului o nouă și imensă semnificație de colaborator activ (...) al spiritului. Spațiul cartezian nu mai are, de la apariția cinematografului și datorită lui, decît o valoare, aș putea spune, topografică ».

În aceeași ordine de idei deci, mi s-a părut interesantă o discuție cu trei dintre cei mai prestigioși regizori români în jurul acestei teme provocîndu-i

să-și dezvăluie câteva puncte de vedere, care fac parte din gândirea lor estetică privind filmul și relația sa cu spațiul și timpul.

Pentru regizorul SERGIU NICOLAESCU, după cum singur mărturisește, spațiul nu are semnificație luat în sine, ci numai ca loc în care se mișcă și acționează eroii.

— Pentru mine, spațiul — în film — înseamnă deopotrivă locul de desfășurare a acțiunii ca și fețele oamenilor. Ei bine, nu-mi place să stau cu aparatul fixat prea multă vreme nici pe un decor nici pe fața unui personaj, decât dacă pe acest « spațiu de joc » se petrece ceva esențial și definitoriu pentru acțiune. Lucrul e valabil de altfel pentru toată gramatica mișcărilor de aparat.

— Dacă înțeleg bine, pentru dumneavoastră, spațiul filmic se măsoară în unități de timp ?

— Da, dacă vrei. În nici un caz nu în metri sau kilometri de peliculă trecută prin aparat, timp

IULIAN MIHU

în care actorul abia face cițiva pași între scaun și fereastră, plimbînd pe buze un text de multe ori prea puțin semnificativ pentru sensul dramaturgiei. Spațiul dat trebuie străbătut într-un ritm normal, în durata strict necesară, în funcție de fluxul firesc al întîmplării, și de cele mai multe ori chiar mai rapid.

— Recunoașteți, ajungînd la noțiunea de durată, un timp al filmelor istorice și altul al filmelor de actualitate ?

— Nu există filme de actualitate ! Există numai actualitatea filmelor.

— ...care se exprimă...

— ... în acordul temei cu realitatea, cu viața. Și ceea ce mă interesează în mod deosebit este ritmul, element esențial, cred, al unei arte care, prin natura ei, presupune utilizarea dimensiuni-

lor spațiale (cel puțin două dintre ele) în raport nemijlocit cu cea de a patra dimensiune a spațiului, care, după Einstein, este timpul... Și încă ceva: în ce mă privește, indiferent de timpul și locul acțiunii unui film la care lucrez, voi privi întotdeauna întîmplările și mai ales eroii cu ochii omului de acțiune al zilei de azi, și poate chiar al zilei de mîine..., care se exprimă în primul rînd prin gest, mișcare, ritm. Personajele filmelor mele — chiar prin structura lor dramatică — nu « își propun » să facă un anumit lucru, ci chiar « îl fac », existînd astfel în spațiu și timp, prin mișcare și ritm.

— S-ar putea ajunge așadar la concluzia că stabiliți o echivalență a noțiunilor : SPAȚIU-MIȘCARE : TIMP-RITM ? Deci o transpunere a noțiunilor filozofice — spațiu și timp — în elemente de limbaj cinematografic — mișcare și ritm ?

— Nu, nu e prea exact. Mișcarea, se știe, este condiția esențială a materiei, care-i permite acesteia să îmbrace formele obiective de existență spațiale și temporale. Ritmul este doar o noțiune implicată în aceea de mișcare. Dar dacă vrei neapărat să tragi o concluzie mai « metaforică » despre ceea ce înseamnă pentru mine spațiu și timp în film, îți ofer pentru amîndouă o singură formulă, aș spune, magică : RITM !

MANOLE MARCUS a decupat din însemnările sale cîteva considerații personale pe această temă : « Poate că nicăieri mai mult decît în arta cinematografică, noțiunile timp-spațiu nu sînt mai contradictorii. Comprimarea sau dilatarea timpului în funcție de necesități dramaturgice, de montajul vizual, precum și de posibilitățile de percepție ale spectatorului, constituie unul dintre cele mai interesante elemente ale povestirii cinematografice. Din acest punct de vedere, tehnica « memorării » rapide, atît de utilizată în cinematograful mondial în ultimii ani, își demonstrează virtuțile. Mie personal, cîștigul de experiență mi-a permis să descopăr posibilitatea înlocuirii unei narațiuni epice — suită de evenimente — cu un montaj de peripeții audio-vizuale, capabil să pună în valoare stările sufletești ale eroului, fără intervenția artificioasă, făcută, a autorului (« Canarul și viscolul »).

Cu mențiunea că această metodă, folosită inabil, poate apare ca un artificiu și să ducă la efecte formale, neartistice. Personal, consider că cele mai multe șanse de a servi efectiv raportul spațiu-timp, în variantele multiple, directe sau răsurnate valoric, în succesiune sau întrepătrundere, afirmîndu-se, sau negîndu-se reciproc, le oferă racordurile realizate pe stări sufletești similare, adică împlinindu-se cea fuziune de care vorbește Elie Faure între obiect — furnizor de elemente vizibile, și subiect — sursă de elemente spirituale. În cinematograful, scrie undeva criticul francez « (...) fuziunea aceasta se operează cu mijloace automate, chiar pe locul în care durata și spațiul se unesc, multiplicîndu-le, una prin cealaltă, forțele lor de expresie ». Această observație îmi prilejuieste una personală : stări psi-

hologice despărțite în timp și spațiu pot fi la fel de creator utilizate de regizor și atunci când ele sînt în contrast. De pildă, o stare decrepită a personajului în prezent, se poate racorda la fel de bine cu o stare vitală, euforică a aceluiași personaj privit în trecutul său, sau invers. Nu pot să nu atrag însă atenția asupra unui fapt și anume că procedeele clasice de trecere dintr-un timp în altul, prezent-trecut sau invers, își probează încă uneori artificiozitatea. De aceea, minuțierea de către regizor a elementelor timp și spațiu trebuie făcută cu multă circumspecție, lucrul fiind valabil și pentru diversele procedee pur tehnice, cum ar fi: încețoșarea imaginii, accentele muzicale obsedante, racorduri pe mișcarea mecanică etc. Știu că nu spun un lucru nou, dar țin să subliniez că utilizarea spațiului și a timpului și mai ales joaca creatoare cu ele duce la rezultate artistice reale și rămîne unul dintre domeniile cele mai deschise ale teoriei cinematografice. »

IULIAN MIHU consideră timpul cinematografic un « Timp nou ».

Concentrînd în cîteva secunde dezvoltarea unui embrion care în realitate are loc în cîteva ore sau luni, dilatînd în cîteva minute o mișcare ce se desfășoară în mod natural într-o fracțiune de secundă; acestea sînt exemplele cele mai vulgare astăzi a ceea ce poate da cinematograful prin tehnicitatea sa, adică iluzia sau certitudinea unei noi realități temporale, specifice filmului.

Dar nu există numai această minunată nouă realitate, creată prin tehnică, pe care noi o percepem conștienți de realitatea care ne înconjoară, de timpul concret al existenței noastre. În momentul în care percepem imaginea, mai există o altă transformare a timpului, mai subtilă, mai estetică, mai puțin programatică, pe care creatorul o poate realiza, transportîndu-ne, ca ucenicul vrăjitor al muzicii, din realitatea existenței noastre cotidiene, într-o alta, într-un timp cu desăvîrșire nou și în același mod, în realizarea percepției unor spații dilatate sau concentrate, printr-o fabulație fantastică, asemănătoare imaginilor « cabinetului doctorului Caligari », fără însă nici măcar a tulbura aparentele forme naturale ale realității.

S-au dat de nenumărate ori exemplele simple ale posibilității pe care o are filmul de artă de a povesti într-un timp limitat la extrem istoria

unor decenii paralele, sau într-un timp foarte lung, desfășurarea doar a cîtorva secunde palpitate ale unei întîmplări pline de sens.

Mirajul cinematografului care este nevoit să se exprime în mod direct cu cele mai simple și vulgare imagini ale realității, un cîmp, o casă, figura unui individ, dar de a trece prin posibilitatea sa de mixaj și montaj al timpului și spațiului în domeniul poeziei și al muzicii, aceasta este rațiunea cinematografului. Diluarea materialității și încărcarea de sensuri a imaginii, care devine astfel dintr-o stare opacă în una transparentă, translucidă, iată poematica filmică.

Marea majoritate a filmelor însă, chiar a unora foarte bune, sînt banale din acest punct de vedere, timpul și spațiul se supun unei rigori mai mult prozaice, în sensul literar al lucrurilor, conflictul se desfășoară prin și spre textul vorbit, o sarcină imensă i se dă actorului și dialogului.

Exemplele « scării din Odessa » sau a « spargerii farfuriei » din « Cuirasatul Potiomkin » sînt din ce în ce mai rar folosite.

« Anul trecut la Marienbad » a încercat o reabilitare a posibilităților cinematografului, dar a fost poate prea estetizant sau prea concesiv scenaristic.

Incontestabil că « Pămînt » al lui Dovjenko sau « Miracol la Milano » al lui de Sica sînt florile rare ale unui cinematograf poetic sau grotesc, ale unei realități noi, create în principal prin folosirea pregnantă a imaginilor, într-o desfășurare în timp și spațiu, construite în mod conștient într-o lume nouă, imaginată, desprinsă de rigorile unui realism vulgar, gălăgios adesea, fascinant chiar, dar trecător și banal din punct de vedere estetic. Aceasta se datorează în principal faptului că din ce în ce mai mult povestirea cinematografică este construită de producători și literați, care nu cunosc legile minunate ale supunerii specifice a spațiului și timpului în imaginea cinematografică, care vulgarizează și dramatizează excesiv filmul prin spectaculozitatea dialogului și a creației actricești uitînd de minunatele pauze ale « respirației tăiate », de dilatăriile timpului oprit aproape în loc sau de salturile aproape neverosimile în spațiu, pe care le poate da doar cinematograful transformat în operă de artă.

LIDIA POPIȚA

ÎNTÎMPLETE PE PLATOURI (și lângă)

AMZA PELEA

DEBUTUL

Într-o zi pe când eram student în anul I la I.A.T.C. am fost ales să fac figurație în *Mitrea Cocor*. Era primul meu contact cu cinematografia și nu-mi încăpeam în piele de bucuros ce eram. Am pus mîna pe condei și am trimis o scrisoare acasă, să aștepte neamurile și să se bucure și ele.

La filmări mi-a mai pierit bucuria. Eram și eu acolo, într-o grămadă în care slabă nădejde să mă poată zări cineva. Cum nu-s dintre cei care se lasă copleșiți de soartă, am tot dat eu din coate, m-am tot strecurat printre figuranți, pînă cînd încetul cu încetul am ajuns în față, chiar lângă aparat. Nu vă mai spun ce emoții pe mine cînd regizorul a strigat « motor » și aparatul a început să bîzîie... Dar toată strădania mea, toate emoțiile mele, au fost degeaba. În film tot n-am avut parte să mă văd. Secvența respectivă a căzut la montaj.

Peste cîteva săptămîni s-au terminat cursurile. M-am urcat în tren și am plecat acasă, în vacanță. Cînd mă dau jos în gară la Băilești, ce văd. Pe peretele gării un afiș cit toate zilele pe care scria cu litere mari: „Astă seară filmul românesc *Mitrea Cocor*, cu un actor din Băilești.” Am crezut că se surpă cerul pe mine. Mă și vedeam intrat în legendă sub chipul unui personaj de care se face haz pe la sezători. Am luat-o spre casă, furiș, pe căi ocolite tot prin grădini și pe sub gardurile oamenilor nu care cumva să mă vadă vreun oarecare. Afară de ciini, care mă cunoșteau de mic și mă lăsa în pace, n-am întîlnit pe nimeni. Tot satul se duse la film. Așteptau bieții oameni cu sufletul la gură să vadă cum unul de-ai lor « mișcă pe pînză ». Au tot așteptat patru ani, pînă a apărut Setea.

DECEBAL

Eram în mașina lui Sergiu Nicolaescu, undeva pe lângă Sibiu. Goneam amîndoi spre locul de

filmare. Deodată, în fața noastră, pe șosea o mulțime de mașini oprite. Un milițian controla actele. Pînă să ne vină și nouă rîndul ar fi trecut o jumătate de ceas. Cum și așa eram în întîrziere, Sergiu Nicolaescu coboară din mașină și îi cere milițianului să ne verifice numai decit actele și să ne lase să plecăm.

— 8.000 de oameni ne așteaptă în ploaie. Trebuie să filmăm.

— Ce filmăm? S-a interesat milițianul.

— Mihai Viteazul. Uite, e aici, cu mine în mașină, i-a spus Sergiu Nicolaescu în speranța că așa o să-l înduplece mai ușor.

— Să-l văd, spuse scurt milițianul.

S-a apropiat de mașină, a băgat capul pe fereastră, s-a uitat la mine, pe urmă s-a răsucit supărat spre Sergiu Nicolaescu care aștepta nerăbdător.

— Ce Mihai, tovarășe, ce Mihai!... s-a răstit el. Terminați cu șmecheriile astea că nu ține. Pe dumnealui îl știu eu. E Decebal!

MIHAI VITEAZUL

Filmam bătălia de la Călugăreni. Era în toiul verii; căldură, praf, nenorocire mare. Armura se înfierbîntase la soare, mă simțeam ca pus la rumenit.

Într-o pauză mă apropii de cisterna cu apă și beau și beau pe nerăsuflăte. Un țăran din figurație care venise și el să bea apă se dă lângă mine și-mi zice:

— Nu-i bine ce facem!...

— Cum așa? întreb eu.

— Păi așa — spune țăranul — Măria Sa a luptat o zi de dimineață pînă seara. Noi ne batem de două săptămîni și tot nu mai terminăm.

IPU

Eram cu ciinele și cu băiatul pe lângă Argeș. Mergeam să prindem somnul. Eram în zdrențe, nebărbierit, murdar. Un localnic care mă tot văzuse de vreo cîteva zile filmînd pe acolo se apropie și mă întrebă:

— Lucrezi cu ăștia care filmează?

— Lucrez, îi spun eu.

— Plătesc bine?

— Bine!

— Păi ce dracu nu-ți cumperi țoale, a exclamat el muștrător. A mai făcut pe urmă cu mîna, un gest de lehamite și s-a îndepărtat scîrbit.

AIMÉE IACOBESCU

CALEAȘCA DE AUR

Caleașca din filmele cu haiduci arăta frumos dar nu avea arcuri. Mă scutură îngrozitor. Fiecare filmare era o tortură. Bineînțeles, eu trebuia să zimbesc pentru că așa cerea rolul.

Într-o dimineață am găsit ușa caleștii înțepentă. Am tras, am zmcuit, am zgâlțit-o, degeaba ! Nu voia să se deschidă. Dinu Cocea era foarte nervos, așa că n-am îndrăznit să-i spun. Nu voiam să certe pe nimeni. Am preferat să mă strezor pe fereastră, lucru pe care, cu chiu, cu vai, l-am izbutit.

N-am apucat să mă așez pe banchetă și caleașca a fost zguduită ca de un cutremur; trosnea, se clătina gata să se răstoarne, să se desfacă în bucăți. Căii, sătui de așteptare, se luaseră la bătaie și nimeni nu îndrăznește să-i despartă.

— Leși ! Leși numaidecît ! — striga Dinu Cocea speriat pentru viața mea și furios totodată că nu mă grăbesc să sar din caleașcă.

Aș fi sărit eu, dar cum ? Noroc că un cascador, Mircea Pascu, aflându-se pe aproape, s-a aruncat printre cai și a zmulș ușa caleștii cu balamale cu tot scoțându-mă de acolo mai mult moartă decît vie. Altfel, nu știu zău dacă mai apucam să vă povestesc întimplarea.

DINU COCEA

ARUNCĂTORUL DE CUȚITE

Filam « Săptămîna nebunilor » și anume secvența în care Mamulos (Colea Răutu) trebuia să arunce cuțitul pe lîngă Florin Piersic. Voiam să filmez totul dintr-o singură bucată, fără nici un fel de trucaj, așa că am adus un aruncător de cuțite de la circ. Am ales unul care toată viața numai asta făcuse și care, dacă-i cereai, nimerea și musca. Voiam să nu existe nici un risc.

Cînd totul a fost gata și mă pregăteam să comand « motor », Piersic îl vede pe noul angajat cumpănind cuțitul în fața lui. S-a răsucit spre mine.

— Cine-i ăla ? Ce vrea ?

I-am explicat atunci cine-i omul și care este rostul lui acolo.

— Aruncă lîngă mine ? — a strigat Piersic. De unde știu eu că aruncă lîngă mine ? Dacă mă ucide, dacă mă mutilează ? Nu filmez.

— E un aruncător bun — l-am asigurat eu. Uite, o să încerce pe mine să vezi că nu-i nici un pericol.

— Mă rog — zise Florin Piersic — dacă reziști tu, stau și eu, de ce să nu stau ? !

Am trecut în locul lui și i-am făcut semn omului. Acesta a cumpănit cuțitul, și-a făcut vînt și l-a aruncat cu putere. Lama de oțel a fulgerat o clipă în aer și cu un șuierat scurt s-a înfipt chiar lîngă urechea mea stîngă.

— Vezi ? ! Nu-i nici o primejdie. Hai să filmăm !

Dar Piersic nu se grăbea.

— Să mai încerce o dată, a cerut el.

Omul a mai încercat o dată și încă o dată și încă de vreo cîteva ori, dar Piersic nu s-a lăsat convins. A trebuit să filmez secvența din două bucăți folosind un trucaj.

BIGUDIURILE

Eram secundul lui Daquin care turna la noi « Ciulinii Bărăganului ». Echipa se afla în plin Bărăgan. Vara era secetoasă și înotam toată ziua într-o căldură de iad prin nori de praf și roiuri de muște. Lucrurile au mers cum au mers pînă cînd am ajuns să filmăm momentul în care Tomazoglu aruncă în prăpastie căruța cu pește. Copilul care își vedea visele năruite trebuia să strige : — Tată !

Dar, Nuță Cirilea, interpretul băiatului, un copil de țaran pe care îl recrutasem de prin partea locului, nu putea să trăiască momentul. Strigătul lui suna foarte sec, foarte neconvîngător. Daquin era disperat. După multe încercări mi-a venit o idee. Am ridicat aparatul astfel încît să-l cadrez de la briu în sus. Am luat două bigudiuri de la machiaj, m-am culcat la picioarele lui, i-am prins bigudiurile de pulpe și i-am spus :

— Nuță, rabdă cît poți ! Cînd n-ai să mai poți răbda, strigă : « Tată ! »

Daquin a comandat « motor ». Aparatul a început să biziie înregistrînd fața lui Nuță. Eu am început să strîng bigudiurile tare, mai tare. Copilul a răbdat cît a răbdat și cînd n-a mai putut să rabde a strigat ca din gură de șarpe :

— Mamăăă ! ...

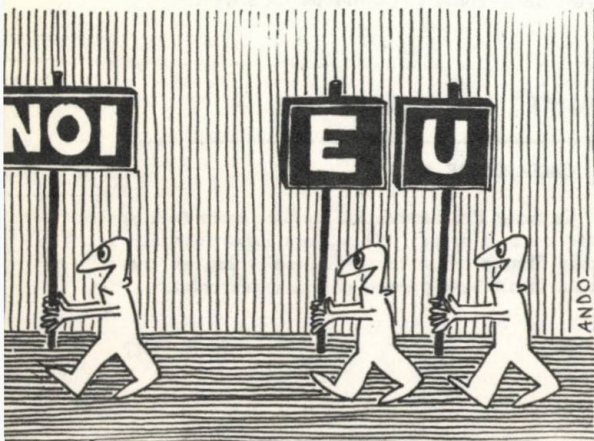
RECUZITA

Filam bătaia dintre Florin Piersic și Colea Răutu, pe pod. Aveam pregătite lopeți de butaforie făcute în așa fel încît se rupeau atunci cînd loveai cu ele. Recuziterul adusese însă lopeți puține, iar noi am repetat scena de mai multe ori. Cînd să filmăm, lopețile se terminaseră. Recuziterul n-a îndrăznit să-mi spună de teamă să nu-l cert. A pus pe pod două lopeți reale. Nimeni nu și-a dat seama de asta decît în clipa în care Florin a rupt pe spinarea lui Colea o lopată autentică.

Consemnate de MIRCEA MOHOR

Teatru-Cinema

Desen de OCTAVIAN ANDRONIC

CÎTEVA ADEVĂRURI DESPRE PUTEREA SCENARISTULUI

Adevărul e că puterea scenaristului român nu e chiar nelimitată, cum își inchipuie mulțimea de profani. Din lunga și spulberata nevroză a «tineretii cinematografilei române» — nevroză, alibi și perpetuă cacialma — a mai rămas această rezistență, larg răspîndită: «n-avem scenarii», «o, dacă am avea scenarii», «răi, scenariștii ce fac?», «păi, sigur scenariul», «arză-i-ar focul pe ăia de la scenarii»... Se acceptă ușor — amestec de demagogie, meschinărie și cultură puțină — că țapul ispășitor nu e altul decît scenariul, așa cum în mintea senilă a lui moș Virlan din «Moldova» lui Sadoveanu moartea toloșcanelor nu putea veni decît de la vulpea din Valea Morii:

— Vulpea din Valea Morii, păi sigur, alta nu poate fi! și oamenii — minai de ideea lor fixă — plecau musai s-o împuște, dar cum se întîmpla, nu odată pe aceste minunate meleaguri, culesul viilor și mustul gospodărilor anulau total ideile cele mai dirze și cele mai fixe.

Se socotește de ani de zile, ca un dat axiomatic, că salvarea și totodată triumful scenariisticii noastre nu atîrnă decît de literatură și literați. Această judecată — bine înfiptă în sol, încît se poate spune cu toată liniștea că a devenit o prejudecată — își trage puterea din cîteva realități incontestabile, din care două pot fi numite la lumina soarelui și a tiparului: literatura română s-a dovedit incomparabil mai glorioasă, mai capabilă, mai artistică, într-un cuvînt: superioară filmului românesc. Et pour cause. O carte bună e o autoritate. Ea intră într-un cîmp de referințe care se întinde de la Rebreanu și Sadoveanu pînă la Călinescu și Vianu. Un film bun, cînd e bun, nu e altceva decît un film bun, incomparabil cu «cinci oameni la drum», ca să nu mă exprim mai alambicat și să nu iasă vorbe (care oricum vor ieși...). În al doilea rînd — estetic vorbind — publicul și reprezentanții lui cei mai autorizați au cultul poveștii literare, al subiectului, filmul e inextricabil legat în sensibilitatea populară de educația literară, mergem încă la cinema pentru a citi o carte... Cine altcineva să ne dea povestea, subiectul, «chestia» pe care s-o poți nara la birou dacă nu povestitorul, omul cuvîntului? Pofta nesățioasă după ecranizări vine nu doar din comodități ideologice ale redacției de scenarii, ci mai din adînc, din voluptatea de a găsi romanul preferat pus în poze și costume. (Am primit scrisori care propuneau ecranizarea «Invitației la vals» și a

«Elevului Dima dintr-a șaptea»... De ce nu? De curînd, cineva ne-a întrebat dacă un scenariu după «Cînta la Stupca o vioară» nu ar avea succesul lui «Love story»... Firește că ar avea...). Ecranizarea literaturii dă siguranțe subiectului, se calcă pe un pămînt sigur, intri în cinema, în întuneric, dar nu în necunoscut, «ai o bază de comparație», ai o liniște, — și ce e mai presus azi în ochii funcționarului superior ca și ai spectatorului de rînd decît subiectul? Victoria filmelor istorice — care ne-au dat multe satisfacții — trebuie văzută și ca triumful total al poveștii incoruptibile, sigură pe ea însăși și dominatoare. Istoria e marele și cunoscutul roman, ineputabil — din care scenariistica noastră nu va greși dacă se va infrupta zi și noapte...

Dar nu e un secret că glasurile cele mai autorizate au ajuns la concluzia că cinematografia națională nu se poate dezvolta unilateral, comod — oricît ar fi de costisitor și oricît de greu ar fi să manevrezi sute de figuranți — doar în sensul epopeii istorice, și că la urma urmei nici o industrie de film din lume nu s-a impus ca artă decît atunci cînd realizările ei au dat seamă, însemnătate și expresie prezentului acelei țări și al acelor oameni. Nu există școală importantă de cinema care să se fi impus în primul rînd prin filmele ei utopico-fantastice despre viitor, despre viața în anul 2000 sau în alte galaxii; idem — trecutul. Nimeni nu a învins prin paseism. Trecutul a venit întotdeauna mai tirziu și a interesat doar dacă cineastii acelei țări spusese ceva fundamental despre prezentul țării lor. Doar așa. Oriunde vom privi, vom constata acest fenomen, logic s-ar putea spune, dacă nu ar exista atîta alergie la legile artei... Fenomen logic: mai întîi «Cenușă și diamant», după aceea «Cenușă». Întîi «Potemkin», «Octombrie», revoluția — mult mai tirziu, și cu atît mai dramatic și mai important, «Ivan cel Groaznic». Eisenstein însuși n-ar fi ajuns la «Alexandr Nevski», dacă nu s-ar fi chinuit cu «Linia generală», intitulată și «Noul și vechiul»... Cehii? Francezii? Americanii? Toți mă confirmă. Lecția nemuritoare rămîne cea a neorealismului — apariția revoluționară a «Obsesiei» viscontiene, în plin fascism, într-o artă saturată de butaforia istorică a lui Carmino Gallone...

Neorealismul a afirmat, ca nici o altă școală — o scenariistică și scenariști originali, o creație colectivă la nivelul dramaturgiei, celebrele

grupuri dominate de un Zavatini, de Suso Cecchi d'Amico, fără de care Visconti, De Sica, Fellini și chiar Antonioni (într-o primă fază) nu se mișcau. Firește, nu trebuie să ne lăsăm terorizați de exemple, fie ele prestigioase. După cum se poate lesne admite — dar fără consecințe serioase pentru discuția noastră — că avem scriitori mai buni și mai profunzi ca Zavatini. Problema e alta.

Neted — ea se poate exprima în următorii termeni: cu excepția lui Titus Popovici în filmul jucat — scriitor de indiscutabilă vocație cinematografică, scriitor născut pentru cinema, singurul care poate pune un scenariu al său, cel ca «Puterea și Adevărul», în rind și la înălțimea operei sale literare — și a lui Eugen Mandric, împătimit al documentarului, cu aceste două excepții, scriitorii români nu au pasiunea pură a scenariului de film. Aceasta nu e o carență, e o realitate interioară pe care o putem deplinge sau nu, dar care trebuie odată și odată mărturisită pentru a clarifica unele situații esențiale. Pentru mai toți, scenaristica e un «passe-temps» între două romane, un domeniu de exercitare a vanității creatoare, un mijloc excelent de popularizare a operei proprii, nu o dată o bună sursă de venituri. Nu încerc nici o defăimare — caut să caracterizez o stare de fapt, privind faptele în ochi. Marea inspirație și profunda observație nu trec niciodată în scenarii originale, acea energie vitală a scriitorului cu suflul ei lirico-dramatic, acea «vinzare fără menajamente, istovitoare a sufletului» e privilegiul prozei și poeziei, rar, foarte rar, al secvenței. Pentru cei mai mulți, scenariul e un «mariage de raison» și nu un pact cu diavolul — suprema irațiune de a fi a artei. Dovadă că nici un scriitor român — cu excepția amintită — nu ar cuteza să pună vreo pagină cinematografică de a sa lângă, nu spun mai presus de o nuvelă a sa... Nici Barbu, nici D. R. Popescu, nici Grigoreescu, nici Țic, nici Sütö, nici Mihnea Gheorghiu — scriitori de prima linie care nu s-ar putea spune că n-au dat ceva filmului românesc. De aici, din această lipsă de pasiune devorantă, sufocantă, decurg lipsa de răbdare, lipsa de tenacitate (cine ar lucra 2—3 ani la un scenariu, ca Pinter?),

lipsa de modestie față de regizor, lipsa de subtilitate în lupta — *inerentă mai ales în cinema* — cu obiecțiile producătorului. De aici fulgerătoare descurajări, inutilele susceptibilități, marile blesteme din care de obicei nu ies filme, mari, ci cancanuri și surprinzător de neinspirate concesii.

N-are rost să apelăm la explicații pedestre și rapide. Ca în orice «mariage de raison», există cauze greu avuabile. Totuși nu putem să nu ne gândim la îndelunga și tradiționala educație estetică a scriitorului nostru. Încă din 1925, Tudor Vianu observa «disprețul omului de litere român față de cinema»... Acest dispreț nu e cu totul spulberat. Nimic nu e mai presus pentru prozatorul nostru decât proza sa, nimic nu e mai fascinant ca pagina scrisă, nimic nu e mai durabil ca acel cuvânt care exprimă adevărul. Cuvântul — și nu imaginea mișcătoare, arta umbrelor, arta cea mai perisabilă, într-adevăr. E greu de ignorat și caracterul individualist al artistului nostru: își poate închipui cineva un grup format — să zicem — din D. R. Popescu, Băieșu, Fănuș Neagu, Velea și Barbu, oameni care știu prea bine să observe realitatea românească, «trăgînd» împreună la un scenariu pentru un regizor de primă mărime? E mult mai sigur romanul, e mult mai glorios poemul...

La toate aceste date psihologice profunde, se adaugă aprehensiunea dintotdeauna față de mijloacele moderne, prea moderne, de expresie, suspiciunea — nu odată îndreptățită, de multe ori provincială — față de aceste mass-media și fastuoasa lor cohortă de creatori. De aici — veșnica suspiciune a scenariștilor noștri față de regizori. Și reciprocă — de aici, suspiciunea permanentă a regizorilor români la adresa scriitorului care «nu vrea să învețe cum se face un film și care e specificul unui scenariu»...

Am fi prea idilici, și deci prea nedrepti, gata să cădem în melodramă, — dacă nu am înțelege că scenaristica românească nu și-ar găsi climatul absolut necesar de pasiune și artă fără un stimulent decisiv — în practică, nu în teorie, unde totul e foarte clar — din partea forurilor responsabile.

UN CHAPLIN PENTRU OSCAR

Un triumf — tardiv — al realismului și al bunului simț în recunoașterea geniului lui Chaplin.

În seara zilei de 10 aprilie 1972, în marea sală de la Music Center, Comisia Academiei de Film, la cea de-a 44-a ediție a Oscarului, după ce a decernat cele 22 de premii pentru cele mai bune filme, pentru cele mai bune scenarii, pentru cea mai bună regie, pentru cei mai buni actori principali și secundari etc. etc. (ca să nu fie nimeni supărat), putem spune că și-a atribuit apoi ei însăși și instituției sale o distincție, acordând un Oscar omagial lui Charles Chaplin, primul actor complet de film, omul care, de peste o jumătate de veac, a făcut să ridă în hohote trei generații de spectatori.

Luminile se sting. Cei peste 2.500 de invitați de la Music Center urmăresc pe ecran o selecție din vechile filme ale lui Charlot, alcătuită cu grijă de Daniel Tarradash, președintele Academiei de film. O parte din filme rulează în forma în care au fost realizate inițial; altele beneficiază de o partitură muzicală scrisă anume de Chaplin în acest an. Se ride și se aplaudă, așa cum s-a ris și s-a aplaudat la aceste filme cu cinci decenii în urmă. Un reflector se aprinde. Apare Chaplin. Întreaga asistență, în picioare, îl ovacionează îndelung. Chaplin își stăpânește cu greu lacrimile. Jack Valenty, președintele Asociației cinematografelei americane, arată, în scurta sa alocuțiune, că i se decernează lui Charles Chaplin premiul special Oscar pentru « contribuția sa incalculabilă la transformarea filmului într-o artă a veacului nostru ». Iar Jack Lemmon, care îndeplinește oficiul de maestru de ceremonii, îi înmânează trofeul, precum și bine cunoscuta recuzită: melonul și bastonul. Pentru o secundă îl avem în fața noastră pe CHARLOT, pe veșnicul CHARLOT care, la 84 de ani, nu și-a pierdut nimic din farmecul, entuziasmul și efervescența tinereții.

Jack Valenty ne declară, în legătură cu acest premiu:

« Era timpul ca Hollywood-ul să-i aducă lui Chaplin omagiul ce i se cuvenea. Nu a fost un premiu de consolare, ca în cazul atitor actori și realizatori care, din cauza unor intrigi de culise, nu și-au putut vedea răsplătite creațiile decât după lungi ani de așteptare și amărăciune. Academia de Film i-a decernat lui Charles Chaplin un Oscar special pentru întreaga sa carieră, o carieră care, de altfel, prin amploare și reverberații, depășește cu mult cadrul strict al cinematografului. După acest Oscar, Oscarul însuși nu mai este același ». Da, căci indiferent de capetele de acuzație pe care capitala mondială a filmului a crezut de cuviință să i le aducă — acuzații ce nu au nimic comun cu arta, și care nu-i pot abate din drumul lor pe adevărații creatori — ar fi nedrept și stupid să se pretindă că Charles Chaplin nu merita să fie încununat cu laurii acestui premiu, care, cu atât mai mult cu cât este aproape simbolic, ar fi trebuit de mult să-i încununeze cariera.

Acest Oscar special va da naștere, probabil, unui nou public pentru filmele lui Chaplin. O recentă anchetă, organizată printre tineri, a arătat că există un public care abia acum l-a « descoperit » pe Chaplin. O ziaristă a declarat că ea văzuse la televiziune cîteva filme cu Charlot, dar că « niciodată, pînă acum, nu l-a apreciat cu adevărat ».

Seara, Oscar '72 a luat sfîrșit. « Luminile rampei » s-au stins. În sală n-au mai rămas decât gîndurile și emoțiile noastre. Și, cu toții, ne punem parcă aceeași întrebare: « Cine vor fi laureații Oscarurilor viitoare? »

Iată acum declarația sărbătoritului, declarație care, prin conștientizarea sa, poate constitui un exemplu de bun decupaj de scenariu: « Aceasta este renașterea mea. Parcă m-aș fi născut din nou. »

În seara zilei de 10 aprilie 1972, conferindu-i lui Chaplin un premiu special, Oscarul s-a născut din nou. Chaplin i-a dat tot ce se putea da unui premiu pentru a-i conferi strălucire și certitudine. Cu trofeul în mînă, Charlot, veșnicul Charlot, pleacă singur, ca într-un final de film, unul din acele filme prin care începe cinematograful de artă.

RAOUL SÖREN

CE OFERĂ TEATRELE Tinerii DRAMATURGI?

Drumul piesei spre scenă nu e deloc simplu, nu e deloc scurt. Nici Shakespeare nu e jucat fără dificultăți, pentru simplul motiv că un text devine spectacol prin actori, după o investiție care este deopotrivă materială și spirituală. Întrebându-ne cu ce texte se prezintă tinerii scriitori la confruntarea, posibilă, cu publicul, ne întrebăm, de fapt, despre felul în care teatrul stimulează talente, investește încredere, adică își asigură ziua de azi, și cea de mâine, și cele viitoare, convins că nu se poate mulțumi numai cu textele deja confirmate, oricât de izbutite acestea. Întrebarea s-a adresat doar unora dintre autorii ce pot fi considerați tineri, răspunsurile lor, cu argumente sau reduse la lista textelor purtând semnătura lor interesând atât publicul cit și teatrul. Ancheta noastră se va justifica însă definitiv în măsura în care proiectele literare anunțate aici vor deveni spectacole, și nu oarecari, ci purtând semnul timpului în care au apărut.

A L

MIRCEA RADU IACOBAN: Nu știu dacă, odată și odată, n-ar fi cazul să răscum întrebarea — adică: *ce oferă teatrele tinerilor dramaturgi?* Nu aud (decît foarte rar) de spectacole-cenacлу, de spectacole-dezbateri, de piese ale tinerilor autori tipărite în publicațiile teatrelor. Ne-am obișnuit cu întrebarea «ce oferă dramaturgii teatrelor» așa cum ne-am obișnuit să facă nukul nuci. Uneori pietroase, alteori găunoase, dar, mă rog, să le scoată-n lume șarjă după șarjă, întru respectarea rostului firii. După opinia subsemnatului, teatrele s-au cam obișnuit s-*aștepte* (pasiv) în loc să catalizeze și să *determine* (activ). Nu știu în ce măsură inițiativa lor reprezintă, automat, și o posibilitate de acționare concretă. Vreau să cred că nimeni și nimic nu poate împiedica teatrul X din orașul Y să organizeze un spectacol-lectură, pentru un public restrîns și avizat, urmînd ca discuțiile să valideze (ori nu) însciriera piesei în repertoriu. Fiindcă — trebuie s-o recunoaștem — prea puțini sînt lectorii cu ochi absolut format, capabili să-și imagineze cutare tablou *ridicat* la scenă, să-i descopere valențele teatrale, dincolo de cele pur literare...

În afara acestor considerații (care nu-s determinate de nici un fel de *of* personal, întrucît, slavă domnului, nu mă pot plînge că n-am fost jucat) aș însăila, pentru ancheta «Almanahului Literar», două jumătăți de răspuns. *Jumătăți* deoarece, la ora cînd înșir aceste rînduri, nu pot spune, din păcate, că «tinărul dramaturg

Iacoban» este în măsură să ofere teatrelor un text absolut finit. O piesă a mea («Stress», publicată în «Cronica» și «Convorbiri literare»), se vrea a fi o comedie *tristă*, ea demonstrînd că izolarea de societate nu poate duce decît la eșuare tragică. De vreo doi ani, caut un final luminos. Îl caut, cu entuziasm mereu sporit... O altă piesă n-a depășit cu mult stadiul de proiect. Acțiunea s-ar petrece la întîlnirea unor absolvenți ce sărbătorec deceniul scurs de la terminarea facultății. *Văd* situațiile, *aud* replicile, dar nu găsesc cele două săptămîni libere pentru a intra deplin în atmosferă și a scrie piesa de la A la Z. Poate vara aceasta... poate la toamnă... Poate la iarnă...

IOSIF NAGHIU: Răspunsul îl constituie piesele mele: *într-un act* — Celuloid; Centrala telefonică; Week-end, (premiată de C.S.C.A.); Împăratul și călușeii; Focul; Dungile; Cel care se ignoră; Înainte de meci; Numele meu e Petrescu și Ulise în cal. *În două acte* — Saltul; Succesul sau în același timp; Absența. *În trei acte* — Fereastra; Ceea ce vine și Nu te întoarce Agamemnon.

MIHAI NEAGU BASARAB: Nu știu ce oferă tinerii dramaturgi teatrelor, dar cred că n-au ce le oferi. Dramaturgii, după părerea mea, sînt scriitori, și ei, dacă au ceva de oferit, se cuvine să ofere editurilor, teatrele urmînd să aleagă din reviste și cărți. Poate doar specta-

celele de revistă n-au nevoie să fie publicate; în rest, tipărirea se cuvine să premerge spectacolului, azi — în epoca tiparului.

Dacă aş fi director al unui teatru din cele peste treizeci care duc lipsă de artiști ai poporului, aş juca doar comedii și melodrame. Dintre românii contemporani, pe Baranga — masiv, pe Mazilu și Sorescu — la laborator — și, ca să-mi satisfac o ambiție, pe Lovinescu — cu doi mari actori împrumutați de la Național. Pentru că teatrul, ca și cinematograful, trebuie să fie nu artă — pur și simplu —, ci artă rentabilă, adică artă angajată, care să stîrnească interesul publicului, nu doar al rudelor și al unor prieteni intimi ai autorului. Știu că aş greși nejurînd zeci de tineri dramaturgi, mai mult sau mai puțin talentați.

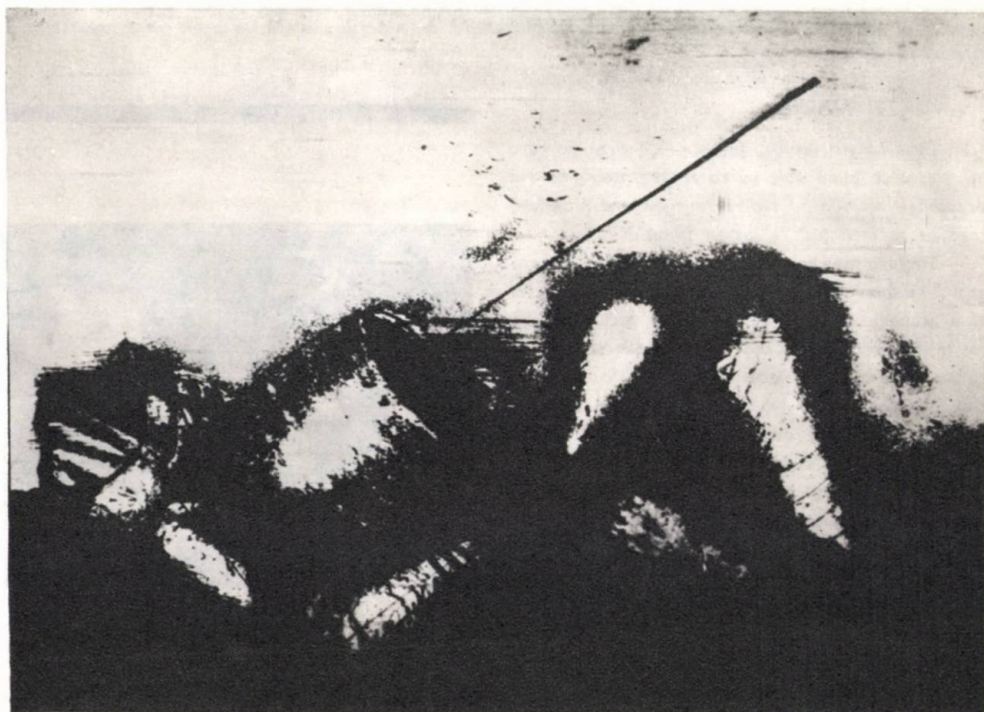
PAUL CORNEL CHITIC: Întrebarea mă nedumerește. Dar din moment ce mi-a fost pusă, probabil că intenționează să dea în vileag o anume procedură. Un scriitor de teatru nu poate să ofere decît piese de teatru.

Iată că m-am lăsat și eu înghițit de aceeași problemă din care s-a născut necesitatea întrebării de mai sus. Căci scriitorul nu oferă, ci *scrie* piese de teatru. Dacă totuși accept formularea întrebării, răspund: teatrelor nu le ofer textele mele; ele — teatrele — nu își iau riscul luptei pentru a juca aceste texte. Ca și cum bietul scriitor de teatru ar fi un homunculus preparat în eprubetă, străin de problemele și de cerințele societății noastre. Or, una dintre multele probleme către care se îndreaptă scriitura (minoră sau majoră) de astăzi este tocmai procedura de care teatrul nostru se mai împiedică.

Eu nu îmi ofer, ci îmi difuzez textele prin teatre. Așa am făcut cu recenta mea piesă *Împăcarea sau numai dacă sîntem împreună*. Așa voi face și cu textele: *Podul de nisip* și *Liniște de sărbători*. Fremăt de nerăbdare să aflu dacă vor trece sau nu de barierele rampei.

Anchetă realizată de
N. MIHAI

SORIN DUMITRESCU: *Gravură*

TREI REGIZORI CELEBRI DESPRE VIITORUL CINEMATOGRAFIEI

1. **ANDRZEJ WAJDA:** «Cinematograful va exista atît timp cît publicul ne va privi.»
2. **ROBERTO ROSSELLINI:** «Ceea ce se impune este să regăsim inocența și inteligența privirii.»
3. **MIKLOS JANCZO:** «Să dispară o dată această mistică a filmului!»

De la o vreme, critica a renunțat la rolul ei de proorocitoare neagră a cinematografului, nu mai lansează fraze prăpăstioase cu privire la soarta lui, la capitularea celei de a șaptea arte în fața televiziunii, nu mai teoretizează pe marginea crizei (* să nu ne speriem — spunea cîndva cunoscutul teoretician Jerzy Toeplitz — cuvîntul criză a însoțit filmul încă de la începuturile sale *). Semnele de vitalitate pe care le dă cinematograful pe diferite meridiane, pofta de lucru a unor mari cineaști care nu au încetat să ne dăruiască, în ultimii ani, cîteva opere fundamentale, au tăiat, pe bună dreptate, cheful lamentărilor sale al previziunilor sumbre.

Soarta cinematografului nu se poate asimila totuși cu înaintarea pe un drum neted ca în palmă. Mutațiile ce vor avea loc în societatea contemporană vor influența, fără îndoială, destinul tuturor artelor.

Iată de ce, dacă nu îngrijorarea, măcar curiozitatea se strecoară, din cînd în cînd, în întrebările pe care le adresăm cineaștilor, celor care lucrează nu numai pentru azi, dar și pentru mîine. Cum vîd ei viitorul filmului? Îi neliniștește, într-un fel sau altul? În puterile cui stă ca acest viitor să slujească cinematograful?

ANDRZEJ WAJDA

— De-a lungul anilor, filmul — ca artă pe care ați ales-o de bună voie să vă reprezinte — nu v-a dezamăgit niciodată? Nu vă îngrijorează niciodată ceea ce se întîmplă în lumea filmului?

— Singura mea tristețe este aceea că cinematograful se dezvoltă din ce în ce mai repede; astăzi el a acaparat unele drumuri, care nici prin cap nu mi-au trecut la începuturile meseriei. Poate că eu, care aparțin generației de mijloc, nu voi mai putea profita de toate cuceririle lui mai noi. Dar asta este doar o părere de rău, nu o dezamăgire. Nu, cinematograful nu m-a supărat niciodată. Cînd ne pune la încercare puterile și nu putem să-i facem față, noi sîntem de vină... Cuvîntul criză nu mă sperie. De cînd mă știu l-am tot auzit. Categorie, nu trăim o criză. Un cinematograful în stare să răspundă prompt și dîrz marilor evenimente ale epocii noastre, o artă care impune filmul politic și dă semne serioase că este pe cale de a se îndepărta de unele

deșertăciuni și false mituri, nu poate fi o artă slăbănoagă, ce se hrănește cu resturi și amintiri. S-a spus de atâtea ori că marii cineasți sînt oboșiți, dar se pierde din vedere că ei nu pot fi mereu aceiași, talentul singur nu poate face față astăzi unei lumi în continuă fierbere și mișcare. Ei trebuie să dobîndească știința de a răspunde noutăților, de a se adapta unui public nou, mai ales că acesta este format tot mai mult din tineri, și încă foarte bine informați. Nu mai vorbesc cit de mult avem datoria să-i înțelegem pe acești tineri, să nu-i judecăm pripit. Vedeți, nu este chiar ușor să fii regizor astăzi. Trebuie să fii foarte atent, să te pricepi la mult mai multe lucruri decît altădată. Oricum, filmul adevărat nu a fost niciodată doar o chestiune de producție.

ROBERTO ROSSELLINI

Autorul neuitatului « Roma — oraș deschis » este unul dintre cei care se arată neliniștiți față de destinul cinematografului. Dar nu numai al cinematografului. După părerea sa, toate artele, toate formele de cunoaștere își vor schimba în viitor dimensiunile.

Sîntem antrenați într-o cursă accelerată — spune Rossellini. Totul este nou. Toate modalitățile noastre (de gîndire și de acțiune) sînt confuze. Noi nu știm să ne adaptăm, nu știm să adaptăm modalitățile noastre de gîndire de și

— Amintiți foarte des numele publicului. Nu vi se întîmplă niciodată să-l uitați? Cît de mult depinde soarta unui cineast și a filmului în sine de acest factor, publicul, pe care unii îl ridică la rangul de zeu, iar alții îl ignoră?

— Nu cred în geniile care declară că nu au nevoie de public. A lucra pentru o sală goală, mi se pare o absurditate. Aș vrea să fiu bine înțeles. Nu este vorba aici ca publicul să te placă, neapărat, ci să intri, cît de cît, într-o relație cu el. Să zicem că nu te aprobă, dar trebuie ca măcar o dată, într-o frîntură de secvență, să-l implici, să-l faci să creadă că a trăit sau că poate trăi acele experiențe. *Cinematograful va exista atîta timp cît publicul ne va privi.*

acțiune la realitatea noutății. Să luăm filozofia. Din punct de vedere etimologic, înseamnă « dragoste pentru cunoaștere ». Ea se sprijină pe fapte, pe observații, pe intuiții din care se obține o sinteză. Astăzi, s-au strîns atîtea date încît nu se mai poate opera o sinteză. Nevoia de a ști s-a dezvoltat atît de mult, încît a îngăduit punerea la punct a unor noi metode de gîndire științifică. Dar modalitățile noastre de acțiune au rămas la stadiul de ghicitoare... Să vorbim despre limbaj. Este o adaptare a organelor la limbă. Dar noi am făcut din el un monument — mărturie a puterii noastre de analiză, de clasificare, de a stabili legături. Se bazează pe privire. Dar, de la privire la cuvînt, apoi de la cuvînt la semnul scris, de fiecare dată noi reducem observația noastră primitivă. Și paradoxul acestei lumi a imaginii în care trăim — cinematograful, televiziunea — este că noi plecăm din nou de la scris pentru a concepe imaginile noastre. Ceea ce se impune este să regăsim inocența și inteligența privirii.

Fără îndoială, Rossellini nu mai are încredere în cinematograful de astăzi, chiar dacă nu o spune fățiș. Dar, din 1962, a devenit, cum se spune, « om de televiziune », lucrează numai pentru ea (ultimul său film este dedicat lui Blaise Pascal). După domnia sa, bătălia cinematografului va fi una pentru recîștigarea publicului, pentru readucerea lui în sălile obscure, iar ca prim țel trebuie să-și propună dobîndirea atașamentului din partea tinerețului, care este însetat după « a ști » și nu concepe cultura ca pe o simplă « chestiune de celebrări ».

Așadar, soarta filmului depinde de puterile sale de a se integra culturii viitorului.

Dacă ar fi să luăm de bună afirmația lui Jancso potrivit căreia «filmul este o artă destul de primitivă», înseamnă că el, filmul, are tot viitorul în față. Dar să-i urmărim firul gândirii.

— Întotdeauna v-am socotit printre cineștii care nu pot cunoaște lumea decât cu aparatul de filmat în mână, care își fac o cărare prin haos cu ajutorul camerei de luat vederi.

— Nu știu cum sînt alții. Mi se pare însă prea pretențios, prea filozofic, să spun că prin filmele mele cunosc lumea, viața. Și apoi, cum să vă explic, filmele mele sînt deja făcute în momentul în care mă apuc de lucru. Ce să mai cunosc prin ele? Așa cum arată, nu mai sînt decât un joc al gândirii, al meu și al colaboratorului meu apropiat în scrierea scenariilor, Hernady: gîndurile noastre pe marginea unei probleme... În fine,

filmul este o artă destul de primitivă, nu-ți dă voie să spui totul așa cum ai vrea. Aproape că nici nu-mi place să-i spun artă.

— Dar cum să-i spunem atunci?

— Nu știu. Ceva care se exprimă prin imagini mișcătoare.

— Și ce ar avea dreptul, după părerea dumneavoastră, să se numească artă? Muzica, literatura, teatrul? Cînd, și în ce condiții, ar putea cinematograful să-și însușească această onoare?

— Cînd și dacă ar putea să facă să dispară bariera dintre spectator și ecran. Teatrul a atins cîteva momente de acestea, de pulverizare a pragului dintre scenă și omul din sală.

— Totuși, filmul este film, are alte convenții, dumneavoastră le știți atît de bine.

— Asta e. Nu știu pînă cînd filmul va mai fi film. O, dacă cinematograful ar putea să aibă aceeași soartă ca a literaturii, sau ca a muzicii, să-ți poți cumpăra filmele — dar să fie ieftine! — să le poți duce acasă, ca pe o carte sau ca pe o bandă de magnetofon. Să dispară o dată această mistică a filmului!

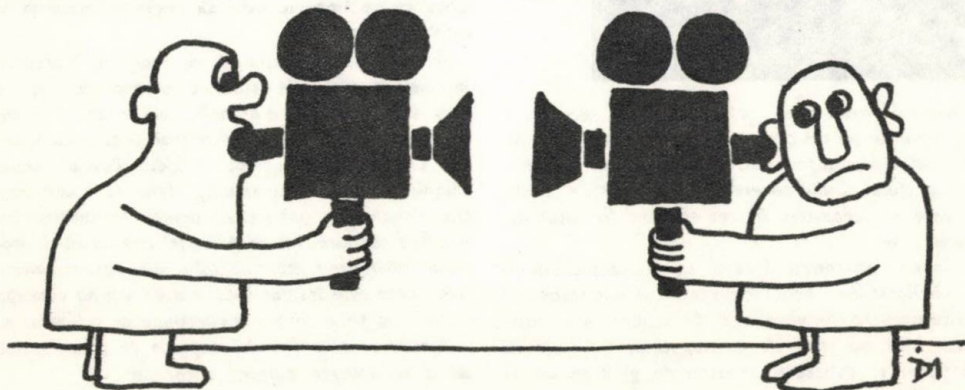
— Tocmai dumneavoastră spuneți asta, care mi se pare întrețineți această mistică în jurul filmului! Ce-ar trebui întreprins pentru a o nimici?

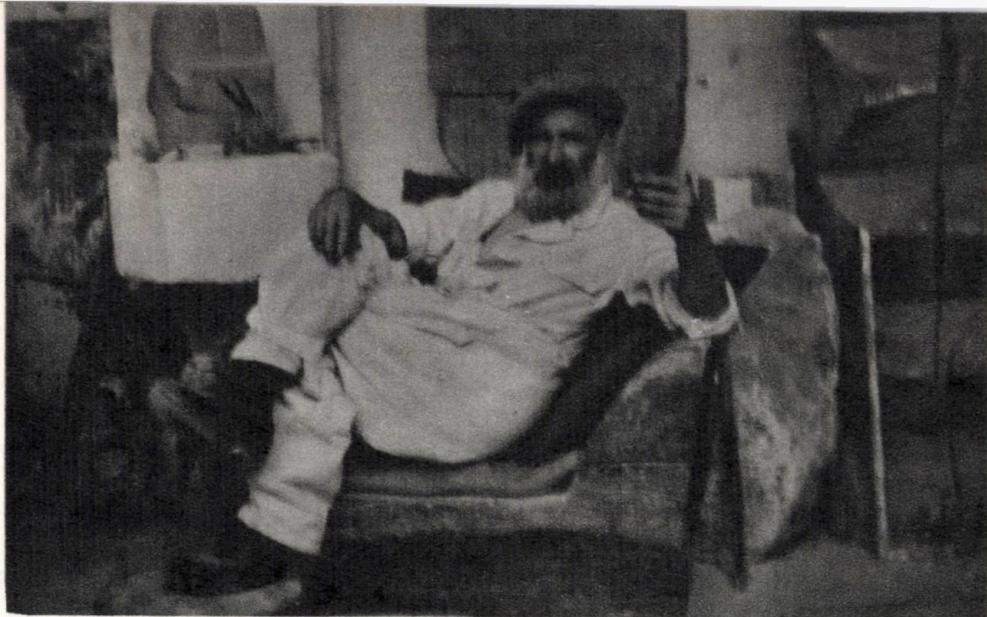
— Dacă aș ști...

— Să presupunem că cineva va rezolva și această treabă. Dar dincolo de ea, cum priviți ziua de mîine a cinematografului?

— Ceea ce mă neliniștește pe mine mai mult este destinul omenirii, dar asta este o altă problemă.

MAGDA MIHĂILESCU

BRÂNCUȘI

Un interviu cu V.G. PALEOLOG

Umanist și patriot, progresist prin aspirație spre cele nobile, V. G. Paleolog se consideră mesagerul acelora care reprezintă piscuri ale culturii mondiale. Avem de-a face cu un critic de factură modernă, cu înzestrări de estetician și filozof al culturii, care, asimilând în mod creator comorile folclorice și obiceiurile străvechi, altoind pe ele o cultură dintre cele mai temeinice, realizează o deplină înțelegere a celui care este « o voce de dincolo »: Constantin Brâncuși.

D.C.

— Stimate tovarășe Paleolog, ce ne puteți spune despre atmosfera care se credea în jurul lui Brâncuși la începutul secolului în Paris?

— În 1910-1911 Brâncuși era contestat de oficialități și promovat de avangardiști, dar nu de toți. Era contestat în 1911 din cauza insistenței lui în privința ovoidului; nu ieșea din capete de copil — lucru care i se reproșa. « Cumințenia Pământului » nu a fost expusă la Paris, nu am văzut-o în atelierul lui, nici în replică, nici în desen. Am auzit de ea în 1912 și pînă la proba contrarie cred că ea a fost lucrată în România. Am luat cunoștință, acum, 60 de ani după, cu cel care a cumpărat-o la București în 1910 la recomandarea rubedeniei sale Gheorghe Pă-

trașcu — « cumpără că mai târziu va valora bani mulți ».

Printre ovoidे i se reproșa îndeosebi « Muza adormită », cu toate că, printre cunoscători trecea drept începutul poeziei sculpturale a lui Brâncuși. Modigliani o iubea și o apăra, găsind în ea marea parte a poeticii sculptorului.

— Cine v-a apropiat de Brâncuși?

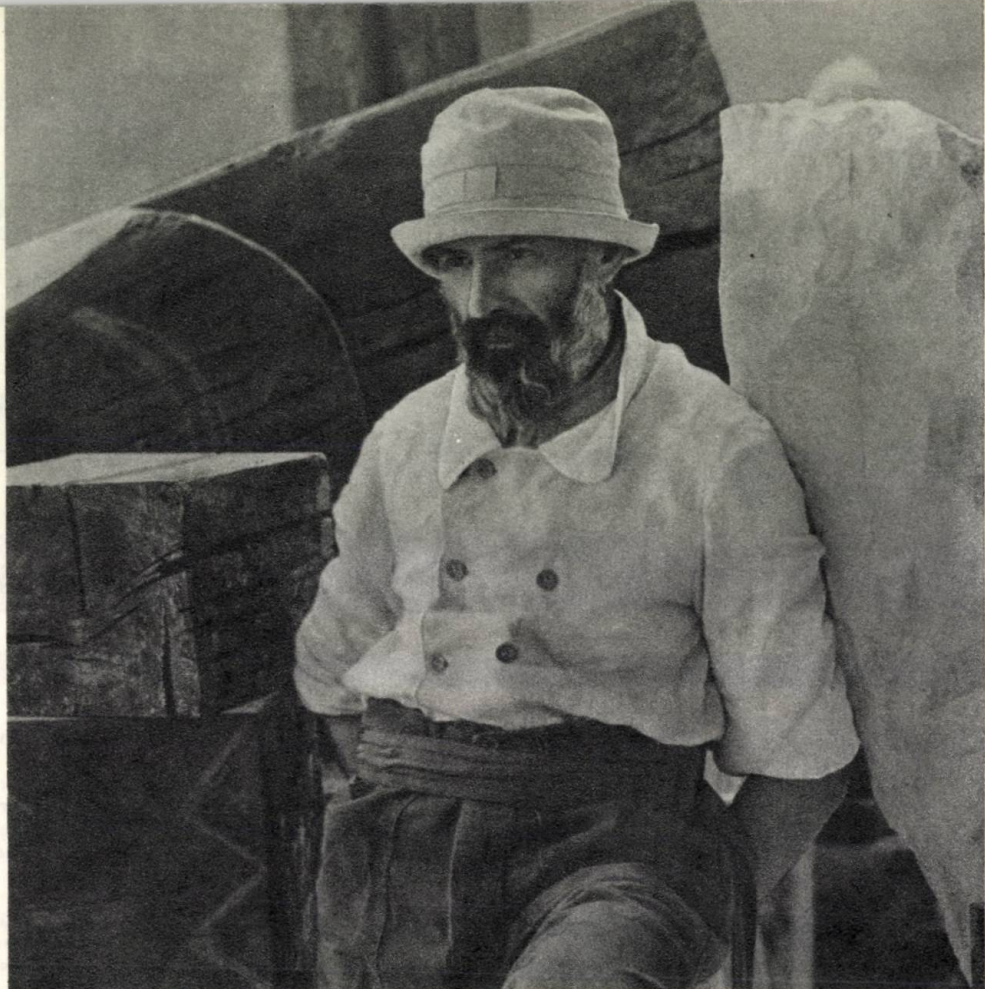
— Modigliani, cu care conlocuiam, mi l-a arătat la Vila Falguière, m-a prezentat lui. Dar cine m-a apropiat mai mult de Brâncuși a fost un indian pe nume Kharrim, prezumtiv maharajah, care pentru vulg trecea un adevărat gum-yoga, fahir, adevărul fiind contrariul.

Bineînțeles primii ani, doi, n-am înțeles decît o mică parte din misterul Brâncuși și numai următorii mi-au devenit lămurire, și nu a încetat să fie, în pofida experienței vieții, cel care și azi tot așa mi-a rămas — o voce de dincolo.

Ne-am certat adesea cu Modigliani, bun prieten al meu și-al lui Brâncuși, pentru că de multe ori ne tîra în situații dificile, avea darul beției — o beție urită — era agresiv. Era anarhist, ura supunerea — moștenire de la fratele său Arnaldo. Răceala dintre Brâncuși și Modigliani a intervenit cînd sculptorul i-a spus: « vezi-ți de pictură, că sculptor nu vei fi » ceea ce Modigliani a interpretat drept teamă a lui Brâncuși de a nu se ști umbrît.

— Cînd s-a dat bătălia pentru Brâncuși?

— Bătălia pentru Brâncuși s-a dat mai târziu, prin primăvara anului 1920 cu prilejul scandalului « Principesei X ». Toată suflarea artistică i-a luat parte lui Brâncuși condamînd în sinea lor pe Picasso care provocase, eu cred insidios, penibilul incident, care a făcut din « Principesa X » o reprezentare falică, putînd să aibă conse-

cinze grave pentru Brâncuși dacă printre sculpturile lui vameșii din New-York, în septembrie 1926, ar fi dibuit pe această Principesă, alături de « Pasărea Măiastră », care, și ea, a fost un alt cap de acuzare.¹ Dar primul cap de acuzare « Principesa X », a figurat totuși în expoziția Brummer în 1926, fără să fie trecută pe sub fleurul artistic al vameșilor, ea fiind intrată în S.U.A. de mult timp, trecută de Ed. Steichen irestrictiv, în țara « caut »-ului, fără precauții de moralină, fără ca nimeni să fi zis acel « uf » sau « aoh » al pudicelor din S.U.A.

Brâncuși s-a ținut de cuvânt, abținându-se de a mai expune, adică a cere consimțirea la crezul său de artă.

— Se știe că în 1972, în mai, ați fost la Paris, unde ați filmat atelierele — dacă mai existau —

și locurile pe unde a trăit Brâncuși. V-ați întors în țară cu rămășițe ale atelierelor lui. Cum ați descoperit rămășițele atelierelor care treceau drept dispărute?

— În pelerinaj la locurile de altădată, cu zăbăvă, m-am dus în Impasse Rousin să revăd ce nu mai există, cum se spunea, nădăjduind doar împrejurările să mă înduioșeze. În locul « dispărutelor » ateliere am dat de rămășițe, adică de fațada principală a atelierului de la nr. 8 acum transformat într-o strîmtă cămară-debara etajată, plină de pneuri vechi, bidoane golite, piese folosite, saboți de frînă și ferodouri — magazia cu vechituri a garajelor spitalului Necker. Peste drum, în fața porții se mai înălțau birne nedesfăcute — scheletul fostului atelier de la nr. 11, precum și alte două apartamente, înăuntrul cărora am găsit pe fostul conlocuitor al atelierului prin care se perindaseră Arp, Polock, Max Ernst și del Debio — cunoscutul profesor de azi de la

¹ Vezi « Brâncuși împotriva Statelor Unite », Cluj, 1971, ed. Dacia.

Academia Julia, doamna Boinet și domnișoara Boinet studentă la Sorbona, pe care în copilărie Brâncuși a făcut-o să se joace pe virful ghetei « hopa-țopa, hopa-țopa ».

Aceste rămășițe de ateliere, ateliere care au fost demolate pe 6 ianuarie 1972, în urma intervenției neîntârziată a ambasadorului nostru în Franța, C. Flitan, care primise instrucțiuni de la M.A.E. în această privință pentru salvarea vestigiilor brâncușiene și care a încunostiințat oficialitatea Craiova, au ajuns în țară în luna iulie. Municipiul Craiova își rezervă acest material pentru înălțarea unui « Memorial Brâncuși » în cadrul viitorului parc al Teatrului Național.

— În ce va consta acest « Memorial Brâncuși » ?

— Memorialul ce se intenționează a se ridica în Craiova¹ în slăvirea amintirii marelui sculptor care a fost Brâncuși, iese din banalul obișnuitelor case zise memoriale — care reprezintă vizitatorilor triste rămășițe ale vieții cotidiene a celui omagiat, odată cu amintiri mai mult sau mai puțin personale și uneori banale. Va fi un Memorial sui-generis, așa cum nu se mai întâlnește, adică prin reprezentarea simbolică a unora din operele lui în așa fel alcătuit ansamblul în chip ca aceasta să sugereze și măreția operei și a celui dispărut, care azi este pentru țara noastră un mit și pentru lume demiurgul Brâncuși, așa cum am spus-o încă din 1947 în monografia în limba franceză pe care Geo Dorival nu s-a sfiit s-o osaneze numind-o « incunabilul Brâncuși ».

Tema și proiectările expozabiilor au fost supuse forurilor în drept și nu ne îndoiim că acest Memorial va deveni un adevărat obiectiv turistic internațional al Craiovei care cam duce dor de atare.

Reduse la simplele lor liniamente arhitecturale vestigiile fațadelor uniforme ale celor două ateliere din Impasse Rousin, vor străluci încăperile destinate evocării operei fără de seamă a lui Constantin Brâncuși, potrivit unui program inedit și independent de interiorul așa-ziselor « Case memoriale »; înșiruirea sub friza curburală a celor 37 Măiestre; în cele trei unghiuri ale sălii se vor înălța evocatoare elanele « Cocoșului », ale « Columnei » și « Regele Regilor ». Mijlocul sălii a fost încredințat permanenței lui iubiri de țară: « Pietrei de Hotar », ultima sa lucrare la sfârșitul căreia a lăsat să cadă din miinile lui creatoare dalta. De fapt aceasta va fi singura operă în detaliu și dimensiunile ei.

— Memorialul se va reduce doar la simboluri care sugerează opera ?

— Nu. « Memorialul Brâncuși » în sălile adiacente acesteia va înfățișa publicului o mare și interesantă parte din opera sa artizanală creată

la Craiova, și anume: cele două cadre sculptate în lemn de tei, o casetă, unelte de lucru etc. Toate autentice și purtând semnele deja afirmate ale personalității lui. Pe lângă aceste exponate, « Memorialul Brâncuși » va depune la îndemina interesaiilor: o fototecă a întregii lui opere de artă și a vieții lui, o fonotecă a operelor muzicale inspirate de creațiile brâncușiene, benzi magnetice înregistrate cu vocile unor persoane din Craiova care l-au cunoscut pe sculptor, amintesc aici pe doctorul Cornel Cosmutză (fiul Otiliei Cosmutză, prietenă cu Brâncuși), defuncta Zamfirescu — fosta patroană « a băiatului de prăvălie », doamna Bazilescu — veșnica nongeneră a căruia elevul Brâncuși i-a făcut cadou un măștișor pe care a binevoit să nu-l mai păstreze că, precum dînsa ne-a spus, elevul mai dăruise și altor colege un asemenea măștișor.

Se va mai găsi în rezervele acestui memorial o bibliotecă a operelor, atît în limba română cît și în alte limbi, pe care am putut să le adunăm în originalul lor, precum și o arhivă de extrase, privind pe sculptor, din operele pe care nu am reușit a ni le procura; pe lângă acestea un fișier, care conține pînă azi aproape 3000 de referințe din lumea întreagă, va completa informația ce se așteaptă de la ceea ce de pe acum se cunoaște « Informatica bio-bibliografică a operei și vieții lui Constantin Brâncuși » — mare fiu al Gorjului, adoptiv al Craiovei și-n întreaga lume pivot și pilot al artei moderne-contemporane.

— Cît este de semnificativ Brâncuși pentru secolul nostru ? A avut el înîriuire asupra destinului artelor moderne, după cum pretind exegeții operelor lui ? În ce măsură, cît și cum ?

— Răspunsul la întrebarea dumneavoastră stă în sentința dată de Tribunalul Suprem din New-York, prin care, omologînd arta lui Brâncuși, această sentință omologa întreaga artă modernă contemporană, azi victorioasă în întreaga lume. Această sentință a dat elanul nou creator al artelor plastice din S.U.A., care toate sînt tributare și pornesc din crezul de artă primit de Brâncuși din bătrîna țărînă strămoșească. Cît ? Următor sentinței vechie definiție a artei (dacă poate exista una !) a fost modificată în dicționarele și enciclopediile oficiale din S.U.A. în sensul tălcului sentinței din 28 noiembrie 1928. Al doilea: legii Tariff-Act, în urma sentinței, legislativ i-a fost modificat articolul 1770, în sensul de mai sus în care nu se mai vorbește de vreo asemănare fizică obligatorie în artă. Al treilea: pentru prima dată în redarea tipografică a unei jurisprudențe se publică drept model îndemnător pentru viitor « Măiastra » lui Brâncuși care făcuse obiectul faimosului proces. Astfel numele « Măiastra » a devenit internațional, un cuvînt valabil pentru întreaga lume, iar cuvîntul Brâncuși devine « pentru limbajele culte un adjectiv ».

DAN COMA

¹ Brâncuși a zis: « Unde m-am născut a doua oară » vrînd să spună cu aceasta « unde m-am format »; vezi Mario de Micheli în *Avangarda artistică a secolului XX*, Ed. Meridiane, 1968, p. 67, și declarația proprie a sculptorului în fața tribunalului suprem din S.U.A. în 1927.

— Stimate maestre, deoarece am avut bucuria să vă fiu student și am avut plăcerea, de nenumărate ori, să vă ascult povestind întâmplări hazlii din viața dumneavoastră și a prietenilor, vă rog să fiți atât de amabil să vă reamintiți câteva anecdote. De exemplu, cu Puiu Iancovescu sau cu Tudor Mușatescu.

— Pentru că ai amintit de Puiu Iancovescu mai întâi, voi începe chiar cu el. Pe vremea aceea, Ministrul Artelor era domnul Lapedatu care nu cunoștea în acest domeniu al artei nimic și pe nimeni. Vine Puiu Iancovescu într-o zi la minister: „Domnule ministru, am venit cu o plângere la dumneavoastră. La teatrul *Comedia*, unde este directoare doamna Ventura, Ministerul Artelor dă o subvenție de 7 milioane de lei. Eu cred că poate este prea puțin pentru o așa de mare artistă. La teatrul *Regina Maria*, unde joacă Storin, Manolescu, soții Bulandra, Ministerul dă o subvenție de 5 milioane lei. Nici eu nu sînt de lepădat și am 300 mii lei subvenție — nu găsiți că este o nedreptate?”

Ministrul stătu o clipă pe gînduri, apoi răspunse: „Bine, dar ce artiști sînt Storin, Manolescu, soții Bulandra, pe lingă dumneata !” Puiu, după o pauză, ceru permisiunea: „Dacă nu sînt indiscret, vreau să vă pun o întrebare. Aș vrea să știu ce salariu are domnul Tătărăscu, primul ministru?” Ministrul îi răspunde: „30 de mii de lei pe lună”. „Dar domnul doctor Anghelescu, Ministrul Învățămîntului?” „Tot 30 de mii de lei pe lună.” „Dar domnul Titulescu, de la Externe?” „Tot 30 de mii”. „Și dumneavoastră?” „Tot 30 de mii.” „Păi bine, domnule Lapedatu, zice Iancovescu, dar ce ministru e Titulescu și ce ministru ești dumneata ? !”

Mi-amintesc o altă întâmplare cu Puiu Iancovescu de la Corso. Stăteam într-o zi la masa rezervată artiștilor. Vine secretarul particular al regelui și-i spune lui Puiu: „Bine, mă, Iancovescule, de ce îl injuri toată ziua pe Majestatea Sa, care s-a purtat și s-a arătat atât de generos cu tine?” „De mult nu mi-a mai dat nimic !” ripostează Puiu. „Ai mai cerut ceva?” îl întreabă secretarul. Puiu, cu o repeziune uimitoare, răspunde: „Buzatu (adică regele) ar trebui să știe că nemulțumiții și cei ce-l injură se recrutează din rîndul monarhiștilor prost plătiți !”

— Dar de la „Capșa”, stimate maestre, vă amintiți vreo întâmplare ?

— La Capșa, da, da, cu Tudorel Mușatescu, care avea o soție frumoasă, Kiti Gheorghiu, și de care era amorezat nebunește Puiu Iancovescu. Într-o zi, stînd toți trei la masă, Tudorel îi spune

Petre Ștefănescu-Goangă
portret de DAN BOIȚĂ

PETRE ȘTEFĂNESCU GOANGĂ

lui Puîu: „Măi Puîule, pe mine mă onorează că tu ești amoretz de scumpa mea soție, dar ai un defect mare: îi scrii! Și nu ai ortografie!”

— Din lumea operei, ați putea să ne spuneți ceva?

— Se cînta *Paiațe*, în Italia, unde publicul este exuberant. După prolog toată sala era în picioare și fluiera baritonul, care făcea semne disperate pentru a se face liniște. Cînd lumea se potoli, baritonul, foarte calm, după ce cîntase prost, se adresă publicului: „Pe mine mă fluierați? Stați să vină tenorul!”

La București se cînta *Samson și Dalila*, cu Vrăbiescu în rolul titular, în marele preot jucam eu, iar în rolul unui bătrîn evreu cînta Rudolf Steiner. Între Vrăbiescu, care studiasse la Paris, și Steiner, care studiasse la Viena, era o controversă zilnică pe tema, care este cea mai bună școală de cînt: cea vieneză sau cea pariziană? Într-o seară, înainte de spectacol, Steiner vine la Vrăbiescu și-i spune: „Vezi și ascultă, în actul I am o notă gravă, pe care am să mă așez și am să o țin mult ca să-ți dai seama ce înseamnă școala vieneză pe lângă cea de la Paris. Începe actul I, Steiner dă nota, o apucă bine, și după ce a cîntat-o, se apropie radiind de fericire de Vrăbiescu, care-l întîmpină zicîndu-i: « Ce faci, n-o dai?»

— Puteți, în cîteva cuvinte, să ne povestiți cum v-ați hotărît să studiați cîntul?

— Da. Eram copil și, auzindu-l pe Istrate cîntînd din *Mefisto*, eu urlam toată ziua prin casă. George Enescu, care era la noi, auzindu-mă, îi spuse tatii: „Vezi că băiatul are voce, ar fi bine să studieze.” La care tata i-a răspuns prompt: „Pe fiul meu îl fac inginer”. „Fă-l avocat, zice Enescu, eu îi voi da două recomandări și în particular va studia lieduri și operă cu două mari profesoare: Felia Litvin și Maria Freund”. Plec la Paris după ce tata s-a lăsat greu convins și la un an de studiu, într-o seară, l-am ascultat pe marele Șaliapin în *Boris Godunov*. A doua seară, la sala *Gaveau* avea concert Enescu. Mă duc la el și-i spun: „Maestre, îți mulțumesc pentru sprijinul pe care mi l-ai dat, dar eu nu voi putea face niciodată ce a făcut aseară în spectacol Șaliapin.” Enescu, plin de bunătate și zîmbind, îmi răspunde: „Dragă, vei face carieră dar fără să-l egalezi. La Șaliapin nașterea unui gest este o operă de geniu.” Astfel m-a convins să continui studiul.

— Dacă îmi permiteți, stimate maestre, pentru că ați vorbit de Șaliapin, vreau să notez că, în tinerețea lui, Șaliapin era prieten cu Gorki și că amîn-

doi s-au dus să concureze la un cor pentru angajament. În urma concursului, declarat reușit a fost Gorki, iar respins Șaliapin. De la operetă, ce artiști păstrați în memorie?

— Pe marele Leonard, pe care îl consider drept cel mai desăvîrșit actor și cîntăreț din lume, cu o prezență scenică unică și cu un timbru de tenor baritonal inegalabil.

— Ce scriitori români ați cunoscut, pentru că v-am auzit recitînd deseori versuri?

— L-am cunoscut bine pe Ion Barbu, Goga, Rebreanu.

— Vă mai amintiți o întîmplare care a devenit anecdotă?

— Întîmplări știu multe și adevărate, dar trebuie să selectez. Eram prieten cu actorul Costică Stăncescu de la Național, cu reporterul Costin, cu basul Folescu, Jean Atanasiu, bineînțeles toți mari consumatori de alcool. Într-o zi moare Costică Stăncescu și toți, la cimitir, murmuram: „Săracu Costică, 53 de ani, cum s-a prăpădit!” La un moment dat, zic tare: „S-a prăpădit pentru că a băut alcooluri tari!” Ceilalți au sărit în cor: „Dar n-a murit de aia!”

După cîteva ani a murit Folescu, tot la 53 de ani, Gogu tot la 53 și ne întorceam de la cimitir de la reporterul Costin, mort tot la 53 de ani. Eram cu Tudor Mușatescu, Val Mugur, Puîu Iancovescu și Ghiță Danielopol. Tudorel Mușatescu spunea: „Ați observat că toți bețivii mor la 53 de ani?” Puîu Iancovescu, trist, răspunde: „Eu am 52.” Tudorel, mucalit, îi zice: „Vasăzică, la anu', ne deranjezi?” Ghiță Danielopol sare, în franceză: „Il ne faut pas le suggestioner.” La care toți rîd. Tudorel Mușatescu ripostează: „Nu se spune *suggestioner*, ci *suggestioner*, pentru că vine de la latinescul *suggere*.” Danielopol, care a făcut liceul *Louis le Grand*, nu se lasă și strigă: „Eu, care am făcut liceul...” Tudorel, rîzînd, îi spune: „Oi fi făcut dumneata liceul la Paris, dar ai lipsit la ora aia”.

— Cu Păstorel Teodoreanu nu v-amintiți nimic?

— Îți spun una cu el, dar cred că toată lumea o știe... Păstorel Teodoreanu era într-un tramvai, mort de beat, și se afla lângă o cucoană care se uita cu scîrbă la el. O privește și Păstorel, și, după un timp, îi spune: „Urîto!” Ea țipă la el: „Bețivule!” Păstorel, grav: „Da, dar mie, mîine-mi trece”.

VASILE SPERANȚA

Două glorii muzicale

Repetiție cu «Creațiunea» de Haydn, Monte-Carlo
— dirijor Igor Markevici

EMILIA PETRESCU

invitată de onoare la

CLEVELAND-OHIO

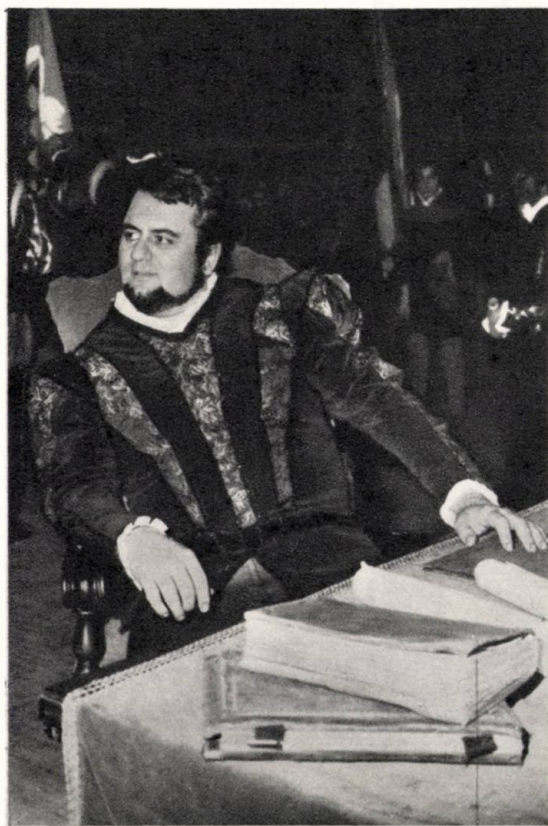
În spectacolul de operă «Flavio»
de Händel, Göttingen

— Ce premiere pregătiți și ce turnee întreprindeți
în 1973?

— De curind am primit titlul de membru de onoare al Institutului Bach din Colegiul Baldwin-Wallace, statul Ohio-U.S.A.. Sint foarte fericită, și pot să vă spun că pentru anul 1973 sint invitată din nou la Cleveland. Iată și câteva rinduri din scrisoarea primită din partea directorului: „Deosebitele contribuții pe care le-ați adus in concertele privind literatura muzicală barocă și mai ales Bach, ne obligă fericit să vă alegem in grupul de compozitori, dirijori, muzicologi care formează conducerea onorifică a institutului Bach“. În februarie voi susține un concert la Radioteleviziunea din Madrid, in aprilie, la Dresda, cu „Creațiunea“ de Haydn; in mai, voi interpreta șase lieduri de Mussorgski (dirijor Igor Markevici), tot la Dresda, in iunie, voi participa la festivalul Händel (Göttingen-R.F.G.). În tot acest timp voi concerta la București și in țară.

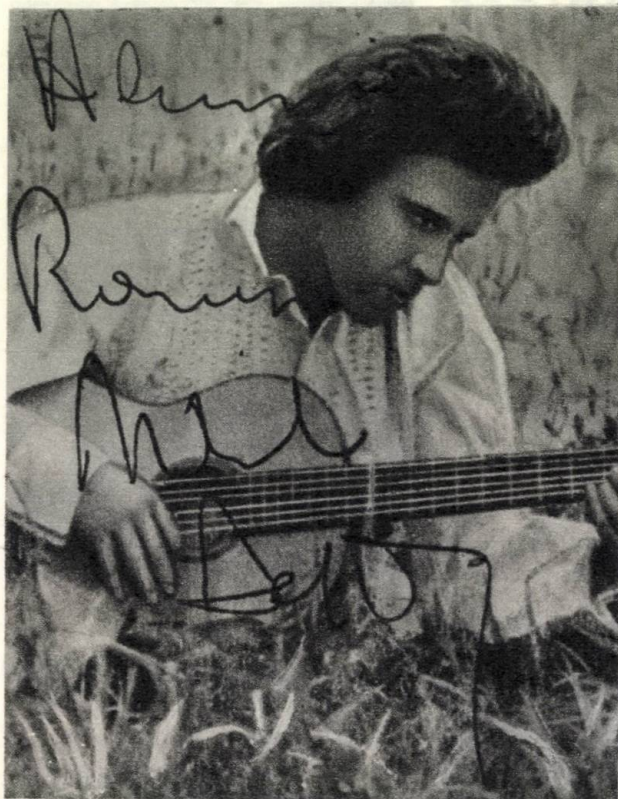
LUDOVIC SPIESS la Govent Garden LONDRA

— Ce premiere pregătiți și ce turnee întreprindeți în 1973 ?

— Recent întors de la Viena, unde am deschis stagiunea, interpretând rolul lui Florestan din opera « Fidelio » de Beethoven sub bagheta prestigioasă a profesorului Karl Böhm, pot să vă spun pentru 1973, mai bine zis pentru primele luni ale anului, următoarele: pe scena Operei din București voi apare în luna ianuarie, apoi, în R.F.G., voi imprima pe disc opera « Pescuitorii de perle » de Bizet; în continuare particip la premiera operei « Trubadurul » pe scena Operei din München. Luna martie marchează debutul meu pe scena Operei Govent-Garden— Londra, în rolul lui Radames din « Aida » de Verdi. În continuare particip în luna mai la tradiționalul festival de operă de la Viena, și tot în acest timp voi apare și în spectacole pe scena Operei din București.

EMIL NICULESCU

INTERPREȚI STRĂINI CARE NE-AU VIZITAT ȚARA

RICARDO DEL TURCO

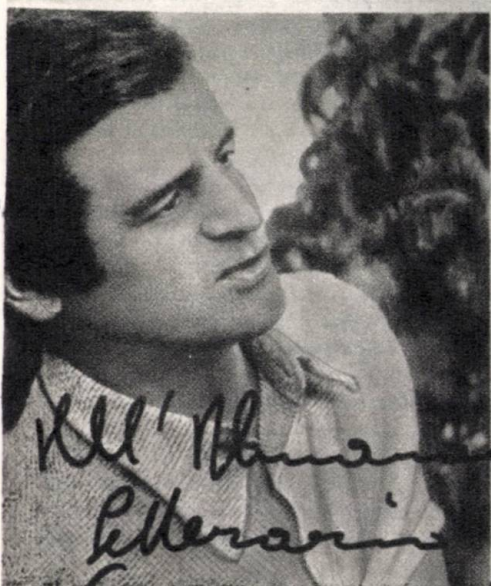
ROBERTO BENZI

Pour Almanachul Literar 1977
cu foarte cordialitate

[Signature]

Datorită bunei organizări de care dau dovadă instituțiile specializate, în fiecare an ne vizitează țara mari interpreți din lumea întreagă. Prezența lor pe scenele din România semnifică — mai întâi — marea apropiere dintre popoare care în ultimii ani se realizează pe planuri multiple, dintre care cel artistic nu este și cel mai puțin important; apoi, această prezență evidențiază stima de care se bucură arta românească, întregul popor în inima unor personalități de prestigiu mondial. Ne-am adresat câtorva interpreți care ne-au vizitat țara în 1972 și care au ținut ca, prin intermediul Almanahului Literar, să salute publicul din România.

Din repertoriu :

„Născut în 1933. La Veneția, în 1954, obține primul contract de cântăreț. Pentru a începe o carieră discografică, în lipsa unui compozitor sare să scrie pe el, se hotărăște să-și compună singur cîntecurile, astfel piesele: „Bologna s'apone", „I tatti cantanti", „Compositioli e inregistrati". În 1960, înregistrează două discuri la Polygram. În 1967, participă la Festivalul Internațional de Muzică Lășara de la Veneția cu piese noi: „Perchè non dormi fratello?" și „La tua assenza". După ce la parte MIDEM, Cannes 1968, prezintă la San Remo o nouă piesă, intitulată „Canzone per te", care a plasat pe primul loc. RAI-TV îl delegă să prezinte Italia la Concursul Eurovision, disputat la Londra la același an, în 6 aprilie. Aici se prezintă cu piesa „Mariani d'innanzi" unei tinere din zilele noastre și, care, plăcîndu-i lui Cliff Richard, o înregistrează la Columbia în limba engleză. În această versiune, cîntecul s-a situat pe

Naistul GHEORGHE ZAMFIR la Hollywood în 1973

Născut la Găești, dintr-o familie de țărani, Gheorghe Zamfir urmează Liceul de muzică din București, avînd ca maestru pe Fănică Luca. Urmează apoi Conservatorul de muzică la secția dirijat și pedagogie și în anul 1964 obține « Medalia de aur » la Festivalul studențesc de folclor. Obține în 1966 o altă « Medalie de aur » la Festivalul studențesc de folclor din România. După ce absolvă facultatea, este dirijor la ansamblul « Ciocîrlia », urmînd mai departe studiile pentru dirijat orchestră. În 1968 la Festivalul mondial al tineretului și studenților de la Sofia obține două premii supreme: « Medalia de aur » și « Orfeul de aur ». În 1969, obține la primul Festival internațional de folclor din România « Medalia de aur », în 1970 « Discul de aur » la

Dijon, Franța, apoi Premiul Academiei de muzică « Charles Cross », « Discul de aur » la cea de a 25-a ediție a festivalului. Comentatorii din ziarele franceze îl numesc pe Gheorghe Zamfir drept « cel mai mare artist român de la George Enescu ». Tot în 1970 obține alte două « Discuri de aur », în Franța și Elveția, un al III-lea « Disc de aur » la București pentru cel mai strălucit șef de orchestră. În 1971 obține marele premiu « Chitara de aur » la Academia de divertisment din Franța. Editează un disc cu nai și orgă, este primul naist care îngemănează aceste două instrumente și datorită lui se prevede includerea în orchestra simfonică a naiului.

În februarie 1971 este chemat de televiziunea londoneză pentru 5 emisiuni în culori, în iunie concertează la București, apoi în Franța, pe coasta Oceanului Atlantic, în Elveția, unde în primăvara anului 1972 obține « Marele premiu al discului ».

Gheorghe Zamfir cîntă doine, balade și jocuri populare românești. Este primul naist care a impus constructorilor de nai adăugarea a 5 tuburi, apoi 8 și pînă la urmă 10 tuburi, perfecționare necesară marelui artist pentru a putea reda sentimentele cele mai profunde cu sunete acute și mai ales grave cu care numai puțini naiști pot să cînte. El și-a modulat naiul după vocea umană (sopran, tenor, alto și bas), iar în timpul unei singure doine își schimbă de 2-3 ori instrumentul în acest scop.

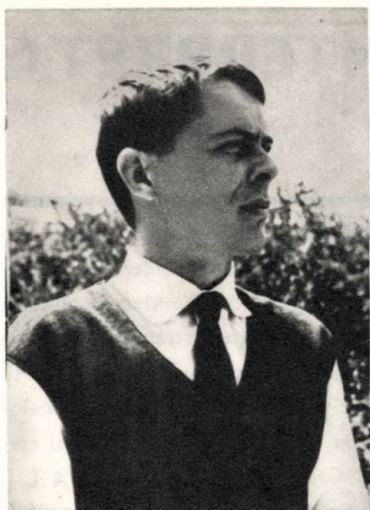
Gheorghe Zamfir transcrie cu cea mai mare ușurință cîntecul privighetorii, este un mare orchestrator, un cunoscător al armoniei clasice și modale, dirijor impecabil — un mare artist.

În timpul liber citește cărți de filozofie și în taină scrie și versuri. Iubind mult copiii, a dat spectacole gratuite pentru copiii orfani din Franța și Elveția, din Vietnam și Cambodgia, fapt pentru care a fost decorat de guvernul francez.

În 1973, Gheorghe Zamfir va interpreta la Hollywood un rol într-un film, va da concerte la București, în țară și în toată Europa. Dorește mult să pătrundă tainele dirijatului simfonic pentru care studiază avînd bursă acordată de statul elvețian.

L-am ascultat pe Gheorghe Zamfir de nenumărate ori și de tot atîtea ori am avut sentimentul că acest artist născut pe plaiul românesc, și care străbate pămîntul în lung și în lat, cîntă în graiul dulce al păsărilor, cîntă cu sinceritatea inimii, și cred că și zeii își apleacă urechea să îl asculte.

DUMITRU ANAOAȘ

cu compozitorul **MIHAI MOLDOVAN**

Obținind în ultimii zece ani, atât în țară cât și peste hotare, succese răsunătoare, muzica simfonică românească se înfățișează astăzi deplin matură, eliberată de orice complex ce ar putea decurge din confruntarea internațională. Este necesar să precizăm că realizările ei sînt legate de numele unor tineri uniți sub semnul entuziasmului și intransigenței. Mihai Moldovan face parte tocmai dintre acești compozitori glorioși, care prin strădaniile lor confirmă strălucitele tradiții ale școlii muzicale românești. Cu piesa sa simfonică, intitulată « Vitralii », a obținut « Premiul Academiei ». De un succes deosebit s-au bucurat și lucrările: « Scoarțe », « Texturi », « Poeme pentru orchestră de cameră », « Vibrații », care au fost audiate nu numai la noi în țară, ci și în U.R.S.S., Polonia, Japonia, Jugoslavia. Ne-am adresat domniei sale pentru ca în câteva fraze să schițeze tocmai tabloul acestei efervescențe creatoare.

A L

Vă rugăm să ne vorbiți despre perspectivele creației simfonice românești.

— Este deopotrivă dificil și riscant de făcut pronosticuri într-un domeniu în care ceea ce-ți planifici și realizezi nu înseamnă neapărat și reușită. Privită retrospectiv, creația românească de astăzi are mari perspective. După un șir de izbînzi la prestigioase concursuri internaționale (Wilhelm Berger, Anatol Vieru, Nicolae Beloiu, Alexandru Hrisanide și mulți alții) după prea puține (ca număr, dar revelatoare ca potențe) prime audiții în mari centre de cultură ale Europei, creația muzicală românească are dreptul să sperie la mult mai mult, iar organizatorii vieții muzicale au datoria de a face, dacă nu mai mult, atunci, cel puțin cîte ceva.

Dacă ar fi să dau un pronostic, privind viitorul prin prisma certitudinilor de astăzi, aş spune fără teamă că școala românească este una dintre cele mai originale, mai sobre, mai inspirate (deși nu-mi place noțiunea), are în față un drum strălucitor.

— Cîteva cuvinte despre viitoarele prime audiții în 1973.

— Pot să vă spun cîteva lucrări pe care le cunosc din manuscris, lucrări scrise de compozitori din generația mea: « Jocuri IV » de Corneliu Dan Georgescu, « Divertisment pentru orchestră » de Liviu Glodeanu, « Ciclu simfonic » de Nicolae Brînduș, « Odă în metru antic » de Cornel Țăranu, « Gravitații » de Eugen Wendel, « Versuri » de Alex. Hrisanide, « Oratoriu pe versuri populare » de Anatol Vieru, « Canto II » de Aurel Stroe, « Suită scenică » de Zoltan Aladár.

AMALIA SPĂLĂȚELU

UNDE ȘI CE VEȚI INTERPRETA ÎN 1973?

Caracteristica principală a sectorului interpretativ al muzicii simfonice românești ni se pare a consta în deosebită capacitate de selectare a valoroase elemente tinere, ceea ce și conferă vieții noastre muzicale un plus de vitalitate continuă. An de an, instituțiile muzicale din România își deschid larg porțile pentru noi și noi talente, iar selecția își găsește ulterior confirmare strălucită pe marile scene lirice ale lumii, la concursuri și festivaluri artistice. Ne-am adresat mai multor tineri aparținând acestei temerare generații de interpreți pentru a afla proiectele lor; iar alegerea numelor cuprinde — desigur — un inevitabil procent de arbitrar. N-am urmărit însă exhaustivul, ci surprinderea unui puls.

A L

LUCIAN MARINESCU, bariton, la 30 de ani cîntă cu distribuția de la Scala din Milano, alături de Carlo Bergonzi la Lisabona în « Forza del destino » de Verdi, este laureat al concursurilor de la Paris, Barcelona și Rio de Janeiro. Despre el ziarul « O Globo » din Brazilia comentează: « Lucian Marinescu, un compatriota condigno do violonista George Enescu, do pianista Dinu Lipatti, e do maestro Celibidache, confirmo ontem as qualidades reveladas... éle é o único, o mai completo, o grande artista... »

— Pentru anul 1973 am semnat contract cu opera din Lisabona unde voi interpreta « Trubadurul » de Verdi, voi cînta în U.R.S.S., R.F.G., și un debut în « Bal Mascot » în străinătate și în țară.

DAN GRIGORE, pianist, laureat la cel de al II-lea și la cel de al IV-lea Festival « George Enescu » și la Festivalul de pian de la Montreal — Canada, la 28 de ani confirmînd un real talent și oprit după absolvirea facultății ca asistent la clasa de pian a Conservatorului din București.

— La Zürich voi cînta « Rapsodia pe o temă de Paganini » de Rahmaninov și « Concertul în Re major » de Haydn. La București voi avea imprimări la radio, recitale și concerte de muzică de cameră cu repertoriu românesc și universal.

GHEORGHE CRĂSNARU, bas, student în anul al V-lea, clasa maestrului Petre Ștefănescu-Goangă, este laureat al Festivalului « George Enescu » unde a obținut premiul I. A concertat la Cluj, București, în Italia; Finlanda, Spania și Bulgaria.

— Sper să particip la concursul de la Montreal-Canada, unde voi debuta în « Don Carlos » de Verdi, iar la București în « Noaptea furtunoasă » de Paul Constantinescu.

ELENA GANZOLEA, harpista orchestrei simfonice a Radioteleviziunii, a interpretat ca solistă « Concertul » de Dittersdorf la București și prin țară.

— *Doresc din inimă să-mi îmbogățesc repertoriul cu lucrări contemporane românești de Carmen Petra și de Paul Constantinescu. Sper să obțin un premiu la Tel-Aviv, unde voi interpreta piese de Hindemith, Russell și muzică românească.*

OVIDIU BĂLAN, cel mai tânăr director de filarmonică și dirijor din țară, la 29 de ani abordează la pupitrul orchestrei din Bacău lucrări de la Bach la Stravinski și Hacıaturian.

— *Vreau să interpretez Bruckner, apoi prime audiții cu integrala simfoniilor de școală Enescu, lucrări românești de Cornel Țăranu, Dumitru Capoianu, Alex. Pașcanu, Dan Buciu.*

PAULINA CIOCMAREAN-STAVRACHE, soprană, proaspătă absolventă a Conservatorului din București, a cântat în concerte de lieduri și oratorii la Sibiu, Cluj, București.

— *Voi participa la concursul Bach de la Leipzig și-mi voi continua seria de concerte, mai ales oratorii pentru care am o pasiune deosebită.*

CVARTETUL DE STAT « ACADEMICA » AL CONSERVATORULUI « CIPRIAN PORUMBESCU » — BUCUREȘTI, format din interpreți a căror vîrstă nu depășește 24 ani, este primul cvartet de stat din România. Iată numele lor: Mariana Sirbu — vioara I; Angela Gavriliă — vioara II; Constantin Zanidache — violă; Mihai Dăncilă — violoncel. În februarie 1972, ziarul « Heraldo de Aragon » din Spania îl apreciază astfel: « ... formația frapează printr-o maturitate, o înțelegere profundă a muzicii ». Repertoriul cvartetului este variat, cuprinde capodopere de Haydn, Mozart, Beethoven, Enescu.

— *Ne așteaptă o întâlnire cu publicul din București, Belgia, Olanda. Sperăm ca prin munca pe care o depunem zi de zi să fim adevărați mesageri ai muzicii.*

ANTONIUS NICOLESCU, tenor, cel mai tânăr solist al Operei din București.

— *Mă așteaptă un an greu, în 1973, concursul « George Enescu » la București, apoi la Toulouse-Franța și în Olanda. La București voi debuta în « Boema » de Puccini și în « Rigoletto » de Verdi.*

JONEL RADONICI, oboist în orchestra Radioteleviziunii, în vîrstă de 27 de ani, a participat la concursul de la Budapesta, a concertat în Olanda, a imprimat la radio piese ca: « Metamorfoze » de B. Britten, lucrări de Cimarosa și « Obsession » de compozitorul contemporan japonez Makato Shinohara.

— *Mă așteaptă « Festivalul de muzică contemporană » de la Rotherdam, concerte la București și în țară, împreună cu « Cvartetul contemporan ».*

DAN VASILESCU

Asociația scriitorilor din București

Primul revelion al A. S. București va debuta sub semnul păcii, înfrățirii și unirii. Iată și lista invitațiilor: Zaharia Stancu cu „Ce mult te-am iubit”, Marin Preda cu „Moromeții”, Eugen Barbu cu „Princepele” și „Haiducii”, Laurențiu Fulga cu: „Alexandra și infernul”, Ion Lăncrănjan cu „Cordovanii”, Ion Băieșu cu „Tanța și Costel”, Francisc Munteanu cu „Leanta”, Nicolae Breban cu „Francisca”, Tudor George cu T. Păcă și Cornel Omescu cu „Cascadorii”. Ne-am putut procura din timp și lista cintecelor preferate: „L'uomo d'oro” pentru Traian Iancu; „L'uomo in frack” pentru Șerban Nedelcu; „De acuma nu te-oi mai vedea” pentru Nicolae Tăutu; „De tu nu-mi dai, eu tot îți cer” pentru Traian Iancu; „Lumea știe dar nu spune multe taine de transfer” pentru Ion Hobana; „Hora învîrtirii” pentru colecția invadatorilor de la „Fondul Literar”; „Com'e Adriano” pentru Adrian Păunescu; „Zero in amore” pentru Virgil Teodorescu; „L'arca din Noe” pentru Zaharia Stancu; „Cîntă-mi să uit pacostea” pentru Ștefan Bănuțescu; „Vorbește lumea că-s ștrengar” pentru N. Carandino; „La Bacău, la Bacău” pentru Radu Cârnelci; „Hei, Mister Tamburino” pentru George Ivașcu; „Te caut” redacția „Familia” pentru Al. Andrițoiu; „Pour garder ton cœur” pentru Nina Cassian; „Știi tu, Regman, știi tu, știi” pentru Ștefan Aug. Doinaș; „Oh, lady Mary” pentru Maria Banuș; „Sucu-Sucu” pentru Fănuș Neagu; „Una Bambolino che fa no, no, no” pentru Ion Gheorghe; „Mia povera vita” pentru Ion Lăncrănjan; „Haleluya” pentru premiul meu refuzat de Mișă Gavrilă; „A plecat Gheorghiță militar” pentru George Alboiu; „Azzuro” pentru Matei Albastru.

Doamna Candrea și ajutorul ei, Mihăiță, ne-au destăinuit preferințele culinare ale scriitorilor. Iată-le: Zaharia Stancu — cafea amară, fără zahăr și o porție de «Rotamint»; Radu Boureanu — puiculițe preparate cu aluat fraged și sos franțuzesc; George Ivașcu — poale-n briu cu glazură de cacao și frișcă; N. Carandino — lădului cu sos de țelină (porție dublă); Mihnea Gheorghiu — cremă turistică servită în Las Palmas de Grand Canaria; Constantin Chiriță — bezele cu chec de «cireșari» și cu necuvinte de Nichita Stănescu; Ion Bănuță — Lacrima Cristi amestecat cu Lacrima Diavolului; Marin Sorescu — rulouri cu sos de muștar și ardei verde din Chicago; Corneliu Leu — tulsama de Medgidia cu sos de ananas în două serii; Sânziana Pop — angemacht de pui în rolul principal; Vera Lungu — budincă macedoneană din 2%; Alexandra Târziu — friptură din piept de miel și dovlecei umpluți; Ana Blandiana — bezele cu sos ardeleanesc; Tita Chiper — lapte de pasăre din ro-

manul «Păsările»; Francisc Munteanu — limbă de pisică la la Pelisor; Nichita Stănescu — ou în toate ipostazele dar cu acceptarea înainte la toate trei edițiile; Ion Hobana — minciunile cu plecarea în străinătate; Traian Iancu — gogoșele cu cereri de împrumut; Matei Călinescu, Nicolae Ciobanu, N. Manolescu — servesc numai generația tină de scriitori cu desert și tulburel; Ecaterina Oproiu — medalioane cu felii de lămâie bine stoarsă; Ilie Constantin — salată italienească; Petre Stoica — salată cu carne berlineză; Veronica Porumbacu — salată suedeză; Fănuș Neagu, Guță Băieșu, Bubur Ornar — clătite licitate la la Mogoșoaia; Eugen Barbu, Dinu Săraru, Beldeanu — miel fript haiducește în frigare; Titus Popovici — suflau dac în patru seri la la Bufta; Haralamb Zîncă — pitefele de Chicago cu sos de trinitroglicerină la la Cumpătul; Eugen Mandric, Nicolae Velea, Nicolae Tăutu au de ales între Cotnari, Murfatlar, Drăgășani, Tirnave, Crăciunel sau alte localități turistice. În aceeași noapte se va deschide la Casa Scriitorilor și expoziția autorilor de romane polițiste. Cuvîntul introductiv va fi rostit de Nicolae Mărgescu și se vor prezenta: pistoale, puști automate, mortiere, tancuri, elicoptere ca materie primă. Cianura, arsenicul, verdele de Paris nu se va distribui decît cu avizul comisiei de critici avînd ca președinte pe Of. S. Crohmălniceanu. Și o știre de ultimă oră: odată cu mărirea drepturilor de autor, romanele de aventuri nu se vor plăti după coli, ci după numărul asasinatelor, 2.500 lei pentru fiecare ucis.

Asociația scriitorilor din Cluj

Vor petrece revelionul la cinematograful. Iată și filmele ce vor rula: «Un om pentru eternitate» cu Dumitru Mircea; «Steaua fără nume» cu Aurel Rău; «Parcarea interzisă» cu D. R. Popescu; «Rio Bravo» cu Al. Căprariu; «Ghici cine vine la cină» cu Ion Lungu; «Sah la rege» cu D. R. Popescu și Vasile Rebreanu; «Pe teren propriu» cu criticii Zăciu și Ardeleanu; «Pentru încă puțini dolari» cu Al. Andrițoiu; «Contemporanul tău» cu Nagy Istvan; «Fifi înaripatul» cu Dumitru Țepeneag; «Gustul mierii» cu Victor Felea; «Acolo, sus, cineva vă iubește» cu Sf. Augustin Doinaș; «Casa nelinițită» cu Ion Horea și George Ivașcu; «Arșiță» cu Ion Lungu și Grigore Beuran; «Micul fugar» cu Dumitru Micu; «Cu pumnii în buzunar» cu Traian Iancu; «Roma — oraș deschis» cu Ion Th. Ilea. La miezul nopții se va alege «Miss Cluj» de aceea vor sosi cu «Expresul colonelului Von Ryan», condus de Laurențiu Fulga: Ana Blandiana și Alice Basarab, în trecere spre Paris. Prezentarea programului de revelion: Mircea Micu. La mulți ani!

Asociația scriitorilor din Iași va susține de revelion o întrecere sportivă cu Asociația scriitorilor din Timișoara. Să enumerăm probele la care vor candida toți membrii acestor două asociații prietene și bătaioase.

* Această ciudată coincidență se explică nu numai prin hazard ci și prin faptul că materialul a fost scris chiar în ajunul morții autorului (N.R.)

1. Oină

Arbitru: Demostene Botez

Jucători la bătaie: Mircea Radu Iacoban (Iași)
și Anghel Dumbrăveanu (Timișoara)

2. Ciclism

Arbitru: Cicerone Theodorescu

Iași: Corneliu Ștefanache, D. Ignea, Radu Cârnci și Ovidiu Genaru.

Timișoara: Alexandru Jebeleanu, George Drumur, Damian Ureche, Anghel Dumbrăveanu.

3. Gimnastică — atletism

Arbitru: Laurențiu Fulga

la bîrnă: Ion Istrati (Iași)

la paralele: Mircea Șerbănescu (Timișoara)

la inele: Anghel Dumbrăveanu (Timișoara)

la cal: Mircea Radu Iacoban (Iași)

la trapez: N. Țatomir (Iași)

la sol: Damian Ureche (Timișoara)

la subsol: George Bălăiță (Iași)

la garduri: Lucian Dumbrăv (Iași)

la sulii: George Lesnea (Iași)

la greutate: Andy Andrieș (Iași)

sărituri (lungime): Adi Cusin (Iași)

sărituri (înălțime): Corneliu Sturzu (Iași)

la haltere (ridicat): Florea-Rariște (Iași)

la haltere (împins): Al. Jebeleanu (Timișoara)

la cros: Haralambie Țugui (Iași)

la fond: Corneliu Ștefanache (Iași)

la prăjină: Ion Petrache (Iași)

la obstacole: Florin Mihai Petrescu (Iași)

3. Trageri la țintă

Campion emerit: Constantin Ciopraga (Iași)

Campion: George Lesnea (Iași)

5. La lupte libere

Damian Ureche (Timișoara)

Lucian Dumbrăv (Iași)

6. La schi

Coborîre: Al. Jebeleanu (Timișoara)

Slalom: Mircea Radu Iacoban (Iași)

Slalom uriaș: Corneliu Ștefanache (Iași)

7. La „Bolta rece”

Lucian Dumbrăv (premiul I)

Florea-Rariște (premiul II)

Ovidiu Genaru (premiul III)

Damian Ureche (mențiune)

Ion Istrati (rezervă)

8. Crainicul sportiv al întîlnirii:

Mircea Radu Iacoban

Asociația scriitorilor Brașov

Nouă ne-a revenit rolul să organizăm programul pentru radio și televiziune. Iată programul de radio:

4,30 — Concertul de dimineață: duo-vocal
Darie Magheru și George Boitor.

6,30 — Gimnastică: Figuri yoga de Dr. Dan
Tărchilă

8,25 — Moment poetic: versuri de Dan Tărchilă

9,30 — Bună dimineața pionieri, scenetă de
Dan Tărchilă

11,00 — Paralele lirice: Teatrul lui Delavrancea
și al lui Dan Tărchilă

13,00 — Revista radio: Revista «Astra», re-
dactor șef Dan Tărchilă

14,00 — Unda veselă: scenetă de Dan Tărchilă

15,00 — Sfatul medicului: Vorbește doctorul
Dan Tărchilă

18,00 — O carte pe săptămînă: «Teatru» de
Dan Tărchilă

19,30 — Clubul călătorilor: «Impresii de călă-
torie» de Dan Tărchilă

20,15 — Teatru la microfon: «Io, Mircea Voe-
vod» de Dan Tărchilă

23,00 — Închiderea emisiunii: vorbește Dan
Tărchilă.

Rubrica «De toate pentru toți» rămîne celorlalți membri ai A.S. Brașov: Victor Tulbure, Dragoș Vicol, Radu Theodoru, Ion Grecea, Ion Th. Ilea, Haralamb Zîncă, Mihai Gavril, Pop Simion, Voicu Bugariu, Nicolae Stoe, Viorica Huber, Theodor Constantin, Paul Constant, Darie Magheru, George Boitor, Ștefan Stătescu, Georg Scherg, Werner Bossert, și, poate, Nicolae Tăutu.

Asociația scriitorilor din Tîrgu-Mureș

În acest an nu am primit nici-o invitație din partea bunilor mei prieteni din Tg-Mureș. Ce pot să fac altceva decît să ciocnim un pahar de palincă, să dansăm un ceardaș și să facem o plimbare cu mașina? Dar fără Sütö, el are șansă la ghinioane cu autoturismele.

Filiala Uniunii Scriitorilor din Craiova ne comunică de urgență că dorește racolarea a zece scriitori din București pentru a putea întemeia asociația în mod statutar. Închirierea scriitorilor se face prin CONTRACT LEGAL între 4—30 de ani. Scriitorii vor primi un spor de periclitare la pensie. Doritorii se vor prezenta la vizita medicală iar bolile vor fi alese prin vot secret. Va urma o probă la „Steaua fără nume” și la concursul «Cine merge cîștigă». Eventual, se primesc și mandatar pentru reviste literare. Scriitorii pot avea certificat de dispensă de talent semnat de tovarășul Bătrîneanu. Solicitanții nu au voie să aducă cu ei iepuri de casă și critici literari. S-au înscris pînă în prezent la concurs: Mihnea Gheorghiu, Ion Grecea, Florian Grecea, Petru Dragu, Adrian Păunescu, Șerban Cioculescu, poetul Grămescu, toți posedînd certificate de olteni autentice.

★

Rog pe această cale să iertați rîndurile scrise fără malițiozitate, intenții, talent și umor. Poantele le vom publica în numărul viitor al «Almanahului Literar» cînd se vor acorda și prime suplimentare celor care vor avea bunăvoința să zîmbească măcar pentru un împrumut din 2% ...Urăm colaboratorilor și cititorilor noștri cîți mai mulți ani la pensie !...

NICOLAE TĂUTU

CÎND SCRITORII SE AMUZĂ

M. Twain obișnuia să spună: să copiezi dintr-o carte înseamnă să plagiezi. Să copiezi din două cărți înseamnă să compilezi. Să copiezi din trei cărți înseamnă să faci o dizertație. Să copiezi din patru cărți înseamnă să scoți a cincea carte științifică.

★

În cadrul unui interviu, «părintele» comisarului Maigret, Georges Simenon, a dat o rețetă a romanului polițist. «Romanul polițist — a spus el — este un roman obișnuit, scris invers. Într-un roman obișnuit conflictul se îndreaptă firesc spre un punct culminant — asasinat sau sinucidere. În romanul polițist asasinatul sau sinuciderea au loc la început, după care autorul începe să descurce firele ».

★

Un tânăr medic declara lui Cehov:

— M-am lăsat de medicină pentru a mă face scriitor. Cred că în felul acesta am să aduc mai mare folos oamenilor.

— Păi le-ai adus destul renunțând la practica-re a medicinei.

★

Françoise Sagan, la volanul mașinii, este oprită de un agent de circulație care-i cere permisul de conducere.

Aceasta zîmbește și-i răspunde cochet.

— Ați întîrziat! Mi l-a luat încă de ieri un coleg al dumneavoastră!

★

Călătorind prin Texas, fiul își întreabă tatăl, W. Faulkner:

— Tată, de ce se leagănă cîntărețul acela, în timp ce cîntă?

— Este mai greu să nimerești o țintă în mișcare!

★

La o lecție de matematică, profesorul explică copiilor: dacă un zidar construiește un zid în zece zile, zece zidari vor construi același zid într-o zi. Urmînd același raționament, elevul Karynthy Frigyes întreabă: dacă un avion parcurge distanța New York — Budapesta în nouă ore, nouă avioane o vor parcurge într-o oră?

★

Arthur Miller, vestitul scriitor american, a montat una din piesele sale în Italia și, nu se știe din ce cauză, a plecat supărat de acolo.

Întorcîndu-se în țară, el ar fi declarat într-un interviu:

— În Italia toți oamenii sînt actori și regizori și, cu foarte puține excepții, de cea mai bună calitate. Partea proastă este că, printr-un capriciu al soartei, toți au fost angajați în teatre și cinematografe.

★

Lev Tolstoi nu îndrăgea agenții de poliție. Într-o zi de toamnă tîrzie, la lasnaia Poliana s-a prezentat șeful poliției locale. Fiind sigur că va urma o percheziție, scriitorul i-a spus:

— Bine ați venit în casa mea; aș vrea să știu dacă ați venit în calitate oficială sau ca persoană particulară. Dacă doriți să percheziționați casa, aveți aici cheile mele.

În fața acestei invitații elegante, polițistul s-a intimidat și s-a bîlbîit:

— Am venit în calitate de persoană particulară:

Tolstoi a tăcut un moment, apoi s-a adresat celor doi valeți:

— Atunci, dați-l afară!

★

Scriitorul Nazim Hikmet a părăsit un mare hotel din Paris. El a rugat portarul să cheme un taxi și i-a dat o monedă de 50 de cenți. Spre surprinderea lui, portarul a refuzat banii:

— Dați-mi un dolar, a spus el, și nu voi anunța conducerea hotelului că ați luat cu dumneavoastră tacimurile de argint ale hotelului.

Aceasta le întrecea pe toate. Hikmet a început să facă scandal, ceea ce l-a determinat pe portar să i se confeseze:

— Scuzați-mă, a spus el, în nouă din zece cazuri îmi merge.

★

O bătaie ca în filme se dezlănțuie într-un «saloon» din Far West, amenajat de altfel pe unul din platourile de filmare de la Hollywood. Se aud focuri de revolver, mobila se face tîndări. Unii oameni cad, fuge cine poate... Un singur consumator își soarbe liniștit calvadosul. El este Hemingway. Șeriful își face apariția și-l felicită pe curajosul înzestrat cu atîta singe rece.

— Sînteți extrem de calm, domnule!

— Oh, pe mine nu mă paște nici o primejdie, dătez bani tuturor de aici!

SANDA DUMITRESCU

LEONID DIMOV

Coșmar săptăminal

În noaptea de lăptuci decolorată
era s-o facem, pe popește, lată.
Că priponind piroane austere
într-un ceardac cu verzi lavalieri
de iederă stupidă, ni s-a dus
reclama proastă că-l vom rade pe Ysuss.
Eram vreo trei. Păream vreo patru însă
și unul dintre noi era o... «dinsă»
cu fața plînsă.

Ne chinuiam cu un recipient
bombat și cu conținut indecent
pe a cărui etichetă cu fond liliachiu
se mai putea citi doar... «chiu».

Restul cuvîntului fusese eradicat
de niște tipi veniți dintr-un sat
care jurau pe strănă și cer
că sînt copii din flori ai lui Apollinaire.
Ce puteam face într-o asemenea situație?
Am căzut nevestelor în disgrație
și-ntr-o ospătărie cît halele Obor
printre liceiste și oameni din popor
trei zile stînd smirnă am
reparat un ceas cu marca Rotterdam,
care tot cu defecte a rămas
deoarece nu l-am tras
mai alătura de teighea
cum de fapt se cam cuvenea.
Nu l-am tras nici așa, nici așa.
Era un ceas bleg asemenea
unei clătite cu anason
uitată în bucătăria străvechiului donjon.

MARIN SORESCU

Un pantof, două pantoafe

Într-o noapte mi-am adunat încălțămîntea
toți pantofii și pantoafele
și așezîndu-i pe scaune
am răcnit: vorbiți!
Ei (ele) se cruciră de spaimă
în afară de una care era baptistă
și-și șterseră nasurile
cu șireturile.

Eu eram nehotărît
și pe sub ușa balconului
mă cam trăgea curentul personal
în așa hal
încît mișcam din degetele inferioare.
— Bine, am zis, vă las timp
de gîndire cît nu e prea tîrziu.
Apoi am năvălit în stradă
unde ninsese atît de copios
încît am fost nevoit
să-mi suflec (acesta e cuvîntul)
pantalonii mai sus, ceva, de genunchi.

EMIL BRUMARU

Îngeri și mîțe

Visez o mare gredă, de bulion,
în care mîțe albe și flocoase
să intre miorlîind la unison
cînd seara a gutui și gaz miroase.

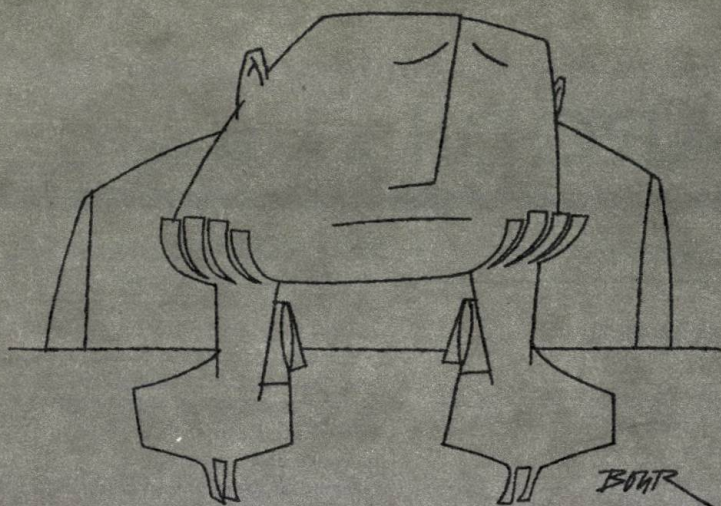
Eu tolănit într-un șezlong de-alun
sugînd din narghilea unui strugur,
silabe parfumate să le spun
și versuri din poetul Florin Mugur.

Pe cer fugit din țarcul lui de puf
un ied nătîng va sta în chip de lună
blînd aromînd în proaspătul văzduh
mireasmă pîperată și nebună.

Briante seri liliachii și vagi
cît fetele citesc la luminare
și plouă-n uger laptele de vaci
gîndind la boii dragi cu disperare.

Atunci atins de-un fel de cloroform
al unui liliac sfințit de ambră
încet, cu nasu-n farfurii adorm
ca un egumen blînd în antișambră*).

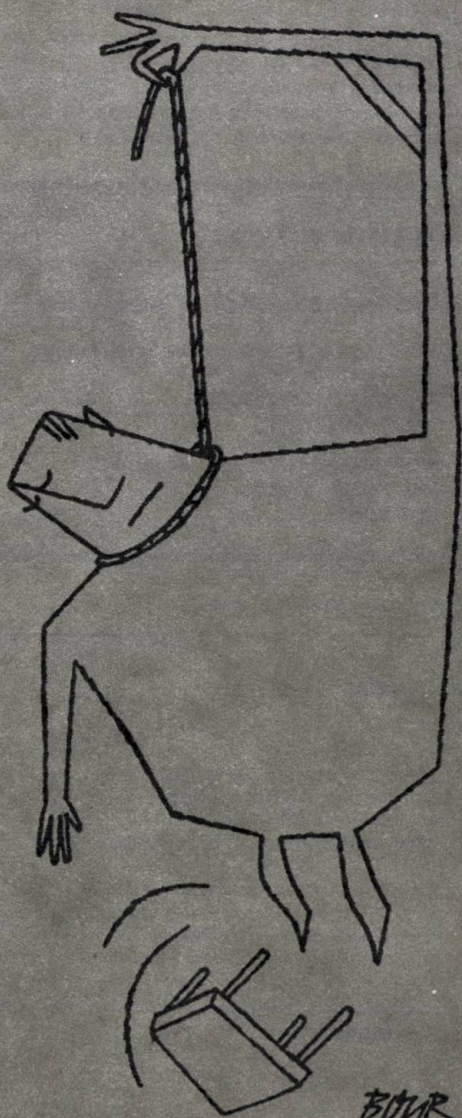
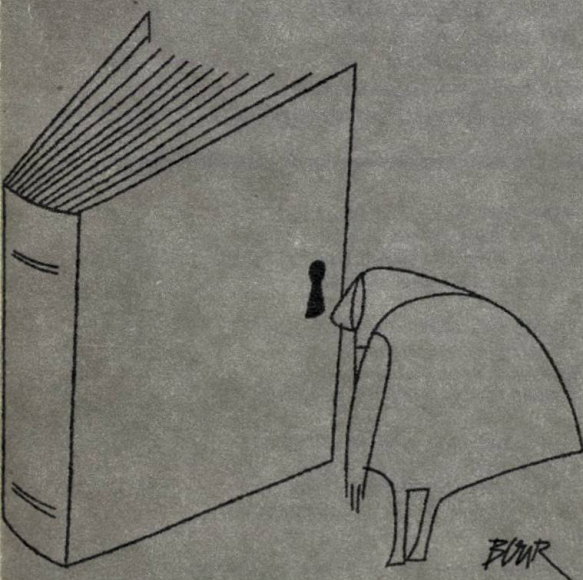
*) Anișambră = antreu în dialect de Dolhasca.

3

DESENE

de OCTAVIAN BOUR

accIDENT DE mUncă

Um om se prezentă la doctorul H.J. Bommer:

« Mă aflu într-o mare încurcătură », spuse omul.

Doctorul H.J. Bommer deveni atent.

« De peste doisprezece ani am o rișniță de cafea care întotdeauna a funcționat excelent: puneam cafea boabe și scoteam cafea măcinată. Tot așa până acum o săptămână, când s-a întâmplat ceva ciudat. Lunea trecută am umplut-o ca de obicei cu cafea prăjită, am învîrtit ca de obicei manivela dar, trăgînd sertărașul, n-am găsit cafea măcinată, ci un praf alb. »

« Un praf alb? » întrebă doctorul H.J. Bommer.

« Un praf alb: sau mai bine zis făină de castane », explică omul. « M-am gîndit că o fi stricată mașinăria și am dus-o unui specialist: era fără cusur. Am umplut-o iarăși cu cafea prăjită și am început să învîrt din nou manivela. Am deschis sertărașul și l-am găsit plin cu suc de lămiie. A doua zi, după ce-am pus cafea prăjită în rișniță și am învîrtit de manivelă, n-am găsit nimic în sertăraș. »

« Nimic? » întrebă doctorul H.J. Bommer.

« Absolut nimic », confirmă omul. « După aceea, tot punînd în rișniță cafea prăjită din cea mai bună, am găsit în sertăraș pe rînd miez de tamarin, dulceață, cuișoare, piper, nasturi, ace de siguranță și flori proaspete. »

« Vreți să spuneți flori proaspete măcinate? »

« Flori proaspete întregi: un trandafir galben, o margaretă și o orhidee. Dar asta încă nu-i nimic. »

Doctorul H.J. Bommer deveni și mai atent.

« De ieri, rișnița face un lucru și mai ciudat: pun cafea prăjită ca de obicei, învîrtesc manivela și se aude muzică. »

« Muzică? »

« Da, muzică. Rișnița cîntă de parcă-ar fi armonică. Bucăți clasice, aproape toate din secolul al XVIII-lea. »

« Și cafeaua? »

« Dispare. Sertărașul rămîne gol, la fel și rișnița. »

Omul desfăcu un pachet și scoase o rișniță.

« De altfel, iat-o », spuse. « Priviți: pun înăuntru cafea prăjită, învîrtesc manivela și se aude muzică. »

Omul puse cafea prăjită și învîrti manivela. Doctorul H.J. Bommer îl observa cu interes.

« Auziți muzica? » întrebă omul.

Doctorul H.J. Bommer nu auzea decît scrișnetul boabelor de cafea care se spargeau. Dădu totuși afirmativ din cap.

« Da, aud », răspunse el.

Omul încetă să mai macine, puse rișnița pe masă și desfăcu brațele.

« Mecanismul e bun. Păreră mea este că rișnița a înnebunit. Ar trebui s-o internați în clinica dumneavoastră. »

« Bineînțeles, spuse doctorul H.J. Bommer, bineînțeles. »

Și chemă doi infirmieri care duseră omul într-o rezervă bine ferecată.

Rămas singur, doctorul H.J. Bommer privi rișnița și izbucni în ris. Jumătate din cafea rămăsese nemăcinată. Clătînd din cap, doctorul luă rișnița între genunchi și învîrti manivela.

Și auzi, clare și distincte, acordurile dulci ale unei melodii de Scarlatti.

« Eliberați-l pe omul acela și puneți în locul lui această rișniță », porunci doctorul celor doi infirmieri care se prezentaseră la chemarea lui.

« Da, domnule », răspunseră cei doi infirmieri.

Și, apucîndu-l de umeri pe doctorul H.J. Bommer, îl închiseră într-o rezervă bine ferecată.

În românește de
MIHAI BANCUI

EPIGRAME

SÂNZIANEI POP,
autoarea romanului
«Serenadă la trompetă»

Toți care te-au citit, acum, regretă
(Și nu e vorba numai de fasoane!) :
O fi, ea, «Serenadă la trompetă»,
Dar e sătulă lumea de ... tromboane!

Lui POP SIMION,
pentru cartea «Nord»

«Nord» îi spui acestei cărți ...
Eu ce-aș mai avea de spus
Despre celelalte părți?
Că succesu-i la ... apus!

Lui ADRIAN BELDEANU,
pentru «Canapeaua cu pisici»

Cine vrea, poate să vadă:
«Canapeaua cu pisici»
E întocmai precum zici
Fiindcă tragi ... mița de coadă!

Lui VIRGILIU MONDA,
pentru cartea
«Femeia și maimuța»

Că maimuța, că femeia,
Fost-a-întîi — sau după-aceea,
Nu știu; însă mai departe
Știi că zace-n raft ... o carte!

D. C. MAZILU

Lui ROMULUS VULPESCU,
autorul cărții
«Și alte poezii».

După cite mi se spune
Poezii tot scrii și scrii.
Unii zic că ar fi bune,
Însă ... alte poezii!

Sculptorului ION VLASIU, autorul romanului
«Drum spre oameni».

Drum spre oameni? Zău că nu-i!
Știi din capul locului
Că eroii dumnealui
Nu sînt oameni, ci statui.

GHEORGHE GROSU

Unui poet de Anul Nou

Acuma cînd ciocnim paharul
Și anu-și face primul rond,
Eu îți urez: să-ți crească harul
Cît datoriile la ... Fond!

Lui NORMAN MANEA
la apariția volumului
«Captivii»

Vin Captivii-n librărie!
De-acum n-avem ce le face!
Atît numai: Sîntem liberi
Să luăm doar ce ne place!

BASARABEI MATEI,
autoarea volumului
«Ceară»

Cartea asta, bunăoară,
Ar putea chiar să rămîie!
Dacă ea conține ceară
Au și criticii ... tămie.

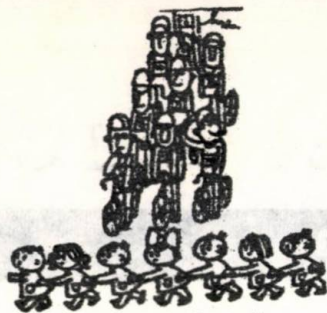
Lui NICULAE STOIAN,
cu prilejul unei misiuni
selenare Apollo

Dac-Apollo-ar merge strună,
Ar pleca și Niculaie,
C-a aflat că doar pe lună
Are preț apa de ploaie!

Lui ION ȚUGUI
la apariția volumului
«Lava intermediară»

Am luat «lava» lui Țugui
Și-am citit-o într-o seară:
Nu era incandescentă ...
Era intermediară!

GHEORGHE ZARAFU

Fără cuvinte

Hai Juventus!

UMOR STRĂIN

Mamă, ți-l prezint pe logodnicul meu!

16... MĂRGĂRITARE

Revista americana „Sunday Times Literary Magazine” publică săptămânal o amuzantă rubrică, în care prezintă cititorilor săi perle care au văzut lumina tiparului din vina autorului, traducătorului, corectorului sau tipografului. Spicuim câteva dintre ele:

1. **REX MORRISON:** Simțea că i s-au aprins călcâiele de la focul inimii.

2. **AGATHA CHRISTIE:** Avea o atitudine extrem de insolentă: ochii lui cereau palme.

3. **CESARE PAVESE:** Spinzurați-l cât mai sint copaci, căci motive avem destule.

4. **ROBERT MUSIL:** Nu, în felul acesta nu se poate merge înainte! Se poate cel mult continua, dar eu nu-mi mai asum răspunderea.

5. **ALBERTO MORAVIA:** Situațiile cele mai neașteptate i se iveau când se gîndea mai puțin.

6. **GIUSEPPE DESSI:** Nu înțelegea nici acum de ce el refuza să fie nevasta lui.

7. **JULIO CORTAZAR:** Deși era neîndemînatic, cel mai adesea trăgea alături de țintă. De data asta se întîmplă același lucru.

8. **DENNIS BARNEY:** Nu s-a refăcut o viață întreagă din lovitura abdominală pe care o primise.

9. **PETER CHEYNEY:** Stătea culcat pe pat, cu fața în sus, și în lumina slabă putea să distingă desenul capricios al parchetului.

10. **CHODERLOS DE LACLOS:** Tot ascultînd predicile pastorului Burling, Irene devenise o adventistă frecventă.

11. **GEORGES SIMENON:** După ce i-a ars o bătaie bună, l-a mai lăsat și de izbeliște.

12. **FRANÇOISE SAGAN:** Am întîlnit-o pe amica noastră din copilărie, Claire. Era la fel de frumoasă și elefant îmbrăcată.

13. **OUWEN LARYX:** A sunat de trei ori, conform consemnului. Ușa se deschise și femeia de serviciu îl anunță cu o voce somnoroasă că domnul e complet plecat de acasă.

14. **MATHEW ROYAL:** Degresările sale erau celebre în deseale luări de cuvînt în congres.

15. **MICHEL LEBLONDE:** Am participat la un festin estival. Totul a fost literalmente fastuos.

16. **PIERRE DANINOS:** Convorbirea noastră telefonică a avut numeroși martori oculari.

DANA SÂNDULESCU

3 SONETE OLIMPICE

de TUDOR GEORGE

1. SULIȚAȘUL

Străbunul sulițaș nu-mi mai apare
Cu hoarda lui, croind spăimite uliți,
Nici alungind sub ciocul suplei suliți
Fugoase ciute, or ritoase fiare !

Nici tu, Sin-Gheorghe, nu mai vii să-nsuliți
Balaurul cu limbi incendiare
Și drept la mir izbindu-l, d-a călare,
Să-i spargi în țândări solzii lui arguți !

Dar văd acest fecior cu suple salturi
O suliță-asvirlind, dînd bruştei zmulgeri
Un jet de-Apollo, ferm, țîșnit spre-nalturi —
Mesaj celest — metalicul lui fulger !

Cosmonautic, cerul mi-l deschee,
Sublim Atlet, întia ta fusee !

2. REcul CELEST

Tendința-i de-a te duce după disc —
Aripa ta icariană, zmultă ! —
Prelins prin brațul — sveltă catapultă —
Din care sborul tău țîșni spre pisc !

Destinsul discobol tot mai ascultă
Radar intim — noi trepte ce se isc
Iradate-n nimburi duse-n plisc
De pasărea ce-n gestul lui exultă...

Privește din platforma de lansare
Rotita roată — cea primordială ! —
Sublima farfurie sburătoare —
Planetelor și astrelor egală !

Aripa ta țî-o-naltă dinspre sol,
Ca-ntiul zeu — Supremul Discobol !

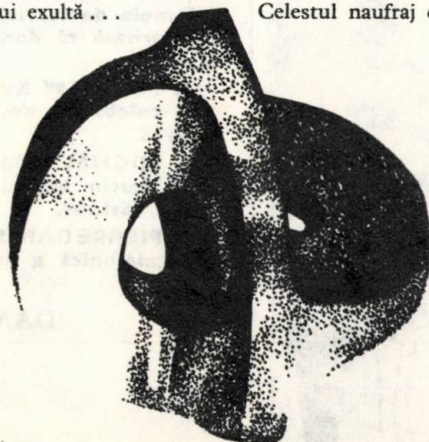
3. CELESTUL NAUFRAJ

Nu mai alerg, muind piciorul gol
Prin iarba verde unduită-n soare
Nici în placajul ferm, de-a rostogol,
N-am să mai prind pămîntu-n brățișare !

Se cascadează-n pieptul meu un mare gol,
Nici inima, de mult, nu mă mai doare:
E dusă, ca-nspire toamnă, cu-al ei stol,
O pasăre nostalgic călătoare !

Ci am rămas, ca puiul cel beteag,
Răznit de-ai mei, de visurile mele,
Gonit din Stadionu-atit de drag
Al primului meu sbor nîmbat cu stele !

O, Saint-Exupery, sublime Prinț, —
Celestul naufraj de-acuma-l simț !

ROUĂ LIBERĂ

Cu cât trece timpul și — deci — cu cât rămâne experiența, admirația mea mai veche la adresa sportului ca *morală*, sporește căpătînd proporții imense. Vorbînd de morală am în vedere o calitate pe care am notat-o (apăsător, foarte apăsător) și altă dată și pe care aș defini-o drept capacitatea sportului de a limita falsurile și minciuna (iar, uneori, a le zădărnici de tot).

Să presupunem, de pildă, că dorînd (așa cum se întîmplă adesea pe feluritele dimensiuni ale vieții sociale ori spirituale) să denatureze arbitrar (« pentru că așa-vreau-eu » sau « pentru că așa-vrem-noi » . . .) rezultatul concursului de aseară de triplu salt și să « îl aranjeze » pe « Carol Corbu » care a sărit șaptesprezece metri, cineva, un cineva adică, ar spune: « scrieți 16,50 metri în loc de 17. Că-i ajunge. » Ce s-ar întîmpla? Persoanele solicite întru alterarea realității ar sări în sus, ar explica, poate-ar leșina chiar, și pînă la urmă 17 ar rămîne 17, deoarece — minune ! — această cifră *nu poate fi falsificată*. Și nici măcar « interpretată ».

Exemplul de mai sus face parte fără-ndoială din clasa celor « limită » și afirmațiile noastre

pot suna excesiv, dacă nu chiar « idealizant » observatorilor care consumă cotidian vești despre viciile și scandalurile stadioanelor. Paradoxal, dar tocmai consumul acesta e semnul moralității. Universul sportului e real, deci viu, deci ne-sterilizat de substanțele rele, deci univers: numai că înăuntrul frontierelor sale, păcatele și fără de legea sînt și revelate urgent și sancționate. Arbitrul de football dictează un penalty fără temei, dar eroarea și abuzul de putere sînt demascate public și nu odată autorul păcatului suportă consecințele. La box, loviturile sub centură aduc descalificarea vinovatului. Dacă-ți jenezi adversarul la 1.500 metri, pierzi cursa. Dacă lovești arbitrul pe teren, urmează, în mod normal, eliminarea din joc și foarte adesea, scoaterea pe cîțiva ani sau pe vecii-vecilor din viața sportivă.

Admițînd că morală nu este egală cu absența răului (prin urmare cu o imposibilitate) ci cu o considerare echitabilă a actelor umane, vom ajunge la concluzia că, limitînd puterea de a minți, facultatea de a acoperi adevărurile și capacitatea de a manipula scara de valori, sportul trăiește ca o zonă liberă a eticii contemporane.

NĂSTASE A PIERDUT WIMBLEDON-UL PENTRU CĂ N-A PUTUT SĂ RÎDĂ

În ultimă instanță, titlul de prinț al Wimbledon-ului, ediția 1972, l-au disputat Kodes, Smith, Orantes și Năstase. Am încercat, în zilele acelea, să-i pricep ca oameni din felul cum jucau tenis. Deși, născuți unul în Cehoslovacia și altul în Statele Unite, pentru mine Kodes și Smith sînt doi tipuri asemănători. Duri, reci, calculați, rezistenți la emoții, neiertători, distanți, cenzurați, cu fixiomii rigide, centrate în jurul unor guri strînse, crispate, cu buzele subțiri ca niște muchii.

Pe lângă ei, Năstase și Orantes sînt, desigur, alte firi, solare, temperamente cu voltaj înalt, artiști cu verva și fantezia negrilor cîntăreți de jazz, niște exuberanți și generoși pentru care frumusețea jocului a rămas mai importantă decît randamentul jocului, într-o vreme cînd și sportul a început să fie din ce în ce mai jumuit de penajul poeziei, în numele utilitarismului.

În semifinale, aveau să lupte oamenii aceia duri și exanghinați între ei. Vă mai amintiți. Înfruntarea dintre Kodes și Smith a fost riguroasă, aspră, geometrică, mecanică, lipsită de fascinația riscului, de farmecul ingeniozității.

Cînd a venit apoi rîndul lui Năstase și Orantes, tenisul a devenit altceva. Sensibilitatea, harul și

capacitatea lor de transfigurare au recreat jocul acela de pîrghii oarecum fixe, făcut de Kodes și Smith, mai înainte. Ce vulcan mi-a părut acest Orantes! Ce energie, ce vitalitate și cit tenis umbli prin degetele și prin inima lui! Dar Ilie l-a pulverizat, dansînd cu racheta peste iarba, aproape seculară, a Wimbledon-ului și dîndu-i lovituri formidabile, într-un schimb de replici pe care Kodes și Smith nu-l vor putea realiza niciodată, pe motiv că ei sînt exacti, și doar atit, lipsindu-le capacitatea de metaforizare a gestului sportiv.

Rareori mi-a fost dat să văd străzile Bucureștiului mai pustii decît în ziua de 9 iulie, cînd mai rămăseseră cîteva minute pînă la începerea finalei dintre Năstase și Smith. Sînt un detașat de pasiunile denaturate ale sportului, nu văd în orice competiție decît o întrecere senină între niște virtuozii și mă interesează arta, știința și morala lor, incomparabil mai mult decît rezultatul. Dar mărturisesc că în seara zilei de 9 iulie eram aproape bolnav din cauza desnodămintului finalei de la Londra. Năstase fusese învins de cuplul Smith-Șansă. Fusese un joc doi contra unu. N-a fost vorba de erori de arbitraj intenționat, numai exaltații au văzut așa ceva, au fost cîteva erori omenеști, dar, mai ales, mult noroc înghesuit

În racheta lui Smith. Mi-l amintesc pe acest semeț cu privirea îndreptată de obicei nu doar înainte ci oblic și în sus, de parcă într-un anume loc de pe cer se află permanent cineva care-i face lui semne. Mi-amintesc zîmbetul lui de oțel, durerile lui de oțel, loviturile lui de oțel, momentele lui de înfringere sculptate tot în oțel, felul egal, neutru, în care trăia bucuria și tristețea, și mi-amintesc artera lui umflată și zvîcnitoare de pe osul frunții, gata-gata să plesnească în funcție de soarta unui smash sau a unui backhand. Îmi amintesc serviciile lui precedate de o pauză care vrea să le dea solemnitate, de apărarea lui extraordinară și de automatismele-i atît de numeroase, încît, nu mai e mult, pînă cînd Smith va ajunge în faza pentru care e făcut, aceea de jucător-robot.

Mă gîndesc la Năstase. Am aflat că în timp ce se echipa la vestiare, tropăia peste noul cordaj al rachetei, mult prea tare pentru obișnuința sa. În primul set, pe care Ilie l-a cîștigat cu un rezultat de poartă-n casă la table, m-a frapat că n-a ris niciodată pe parcursul a zece game. Ilie care, sînt convins, suride și atunci cînd îi tamponează mașina, acum nu mai zîmbea. Am înțeles că el n-avea starea de spirit cea mai potrivită. Cordajul îi enervase, aveau să-l mai irite și cîteva greșeli de arbitraj (repet neintenționate), precum și momentele de nenoroc. Începuse cel de al cincilea set și Ilie continua să nu ridă. Ceva rarism pentru el. Atunci, mi-am zis, că nu-i a bună,

fiindcă Ilie nu poate folosi în după-amiaza aceea arma lui naturală, și una dintre cele mai teribile arme de apărare și de atac ale omului, risul. Și, într-adevăr, în acel halucinant final, al ultimului set, Ilie a pierdut, după ce la 4-4 a fost extrem de aproape să facă un break, iar la 5-5 a cedat un punct pe serviciul său, după ce condusese cu 40-0.

Întreg Wimbledon-ul care ținuse cu Năstase, de la aristocrata de 70 de ani, venită parcă simbolic în cirje, pînă la Antony Quinn și pînă la fetele de 17 ani, care dormiseră trei nopți sub cerul liber, pe peluzele din jurul arenei, toată lumea de la fața locului a regretat enorm că cel mai tare western de tenis al anului nu s-a terminat cu victoria șerifului cel bun, generos, ingenios, talentat și frumos.

Eu, unul, l-am preferat totdeauna pe Năstase lui Smith, dar, fac și mai mult acest lucru după ultimul Wimbledon. De ce? Pentru că îmi displace înmulțirea roboților, fie și în lumea sportului. Pentru că prefer pe marele jucător născut, nu pe marele jucător făcut. Și pentru că Năstase sîntem noi. Să fim sinceri și să recunoaștem că Năstase sîntem noi, fără altă explicații.

ROMULUS BALABAN

P.S. Acest articol a fost scris imediat după finala turneului de la Wimbledon. Almanahul literar 1973 se culesese în zilele Cupei Davis. Regretăm că legile gestației tipografice nu ne-au îngăduit să mai adăugăm un pumn de rînduri născute din durerea lui Fănuș Neagu sau Adrian Păunescu, în acele trei zile cînd toată țara se îmbolnăvise de tenis.

R. B.

Literatură Contemporană

ORIZONTAL: 1) Semnează volumele de literatură științifico-fantastică: «Familia sorelui» și «Misiunea specială» — Autoarea volumului «Diamantul» 2) Revistă literară românească care apare lunar — Esei, autorul volumului «Repere» 3) Romanul lui Traian Filip — Poet român, autorul volumului de proză «Singura cale» 4) Îi aparține volumul «Păsări de lut» — Nicolae Iorga 5) Eșită la început — Una din noile noastre reviste literare 6) A scris pentru copii volumele: «Pentru cei din grupa mare» și «Grădinița veseliei» — În pereți — Autoarea volumului «Simbolismul românesc» 7) Semnează volumul de povestiri «Spargeți oglinzile» — Dramaturg, autorul piesei «Ferestre deschise» 8) Autorul volumului «Douăzeci și șapte de trepte ale realului» — Aproape uluit 9) Intervine ca un leit — motiv în discuțiile lui Moromete cu prietenii lui — Critic și istoric literar, autorul volumului «Ibrăileanu — omul» 10) Autoarea volumului de studii și articole intitulat «Pornind de la clasic» — „Pe... tuturor” — piesă de teatru 11) Joben fără cap! — Frumosi, vorba ardeleanului 12) Scriitor ardelean, autorul volumului: «Unde apele vorbesc cu pământul» — Semnează volumul «Poeme și poezii alese din cărți și din sertar» — Autorul volumului de proză «Pină dincolo de pădurea vieneză».

VERTICAL: 1) Poet, autorul volumului de versuri «Laus Ptolemaei» — «Robii» lui Th. Neculuță 2) Autorul volumului de versuri «Suav anapoda» — Autorul uleiului «Portretul lui Mihail Sadoveanu» 3) Un vameș întors și fără cap — Trien — Autorul romanului «Femeia cu ochi albaștri» 4) Subțire ca un lujer — Autorul romanului «Un pește invizibil» 5) Ca un campion — Autorul volumului de versuri «Cîrțița și aproapele» 6) Un buchet de flăcăi (pl.) — Cicerone Theodorescu — Formula familiară de adresă în «Mo-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											

romeții» lui Marin Preda 7) «... lui Ipu» de Titus Popovici — Autorul volumului de versuri «Iubirea iubirilor» 8) Autorul volumului de versuri «Linistea zăpezilor» — Bilă amestecată 9) Semnează volumul de versuri «Himera nisipurilor» — Autorul romanului polițist «Cifru Petre Petrescu» 10) În fine, cununie — Autorul romanului «Cazul doctor Udrea» 11) Autorul volumului de versuri «Clike» — Autorul volumului de versuri «Pro Patria» 12) Așa începe sărbătoarea — Oare de aici să-i vină figura de inecat a lui Mohreanu din romanul «Îngerul a strigat» al lui Fănuș Neagu? — Personaj din romanul lui Th. Constantin «La miezul nopții va cădea o stea».

A ȘAPTEA ARTĂ

ORIZONTAL: 1) Ecranizare după un cunoscut scriitor clasic ardelean (3 cuv.) 2) Amintit de Eminescu în Scrisoarea III-a — Primul cineast român laureat cu marele premiu la Cannes 3) Stringent — Ca Dem Rădulescu, de exemplu 4) Ca la «Bărbierul din Sevilla» — O bună parte din Jugoslavia 5) Cutere! — «Ecranul teatrului» — Autorul romanului «Briul albastru» 6) Oraș în care au avut loc primele proiecții cinematografice — De fiecare 7) Un fel de Alfa și Omega (pl.) — Cinematograf de odinioară și de azi — Cineast între cinești 8) Localitate unde se desfășoară acțiunea unui film după un scenariu de Eugen Mandric. Nicolae Tic și Mircea Drăgan — Tematica filmului românesc «Băieții noștri» 9) Aici se sfârșește numărarea inversă (fem.) — Metal inoxidabil 10) Din costumația artistelor (sing.) — Adio, aiurea! — Urmează după «Vremea zăpezilor» 11) Reputat cineast român, autor de lung metraje a cărui filmografie cuprinde numai ecranizări — Comentator radio, tele și cine 12) Titlul primei serii dintr-un film realizat de Manole Marcus — Cipici neterminați 13) «Strada noastră» — Al doilea cineast român care a obținut «Palme d'or».

VERTICAL: 1) Nuvelă ecranizată în primăvară (3 cuv.) 2) «Nobel»-ul cinematografiei — Coproducție româno-sovietică 3) «Fragment» din Mușatinii — Actor român de teatru și de film — A se uita pe furie 4) Bot — Lunca din filmul «Setea» (pl.) — De ce nu și în ilustrația sonoră a unui film 5) Totdeauna într-o ureche — A se zăpăci, dar nu pe scenă — Soare de cînd lumea și pământul 6) Cunoscut scenograf, actor și regizor de filme — Macaze 7) Unu fără miez — În lansare — O culoare 8) În acvariu — «România pitorească de azi» 9) A se domoli — Autorul celor mai multe scenarii din filmul românesc 10) «Baltagul», «Setea» și «Șoseaua nordului» ecranizate — Mesaj

al cineștilor noștri 11) Opinti la început — «Prezent» la fiecare cinematograf — Țesătură cu relieuri 12) Personaj sadovenian devenit erou de film — Autorul scenariului de televiziune «Vilegiatură» și a lung-metrajului «Decolarea».

IANCU ALEXANDRU

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											
12											
13											

21 DE SCRIITORI DESPRE

MODA

LA BRUYÈRE

Este tot atât de ridicol să fugi de modă ca și faptul că o adopți.

VOLTAIRE

Fantezia mai curînd decît gustul este aceea care generează atîtea mode.

ANATOLE FRANCE

Dacă mi-ar fi permis să aleg din talmeș-balmeșul de cărți care vor fi publicate la o sută de ani după moartea mea, știți pe care aș lua-o? Nu, nu un roman aș lua din această bibliotecă, și nici o carte de istorie. Aș lua pur și simplu, prietene, un jurnal de modă ca să văd cum se îmbracă femeile la un secol după moartea mea. Și acele cirpe mi-ar spune mai mult asupra omenirii viitoare decît filozofii, romancierii, predicatorii și savanții la un loc.

JACQUES CHARDONNE

Moda este un lucru serios căreia i se datorează respect. Ea își are izvorul în arderile profunde din măruntaiele pămîntului; acele emanații cosmice formează ușoare virtuteji care ne agită și ne conduc; ele acționează asupra artei, gusturilor, sentimentelor, gîndirii, asupra întregii comportări inconștiente a oamenilor.

H. SPENCER

Oamenii încercînd să revoluționeze ideile politice sau religioase schimbă, de asemenea, și costumul.

PAUL VALÉRY

... ultimă și misterioasă floare a spiritului omenesc, Eleganța.

BAUDELAIRE

Moda trebuie să fie simptomul de gust al idealului, plînd în creie-

rul omenesc deasupra a tot ceea ce e grosolan, pămîntean și murdar. Este o deformare sublimă a naturii sau, mai mult, o încercare permanentă și succesivă de reformare a naturii.

MOLIÈRE

... și omul chibzuit/ La haină și la vorbă în toate-i cumpănit/ Nu face pe maimuța, dar fără grabă mare/ Și port și pas le schimbă, cînd lumea vrea schimbare.

MONTESQUIEU

Dorința de a plăcea, mai mult decît altele, dă naștere podoabelor, iar dorința de a plăcea mai mult decît tu însuși, dă naștere modei. Moda este un lucru însemnat, tot menținînd spiritul frivol, se înmulțesc fără încetare ramurile comerțului său.

OSCAR WILDE

Moda este o formă de urîțenie atât de intolerabilă încît trebuie s-o schimbi la fiecare șase luni.

P. RICHTER

Hainele sînt armele frumuseții de care o femeie se servește, asemenea unui soldat, spre a învinge.

SAINT BERNARD

Vestmintele costisitoare sînt dovada sărăciei spiritului nostru.

PROUST

Costumul femeii — aparat delicat și spiritualizat al unei civilizații.

DANTE

... nu se poate vădi îndeajuns frumusețea unei femei cînd podoabele dichisului și ale îmbrăcă-

minței stirnesc mai multă admirație decît ea însăși. Așadar, cine vrea să judece bine o femeie, s-o privească atunci cînd n-are cu ea decît frumusețea ei firească.

MAUPASSANT

Cea mai plăcută societate pentru o femeie frumoasă și elegantă este aceea a două femei urite și prost îmbrăcate.

TUDOR MUȘATESCU

În modă, ca și în geometrie, linia se compune dintr-un infinit număr de puncte... de vedere.

J. SWIFT

Părerile, ca și moda, coboară întotdeauna din păturile de sus spre cele mijlocii, iar apoi spre cele de jos, unde își pierd importanța, și pier.

A. P. CEHOV

Excentricitățile în modă le scornesc femeile frumoase, căci numai ele își pot permite luxul să le poarte, fără a fi ridicole. Celorlalte nu le rămîne decît slaba consolare de a le birfi.

J. SALLINGER

Moda mini arată orice, în afară de bun gust.

H. W. ROWELAND

Condiția ca să rămîi fidel modei este s-o schimbi mereu.

ALBERTO MORAVIA

Care femeie, în fața tentațiilor modei, are tăria granitului sau marmurei... în afară de Venus din Milo? Poate că acesta este și secretul atracției ei permanente...

ELISA MADOLCIU

MODA ANULUI

REDESCOPERIREA CLASICULUI

'73

Moda actuală ne apare incredibilă. Formele ei, deși pure, nete, echilibrate, parcă prea cuminți și atît de pline de candoare, nu le acceptăm încă. Poate pentru că le-am mai văzut cîndva, demult? Sau pentru că ne-am obișnuit pînă într-atît cu galopantul ALTCEVA, ALTCEVA?! Privind-o, nu încetăm să ne întrebăm: pentru ce o revenire atît de totală la CLASIC, pentru ce lansarea liniei acestuia ca dominantă? Și, la urma urmei, de unde atîta unanimitate în rîndul marilor case de modă din Paris, Londra, Roma, New York, cînd numai cu un an în urmă acestea se întreceau în a nu semăna între ele?

Lucid seismograf al momentului, Yves Saint Laurent, cîtot la ora actuală drept cel mai mare creator de modă din lume, consideră că aici se petrece o revoluție, care nu are nimic cu evoluția stilurilor sau liniilor. Moda, constată el, încearcă să devină un bun al tuturor oamenilor, adică să fie purtată de toate categoriile sociale. De aceea și nevoia de forme exagerat de simple, astfel încît, observîndu-le, aceste forme îți apar mai curînd ca modele de confecție. Căci în ultimii ani, « Haute Couture » ajunsese să fie ignorată. Femeile se îmbrăcau după capul lor, iar moda se lansa pe stradă.

Simplu, odihnitor ca o vacanță cu flori și slături după maratonul din vacarmul orașului, clasicul a devenit arma cu care se încearcă reintronarea ordinii, readucerea celor pierduți la moda oficială. Linia aceasta se potrivește tuturor talilor, tuturor vîrstelor. Oficianții modei încearcă să ne recucerească încrederea, să ne redea sentimentul de stabilitate, inventînd mai ales în domeniul amănuntului, jonglînd cu subtilități de linie neașteptate acolo unde totul pare a fi dinainte cunoscut.

Iată ROCHIA, piesa de rezistență a garderobei actuale, lansată în cîteva formule, una mai cumințe decît alta: cu corsaj îngust și fustă largă; cu corsaj bluzat și fustă mai îngustă; rochie structurată cu siluetă princesse, bust fin și linie evazată cu tăieturi curbate; sau rochia cu spatele gol și corsaj extrem de simplu. Și cîte posibile amănunte!? MÎNECI într-o întreagă gamă de kimonouri, mîneci scurte croite în bié, mîneci raglan, mîneci bufante sau cu carura mărită prin platcă prelungită. DECOLTEURILE în formă de V (cache-cœur) sau de U, rotunde, degajate, în semicerc sau în trei colțuri. Și cîte feluri de pliseuri! Mărunte, mari, cu cute duble «soleil» sau «armonică», bieuri, godeuri etc. În plus, volane, garnituri albe la guler și manșete, buchețele de flori «love story» sau impozante roze.

Iată COSTUMUL TAIOR, care se schimbă în anii din urmă, a redevenit ceea ce era acum cîteva decenii, cînd s-a născut, adică o replică a costumului bărbătesc, cu accentuată formă masculină. JACHETA are o lungime pînă la mijlocul șoldului, talia marcată, revers bărbătesc, iar fusta cu cute tighelite pînă la șold. VESTA, un accesoriu nou, încearcă să accentueze alura masculină a ansamblului fustă-taior.

Și MANTOUL degajă aceeași nevoie de confort. Lungimea sub genunchi, carura umerilor mărită prin plăci, pelerine fixe sau demontabile, garnituri de blană aplicate la plăci, revers foarte mari cu vîrfuri ascuțite, gulere mari, șal. Bustul ușor strîns, amplasarea apărînd imediat sub bust, spre partea de jos.

Pînă și PANTALONUL este supus unor schimbări, neesențiale, dar nu fără a se încerca, precum anul trecut spre exemplu, înlocuirea lui cu un altul, jocheu. Larg încă din talie, pantalonul anului seamănă cu o pijamă.

Nici tonurile CULORILOR, și nici ȚESĂTURA nu se abat de la cumințenia clasică. Nuanțe de gri, de antracit, de negru, o întreagă gamă de marouri combinate cu nuanțe de verde ruginiu ca și roșu signal sînt culorile iernii, albul, o risipă de alb pentru vară.

SOBRIETATE TOTALĂ ÎN MODA MASCULINĂ: După ce se părea că toate regulile au fost abandonate și aruncate peste bord, după ce se părea că moda masculină va fi invadată de un colorit viu, iată-o reintorcîndu-se la GRI-uri — de la gri «elefant» la gri antracit pînă la griul-negru — de la albastru-marin pînă la albastru de oțel și la griul albastru. Cuprînsă și ea de febra revenirii la clasic, moda masculină lansează o siluetă mai puțin cambrată, lejeră, cu talia ușor marcată, cu linia umerilor naturală, cu o carură accentuată prin revers mari; pantalonul este drept și foarte ușor evazat.

Cumințenia, seninătatea în modă va rămîne, ca și pînă acum, o formulă printre altele? Mereu reînnoită, acceptînd detaliile tuturor modelelor, ea va reuși să trăiască?

ANETA DUMITRIU

1

2

3

4

1. Compleul pantalon-jachetă actual: pantalon „pijama” și blazer lejer, strîns în talie.
2. Ansamblu fustă-taior într-o cuminte formulă: fustă cu o lungime rezonabilă și blazer urmărind linia bustului.
3. Pentru seară o fustă cu talie înaltă și bluză vaporoasă cu mineci foarte largi.
4. Florile — un accesoriu curent în moda actuală.
5. Din organdi Courrèges a croit o minunată rochie de seară.
6. Rochii în stil „Vampe”.

5

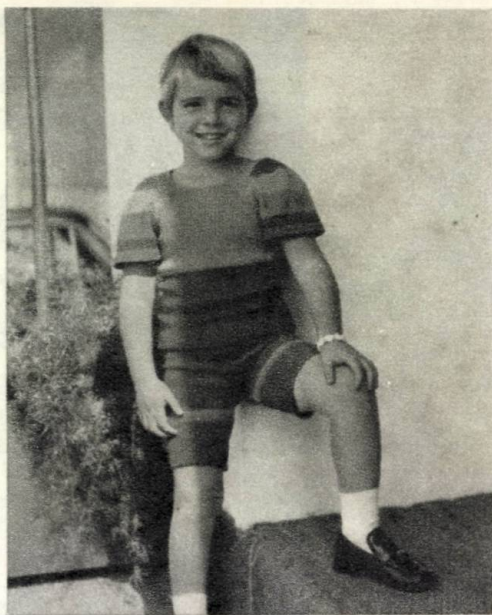

6

8

9

7. Moda masculină pentru mari ocazii.

8-9-10-11. Moda copiilor reproduce linia hainelor celor mari, cu excepțiile de rigoare, firește.

7

10

11

In ton cu moda magazinele 1973

de textile ~încălțăminte

VĂ OFERĂ TOT CE ESTE MAI NOU:

două-piese, rochii, mantouri, taioare, jachete, bluze, furouri, costume, pardesie, paltoane, cămăși, ciorapi, precum și încălțăminte modernă și durabilă; toate într-o gamă variată de modele și culori, pentru toate vârstele și pentru toate anotimpurile.

Noi produse utilizate la

Moldoplast

UZINA DE PRELUCRARE MASE PLASTICE IAȘI

Folosirea materialelor plastice în economie s-a extins an de an. Proprietățile fizico-mecanice, cum ar fi: rezistența la tracțiune, duritatea, suplețea, transparența, ușurința în manipulare, montare și exploatare, au permis înlocuirea unor materiale tradiționale cum ar fi: lemnul sticla și metalul.

Mergînd pe linia asigurării unor produse competitive pe plan mondial, a înlocuirii unor materiale deficitare în economie, sau a înlocuirii unor materiale din import, specialiștii uzinei au în centrul preocupării lor asimilarea unor produse, precum și modernizarea celor existente.

După o perioadă de cercetări asidue și experimentări, un colectiv sub conducerea inginerului șef Ioan Sechi a elaborat o tehnologie originală pentru fabricarea filmelor contractabile din polietilenă pe utilajele existente în cadrul uzinei. Utilizarea acestor folii cu vaste domenii de aplicabilitate permite o ambalare estetică a produselor legumicole și a altor produse industriale. Aplicarea noii tehnologii permite economii substanțiale de valută, avînd în vedere că asemenea tipuri de folii se importau.

În cursul anului 1972 s-au asimilat și sînt în curs de asimilare un însemnat număr de repere din PVC, poliamide, poliacetali și polipropilenă, necesare industriei de autocamioane și autoturisme.

Paralel cu valorificarea cercetărilor proprii, uzina colaborează cu Institute de Cercetări și Învățămînt Superior, în scopul obținerii de noi produse și elaborarea de tehnologii proprii.

Prin colaborare cu Institutul de Cercetări pentru Îmbunătățiri Funciare din București s-au experimentat și omologat tuburile riflante din polietilenă

și noi tipodimensiuni de tuburi PVC cu pereți subțiri, destinate lucrărilor de drenaj.

Rezultatele cercetărilor întreprinse pe aceste sortimente au scos în evidență caracteristicile mecanice și de curgere față de materiale similare din import. Analizele de laborator precum și comportarea bună în teren a loturilor experimentale, au permis trecerea la producția de serie a acestor produse cu utilizări în drenarea terenurilor.

Unul din produsele cu largă utilizare în economie îl constituie foliile de polietilenă, folosite în special în realizarea culturilor legumicole (sere și solarii), precum și în construcții. Foliile puse la dispoziția beneficiarilor, în special a celor din agricultură, trebuie să ofere posibilitatea unor utilizări de lungă durată, să ofere rezistență sporită la eforturi mecanice, să prezinte o transparență ridicată, pentru a permite trecerea luminii solare. Pentru îmbunătățirea proprietăților mecanice ale foliilor din polietilenă, s-a ajuns la necesitatea creerii unui nou sort de polietilenă protejată împotriva razelor ultraviolete, polietilenă care a stat la baza fabricării foliilor armate cu inserții textile, realizate recent în uzina noastră.

Mărirea rezistenței la eforturi a foliilor din polietilenă se poate realiza fie prin mărirea grosimii foliilor (ceea ce conduce la dezavantaje economice și la o scădere a transparenței), fie prin utilizarea unor armături, metodă care s-a dovedit cea mai eficientă.

Noul sortiment — folia de polietilenă armată — realizată în cadrul uzinei, se înscrie în contextul colaborării fructuoase cu Institutul Politehnic din Iași.

C. WADL

ASIGURAREA FAMILIALĂ DE ACCIDENTE

Cel mai apropiat mediu social al omului este familia sa. Afecțiunea și sprijinul reciproc cimentează legăturile de familie.

Omul, atent cu familia sa, încheie asigurări de accidente pentru toți ai săi. S-ar putea interpreta ca un semn de nepăsare cazul în care capul familiei încheie asigurarea numai pentru sine.

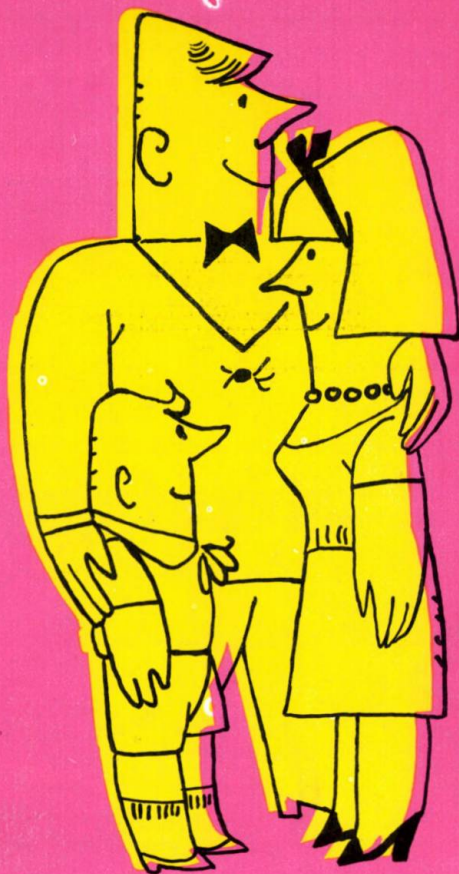
Acestea au fost motivele pentru care ADAS a pus în practică «ASIGURAREA FAMILIALĂ DE ACCIDENTE», care i-a fost solicitată de foarte numeroși cetățeni.

Această asigurare se încheie cu persoane în vîrstă de la 16 la 70 de ani. Pe lângă asiguratul principal (soțul sau soția), care semnează polița de asigurare, sînt cuprinși în asigurare și celălalt soț (în vîrstă de pînă la 70 de ani), precum și toți copiii, indiferent de numărul lor (în vîrstă de la 5 pînă la 16 ani neîmpliniți).

Sumele asigurate: 10.000 de lei pentru invaliditate permanentă totală și 5.000 de lei pentru deces (ambele din accidente).

Durata asigurării este de 3 luni, iar prima de asigurare (plătită de asigurat) este de 25 de lei. Dacă unul dintre soți, prin atribuțiile de serviciu, participă la zboruri aeriene, navigație submarină și lucrări sub apă sau dacă practică sporturi aeronautice, prima de asigurare este de 33 de lei.

Riscurile asigurate sînt: explozia — prăbușirea de teren — lovirea — căderea — alunecarea — acțiunea violentă a unei persoane — atacul unui animal — trăsnetul — electrocutarea — arsura — degerarea — înecul — intoxicația — asfixierea din cauze subite

— cele întîmplate ca urmare a circulației mijloacelor de transport (sau din cauza accidentelor întîmplate acestora), precum și a funcționării ori folosirii mașinilor, instrumentelor, sculelor, armelor sau aparatelor.

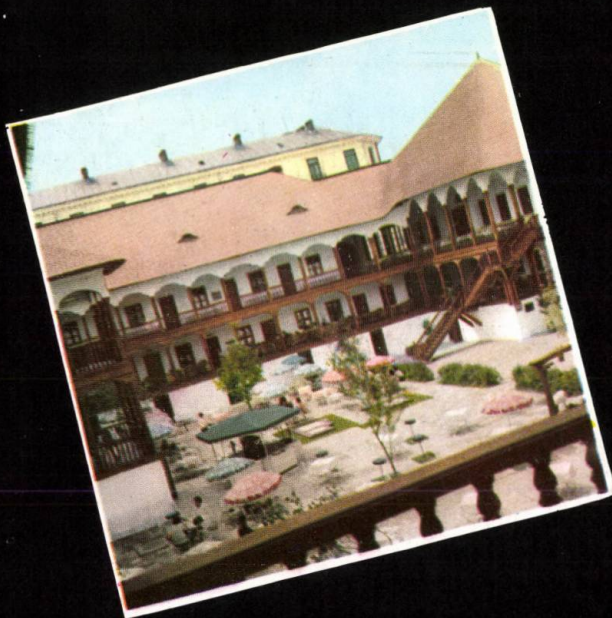
De asemenea, sînt cuprinse în asigurare urmările imediate (deces sau invaliditate permanentă) ale efortului fizic excesiv și subit, determinat de cauze de forță majoră în timpul producției.

Prin această asigurare, familia este aliniată într-un front comun în fața primejdiilor.

Pentru încheierea asigurării, vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din întreprinderi, organizații economice și instituții, agenților și inspectorilor de asigurare sau — direct — oricărei unități teritoriale ADAS.

VĂ PREZENTĂM CÎTEVA DIN M

COMPLEXUL „HANUL MANUC“

Hanul Manuc este unul dintre cele mai reprezentative monumente ale Bucureștiului de altădată.

Clădit în anul 1808, pe locul vechii Curți Domnești, hanul a fost refăcut în anul 1870, devenind hotel Dacia, și a fost restaurat în anul 1971.

Complexul dispune de restaurant, crămă, bar de zi, grădină de vară și hotel.

Plasat în plin centrul capitalei și avînd o construcție arhitectonică deosebită, complexul constituie un important și interesant punct de atracție.

Dintre specialitățile culinare unanim recunoscute, servite numai aici, menționăm: salata bizantină, salata arnăuților, salata băcanilor, mușchiulețul à la Manuc, gustarea lui Bachus, clătitele flambate à la Manuc, sarailiile și baclavalele.

Vinurile servite sînt căutate pentru vechimea și buchetul lor.

COFETĂRIA „ALBINA“ — str. Academiei nr. 19

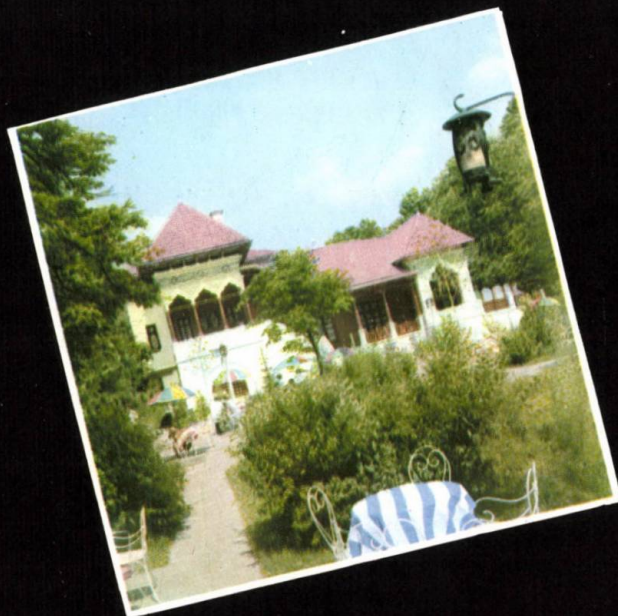
Prin lucrările de modernizare și întinzare, unitatea a devenit un deosebit punct de atracție pentru bucureșteni.

Prin laboratorul propriu, această elegantă cofetărie asigură o serie de specialități de înghețată și prăjituri ca: parfeuri — diferite sortimente, casată, profiterol, merenghi excelent, negrese etc.

RILE LOCALURI ALE CAPITALEI

RESTAURANTUL „DOINA” — Șos. Kiseleff nr. 4

Amplasat în mijlocul unui parc bucureștean, în casa construită în anul 1892 de arh. Ion Mincu, restaurantul Doina constituie, prin saloanele și grădina de vară de o deosebită frumusețe, un loc foarte atractiv pentru destindere și recreere.

Prin specialitățile gastronomice pregătite, se oferă consumatorilor: soté à la Doina, cîrnăciori oltenești în sos picant, cassolet à la Doina, servite cu un pahar de vin bun.

Localul asigură un program atractiv.

RESTAURANTUL „FEROVIARUL” — Cal. Griviței nr. 214

...de curînd a fost reamenajat și extins într-o arhitectură caracteristică — localul constituind pentru bucureșteni un cadru elegant și plăcut.

Sortimentul specific de preparate culinare «udate» cu vinurile casei și programul muzical distractiv invită la petrecere.

Menu-urile pensiune, servite la dejun, sînt unanim apreciate pentru calitatea și varietatea lor.

aspiratorul

Ideal

- Aspiratorul de praf IDEAL vă scutește de efort și vă economisește timpul. Cu IDEAL se pot curăța: dușumelele, pereții, mobila, covorașele, hainele, tapiteria, radiatoarele și locurile mai greu accesibile.
- IDEAL poate fi utilizat și pentru pulverizarea lichidelor neinflamabile.
- IDEAL are un consum redus de energie electrică (15 bani pe oră).
- Prețul de vânzare: 800 lei; poate fi cumpărat și cu plată în rate lunare.

*Vizitați
hanurile,
cabanele și
campingurile
cooperației
de consum,
care vă oferă
condiții bune
pentru un
popas plăcut.*

Hanul Bucura Hațeg, jud. Hunedoara, D.N.
66, km. 30

Hanul Ursul Negru-Sovata, jud. Mureș, D.N.
13 A, km. 63, Sovata

Hanul Agapia, jud. Neamț, D.N. 15 C, km.
39+5, km. lateral, lângă mănăstirea Agapia

Consumatori!

VREȚI SĂ FIȚI SĂNĂTOȘI?
VREȚI SĂ FIȚI ENERGICI?

Utilizați în alimentația d-voastră cât mai des pește, preparate și semipreparate din:

PEȘTE OCÉANIC

•STAVRIZI •COD •HEK •MERLUCIUS •MACROURI •

•STAVRIZI •COD •HEK •MERLUCIUS •MACROURI •

- 1 KG. DE PEȘTE OCEANIC CONȚINE CIRCA: 150 GR. PROTEINE, 30 GR. GRĂSIMI = 900 CALORII
- **PEȘTELE OCEANIC** conține importante cantități de proteine, vitamine, iod, fluor, fosfor, necesare organismului.
- **PEȘTELE OCEANIC** se poate procura de la toate magazinele specializate în desfacerea produselor de pescărie și de la «ALIMENTARA».

METAMORFOZE...

Întreprinderea industrială «Băimăreana», după ce a trecut timp de 22 de ani printr-o interesantă metamorfoză, și-a stabilit definitiv profilul și locul, în ansamblul economic al județului Maramureș, sub conducerea tovarășului director Ghișe Ioan.

Desele denumiri atrăgându-ne atenția, am considerat necesar următorul dialog cu conducerea acestei întreprinderi.

«Băimăreana» fiind o întreprindere de industrie locală menită a satisface nevoile populației cu produse de larg consum, pe de o parte, în serie mică, produse destinate exportului, ca și folosirea rezervelor interne de materii prime, pe de altă parte, am rugat pe tovarășul director Ghișe Ioan să ne spună:

— Cu câte secții lucrați în prezent?

— Cu trei și anume: METAL și MOBILIER COMERCIAL și LEMN în municipiul BAIĂ MARE și ABRAZIVE, cu sediul în orașul SEINI.

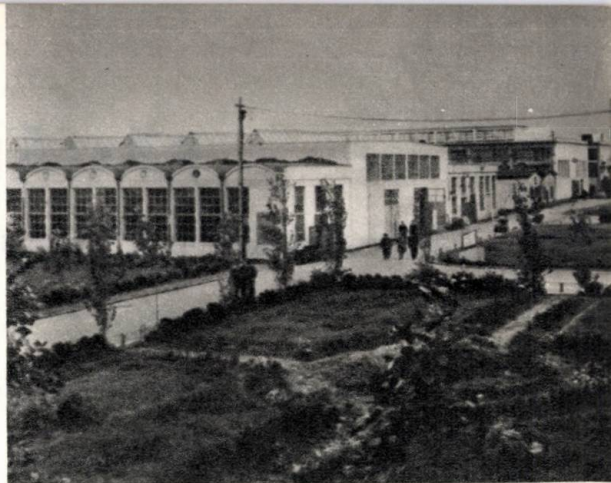
— Ce fel de articole produc cele trei secții?

— La secția METAL se confecționează piese de schimb auto pentru autovehiculele din Parcul Republican, autocamioane SR-101, Carpați, Bucegi, Tatra, Skoda, autoutilitare M-461, I.M.S. și GAZ-51, autoturisme Pobeda, Warsawa, Moskvici, Volga, conținând în total peste 85 produse.

În secția mobilier comercial se execută articole necesare tuturor tipurilor de magazine, din nomenclator făcând parte 85 tipuri de rafturi, 37 tipuri gondole, 25 tipuri tonete, 5 tipuri vitrine, mobilier casă, cabine probe, 5 tipuri chioșcuri tutun etc., iar grupa bunuri de consum este prevăzută cu un nomenclator de peste 210 produse.

În această secție există și o grupă de produse industriale care cuprinde diverse construcții metalice, tuburi de scurgere din fontă, cricuri mecanice, suporți reflector etc.

Secția LEMN execută mobila în garniturile: Venus Tehnolemn, Leda, Stela, iar ca piese separate: dulapuri, mese, canapele, cuiere și produse mărunte de uz casnic.

La Seini se execută abrazive pe suport textil și hîrtie ca și microbile reflectorizante folosite la marcarea drumurilor, produs fabricat pentru prima dată în țara noastră.

— Care sînt produsele exportate de «Băimăreana» și în ce țări?

— Mese sculptate tip 195, tip 200 nuc și tip 200 fag în Belgia.

Comode tip 1610, 1630, 1650, 1670; cuiere combinat tip 110; ligheane ovale (M. 50—60—70); ligheane rotunde, rotunde cerc minier sîrmă M. 50, idem cu cerc minier tablă (40, 45, 50) și planșe D.H. 40 dim. 2631 în R.F.G.; umerase 19 în SUA, birouri tip 626/9 și paturi elegant în URSS.

— Ce roade a dat mișcarea de inovații și care sînt avantajele aduse întreprinderii?

— Inovațiile au luat o mare amploare și se aplică deja 20 din ele.

— Ne interesează cele mai importante și autorii lor...

— Agregatul de sudură în puncte, autor fiind inginerul Fritea Victor, a cărui aplicare a adus în primul an o economie de 561.867 lei și zincare lucioasă cu porivizare ulterioară inventată de inginerul Ionescu Haralambie, care de asemenea a adus o economie de 415.735 lei în primul an.

— Ați prezentat produse la unele expoziții, în afara județului?

— La Expoziția Realizărilor Naționale de la București; la Tîrgul internațional de la Dusseldorf și la Expoziția de Instalații și Mobilier Comercial de la Moscova.

— Remarcăm cu satisfacție, că această întreprindere a plecat la drum în anul 1949 cu 310 salariați pentru ca în 1972, printr-o rapidă dezvoltare, să ajungă la 1.663 de salariați, iar în cadrul industriei locale a județului Maramureș să dețină o pondere de 33% din volumul total al producției globale.

I. V. MUNTEANU

FĂGĂRAȘUL

VECHEA CETATE A CHIMIEI ROMÂNEȘTI

CUNOAȘTE NOI RITMURI

DE DEZVOLTARE INDUSTRIALĂ

Situat la poalele celor mai înalți munți din țara noastră, în cunoscuta Țară a Făgărașului, străvechea așezare citadină se află într-o adevărată concurență cu crestele alpine, vrînd parcă să le întrecă în putere și splendoare. Aceasta nu este doar o simplă metaforă pentru că, cunoscînd orașul și evoluția lui multilaterală, îți dai seama că totul se află cuprins într-o permanentă aspirație spre înălțimi începînd cu peisajul urbanistic modern, cu cvartalurile de blocuri noi ce străjuiesc orașul pe trei laturi, cu turnurile și halele de beton, metal și sticlă, ale întreprinderilor industriale și culminînd cu conștiința oamenilor, a unor oameni ce știu să imbine în chip fericit munca productivă cu învățătura, răbdarea și migala cu entuziasmul, știu să viseze și să traducă visul în faptă, știu să muncească și să trăiască în chip socialist.

Rolul determinant în existența Făgărașului socialist îl are industria care, în anii noștri, fascinează și entuziasmează prin ritm, proporții, modernitate, redimensionînd într-un fel însăși alcătuirea psihică a omului și, mai ales, operînd mutații în viața socială.

Făgărașul are o veche tradiție industrială, tradiție ce-și găsește obirșia în anii de după primul război mondial, cînd, făcîndu-se imperios resimțită nevoia de explozivi minieri, s-a înființat aici **PRIMA SOCIETATE ROMÂNĂ DE EXPLOSIVI** (1922), o fabrică ce s-a dezvoltat lent și unilateral, procesul de producție bazîndu-se pe o tehnologie rudimentară, iar munca desfășurîndu-se în condiții deosebit de grele.

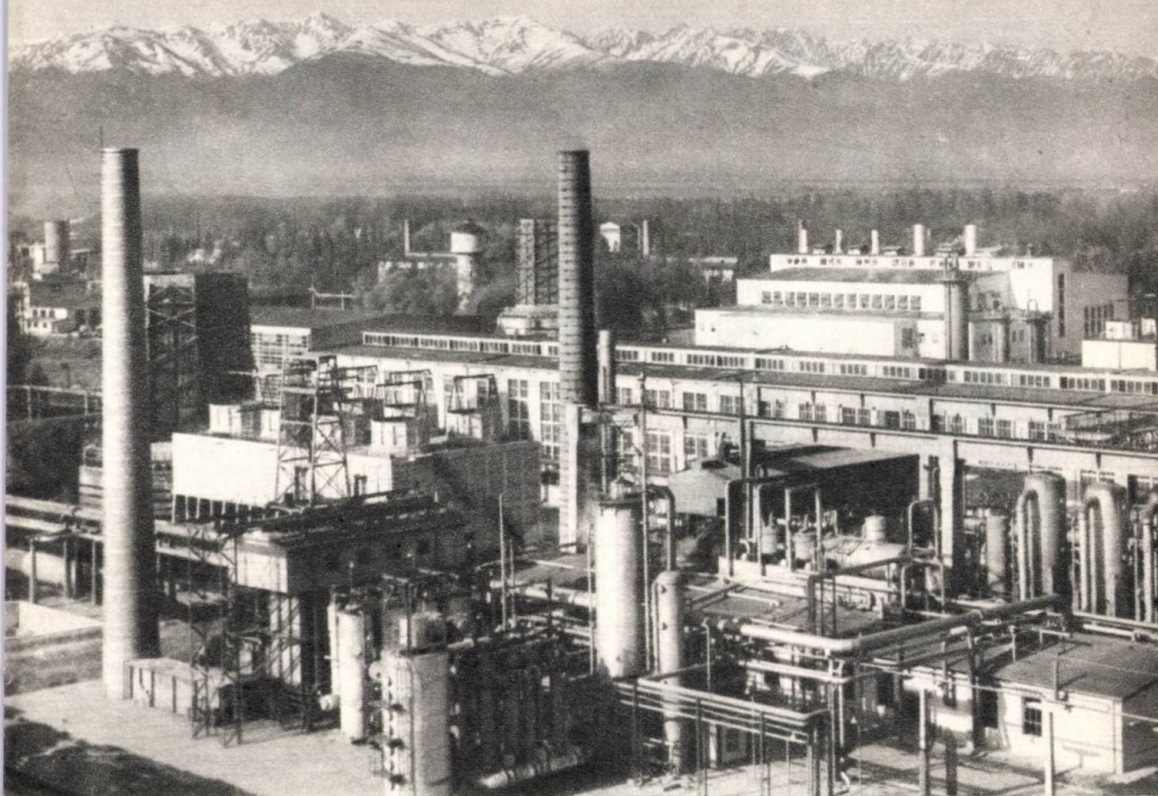
Dar adevăratul Făgăraș industrial își are începuturile în anii noștri, căci și aici, ca pretutindeni în patria noastră, sub conducerea înțeleaptă a Parti-

dului Comunist Român, industrializarea socialistă a determinat un avînt fără precedent. Pentru a demonstra avîntul industriei făgărașene vom releva câteva aspecte mai semnificative, mai grăitoare.

În primul rînd, dacă peisajul industrial al Făgărașului pînă în 1944 se reducea la fabrica de explozivi, e drept de renume național, dar în fond la o distanță astrală de ceea ce înseamnă astăzi o fabrică, acum Făgărașul e cunoscut drept orașul în care își au sediul numeroase întreprinderi industriale, printre care două de rang republican: Combinatul chimic — cunoscut ca leagăn al industriei chimice românești și Uzina de prototipuri și reparații de utilaj chimic — cunoscută ca adevărat mecanic-șef al industriei noastre chimice. În general, pe plan național, datorită acestor două întreprinderi puternice ale industriei chimice, Făgărașul a devenit una dintre cele mai puternice cetăți ale chimiei republicane.

O imagine a proporțiilor industriei făgărașene ne-o oferă câteva cifre privind volumul investițiilor alocate de către statul nostru socialist pentru sporirea capacităților de producție. Amintim dintre acestea numai câteva. În anii 1965—1970 volumul total al fondurilor alocate combinatului chimic a fost de 30 de ori mai mare decît sumele alocate în perioada 1945—1950, iar în perioada 1950—1970 volumul fondurilor investite însumează 1.661 milioane lei. La acestea se adaugă investițiile alocate pentru Uzina de prototipuri și reparații utilaj chimic care, dintr-o modestă anexă a combinatului chimic, a ajuns cea mai mare uzină de utilaj chimic din cadrul Ministerului Industriei Chimice.

Dezvoltarea industrială a Făgărașului este marcată nu numai de creșterea capacităților de pro-

Combinatul chimic Făgăraș — Vedere generală

ducție, ci și de ceea ce numim spiritul creator, inteligența tehnică a promoțiilor de chimiști — muncitori, tehnicieni și ingineri — promoții ce se străduiesc să confere întreprinderilor lor o nouă strălucire prin ridicarea acestora la nivelul cerințelor tehnicii contemporane.

Fapte numeroase demonstrează că aceste colective, sub îndrumarea directă și permanentă a organizațiilor de partid, au reușit nu numai să se alinieze rapidului proces de modernizare contemporan, dar și să ocupe locuri fruntașe în această importantă ramură a industriei naționale.

De numele Combinatului chimic din Făgăraș se leagă numeroase produse chimice fabricate pentru prima dată în România și numeroase produse chimice exportate pentru prima dată de țara noastră; în anul 1954 a intrat în funcțiune prima fabrică de îngrășăminte chimice pe bază de azot — fabrica de

nitro-calcar. Aici a fost pusă în funcțiune prima fabrică de fenol și s-a definitivat tehnologia de obținere a materialelor plastice fenolformaldehidice, a aminoplastului, cornoplastului, celuloidului, precum și prima stație pilot pentru fibre sintetice, ceea ce a făcut să se considere combinatul drept leagănul industriei românești de mase plastice. Grupul azot, construit în anul 1959, a fost printre primele centre de chimizare a gazului metan în vederea asigurării necesarului de îngrășăminte chimice pentru agricultura socialistă. Azotul de amoniu granulat a fost fabricat, pentru prima dată în țara noastră, la acest combinat, fiind astăzi cel mai solicitat de către beneficiari.

Același spirit creator caracterizează și colectivul Uzinei de prototipuri și reparații de utilaj chimic, care, în momentul de față, este autorul unor produse realizate pentru prima oară în țara noastră,

Șir de mașini de filat, în exploatare

evidențiindu-se asimilarea a peste 60 de tipodimensiuni de armături din oțeluri inoxidabile, ceea ce a însemnat, de fapt, eliminarea importului acestor produse.

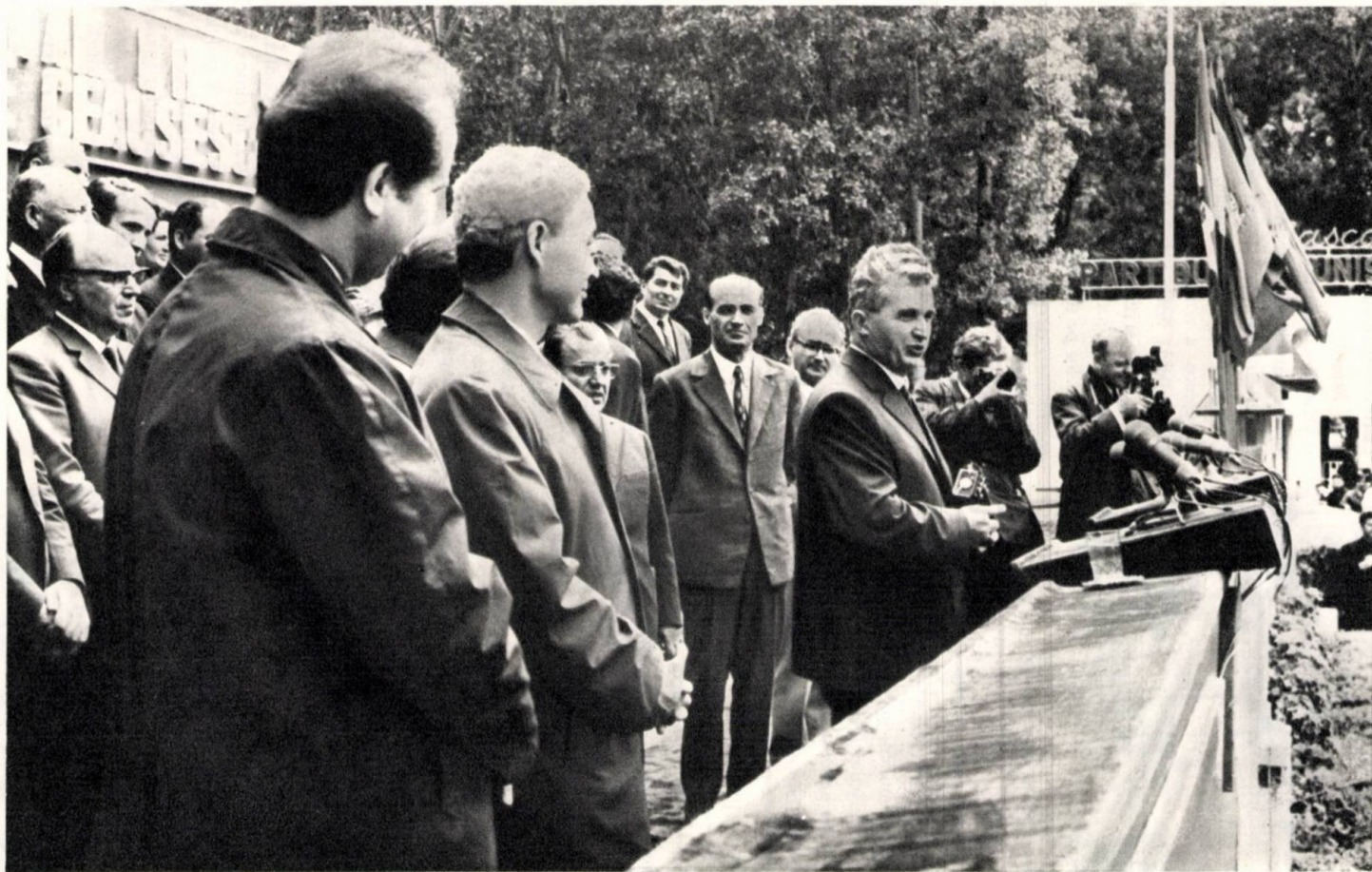
Avântul creator e demonstrat și de o altă suită de aspecte din activitatea acestor mari întreprinderi unde, într-o atmosferă trepidantă, oamenii, de la muncitor pînă la inginer, gîndesc, imaginează. Iar această investiție de inteligență și imaginație, încorporată în numeroase inovații și invenții cunoscute în țară și străinătate, a condus la îmbunătățirea calității produselor, diversificarea sortimentelor, introducerea unor noi procedee de fabricație, modernizarea tehnologiilor existente.

Inventivitatea colectivelor din întreprinderile făgărășene e demonstrată de fapte dintre care menționăm, în primul rînd, sporirea gamei de sortimente. Astfel, la Combinatul chimic Făgăraș s-a realizat, în perioada 1950—1971, un număr de 115 sortimente noi; la Uzina de prototipuri și reparații de utilaj chimic — pompe de oțeluri inoxidabile într-o gamă de peste 30 tipodimensiuni, utilaje emailate într-o gamă variind de la 35 l pînă la 6.000 l capacitate, conducte și robinete emailați, care satisfac necesarul anual al industriei chimice, eliminînd în același timp importul.

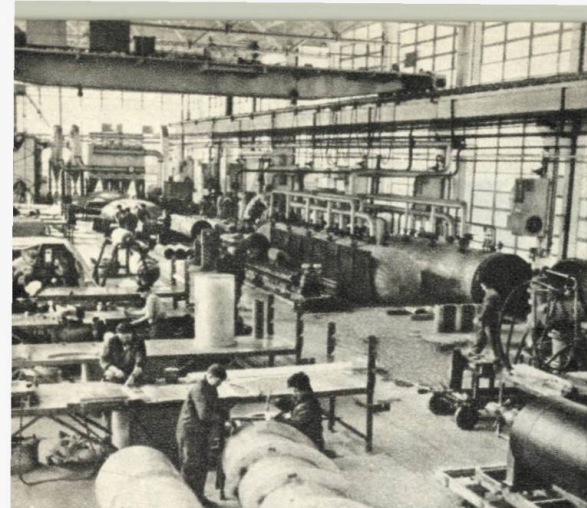
Urmarea firească a acestui avînt creator, a muncii organizate, conștiente și disciplinate este, în primul rînd, creșterea producției și a prestigiului produselor industriei făgărășene pe plan național și internațional.

Subliniind primul aspect — creșterea producției — vom oferi cîteva cifre. La Combinatul chimic, volumul producției globale în anul 1970 a crescut, în raport cu anul 1949 de 14,5 ori, iar producția marfă de 8,5 ori. La Uzina de prototipuri și reparații de utilaj chimic, producția a crescut în anul 1972 față de 1957 (anul înființării acestei uzine), de peste 20 de ori, cunoscînd un ritm mediu anual de 21,5 la sută.

Referindu-ne la competitivitatea produselor pe piața internațională, din nou putem oferi exemple edificatoare, demonstrînd calitatea produselor, egală sau superioară celei a produselor unor firme străine cu o îndelungată tradiție industrială. Astfel, Combinatul chimic și-a sporit volumul mărfurilor exportate de la 2.700 tone în anul 1960, la 145.000 tone în anul 1971; dacă în 1960 se exporta un singur produs — fenolul, în anul 1970 s-au exportat peste 20 produse către 27 parteneri externi, crescînd în același timp și eficiența financiară — valutară a produselor valorificate pe piața externă.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu felicită chimiștii făgărășeni pentru rezultatele lor și le dă prețioase indicații pentru activitatea viitoare (cu prilejul mitingului care a avut loc la aniversarea a 50 de ani de industrie chimică în Făgăraș, iunie 1972).

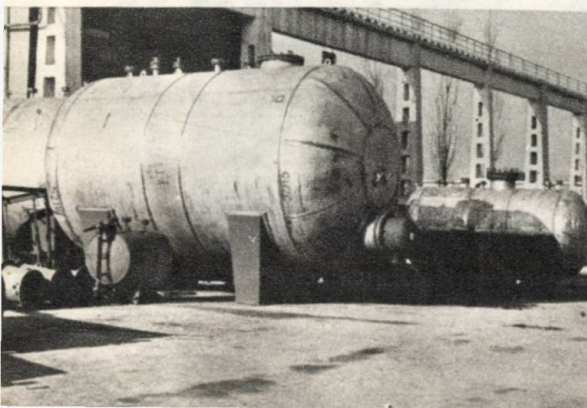

Vedere generală a secției de protecție anti-acidă (cauciucare, ebonitare etc.)

Efectele avântului creator se afirmă și în creșterea productivității muncii, în sporirea continuă a volumului acumulării și a rentabilității. Astfel la Combinatul chimic productivitatea muncii a crescut în decursul ultimului deceniu (1960—1970) de 2,5 ori, iar în ceea ce privește rentabilitatea se constată că, în aceeași perioadă de timp, această unitate a devenit dintr-o întreprindere ce a marcat, la începutul intervalului, o pierdere de 8.900 mii lei, într-o unitate ce obține în prezent aproximativ 200 de milioane lei beneficii anual, având substanțiale perspective de creștere până în 1975.

Aceste ritmuri ale peisajului industrial făgărășan — cu implicații adânci în viața orașului și a localităților din jur, căci spre marile unități industriale ale Făgărașului gravitează mii de oameni ai muncii din aceste localități, toți purtând cu mândrie titlul de salariați ai acestora — demonstrează prezența unui oraș în plin avânt constructiv, prezența unui

Rezervoare de oțel inoxidabil la rampa de expediție

mare centru industrial în zona făgărășană a județului Brașov.

Destinele industriale ale Făgărașului stau în atenția partidului și statului nostru socialist. Este semnificativ faptul că însuși secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a vizitat de două ori orașul cu întreprinderile și instituțiile sale într-un interval de numai un an și jumătate. În luna mai 1972 chimiștii făgărășeni au primit cu un deosebit entuziasm în mijlocul lor pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și alți conducători de partid și de stat, care au onorat Făgărașul participând la festivitățile ocazionate de sărbătorirea a 50 de ani de industrie chimică în această localitate.

Secretarul general al partidului nostru, apreciind rezultatele obținute, a dat prețioase indicații privind sporirea capacităților de producție și a eficienței economice, precum și intensificarea eforturilor pentru perfecționarea neîntreruptă a producției și a muncii.

Ca urmare, Uzina de prototipuri și reparații de utilaj chimic își va spori producția de peste 3 ori până la sfârșitul anului 1975, iar numărul de salariați de peste două ori, iar la Combinatul chimic se va construi în acest cîncinal o fabrică de îngrășăminte complexe.

Conștienți de faptul că aceste unități sînt pivoți de mare importanță în economia națională, muncitorii, tehnicienii, inginerii, toți salariații, conduși și îndrumați de organizațiile de partid, își vor înzeci eforturile pentru ca în felul acesta să redimensioneze continuu profilul industrial al Făgărașului în conformitate cu exigențele puse în fața noastră de conducerea superioară de partid și de stat.

Răspunzînd chemării partidului, toate colectivele întreprinderilor din Făgăraș s-au angajat, și au stabilit măsuri concrete ca în cinstea Conferinței naționale a P.C.R. din iulie 1972, în cinstea aniversării a 25 de ani de la proclamarea Republicii să obțină noi succese, să realizeze acest cîncinal în patru ani și jumătate și chiar mai puțin, sporind astfel contribuția lor la saltul istoric pe care îl înfăptuiește în acești ani România socialistă.

Ing. GHEORGHE CUȚITEI
primarul Făgărașului

Sibiul și industria lemnului

Specialiștii de la Combinatul de Exploatarea și Industrializarea Lemnului din Sibiu, știind prea bine că printr-o mobilă executată cu gust transmit prin arta lor un sentiment intim, familiar, celor ce-o folosesc, se străduiesc să realizeze interioare plăcute în casele oamenilor.

Garniturile de mobilă sînt mult căutate, atît la noi cit și în alte țări, și de aceea am rugat pe tovarășul director Oprea Ioan să ne spună care este secretul acestei reușite.

— Nu este nici un secret, în afară de urmarea firească a experienței acumulate, favorizate și de o serie de îndeletniciri mai vechi în prelucrarea lemnului, la care se mai adaugă grija deosebită pentru executarea fiecărei piese.

— În afară de mobilă, ce mai produceți?

— Chereștea și creioane în toate sortimentele: creioane ceramice, copiative, chimice și colorate.

— Care sînt țările în care se exportă produsele dumneavoastră?

— Republica Federală a Germaniei, Anglia, U.R.S.S., Cehoslovacia, Republica Populară Ungară, Turcia, Grecia, Siria, Libia, etc.

— Ce planuri aveți pentru anul 1973?

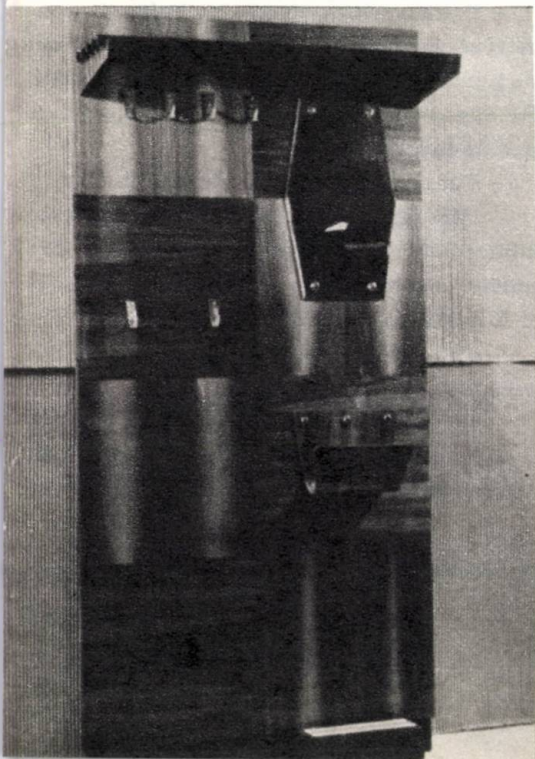
— Pentru anul 1973, avem gata și se vor livra în serie, — pe lîngă sortimentele mai vechi, care sînt tot atît de căutate, — garnitura hol „Păltiniș” compusă dintr-o canapea extensibilă, două fotolii și o mäsută; biblioteca „Nicoletă” formată din corpuri mobilate interschimbabile; cuierul de perete „Mihaela” conceput în ideea modularii prin achiziționare direct de la O.C.L.-uri a elementelor componente în scopul obținerii mărimii dorite în funcție de spațiul din cameră.

— Ce au proiectanții în studiu pe planșete?

— Proiectanții și tehnologii au în vedere în paralel două idei imperios necesare a fi rezolvate în etapa actuală și anume: reproiectarea și proiectarea garniturilor de mobilă existente, precum și cele noi concepute, în scopul utilizării unui consum redus de materie primă lemnoasă. De asemeni se vor proiecta și executa noi tipuri de mobilă cu linie estetică și modernă adaptabile spațiilor din apartamentele ultimelor tipuri de blocuri.

— Ce-ați stabilit pînă acum?

— Dintre noile tipuri de mobilă aflată în fază avansată de proiectare, avem, printre altele, garniturile de bucătărie modulate „Dumbrava” și „Carpați”.

DESPRE LUCRĂTORI

Sufrageria „Boema“

Nu este de mirare că la Iași Combinatul de Exploatarea și Industrializarea Lemnului și-a câștigat atât de repede prestigiul de care se bucură în rândul cumpărătorilor și al beneficiarilor atât de la noi cât și de peste hotare.

Colectivul de proiectanți ca și tehnologii sînt în permanentă preocupare de ceea ce trebuie să fie nou și acest nou ține mereu seama de gustul celor ce folosesc produsele — prin sondajele de care nu se uită niciodată.

Tendința pentru economisirea masei lemnoase a devenit un angajament, pentru fiecare lucrător din cadrul Combinatului, începînd de la muncitorul pădurilor pînă la directorul general care cunoaște și este

familiarizat cu cel mai îndepărtat punct de exploatare.

Exigența în executarea pieselor care compun mobila produsă de CEIL-Iași a sporit încrederea cumpărătorilor și de aceea am rugat pe tovarășul director general Necula Petru să informeze cititorii Almanahului Literar despre activitatea unității pe care o conduce.

— Cum ați reușit să satisfaceți exigența tot mai crescîndă a cumpărătorilor?

— Prin legătura directă cu publicul, care se realizează pe plan local, prin magazinul de prezentare și desfăcere al Combinatului. Și expozițiile organizate de minister cu ocazia contractărilor.

— Dar pe a beneficiarilor din afara hotarelor?

— Prin legăturile directe cu diverse firme comerciale precum și participările la târgurile organizate de Tehno-Forest-Export și Ministerul Comerțului Exterior.

— Cîte sectoare activează în cadrul Combinatului și care este specificul lor?

— O unitate de exploatare și transport, o unitate de industrializare, trei fabrici de mobilă la Iași și una la Vaslui.

Hol „Boema“

Hol „Vacanță“

— Și ce produc aceste sectoare?

— Cherestea de fag, stejar și diferite specii, parchet, lăzi ambalaje, butoaie, mobilă modernă și mobilă stil, care sînt foarte mult căutate.

— Pentru curiozitatea mea, aș dori să știu ponderea Combinatului în ceea ce privește exportul?

— Aproape 70%.

— Ce noutăți ați pregătit pentru anul 1973?

— Ca noi tipuri de mobilier putem cita: garnitura de hol în stil rococo, garnitura hol Boema, sufrageria Boema în stil rustic, și un program de dulapuri.

— Care sînt deosebirile mai esențiale dintre noile tipuri de mobilă și cele mai vechi?

— Funcționalitate îmbunătățită, extinderea soluțiilor de finisare bazate pe lacuri mate și opace.

— Pentru că în activitatea dumneavoastră un loc de frunte îl ocupă exportul, vă rog să ne spuneți cu ce țări aveți legături comerciale?

— Olanda, Suedia, Elveția, Anglia, Statele Unite ale Americii, U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Danemarca, Japonia etc.

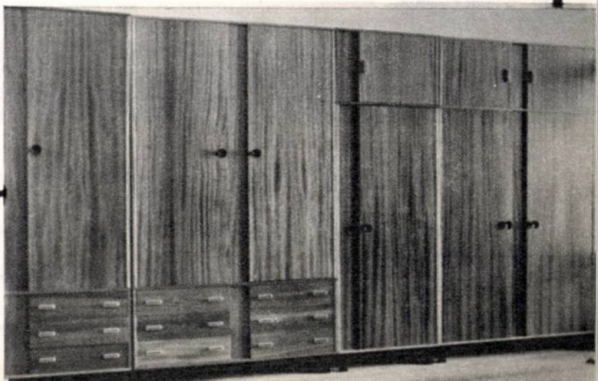
— Dacă proiectanții și tehnologii au căzut de acord care vor fi noutățile mai îndepărtate?

— Folosirea maselor plastice în construcția mobilei stil și a mobilei moderne care va aduce o îmbunătățire considerabilă confortului, rezistenței și esteticii. Sporirea gradului de confort prin utilizarea materialelor sintetice și la tapițerie.

— Cum stați cu inovațiile?

— O mașină de aplicat lacuri prin vâlțuire al cărei autor este colectivul condus de inginerul șef Ghiba Constantin care va realiza și o economie de 1 milion lei pe an și o altă mașină de lustruit canturile panourilor de mobilă, de inginer Condur Laurențiu, care, de asemenea, va aduce o economie de 100 de mii lei anual.

Șifonier „Camelia“

**FABRICA DE
PRODUSE
REFRACTARE**

**SMAI
TURDA**

STR. ARMATA ROSIE NR. 35 • TURDA • TELEFON 1450 JUD. CLUJ

Execută: Produse refractare silica, avînd forme și dimensiuni variate, cu caracteristici fizico-chimice superioare, pentru reparația și construcția bateriilor de cocsificare a cărbunilor, pentru cuptoare electrice, cuptoare de topit sticlă etc.

Creăție efervescentă la Turda

Industria turdeană pulsează în ritm dinamic, impulsionată de timpul nostru creator, în vederea împlinirii obiectivelor stabilite de Conferința Națională a Partidului Comunist Român.

Harnicii muncitori turdeni continuă tradiții valoroase prin declanșarea unei largi inițiative de revizuire exigentă a tuturor capacităților tehnice din dotarea unităților, depunând eforturi pentru a se alătura la angajamentul solemn al țării de a realiza cincinalul înainte de termen.

Avind în frunte comuniștii, cetățenii Turzii au înălțat obiective cu rezonanțe puternice; peisajul industrial, primind în fiecare an o notă în plus de împlinire, se integrează organic în procesul amplu de dezvoltare a bazei tehnico-materiale a societății noastre socialiste multilateral dezvoltate.

Iată câteva din aceste obiective care dimensionează municipiul Turda asemenea unui ram din arborele viguros al economiei țării.

Peisajul industrial este dominat de coșurile semețe ale *Fabricii de ciment* în care un aflus continuu de piatră și pământ este convertit, în complexul proces termic din cuptoarele de ciment, în material de construcții valoros. Aici se vehiculează și se transformă anual 10 milioane tone de materie primă realizându-se peste 20% din producția de ciment a țării.

Alte obiective sînt cuptoarele de var de mare capacitate ca și noua secție *PREMO* de la *Întreprinderea de Prefabricate de beton* ale căror produse participă în toată țara la edificiile pe verticală ale economiei noastre socialiste.

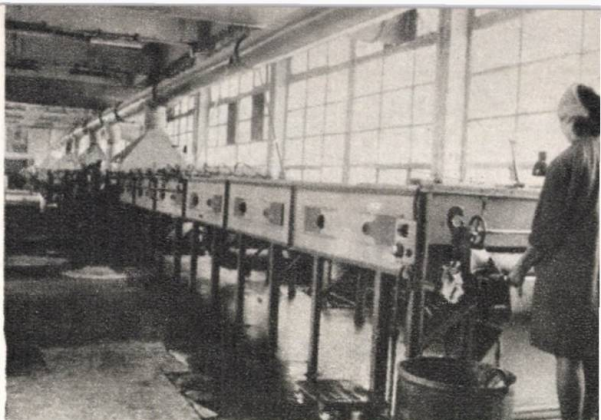
Întreprinderea Electroceramica, pornită de la «roata olarului», a creat cale de acces spre producția materială a celor mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii din domeniul respectiv, și a devenit o unitate cu profil unic în țară sporindu-și capacitatea de producție de 4 ori. Azi produsele ei contribuie la grandiosul program de electrificare a țării.

Fabrica de sticlărie, unde mina iscusită a omului transformă nisipul într-o masă incandescentă din care făurește cele mai variate forme de obiecte avind strălucirea cristalului, în urma sistematizării în două etape s-a mărit considerabil, sporindu-și capacitatea anuală cu 165 milioane articole. Uneltele moderne cu care a fost dotată ca și munca de un profesionalism de mare calitate a făcut ca fabrica să se înscrie cu 10% în producția de sticlărie a țării. Din producția de menaj 80% este destinată exportului, produsele ei devenind astfel cunoscute și apreciate în numeroase țări ale lumii.

Zestrea municipiului se îmbogățește și în actualul cincinal cu noi capacități tehnologice.

Preocuparea colectivului de la *Uzina Chimică* se concretizează în dublarea capacității electrolizei și construirea a noi secții ceea ce conferă un caracter de permanentă diversificare a tehnologiilor de fabricație. Noi tipuri de insecticide selective (*Dip-terex*), mase plastice superioare, săruri de potasiu și mangan vor îmbogăți gama sortimentală a produselor chimice.

De asemenea își va mări capacitatea de producție, utilizându-se cu mijloace tehnice din cele mai moderne, *Fabrica 9 Mai* care asigură cu produsele re-

Linia tehnologică: «Covor PVC», unul din produse

fractare siderurgia, creînd vatră solidă clocotului de oțel.

Produsele de mare utilitate realizate de *Întreprinderea de materiale izolatoare și finisaj* se vor dubla cantitativ tot în anii cincinalului actual prin noua linie tehnologică ce se va realiza.

Industria locală și cooperția meșteșugărească, sub semnul creației valorilor în nuanța tradițiilor locale, întregesc gama produselor și serviciile oferite populației, dînd un aspect mozaicat activităților ce se desfășoară în municipiu.

Toate acestea sînt rodul politicii înțelepte a partidului nostru și rodul muncii pline de abnegație a miilor de muncitori turdeni ce și-au găsit în aceste unități o adevărată vocație de utili făurari ai socialismului în țara noastră.

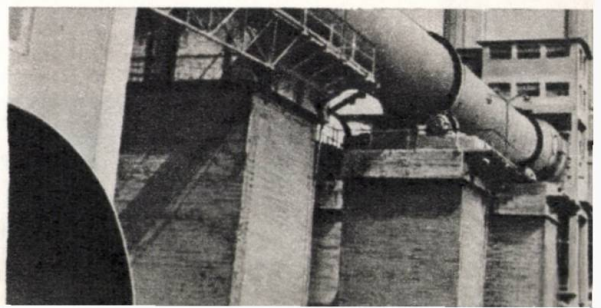
Eforturile neobișnuite pentru a obține performanțe înalte ca și efervescența continuă ce stăpînește toate colectivele de muncă dau garanția realizării angajamentelor de a produce peste sarcinile de plan 12.000 tone ciment, 4.000 tone var, 50.000 tone calcar, 100 tone sodă caustică, 2.000 m.c. prefabricate de beton, 400.000 m.p. carton bitumat, 300 tone produse refractare și altele.

Aceste preocupări ca și rezultatele obținute sînt semnificativ ilustrate în expoziția economică a municipiului închinată evenimentelor anului 1972 — Conferința Națională a Partidului și a 25-a aniversare a Republicii.

Mărturiile actuale, cit și perspectivele sînt închinăte chemării partidului de a realiza în 4 ani și jumătate planul cincinal, ceea ce coincide și cu evenimentul deosebit al istoriei municipiului Turda, aniversarea a 900 de ani de existență atestată de documente.

TURDEAN EMIL
Secretar al Comitetului
Municipal de Partid - Turda

Întreprinderea Materiale Izolatoare și Finisaj Turda

SCURT DIALOG

cu conducerea fabricii de stofe din BRAȘOV

Stînd de vorbă cu tovarășii directori Ionescu Petre și Costache Ilie, le-am adresat în fugă niște întrebări strict legate de Fabrica gigant pe care o conduc.

— *Cînd a început să producă Fabrica de stofe din Brașov?*

— În anul 1823, acum aproape 150 de ani.

— *Cu ce a început?*

— Tot cu țesături din lînă fină.

— *Acum cînd ne mai desparte un an de aniversarea unui centenar și jumătate, ce produce exact fabrica dumneavoastră?*

— Putem afirma că prestigiul și calitatea produselor a crescut an de an în așa măsură încît azi reușim să îmbrăcăm anual pe întreg globul un milion cincisute de mii de bărbați cu paltoane, costume, pardesie și sacouri, precum și un milion de femei cu rochii și fuste de cea mai bună calitate.

— *În afară de consumul intern prin organizațiile comerciale ale Ministerului Comerțului Interior, ce debușee mai aveți?*

— Exportăm peste 50% din produse în peste 15 țări ca: Republica Federală a Germaniei, Anglia, Franța, Austria, Italia, URSS, Liban, Canada, Insulele Virginia, S.U.A., R. P. Bulgaria, Etiopia, Zambia, Congo, Libia și altele.

— Important este că textiliștii brașoveni nu au înregistrat în toată activitatea lor nici o reclamație contra produselor fabricii, nici pe plan intern și nici pe plan extern. Și acest lucru este foarte îmbucurător, pentru care merită felicitări.

I. M. COTOROIA

FABRICA „IRIS” — CLUJ

PRESTIGIUL PORȚELANULUI ROMÂNESC

Despre porțelan se scrie demult în vechile cărți ale Chinei, locul lui de baștină. În cele europene se scrie din 1710, anul când germanul Blöttner, înverșunat să descifreze secretul milenar al artizanilor chinezi, a izbutit o experiență dramatică soldată cu fabrica Meissen. Despre porțelanul românesc se poate scrie abia de când a luat ființă fabrica IRIS din Cluj, în urmă cu cinzeci de ani. În august, ziua 18, anul 1922, Tribunalul Cluj a ordonat înregistrarea firmei — Societate Anonimă Română pentru industria ceramică IRIS-Cluj — orientată spre «producerea și punerea în circulațiune a articolelor ceramice, în special materii de rezistență contra focului (chamotte), faianță, vase de piatră, porțelan, majolică etc.» ...S-au fabricat produse de porțelan menaj și electrotehnic, cărămizi refractare din șamot, sobe de teracotă.

Ca la orice început, fabrica o duce greu în primii ani; Banca Agricolă abia o scapă de faliment în anii crizei. Perioada de afirmare — decada 30—40 a veacului — când produsele ei cuceresc interesul pie-

ții interne, sînt apreciate la țîrguri și expoziții internaționale și se exportă în Orientul Mijlociu, perioada aceea este retezată brutal de odiosul dictat de la Viena. În timpul ocupației horticiste, producția este complet dereglată. Eliberarea găsește fabrica într-o stare de plîns. Abia după naționalizare se poate vorbi, cu adevărat, despre IRIS. Despre un *Iris redivivus*. Cu fiecare an se înregistrau progrese noi — în înzestrare, în organizarea producției, în calitate. Totuși, nu era de-ajuns; economia națională apela din ce în ce mai mult la produsele fabricii, insuficiente față de nevoi. Așa că, fabrica a fost luată în evidență pentru modernizare. Prima etapă: 1966—1967. A doua etapă: 1968—1971. Cu aceasta, nimic din ce fusese Iris nu mai poate fi recunoscut. Clădiri și utilaje ultramoderne, instalații, raționalizarea procesului tehnologic la fiecare produs fac din fabrica IRIS una dintre cele mai moderne din Europa. Specialiști din străinătate trec în Cartea de aur a fabricii însemnări de ordinul superlativelor referitoare la aspectul fabricii, condițiile de

lucru, calitatea produselor. Pe piața internă, marca Iris-Cluj e o garanție verificată. Pe piața externă, participarea masivă la toate târgurile și expozițiile importante. În plus, participarea la activitatea de export, aceasta dirijându-se în special spre Anglia și Elveția...

Doriți un serviciu de porțelan? Îl vreți masiv, solid, adecvat cu interiorul potrivit vreunei ocazii deosebite sau delicat ca frunzele? Doriți linie și colorit moderne, figurative sau non-figurative, la servicii, bibelouri, vase de porțelan? Vă mențineți la forme, desene și colorit

clasic? Vă atrag motivele naționale? Produsele IRIS satisfac orice pretenții... În domeniul industrial produse de porțelan tehnic și de laborator; cărămizi și mortar refractar — marca fabricii IRIS, apreciată în numeroase țări, constituie o viză fermă de calitate.

Azi, fabrica produce de douăzeci de ori mai mult decât în primul an de existență, exportă de 17 ori mai mult decât în 1969. În ultimii doi ani la rînd a primit Drapelul de întreprindere frunză pe ramură. Efortul general de modernizare și de creștere calitativă a producției a

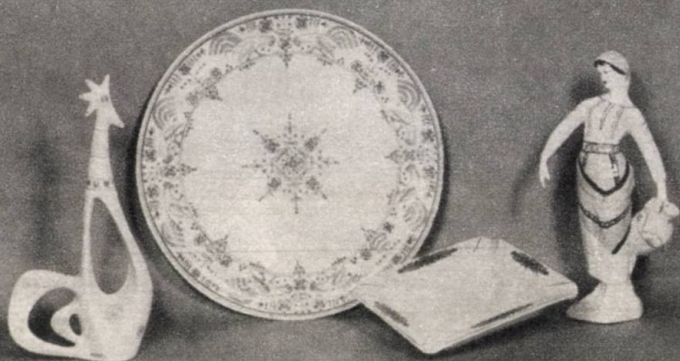

fost apreciat în repetate rânduri la nivelul prestigios al conducerii noastre de partid și de stat.

Acum, o vizită la IRIS este reconfortantă. Utilajele și instalațiile, clădirile — ateliere și hale — locurile de muncă, serviciile sociale lucesc de curățenie deși în fabrică se lucrează, se știe, cu lut... Adevărat că-i un lut de un alb pur, ca aluatul de patiserie. Mecanizare și mică mecanizare în flux pentru înlocuirea efortului manual, pardoseli de mozaic, geamuri imense cu perdele transparente, mobilă modernă, comodă și elegantă la

locurile de muncă, flori și liniște. În atelierele de concepție și de pictură e o atmosferă de creație. Artiști și maeștri cu îndelungată experiență, concep și supraveghează realizarea cu gust și fantezie a decorației pe obiecte. La IRIS s-a izbutit una dintre fericitele sinteze între producție tradițională și cerință modernă. După cinzeci de ani, în care fabrica din Cluj s-a impus în economia națională și în fața cumpărătorilor, firma veche-IRIS — este azi o pecete întinerită de către socialism.

DUMITRU MIRCEA

UNIUNEA JUDEȚEANĂ A COOPERATIVELOR DE CONSUM

ÎNȚEPRINDEREA ECONOMICĂ
JUDEȚEANĂ — CLUJ

*Noua unitate turistică a cooperației de consum din județul Cluj,
terasa «Cheile Baciului».*

*Interior al magazinului de plante medicinale și ceaiuri al
cooperației de consum Cluj, str. Dr. P. Groza nr. 7.*

În trecere prin județul Cluj, nu uitați să vizitați unitățile turistice ale cooperației de consum: «Hanul pescarilor» Luncani, terasa «Cheile Baciului» Cluj, terasa «Izvorul Crișului», unde oricând veți fi serviți cu preparate și mâncăruri specifice, băuturi alese. Unitățile au spații amenajate pentru parcare a autovehiculelor și pentru cazare.

În orașul Cluj, noul magazin de PLANTE MEDICINALE ȘI CEAIURI, unitate cu PROFIL UNIC ÎN ȚARĂ, vă pune la dispoziție, în afara unui sortiment larg de plante medicinale, și o gamă diversă de ceaiuri și alte extrase din plante, preparate după prescripții dietetice, spre a fi consumate în unitate.

TURISMUL în cadrul cooperației de consum din Maramureș

Cu cele 640 unități comerciale răspândite pe întreg teritoriul județului, cooperația de consum din Maramureș are o însemnată pondere în această ramură de activitate.

Buna deservire și cinstea fac casă bună cu lucrătorii din cele 446 magazine, iar în 195 de unități de alimentație publică în importante puncte turistice, drumeții ca și localnicii, găsesc o ambianță plăcută prin cadrul natural unde sînt amplasate, prin deservirea ireproșabilă, mincărurile specifice și mobilierul în stil local.

Pentru o mai amplă informare a cititorilor Almanahului Literar ne-am adresat tovarășului inginer Ovidiu Viclea, directorul Întreprinderii economice județene a Cooperației de consum Maramureș.

— Care sînt unitățile de alimentație publică mai reprezentative?

— Restaurantul *Stejarul* amplasat în pădurea Finteuș pe drumul național Baia-Mare — Cluj la km. 18, dotat cu mobilier din trunchi de copac, care oferă drumeților cazare confortabilă, menu cu specific tradițional maramureșan ca: sarmale cu pasat, cina porcului, cîrnați de casă și vin de coacăze; restaurantul *Doi porumbi* situat pe șoseaua națională Baia-Mare — Satu-Mare în mijlocul naturii la km. 23, unde, de asemenea, se oferă cazare și renumitele mincăruri: ciulama și friptură de porumbel și vinuri alese de Seini. Această unitate este dotată cu mobilier din nuiile.

În centrul orașului Seini avem un alt restaurant prevăzut cu mobilier modern, separeuri odihnitoare, iar interiorul cu ornamentații datînd din veacul al XVII-lea.

— Avînd în vedere interesul pentru specificul turistic al județului Maramureș, aș dori să vă referiți și la unele din unitățile de pe plăcutele drumuri către înălțimile munților.

— Popasuri se pot face la Terasa Izvorul Mesteacăn de la hotarul dintre județul nostru și județul Sălaj unde se servesc mincăruri calde la orice oră, inclusiv băuturi de tot soiul și plăcinta creată de Chiuar. Terasa Gutinul de pe șoseaua Baia-Mare — Sighetul Marmației, la înălțimea de 1000 metri, oferă preparate la grătar și vinuri de soi; cabanele turistice *Moisei* și *Borșa* situate pe șoseaua Sighetul Marmației — Prislop, cu mincăruri specifice localităților respective și locuri de cazare în cameră.

— Ținînd seama de faptul că Maramureșul este tot mai des vizitat de turiști români și străini, ce ne mai puteți spune?

— Avem aproape terminat la Sighetul Marmației un impunător complex de alimentație publică compus din: crămă, restaurant, cofetărie și cafe-bar.

— Acest complex fiind situat în orașul cu puternice tradiții istorice, este prevăzut cu particularitățile locale în ceea ce privește construcția propriu-zisă, mobilierul și ornamentațiile interioare?

— Da. S-a ținut seama de tradițiile folclorice ale zonei și atît mobilierul cit și interiorul sînt sculptate cu multă sensibilitate artistică de sculptorul Borodi Ștefan.

La sediul Uniunii, cu ocazia realizării acestui interviu — în iunie 1972 — mi-a atras atenția o animație neobișnuită. În acea zi președintele Uniunii împlinea vîrsta de 50 de ani.

I. V. MUNTEANU

PRODUCȚIE DE MEDICAMENTE NOI

Revoluția științifică și tehnică se desfășoară în secolul nostru într-un ritm ce se accentuează continuu determinat pe de o parte de vastele acumulări de noi cunoștințe, pe de altă parte, de extinderea fără precedent a bazei de cercetare.

În epoca noastră știința merge înaintea progresului tehnic pe care îl conduce, călăuzindu-l spre noi procese tehnologice, dînd naștere la noi ramuri ale producției, care se diversifică, se specializează și se perfecționează permanent.

În lumea întreagă, consumul și producția de medicamente se înscriu într-o curbă ascendentă, iar factorii determinanți ai acestei stări de fapt rezidă în modificările structurale ale societății contemporane, în îmbunătățirea indicilor demografici, în special cel al excedentului natural.

Creșterea duratei medii de viață conduce implicit la mărirea numărului de persoane vîrstnice, ce sînt recunoscute ca mari consumatoare de medicamente. Aglomerarea citadină, ritmul de viață trepidant, surmenajul, supraalimentația, sedentarismul, determină o gamă foarte

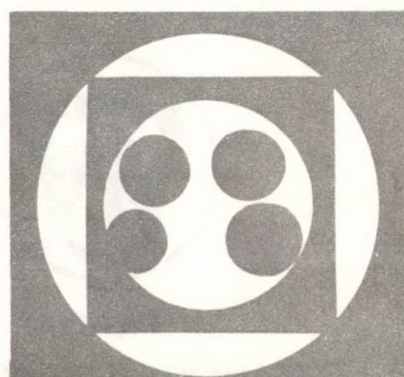
largă de afecțiuni, care au polarizat atenția specialiștilor pentru căutări în domeniul medicamentului în scopul recuperării capacității de muncă.

Medicamentul constituie elementul esențial și științific pentru atingerea acestui deziderat.

Profilul Fabricii «Terapia», ca producător de substanțe chimic-active și specialități farmaceutice, se înscrie în contextul industriei naționale de medicamente, cu o gamă foarte largă de produse, cît și cu o permanentă căutare pentru înnoire și îmbunătățire.

Ca rezultat al activității de cercetare uzinală, nomenclatorul fabricii a fost îmbogățit cu produsul GLUBIFER, subst. și drajeuri de 0,100 g. ce conține un complex feroglutamic, care acționează prin cele două componente, fier fieros ionizat, ce servește la corectarea deficitului de fier circulant și tisular și acid glutamic ce intervine în metabolismul glucidic al sistemului nervos central cu efecte roborante.

Cloramfenicolul, fiole, în soluție 10% pentru sectorul zooveterinar, este un

antibiotic injectabil, care la administrare intramusculară determină o concentrație serică cu distribuție în general uniformă menținându-și calitățile terapeutice timp de 6—8 ore.

Ca rezultat al activității de colaborare în diferite domenii de cercetare aplicativă cu Institutul de Cercetare Chimico-Farmaceutică, cu catedre de specialitate din învățământul superior și institute academice, «Terapia» a realizat produsul NITRAZEPAM, substanță și comprimate, ce se înscrie în lista produselor psihotrope prin efectul de inducere a somnului. Utilitatea clinică a impus acest produs atenției specialiștilor din industrie. Astfel, Nitrazepam-ul vine să completeze gama produselor cu structură benzodiazepinică, din care sînt deja lansate pe piață Napoton-ul și Diazepam-ul.

Catedra universitară de sub conducerea Acad. Prof. Dr. O. Fodor a realizat și a conceput produsul Aspatofort — fi-

ole — ce conține două principii active: D—L—A spartat de sodiu și Vitamina B₁. Aceasta determină o acțiune hepatotropă complexă de protejare a celulei hepatice, a echipamentului enzimatic, de stimulare a proteinogenezei și de amonio-fixare, care-l face util în toate tipurile de hepatite acute și cronice.

Mincortid-ul, fiole 1% în suspensie apoasă, este un mineralo-corticoid de sinteză, cu efect în domeniul metabolismului apei și electroliților, crește tensiunea arterială la hipotensivi și este medicamentul de elecție în insuficiența suprarrenală din Boala Addison.

În această luptă pentru nou, legată de necesitățile stringente ale societății noastre pentru păstrarea sănătății omului, nu trebuie să rămînă pe dinafară nici un om de știință, oricare ar fi calea urmată pentru realizare.

Dr. RÂPEANU CARMEN

„TERAPIA“

FABRICA DE MEDICAMENTE ȘI PRODUSE CHIMICE — CLUJ

STR. DELTEI Nr. 5 — TELEFON: 3.15.40; 3.15.41

CA PASĂREA « FENIX... »

Fabrica de mașini casnice-emailate «23 August» din Satu Mare nu se mai aseamănă cu ceea ce a fost în trecut. Renăscută din temelii vechi și nesigure, ca pasărea Fenix din propria-i cenușă, se remarcă prin promovarea progresului tehnic, prin perfecționarea tehnologiei de fabricație, printr-o perfectă organizare a producției.

Aceste trăsături caracteristice și-au spus cuvântul prin impunerea mărcii fabricii pe piața comercială a trei continente.

Concepția modernă a diferitelor modele de mașini de gătit cu gaze reprezintă cu cinstă industria românească la multe târguri internaționale, dând satisfacție constructorilor din acest colț de țară.

Pentru a informa cititorii noștri despre progresul tehnic al acestei fabrici și despre preocuparea muncitorilor și inginerilor pentru mersul producției și pentru asimilarea concepției moderne, am stat de vorbă cu tovarășul inginer șef Silagyi Nicolae.

— Care sînt realizările mai deosebite din ultimii ani în ceea ce privește mașinile de gătit?

— De la un an la altul, gama lor a sporit, și de la 5 sau 6 modele, am ajuns să fabricăm astăzi peste 20 de produse, cu caracteristici esențiale.

MAȘINA DE GĂTIT CU GAZE „IDEAL” MODEL G. 451.

Combustibilul utilizat: gaz natural sau gaz petrolier lichefiat.
Numărul ochiurilor de gătit: 4 din care: 1 ochi de 600 kcal/h; 2 ochiuri de 1.200 kcal/h; 1 ochi de 1.700 kcal/h.

Volumul util al cuptorului: 45 dm³.

Cuptorul este dotat cu: 1 arzător cuptor de 2.200 kcal/h; 1 arzător grătar de 2.000 kcal/h; 1 termostat pentru reglarea temperaturii în cuptor cu limitele de reglare între 50—300°C; 1 bec pentru iluminat cuptor; la cerere este dotată cu frigera rotativă.

Dimensiuni de gabarit: 880 x 505 x 570 mm. Greutatea produsului: cca. 48 kg.

MAȘINA DE GĂTIT CU GAZE „MODERN” MODEL G. 461.

Combustibilul utilizat: gaz natural sau gaz petrolier lichefiat.

Numărul ochiurilor de gătit: 4, din care: 1 ochi de 600 kcal/h; 2 ochiuri de 1.200 kcal/h; 1 ochi de 1.700 kcal/h.

Cuptorul este dotat cu: 1 arzător cuptor de 2.200 kcal/h; 1 arzător grătar de 2.000 kcal/h; 1 termostat pentru reglarea temperaturii în cuptor cu limitele de reglare între 50—300°C; la cerere este dotată și cu frigera rotativă.

Volumul util al cuptorului: 45 dm³. Dimensiuni de gabarit: 880 x 555 x 555 mm. Greutatea produsului: cca. 52 kg.

MAȘINA DE GĂTIT ELECTRICĂ MODEL Gr.

Tensiunea de alimentare: 220 V. 50 Hz.

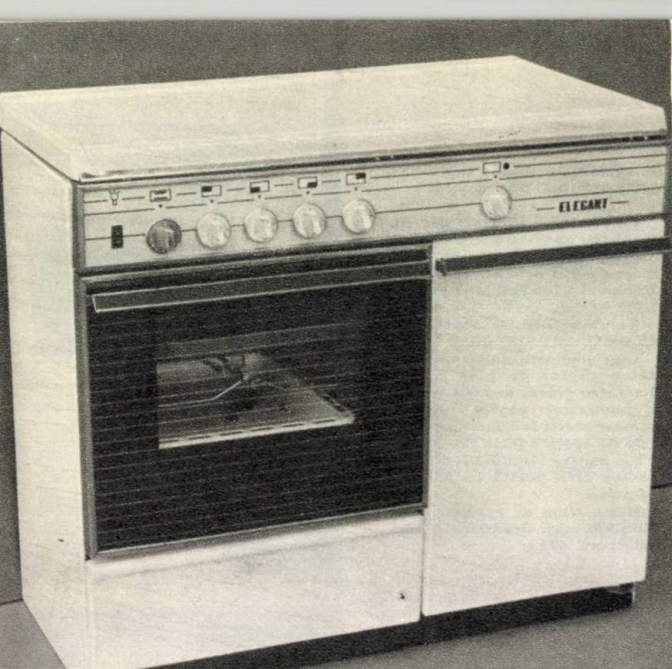
Puterea electrică total instalată: 5427 W.

Mașina este echipată cu ochiuri electrice de: 1 A. disc încălzitor ø 90 de 200 W; 1 A. disc încălzitor ø 145 de 800 W; 1 A. disc încălzitor ø 180 de 1200 W.

Cuptorul este dotat cu următoarele elemente: 1 element încălzitor cuptor de 2.000 W; 1 element încălzitor grătar de 1.200 W; 1 bec pentru iluminat cuptor 25 W; la cerere este dotată și cu frigera rotativă.

Dimensiuni de gabarit: 880 x 505 x 570 mm. Greutatea produsului: cca. 45 kg.

**MAȘINA DE GĂTIT MIXTĂ (gaz-electric) „ELEGANT”
MODEL G. 561.**

Combustibilul utilizat: gaz natural sau gaz petrolier lichefiat.
Tensiunea de alimentare: 220 V. 50 Hz.

Numărul ochiurilor de gătit: 5, din care: 1 ochi cu gaz de 600 kcal/h.; 2 ochiuri cu gaz de 1.200 kcal/h.; 1 ochi cu gaz de 1.700 kcal/h.; 1 ochi electric de 1.200 W.

Cuptorul este dotat cu: 1 arzător cuptor de 2.200 kcal/h.; 1 arzător grătar de 2.000 kcal/h.; 1 termostat pentru reglarea temperaturii în cuptor cu limitele de reglare între 50—300°C.; 1 bec pentru iluminat cuptor; la cerere este dotată și cu frigarea rotativă.

Dimensiuni de gabarit: 880 × 972 × 570 mm.; Greutatea produsului: cca. 72 kg.

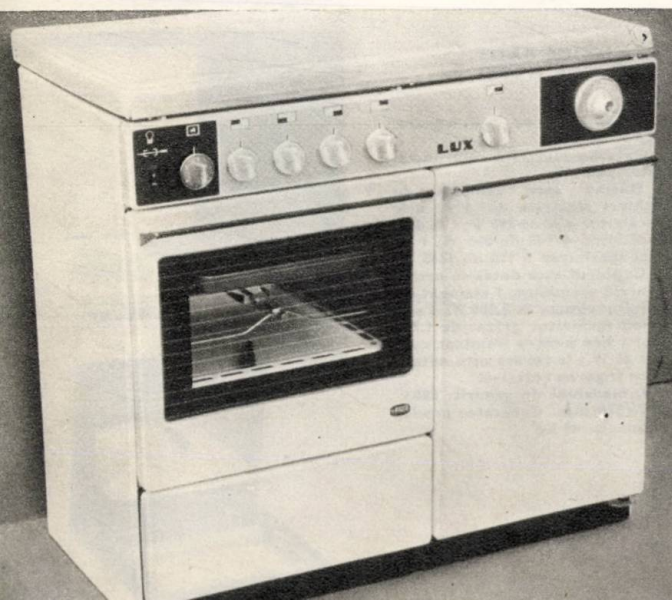
**MAȘINA DE GĂTIT MIXTĂ — GAZ-ELECTRICĂ — „LUX”
MODEL G. 551 M.**

Combustibil, utilizat: gaz natural sau gaz petrolier lichefiat.
Tensiunea de alimentare: 220 V. 50 Hz.

Numărul ochiurilor de gătit: 5, din care: 1 ochi cu gaz de 600 kcal/h.; 2 ochiuri cu gaz de 1.200 kcal/h.; 1 ochi cu gaz de 1.700 kcal/h.; 1 ochi electric de 800 W. (cu patru trepte de puteri).

Cuptorul este dotat cu: 1 arzător cuptor de 2.200 kcal/h.; 1 arzător grătar de 2.000 kcal/h.; 1 termostat pentru reglarea temperaturii în cuptor cu limitele de reglare între 50—300°C.; 1 bec pentru iluminat cuptor; la cerere este dotată și cu frigarea rotativă.

Dimensiuni de gabarit: 880 × 922 × 570 mm.; Dimensiunile plitei: 902 × 485 mm.; Greutatea produsului: cca. 67 kg.

Printre cele mai recente realizări ale colectivului nostru de muncă se remarcă noile tipuri de mașini de gătit cu gaze „Ideal” model G. 451; „Lux” model G. 551 M; „Modern” model G. 461 și „Elegant” model 561; mașina de gătit cu combustibil lichid ML-500, care este mai ușoară cu 30 kg, decât cele similare fabricate în țări avansate, soba de încălzit cu combustibil lichid „Confort 1 și 2”; reșoul de gătit cu gaze model 304.

— Piața internă, ca și cea externă — după câte știm — sînt deopotrivă interesate pentru toate produsele fabricii «23 August» și de aceea vă rog să relațați avantajele oferite de noile și variatele mașini concepute și construite de acest colectiv de tehnicieni și ingineri atît de încheget.

— Sînt mult apreciate și căutate, mai ales mașina de gătit electrică model Gr. cu trei ochiuri de 200 W, 800 W și 1200 W, cu încălzitor pentru cuptor la 2000 W, cu încălzitor grătar de 1200 W, cu frigare rotativă și bec în cuptor; cazanul de încălzit apartamentul, model GL. 20, care funcționează cu motorină, avînd o capacitate de încălzire de 20.000 kcal/h și un randament de 75%; soba cu combustibil lichid pentru cazan de baie model AC. 75 cu o încărcare termică de 7500 kcal/h și un consum de motorină sau petrol lampant de 0,25—0,75 kg/h, produse pentru prima dată în țara noastră.

— Ca inginer șef ce aveți de spus despre colectivul în fruntea căruia vă aflați?

— Numai cuvinte de laudă pentru inginerii și tehnicienii din

atelierelor de concepție care prin diversificarea producției de mașini de gătit cu gaze au asigurat fabricii un prestigiu binemeritat atît în țară cît și peste hotare.

— Noile modele „Ideal”, „Lux” și „Modern” sînt elegante și cu proprietăți remarcabile la gătit și copt, situîndu-se la nivel mondial.

— Aceste produse, care sînt tot mai mult solicitate la export, dovedesc nu numai ponderea unei activități fructuoase dar și a unor răspunderi majore pentru calitate și pentru continua îmbunătățire a caracteristicilor termotehnice și tehnico-economice, făcînd în permanență loc noului și progresului.

— Dacă așa stau lucrurile, și producția a crescut an de an, înseamnă că aria cercetărilor tehnologice a dat rezultate îmbucurătoare, datorită spiritului inovator.

— Ca urmare a unei munci intense de studiu și cercetare a noutăților tehnice, membrii cercului de inovatori au aplicat peste 30 invenții, inovații și raționalizări, a căror eficiență economică anuală depășește 4 milioane lei.

Mulțumind tovarășului Inginer Silaghi pentru interviul acordat gîndurile îmi zboară înapoi către zilele de mai din 1970, cînd spiritul combativ și de solidaritate al sătmărenilor a înscris neuitate pagini de eroism în lupta cu forțele dezlănțuite ale naturii încît putem afirma fără modestie că atît fabrica «23 August» cît și orașul au renăscut din propria lor cenușă.

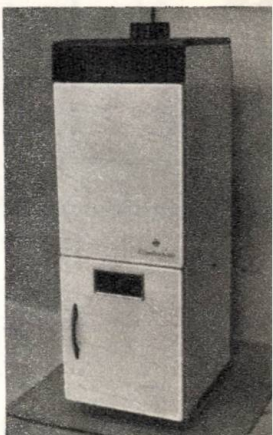
SOBA DE ÎNCĂLZIT CU COMBUSTIBIL LICHID „CONFORT 2” MODEL SL. 161.

Combustibil utilizat: petrol lampant
Suprafața de încălzire: 0,58 m².
Consum de combustibil: 0,3—0,8 l/h.
Randament total: 84%.
Capacitatea de încălzire: 7.100 kcal/h.
Volumul ce se poate încălzi: 70—90 m³.
Dimensiuni de gabarit: 630 x 390 x 803 mm.
Greutatea produsului: 35 kg.

CAZAN PENTRU ÎNCĂLZIRE CENTRALĂ „CONFORT 20” MODEL CL. 20.

Combustibil utilizat: motorină
Consumul de combustibil: 0,97—2,4 kg/h.
Încărcarea termică nominală: 24.000 kcal/h.
Capacitatea totală de încălzire: 20.000 kcal/h.
Randament termic brut la: 75%. Încărcarea maximă
Dimensiuni de gabarit: 1400 x 480 x 610 mm.
Greutatea produsului: cca. 175 kg.

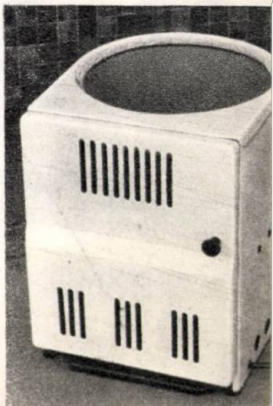
MAȘINA DE GĂTIT CU COMBUSTIBIL LICHID MODEL ML. 500

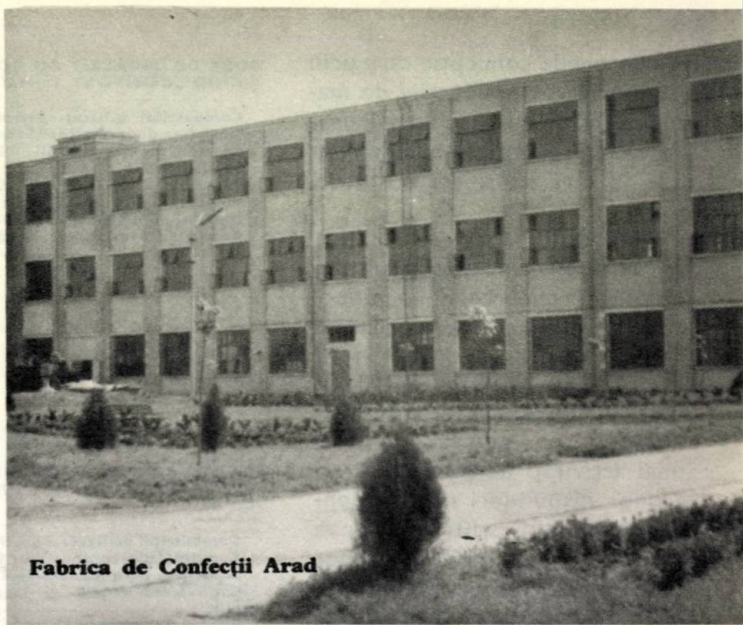
Combustibil utilizat: motorină sau petrol lampant.
Consum de combustibil: 0,2—0,7 kg/h.
Suprafața utilă a plitei: 0,224 m².
Randament de încălzire: 85,7%.
Randament de fierbere: 27,5%.
Capacitatea rezervorului: 12 l.
Dimensiuni de gabarit: 840 x 575 x 615 mm.
Greutatea produsului: 69 kg.

SOBA CU COMBUSTIBIL LICHID PENTRU CAZAN DE BAIE „TERMAL” MODEL AC. 75.

Combustibil utilizat: motorină sau petrol lampant.
Consum de combustibil: 0,25—0,75 kg/h.
Încărcarea termică: 7500 kcal/h.
Randament termic total: minim 75%.
Dimensiuni de gabarit: 505 x 390 x 485 mm.
Greutatea produsului: 25 kg.

Fabrica de Confecții Arad

CENTRALA INDUSTRI

CENTRALA INDUSTRIEI CONFECȚIILOR
cerere îmbrăcăminte de bărbați, femei și copii
relon ș.a.

Solicitați în magazine costume, paltoane

„STEAUA ROȘIE” — SIBIU

„MONDIALA” — SATU MARE

„FLACĂRA” — CLUJ

„TÎRNAVA” — SIGHIȘOARA

„BEGA” — TIMIȘOARA

FABRICA DE CONFECȚII ARAD

CONFECȚIILOR SIBIU

SIBIU, prin unitățile sale produce și livrează la
stofă lână 100% și în amestec, bumbac, mătase,
ardesie, articole de copii cu marca fabricilor:

FABRICA DE CONFECȚII ORADEA

FABRICA DE CONFECȚII MIERCUREA-
CIUC

FABRICA DE CONFECȚII ODORHEI

FABRICA DE CONFECȚII TG. SECUIESC

FABRICA DE CONFECȚII MARGHITA

FABRICA DE CONFECȚII TG. MUREȘ

UZINA UNIREA – CLUJ

PIAȚA 1 MAI nr. 1–2

TELEFON: 30520

MARCA FABRICII

GARANȚIA CALITĂȚII

Uzina Unirea Cluj este producătoare de mașini textile atît pentru necesitățile interne cît și pentru export. Din programul de fabricație al uzinei enumerăm mașinile:

- Carde de bumbac
- Laminoare pentru bumbac
- Mașini de filat bumbac
- Mașini de răsucit bumbac
- Mașini de filat lînă pieptănată
- Mașini de răsucit lînă
- Războaie automate de țesut bumbac
- Războaie automate de țesut mătase
- Trenuri de laminare
- Cilindri canelați
- Lineale pentru carde etc.

Prețuirea lemnului și creșterea productivității muncii la Râmnicu-Vilcea

Cînd am sosit la sediul Combinatului de Exploatarea și Industrializarea Lemnului din Râmnicu-Vilcea, tovarășul director general Alboiu Gheorghe era pe punctul de a pleca la pădure. La pădure, — acolo unde încep sau se desprind primele fire ale activității acestei unități economice cu importantă pondere în ansamblul industriei județului Vilcea.

Această situație specială ne-a obligat pe amîndoi să procedăm la un interviu fulger, care să informeze cititorii Almanahului Literar despre ceea ce fac oamenii cu lemnul pădurilor.

Trecînd la prima întrebare, am dori să se știe ce este esențial în specificul combinatului.

— *Ca sortimente de bază producem: bușteni de diverse specii, cherestele, parchete, uși, ferestre, lăzi, placaje, paneele, lemn stratificat, lemn nedensificat și densificat, furnire estetice și plăci din așchii de lemn. Mai producem, de asemenea, o largă gamă de alte obiecte din lemn ca: săbii pentru industria textilă, trăgătoare de ițe pentru războaie, patini vatală, carnete pentru suveici, cozi de ciocane, calupuri pentru traverse CFR și altele.*

— În cadrul colectivului dumneavoastră există unele preocupări pentru

dezvoltarea și diversificarea activității combinatului?

— Da. Pregătim noi sortimente ca: plăci aglomerate și furniruite, diverse piese de mobilier și uz casnic, printr-o valorificare superioară a lemnului de mici dimensiuni. Se află deja în execuție primul lot de scaune pliante pentru grădini urmînd ca imediat să începem producția de serie a scaunelor și fotoliilor din elemente stratificat-mulate, apoi se va trece la producția curentă a măsuțelor de hol furniruit în exterior cu motive din folclorul național.

— Fiind vorba de uși, ne permitem să întrebăm ce îmbunătățiri s-au adus cu privire la izolația acustică?

— Calitatea ușilor se va îmbunătăți în acest an deoarece vor fi dotate cu mai multă rezistență, iar gradul de izolație acustică va crește simțitor. Îmbunătățirile acestea se vor face prin folosirea unor produse din lemn de calitate superioară.

— Costurile de fabricație se vor reduce?

— Au fost luate deja măsuri în acest sens, prin înlocuirea consumurilor specifice cu altele mai ieftine fără a diminua calitatea produselor.

— Știm că produsele C.E.I.L.-ului Râmnicu-Vilcea, datorită îmbunătățirii continue a calității, se bucură, atît în țară, cît și în străinătate, de o bună apreciere.

— Vă pot afirma că pe plan intern și extern, produsele noastre sînt apreciate de mulți beneficiari, ceea ce face ca unele din ele să fie exportate în peste 33 de țări din Europa, Africa și Asia.

— Inginerii, tehnicienii și muncitorii C.E.I.L.-ului Râmnicu-Vilcea m-au convins că fac totul pentru îmbunătățirea calității produselor și a reducerii consumului specific, — lucru desprins din lucrările Conferinței naționale a Partidului.

Biblioteca „Creangă“

LA C.E.I.L. SUCEAVA

Spre deosebire de alte unități de acest gen, Combinatul de exploatarea și industrializarea lemnului din Suceava are un profil complex de prelucrare și activitatea lui se desfășoară în secția de parchete, în cele patru fabrici de mobilă, în cele trei fabrici de binale, în fabrica de plăci fibro-lemnoase dure, în secția de plăci poroase și plăci fonoabsorbante, în

fabrica de plăci din așchii de lemn, fabrica de placaj de uz general și altele, în toate acestea lucrând peste 20.000 de salariați.

Materia primă constă în lemn de fag, stejar, carpen, mesteacăn, paltin, cireș, din care produsele finite și în special cele de mobilă, au creat o admirație deosebită printre cumpărătorii din țară și cei de peste hotare.

Din peste 2 miliarde producție marfă anual, trei sferturi iau drumul către 40 de țări din Europa, America, Asia și Africa.

Oamenii din unitățile C.E.I.L.-ului Suceava sînt minunați, și nu de puține ori i-am văzut pe panourile de onoare, fiind elogiați de tovarășul director general Sava Vasile în consfăturile de producție. Dintre aceștia, menționăm: din Moișa (Fălticeni) — maiștrii de parchet Nicolau Vasile și Ungureanu Constantin; la sectorul Falcău (Rădăuți) — maestrul de parchet Juravle Constantin; la sectorul Șesuri (Iacobeni) — maestrul Timiș Vasile; sectorul Argel (Moldovița): Nahna-beniuc Ioan; sectorul Ciocănești (Iacobeni) — Stache Constantin; iar în fabricile de chereștea: Virgil Parfenie — șef fabrică din Vatra Dornei; Grigoraș Elena — maestru tehnolog la Foresta; Ștefănescu Petre — maestru tehnolog la Gura Humorului; inginerul Maximiuc Radu — șef de fabrică la Falcău; Hogeia Ioan — maestru principal la Fălticeni; Andronic Dumitru — sortator la Cacica; Ungureanu Mircea — sortator la Gura Humorului.

Nici fabricile de mobilă nu au rămas departe de succesele în muncă, fiind evidențiați ca fruntași: inginerul Mateevici Dan — inginer șef la Cimpulung; Ghidovăț Vasile — director la Rădăuți, Petruc Trifan — maestru la Suceava; Cornaschi Ioan — șef de secție la Fălticeni.

Ca noutate îmbucurătoare și interesantă, menționăm Fabrica de plăci aglomerate de la Fălticeni, care produce: plăci aglomerate simple, plăci aglomerate emailate pe o față, și plăci aglomerate și emailate pe ambele fețe, care se vor folosi la confecționarea mobilei de bucătărie, mobilei și mobilierului comercial, ca și a mobilei Corp, stil modern.

I. M. COTOROIA

Hol „Vacanța“

Canapea „Monica“

Vă prezentăm nomenclatorul produselor pentru export, ale ICE Auto-Tractor:

TRACTOARE PE ROȚI

- U-445 Universal de 45 CP
- V-455 Viticol de 45 CP
- L-445 Legumicol de 45 CP
- U-445 DT cu dublă tracțiune
- U-550 DT cu dublă tracțiune de 55 CP
- U-550 DT cu dublă tracțiune și roți egale
- V-550 viticol de 55 CP
- U-650 M de 65 CP
- U-651 M modernizat de 65 CP

În orașul de la poalele Tîmpei, acolo unde pulsează puternic o parte din viața economică și industrială a țării, cu specific adinc grăitor, și-a stabilit sediul ICE AUTO-TRACTOR.

Mutarea din București a întreprinderii de Comerț Exterior Auto-Tractor la Brașov, a avut drept scop apropierea de uzinele producătoare (Uzina de Autocamioane și Uzina Tractorul cu sediul în Brașov, ale căror produse constituie capul de listă în nomenclatorul de export, Uzina Mecanică din Mirsa — producătoare de remorci, Uzina Automecanica din Mediaș producătoare de autospeciale), în-

NOI REALIZĂRI LA AUTO -

TRACTOARE PE ȘENILE

- S-445 de 45 CP
- SM-445 pentru lucrări în pantă de 45 CP
- SV-445 Viticol de 45 CP
- S-651 LS cu lama și scarificator de 65 CP
- S-651 IF cu încărcător frontal de 65 CP
- S-650 de 65 CP
- S-650 LS cu lama și scarificator de 65 CP
- S-1500 LS cu lama și scarificator de 150 CP
- S-1500 IF cu încărcător frontal de 150 CP

tărirea colaborării nemijlocite și permanente cu acestea și totodată sporirea operativității în vederea creșterii eficienței exportului.

Produsele românești, datorită gradului înalt de execuție, la nivelul ultimelor cerințe ale tehnicii mondiale, au reușit să se impună pe toate cele 5 continente, alături de produsele unor firme de prestigiu în acest domeniu.

Este demn de relevat faptul că în cele peste 60 de țări în care exportăm produsele noastre, sînt incluse

și piețe complet noi, unde deja există tradiția altor firme (Australia, Anglia, Canada, Statele Unite ale Americii etc.).

Înființarea compartimentului de marketing în ICE AUTO-TRACTOR, permite o judicioasă prospectare a piețelor noi, cunoașterea cerințelor mondiale, prin bogata rețea de reprezentanți pe toate meridianele lumii și în acest fel posibilități noi de plasare a produselor românești.

Alături de produsele vechi, cu tradiție la export, ținem să amintim că începând din anul acesta vom pătrunde pe piața externă cu noul tractor românesc U-550 de 55 CP, cu colosul tractoarelor ro-

AUTOCAMIOANE, AUTOSPECIALE

SR 113 NL (4x4 și 4x2)

SR 114 (4x4)

SR 131 (4x2)

SR 132 (4x4)

7 BA 1N (4x2)

7 BA 1L (4x2)

3 BR. 2S (4x2)

18TBR1S (4x2)

18TBR2S (4x4)

CC-113 cisternă combustibil (4x4)

CC-113.7 cisternă combustibil (4x2)

CL-113.3 cisternă lapte (4x2)

CL-113.3 cisternă lapte (4x4)

FIF7BA 1N frigorifica izoterma (4x2)

V.113 vidanșor (4x2)

SPP 113 autostropitoare (4x2)

G 113.3 gunoieră (4x2)

AM 113.2 atelier mobil (4x2)

TRACTORUL BRASOV

mânești: cu noul autocamion ROMAN-12.135 și cu autoutilitarele de tip nou TV-12.

PURCARU MARIA

1 ABS (4x2)

1 ABS (4x4)

AB.55 (4x2 și 4x4)

6 BR2S (4x4)

ATF 10 (4x2)

ATF 10 (4x4)

AM 114 L1 atelier mobil (4x4)

SR 113 LF (4x2)

SR 114 LF (4x4)

ROMAN 12.135

AUTOUTILITARE

Camioneta TV 12 C

Furgoneta TV 12 F

Microbuz TV 12 M

Sanitară TV 12 S

Autobuz TV 71 R

REMORCI

RM 2 de 5 tone

RM 3 de tone

RM 4 de 5 tone

RM 5 de 4; 5 tone

Adresa:

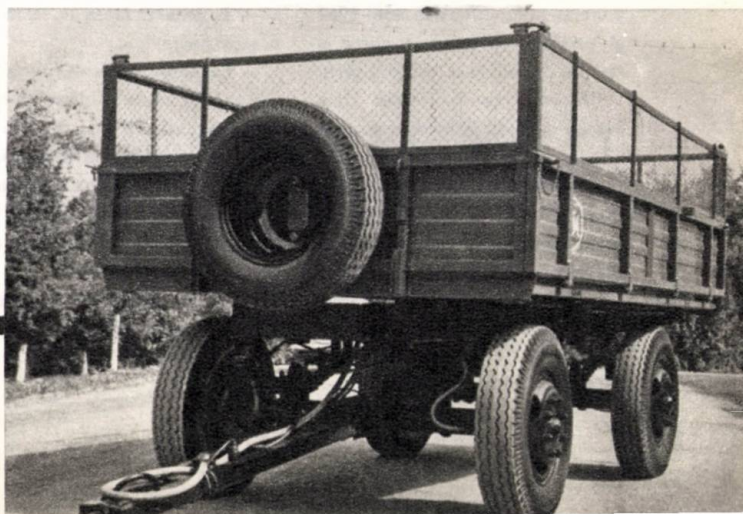
AUTO-TRACTOR

ÎNȚEPRINDERE
DE COMERȚ EXTERIOR

Str. Nicolae Iorga Nr. 2

BRĂȘOV — ROMÂNIA

Telefon: 20.133, Telex: 012.268

Un popas la COMBINATUL DE CELULOZĂ SI HÎRTIE SUCEAVA

Înainte de a coborî din tren la gara Burdujeni sau Ițcani din Suceava, privirile ne sînt furate de peisajul pădurilor masive de molid și brad care stau la baza dezvoltării Combinatului de Industrializarea Lemnului și a Combinatului de Celuloză și Hîrtie.

Aceste două unități economice au făcut cunoscută, — prin produsele lor, — Suceava zilelor de azi atît în țară cît și în străinătate.

Nici nu putea fi altfel, fiindcă în această veche cetate de scaun a secolelor XIV—XVI oamenii, prin hărnicia și priceperea lor nu au dezmințit cu nimic gloria și vrednicia unor strămoși intrați de mult în istoria și în legenda Moldovei.

Cetățile domnești situate pe micul platou din stînga orașului nou, Biserica Sf. Dumitru, mînăstirea Sf. Gheorghe, Hanul Domnesc ca și mînăstirile din jur: Putna, Voroneț, Humor, Sucevița și altele, sînt martore de necontestat ale vredniciei oamenilor de care pomeneam mai sus.

Acest combinat dotat de la început cu utilaje de mare capacitate la nivelul tehnicii mondiale a intrat în funcțiune în anul 1962 și produce în prezent peste o treime din hîrtia și celuloza țării.

Procesul de fabricație care începe de la depozitarea materiei prime pînă la producerea hîrtiei și a celulozei este mecanizat și de aceea am aflat de la tovarășul director general Turtureanu următoarele:

— Fierberea celulozei se realizează prin procesul sulfat, iar

procesul de fierbere este urmărit și condus la parametrii optimi după comenzi-program.

— Care este procesul de măcinare?

— În această operație se utilizează hidrodiscuri ce asigură măcinarea celulozei la consistențe ridicate de pînă la 5—5,50%, fapt care permite o pregătire optimă a pastei de hîrtie.

— Ce mașini folosiți pentru producerea hîrtiei finite?

— O mașină Black-Clawson și două mașini de fabricație Voith.

— Cine beneficiază de aceste produse?

— Atît piața internă cît și exportul unde volumul crește de la an la an.

— Care este caracteristica produselor dumneavoastră?

— Lățimea de lucru de 5,15 m, gramajele la mp. de la 60 gr la 130 gr.

— Sortimentul de bază?

— Hîrtia rezistentă de ambalaj cu un gramaj de 70 gr. la m.p., avînd o lungime medie de rupere de m/5.500—6.000, rezistența medie la sfîșiere 9 h/cm — 85, rezistența la plesnire kgf/cm² — 2,4.

— În general la ce se folosește această hîrtie?

— La confecționarea pungilor și a sacilor unde se distinge hîrtia creponată, hîrtia acoperită cu parafină și polimeri, hîrtia bituminată, hîrtia parafinată, cea acoperită cu polietilenă, benzile de hîrtie gumată și creponat-gumată, hîrtia termosudabilă.

— Aceste genuri de hîrtie sînt produse și în culori?

— Da. Două pînă la patru culori livrate în bobine sau topuri.

Atmosfera generală în unitățile Combinatului de Celuloză și Hîrtie Suceava este neîntrecut de entuziastă, favorabilă luptei pentru îndeplinirea planului cincinal în 4 ani și jumătate.

Am aflat mai tîrziu că tovarășul director general Turtureanu fiind un fiu al Moldovei, originar chiar din Suceava, a venit la cerere în acest post dintr-o funcție de răspundere în fostul Minister al Industriei Forestiere.

Iată un caz care poate servi ca exemplu și altor tehnicieni de specialitate în perioada actuală.

.M.V.I

Contribuția adusă de INDUSTRIA LOCALĂ DE STAT DIN JUDEȚUL CLUJ la dezvoltarea economiei naționale

În anii de la înființare — 1949 și pînă în prezent — industria locală de stat din județul nostru a cunoscut o amplă și multilaterală dezvoltare, contribuind din plin la completarea sortimentelor de mărfuri fabricate de industria republicană, în vederea îmbogățirii aprovizionării orașelor și satelor noastre cu mărfuri cerute de populație, la descoperirea și valorificarea superioară a resurselor locale de materii prime și materiale, la sporirea fondului de mărfuri destinate exportului, ajungînd să dețină azi o pondere de 11,5% din întreaga producție industrială a județului Cluj.

Emblemele celor 9 întreprinderi de industrie locală, care cuprind activități din 12 ramuri importante ale economiei naționale, sînt înscrise pe mai bine de 2.000 produse și sortimente cunoscute nu numai în țară ci și peste hotare;

Mașinile de tîmplărie cu 2 și 5 operațiuni; mașinile pentru curățători chimice — 8 tipuri; piese de schimb auto; unelte și scule de mîină fabricate de ILIC Cluj; aparatajul electric de joasă tensiune; corpurile de iluminat; balanțele tehnice și analitice; articolele de podoabă din argint și timbac produse de «Electrometal» Cluj; articolele de plajă și rechizite școlare din p.v.c.; articolele chimice; oglinzile fine; articolele sanitare din plastic dur; mobilă fină; articole de marochinărie etc. — sînt numai o parte din nomenclatorul foarte larg de produse al întreprinderii «Chimica» Cluj; peste 40 tipuri de mobilă; covoare orientale; articole mărunte din lemn pentru uz casnic; vată de croitorie și de plapomă; var, cărămizi, piatră de construcții, obiecte din alabastru, tușuri; cerneluri și multe altele se fabrică în cantități importante și sortimente variate de către întreprinderile «Bobilna» - Dej, «Someșul» - Gherla, «Vlădeasa» - Huedin și «Turdeana» - Turda; peste 70 de articole alimentare, zaharoase, patiserie, panificație etc. produse în mod curent de Combinatul industrial de morărit și panificație Cluj și respectiv întreprinderea «Spicul» Cluj întregesc gama bogată de bunuri destinate fondului pieții și livrate la export.

Ponderea bunurilor de larg consum în structura producției globale din acest an reprezintă 70,3%, cu tendințe de creștere apreciabilă în anii cîințului actual.

În cadrul programului de creștere și diversificare a producției numai în acest an au fost asimilate în producție un număr de peste 200 articole

de largă folosință, dintre care mai semnificative sînt aparatul electric pentru prăjit carne, tava electrică de încălzit alimente, aprinzător electric pentru gaz, articole pneumatice pentru plajă, rechizite școlare din material plastic injectat, genți și sacoșe diferite din p.v.c. pe suport textil, fitinguri din plastic dur, garnituri și piese noi de mobilă, produse de patiserie și zaharoase etc.

La acoperirea nevoilor de servicii ale populației au contribuit în ritm sporit prin dezvoltarea activităților de întreținere și reparare a autoturismelor, a obiectelor de uz casnic, de mobilă și tapițerie, executarea de mobilă la comandă, umplerea capsulelor pentru autosifon, măcinș prestator și altele. În ultimii 5 ani volumul acestor servicii a înregistrat o creștere de peste 400%.

Variatatea de produse fabricate și nu mai puțin calitatea lor a permis pătrunderea unui număr însemnat de bunuri pe piețele a peste 20 țări din Europa, cele două Americi, Asia și Africa, astfel că azi întreținem legături comerciale fructuoase cu mai bine de 45 de firme străine.

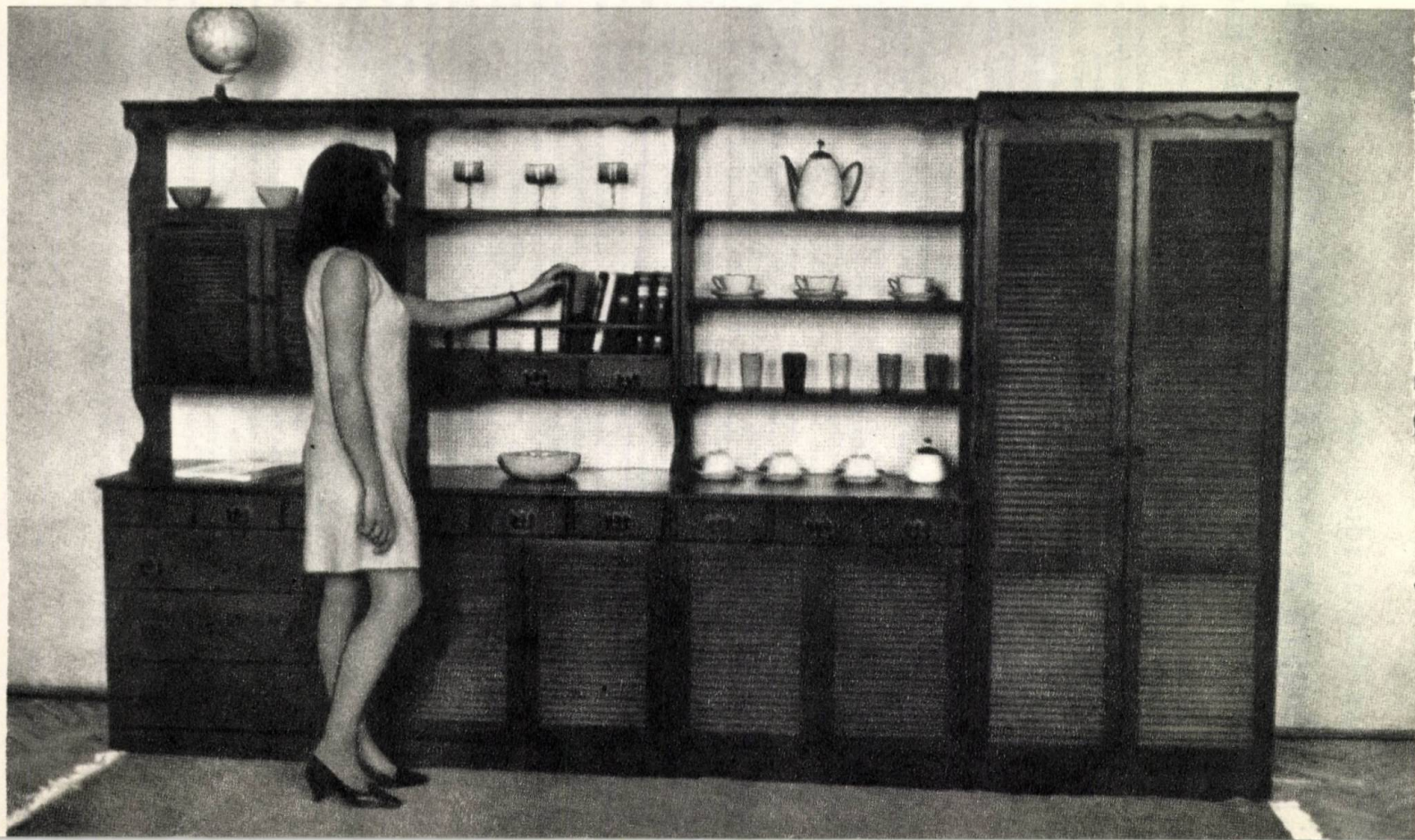
Aprecierea de care se bucură majoritatea produselor exportate a determinat dezvoltarea producției de export și îmbogățirea gamei de articole exportabile cu care urmează să se prospecteze noi piețe în vederea încheierii de contracte anuale și de lungă durată care să acopere volumul sporit de producție.

Industria locală din județ își lărgiște necontenit aria de cooperare cu industria republicană folosind căile multiple de creștere a volumului de activitate ce se poate realiza în avantajul ambelor părți pe bază de contracte încheiate pe termen lung cu mari unități industriale. Numai în ultimii doi ani valoarea cooperărilor a crescut de mai bine de cinci ori. Nu ne-am propus să facem o analiză aprofundată a activității industriei locale, ci doar să prezentăm sumar contribuția ei la îndeplinirea sarcinii stabilite de cel de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român, înfăptuirea programului de ridicare a țării noastre pe trepte mai înalte ale civilizației și progresului și, implicit, la satisfacerea necesităților populației cu bunuri în cantități suficiente și de calitate superioară.

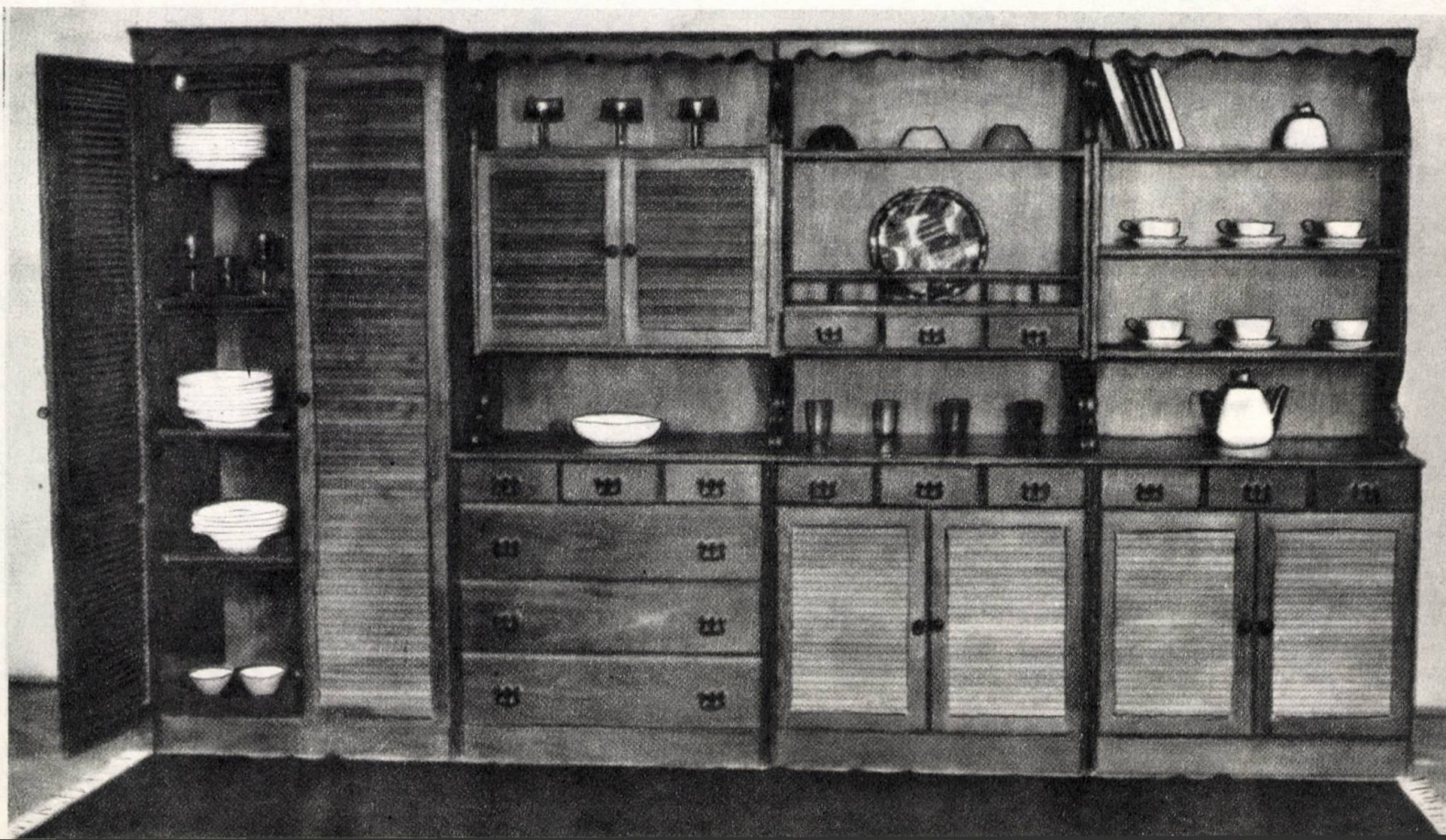
Vom depune toate eforturile pentru a răspunde cu cîinste și în bune condițiuni acestor sarcini.

Ing. IOAN COSMA
Directorul Direcției județene
de industrie locală Cluj

biblioteca **BONANZA**

Realizată din 3—4 corpuri, compartimentată pentru diferite utilități, finisată mat în culori frapante — roșu, verde, maron sau în orice alte culori, după preferințele beneficiarilor — această piesă modernă și multifuncțională este unul din cele mai reputeate produse ale C.E.I.L — Cluj.

UN ÎNCEPUT DE VEAC...

«Letea» din Bacău nu este numai o fabrică de hîrtie și celuloză, ci și o deschizătoare de drumuri către progres, către lumină.

Hîrtia a fost de la primele începuturi în slujba omului, l-a ajutat să-și răspîndească știința, să-și transmită gîndurile și sentimentele, să-și dezvolte o serie de pasiuni nobile, creatoare.

După un document datînd din 2 august 1853 capul de bour care reprezenta emblema acestei fabrici, ar aparține domnului Moldovei din acea vreme, determinînd pe B. P. Hașdeu să deducă că prima hîrtie din țară a fost fabricată în Moldova, la «Letea».

Deci, în salba de unități care fabrică produse papetare, «Letea» este una dintre fabricile de prestigiu în acest domeniu de la a cărei înființare se vor împlini în viitorul cincinal o sută de ani.

Pornînd de la o instalație rudimentară acționată de o singură transmisie de curele, mînată de o mică turbină de apă, a ajuns azi să fie cunoscută în peste 15—20 de țări prin gama variată de produse papetare.

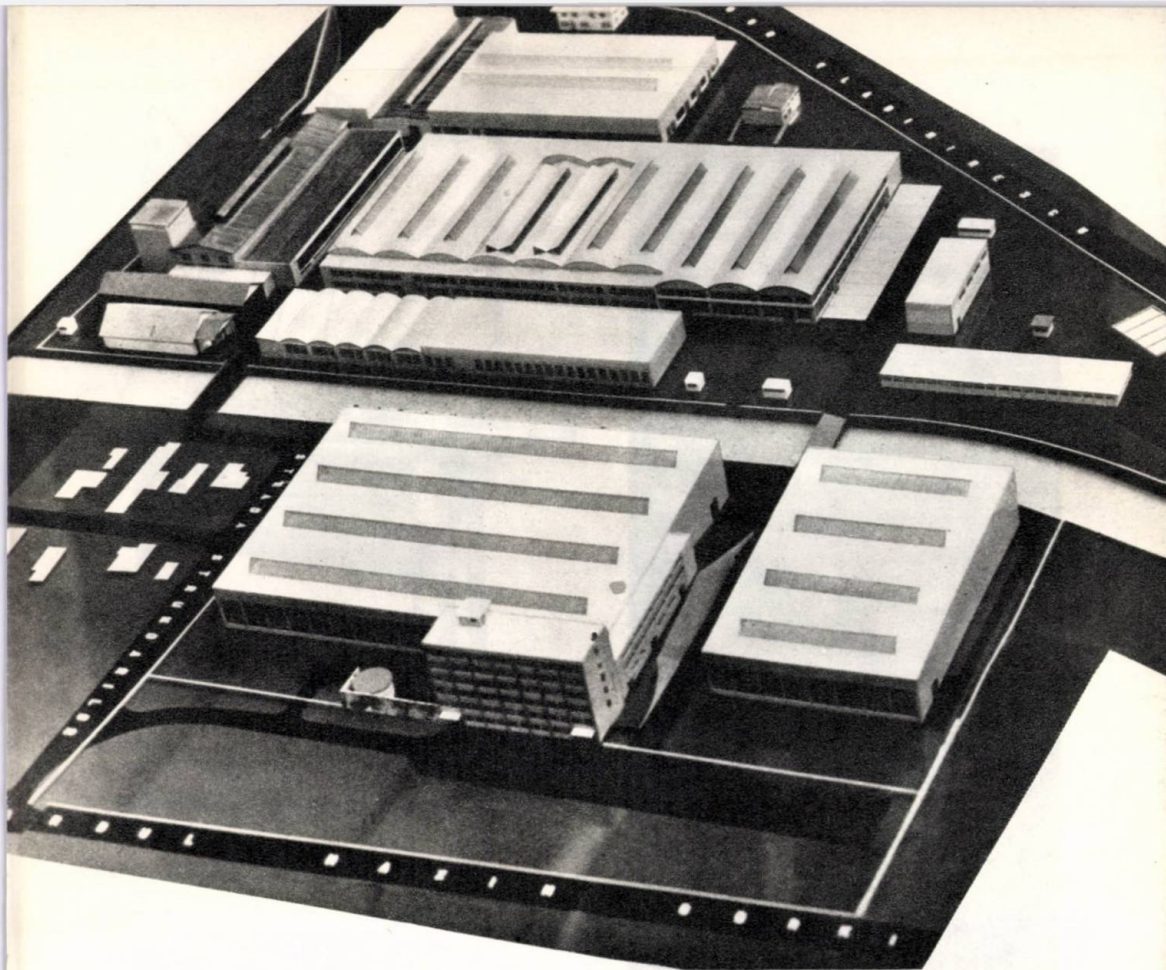
Se poate afirma că fabrica «Letea» în comparație cu alte unități similare din lume se află printre primele locuri, iar cele peste 150 sortimente sînt cunoscute și apreciate de foarte mulți beneficiari.

Amintim hîrțile de scris și tipărit, hîrțile ofset subțiri (țigărete, suport carbon, transparente, schițe, bibliofil), hîrțile pentru scopuri tehnice (filtre pentru motoare și lichide alimentare, filtru calitativ, hîrtia pentru industria electro-tehnică, industria lemnului, precum și hîrțile speciale pentru documente, cu și fără filigram, au caracteristice deosebite), cea mai mare parte din ele producîndu-se numai în această centenară fabrică.

Calitatea hîrtilor produse se află la nivelul celor mai exigente cerințe.

Și aceasta nu este întîmplător dacă ne gîndim că meșteșugul fabricării hîrtiei s-a învățat în această fabrică din tată în fiu, ajungînd în zilele noastre să lucreze în același timp trei generații.

Fabrica «Letea» — trebuie s-o spunem — a dat țării cadre de specialiști în domeniul fabricării hîrtiei și celulozei care ocupă posturi cheie în conducerea altor unități de acest gen ca și în ministerul de resort.

Macheta viitoarei întreprinderi Metalul Roșu Cluj

CERCETAREA PRODUCTIVĂ LA ÎNTREPRINDEREA „METALUL ROȘU” CLUJ

Întreprinderea Metalul Roșu Cluj a fost profilată în ultimii ani în vederea producerii unei game foarte variate de utilaje pentru

industria ușoară ca: mașini de finisat textile, mașini și utilaje pentru industria pielăriei, mașini și utilaje pentru secțiile de pre-

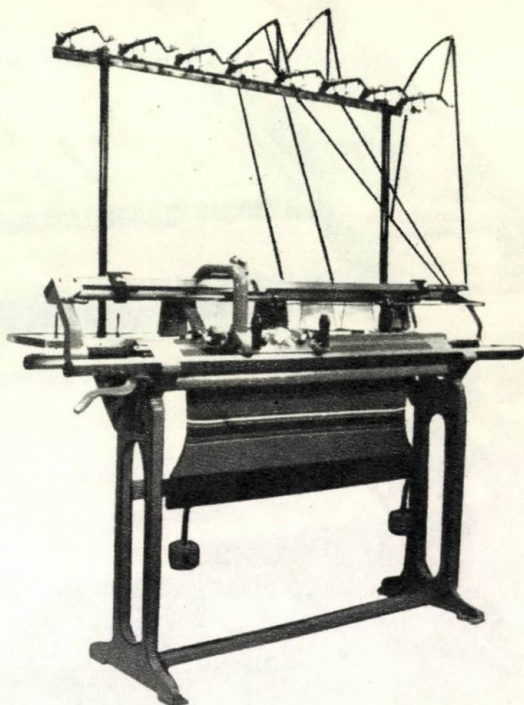
parație din fabricile textile, mașini pentru industria tricotajelor și altele.

Pentru a răspunde cât mai complet la necesitățile beneficiarilor noștri, întreprinderea s-a orientat ca la produsele cu pondere mai mare în programul de fabricație să cerceteze posibilitățile constructive și tehnologice de modernizare și automatizare a acestora, pentru a le menține la același nivel cu produsele similare fabricate de țările înaintate pe plan mondial.

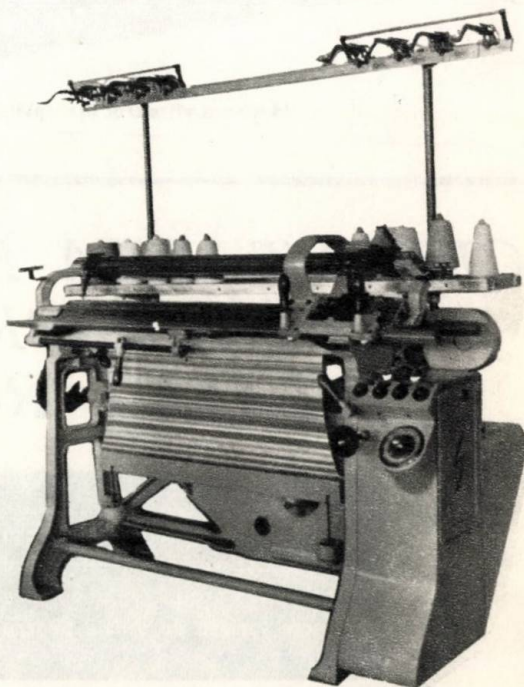
În acest sens o activitate deosebită a desfășurat-o grupa mașinilor de tricotat condusă de tovarășul inginer Juncu Virginia, care pe baza cercetărilor și concepțiilor proprii a reușit să modernizeze și să diversifice gama mașinilor plane de tricotat de la un tip de mașină executată în 4 variante produsă în 1967 la 5 tipuri de mașină produse în peste 80 de variante în 1972.

Menționăm, că printre ultimele realizări ale acestui colectiv se numără și mașina semiautomată de tricotat dotată cu comandă program și mașina de tricotat automată pentru degete de mănuși. Brevetul ultimei a fost medaliat cu aur la expoziția internațională de invenții de la Viena.

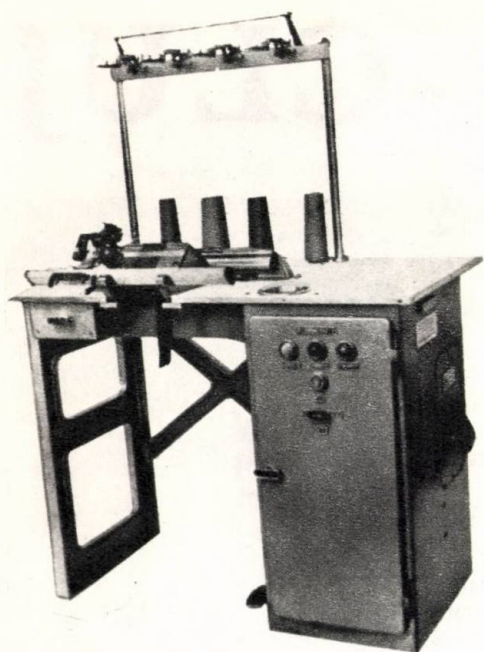
Cercetarea productivă s-a mai dezvoltat la întreprinderea Metalul Roșu și în domeniul instalațiilor de încălzire și climatizare de care s-a ocupat un colectiv

Mașina de tricotat manuală MTM-1

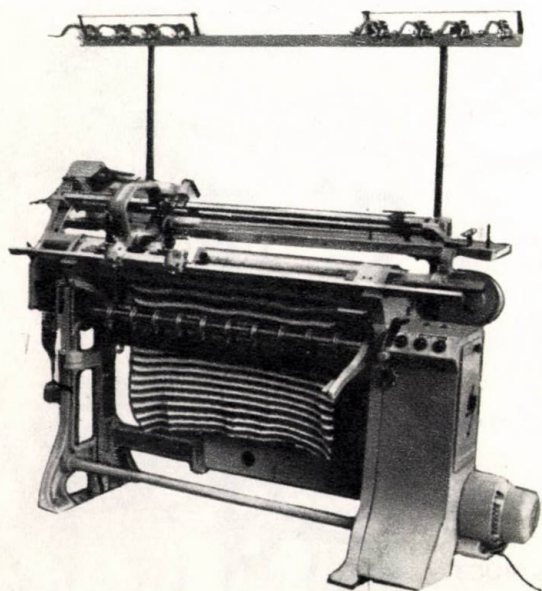

Mașina de tricotat VKTM-3 mecanizată

**Mașina automată de tricatat degete de mănuși
MTO-1**

**Mașina automată de tricatat garnituri pentru
tricotaje executate pe mașinile cotton MATM-1**

condus personal de directorul întreprinderii inginer Emil Oachiș.

Întreprinderea produce în prezent pe baza cercetărilor proprii o gamă variată de aparate de încălzire cu performanțe deosebit de ridicate. Această gamă de aparate brevetate a fost prezentată la expoziția internațională de invenții de la Bruxelles unde a câștigat de asemenea medalia de aur.

În domeniul tehnologic trebuie să menționăm că la Metalul Roșu s-a aplicat (și se aplică și în prezent) pentru prima dată în țară procedeul ștanțării de precizie în două și trei faze a pieselor de mecanică fină cu toleranțe sub 0,08 mm. Acest procedeu pe lângă o creștere substanțială a productivității muncii a contribuit și la asigurarea interschimbabilității unui mare număr de repere produse de întreprinderea noastră.

În acest material am căutat să redăm pe scurt câteva din preocupările de cercetare ale colectivului întreprinderii noastre însă trebuie să arătăm că și în continuare există în întreprinderea noastră o preocupare deosebit de asiduă și multilaterală legată de cercetarea aplicativă și sîntem siguri că în anii care vor urma rezultatele acestui colectiv vor fi și mai bogate.

Ing. OACHIȘ EMIL

I.P.S.C.-CLUJ

SISTEMATIZĂRI TERITORIALE, URBANE ȘI RURALE;
DETALII DE SISTEMATIZĂRI A ZONELOR REZIDEN-
ȚIALE ȘI DE CENTRE CIVICE;
DETALII DE ZONE INDUSTRIALE;
STUDII ȘI DETALII DE DEZVOLTARE A ZONELOR
ȘI CENTRELOR TURISTICE;
STUDII DE PROGNOZĂ;
STUDII DE CIRCULAȚIE;
STUDII DE AMPLASAMENTE PENTRU CONSTRUCȚII
ȘI LUCRĂRI DE ARTĂ PLASTICĂ MAJORĂ;
RESTAURĂRI DE MONUMENTE DE ARHITECTURĂ
ȘI ISTORICE;
STUDII ȘI DETALII PENTRU PARCURI ȘI ZONE
VERZI;

STUDII TEHNICO-ECONOMICE PENTRU FUNDA-
MENTAREA INVESTIȚIILOR ÎN DOMENIUL CON-
STRUCȚIILOR DE LOCUINȚE, SOCIAL-CULTURALE,
INDUSTRIALE ȘI EDILITAR-GOSPODĂREȘTI;

PROIECTE DE EXECUȚIE: PENTRU LOCUINȚE IN-
DIVIDUALE ȘI BLOCURI;
CONSTRUCȚII SOCIAL-CULTURALE — ÎNVĂȚĂ-
MÎNT, SĂNĂTATE, BALNEO-CLIMATERICE, SPOR-
TIVE, TURISTICE, CASE DE CULTURĂ, TEATRE,
CREȘE, GRĂDINIȚE, CĂMINE DE COPII ETC., ÎN
MEDIUL URBAN ȘI RURAL;

CLĂDIRI ADMINISTRATIVE;
PROIECTE PENTRU SECTORUL PARTICULAR;
PATINOARE ARTIFICIALE, INSTALAȚII DE FRIG,
VENTILAȚIE ȘI AER CONDIȚIONAT;
CONSTRUCȚII INDUSTRIALE — AGROZOOOTEH-
NICE CU INSTALAȚII AFERENTE;

PROIECTE DE EXECUȚIE PENTRU LUCRĂRI DE
ARTĂ ȘI TEHNICO-EDILITARE: DRUMURI, PODURI;
ALIMENTĂRI CU APĂ POTABILĂ ȘI INDUSTRIALĂ —
SURSE, INSTALAȚII DE TRATARE, REZERVOARE,
CONDUCTE DE ADUCȚIUNE, REȚELE DE DISTRI-
BUTIE ETC. ALIMENTĂRI CU GAZE NATURALE —
REȚELE ȘI STAȚII DE REGLARE;
CANALIZĂRI — CANALE COLECTOARE, STAȚII
DE EPURARE A APELOR UZATE ETC.

STUDII ȘI LUCRĂRI TOPOGRAFICE, GEOTEHNICE
ȘI HIDROLOGICE;

MACHETE PENTRU ANSAMBLURI, CONSTRUCȚII
ȘI INSTALAȚII.

**INSTITUTUL DE PROIECTARE PENTRU SISTEMATIZARE ȘI
CONSTRUCȚII — CLUJ, Str. 30 Decembrie 28, tel. 16050**

Cotidian

O EMBLEMĂ CU PRESTIGIU ÎN ȚARĂ ȘI PESTE HOTARE

Dacă pornim de la ideea că trebuie făcut totul pentru ca omul să se simtă bine, nu putem scăpa din vedere o serie de fabrici și uzine, care prin tehnologii și colectivele de creație se agită și caută mereu ca acest personaj să se poată bucura de toate bunurile ca și de costume de haine elegante, pantofi durabili cu linii fine, de bun gust.

Fabrica «Partizanul» din Bacău fondată în anul 1876 se străduiește să satisfacă exigențele cumpărătorilor din țară și de peste hotare, — exportă peste 500.000 perechi încălțăminte anual.

Pe tovarășul inginer Pricop Dan, directorul fabricii, l-am întâlnit la una din consfăturile de producție din cadrul Ministerului Industriei Ușoare și l-am întrebat:

1. — *Cum reușiți să satisfaceți miile și milioanele de cumpărători?*

— Colectivul nostru este, în primul rînd, preocupat de diversificarea sortimentelor, astfel ca să putem oferi beneficiarilor un sortiment variabil de produse de încălțăminte.

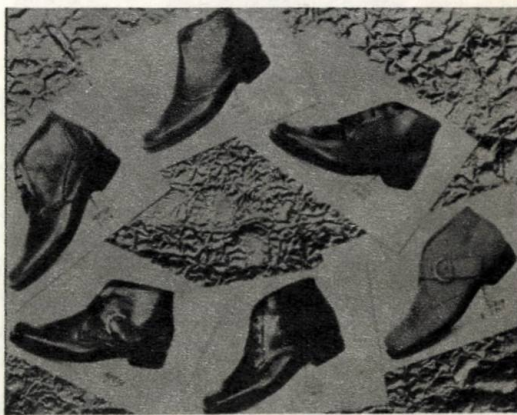
care să satisfacă toate gusturile și toate exigențele.

În acest scop, colectivul nostru de creație este în plină activitate, creînd permanent noi modele de încălțăminte, din piele și din înlocuitori de piele, ce sînt apoi prezentate spre avizare reprezentanților Ministerului Industriei Ușoare și ai comerțului. După această operațiune, deosebit de importantă, fiind vorba de atestarea actului de creație, are loc o altă acțiune, tot atît de însemnată, și anume contractarea cu organele comerțului, respectiv cu cei care reprezintă pe milioanele de cumpărători ai produselor noastre. Din colecția largă de modele create, ei au posibilitatea să aleagă pe cele care se potrivesc cel mai bine gustului și cerințelor cumpărătorilor din regiunea, județul, sau orașul respectiv.

Noi am deschis, nu de mult, în zona comercială a municipiului Bacău, un magazin de prezentare a noilor modele de încălțăminte, magazin care le și desface, astfel că putem testa, în scurtă vreme, felul cum sînt primite de publicul consumator, ceea ce este deosebit de important, întrucît produsele de încălțăminte sînt supuse modei, iar moda este schimbătoare la perioade destul de scurte.

2. — *Dacă sînteți de aproape 10 ani conducătorul fabricii «Partizanul», cum ați trecut peste unele etape de modernizare, sau mai binezis, cum ați învins greutățile inerente unei transformări atît de rapide?*

— Colectivul a fost și este permanent preocupat de modernizarea fabricii. În primul rînd ne-am orientat spre folosirea cît mai deplină a suprafețelor de producție existente și dezvoltarea capacităților de producție, fără investiții sau cu investiții cît mai mici. O asemenea lucrare a fost cea a dezvoltării capacității de producție la secția de tăbăcărie minerală, prin modernizarea acestei secții și do-

tarea ei cu utilaje de înaltă productivitate. Pe această cale, pe suprafețele existente, a crescut capacitatea de producție cu peste 50%, reușind totodată, să diversificăm producția și să valorificăm mai bine materia primă, respectiv pieile brute de bovine, care sînt o materie primă foarte valoroasă și din care am reușit să obținem o proporție mai mare de piei cu fața netedă, mult căutată de cumpărători.

De asemeni, și la secția încălțăminte, pentru suprafețele existente, s-au montat două noi linii tehnologice pentru confecția de încălțăminte cu fețe din piele, dublîndu-se capacitatea față de cea existentă și o linie tehnologică pentru încălțăminte din înlocuitori, sortimente noi pentru fabrica noastră, cu o capacitate de peste un milion perechi pe an.

În anul 1970, din fondul de investiții, s-a construit o prelungire la clădirea secției de încălțăminte și pe noile suprafețe create s-au instalat încă două linii tehnologice cu o capacitate de circa un milion perechi încălțăminte pe an, cu fețe din piele, pentru bărbați și adolescenți.

În acest an s-a construit o nouă secție pentru accesorii de încălțăminte, în care se produce un înlocuitor de talpă pe bază de fibre celulozice, ce are marcă înregistrată sub denumirea de «FIBRO-TEX».

3. — Cu ce modele noi întîmpinați cumpărătorii anului 1973?

— Întîmpinăm cumpărătorii anului 1973 cu modele noi de încălțăminte din piele și din înlocuitori

din piele pentru bărbați, adolescenți și copii, printre care: pantofi și ghetete bărbătești din piele, bocanci pentru fondul pieții cu destinație specială, cizme îmblănite pentru motocicliști, sandale din înlocuitori de piele pentru bărbați și adolescenți, ghetuțe pentru copii mici tip «baby», papuci de casă și papuci pentru gimnastică.

Toată încălțămîntea fabricată de noi poartă emblema «COTIDIAN».

4. — Produsele fabricii dumneavoastră sînt cunoscute și solicitate și în alte țări. Puteți să ne spuneți care sînt?

— Produsele fabricii noastre sînt solicitate de cumpărători din multe țări ale lumii, noi făcînd export de peste 10 ani. Printre țările în care am exportat produsele noastre putem menționa cîteva și anume: R. F. Germania, Belgia, Olanda, Danemarca, Islanda, Trinidad-Tobago, Austria, U.R.S.S., Sudan, Congo, Iordania și altele.

5. — Am dori să știm ce gîndesc proiecții fabricii pentru anii care vin?

— Creatorii fabricii noastre se gîndesc să creeze noi modele de încălțăminte, ținînd seama de linia modelului și în acest scop consultă bogatul material documentar ce le stă la îndemînă și în mod deosebit jurnalele de modă. De asemenea, creatorii de modele sînt preocupați de folosirea cît mai rațională a materiei prime, astfel ca să obțină modele de încălțăminte cu consum cît mai mic de piele.

Interiorul magazinului de prezentare și des-
facere din București; str. Lipscani; nr. 71,
parter

De peste 60 de ani produsele Fabricii de Piele și Încălțăminte din Cluj — încălțăminte și confecții din piele —, purtînd marca CLUJANA, oferă cumpărătorilor o gamă variată de modele și sortimente în care măestria colectivului clujan îmbină în permanență moda cu utilul.

Beneficiind de importante fonduri de investiții pentru dezvoltare și sistematizare, Fabrica de Piele și Încălțăminte CLUJANA a devenit o puternică unitate industrială cu un prestigiu recunoscut în țară și peste hotare. Zilnic pe porțile uzinei ies zeci de mii de perechi de încălțăminte de calitate superioară, care sînt solicitate cu interes de către numeroși cumpărători.

Fabrica de piele și încălțăminte Cluj

CLUJANA

Pentru a satisface în condiții optime cererile cumpărătorilor, în uzină se desfășoară o vastă activitate de cercetare și creație, orientată spre fabricarea unor produse cît mai moderne, confortabile și ieftine.

În ultimul timp fabrica a deschis magazine proprii de prezentare și desfacere în orașele: Cluj, Bistrița, Tg. Mureș, Reghin, Orăștie și București.

Satisfacerea cît mai completă a cererilor cumpărătorilor se circumscrie în deviza: calitate, modern, comod, ieftin — care călăuzește întreaga activitate a colectivului Fabricii de Piele și Încălțăminte din Cluj.

Centrala industrială a geamurilor și materialelor izolatoare Ploiești

Ideea de a strânge sub o conducere unică fabricile care produc materiale de construcții din sticlă și materiale izolatoare și-a găsit concretizarea prin înființarea Centralei industriale a geamurilor și materialelor izolatoare din Ploiești, str. Maramures nr. 2, care în prezent reunește zece unități cu un astfel de specific.

Colectivul Centralei, fiind compus din specialiști cu largă experiență în producția materialelor de construcții din sticlă și izolatoare, se străduiește să rezolve cu competența necesară problemele pe care le ridică această industrie în plin avânt.

Discutând cu tovarășul director general ing. Vasile Dragoș despre activitatea fabricilor de sub egida centralei, l-am rugat să ne răspundă la câteva întrebări.

— Care sînt avantajele reunirii întreprinderilor din cadrul centralei într-o conducere operativă unică?

— În urma măsurilor luate de către Partidul și Statul nostru pentru descentralizarea activității economice și apropierea conducerii de producție, în anul 1969 a fost creată și Centrala noastră industrială. De la înființarea ei și pînă în prezent, colectivul nostru s-a străduit să coordoneze în mod operativ și efectiv activitatea productivă și de desfacere a unităților, preluînd importante sarcini privind aprovizionarea, desfacerea etc. De asemenea activitatea de export este coordonată direct de către Centrală.

— Sîntem informați că produsele din cadrul Centralei au atras atenția multor firme din străinătate și deci vă rugăm să ne spuneți cu cîte țări aveți relații comerciale și care produse sînt mai apreciate.

— Ca urmare a unei intense activități de prospectare a piețelor și contactare a numeroase firme de pe întreg globul, a participării la numeroase tîrguri și expoziții internaționale, aria geografică a schimburilor noastre cu străinătatea s-a lărgit de la an la an. În anul 1972, Centrala noastră industrială exportă produse în peste 40 de țări, de pe toate meridianele. Spre exemplu, geamul românesc este apreciat ca prezentîndu-se la nivel calitativ corespunzător în S.U.A., Anglia, Israel, R.S. Cehoslovacă, Italia, Austria, U.R.S.S., Franța etc.

În prezent, atenția noastră este îndreptată în direcția pătrunderii pe noi piețe de desfacere, în scopul valorificării la export cu maximă eficiență a produselor.

— Cu cât a crescut de la an la an valoarea producției globale a Centralei de la înființare și pînă în prezent?

— Luînd ca bază anul 1969, valoarea producției globale a centralei noastre a crescut în anul 1971 cu cca. 34,9%, cu un ritm anual de cca. 13,5%.

— Vă rugăm să ne redați cîteva aspecte legate de activitatea colectivului dumneavoastră pe linia diversificării producției.

— În perioada imediat următoare, precum și în anul 1973, vor fi puse în funcțiune noi linii tehnologice, cu eficiență sporită. Printre produsele noi pe care centrala noastră le va putea pune la dispoziția partenerilor interni și externi se numără:

- covor pvc tonaabsorbant
- cărămizi din sticlă cu goluri
- țesături din fire de sticlă
- geam termopan
- geam duplex etc.

În activitatea de investiții, se va avea în vedere și pe viitor alinierea la cerințele pieții interne și externe atît din punct de vedere al calității cît și al diversității gamei sortimentale a produselor.

— Care este cea mai „tînă” unitate economică din cadrul CIGMI?

— Ca urmare a procesului general de repartizare judicioasă a forțelor de producție în toate județele țării, care implică o politică de investiții corespunzătoare, în anul 1972 în județul Vaslui, a fost pusă în funcțiune o nouă întreprindere care datorită profilului ei, va fi coordonată de către centrala noastră industrială. Este vorba de întreprinderea de materiale izolatoare Vaslui, la a cărei construcție și punere în funcțiune și-au adus contribuția, în mod direct, și specialiștii colectivului nostru.

Această unitate va livra atît la intern cît și la extern, produse ca: vată minerală și carton asfaltat în diferite sortimente, cărămizi dialit.

LEI 15

